

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Ḥamishah ḥumshe Torah

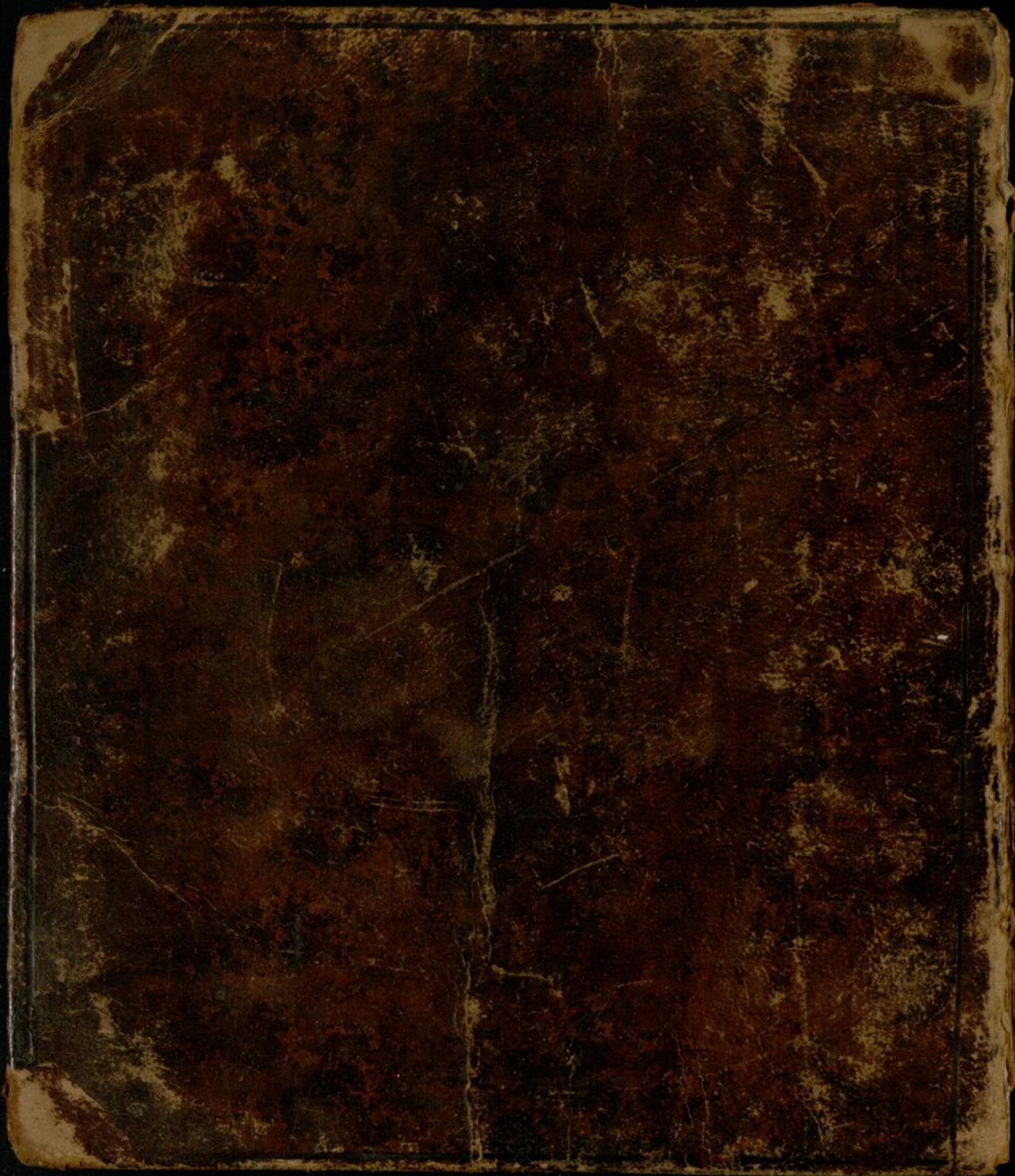
‘im 3 targumim ... pe. Rashi, u-ferush Rashbam u-ferush Mikhlal yofi min
R. Shelomoh ben Melekh u-ferush Be’er reḥovot ‘al diḳduḳe Rashi ...
ve-Sefer ha-Ḥinukh me-Rabenu Aharon ha-Levi be-sof kol ḥeleḳ

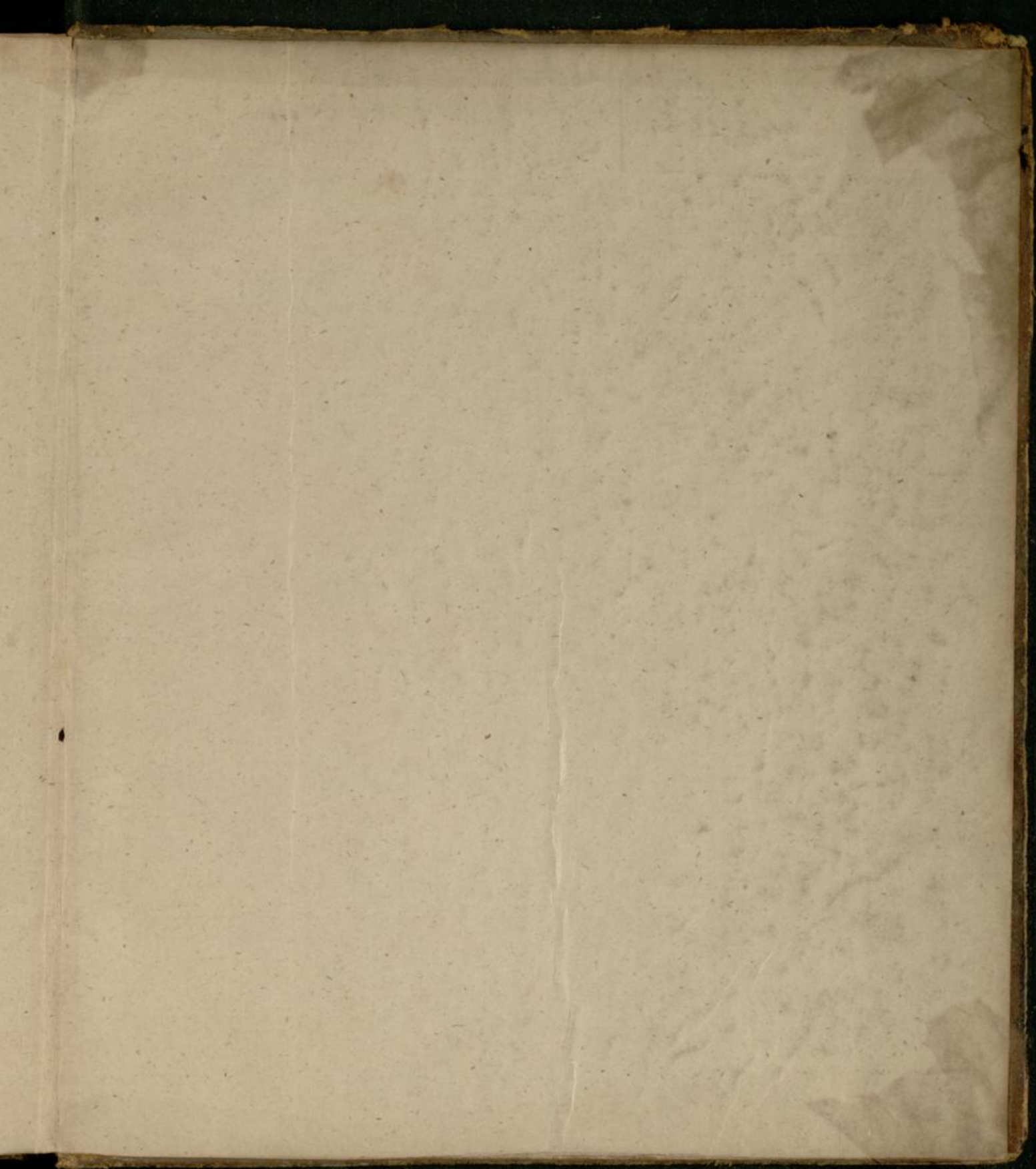
Sefer Va-yiḳra

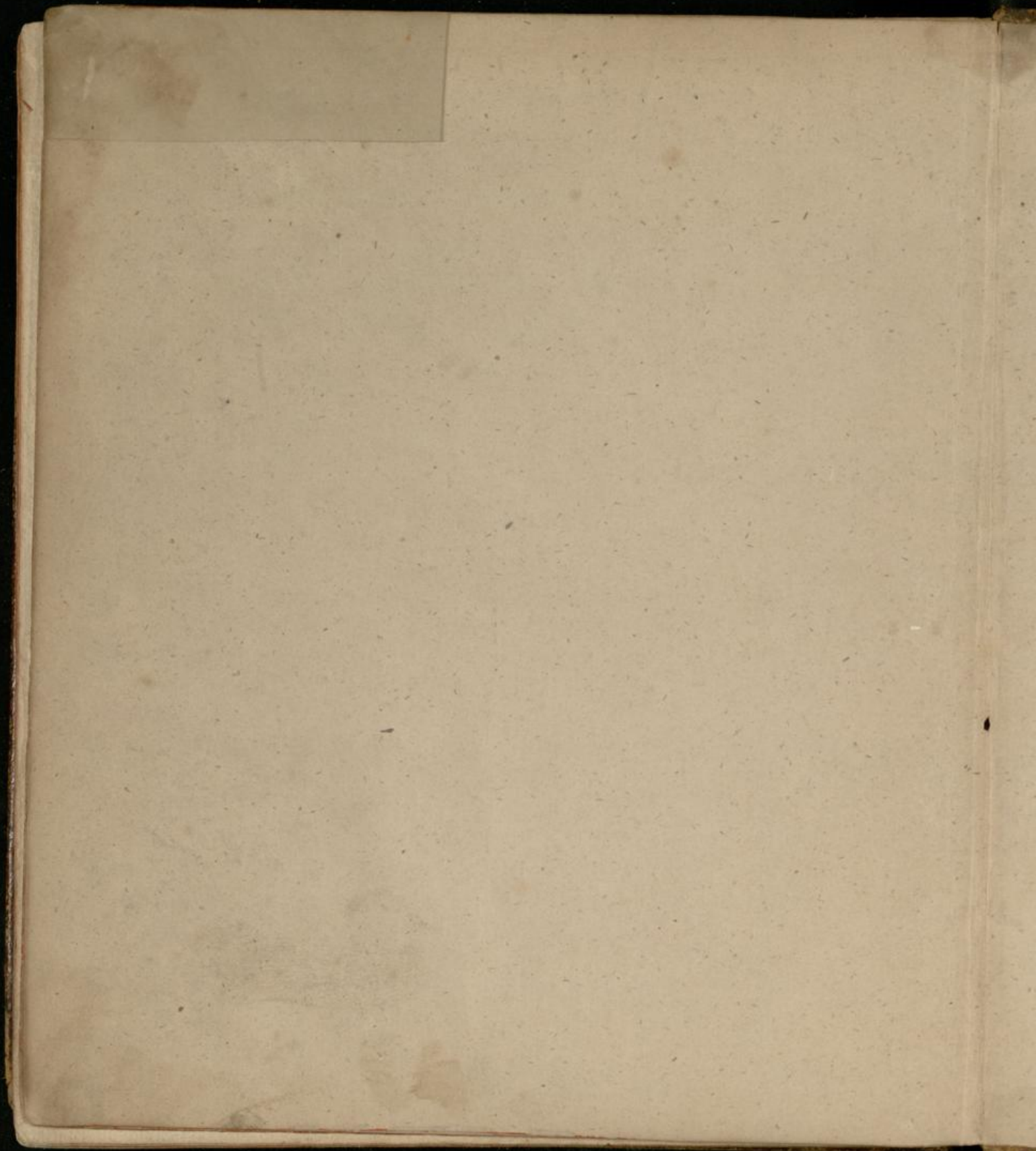
Shelomoh ben Yitṣḥaq

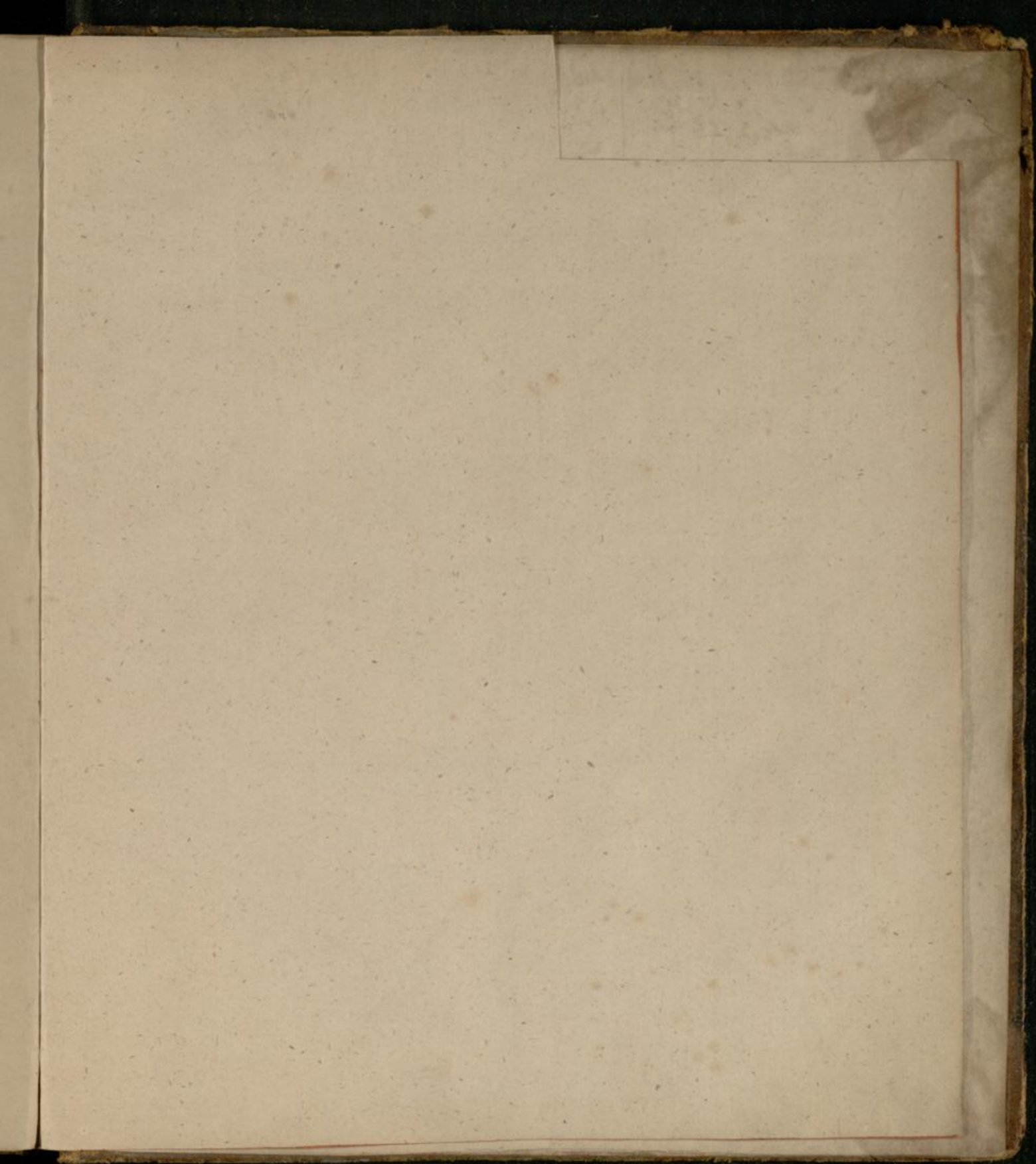
Frankfurt de-Oder, 544 [1783 oder 1784]

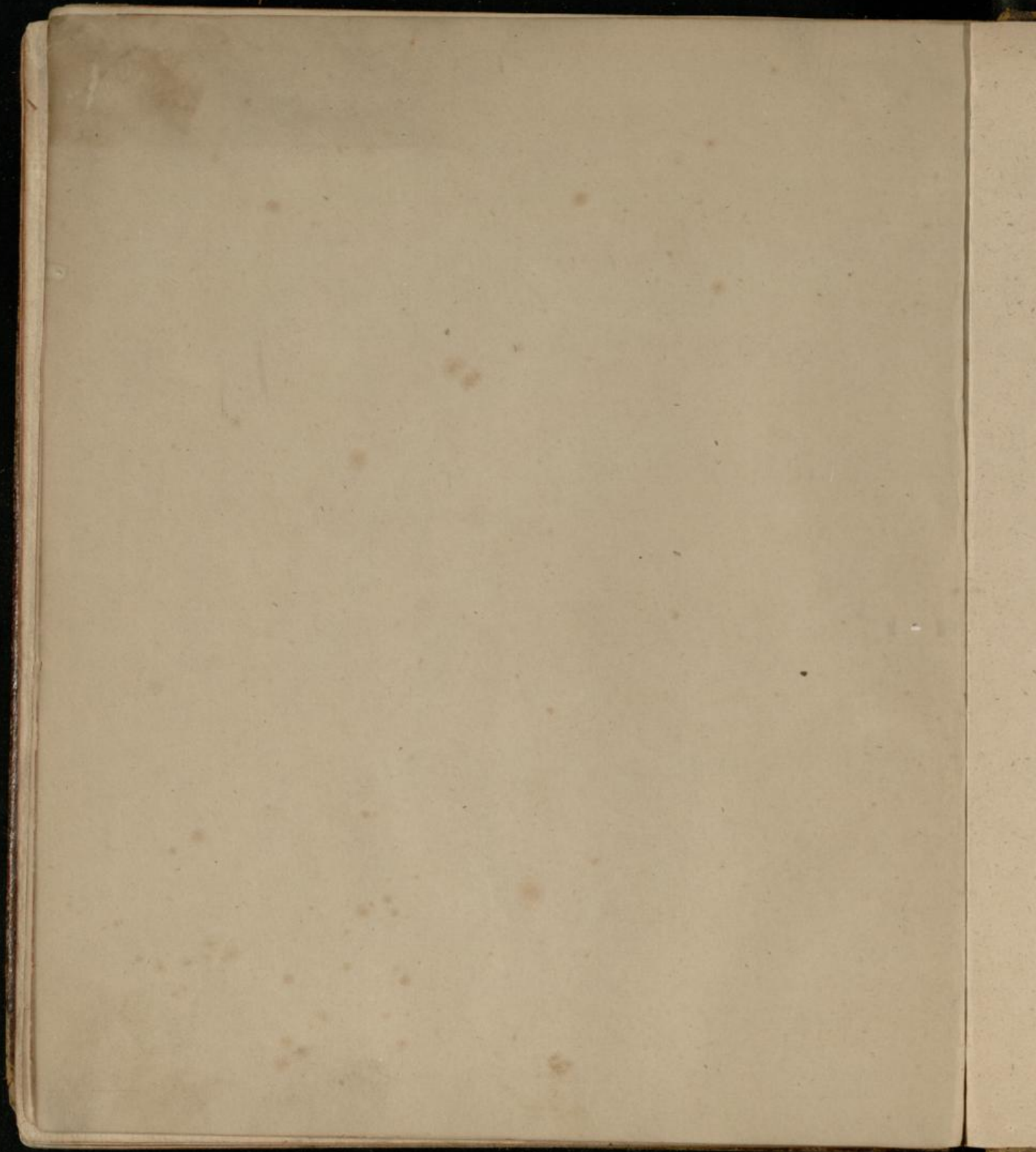
urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9951

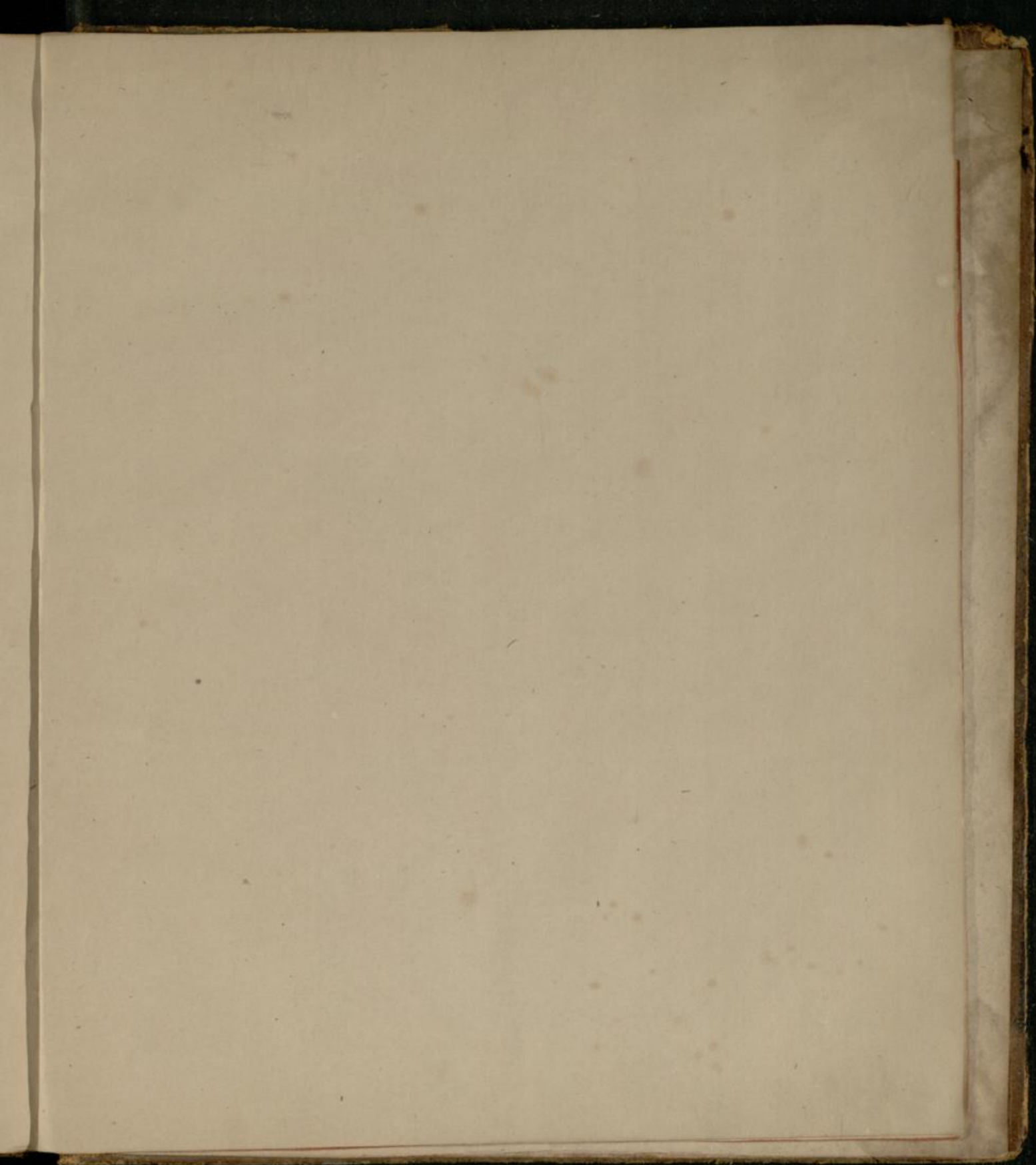

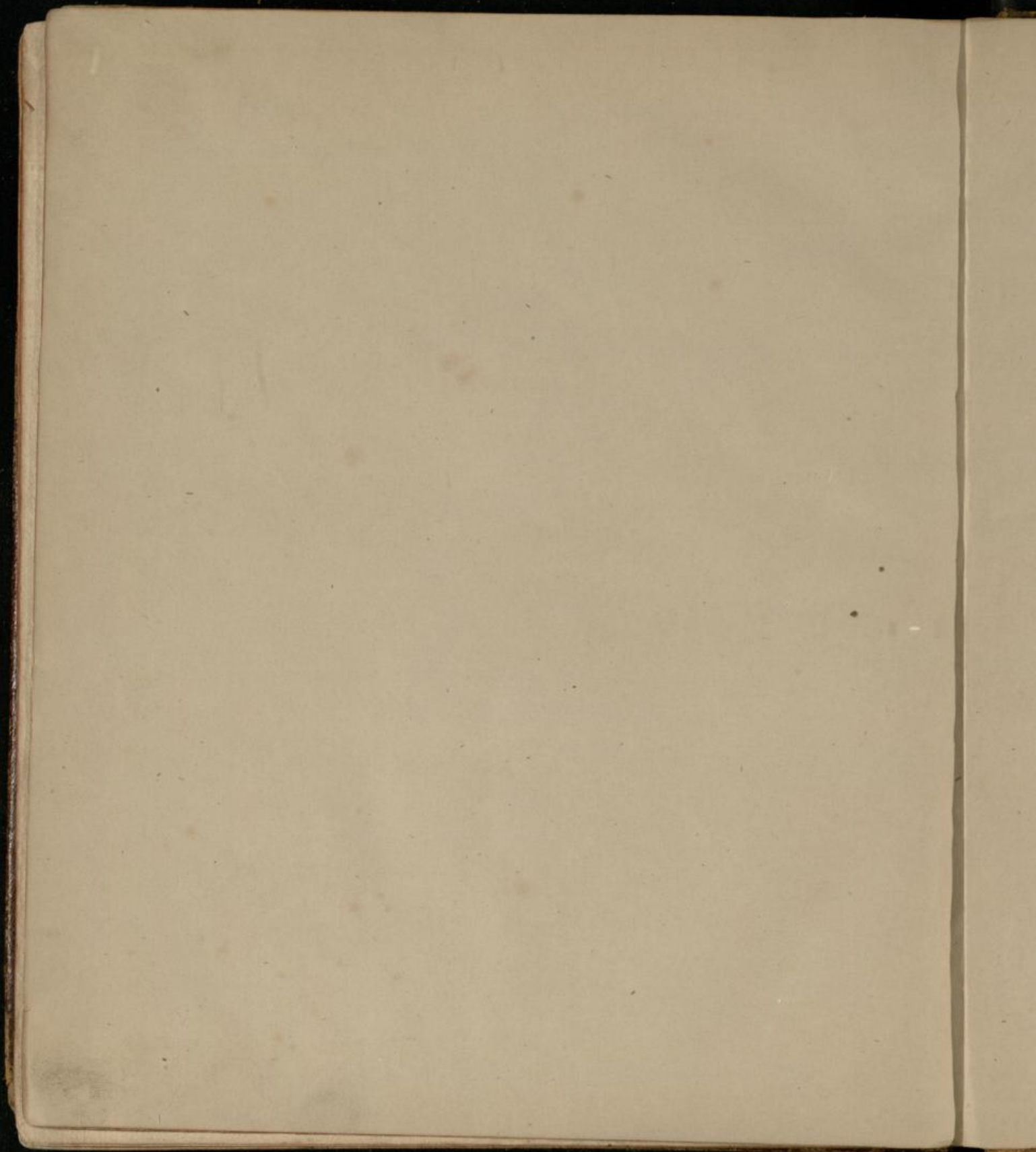

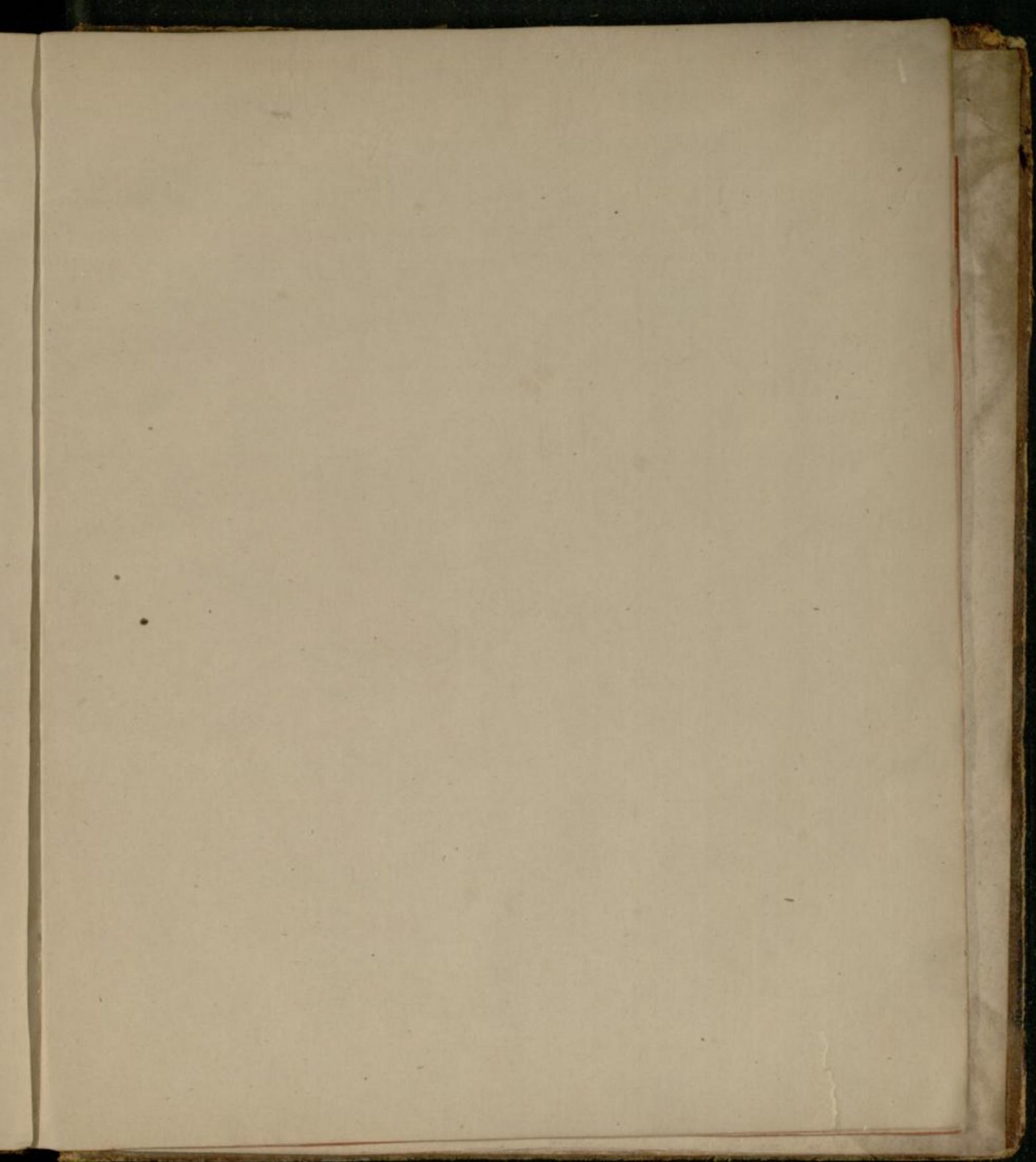

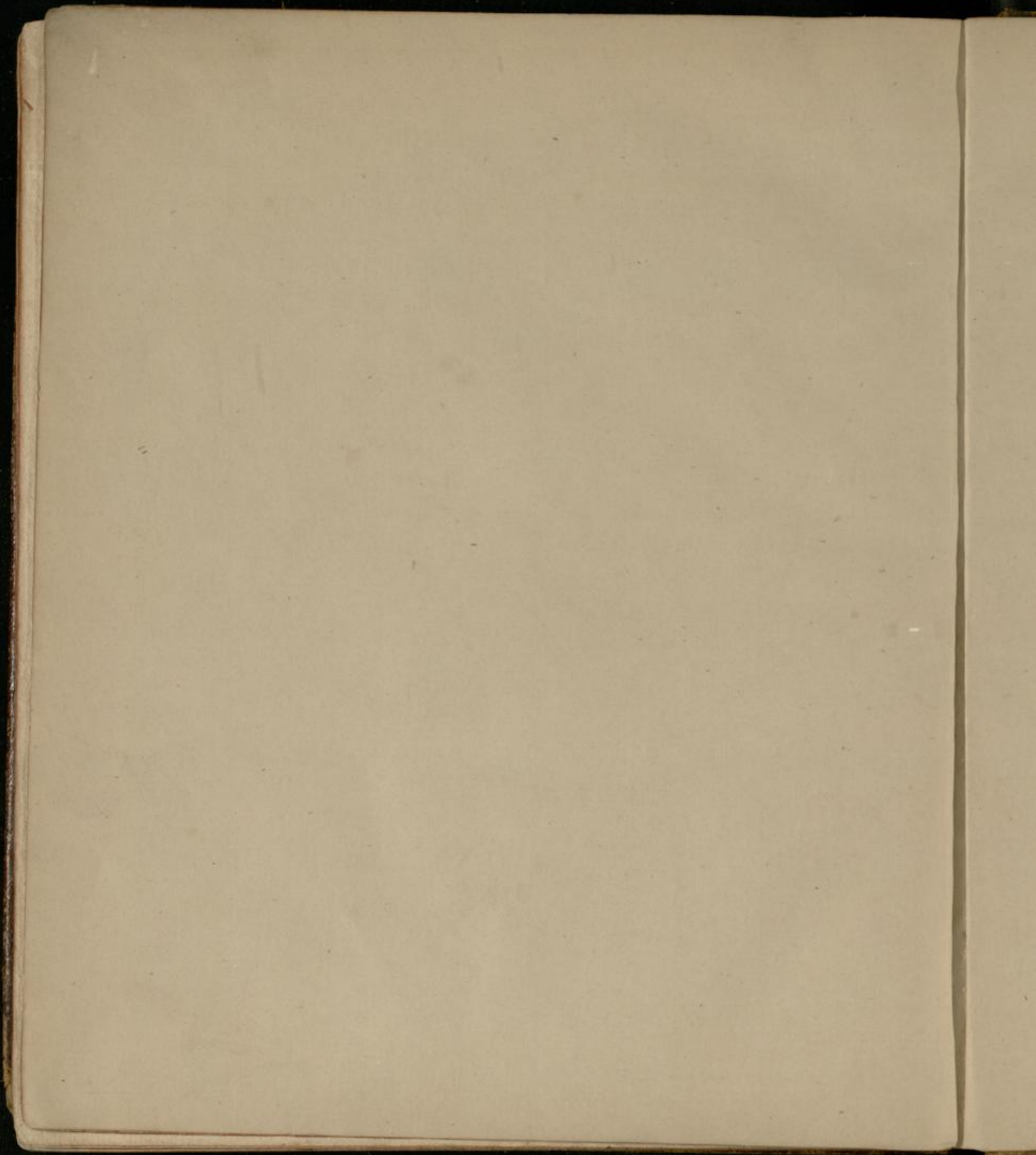

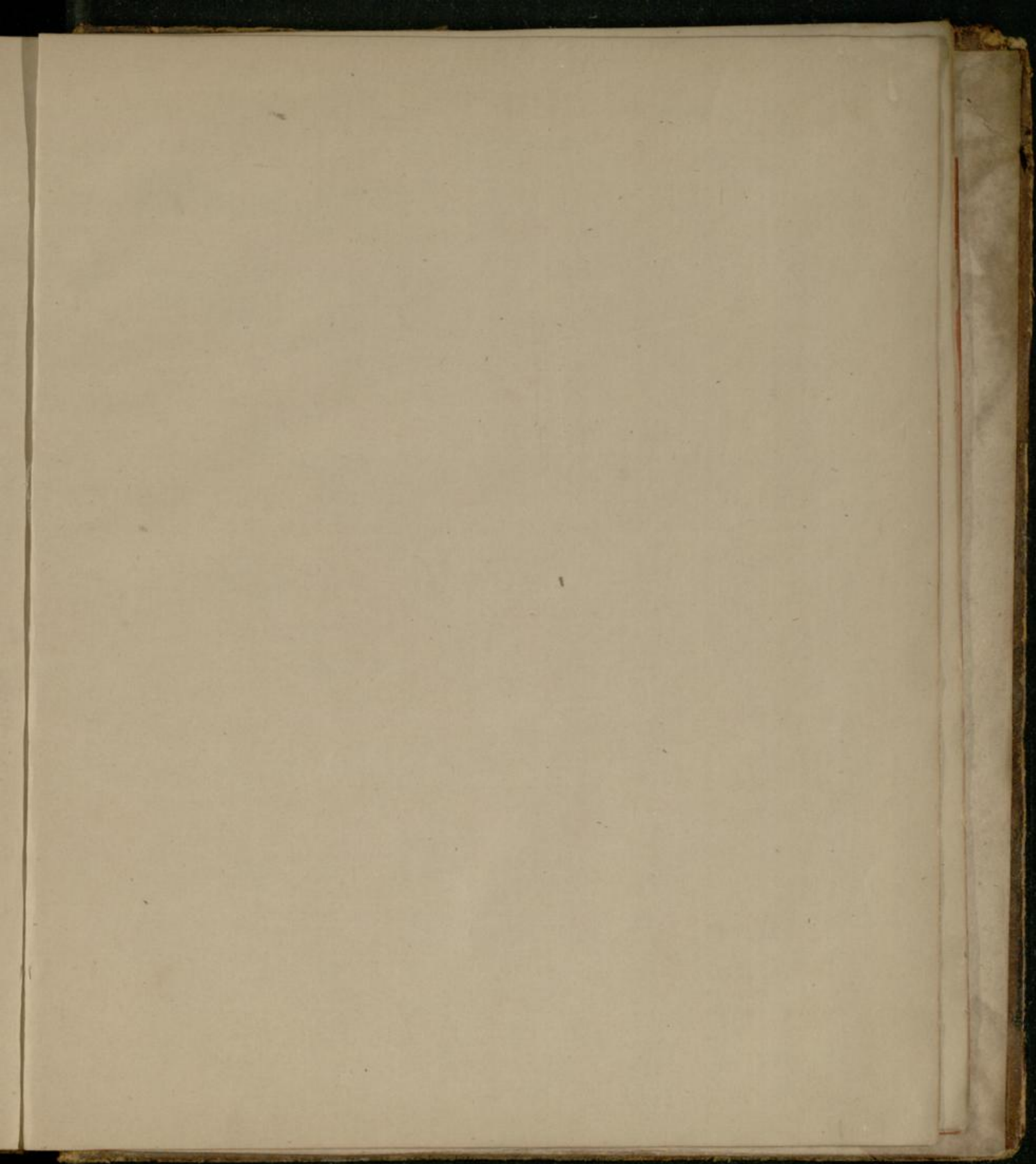

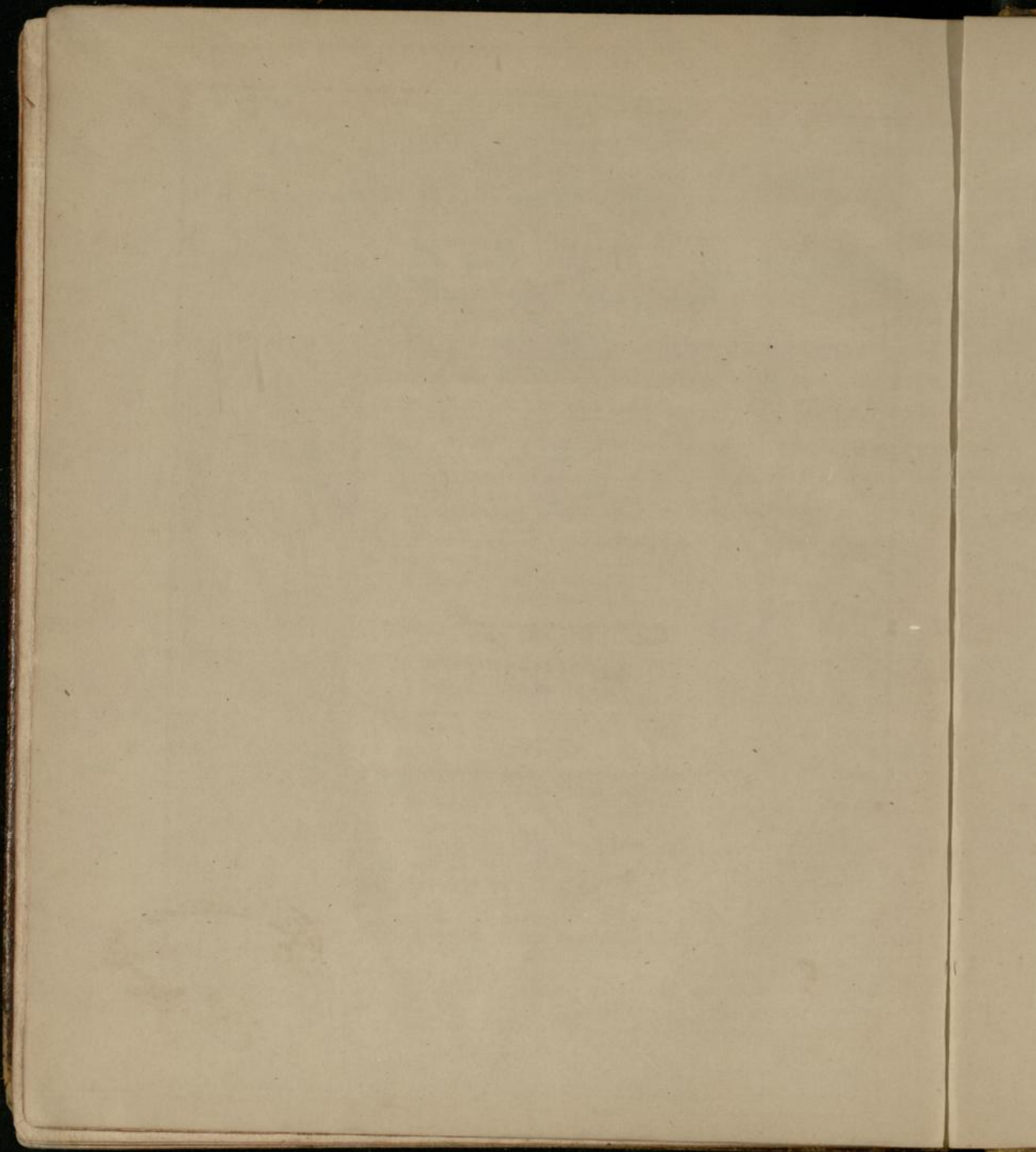

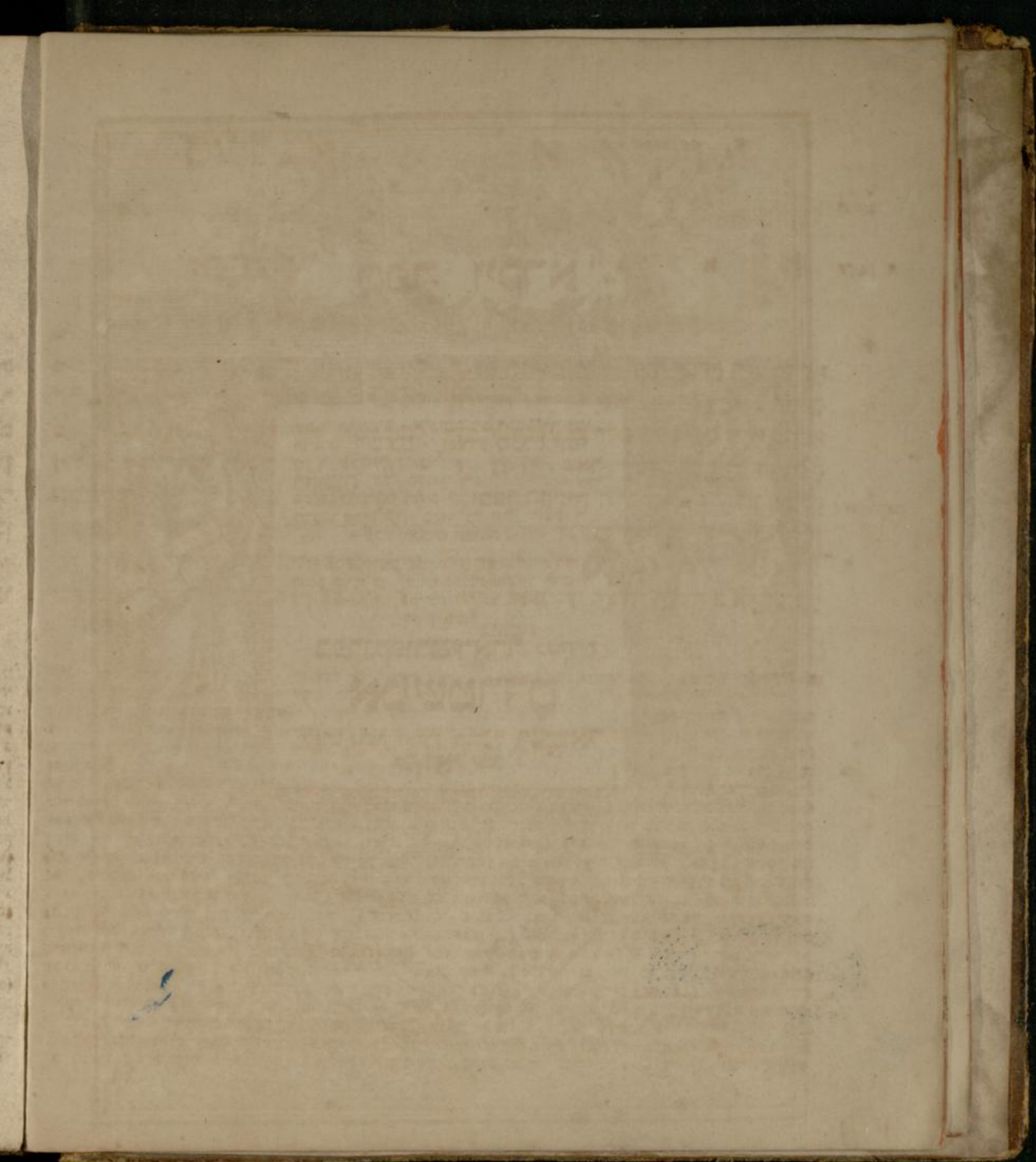

ספר ויקרא

עם ג' תרגומים • ולעומת מספרהם פיר"שי •
 ופירוש רש"בם • ופירוש מכלל יופי •
 מן ר' שלמה בן מלך • ופירוש באר
 רחובות על דקדוקי רש"י • סעיף על
 סעיף לדגליהם חונים • וספר החינוך
 מרבינו אהרן הלוי בסוף כל חלק יחפשו
 עליו חכמים ונבונים :

הוכח לבית הדפוס ע"י התורני המופלא מוה"ר רר
 פתח אליהו בן התורני המנהיג מוה"ר רר חיים
 כ"ץ וכנו התורני המופלא מוה"ר רר שמואל כ"ץ
 זק"ק וילנא :

בפרנקפורט דאדר באותיות

אמשטרדם

לפרט משה ואהרן בכהניו ושמואל
 בקוראי שמו :

A. 2.

אונקלוס

ויקרא א

גיה ד'
שיטין
מניוח

ויקרא א
ויקרא א

ויקרא א
ויקרא א

א' וערה

א-משה ידבר אל בני ישראל ויאמר : ב דבר אל בני ישראל ואמרת
אלהם אדם כי יקריב מכם קרבן ליהוה מן
הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את
קרבנכם : ג אם עלה קרבנו מן הבקר
וקר תמים יקריבנו אל-פתח אהל מועד
יקריב אותו לרצונו לפני יהוה : ד וסמך
ידו על ראש העלה ונרצה לו לכפר עקבו :
למשה ומליל יי עמיה ממשכן ומנא
למימר : ב מליל עם-בני ישראל ותימר
להון איגש ארי-יקריב מנכון קורבנא קדם
יי מן-בעירא מן-תורי ומן-ענא תקרבון
ית-קורבנכון : ג אם-עלתא קורבניה מן
תורי דבר שלים יקריבניה לתרע משכן
ומנא יקריב יתיה לרענא-ליה קדם יי :
ד ויסמוך ידיה על ריש עלתא ויתרעי
ליה

ושחט רש"י

א) ויקרא אל משה - לכל דברות ולכל אמירות ולכל נזוים קדוה קריאה לשון מכה - (יומא ד' ויקרא רבה) לשון שמלאכי
השם מסתמין בו שחט - (ישעיהו) וקרא זה אל זה חבל לכסויי האומות עכו"ם נגלה עליהן כלשון ערתי
וכללן טומאה שחטור (במדבר כג) ויקר אלהים אל כלעם : ויקרא אל משה - (יומא ד' ת"כ) הקול הולך ומגיע לחזונו
וכל ישראל לא שומעין יכול חף הפסקות היתה קריאה ת"ל וידבר לדבור היתה קריאה ולא להפסקות ומה היו הפסקות משמעות ליתן רווח
למטה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין ק"ו להדיט הלמד מן ההדיט : אליו - למעט את אהרן דבי יהודה אומר י"ג
דבר אלו מודר אלו וידבר אלו וכדומה לך כולן בתורת כהנים - יכול ישמעו את קול הקריאה (הרא"ם גורם הדיבור) ת"ל קול
לוקול אלו חסה שומע וכל ישראל לא שומעו (מ"כ כסם הר"ן שדיקו דרש"י מזה שהתיבה המימלת הדיבור מורגשת כעכשית יותר
חאלו היה כתוב לו - אגב ק תורה על יחוד הדבור אבל אינו מורגש וכתב חל"י שג"כ הוא תיבה המייחדת הדיבור ואמנם מורגשת
כחכמת להורות יסוד יותר והוא שומע שומע וכל ישראל לא שמינו ודוק מלחמי : מאהל מועד - ת"כ מלמד שהיה הקול נפסק
גלא היה יוצא מן אהל יכול עטמי שהקול נמוך ת"ל (במדבר ז) את הקול מהו הקול הוא הקול המתקשר בתלים (תהלים כט)
קול ה' ככת קול ה' בהדר קול ה' שוכר ארום ת"כ למה נאמר מאהל מועד מלמד שהיה הקול נפסק - כינא בו יחזקאליו) וקול
כפי הכרוכים נשמע עד החצר המיונה יכול נפסק הקול נמוך ת"ל (במדבר ז) מנע הכפרת יכול מנע הכפרת כולה ת"ל (שם)
סס היה נפסק : מאהל מועד לאמר - יכול מכל הכית ת"ל (במדבר ז) מנע הכפרת יכול מנע הכפרת כולה ת"ל (שם)
מכין שני הכרוכים : לאמר - נא ואומר להם דברי כוונתן שבנילכס הוא נדבר עמי שן מנינו (ת"כ מבילהא) שכל ל"ח וזה
שהיו ישראל בעדכר כעמודים מן המגלים ואילן לא כתייחד הדבור עם משה שנאמר (דברים ב) ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה
למות וידבר ה' אלי לאמר אלי היה הדבור - ד"א נא ואומר להן דברי והסיכני אס יקבלום כנה שנאמר (שמות יט) וישכ עשה את
דברי העם וגו' : (ב) אדם כי יקריב מכם - (ת"כ) כשיקריב בקרבנות נכבה דבר הענין : אדם - למה נאמר (ביצה ב)
מה אדם הראשון לא הקריב מן הגול שכל היה שלו חף אדם לא תקריבון מן הגול : הבהמה - (חולין ה ויקרא ד') יכול חף היה
בכלל ת"ל בקר ולאן : מן הבהמה ולא כולה להנחיל את הרוכב ואת הכרע (ת"כ) : מן הבקר - להנחיל את הכרע : מן הצאן :
להנחיל את היונק (תמורה פרקו) : ומן הצאן - (תמורה שם) להנחיל הנגס שהמית כשהוא אומר למטה מן הענין מן הכקר
חזין ת"ל להנחיל את הפרשה : הקריבו מלמד ששנים מתנדבים עולה כשותפות : קרבנכם - מלמד שהיה כלה נדבת נסר
היה

יונתן בן עוזיאל

ירושלמי ב

א ויקרא

ויקרא

ונתנה כד כינו דאשלים משה למקמא ית משקנא ורבי יתיה
משה ואידין בליביה ואמר טורא קסינ דהנהר ריבוייה
ריבוי דשעמא וקדושיה קדוש דתלת יומין לא הנה
אפשר לי דאיסוק לנתיה עד זמן דהנהר דבורא מתמליל
עמי ברם משבן זמנא קדון דריבוייה רבוי לעלם וקדושיה
קדוש לעלם מן דינא בורה קלא איעול לגייה עד זמן
די יתמליל עמי מן קדם ויבן קרא דבורא בן למשה
במליל עמי מן משבן זמנא למימר :

ונתנה כד כינו דאשלים משה למקמא ית משקנא ורבי יתיה
משה ואידין בליביה ואמר טורא קסינ דהנהר ריבוייה
ריבוי דשעמא וקדושיה קדוש דתלת יומין לא הנה
אפשר לי דאיסוק לנתיה עד זמן דהנהר דבורא מתמליל
עמי ברם משבן זמנא קדון דריבוייה רבוי לעלם וקדושיה
קדוש לעלם מן דינא בורה קלא איעול לגייה עד זמן
די יתמליל עמי מן קדם ויבן קרא דבורא בן למשה
במליל עמי מן משבן זמנא למימר :

ב מליל עם בני ישראל ותימר להון אינש די יקרב מנבון ולא מן מופרין פלח אליילא קרבנא קדם וי
בעיקרא בניה מן תורי ומן ענא ולא מן תתא תקרמון ית קרבניכון : ג אין עלתא היא קרקעיה מן תורי דבר שלום
וקרבייה לתרע משבן זמנא וקריב ויהי לבענא עדיו קדם : ד ויקסמו

ב מליל עם בני ישראל ותימר להון אינש די יקרב מנבון ולא מן מופרין פלח אליילא קרבנא קדם וי
בעיקרא בניה מן תורי ומן ענא ולא מן תתא תקרמון ית קרבניכון : ג אין עלתא היא קרקעיה מן תורי דבר שלום
וקרבייה לתרע משבן זמנא וקריב ויהי לבענא עדיו קדם : ד ויקסמו

רשיי

היה עולת קין המזבח הכהה מן המותרות : (ג) זכר (ת"ב) ולא נקבה כשהוא אומר זכר למטה שאין ת"ל זכר ולא טומטום
ואנדרוגינוס (בכורות פ"א ת"ב) : תמים - כלל יום : אל פתח אהל מועד - (ת"ב) - מטפל בהפלתו עד העזרה והוא
אומר יקריב יקריב חטילו כתערכה עולת רחוב כעולת שמעון יקריב כל ח' לשם מי שהוא וכן עולה בחולין יזכרו החולין לזריכי עולות
זכרו הן כולן עולות ויקריב כל ח' לשם מי שהוא ימלא חטילו כערכה בחסולין או בשאינו מינו ת"ל יקריבו : יקריב אותו - (ת"ב) זבחים
ק"ט) מלמד שהיו חותין יכול כנגד כרתו ת"ל לרמוזו ה"ל כנגד כופין חותו עד שיאמר רובה אני : לפני ה' וסמך - אין סמיכה כנגד
(ת"ב) : (ד) על ראש העולה - להכניח עולת חוכה לשמיכה ולהכניח עולת האלן : העולה - פרט לעולת העוף : ונרצה לו -
על

רשב"ם

(והיסוד ריבוי שמואל מ"כ ככדו)

ואשר שם לבו לדבר יוצריו אל יזון מעמוקיו וקני רבנו שלמה ואלימנש מהם כי רוב הלכות ודרשות שבהם קרובים קרובים לפשוטי המקראות :
הלזון י"ל ללמוד כולם וטוב א"ל תחתיו כזה אשר פירשתי וגם מזה אל תכח ידך :
ספר ויהיה לזנות ארוכות יש כוונה בנבנו החכמים בפרושי וקני כי לא אחריו אל במקומות שיש לפרש פשוטי מקראות :
ויקרא אל משה לפי שכתב למשה בסוף הספר ולא יכול משה לכא אל אהל מועד וכו' לכן קראוהו הק"ה מתוך אהל מועד -
וכן פירוש המקרא ויקרא אל (אהל) משה אהל מועד וידבר אליו לאמר : (מאהל - מוסב על ויקרא כמון
ויקרא אליו) מן ההר לאמר : ושמע את הקול מדבר מאהל - מעל האהל שמע את הקול : ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה לאמר -
כפל הזון של וידבר כמו שפרשתי בפרשת נח : כאשר יאמר דבר אל בני אהרן ואמרת - כן יאמר וידבר למטה לאמר למטה :
(כס"ק) שמונה כחונ"ג"ט (כ) כי יקריב - כשיתנד' קרבן שאינו טובה בשביל חטא : (ג) חס עולה - שהתנדב כלשון זה :
ולפניו מפרש ואם וכחו שלמים - לרמוז

מכלל יופי

(א) א ויקרא (מאהל מועד) - נקרא כן לפי שהיו ישראל נועדים ונקבצים שם ועוד לפי שנוצר שם משה כמו שנאמר ונועדתי לך שם והוא הגבון :
מכס - מאמר וכן הוא חס מכס כי יקריב קרבן וכמו שרבי - אויביה קסם
(ב) (אדם) - נקרא על שם הפרט : (קרבן) : שם לרבר הקרב על המזבח - (ד) (וגרצה לו) -

ר ה ושחט את־בן־הבקר לפני־יהוה וְהִקְרִיבו
 בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם
 בַּעַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד :
 ו והפשיט את־הָעֵלָה וְנָתַח אֹתָהּ
 גו לַנְּתֻחָה : ז וְנָתַנוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ
 עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֲצִים עַל־הָאֵשׁ :
 ח וְעָרְכוּ בְנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַנְּתֻחִים
 אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפָּדֵר עַל־הָעֲצִים אֲשֶׁר
 עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ : ט וְקָרְבוּ
 וּבְרָצִיו יִרְתֹּץ בְּמִים וְהַקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־
 הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ עָלֶיהָ אִשָּׁה רִיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה :
 ס וְאִם־מִן־הַצֹּאֵן קָרְבָנוּ מִן־
 הַקְּשָׁבִים אֹו מִן־הָעִזִּים לַעֲלָה זָכָר טָמִים
 וְקָרְבָנוּ : יא וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יַד הַמִּזְבֵּחַ
 צָפֹנָה לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים
 אֶת־דָּמֹו עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב : יב וְנָתַח
 אֹתוֹ לַנְּתֻחָיו וְאֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־פָּדְרוֹ וְעָרַךְ
 הַכֹּהֵן אֹתָם עַל־הָעֲצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר
 עַל־הַמִּזְבֵּחַ : יג וְהִקְרַב וְהַקְרָעִים יִרְתֹּץ
 בְּמִים וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל וְהַקְטִיר
 הַמִּזְבֵּחַ עָלֶיהָ הוּא אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ
 שְׁנֵי קִיחֹה : פ וְאִם
 מִן־הָעִזִּים עָלֶיהָ קָרְבָנוּ לַיהוָה וְהִקְרִיב מִן־

התרים

רשי

לִיה לַכֹּפֶרֶת עֲלוּהִי : ה וַיְכֹס וַת־כַּר תּוֹרֵי
 קָדְשׁ יְיָ וַיִּקְרְבוּ בְנֵי אֶהֱרֹן כַּהֲנָנִיא וַת־דָּמָא
 וַיִּזְרְקוּ וַת־דָּמָא עַל־מִדְבַּחַת סְחֹר־סְחֹר
 דְּבַתְרַע מִשְׁכַּן זִמְנָא : ו וַיִּשְׁלַח וַת־עֲלֵתָא
 וַיִּפְלִיג וַתֵּה לְאִיבְרָהָא : ז וַיִּתְּנוּ בְנֵי אֶהֱרֹן
 כַּהֲנָנִיא אִישְׁתָּא עַל־מִדְבַּחַת וַיִּסְדְּרוּ אֲעִינָא
 עַל־אִישְׁתָּא : ח וַיִּסְדְּרוּ בְנֵי אֶהֱרֹן כַּהֲנָנִיא
 וַת־אִיבְרָיא וַת־רִישָׁא וַת־תְּרַבָּא עַל־אֲעִינָא
 דְּעַל־אִישְׁתָּא דְּעַל־מִדְבַּחַת : ט וְנִוְיָהּ
 וְכַרְעוּהִי וַיְחַלִּיךְ בְּמִינָא וַיִּפְיֵק כַּהֲנָנִיא וַת־כּוּלָּא
 לְמִדְבַּחַת עֲלֵתָא קוֹרְבָן דְּמִתְקַבְּל־בְּרַעֲנָא
 קָדְשִׁי : י וְאִם־מִן־עִזָּא קוֹרְבָנִיה מִן־
 אֲמִרְיָא אֹו מִן־בְּנֵי־עִזִּינָא לַעֲלָתָא דְּכַר
 שְׁלִים וְקָרְבָנִיה : יא וַיְכֹס וַתִּיה עַל־צִדָּא
 דְּמִדְבַּחַת צִיפּוּנָא קָדְשׁ יְיָ וַיִּזְרְקוּ בְנֵי אֶהֱרֹן
 כַּהֲנָנִיא וַת־דָּמִיָּה עַל־מִדְבַּחַת סְחֹר־סְחֹר :
 יב וַיִּפְלִיג וַתִּיה לְאִיבְרָהִי וַת־רִישָׁיה
 וַת־תְּרַבִּיָּה וַיִּסְדְּרֵהּ כַּהֲנָנִיא וַתִּהוּן עַל־אֲעִינָא
 דְּעַל־אִישְׁתָּא דְּעַל־מִדְבַּחַת : יג וְנִוְיָהּ
 וְכַרְעִינָא וַיְחַלִּיל בְּמִינָא וַיִּקְרִיב כַּהֲנָנִיא וַת־כּוּלָּא
 וַיִּסַּק לְמִדְבַּחַת עֲלֵתָא הוּא קוֹרְבָן דְּמִתְקַבְּל
 בְּרַעֲנָא קָדְשִׁי : יד וְאִם־מִן־עִזִּינָא עֲלֵתָא
 קוֹרְבָנִיה קָדְשִׁי וַיִּקְרִיב מִן־שְׁפִינִינָא אֹו

מן

על מה הוא מרצה לו א"ת על כריתות ומיתות כ"ד או מיתה בידי שמים או חלקות הרי עשן אמור הא אינו מרצה אלא על עשה ועל
 לאו שנתק לעשה (ח"ב): (ה) ושחט והקריבו והבטיב (זבחים לב) ונקבלה וחילך מנות כזוכה למד על השחיטה שכשרה כזר :
 לפני ה' כעזרה : והקריבו : זבחים ד' ע קבלה שהיא הראשונה ומשמעה למון הולכה למדנו שתינו (ס"ה ששתינו) בכני אהרן :
 בני אהרן (ה"ב) ויכל הללים ת"ל הכהנים : את הדם וזרקו את הדם (זבחים פר"ה) ויה ת"ל דם דם שני פעמים להוציא
 את שנתערב בויעו או בשאינו ניעו . יכול אף כפולים או כחטאות קבניות או כחטאות החנוניות שאלו למעלה וקרא למטה ת"ל

בתקופת יד ימינה ער ריש עלתה מטול דיתרעו ליה לכפרה עליו : ה ויזים טבחה קפיר
 מטבחה ית בר חורי קדם : ו וקרבנו בני אהרן כהנא ית אדמא כמנא וקרבנו ית אדמא כמנא קמיתקיא על מדקתא חזיר
 חזיר דיתרע משפן וימנא : ו וישלח ית משכא
 מן עלתה ויפסג יתה לפסקתא : ז וינתנו בני אהרן
 כהנא אשתא על מדקתא ויסדרון קיסין על אישרתא :
 ח ויסדרון בני אהרן כהנא ית פסקתא ית רשא

ית פריסותא דמקרא על קיסין דעל אשתא דעל מדקתא : ט וכריסא וריגלו יתליל כמיא אסק כהנא וגוי :
 י ואין מן בני ענא קורבניה וגוי : יא ויזים יתיה טבחה על שיפולי מדקתא כמטר ציפינא קדם : יב וקרבון
 בני אהרן כהנא ית אדמא כמנא קמיתקיא על מדקתא חזיר חזיר : יג ופיסיג יתיה לפסקתא ית רישיה ורת גפיה
 ויסדר כהנא יתהון על קיסין דעל אישרתא דעל מדקתא : יד וכריסא וריגלו וגוי : יז ואם מן עיפא קורבניה
 קדם : יח וקרב מן שפניניא או מן בני יונתא ית קורבניה קדם שפניניא וקריב מן ברבין רבני יונתא מן גזרין :
 ויקרבניה

רשי

בחוקים אחר דמו : וורקן - (ה"ב) - עמוד למטה וורק מן הכלי לכותל המזבח למטה מחוט הסיקרא כנגד הוית לכך כאמר
 סביב שהיא הדם נתנו כד' רוחות המזבח או יכול יקפנו כחוט ת"ל וורקו ולי אפשר להקיף בזריקה - אי ורקו יכול בזריקה אחת
 ת"ל סביב הא כנגד כותן שתי מיתות שהן ד' : אשר פתח אהל מועד - ולא כותן זהו ופירק (זכחים פ"ח) : (ז) והפשיט -
 מה ת"ל היעלה לכותן את כל העולות להפשט וכתוב (ת"כ) : אודה לנתחיה - ולא כתחיה לנתחיס ת"כ) : (ז) ונתנו אש
 אע"פ שהאש יורדת מן השמים מזה להביא מן הדיוט : (חולין פ"א) : בני אהרן חכהון - כשהוא כביהונו האש עמד כנגדו כהן הדיוט
 עבודתו פסולה : (ה) בני אהרן הכהנים - כשהם כביהונם הא כהן הדיוט עמד כמנינה בידים עבודתו פסולה : את הנתחיס ואת
 הראש - (ת"כ) לפי שאין הראש ככלל הפשט אכסר הות כשחייטה לפיכך הוירך למותו לעמו : ואת הפדר - (ת"כ חולין פב) לזה
 כאמר ללמדך שחצו עס הראש ומכסה כוחות בית השחיטה והוירך כבוד של מעלה : אשר על המזבח - שלא יהיו הגזירין יואין חזק
 למערכה : (ט) עולה - לשם עולה יקטירו (זכחים פ"ד) : אשה - כשישעט יהא שחטו לשם האש וכל אשה לשון אש
 כוש"יר כוש"ז : גחוד - כח רוח לפני שחטתו וכעשה רטוני : (י) ואם מן הצאן - (ת"כ זכחים פ"ה) ו"י מוסף על עמין ראשון ולמה
 היפסק ליתן ריח חמה להתכונן בין פרסה לפרסה : מן הצאן מן הכשבים ומן העזים - הרי חלו ג' מעוטין פרט לחזן ולחולה ולחיהם
 (ת"כ זכחים פ"ה) : (יא) על ירך המזבח - על צד המזבח : צפונה לפני ה' - ואין מן כהנה זכחים קיש) :
 (יד) מן העורף - ולא כל העוף לפי שכל מה תמים זכר הפקר ככהנים תמות וזכרות כבהמה ואין תמות וזכרות בעופות יכולין ממוסר
 אבר ת"ל מן העוף (קדושין כד) : תורים - גדולים ולא קטנים : בני יונה - קטנים ולא גדולים (חולין כב) : מן התורים או מן
 בני

רשב"ם

אם זכר תמים יקריב וכלפתח אהל מועד אז יהיה לו לרצון - אבל כחולה ובעל מום כתוב הירך או יהא פניך - וכן מנחה לא ארצה
 מידכם : (ה) וקרבנו - קבלת הדם והולכתו כדי לוורקו על המזבח - ונס רכותי כף פירשונו : אשר פתח אהל מועד - ולא
 מזבח הזהב שכתוב אהל מועד : (ח) הפדר - חלב : (ט) וכרעיו - רגליו : מולק

מכלל יופי

פירשו רבותינו : ל על מה חכם ממוניכם להוציא אה
 הוא מרצה אס על כריתות הגול בני כן כתוב שנת גול
 ומיתות כיה דין ומ תרבידי בעולה :
 שמים ומלקות הרי עונשן
 אמור הא אינו מרצה אלא על עשה ועל לא העשה הגירוק
 לעשה שאין מפורש עונשן וכשמביא עולה נרבה אף על פי
 שאינו מצוה מזה נרצה לו לכפר עליו על מה שחטא בעשה
 ולא תעשה היתק רעשה : (ה) ושחט - השחיטה
 בהולכה והכאה כילשון שהיטה לשון משיכה היא כמו
 יימיהט הין שחיט וכספרא בפרשת צו אין לשון שחיטה
 אלא לשון משיכה שנאמר ויזכסו זהב שחוט וכן אמרו
 רז"ל התיז את הראש כבה אחת פסולה מנה הני מירי אמר
 קרא הין שחוט כלומר וכן צריך למשוך הסכין על הצואר

ולהוליכו ולהביאו : (ז) (והפשיט) - הסרת העור
 מעל הכשר : (ח) (ואת הפדר) - פירושו חרב וכן
 התרגום וית תרביה ואמרו רז"ל למד שהיה חופה הקדראת
 בית השחיטה ומעלהו וזהו דרך כבוד של מערה :
 (ט) (וכרעיו) - רגלי הבהמה נקראו כן לפי שהם
 כורעות ככריעת הכרכים : (אשה) - בא בתוספת הא
 ומלרע ושרשו אשש ובחשלומו איששה כמו מקל
 לבנה - ובפמיכות ישנה מטול לצדיו וכן יזעיכה
 צחה צמא : (יא) (ירך המזבח) - פאת המזבח :
 (יב) (והקרב) - המעיס נקראו כן לפי שהם כרונן :
 עולה הוא : נקרא הקרבן הזה כן לפי שהיה עולה כלו
 כליל על המזבח : (יד) (בני היונה) - לפי שהקטנים
 מן

החרים או מן-בני חיונה את-קרבנו : טו והקריבו הכהן אל-המזבח ומלך את-ראשו והקטיר המזבחה וגמצה רמו על-קיר המזבח : טז והקיר את-מראתו ב-בנותה והשליך אתה אצל המזבח קדמה אל-מקום הדשן : יז ושפע אתו בכנפיו לא יבדיל והקטיר אתו הכהן המזבחה על-הקצים אשר על-האש עלה הוא אשה וית
ב יתח ליהנה : ס א וגפש ביי-תקריב קרבן מנחה ליהנה סלת יהיה קרבנו ויצק עליה שמן ונתן עליה לבנה : ב והביאה אר-בני אהרן הכהנים וקמץ משם מלא קמצו מסולתה ומשמנה על-כל-לבנתה והקטיר הכהן את-אזקרתה המזבחה אשה יתח ליהנה : ג והנותרת מן-המנחה לאהרן ולבניו קדש קדשים מאשי יהנה :
ד וקי תקרב קרבן מנחה

כצוה קט"ו

מן-בני יונה ית-קרבניה : טז ויקרבניה כהנא למדבחה וימלוק ית-רישיה ויסק למדבחה ויתמצי דמיה על-כותל מדבחה : טז ויעדי ית-ופקיה באוקליה וירמי ליה בסטר מדבחה קירומא בגאחד דמקדין קיטמא : יז ויפריק יתיה בגרפוהי לא יפריש ויסק יתיה כהנא למדבחה על-אעיא דעל-אישתא עלתא הוא קורבן דמתקבל ברעוא קדס-י : א ואינש ארי-יקריב קורבן מנחתא קדס-י סולתא יתי קורבניה ויריק עלה מושחא ויתן עלה לבונתא :
ב וייתניה לנת-בני אהרן כהנא ויקמוץ מתמן מלי קומציה מסולתה וממושחה על-כל-לבונתה ויסיק כהנא ית-אדברתא למדבחה קורבן דמתקבל ברעוא קדס-י :
ד ודאישתאר מן-מנחתא לאהרן ולבניהו קודש קודשין מקורבניה בני : ד וארי

מאפה

תקריב

רשי

בני חיונה - פרט לתחלת המזבח שבה זשבה שהוא פסול גדול הוא אלל בני יונה וקטן אלל תורים : (טו) והקריבו - (חולין סה) חבילי פרידה אחת יביל : הכהן ומלך - (חולין שם) אין מליקה בכלי אלא בעצמו של כהן קוץ כצפרו ממול העורף וחותך מפרקת עד שנוגע למינין וקולטן (חולין כא) : ונוטצה דמו - לשון (משליל) עין אפיס (ישעיה יז) כי אפיס הוין מוכס בית השמיטה על קיר המזבח והדם עת מלה ויורד (זבחים סה) : ועלק והקטיר ונמצה - אשור לומר כן מאחר שהוא מקטיר הוא מנזה ואלא מה הקטרת הראש בעצמו והגוף בעצמו וכו' אף מליקה כן ופשוטו : וקרא מקורס הוא ומלך והקטיר וקורס הקטרה ונמזה דמו ככר : (יז) מראתו - מקורס דרעיוס : בנצתה - עם בני משיה וכו' לשון דבר החזום כמו (איכה ד) כי ננו גס כעווחו שתרגס חונקלום כלוכליה וזה ידורשו של אכא וסי כן חק שאמר מטל את הקרקע עתה זרבותי ו"ל אמרנו (שבת דף ק"ח) קודר פטיב חוקר פטיבין בעין ארובה וזמטלו עם המנה של העור - בעולת בהמה שאינה אוכלת אלא האכוס בעליה לאחר והקריבו והכריעו ירתן כנוסין והקטיר - צדוק שכוון מן הגזל לאחר זה שלך את המעשים שאכלו מן הגזל (ויקרא רבה) : אל המזבח קדמה - כעורתו של כנע"ת"ב) : אצל מקום הדשן - מקום שמתנים עם תרומת הדשן בכל קר ודשן עוכס הפנימי והעמורה וכולס ככלעיס עם במקומו (בעילת יב) : (יח) וישפע - אין שימוע אלא ביד זכן הוא אומר כשמוען (שופטים יד) וישעיהו כשפע הגדי : בכנפיו - עם כנפיו אינו זרק למרום ככפיו צולתו (ויקרא רבה) : בכנפיו - (שבת קה) נוטה מעוטה והלא אין לך הדיוט שמריח ריח כנפים נשרשם ואין נשעו קזה עליו ולמה אינו הכתוב יקריב כדי שיהא פוזנכת סבע זמיהדר בקרכו של עמי : לא יבדיל - אינו מפרק ולגמרי לב' חתיכות אלא קרעו יתבו - (במנחה קיא) כאשר בעוף דים ניקוח כאשר סבעה וית כחות לומר לך אחד המרבה ואחד הממעט וכלכד שיכוין את לבו לשניים : (א) וגפש ביי תקריב - לא לאחר גאם ככל קרבנות נדסה אלא כמנחה וידרכו להתנדבס ונחת עמי אחר הקס"ה מעלה אחי עליו כאלו הקריב נשעו - סלת יהיה קרבנו - (במנחות קז) כאשר הרי עלי מנחה סתם עכ"ל ענחת סולת שהיא הראשונה שבמנחות ונקמנת כשהיא סולת כמו שפורסם בענין לפי שאמרו באת"ס כי עמנות וכולן כמות אמויות קודם קמילה חון עוו לכך קרוי מנחת סלת : סלת - (ח"ב) אין סלת אלא מן החטין שנאמר סלת קמס

ירושלמי

זקניו יתיה פתגא על גבי מדבקה ועוס רישי ויסר על
 גבי מדבקה ויקאי דמיה על שיפולי מדבקה :
 ויעבר גה קורבניה בגטשא ונטלק יתה סביד למדבקה
 מן מדבקה לאתר בית שפיכות קיטמא :
 ויתלע יתיה פתגמי לא יפריש ויסר יתיה פתגא על גבי
 מדבקה על קיטמא דאית על אשתא :

המן עלה לבונה : ב ויתקנה לנת בני אהרן פתגמי וקמוץ פתגמי מלי קומציה מן קמחא סקידי ומן טוב מלשא
 על גד לבונה וניסיק פתגמי ית שפר אדבקה למדבקה קרפנא וגוי : ג זמה דמשתייר מן מנתחא יתי לאהרן
 וגוי : ד בארס פקרי קרפן מנתחא דמתאפי בתורא סקידי גריצו פטיבו ופטיבו ופטיבו פטיבו וגוי :

זאין

ד'שי

חטים ואין מנחה פחותה מעשרן שזאת (ויקרא יד) ועשרן סלת למנחה עשרן לכל מנחה : ויצק עליה שמן . (ח"ב) על כולה
 ונתן עליה לבונה . על מקלתה מניח קומץ לבונה עליה לצד אחד ומה רחית לומר כך שאין רמזי אחר רכזו בתורה אלא למעט . ד"א סמך
 על כולה מפני שהוא ככלל עומה כמו שזאת עסקתה ומשמנה ולכונה על מקלתה שאינה ככללת עומה ולא כקומת עומה האומר על כל למנחה
 שלאחר שקנה חלקט את הלכונה כולה ועליו ומקטורה (מוטה יו) : ויצק ונתן זהביאה . מלמד שצ"ק וכלילה כשרים כור
 (מנחות יח) : (ב) הכהנים וקטץ שם . מקמינה זולתך מלות כהונה (מנחות יח"ב) . וקמוץ מושם . מוקום שרגלי
 כור עומדת ללמדך שהקמינה נקשרה בכל מקום כגורה אף כי"ח אומה של מקום דרסת רגלי ישראל (מנחות ט) : מלא קמצו .
 (מדות לט) יכול מבורך מלבדן ויולא לכל דת"ל במקום אחר (ויקרא יו) והריס מנתו בקמנו לא יכא כמר אלא מה שבתך הקוץ חי
 בקומו ויכול חסר ת"ל מלא ה' כינר חופה' אכבעתו על פס ידו וזהו קוץ כמשמעו להעברית : על כל לבונה . לכד כל הלכונה
 יכא הקומץ מלא : לבונה והקטיר : אף הלכונה בהקשרה (ת"ב) : מלא קמצו מוסלתה ומשמנה . (מנחות יא) האס קמץ
 ועלה כידו גריד נולא או קורט לכונה פסולה : אוברתה . הקומץ העולה לגבוה הוא זכרון העונה שבו זכר בעליה לטובה ולמנת דוח :
 (ג) לאהרן ולבניו . (ח"ב) כן גדול מטל חלק כראש של כמחנות והדיניט במחלות : קרש קרשים . הוא להס
 מאיסי ה' ואין להס חלק בה' אלא אחר מתנתה ה' יסי (ויטא יד) : (ד) זכית קריבו וגו' . (מנחות מו) שאמר הרי עלי תנחת מאכס
 תנוד ולמד הכתוב שי"ח או חלות או ריקין החלות כלולות והדקיקין טומוין וכלתקו רבותימו כמשתין י"ח מושקן וחרומוסקן עד סכלה
 כל

ד'שב"ס

(טו) ומלק . חכמים פירושו אף : מדכתיב ומלק את ראשו ולא כתיב ומלק אותו כמו שכתב ושקט אותו . פירש דוכ"ס . כיראיה
 הוא לדברי רבותינו שאין עבודת בית המקדש כי הוא חותך כשטרבו דורה ונפרקת מאחריו עד שמגיע ללוד ויורד ויקין עד שמיגיע למימין
 וקולגן : ומתה . בדבר רך דאוי לומר כך כדכתיב את קובעו כום התרעלה שנות ומנית אף שמרד יעלו : (יו) מוראיתו . כמו
 ושמעתך כראי . הוי מוראה ונאלה . ענין טקף כמה . ותרגומו . ופקים . זהא כרעי חכל . כנולתה גס הנוצה עם הופק : (ח)
 מנחה ככר פירשתי לשון דורן כבראשית . מנורת כזה את העם : (כ) מלא קומצו . חכמים פירשו כמסת ייחא שקומן כשלה אכבעתו
 סאמעי' : אורכה . לשון זכר רגיל לומר כלכונה מפני הדיס מיעלה וכן כתיב מזכיר לכונה . וכן וסיתה ללפס לאורכה . מיני עמנות הכתובות
 כאן

מכלל יופי

מן היוגרה הם הנשרים לקרבן לפיכך אמר בני : לפיכך היה צריך לפישי ולא יבדיל בספד שופטים ופזי שזרה
 טו (ומרק) . פירוש יפרק אורו ממור ערפו וכשודש מלק מדברי רבותינו ז"ל
 וענינו כשרשו : היה מולק כשטרן ממול עורף עד
 (ונמצה) . ענין המציעה שמגיע לקמינים וקולן אותה
 ידוע : (טז) (מראהו) .
 הוא הזפק כהרגומו : (בנצחה) . פירשו רבותינו ז"ל
 שהיה קורר סביב הופק בסכין כעין ארובה ונטלו עס ונוצזין
 של העור : (יז) (ושפע) : ענין חתיבת הרבך לשעיס
 (ב) (וקמוץ) : ענין קבוץ ואסיפה הרובה לומר מלא
 קמצו מלא אגרופו כשאוסף אצבעותיו אל כף
 היד

מאפה תנור סלת חלות מצת בלולת בשמן
 ורקיקי מצות משחים בשמן: ס ה ואם
 מנחה על המנחה קרבנה סלת בלולה
 בשמן מצה תהיה: ו פתות אהה פתים
 ויצקת עליה שמן מנחה היא: °
 ס ו ואם מנחת מרחשת קרבנה
 סלת בשמן תעשה: ה והבאת את
 המנחה אשר יעשה מאלה ליהוה והקריבה
 אל הכהן והגישתה אל המזבח:
 ט והרים הכהן מן המנחה את אזברתה
 והקטיר המזבחה אשה רים ניחח ליהוה:
 והטרת מן המנחה לאהרן ולבניו
 קדש קדשים מאשי יהוה: יא כל המנחה
 אשר תקריבו ליהוה לא תעשה חמץ כי
 כרשאר וכל דבש לא תקטירו ממנו
 אשה ליהוה: יב קרבן ראשית תקריבו
 אתם ליהוה ואל המזבח לא יעלו לרית
 ניחח: יג וכל קרבן מנחה במלח תמלח
 ולא תשבית מלח ברית אלהיך מעל מנחתך
 על כל קרבנה תקריב מלח: ס יד ואם
 תקריב

שלישי

מצוה ק"ו

מצוה ק"ח

מצוה ק"ט

תקריב קורבן מנחתא מאפה תנור סולתא
 נריצן פטירן דפילן במשה ואספונין פטירין
 דמשיחין במשה: ה ואם מנחתא על
 מסריתא קורבנה סולתא דפילא במשה
 פטירתה: ו בצע יתה ביציעין וחריק
 עלה משחא מנחתא היא: ז ואם
 מנחתא דרתא קורבנה סולתא במשה
 תתעבד: ח ותמי ית מנחתא דיתעבד
 מאילין קדם יי ויקריבה לכהנא
 ויקריבה למדבחה: ט ויפריש
 כהנא מן מנחתא ית אדברתה ויסיק
 למדבחה קורבן דמתקבל ברענא קדם יי:
 ודישתאר מן מנחתא לאהרן ולבגוהו
 קודש קודשין מקורבנא יי: יא כ
 מנחתא דתקרבון קדם יי לא תתעבד חמיע
 ארי כל חמיר וכל דבש לא תסקון מגיה
 קורבנא קדם יי: יב קורבן קדמי תקרבון
 יתרוהן קדם יי ולמדבחה לא יתסקון
 לאתקבלא ברענא: יג וכל קורבן מנחתך
 במלחא תמלח וקא תבטיל מלח קים אלהך
 מעל מנחתך על כל קורבנה תקריב מלחא:
 יד ואם תקריב מנחת בכורין קדם יי אביב קלי בגור פירובן רכיבן תקריב ית

מנחת

רש"י

כל השמן שכלב שכל המנחות טעונות לוג שמן וי"א מנחתו כ"ח ואם השמן נאכל פני עצמו לכהנים וזה ת"ל בשמן בשמן שני פעמים
 להכשיר שמן שני ושני (ת"ב) הוולא מן הזנים ואין נריך שמן ראשון חלא למורה ש' ט וז' ושניו כמנחות (דף עו) כל המנחות ר' אפיית
 לפי חזיתן וחזיות עלידי פתיח כולן בחוץ עשרות והאמור כה ריקון כלה עשר ריקון: (ה) ואם המנחה על
 המחבת (מנחותס): חמיר כדי עלי נוכחת נוכחת וכלי הוא שהיה במקדש שאוסין כמנחה על האור בשמן והכלי חמיר עיוק חלא נף
 וזוהי המנחה שבתוכה שיתן והיא גפה האור שורף את השמן (שם עד) וכולן טעונות ג' מנחות שמן יתקן וכלי זה ויתן שמן ככלי
 קודם לעשייתו: סלת בלולה בשמן מלח שכולן כעודן סלת: (ו) פתות אהה פתים לרבות כל המנחות הנאסות חודם
 קמינה לפתיה: ויצקת עליה שמן מנחה היא לרבות כל המנחות ליתקן וכל חף מנחת מאפה תנור ת"ל עליה איליא את החלות
 ולא חזיא את הרקיקין ת"ל היא: (ז) מרחשת (ז) מרחשת כלי הוא שהיה במקדש עמוק ומתוך שהיא עמוקה שמה נכור ואין האור שורפו
 למיך

יונתן בן עוזיאל

ירושלמי

ה

ה ואין מנחתא על מסריחא קרבנך סמיךא פתיבא
וגו' : ו- רסוק יתה רוסקין וגו' : ו- ואין מנחת
פרפתיה קרבנך סמיךא רפת בקשח התעביר :
ה ותהניעל ית מנחתא דתתעביר מן סמיךא ומשחא
האלין לקדם : ו- ומרבינה גבא דמימי יתה לנת פתגא ובהנא ימטינה למדבחא : ט וגמריש פתגא מן מנחתא ית
שבה אדברתה וסיק וגו' : י- ופה דמשתיר מן מנחתא
יתו וגו' : יא- כל מנחתא די תקרבון קדם : י- לא התעביר
תמיע ארום כל תמיר וכל דבש לא תקרבון מניה קרבנא
קדם : י- יב- קרבן שיריבא תקרבון יתהון קדם : י- דלהים ביכיריא תמיר מתקרב ותמירי בזמן ביכורי אבא עם
דובשיה מתקריב ויכלון יתהון פרעיא ברם למדבחא לא ימסקון לאתקבלא כבעיא : י- וכל קרבן מנחתך וגו'
מטול דעשרון וצרבנא מותבמא דבהנא אתגורו בקנים קולחא בגין כן על כל וגו' : יד- ואין תקריב מנחת ביכורין

והרשק יתה רוסקין והדיק עלה משחא ו

ירושלמי
ארום כל דמחמא וכל דחלי :

קדם : י- יב- קרבן שיריבא תקרבון יתהון קדם : י- דלהים ביכיריא תמיר מתקרב ותמירי בזמן ביכורי אבא עם
דובשיה מתקריב ויכלון יתהון פרעיא ברם למדבחא לא ימסקון לאתקבלא כבעיא : י- וכל קרבן מנחתך וגו'
מטול דעשרון וצרבנא מותבמא דבהנא אתגורו בקנים קולחא בגין כן על כל וגו' : יד- ואין תקריב מנחת ביכורין

רשיי

לפיכך איננו מנחה העשויה לתוכה רוחשין . כל דכר רך ע"י נפסק נראה כרוחש ומנענע : (ח) אשר יעשה מאלה . מאחד מן
כמינים הללו : והקריבה . בעליה אל הכהן : והגישה אל המזבח : מגיעה לקרן דרומית מערבית של מזבח : (ט) ארז
אזכרתה . הוא הקיטין : (יא) וכל דבש . כל מתיקת פרי קרויה דבש : (יב) קרבן ראשית הקריבו אותם . מה יסלך
לכאן מן השאור ומן הדבש קרבן ראשית שתי הלחם של עזרת הכהנים מן השאור שאומר (ויקרא כג) משך תלפניה וכיכורים מן הדבש כמו
בכורית אגיס ותמרים : (יג) מלה ברית . שהברית כרותה למלת משעת ימי בראשית שהוכתמו המים התחתונים ליקרב כמזבח
בזולת וניסוק המים כחנן : על כל קרבנך . על עולת בהמה ועוף ואמורי כל הקדשים כולן : (יד) ואם הקריב . הרי אם
ממש כלשון כי שהרי אין זה רשות שהרי כוננת העומר הכתוב מדבר שהיא חובה וכן (במדבר לו) ואם יהיה היכול וגו' :
מנחת בכורים . (ה"כ) . כוננת העומר הכתוב מדבר שהיא חובה וכן (במדבר לו) ואם יהיה היכול וגו' :
אביב ונאמר להלן (שמות כ) כי הזעורה אביב : קלוי באש . שמיכשין אותו על האור באבוב של קלחים (פירש"י כונמות שם
הכלי של מוכרי קליות) שאלולי כן אינה נטחנת בכימים לשי שהיא לחה : גרש כרמל . גרסה סעודה לחה גרש לשון שכירה
וטחינה גורסה בכימים של גרסות כמו (איכה ג) ויגרס חמץ וכן (תהלים ק"ט) גרסה גפשו : כרמל . כבוד הכר מלא
שהתפואה

רשב"ם

כאן נזכרים כוננות מניין חלותיהם וכמה לבונה וכמה שכן ככל אחת ומהו מנחת ומה היא מנחת . ונרחשת . כל יעמוק ונעשיה
רוחשין . אל מנחת אינו עמוק וכולן באות מנה כמ"ש כלו את אהרן : (יא) וכל דבש . פירות האילן . תמרים קרוין דבש :
(יב) קרבן ראשית . שתי הלחם . בעזרת הקרוין מנחת חדשה : ובכורי : פירות המפורשים כמי תבא : תקריבו אותם ליי' .
בעזרת תבואו אותם לתנופה ולא לקרבן המזבח : (יד) ואם תקריב . לכשתקריב מנחת העומר : גרש . כמו ויגרס חמץ שם
טחון

מבלל יופי

איד ובדברי רבותינו ז"ל כיצד הוא עושה פושט שלש
אצבעותיו על פסו ודומותה בגדלו מלמעלה ובאצבעו
קטנה מלמטה : (קמצו) . בשורק והראוי בקמץ חטף :
(ח) (המחבת) . פירשו רבותינו ז"ל מחבת צפה
ומעשיה קשים כלומר לא היה הכלי עמוק כמו מרחשת
לפיכך היו מעשיה קשים שהיה הנאפה בה קלוי מאד מפני
שלא היה עמוק והאש שולטה בה : (ו) (שהות) :
ענין תיובה : (ז) (מרחשת) . הוא כלי עמוק וכן
פירשו רבותינו ז"ל מרחשת עמוקה ומעשירה רוחשים
מחבת צפה ומעשיה קשים פירוש המרחשת היתה עמוקה
ומתוך שהיא עמוקה שמנה צבור ואין האור שורפה ומעשי
מנחה העשוי כמזבח רוחשין ומתנועעין והלשון הורה

דבריו רבותינו ז"ל בהנועה השפתיים רחשי מרהשין
שפוחיה : (ח) (אשר יעשה מאלה) . בא לנקבדה
בלשון זכר ולא שיהיה לשון זה נופל על זה אלא יש בודדה
נסתר נופל ולא פירש אותו אבל על מלות אחרות דומות לו
כתב בירוצה בו על הענין : (יד) (ואם הקריב) .
פירוש וכאשר תקריב שעל מנחת העומר הכתוב מדבר
שהוא באה חובה : (אביב) . השכלת עס הקנה שלה הקרא
אביב על שם הקנה שהוא העץ . וקרוי אבי לומר יענין
זה מענין אב המצטרף אל הכן ואף על פי שאב משורש אבה
וזה שרש אבב ענינם אחד כי העץ כמו האב המוליד הענפים
והפרי : (גרש) . כסין נקראת כן החטה הנשברה והנפרכת :
(כרמל) . נקרא כן השבלה כשהיא ארכה והיא לחה עדיין :

ובספרא 3

הקריב מנחת בכורים ליהוה אביב קלוי באש
 גרש ברמל תקריב את מנחת בכוריך :
 טו ונתת עליה שמן ושמת עליה לבנה
 מנחה הוא : טז והקטיר הכהן את-
 אזכרתה מנרשה ומשמנה על כל-לבנתה
 רביעי ג אשה ליהוה : פ א ואם-
 זבח שלמים קרבנו אם מן-הבקר הוא מקריב
 אם-זכר אם-נקבה תמים וקריבנו לפני יהוה :
 ב וסמך ידו על-ראש קרבנו ושחטו
 פתח אהל מועד וזרקו בני אהרן הכהנים
 את-הדם על-המזבח סביב : ג והקריב
 מנבח השלמים אשה ליהוה את-החלב
 המכסה את-הקרב ואת כל-החלב אשר
 על-הקרב : ד ואת שתי הכלית ואת-
 החלב אשר עלהן אשר על-הכסלים ואת-
 היתרת על-הקבד על-הכליות יסירנה :
 ה והקטירו אתו בני אהרן המזבחה
 על-העלה אשר על-העצים אשר-על-האש
 אשרה בית גיחם ליהוה : פ
 ו ואם-מן-הצאן קרבנו לזבח שלמים
 ליהוה זכר או נקבה תמים וקריבנו :
 ז אם-בשב הוא מקריב את-קרבנו והקריב
 אתו לפני יהוה : ח וסמך את-ידו על-
 ראש קרבנו ושחט אתו לפני אהל מועד
 ט וזרקו בני אהרן את-דמו על המזבח סביב :
 ט והקריב מנבח השלמים אשה ליהוה
 חלבו האליה תמימה לעמת העצה יסירנה
 ואת-החלב המכסה את-הקרב ואת כל-
 החלב

מנחת בכורך : טו ותתן עלה משחא
 ותשוי עלה לבונתא מנחתא היא : טז ונסק
 כהנא ות-אזכרתא מפרוכה וממשחא על
 כל-לבונתה קורבנא קדס-וי : א ואם-
 נכסת קודשיא קורבניה אם מן-תורי
 הוא מקריב אם-דכר אם נוקבא שלימ
 וקרבניה קדס-וי : ב ויסמוך ידו על-
 ראש קורבניה ויבסיגיה בתרע משכן ומנא
 ויזרקון בני אהרן כהנא ות-דמא על-
 מדבחא סחור-סחור : ג ויקריב מנכסת
 קודשיא קורבנא קדס-וי ות-תרבא דחפי
 ות-ננא ונת כל-תרבא דעל-ננא : ד ונת
 תרתין כולין ות-תרבא דעליהון דעל-
 גיססא ות-חצרא דעל-כבדא על כוליתא
 יצדינה : ה ויסקון יתיה בני-אהרן למדבחא
 על-עלתא דעל-אעיא דעל-אישתא קורבן
 דמתקבל ברענא קדס-וי : ו ואם-מן-
 ענא קורבניה לנכסת קודשיא קדס-וי דכר
 או נוקבא שלימ וקרבניה : ז אם-אימר
 הוא מקריב ות קורבניה ויקרב יתיה קדס
 וי : ח ויסמוך ות-ידו על-ראש קורבניה
 ויבוס יתיה קדס משכן ומנא ויזרקון בני
 אהרן ית-דמיה על-מדבחא סחור סחור :
 ט ויקרב מנכסת קודשיא קורבנא קדס-
 וי תרביה אליתא שלמתא לקביל שדרתא
 יצדינה ות-תרבא דחפי ות-ננא ונת כל-
 תרבא

החלב אשר על הקרב : ואת שתי הכלית ואת החלב אשר עלהן אשר ער הכסלים

תרבא דעל גוא : וית תרתין כולתין וית תרבא דיעליהון דעל גוא וית תרבא דעל

יונתן בן עוזיאל

ירושלמי

קדם : מהתקב קלי כנורא קמת קלי אפירובין וגוי : טו ותתן עלה משה ויתא וגוי : טז ויסיק בתנא ית שבה אדברתה מן פירובינא ומטוב משתא וגוי : א ואין נכסת וגוי : ב ויסימוך ית וימיה בתוקפא על ריש קורבניה ויבסיניה טבחה בתרבע משבן וימנא וידרקון בני אהרן בהניא ית אדמא על מדבחה תוור תוור : ג ויקריב מנכסת קודשיא קורבנא קדם : י ית פריסוקא דמרבא דחפי ית קריסא וית כל תרבא דעל קריסא : ד וית תרתין כולתין וית תרבא דעליהון דעל פפלי וית תרבא דעל פכדא דעל כולתא ועדינא : ה ויסקרון וימיה בני אהרן למדבחה על עלתא דעל קיסין דעל אישתא קרבן דמתקביל ברעוא קדם : ו ואין מן ענא וגוי : ז אין אימר וגוי : ח ויסימוך בתוקפא יד וימניה על ריש קורבניה ויקום וימיה טבחה קדם משבן וימנא וידרקון בני אהרן ית אדמיה על מדבחה תוור תוור : ט ויקריב מנכסת קודשיא קרבנא קדם : י טוב שוקניה אלתא שלוקתא כל קביל קקיתא ועבד וימיה ית פריסוקא דמרבא דחפי ית קריסא וית כל תרבא דעל קריסא : י וית תרתין כולתין

רש"י

שהתנא למה ומלאה בקטין שלה ועל כן נקראים המזלות כרמל וכן (מלכים כד) כרמל כאלונו : (א) שלמים : (ח"כ) שמטילים שלום בעולם : דבר אחר שלמים שיש בהם שלום למוכח ולכהנים ולבעלים : (ג) ואת כל החלב וגו' : להביא חלב שעל הקיבה דברי רבי ישמעאל ר"ח להביא חלב שעל הדקין (חולין פ"ג) : (ד) הכסלים : (פלאנק"ן כלע"ו) שהתלכ שעל הכליות כשהסתה חיה הוא כגובה הכסלים ונלמטה וזהו החלב שחת המענים שקורין כלע"ו לוכני"ל לוש לוכן הנראה למעלה כגובה הכסלים וכתמיתו הכשר מוסאו : היוותרת : הוא דופן האסך שקורין איברי"ש וכלשון ארמי חזרא דכבדא : על הכבד : שיטולטן הכבד עמה מעט ומתקום אחר הוא אומר (ויקרא ח) ואת היותרת מן הכבד : על הכבד על הכליות : לבד מן הכבד ולבד מן הכליות יסורנה לון : (ה) על העולה : תלכד העולה למדנו שתקדים עולת תמיד לכל קרבן על המערכה : (ז) אם בשב : לפי שיש באימורי הכסב מה שאין באימורי העו שהכסב אלימו קריבה לכך נחלקו לשתי פרשיות : (ח) וזרקו שתי מתנות סבן ד' וע"ה הכלי הוא וזרק ואינו נותן באכבד אלא ספחת : (ט) חלבו : המוכר שבו ומהו והו האליה תמימה : לעמדת העצה למעלה

רשב"ם

טעון כרמים של גרומות : (א) שלמים : מאחר שאינו טעון עולה אינו כליל אלא לטעון שלמים : שמשמע לטעון נדר וזריך לשלם את נדריו שהוא לטעון שלמים אויבא דינוכחו שפירש והולך ורבותיו פירשו לטעון שלום שהכל זכין כו אימוריו לנבואה וזהו ושוק לכהנים בשל כאלל לכהנים : (ד) היותרת : שמייתר ונדל על הכבד : (ט) לעומת העלה : הכליות : נחמתיס פירשו כשפיעת חולין האין מפורין אותו

מכלל יופי

ומפרא כרמל רך מלכומר רך ומלא דבי רבי ישמעאל הגא כרמל כר מלא כלומר שנמלאה השכולת ככר שהיא מלא נוצה : (טו) מגרשה : כחברו : (א) (שלמים) : נקרא כן זה הקרבן כי העולה כליל ועורה לכהנים והחטאת והאשם הדרס והאמורים למזבח וחזה ושוק לכהנים וכן שאר הבישר והעור : וחבה שלמים הדרס והאמורים למזבח וחזה ושוק לכהנים ושאר הבישר והעור לבעלים הנהזה חובה שלום בניהם כן מפורש בספרא : (ד) (הכריות) : ידוע : ויש עומרים כי נקראו כן כעבך שיש להטבח בהאות ד' משגל

מענין וגם כלה נפשי : (אשר על הכסלים) : חסר ו' ואשר על הכסלים והכסלים הם סמוך לכליות הנה המתנים והם עיקרי הירכיים ודעת המתרגם שתרגם על גססא רב הצדדיס והתרגם יסעיהם על צד האמנה על גססין : (ואת היותרת) : הוא הנקרא בלשון רבותינו ל' טרפשו ואמר על הכבד ופירושו עם הכבד כי מעט מן הכבד היה נוטל עם היותרת : (ז) (ואם מן הצאן) : כלל הבהמה הדקרה הככשיס והעזים : (ז) (אם בשב) : נקרא כן כשרה ויא בן ענא כי הגדול משענה וקרא איל : (ט) (לעבדת) : לנכה

הכסלים ואת היתרת על הכבד על הכלית
 יסירנה : יא והקטירו הכהן המזבחה לחם
 אשה ליהוה : פ יב ואסעו קרבנו
 והקריבו לפני יהוה : יג וסמך אתידו
 על ראשו ושחט אתו לפני אהל מועד
 וזרקו בני אהרן אתדמו על המזבח סביב :
 יד והקריב ממנו קרבנו אשה ליהוה
 את החלב המכסה את הקרב ואת כר-
 החלב אשר על הקרב : טו ואת שתי
 הכלית ואת החלב אשר עלהן אשר על-
 הכסלים ואת היתרת על הכבד על הכלית
 יסירנה : טז והקטירם הכהן המזבחה
 לחם אשה לרית ניחח כל חלב ליהוה :
 יז חקת עולם לדורותיכם בכל מושבתיכם
 כל חלב וכל דם לא תאכלו : פ

חמישי ד

ונתן

דער כבדא על כוליתא יעדינה :
 יא ויסיקניה כהנא למדבחה לחים קורבנא
 קדם יי : יב ואס-מן בני עמא קורבניה
 ויקרביניה קדם יי : יג ויסמוך ית-ידיה
 על-ראשיה ויכוס יתיה קדם משכן זמנא
 ויזרקון בני אהרן ית-דמיה על-מדבחה
 סחור-סחור : יד ויקרב ממניה קורבניה
 קורבנא קדם יי ית-תרבא דחפי ית-ננא
 ונת כל-תרבא דעל ננא : טו ונת-תרתין
 מלגן וית-תרבא די-עליהון דעל גיססיה
 ונת-חצנא דער-כבדא על-כוליתא יעדינה :
 טז ויסיקונין כהנא למדבחה לחים
 קורבנא לאתקבלא ברענא כל-תרבא קדם-
 יי : יז קים עלם לדריכון בכל מושבתיכון
 כל-תרבא וכל-דמא לא תיכלון : א ופלייל
 יי עם-משה למימר : ב מליל עם-בני
 ישראל למימר אינש ארייחוב בשלו מכל
 פיקודיא דיי דלא-כשרין לאתעבדא ויעבד
 מחד מנהון : ג אס-כהנא רבא יחוב
 לחובת עמא ויקריב על חובתיה דחב תור
 בר-תורי שלים קדם יי לחטאתא :
 ד וייתי ית-תורא לתרע משכן-זמנא
 לקדם יי ויסמוך ית-ידיה על-ריש תורא
 ויכוס ית-תורא קדם יי : ה ויסב כהנא
 רבא מדמא דתורא וייתי יתיה למשכן-זמנא :
 ו וישבול כהנא ית-איצבעיה בדמא וידי
 מן-דמא שבע זימנין קדם יי קדם פרוכתא
 דקודשא

ז ינתן הבהן מן-הדם על-קרנות מזבח קרת הסמים לפני יהוה אשר באהל מועד ואת כל-הדם הפך ישפך אל-יסוד מזבח העלה

דקודשא : ז ונתן כהנא מן-דמא על-קרנת מדבח קטורת בוסמיא קדם וידבמשכן זימנא ונתן כל דמא דתורא ושוד ליסודא דמדבחה

יונתן בן עוזיאל

ירושלמי

נת תרבה דעליהון דעל כפלי ונת וגו' : יא ויסקיניה כהנא וגו' : יב ואין מן בני וגו' : יג ויסקוד וגו' ויבוס זרייה טבחה קדם משכן זימנא וידקרו בני אהרן ונת אדמיה על מדבחה חוור חוור : יד ויקרב מגיה קרבנא קדם ונת פריסוקא דתרבה דחפי ית פריסא ונת כל תרבה דעל פריסא : טו ונת פרחין כולין ונת תרבה דעליהון דעל כפלי וגו' : טז ויסקינן וגו' כל תריב קדם : יז קיים עלם לדריבון בכל מזבניכון כל תריב וכל אדם לא תקלון על גפי מדבחה ויקריב לשמא דני : א ומליל יי וגו' : ב מליל עם בני ישראל למימר בר נש ארום ייחוב וגו' : ג אין כהנא בקא דמתרבי במשחא ייחוב במקרביה קרבן חובת עמא דלא פהילתיה ויקריב בגין אובתיה חור בר חורי שלים קדם : ד ויעור ית תורא לתרע משכן זימנא לקדם : ויסקוד יד וימני על ריש תורא ויבוס טבחה ית תורא קדם : ה ויפכ כהנא בקא דמתרבי במשחא כדמא דתורא ונתגשל למשכן זימנא : ו וישמש כהנא ית אצבעיה באדמא ויעור קו אדמא שבע זימניו קדם : ז קבל פריגרא דקודשא : ז ונתן כהנא מן אדמא על קרנת מדבחה בוסמיא

רשי

למעלה מן הכליות היוצות : (יא) לחם אשה לה' - לחמו של אש לשם נבזה : לחם - לשון מאכל וכן (ירמיה יא) נשחיתת עץ כלחמו - (דניאלה) עבד לחם רב - (קהלתי) לשחוק עושים לחם : חקת עולם - יפה מפורש בת"כ כל הפסוק : (ב) מבל מצותה - פירושו רכות ימיאין חטאת בזה חלא על דבר שדונו לאו זכרת ושגגות חטאת (בריתות כ"ג) : מאחת מהנה - ומקנת אחת מהן כגון הכותב בשבת שס משמעו ית וימור דין ודינאל : (ג) אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם - (ת"כ) וידרשו אינו תייבאל כהנא דבר עם שגגת מעשה כו' לאשמת העם וכעלם דבר מעיני הקהל ועשו ופשוטו לפי הגדה כשכח גדול חוטא אשמת העם היא זה שהן חלוקין בו לכפר עליהם ולהתפלל בעדם וכעשה וקולקל : פר - (ת"כ) יכול זקן תלמוד לוור כן חי כן יכול קטן תלמוד לוור פר הא כיצד זה פר כן ג' : (ה) אל אהר מועד - למזכן וכתיב עולמים להיכל : (ו) את פני פרכת הקדש - (ת"כ) כנגד מקום קדושתה מכוון כנגד כן הכדים לא היו כוונעים דמים כפרכת ואם נגעו נגעו (ת"כ) : (ז) ואת כל-דם - שירי הדם

דשבים

אותו : (יז) ככל מושבותיכם - כל חלב וכל דם לא תאכלו - חסיו ככל מושבותיכם שחלבין חולין ואין שם קרבן וחלב ודם למוזבח : (כ) אשר לא תעשנה - ככל חייבי כריתות שהם בלא תעשה פירושו חכמים בכריתות ובהריות חזן ומפסח ויחלה שהם עולות עשה : מאחת ויכה - פירושו חכמים ויקנת של אחת מהנה כגון שם ומשמעון : (ג) לאשמת היום - חכמים דרשו הרי משיח כליסור בהריות - אך לפי הפשט משמע לפי שבהנים נאמר חשפט ליעקב ותורה לישראל וכל שכו כהן גדול שהוא מומחה לריבם - (ג) אם הכהן המשיח יחטא בהריות וגם להטות את העם עמו - והקריב על סחלתו וגו' (כס"ק) ויגיד ד"ה לאשמת ד"ה חס הד"ה וד"ה אל שייך לפסוק י"ב) אל זמן הדשן דכמיב כנו את אהרן והוניה את הדשן אל מוחן למחנה : (ו) את פני פרכת לפי הפשט - את פני פרכת הקדש - פרכת המזביל כין הקדש וכן קדשי הקדשים (ומה הפרט) (ס"א ומדעי) שם פרכת הקדש משמע שיכו הכוה"ל כנגד החלעות הפרכת מכוון

מכרל יופי

לנכה : (העצה) - הוא קצה השררה ורכוריניו לשמו המלה הזאת מושרש יעץ שאמרו מקום שהכליות יועצות אל מעלה מן הכליות היה מסירה : (יא) (לחם אשה) : בא על הבשר לברו : (טז) (כל חלב) - מאומה זר"ל

אפילו אחד מהכל : (ג) (לאשמת העם) עיין בשרשו : (פר) - יקרא אפילו הזקן ובאמרו כן בקר ידמה שאינו גדול בשנים והקטן יקרא עגל וכן דרשו רז"ל לפר יכול זקן ה"ל כן א' ט

העלה אשר פתח אהל מועד : ה ואת
 כל חלב פר החטאת ירים ממנו את החלב
 המכסה על הקרבואת כל החלב אשר על
 הקרב : ט ואת שתי הכלית ואת החלב
 אשר עליהן אשר על הכסלים ואת היחלת
 על הקבד על הכליות וסירנה : י באשר
 יורם משור זבח השלמים והקטירם הכהן
 על מזבח העלה : יא ואת עור הפר ואת
 כל בשרו על ראשו ועל כרעיו וקרבו
 פ ופרשו : יב והוציא את כל הפר אל
 מהוץ למחנה אל מקום טהור אל שפך
 הדשן ושרף אתו על גזעים באש על שפך
 הדשן ושרף : פ יג ואם כל עדת
 ש ישראל ישנו ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו
 אחת מכל מצות יהוה אשר לא תעשינה
 ואשמו : יד ונודעה החטאת אשר הטאו
 עליה והקריבו הקהל פר בן בקר לחטאת
 ז והביאו אתו לפני אהל מועד : טו וסמכו
 וקמי העדה את ידיהם על ראש הפר לפני
 יהוה ושחט את הפר לפני יהוה :
 טז והביא הכהן המשיח מדם הפר אל
 אהל מועד : יז וטבל הכהן אצבעו מן
 הדם והזה שבע פעמים לפני יהוה את פני
 הפרכת : יח ומן הדם ותן על קרנת
 המזבח אשר לפני יהוה אשר באהל מועד
 ואת כל הדם ישפך אל יסוד מזבח העלה
 אשר פתח אהל מועד : יט ואת כל
 חלבו ירים ממנו והקטיר המזבחה :
 ועשה

מצוה ק"ב

דמדבחה דעלתא דבחרע משכן זמנא :
 ח ונת כל תרב תורא דחטאתא ופריש
 מניה ונת תרבא דחפי על נוא ונת כל
 תרבא די עד נוא : ט ונת תרתין קלון
 ונת תרבא די עליהון דעל גיססא ונת
 חצקא דעל כבדא על כוליתא ועדינה :
 י כמא דמתפרש מתור נכסת קודשיתא
 ונסיקוון כהנא על מדבחה דעלתא :
 יא ונת משך תורא ונת כל בסריה על
 רישיה ועל כרעוהי ונניה ואוכליה :
 יב ויפיק ית כל תורא מבכרא למשריתא
 לאתר דכי לאתר בית מישד קיטמא ויוקד
 יתיה על אצניא באשתא על אחר בית
 מישד קיטמא ותוקד : יג ואם כל כנשתא
 דישראל ושתלון ויהי מכסא פתקמא מעיני
 קהלא ונעבדון חד מכל פקודיא בני דלא
 כשרין לארבעבדא ויחובון : יד ותמידע
 חובתא דחבו עליה ויקרבון קהלא תור בר
 תורי לחטאתא וייתון יתיה לקדם משכן
 זמנא : טו ויסמכון סבי כנשתא ית
 ידיהון על ריש תורא קדם יי ויבוס ית
 תורא קדם יי : טז וייתי כהנא רבא מן
 דמא דתורא למשכן זמנא : יז ויטבור
 כהנא אצבעיה מן דמא וידי שבע זמנין
 קדם יי ית קדם פרוכתא : יח ומן דמא
 יתן על קרנת מדבחה די קדם יי דבמשכן
 זמנא ונת כל דמא ושור ליסודא דמדבחה
 דעלתא דבחרע משכן זמנא : יט ונת
 כל

כ וַעֲשֵׂה לַפָּר כַּאֲשֶׁר עָשִׂה לַפָּר הַחֲטָאתָּ כִּן יַעֲשֶׂה לָּוֹ וְכַפֵּר עֲלֵהֶם הַכֹּהֵן וְגִסְלַח לָהֶם :
והוציא

כל-תרביה ופרוש מניה ויסיק למדבחה :
כ ויעביד לתורה כמא דעבד לתורה
דחטאתא כן יעביד ליה וכפר עליהון כהנא
ויש תבק

יונתן בן עוזיאל

דקום יי דכמשפן זמנא נת כל אדמוא דתורה ייטוד ליסודא דמבחה דעלקא דמבחה משפן זמנא : ח חרת כל
וגוי נת פריסותא דמבחה דחפי נת כריסא נת כל חרבה דעל כריסא : ט נת פרמין כולטין נת מרבה דעליהון דעל
כפלי נת חרבה דעל כרבה כוליקתא יעדיקה : י הי כמא דמקפריש מחור נכסת קודשיא היכדון ויפרישון מן איסרא
וימן עיזא ויפרישון כהנא על מרבחה דעלקא : יא נת כל משך תורה ורת בישריה על רישיה ועל ריגליה דעל
כני מניה ורעיה : יב ויפוק נת כל הורא לאמר דבי למקרא למישריהא לאמר בית מישד קיטקא וינדק יתיה על
קיסין כגורא על אפר ביר מישד קיטקא ימגוד : יג ואין כל כגשקא דישראל וישתלון ויתכסי פתגם מן מתמא
קחלא בעבדון קשלו מן חר מן כל פקובא ביי דלא בשרון לאתעבדא ויתחייבון : יד ותשתמדע להון חובקא
דאתחייבון עלה וקרבון וגוי : טו ויטמכוו קריסר סבי כגישקא דמתמטין אפרכולין על קריסר שיבטיא נת דיהוד
כתוקפא על ריש תורה ויכוס טבחה נת תורה קדם : טז ויעול כהנא ברא מן אקמא דתורה למשפן זמנא א
יו ויטמוש כהנא אצבעיה מן אקמא נדוי משה שבע זמניו קדם : טז קדם פרוגרא : יז וימן אדקא וגוי ורת
כל אדקא וגוי : יט וית כל וגוי : כ ויעביד לתורה היקמא דעבד לתורה דחטאתא דכהנא ברא היכדון יעביד
ליה

רשי

הדס : (ח) ואת כל חלב פר . חלבויהו לומר מה תלמוד לומר פר לרבות פר של יום הכפורים לכליות ולחלבים ויותר
(זבחויסין) . החטאת . להביא שיערי ע"ה לכליות ולחלבים ויותר (שם) : יריס ממו . (זבחויסין ג') מן המזבח שלא
יתחמו קודם הפסח מלבו ת"כ : (י) כאשר יורם . מואתן אמורין המפורשין סבור זכת השלמים וכו' ע"ה
פירש כזכת השלמים שלחפי' כאן חלא להקישו לשלמים (זבחויסין שם) מה שלמים לשמן חף זה לשמן . ומה שלמים
שלום לעולם . חף זה שלום לעולם . והשמיטת קדוש מוצרינו ללמוד הימנו שאין למדין למד מן הלמד בקדשים כפרק חיצון
מקומו : על הכבוד על הכליות . על ראשו ועל כרעיו . כולן לשון תוספת הן כמו מלמד : (יב) אל מקום טהור . לפי שיש
מחון לעיר מקום טוב לטומאה להשליך חבטים וכוונות זלכות הקבוצות הולך לומר יזכחון למחנה זה סוף חון לעיר שיהא המקום טהור
מחויך למחנה . חון לשלם מחנות וכבית עולמים חון לעיר כמו שפירשנו רבותינו בחסכת יומא וכוונתו : אל שפך הדין . מקום
שטופסין בו הדין המסולק מן המחנה כמו שכתבנו והוליד את הדין אל נוחן למחנה : על שפך הדין ושרף . (ת"כ) שאין ת"ל חלא
ללמד שאפילו אין שם דין : (יג) ערת ישראל . (ת"כ) חלו סנהדרין : ונעלם דבר . טעם להורות באמת טעם כריתות
שבתורה שהיא מותר : הקהל ועשו . (ת"כ) טעמו לומר על מיהם : (יד) את פני הפרכה . ולמעלה הוא חומר את פני פרכת
הקדש טעם למלך ספרה עליו מדינה אם מעושה ספרה פנילא טעם עסקינות ואם כולה ספרה חן פמליא טעם מתקיימת
(זבחויסין מא) חף כאן כשחטא כהן משיח עדין שם קדושת המקום על המקדש כשחטאו כולם ח"ו כשתלקה הקדושה :
(יח) יסוד מזבח העולה אשר פרתה אהרן בוגער . (ת"כ זבחויסין פרקה') זה יסוד מעריכו שהוא כנגד הפתח :
(יט) ואת כל חלב ידים . ואע"פ שלא פ' כאן ויותר זמני . כליות ללודין הם וועשה לפר כאשר עשה וגו' ומכני מה לא לתפרטו כו'
תכא דבי רבי ישמעאל טעם על חובכנו ומיינוט כשרחמינו מעני חובכנו : (כ) ועשה לפר זה כאשר עשה לפר החטאת . כמו שפירשנו בפר'
כהן עשית להביא ויותר זמני כליות שפירש שם שלא פירש כאן ולכמול כמנות העבודות ללמד שאם חסר אחת מכל בנותמות פסול לפי שמיניע
בניתוין

מבלל יופי

בן יכול קטון לפר הא כיצד בן שלש שנים :
(יג) מעיני הקהל . לפי שהענינים מורים לבעל חי הדרך
אשר ילך בה וישתדל בה ויגדל בה ויגדל בה ויגדל בה
קפול בית דין הגדול ביהם המורים לכל ישראל

כא והוציא את הפר אל מחוץ למחנה
 ושרף אותו כאשר שרף את הפר הראשון
 חטאת הקהל היא : פ כב אשר
 נשיא חטא ועשה אחת מכל מצות יהוה
 אלהיו אשר לא תעשינה בשננה ואשם :
 כג או הודע אליו חטאתו אשר חטא
 בה והביא את קרבנו שעיר עזים וזכר תמים :
 כד וסמך ידו על ראש השעיר ושחט
 אותו במקום אשר ישחט את העלה לפני
 יהוה חטאת הוא : כה ולקח הכהן מדם
 החטאת באצבעו ונתן על קרנת מזבח
 העלה ואות דמו ישפך אל יסוד מזבח
 העלה : כו ואת כל חלבו יקטיר המזבחה
 כחלב זבח השלמים וכפר עליו הכהן

ששי מצוה קכ"א
 מן חטאתו ונסלח לו : פ

וכפר עליו ונסלח לו : פ
 כז ואם נפש אחת חטא בשננה מעם
 ה הארץ בעשתה אחת ממצות יהוה אשר
 לא תעשינה ואשם : כח או הודע אליו
 חטאתו אשר חטא והביא קרבנו שעירת
 עזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא :
 כט וסמך את ידו על ראש החטאת
 ושחט את החטאת במקום העלה :
 ל ולקח הכהן מדמה באצבעו ונתן על
 קרנת מזבח העלה ואת כל דמה ישפך אל
 יסוד המזבח : לא ואת כל חלבה יסיר
 ה כאשר הוסר חלב מעד זבח השלמים
 והקטיר הכהן המזבחה לריח ניחח ליהוה
 וכפר עליו הכהן ונסלח לו : פ

ואם

וישתביק להו : כא ויפיק ית תודא למברא
 למשריתא ויוקד יתיה כמא דאוקיד ית
 תורא קדמא חטאת קהלא הוא :
 כב אם רבא יחוב ויעביד חד מכל--
 פקודיא דין אלהיה דלא כשרין לאתעבדא
 בשלו ויחוב : כג או אתידע ליה חובתיה
 דחב בה וייתי ית קורבניה צפיר ברעין
 דכר שלים : כד ויסמוך יתיה על ריש
 צפירא ויכוס יתיה באהרא דיכוס ית--
 עלתא קדם ית חטאתא הוא : כה ויסב
 כהנא מדמא דחטאתא באצבעיה ויתן על
 קרנת מדבחה דעלתא ויתדמיה ישוד
 ליסודא דמדבחה דעלתא : כו ויתכל--
 תרביה יסק למדבחה כתרב נכסת קודשיא
 ויכפר עלוהי כהנא מחובתיה וישתביק
 ליה : כז ואם אינש חד יחוב בשלו
 מעמא דארעא במעבדיה חד מפקודיא
 דין דלא כשרין לאתעבדא ויחוב : כח או
 אתידע ליה חובתיה דחב וייתי קורבניה
 צפירת עזי שלמא נקבא על חובתיה דחב :
 כט ויסמוך ית יתיה על ריש חטאתא
 ויכוס ית חטאתא באהרא דעלתא :
 ל ויסב כהנא מדמה באצבעיה ויתן על
 קרנת מדבחה דעלתא ויתכל דמה ישוד
 ליסודא דמדבחה : לא ויתכל מרבה
 יעדי כמא דאתערא תרב מעד נכסת
 קודשיא ויסיק כהנא למדבחה לאתקבלא
 ברענא קדם ית ויכפר עלוהי כהנא וישתביק
 ליה

ליה

לב ואסי כבש יביא קרבנו לחטאת נקבה
 חמימה יביאנה : לג וקמך את ידועל
 ראש החטאת ושחט אתה לחטאת במקום
 אשר ישחט את העלה : לד וקח הכהן
 מדם החטאת באצבעו ונתן על קרנת
 מזבחת העלה וארת כל דמה ישפך אל
 יסוד המזבח : לה וארת כל חלב יסור
 כאשר

ליה : לב ואסי אמר ייתי קורבניה לחטאת
 נוקבא שלמא יתינה : לג וקמך ית
 ידיה על ריש חטאתא ויכוס יתה לחטאתא
 באתרא דיכוס ית עלתא : לד ויסב בהנא
 מדמא חטאתא באצבעיה ויתן על קרנת
 מדבחה דעלתא וית כל דמה ישוד ליסודא
 דמדבחה : לה וית כל חלב יעדו כמא
 דמתעדא

יונתן בן עוזיאל

ליה ויבפר עליהן בהנא וישחטין להו : כא ויפוק וגוי היקמא דאוקיד את חורא קדמארה דבהנא רבא מטור
 דישחטין חובין דישקאל ביה ויכנס חטאת קהלא הוא : כב דזיקנא דרבא בעמא יחוב ויעבוד וגוי : כג או
 אשתמודע ליה וגוי : כד וקמך בתקמא יד ימיניה על ריש צפירא ויכוס יתיה טבחה וגוי : כה ויסב בהנא
 מן אדמא וגוי ונת אדמיה ישוד וגוי : כו וית כל וגוי הי בתריב וגוי : כז ואין בר נש חד יחוב וגוי ויתתיב :
 כח או אשתמודע ליה וגוי צפירא דעזו שלימתא מטול חובתיה דחב : כט וקמך יד ימיניה על ריש וגוי :
 ל ויסב בהנא מן אדמא וגוי : לא וית כל תרביה יעדו היכמא דאיתעדא וגוי : לב ואין אמר וגוי נקבא
 שלימתא יתיגרה : לג וקמך יד ימיניה על ריש חטאתא ויכוס יתה מטור קרבן חטאתא באתרא דיכוס ית
 עלתא : לד ויסב בהנא מן אדמא באצבעיה וגוי : לה וית כל תרביה יעדו היכמא דמתעדא וגוי :

רשי

בניתין על הנוסח החי' שניטין במתנה אחת כפר הורף לומר כאן בנתנה אחת מהן מעכתי : (כב) אשר נשיא יחטא
 (ת"כ הוריות פ"ג) לטן חטאי הדור שהקניא שלו נותן לב להכיא ככרה על סגנתו קלומור שמתחרט על זדומתיו : (כג) או
 חודע . כמו אס הודע הדבר הרבה אויט משונשין כלטון אס וחס במקום אונן (שמות כא) אונדע כי שור ננת הוא : הודע אריו .
 כשחטא היה סבור שהוא היתר ולאחר מכן נודע לו שחטא היה : (כד) במקום אשר ישחט את העולה (זבחים מט) כלפון
 שהיא מוכרת בעולה : חטאת הוא : לשמו כשר שלא לשמו פסול (זבחים טו) : (כה) ואת דמו . שירי הדם : (כו) כחלב
 זבח השלמים . כאותן חטותיו היופריסם בען האומר אלל שלמים : (לא) כאשר הוסר חלב מעל זבח השלמים : כאימורי
 עו האמורים כשלמים : (לג) ושהט אותה לחטאת י שחא שחיתתה לשם חטאת : (לה) כאשר יוסר חלב הכשב .
 שכתבו אמורין כאלה אף חטאת כשהיא כשה טענה חלבה עם האמורין : אשי ח' . כל מדומות האש העשויות לשם פוח יילש כלע"ו .
 ושמעה

רשב"ם

ונחמן שכנגד ארון הקודש שזככניס : (כב) אשר נשיא יחטא . כמו אשר ליתן כתר מלכות בראשו . כמו וכתר מלכות אשר נתן
 בראשו . מנות ה' חליו . כלומר אס ירח שמים הוא ולא כשוגג : (כג) או הודע . כמו אס הודע . כד רגלין
 לפרש . ואי אומר ואס או הודע אליו על ידי אחרים : (כה) מוכח העולה . המיטין ולא על הכניעית . כמשית ולישור :
 (לה) כאשר יוסר חלב הכשב .

מכלל יופי

בריו : (כב) (אשר נשיא) : בא במקום אס
 ופי' אס נשיא יחטא : (ואשם) . ישים עצמו אשם
 בהתדוהו : (כג) (אן הודע אליו) . מבנין הפעל
 והחולם המורות שורק : (או הודע) . לדעה ר' יונה מקום זו

כ כַּאֲשֶׁר יוֹסֵר חֶלֶב הַכֶּשֶׁב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים
 וְהִקְטִיר הִכְהֵן אֹתָם הַמִּזְבֵּחַ עַל אֲשֵׁי יְהוָה
 וּכְפָר עֲלָיו הִכְהֵן עַל-חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר-חָטָא
 ד וְנִסְלַח לוֹ: פ א וּנְפֹשׁ כִּי חָטָא
 מִצִּוַּת ק"ב וְשָׁמְרָה קוֹל אֱלֹהִים וְהוּא עֹד יֵאוּ כֹּאֵה יֵאוּ
 יָדַע אִם-לֹא יַעֲד וְנִשְׂא עֲוֹנוֹ: ב אִם-נִפְשׁ
 אֲשֶׁר תִּנְעַל בְּכָל-דְּבָר טִמְאָה אוּ בְּנִבְלַת חַיָּה
 טִמְאָה אוּ בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טִמְאָה אוּ בְּנִבְלַת
 שְׂרָץ טִמְאָה וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טִמְאָה וְאִשָּׁם:
 ג אִם כִּי יִנְעַל בְּטִמְאֹת אֲדָם לְכָל טִמְאֹתוֹ
 אֲשֶׁר יִטְמָא בָּהּ וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע
 וְאִשָּׁם: ד יֵאוּ נִפְשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבָטָא
 כ בְּשִׁפְחוֹת לְהַרְעִי אוּ לְהִיטִיב לְכָל אֲשֶׁר יִבְטָא
 הָאָדָם בִּישְׁבִּיעָה וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע
 וְאִשָּׁם לְאַחַת מֵאלֹהִים: ה וְהָיָה כִּי יִרְאֶשׁ
 לְאַחַת מֵאלֹהִים וְהִתְדָּה אֲשֶׁר חָטָא עֲלֶיהָ:
 ו וְהִבִּיֵא אֶת-אִשְׁמוֹ לִיהוָה עַל-חַטָּאתוֹ
 אֲשֶׁר חָטָא נִקְבָּה מִן-הַצֹּאֵן בְּשֶׁבֶה אִוֹ-
 שְׂעִירֹת עֲגִים לְחַטָּאת וּכְפָר עֲלָיו הִכְהֵן
 מִחַטָּאתוֹ: ז וְאִם-לֹא תִנְיַע יָדוֹ הִי שֶׁהָ
 וְהִבִּיֵא אֶת-אִשְׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא שְׁתֵּי תָרִים
 אִוֹשֶׁנִי בְּגִיּוֹנָה לִיהוָה אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד
 לְעֹלָה: ח וְהִבִּיֵא אֹתָם אֶל-הַכֹּהֵן וְהִקְרִיב
 אֶת-אֲשֶׁר לְחַטָּאת רִאשׁוֹנָהּ וּמִלֶּק אֶת-
 רִאשׁוֹ מִמּוֹל עֲרָפוֹ וְלֹא יִבְהִיל: ט וְהָיָה מִדָּם
 הַחַטָּאת עַל-קִיר הַמִּזְבֵּחַ וְהִנְשָׂא בָּדָם
 יִמְצָה אֶל-יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ חַטָּאת הוּא:
 י וְאֵת הַשֶּׁנִי יַעֲשֶׂה עֲלֶיהָ בְּמִשְׁפַּט וּכְפָר
 עֲלָיו

דַּמְתַּעֲדָא תַרְבּ אִימַר מִנְכַסְתָּ קוֹדֶשִׁיא וְיִסַּק
 כְּהֵנָּה יִתְהוֹן לְמִדְבַחָא עַל קוֹרְבָנֵיָא דַּיָּי
 וּיְכַפֵּר עֲלוּהִי כְּהֵנָּה עַל-חֻבּוֹתֶיהָ דְּחֵב וְיִשְׁתַּבֵּיךְ
 לִיהִי: א וְאִינֵשׁ אֶרֶי-יְחֻבּ וְיִשְׁמַע קַל מוֹמִי
 וְהוּא סְגִיד אוּ תוּא אוּ יָדַע אִם-לֵא יִתְהוֹ
 וְיִקְבַּל חוֹבִיָּה: ב יֵאוּ אִינֵשׁ דִּיקְרַב בְּכָל-
 מִדְעָם מִסָּאב אוּ בְּנִבְלַת תִּיתָא מִסָּאבְתָא אוּ
 בְּנִבְלַת בְּעִירָא מִסָּאבָא אוּ בְּנִבְלַת רְחִישׁ
 מִסָּאב וְיִהִי מִכְסָא-מְנִיָּה וְהוּא מִסָּאב וְחֵב:
 ג אוּ אֶרֶי יִקְרַב בְּסוּאֵבַת אִנְשָׁא לְכָל
 סְאוּבְתִיָּה דִּיקְסָאב בָּהּ וְיִהִי-מִכְסָא מְנִיָּה
 וְהוּא יָדַע וְחֵב: ד אוּ אִינֵשׁ אֶרֶי יִקְרִיב
 לְפָרְשָׁא בְּסִיפֵן לְאַבְאָשָׁא י אוּ לְאוֹטְבָא
 לְכָל דִּי יִפְרֵשׁ אִנְשָׁא בְּקִיּוֹם וְיִהִי-מִכְסָא
 מְנִיָּה וְהוּא יָדַע וְחֵב לְחַנָּא מֵאִלִּין:
 ה וְיִהִי אֶרֶי-יְחֻבּ לְחַנָּא מֵאִלִּין וְיִזְרִי
 דְּחֵב עֲלֶיהָ: ו וְיִיתִי יִתְ-חֻבְתִּיָּה לְקַדְשֵׁי-
 יי עַל חוֹבְתִיָּה דְּחֵב נִקְבָּא מִן עֵנָא אִימֵרְתָא
 אוּ-צְפִירַת עֲוִי לְחַטָּאתָא וּיְכַפֵּר עֲלוּהִי
 כְּהֵנָּה מִחוֹבְתִיָּה: ז וְאִם-לֹא תִמְטִינִיָּה
 כְּמִיסַת אִימְרָא וְיִיתִי יִתְ חוֹבְתִיָּה דְּחֵב תְּרַמֵּן
 שְׁפִינִין אוּ-תְרַבֵּן בְּגִיּוֹנָה לְקַדְשֵׁי קֹדֶשׁ
 לְחַטָּאתָא וְהָד לְעֹלָתָא: ח וְיִיתִי יִתְהוֹן
 לְוִת-בְּהֵנָא וְיִקְרִיב יִתְ לְחַטָּאתָא קְדַמִּיתָא
 וְיִמְלוֹק יִתְ רִישִׁיָּה מִקְבִּיל קַדְלִיָּה וְלֹא יִפְרִישׁ:
 ט וְיָדִי מִדָּמָא דְּחַטָּאתָא עַל-כּוֹתֵל מִדְּבַחָא
 וְדִישְׁתָּאֵר בְּדָמָא יִתְמַצִּי לִיסוּדָא דְּמִדְּבַחָא
 חַטָּאתָא הוּא: י וְיִתְ-פְּעִינָא יַעֲבִיד עֲלֵתָא
 כְּרַחוּ

מִצִּוַּת ק"ב

מִצִּוַּת ק"ג

מִצִּוַּת ק"ד

א ובר נש ארום ייחוב וישמע קל אומא קל דלונט ואיהו סחיד או חמא חר מעלמא רעבר על פתמי מומתא או ידע בחכמיה דכטיל שכרעא וקנט אין לא וגוי : ב או בר נש וגוי ונתכסי מגיה והוא מסאב וקרב בכל קידשיא ונתכסיב : ג או ארום יקרב וגוי ונתכסי מגיה וקרב בכל קידשיא ומו דמר דבין איתגליה ליה ואיהו ידע דמסאב ולא אידכי ונתתיב : ד או בר נש ארום יומי לפקשיא בשיפון לאבא'שא או לאיטבא לכל גזון די פכש אינשיא לדתגה ולדעמיד למירי באומתא ומשקיר ביה ונתכסי

ירושלמי
ולמקא'שא או למיטבא :

מגיה ומבמר רעבר איתגליה ליה ואיהו ידע דשקר ולא חב ונתתיב לתרא מן אילין : ה והי ארום יחוב בהרא מארבעתי אילין וקמר מן תמא ויודי הובתא דחב עלה : ו וימי ית קרבן אשמייה לקרם יי מטול חובתיה דחב ניקבא וגוי : ז ואין לא תאכע ויהי כמיפרת למימתיא אימרא וימי ית קרבן אשמייה דחב תרין שפניניו בכקבין או תרין גזילין בני ינא וגוי : ח וימי נהון לנת בהנא וקריב ית מאן דאתבחר לחטאתא בשרתא ונתחוס ית רישיה לקבל קרליה ולא יפריש רישיה מן קרליה : ט וידי מן אדם חטאתא על כותל וגוי : י ונת עוף תנין יעבד עלתא הי בהלכת עופא דאתבחר בשירתיא לחטאתא ולא בהלכת חטאתא דתורא דאימר בר עיני ויכפר עליו

כהנא

רשי

(א) ושמועה קול אלה - (ת"כ) כדבר שהוא עמו שהשכינה והוא שבויה שאל יודע לוכעדות שיעיד לו : (ב) או נפש אשר חגע וגוי - ולאחר הטומאה הוא יוכל קדשים או יכנס למקדש שהוא דבר שדונו כרת ממסכת טומאות נדרסין : ונעלם ממנו : הטומאה (שבועות י"ד ת"כ) : ואשם - באכילת קדש או כביאת מקדש : (ג) כטומאת אדם - זו טומאת מת : (ת"כ שבועות פ"ק) : לכל טומאתו - (ת"כ) לרבות טומאת מנע וכן וכו' : אשר יטמא - לרבות הנגע כנועל נדה : כה - (שבועות פ"ג) לרבות כולע נכלת עוף טהור : ונעלם ולא ידע - ששכח הטומאה : ואשם - באכילת קדש או כביאת מקדש - (ד) בשפתים - ולא כלכ (שבועות נו) : להרע - לנזמו או להטיב לעצמו כגון אוכל ולא אוכל או שולא או שן : לבל אשר יבטא - לרבות לשער : ונעלם ממנו - ועבר על סביבתו (זבחים צו) כל אלה כקרבן עולה ויורד כמפורש כאן אכל שבויה שיש בה כפירת ענין אזהרה כקרבן או אלא חזק : (ה) והקריב את אשר לחטאת ראשונה : (זבחים ז) חטאת קודמת לעולה לה"ד דפרקליט שזכנס לרשות רצה פרקליט כזכנס דורון חקריי : ולא יבדיל - אינו מולק אלא סימן ח' : עורף - הוא גובה הראש המספיע לנגד הצוואר - מול עורף - מול הצוואר חת העורף יהוא אובך כל חזויה הנואר : (ט) והזה מרס החטאת - כעולה לא הטיעין אלא מנני וכחמט הוא וננוי אוחו כעורף ומתו והדס יתו והולך למזכס : חטאת היא - לשמה כשרה שלא לשמה פסולה - (י) כמשפט - כדת

רשב"ם

מלכו האליה תמימה לנזות העצה : (כ) וכיגס והוא טמא ואשם : על שזכח שהוא טמא וכזכס למקדש או אכל קדש שזכיהס כחוד כרת : (ג) והוא ידע ואשם שזכסו שהוא טמא ויודע שהוא חזק : (ד) ולא יכדיל - סימן אחד חלק ולא עמי : (ט) והוא עזס החטאת - לחובכך ומה מרחוק וכשאר ימנה אכל עולת העוף חין בו הוייה אלא ונמנה - חלמת

מכלל יופי

אם אינו מכחיש אותם מביא קרבן שנאמר או הידע אליו מ"מ ועוד כילשו הודע נראה יותר בהודעת אחרים אותו מסרה שידע לו בעצמו
ה (א) (ונשכיח חטא) - לפי שהיא בעלת הרצון והאווה תלה החטא בה : (ב) (או כנכלת תיה) - לדעת ר' יונה מקום אסור דעת רוקח חכריו : (כנכלת) - הגויה המתה הנזופרת נראה כן : (ה) (והתורה) - לשון הודני ידוע : (ז) (ואסלא תגיע ירו) - ענין ההשגה כלומר שלא הגיע ידו לממון שיקנה בו שהופרשו ו"ל אין לו ללוות ולא לעסוק באובמתו שאמר

שביעי עליו הכהן מחטאתו אשר חטא ונסלח לו :
 ס יא ואם לא תשיג ידו לשתי תרים
 אזו לשני בני יונה והביא את קרבנו אשר
 חטא עשירת האפה סלת לחטאת לא
 ישום עליה שמן ולא יתן עליה לבנה כי
 חטאת הוא : יב והביאה אל הכהן וקמץ
 מה הכהן ממנה מלוא קמצו את אונברתה
 והקטיר המזבחה על אשי יהוה חטאת
 הוא : יג וכפר עליו הכהן על חטאתו
 אשר חטא מאחת מאלה ונסלח לו והיתה
 לכהן כמנחה : ס יד וידבר יהוה אל
 משה לאמר : טו נפש כיתמעל מעל
 וחטאה בשגגה מקדשי יהוה והביא את
 אשמו ליהוה איל תמים מן הצאן בערב
 כסף שקלים בשקל הקדש לאשם :
 טז ואת אשר חטא מן הקדש ישלם
 ואת חמישתו יוסף עליו ונתן אתו לכהן
 ותכהן וכפר עליו באיל האשם ונסלח
 לו : פ יז ואם נפש כי
 תחטא ועשתה אחת מכל מצות יהוה
 אשר לא תעשינה ולא ידע ואשם וגשם
 עגו : יח והביא איל תמים מן הצאן
 בערב לאשם אל הכהן וכפר עליו הכהן
 על שגגתו אשר שגג והוא לא ידע ונסלח
 לו : יט אשם הוא אשם אשם ליהוה : פ

מצוה קכ"ה

מצוה קכ"ו

מצוה קכ"ז

מצוה קכ"ח

וידבר

רשי

כדתיו ויכפר עלוהי כהנא מחובתיה דחב
 וישתביק ליה : יא ואם לא תדביק ידיה
 לתרתין שפנינין או לתרין בני יונה וניתה
 ית קורבניה דחב חד מן עסרא בתלת
 סאין סולתא לחטאתא לא ישווי עליה
 משחא ולא יתן עליה לבונתא ארי חטאתא
 היא : יב וניתנה לרת כהנא ויקמוץ
 כהנא מנה מלי קומציה ית אדברתה ונסק
 למדבחה על קורבניה דין חטאתא היא :
 יג ויכפר עלוהי כהנא על חובתיה דחב
 מהדא מאלין וישתביק ליה ותהי לכהנא
 כמנחתא : יד ומליל יי עם משה למימר :
 טו אינש ארי ישקר שקר ויחוב בשלו
 מקודשיא דין וייתי ית אשמיה קדם יי
 דכר שלים מן עגא בפורסניה כסף סלעין
 בסלעין קודשא לאשמא : טז ונת דחב
 מן קודשא ישלם ויתחומשיה יוסף עלוהי
 ויתן יתיה לכהנא וכהנא יכפר עלוהי
 בדיכרא דאשמא וישתביק ליה : יז ואם
 אינש ארי יחוב ויעביד חד מכל פקודיא
 דין דלא כשרין לאתעבדא ולא ידע וקב
 ויקביל חוביה : יח וייתי דכר שלים מן
 עגא בפורסניה לאשמא לרת כהנא ויכפר
 עלוהי כהנא על שלותיה דאשתלי והוא
 לא ידע וישתביק ליה : יט אשמא הוא

על

כדת האמורה שיעולת העוף של כדכה בראש הפרסה : (יא) פיה חטאת היא . ואין כדון סיהא קרבנה מהודר : (יב) חטאת
 הוא . כקמא ונקטרה לשניה כזאת שלא לשקפה פסולה : (יג) על חטאתו אשר חטא . כלן שנה הכתוב סברי בעשירות וכללות
 כאמר מתחמתו וכלן כדלי דלות קאמר על חטאתו דקדקורבותינו (כריתות כ') . וכלן שלם חטא כשהוא עשיר והפריש מעות לכסכה או
 שצירא

יונתן בן עוזיאל

כזנא וגוי : יא ואין לא תארע ידוה במיסת לסימניא דרין שפניגין רבדין או תרין גזלין דבני יוניא ונתתי ירת קרנבית דחב חד טו עשרא פתלת סאין סמדיא למקאמא לא וגוי : יב ונתתה לנור וגוי ירת שבת אדרבא ונסק וגוי : יג נוספר עליו וגוי : יד ומליל י וגוי : טו בר גש ארום וגוי ונתתני מן קרנשא בני ונתת קרנבן אשמיה לקנן : דבר שלים מן ענא בער ריה כסף תי ברמי הנית קרנשא דאיתתני סילעין בסלעי קרנשא לקרנבן אשמא : טז נית הנית קרנשא דחב מן קרנשא ישלים נית חוקשיה דדמוי יוסף עליו נית נית לקרנבן אשמא וגוי : יז ואין בר נש ארום יחוב וגוי : יח ויתתי דבר שלים מן ענא בעלוויה לאשמא וגוי : יט קרנבן אשמא הוא כל דאתחייב לקרנבן אשמא לשמיה בני על חוקתיה דחב :

ומליל

ק"י

שעורה והעני וביא חמקלתן שתי תורים הפריש מעות לשת תורי וזה נייבא חמקלתן עשירית האופה הפריש מעות לעשירית האופה והעשיר יוסף עליהן ויבא קרנבן עשיר לכך נאמר כאן על חמקתו : מאחת מאלה : ויחתת משלש כפרות האמורות בענין או בעשירות או בדלות או כרלי דלית : וזה ת"ל שכול החמורים שבהם יהיו ככמה או שעורה והקלני יכו בעוף והקלני יהיו בעשירות האופה ת"ל מאחת מחלה להסוות קלני לחמורין לכמה אם השנה ידס ולא החמורין לקנין לעשירית האופה כדל דלוח (ת"כ) : והיתה לכהן ככמה - ללמד על מנחת חוטא שהיו שירים נאכלין זהו לפי פשוטו : (ת"כ) ורכותיו דרשו ויהיה לכהן ולא חוטא זה כהן הוא תהא כהן מנחת נדבת כהן שהיא ככליל תהא לא חלב : (טו) כי המעל מעל (מנחות פ"א ת"ב) אין דעילה בכל מקום אלא שיטי וכן הוא חומר (ר"ה אה) וימעלו בחלה אבותיהם ויונו אחרי אלהי עמי החרדו וכן הוא חומר בסוטה (במדבר ה) וימעלה בו מעל : והטאה בשגגה מקדשיה - שבהם אין ההקדש יבטו הוזהר נאמר כאן חטא ולא חומר להלן חטא כתרומה (וקרא כב) ולא ישאו עליו חטא מה להלן חומר חק כאן הוזהר חמה להלן לא הוזהר אלא על החובל חק כאן לא הוזהר אלא על החובל תלמוד נומר תמעול מעל ריבה : קדשיה - המיוחדים לשם יצאוי קדשים קנים : איל - לשון קשה כיון (מלכים ב) ואת אילי הארץ לקח חק כאן קשה כן שתישנים - בערבך בסוף שקלים - שהיא שוק שתי סלעים : (יו) ואת אשר חטא מן הקדש ישלם - קרן וחומש להקדש בריותו (זו יח) ולא ידע ואשם - והביא - הענין הזה מדבר במי שחטא ספק כרת לידו ולא ידע אם שבר עליו חטא לזון חלב וזמון לפניו וכסבור שתייך היתר ואלו את האחד חמור לי חמת של תלכ היתר ולא ידע אם של תלכ חלב בריותו וסכא חסם תלוי ומגין עליו כל זמן שלא נודע לו שזדא חטא ולא ידע לו לאחר ומן יבוא חמאת : ולא ידע ואשם ונשא עונו - רכיוסין הנלילי חומר הרי הכתוב ענש את מי שלא ידע על חמת כחה וכחה שיענש את שידע - כי יוסי חומר אם נפשו לידע מתן שכן של נדקיוסין לא ולמוד חידם הרשון שלא נעויה חלא על מנחת לתעשה ועבר עליה ראה כמה חיות נקטו עליו ולדורותיו וכי חיו חמדה מרובה של טובה או של פורענות היו חומר מדה טובה אם חדת פורענות מיעוטה ראה כמה חיות נקטו לו ולדורותיו מדה טובה המרובה היושם לו מן הפגולין והנותרין והמתעבה בינם הכפורים עאל"ו שוכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות - רכי עקובא חומר הרי הוא חומר על פי שנים עדים או שלשה עדים ינו' אם מתקיימת העדות בשנים למה שרט לך הכתוב ג' אלא להביא שלישי להתחייב עליו ולעשות דינו כולא בחלו לענין עונש והזמה אם כך יגש הכתוב לנטפל לעוברי עברה מעוברי עברה עכ"ה עכ"ה ששלם שכן טוב לנטפל לעושי מזה כעושי מזה - ראה"ע חומקתי תקנו קנין כסדך ושכחת עומר כשדה הרי הוא חומר למעו"ה כדך וגו' קבע הכתוב כרעה למי שחלת על ידו מזה הלא ידע חומר מעתה היתה סלע נחורה ככפיו ונפלה הימנו ויחלה העני ונתפרנס בה הרי הקס"ה קובע לו כרעה : (יח) בערבך לאשם - בערך החומר לתעלה : אשר שגג והוא לא ידע - הא אם ידע לאחר זמן לא כתפר לו האשם זה עד שיבא חמאת הא למה דומה לעגלה ערופה שנתערפה ואחר כך נמצא ההורג הרי זה יורג : (יט) אשם הוא אשם אשם - הראשון טלוי קמין שהוא שם דבר והאחרון תני קמון וחנפון פת שחולא לשון פעל (א) ולא"ת וקרא (א) של

באר רחובות דקדוקי דש"י

(6) הורכת לדעת כל דבר שאינו עומד במלאת הומון עפר או עתיד נקרה דהקבר ודרכו לינקד על הרוב כשני קמין וכו' ת"כ רשע קמון וקב וכלדב העומד במנחתו זמן עבר כתר חלש פצל ודרכו לינקד אות ראשונה מן השורש קמון ואת

רש"ב"ם

(יג) ויחתת מאלה - על אחת משלש עשירות אלה ושמעיה קול אלהי וכוונת כונו וטומאת מקדש וקדשיו : (טו) וחדשיה' כהנה קן המוקדש והואשם מעילת : (יז) ונתן אותי לכהן - את חכ' חסותן לכהן לכפר בו : (יז) ולא ידע יאשם - כאשר תלוי מדבר כוונת' על שגגות ואשר אנג (ס"א ד"א) (יח) והוא לא ידע כמנחתו כי חלב וזמון ואלו לא ידע שיטאן חלב - אכל לכסוף כשהוא שם ספק

מכלל יופי

שאחורי הגרון : (יב) (והביאה) - מלרע : (אזכרתה) - האלף המורת הא והרתיק רבי יונה להיותו מענין רוח אלא מענין זכרון כעבור שלא היה כה לבונה וכתב ר"ק קואינו נכון כי אע"פ שלא היתה באותה המנחה לבונה הרי זה טקטיר קומץ מן הקמח ולכן יהיה ענין רוח קמול הדבר ברצון : (טו) (גפש) - כחברו : (טז) (חמישחו) - פי' ז' לתומשיה מלבר והוא חמישית הקרן : (יט) (אשם) - הוא

כ וידבר יהוה אל משה לאמר :
 כה נפש כי תחטא ומעלה מעל ביהודה
 וכחש בעמיתו בפקדון או בחשומת יד או
 בגזל או עשק את עמיתו : כב או מצא
 אברה וכחש בה ונשבע על שקר על אחת
 מכל אשר יעשה האדם לחטא בהנה :
 כג והיה כי יחטא ואשם והשיב את
 הגזלה אשר גזל או את העשק אשר עשק
 או את הפקדון אשר הפקד אהו או את
 מבטיר האבדה אשר מצא : כד או מכל אשר
 ישבע על ידו לשקר ושלים אהו בראשו
 וחמשתיו יסף עליו לאשר הוא לו ותננו
 ביום אשמתו : כה ואת אשמו יביא ליהנה
 אצל תמים מן הצאן בערבה לאשם אל
 הכהן : כו וכפר עליו הכהן לפני יהוה
 ונסלח לו על אחת מכל אשר יעשה
 לאשמה בה :

ומפטירין עמו וצרה בישעיה סימן
 ס"ג : קי"א דעזאל - ציוה סימן :

פ פ פ

ו א וידבר יהוה אל משה לאמר :

ב צו את אהרן ואהרן בניו
 לאמור זאת תורת העלה הוא העלה על
 קוקנה על המזבח כל הלילה עד הבקר
 ואש

רשי"י

על חובתיה דהוא חב אשמה וקריב קדם
 יי : כ ומליל יי עם משה למימר :
 כא אינש ארי וחוב וישקר שקר קדם
 יי ויקריב בחבריה בפקדנא או בשותפות
 ידא או בגזלא או אנס ית חבריה : כב או
 אשכח אבדתא וכדיב בה ואשתבע על
 שיקרא על חטא מכל דינעביד אינשא
 למיחב בהן : כג ויהי ארי יחטי ויחוב
 ויטיב ית גזילא דגזל או ית עושקא דעשק
 או ית פוקדנא דאתפקד לנתיה או ית
 אבדתא דאשכח : כד או מכולא דאשתבע
 עלוהי לשיקרא וישלים יתיה ברישיה
 וחמשיה יוסף עלוהי לדהוא דיליה ותניניה
 ביוםא דחובתיה : כה ויתאשמה ייתי
 קדם יי דבר שלים מן הצאן בפורסגיה
 לאשמה לות בהנא : כו ויכפר עלוהי
 בהנא קדם יי וישתביק ליה על חטא מכל
 דינעביד למיחב בה :

פ פ פ

א ומקרי יי עם משה למימר :

ב פקיד ית אהרן וית בנוהי
 למימר דא אוריחא דעלתא היא עלהא
 דמתוקדא על מדבחה כל ליליא עד צפנא
 ואישתא דמדבחה תהיי יקדא ביה :

ויכבש

שלא לצורך הוא כבר דרש הוא בת"כ - אשם אשם - להכיל אשם שפחה חרובה שיהא חיליבן שתי שנים יכול חלמי מרבה אשם מיר ואשם
 דבגדיהו"ל הוא : (כא) נפש כי חטא - אמר רבי עקיבא מה תלמוד לומר ותעלה מעל כה"ל לפי שכל המלוכה והכלה והכנסה והמתן
 חיליבגדיהו"ל חלה בעדים וכספה לפיכך כיוון שהיא נכחש מוכחש בעדים וכספה לכל המפקיד חלה פכיה וחילי רובה חתדע דוכספה חלה חלישי
 פכיהם לפיכך כשהיא נכחש מוכחש בעליו שכיחה : בחשומת יד - ששם בידו ממוק להעשה או בחלוא : או בגזל - תגזל חידו כלום :
 או עשק - הוא סכר שכיר : (כב) וכחש בה - שכפר על אמת מכל חלה אשר יעשה כחטא לחטא ולשבע על שקר לכפירת עונן

כ זמליל "גוי" : כא בר נש ארום ייחוב וישקרושיקרוין לשום מימרא ד"י ויבפור
 כחכריה בפקדונא דאפקיד גביה או בשיתפורת ידא או בגזולא או דיטלוס ית
 חכריה : ככ או אשיבה אבדקא ויבפור בה גוי לאתתיבא בהון :
 כג ויהי און יחטי ויתחייב ויחייב ית גזולא דגזול או ית עציא די עציא או ית פקדונא די אתפקר גביה או ית
 אבדקא דאשיבה : כד או מקל מבעס וגוי וחומש דמוי יוסף עליו למריה נהרא דיליה ויתמנהר ביוקא דתקא על
 חוכתיה : כה וית קורבן וגוי מן ענא בעלוייה לאשמא לנת פתנא : כו ויבפור עליו ויתנא קדם "י וישחבק
 ליה על תרא מכל דיעביד לאתתיבא בה :

ירושלמי
 או עצה ית חכריה

פ פ פ
 א וידבר וסליל "גוי" : ב פקיד ית אהרן וית בגוי למימר דא אורייתא דעלמא דאתיא למכפרא על
 הירחורי ליבא הוא עלמא דמתעבדא בעלמא בשוואא בסיני ונקיימא על אפר בית יקיימא על מדבה
 כל

רש"י

(כג) כי יחטא ואשם • (שבועות פד) כשיכיר בעצמו ולשוכה כתזכרה ולדעת ולדורות כי יחטא ואשם : (כד) בראשו • הוא
 הקרוי ראש הממון : וחמשתיו • רכתב תורה חמשת הרכה לקרן אחת שאם כבר בהו נכסע והולך חוזר ומכיר חומש על אותו חומש
 וכן חמשי' והולך עד שיתמעט הקרן שנכסע בו כפחות מפרוטה : לאשר הוא לו • (ב"ק קג) למו שהממון שלו : חסלת פרשה ויקרא •
 (א) צו את אהרן • (ת"כ) אין נו אלא לשון ורוו מיד ולדורות (ח) אר"ש ביותר נריך כתוב לזרו במקום שיט בו חסרון כים •
 זאת

באר רהובות דקדוקי רש"י

וזאת שנייה כפתח כזה פ'על (ער האט גווערנט) וזה שכתב רש"י מלת אשם הראשון שהיא כולקומן שם דבר
 הוא אשם (אין שולד אוספיר) ואתרין שאות ראשונה כקמן ולות שנייה כפתח לשון פ'על הוא אשם (ער הט ג'טולט) :
 ואם תזאלני מה טעם לא חפרש רש"י כנוי מלת אשם כקמן וחולס הכתובה באמצעית אשיכך מלת אשם כקמן וחולס
 קרא לשון מקור (כשטיס אין קיין גווישי גייט) ודרך לשון מקור לבוא קודם לשון פ'על כמו פקיד פקדתי ואמרו המדקדקים
 דלשון ויקור הוא כעין החטא שזה קודם למעשה ולפי זה כאשר ביאר רש"י מלת אשם לשון פעל כתבאר ממילא
 מלת אשם כאשר דלשון מקור תמיד דבוק בלשון פעל ויהיה פירוש הפסוק כך אשם הוא (אין שולד אוספיר אין ער אשם שולדן
 אשם ער'ט ג'טולט) :

(ח) בהכי תלתא מלות ורוו מיד ולדורות רמוז רש"י תלתא רמוזים כמלת אין לו אלא ורוו רצה לומר זה השורש לא נחלק רק כלשון
 ככר

רשב"ם

שפסק חלכספק שומן אכל ואשם והביא אילתמים מן האין לאשם עד שיודע שודאי חלכס אכליביא חטאת : (כא) וכחש בעמיתו וזונו'
 אשם גזילות כפי' או : (כד) ביום אשמתו • כשיתודה לשון חטאתו על אחד מכל האמורים למעלה פקדון או גזל או עסק או
 חטאת ויקרא מיסוד דבינו שמואל חטאת :
 צו את אהרן • (כ) זאת תורת העולה כל הקרבנות • האמורים כפרשת ויקרא חוזר גומר כל דיביהם • היא העולה הנקשרת
 ביום

מכלל יופי

בלעו כי הוא ראש הדבר ותחלהו ואחר כך בא עליו הרוח :
 (וחמשתיו) • דרשו בו רז"ל ל לרבות הרבה חמשיית על קרן
 אחר אעפ"י שעל דרך הדקדוק היה ראוי להיות חמשיית הגנה
 מצאנו כמותה בקבוץ הזכרים לבד יתקאלעי ואתחתיך
 סרוס ובנותיה ישיעונו גלאית בדוב עצתך • או יהיה
 הקבוץ בלשון זכרים חמשייתים וממנו חמשייתיו : (ביום
 אשמתו) • ביום שיהודה על אשמתו : (כו) לראשמה
 בה) • האלה כפתח מפני שהיא ארת גרונית ואם לא כן
 משפטה בחירק כמו לר'עא לשמ'עא :

הוא כמו חטא : (כא) (או כחשומת יד) • שסוהמם
 בסגול שלא כמנהג ויהי כמו כפתח כי משקרו תמונה
 ובסמוך דכריס ד תמונה כל ובספר האגרי אשר
 בטוליסולה היא כפתח ופי' ענין שתוף שישימוכל
 א' כמונס בעסק • (או כגול או עשק) • גול שחוטף ממנו
 או לוקח ממנו בהזקה ועשה שבה ממון חברו לידו כפקדון או
 בהלואה או נתחייב לו שברו וכשישאלנו ממנו יכבוש הממון
 ואומר לא אחזירנו לך : (כג) (ואשם) • פי' ישים עצמו
 אשם ע"ד שיהיה אשם תשים אשם נפשו וכן ואשם ישים
 עצמו אשם ויהודה : (הפקדון אשר הפרד) • ענין גניזה
 והנחה : (כד) (בראשו) : קרן הדבר יקרא ראש קבר"ל

ו צו (ב) (מוקדה) : הא המגניחה והיתה דאזיה
 במפי'ק

ג וילבש כהנא לבושין דבוין ומכנסין
 דבוין ילבש על בסריה ויפריש ית-קישמא
 דתיכול אישתא ית-עלתא על-מדבחה
 וישוניה בסטר מדבחה : ד וישלה ית-
 לבושותי וילבש לבושין אוחדנין ויפק ית-
 קישמא למבדא למושריתא לאתר דבי :
 ה ואישתא על-מדבחה תהי-נקדא-ביה
 לא חספי ויבער עלה כהנא אגין בצפר
 בצפר ויסדר עלה עלתא ויסק עלה תרבי
 נכסת-קודשיןא : ו אישתא תדירא תהי-
 יקדא על-מדבחה לא חספי : ז ודא
 אורייתא דמנחתא דיקרבון יתה בני-אהר
 קדם יי לקדם מדבחה : ח ויפריש מניה
 בקומציה מסו-תא דמנחתא וממושחה וית
 כל-לבונתא דעל-מנחתא ויסק למדבחה
 לאתקבלא ברענא אידכרתא קדם-יו :
 ט ודישתאר מנה יכלון אהרן ובנותי
 פטירא תתאכיל באתר קדיש בדרת משכן-
 זימנא יכלונת : י לא תתאפי המיע
 חולקהון יתה מקודבני קודש קורשין
 הוא כחטאתא וכאשמא : יא כל-דכורא

בבני

מצוה קל"א ואש המזבח תוקד בו : ג וילבש הכהן מדו
 בד ומכנסי-בד ילבש על-בשרו והרים
 את-הדשן אשר תאכל האש את-העלה
 על המזבח ושמו אצל המזבח : ד ופשט
 את בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את-
 הדשן אל-מחוץ למחנה אל-מקום שהור :
 ה והאש על המזבח תוקד בולא תכבה
 ובער עליה הכהן עצים בבקר ובערך
 עליה העלה והקטיר עליה חלבי השלמים :
 ו אש תמיד תוקד על-המזבח לא תכבה :
 ס ז וזאת תורת המנחה הקרב אתה
 בני-אהרן לפני יהוה אלהי-המזבח :
 ה והרים ממנו בקמצו מסלת המנחה
 ומשמנה ואת כל-הלבנה אשר על המנחה
 והקטיר המזבח ריח ניחח אנפרתה ליהוה :
 ט והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו
 מצות תאכל במקום קדש בחצר אהל-מועד
 מצוה קל"ה ואכלוה : י לא תאפה חמץ חלקם נתתי
 ארתי מאשי קדשים הוא כחטאת
 וכאשם : יא כל-זכר בבני אהרן ואכלנה
 הקדעולם לרדתיכם מאשי יהוה כל אשר-

מצוה קל"ב
מצוה קל"ג

מצוה קל"ד

מצוה קל"ה

יגע

רש"י

וזאת תורת העולה הרי הענין הזה כלל על הקטר חלבים ואי ים שיהא כשר כל הלילה וללמד על הפסולין או האם עלה ופי האם
 על יא ירד זכל תורה לירכות הוא כל לומר תורה אחת לכל העולם ואפילו פסולין שאם עלול לא ירדו (קדושין כט) : היא דערה
 (נה מאזבתם פד ת"כ) לו טאח הרוכב ואת הנרכב וכו' ואל כהן שלא היה פסולין בהדשן כהנא פסולין קודם שבהולעזיה : (ג) מדו
 בד - היא הכתובת ומה ת"ל מדושה הא כוונתו (ת"כ בערכין ג) : על בשרו - שלא יהא דכר חונן גמלים (ערכין ג) : והרים
 את הדשן - היה חותה מלא מחמה (תמיד בד) עון החטובלות הפניניות ונותנין כחורמו טל כהן הדשן אשר האכל האש ארת
 העולה - ועשאה דאן מאחור דאן וריים תרומה ושמו אצל המזבח : על המזבח - מלא חברים שעדיין לא נתאכלו מחצירין על מזבח לחמד
 שם - נחלים חילך ואלך ונטל מן הפניניות גאמרי את העולה על המזבח כר"י : (ד) ופשט את בגדיו - (ת"כ) איז וימכה חלא
 דרך ארץ שלא ילכך בהולאת הדשו כגדים שהיא משמח כהן תמיד כגדים שכל כהן קדרה לרכו אלי ימונן כהן כוס לירט לכך ולכס כגדים
 אחרים פחותין מהם : והוציא את הדשן - המידכה (בה) הנכור כח טוח כשהוא ריבה ואין מוקם למערכה מוניהו טמש ואין זה חובה ככל
 יום אכל התרומה חובה ככל יום : (ה) והאש על המזבח תוקד בו - רבה כלן יקידות הרבה על עוקדה ואש המזבח תוקד בו והאש
 על

כל ליליא עד צפרא ברם אישתא מדבחה תהי יקרא ביה : ג וילבוש
כתנא לכושין כרוץ וצורקטין כרוץ ילבוש על בשריה ופירוש קטמא
דתיכול אישתא ית עלתא על מדבחה וישוניה בצטר מדבחה :

ירושלמי
ומכנסי ואברסקין :

ד נישלח ית לכושוי וילבוש לכושין חורגין ויהנפק ית קטמא למבחה למשריתא לצתר דבי : ה ואישתא
על מדבחה תהי יקרא ביה לא תטפי ולפי עלה כתנא אעין בצפר בצפר עד ארבע שיעין דיומא ויסדר עלה וגוי :
ו אישתא תדירא וגוי : ז ודא אורייתא וגוי : ח ופירש מניה בקומציה מן סמירא דמנתתא ומן טובחא
על כל לכושיתא דעל מנתתא ונסק למדבחה לאתקבלא ברעוא שבה אדברתא קדם : ט ומרה דמשתוירא מניה
וגוי : י לא תתאפי המיע חולקהון מן מומר מנתתא דיהבית להון מקרנגי קדש קרדשין הי כתתתא הי באשקא :

יא כל

רשי

על המזבח תוקד בו אשתמיד תוקד על המזבח כולן נדרשו במסכת יומא (יומא כח) שנחלקו רבותינו במנין המערכות שהיו שם
(הסיד כט) : וערך עליה העולה . עולת תמיד היא תקדום (פסחים כח) : חלבי השלמים . אם יביאו שם שלמים ורכותינו
ליודו מכאן עליה על עולת הכקר שלם כל הקרבנות כולן שאלו היא דבר מאוחר לתמיד של בין הערכים (פסחים שם) : (ו) אש
הסיד . (יומא מד) אש שנאמר כותמיד היא שדיליקין סה את הגרות שנאמר בה (שמות כו) להעלות נר תמיד אף היא זועל
מזבח התימן תוקד : לא תכבה . המזכה אש על המזבח עובר בשני לאוין : (ז) וזאת תורת המזבח . תורה אחת לכולם להטעין
שמן ולכונה האמורין כענין שיכול אין ליעשות שמן ולכונה אלא מנחת ישראל שהיא נקמט מנחת כהנים שהיא כליל מנין תלת תורת :
הקרב אותה . (ת"כ) היא הגשה בקרן וערבית דרומית (סוטה יד) : לפניה . הוא מערכ שהוא לנד אהל מועד : אל פני המזבח :
הוא הדרום שהוא פניו של מזבח שהכסותו לאותו הרוח : (ח) והרים כומנו . מהנמוכר שהיא עשרון שלם כבת א' בשעת קמיצה
דר"י) : בקמצו . שלא יעשה מדה לקומץ (יומא מז) : במסלת המזבח ומשמנה . מכאן שקומץ מוקדו שנתרבה שמה (סוטה יד) :
המזבח . שלא תהא מעורבת באחרת : ואת כל הלבונה אשר על המזבח והקטיר . שמלקט את לכונתה לאחר קמיצה ונקטירו ולפי
שלא פירשן אלא באחת מן המנחות כיוקרא הולך לשנות פרה זו לכלול כל המנחות כמשפטן : (ט) במקום קדוש . ואיזהו כח
אהל מועד : (י) לא תאפה חמץ חלקם . אף השירים אסורים בחמץ (מנחות נה) כחטאת וכאש מנחת חוטא הרי היא כחטאת לפיכך
קמיצה שלא לשמה כפולה מנחת נדבה הרי היא כאש לפיכך קמיצה שלא לשמה כשרה : (יא) כל זכר . (ובחים צ"ו ק"ב ת"כ) אפילו בעל
עוס למה נאמר אם לאכילה הרי כבר אמור לשם אלהיו מקדשי הקדשים וגו' אלא לרכות בעלי מומין למחלוקת (ת"כ) : כל אשר יגע וגו' :
(ת"כ) קדשים קליטו או חולין שיגעו בה ויכלעו ממנה . יקדש

באר רחובות דקדוקי רשי

כבד דהיינו מורה חזק התעצמות הפעולה והרומז במלת זרוו (כל"א שטארק) וגם מדהו למכתב תזוה כתי"ובתחילה דלואויו זוו
בלשון עתיד (דוא זאלשט גיטון) אלא כתיב לו דהוא זוו גמור שיעשה תיכף ומיד כלי עיכוס זה רומז רש"י כמות מיד : וגם מדכתיב
לאמור לשון מקור (כשטיט אין קיין גווישי טייט) אם כן ככל עת זמנו הוא זה רומז רש"י כמות לדורות והיינו ככל עת וככל שעה ועין במשמיות
סוף כ"א דפסחים כדכרי הגאון בעל תוספת יוס טוב כד"ה לא כמשקין מה שכתב שם במלת לאמור בשם הרמב"ם וכשם הרמב"ן :

מה

רשב"ם

כדכתיב ביום זכתיכם ביום הקריבו את זבחו . כל הלילה תגמור הקטרתה : ואש המזבח
תוקד בו כלילה ביום ביום . (ג) מדו כמזבנו (כנו) (ס"א בעור) ומדוקרועים . לשון כנדים : והרים את הדשן (ס"א ז) היא
(ז) עזותיה ככל יום לתמיד של שחר . אפלו והזיאת את הדשן הוא לזמן מרובה לפנות את המזבח מרוב דשן שעליו : (ט) כחזר אהל
מועד בעגורה ולא בירושלים : (יא) יקדש קודם הנגיעה יביטאור :

מכלל יופי

במפיק : (ג) (מדו בד) . מלבוש פשרון
זהמם בחירק ורהו - נוסף כוו בנו בעור .
(ד) (והרים ית
הרשן) . עיין בשרש רום : וכשרש רום כתב פירשו רז"ל
(ח) (אזכרתה) . האלף . שהיה מרים מלא ממתתהון הדשן
תמורתה ענין ריחוקבול . כל יום ומותן במזרחו של כבש

הדרב ברצון : (מרבכת)
פירש הלוחה ברותחין
תפיגי (בהחלף האלף) כוו
גחה ותוספת כין
כסוף שרשו אפה ובמכלל
האחד תופין והקבוץ תופינים
ובסטין ז י (")

שני יגע בהם יקדש : פ יב וידבר יהוה
 אל-משה לאמר : יג זח קרבן אהרן ובניו
 אשר-יקריבו ליהוה ביום המשח אותו
 עשירת האפה סלת מנחה תמיד מחציתה
 בבקר ומחציתה בערב : יד על-מחבת
 בשמן תעשה מרבכת הביאנה תפיני מנחת
 פתים תקריב ריח-ניחח ליהוה : טו והכהן
 המשיח תחתיו מבניו יעשה אתה תק-עולם
 ליהוה כליל תקטר : טז וכל-מנחת כהן
 כליל תהיה לא תאכל : פ
 יז וידבר יהוה אל-משה לאמר :
 יח דבר אל-אהרן ואל-בניו לאמר זאת
 תורת החטאת במקום אשר תשחט העלה
 תשחט החטאת לפני יהוה קדש קדשים
 הוא : יט הכהן המחטא אתה יאכלנה
 במקום קדוש תאכל בהצר אהל מועד :
 כ כל אשר-יגע בבשרה יקדש ואשר יזה
 מדמה על-הבגד אשר יזה עליה תכבס
 במקום קדש : כא וכלי-חרש אשר תבשל-
 בו ישבר ואם-בכלי נחשת בשלה ומרק
 ושטף במים : כב כל זכר בכהנים יאכל
 אתה קדש קדשים הוא : כג וכל-חטאת
 אשר יובא מדמה אל-אהל מועד לכפר
 בקדש לא תאכל באש תשרף : פ

מצוה קל"ו

מצוה קל"ז

מצוה קל"ח

מצוה קל"ט

בבני אהרן יכלינה קנים-עלם לדריכון
 מקורבניא דיי קל-דיקרב בהון יתקדש :
 יב ומליל יי עס-משה למימר : יג דין
 קורבנא דאהרן ובנוהי דיקרבון קדס-יי
 ביומא דירבון יתיה קד-מן-עסקא בתלת-
 סאין סולתה מנחתא תריכא פלגותה בצפרא
 ופלגותה ברמשא : יד על-מסריתא
 במשה תתעביד רביכא תייתנה תופיני מנחת
 ביצויגין תקריב לאתקבלא ברענא קדס-יי :
 טו וכהנא דאתרבא תחזותוהי מבנוהי
 יעביד יתה קנים-עלם קדס-יי גמיר תתסק :
 טז וכל-מנחתא דכהנא גמיר תהי לא
 תתאכל : יז ומליל יי עס-משה למימר :
 יח מליל עס-אהרן ועס-בנוהי למימר
 דא אורייתא דחטאתא בארתא דתתנכס
 עלתא תתנכס חטאתא קדס יי קודש קודשין
 היא : יט כהנא דמכפר בדמה ויכלינה
 באתר קדיש תתאכל בדרת משכן וימנא :
 כ כל דיקרב בבשרה יתקדש ודידי מדמה
 על לבושא דידי עלה תחור באתר קדיש :
 כא ומן-דתסף דתתבשל ביה יתבר ואם-
 במקנא דנחשא תתבשל ויתמריק וישחטוף
 במיא : כב כל-דכורא בכהנא ויכול יתה
 קודש קודשין היא : כג וכל-חטאתא

דיתעל

וזאת

רשי

יקדש • להיות כוונתו שאם פסולה יפסלו ואם כשרה יאכלו כחומר המנחה : (יג) זה קרבן אהרן ובניו • (מנחות כב) חן
 ההדיוטות מקריבין עשירית הליף • ביום שהן מתחכין לעבודה אבל כהן גדול בכל יום • שנאמר מנחת תמיד וגו' והכהן המשיח תחתיו חכיו
 חת עולם וגו' : (יד) מרבכת • (ה"ב) חלוטה כרותחין כל לרבה : תופיני • חפוי' חפיות ה"כ אחר תלישתה חופה כתבור
 ומזר וייטנגה בחטאת (כ) : מנחת פתים • חלמד שטיגנה פתית : (טז) המשיח תחתיו מבניו • המשיח עכבו תחתיו •
 כליל תקטר • חין מקוננת להיות שריה נאכלין אלת כולה כליל וכן כל מנחת כהן של נדבה כליל תהיה : כליל • כולה שיה לנכוס :
 המחטא

יא כל דכורא וגוי : יב ומליל " וגוי : יג
 יתיה למחשן בהונתא ברתא חר מן עשרא בתלת סאן סמיתא מנתחא פלגיתא בצפרא ופלגיתא בנמשיא :
 יד על מסריתא במשה ויתא פתיקא מתעבד מטנגיא
 מעיל יתיה מבסקא מנתר ריסוקין מקבב לאתקבדא
 ברעוא קדם : טו וכתנא ברא דמתרבי במשחא
 ובבם מחותיו מקנני וקמוזו לכתנין איהו יעביד יתה קיים
 עקם קדם : יז וטירא מתסדר ותיחסק : טז וכל
 מנתחא דכתנא גמירא מתסדר ותיחווזי לא מיתאכל :
 יח ומליל " וגוי : יח מליל עם אהרן ועם בניו וגוי : יט כהנא די מכפר באדמא וגוי : כ כר
 רומקרב וגוי : כא וכל מאן דפתר דתתבשל ביה יתבר מטול דלא יבשלו ביה חרזי ואין בקנא דתתבשל
 ויסקפן בגרזי שקתא וישתטיף במוזי : כב כל דכורא ככתניא וגוי : כג וכל תשאמא דאיתעל מן אדמה למשכן
 ויטנא

רש"י

(יט) המחטא אותה : העובד עבודותיה שהיא נעשת חטאת על ידו : המחטא אותה יאכלנה . (ת"כ) הראוי לעבודה
 ולא טמא בשעת זריקת דמים שאינו זמולק ככפר וא"ל לומר שאוסר שאר כהנים באכילתה מן מן הזורק דמה שהרי נאמר למטה כל זכר
 ככהנים יאכל אותה : (כ) כל אשר יגע בכשרה . כל דבר אוכל אשר יגע ויבלע חמנה : יקדש . להיות כמוה אם פסולה חפסל
 ואם היה כשרה תאכל כחומר שבה : ואשר יזה מדמה על הבגד . ואם הוא מדמה על הבגד אותו וקוס הדם הכנוד אשר יזה עליה תכנס
 בתוך העורה : אשר יזה . יהא מה כמו (איוב טו) לא יטה לחרץ ענלקין הא נטוי (ג) : (כא) ישבר : לפי שהכלי יגיע
 ככליית בו נעשת נותר והוא הדיון לכל הקדשים : ומורק . לשון (אסתר ב) תמרוקי הגסים אשקור" וינט בלע"ז (ד) ומורק ושוטף .
 לפי שאת כלליתו אכל כליתו למדך הכתוב כאן שאינו יוצא יידי דפויל לעולם : (כב) כל זכר בכהנים יאכל אותה . הא למדת
 שהמחטא אותה האעור למעלה לא להוציא שאר הכהנים אלא להוציא את שאינו ראוי למטוי : (כג) וכל חטאת וגוי : (זכאים כב ת"כ)
 טאס

באר רחובות דקרוקי רש"י

(כ) עה שכתב רש"י על מלת תפיני אפיה כזה רצה לכוונת דמלת תפיני הוא השורש אפה רק שחסרה האלף בתחלת השורש ונתן
 דהו למכתב תפיני התי"ו כחולס כי כן דרך האל"ף כאשר תפסר מהמכתב או תנוח תחת החולס כמו ולעשה הקורר יד"ה כאן התי"ו
 כשורק תמורת חולס : והנ"ן כזולת תפיני היא תמורת ה"א השורש כמו של"ג מן שורש שלה והרי כאלו כתיב תאפתו (בל"א
 באחין) : ומה שכתב עוד אפיות הרכה רצה לומר הו"ד דכסוף מלת תפיני עם הירי שתחת הנ"ן שורה סימן
 הרכיווה שכתב אפיות הרכה : (ג) רצה לומר כמלת יזה הוא השורש כזה כנ"ן אות ראשונה והו"ד סימן לעתיד והדגש שזך
 מין תורה חסרון הנ"ן כאלו כתיב ימה (כל"א שפריצין) וכן כמלת יטה מן השורש נטה הרי כאלו כתיב יטעה : (ד) כדי דלא תטעה
 לפיש

רשב"ם

(ג) זה קרסן אהרן וכניו . לפי הפשט . בני אהרן הכהנים הגדולים העומדים תחתיו . וחכמים דרשו שכל כהן הדיוט כשעשה
 עבודה ראשונה נריך חינוך כמנהג : (ד) מרכבת לפי ענינו רכה כסיון ולפי שהיה חלפה תנור נריך להרכיבה כסיון . תפיני . לשון
 אפיה . אלף חסרה : והרכה יש לא יל ערכי . לא יחלה . וינוס משך כמו וילתש . (כ) תפכס . שלא יחלה לחסר כמות
 ששארפה : (כג) כל חטאת אשר יזכר מדמה וגו' חטאת הפנימיות :

מבלל יופי

ובסמוך תופיני ושרשו אפה ונהפכה האלף בתנועת הוו
 השרוקה ואעפ"י שאינה נכתבת והונחו שתי קצותיו ויאמר
 בלשון רבים לפי שהיתה אפיה אפיות הרכה חולטת
 ברותחין ואח"כ אופה בתנור וחוזר ומטנגר כמחכת :
 (טו) (תחתיו) . כלומר הכהן המשרת במקומו מכניו :
 (טז) (כליל הקטר) . כל העשירית ופירוש כליל
 תהיה שתהיה כלה נשרפת : (יח) (במקום אשר) .
 לעולם יבא מקום על מורה
 אשר בסמיכות : ועם המחטא הראוי להיות
 מחטא וכן הכהן אשר יכפר בו
 והס אכסי בית אכ של אותו
 היום כי כן כתוב חלק כחלק
 יאכלו :
 (יט) (הכהן המחטא)
 העובד עבודותיה ונעשית
 החטאת על ידו ומסיר חטא
 האדסה : (כ) (יקדש) .
 פי' כל דבר אוכל שיגע בכשר
 החטאת ויבלע ממנה יקדש כלומר יהיה קדש כמוה שאים
 פסולה היא החטאת כגון פגול או פיסול אחד יפסל הנוגע בה
 ואפכשרה היא יאכל הנוגע בה כחומר שבה : (כא) (ומרק)
 ושטף

מצות קמ

א וזאת תורת האשם קדש קדשים הוא :
 ב במקום אשר ישחטו את העלה ישחטו
 את האשם ואת דמו יזרק על המזבח
 סביב : ג ואת כל חלבו יקריב ממנו
 את האליה ואת החלב המכסה את
 הקרב : ד ואת שתי הכליות ואת החלב
 אשר עליהן אשר על הכסלים ואת היחרת
 על הכבד על הכליות יסירנה : ה והקשיר
 אתם הכהן המזבח אשה ליהנה אשם
 הוא : ו כל זכר בכהנים יאכלנו במקום
 קדוש ואכל קדש קדשים הוא : ז כחטאת
 באשם תורה אחת להם הכהן אשר יכפר
 בו לו יהיה : ח והכהן המקריב את העלת
 איש עור העלה אשר הקריב לכהן לו יהיה :
 ט וכל מנחה אשר תאפה בתנור וכל
 געשה במרחשת ועל מחבת לכהן המקריב
 אתה לו תהיה : י וכל מנחה בלולה בשמן
 וחרבה לכל בני אהרן חריה איש
 כאחיו : פ יא וזאת תורת

שלישי מצות קמ"א

זבח השלמים אשר יקריב ליהוה : יב אם
 ב על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה
 חלות מצות בלולת בשמן ורסקי מצות
 משתים בשמן וסלת מרבכת חלת בלולת
 בשמן : יג על חלת לחם תמץ יקריב קרבנו
 על

דיתעל מדמה למשכן ומנא לכפרא בקודשא
 לא תתאכיל בנורא תתוקד : א ונדא
 אורייתא דאשמא קודש קודשין הוא :
 ב באתרא דניכסון ית עלתא יכסון ית
 אשמא ונת דמיה ודרוק על מדבחא סחור
 סחור : ג ונת כל תרביה וקריב מניה ית
 אליתא ונת תרבא דחפי ית ננא : ד ונת
 תרמין כולין ונת תרבא דעליהן דעל ניססנא
 ונת תצרא דעל כבדא על כוליתא יעדניה :
 ה ונסק יתהון כהנא למדבחא קורבנא
 קדשין אשמא הוא : ו כל דכורא בכהנא
 יכליניה באתר קדיש יתאכל קודש קודשין
 הוא : ז כחטאתא בן אשמא אורייתא תרא
 להון כהנא דיכפר ביה דיליה יהי :
 ח וכהנא דמקריב ית עלת נבר משך
 עלתא דיקריב לכהנא דיליה יהי : ט וכל
 מנחתא דתתאפי בתנורא וכר דתתעביד
 ברדתא ועל מסרייתא לכהנא דמקריב יתה
 דיליה תהי : י וכל מנחתא דפילא במשח
 ודלא פילא לכל בני אהרן תהי נבר כאחיה :
 יא ונדא אורייתא דניכסת קודשין דיקריב
 קדשין : יב אם על תודתא יקריבניה
 ויקריב על ניכסת תודתא גריצן פטיבן
 דפילן במשח ואיספוגין פטירין דמשיחין
 במשח וסולתא רביכא גריצן דפילן במשח :
 יג על גריצן דלחם תמץ יקריב קורבניה
 על

רשי

זלחם זכנים מדם חטאת החיונה לפנים כסולה : זכל . לרבות שאר קדשים : (א) קודש קדשים הוא . (תמורה יח) הוא קדש ויזין

ויקנא מטול לבקרא וגוי : א ודא אורייתא וגוי : ב באהרא וגוי וית אדמיה ודרוק על בךדמא תוזר תוזר :
 ג וית כל תרביה וגוי : ד וית תרמין כולין וית תרמא בעליהון דעל בפלי וית תצרא וגוי : ה ויסיק יתהון
 וגוי : ו כל דכורא וגוי : ז פהלקת חטאקא היכרון הלקת אשקא אורייתא תדא וגוי : ח ונתנא די מקרב
 ידאעולת גבר אחרון משך עלתא וגוי : ט וכל מנתחא דתימאפי בתנורא וכל דהתעבד במרתחא ושל מקרייתא
 לבתנא דמקרב יתה דיליה יתי : י וכל מנתחא פתיקא במשך ומקנא לכל בני
 אחרון תתי גבר פאתוי : יא ודא אורייתא וגוי : יב אין על הודתא וקרביגיה
 ויקרב על נקפת הודתא גריצן פטיבו פתיבו במישח זיתא וערוכין פטירין משיחין
 במישח זיתא ומקחא מטנגא פתיקא במישח זיתא : יג על גריצתא וגוי :

ירושלמי
 חנוניא תדא :
 ויקרב

רש"י

ואין תמורתו קרבה : (ב) ישחטו קריבה לנו שמיות הרבה לפי שמיניו אשכ כצבור לאמר ישחטו רבים ותלאו בעולה להביא עולת
 זכור לזמון : (ג) ואת כל חלבו וגוי' עד כאן לא כתפרשו אמורין באשכ לכך הוצרך לפרשם כאן אבל חטאת כבר כתפרש בה כפרשת
 ויקרא : את האליה - לפי שאשכ אינו כח אלא איז ככש וזיל וככש כתרבו באליה : (ח) אשכ הוא - עד שינתק שמו ממנו לימד
 על אשכ שמתו בעליו או שנתכפרו בעליו אשכ שמועד להיות דמיו עולה לקין המזבח אש שחטו סתם אינו כשר לעולה קודם שנתק לרעייה
 ואינו כח ללמד על האשכ שיחא פסול שלא לשמו כענין שדרשנו הוא הכתוב בחטאת לפי שאשכ לא נאמר בו אשכ הוא אלא לאחר הקטרות אמורין
 והוא ענינו שלא הוקטרו אמוריו כשר (זבח יסד) : (י) קדש קדשים הוא - כתורת כהנים הוא נדרש : (ז) הורדה אחרת
 להם - בדכר זה : לכהן אשר יביא בו - הראוי לכפרה חולק בו פרט לטכול יוס ומחוסר כפורים ואונן : (ח) עור העולה אשר
 הקריב לכהן לו יהיה - פרט לטכול יוס ומחוסר כפורים ואונן שאין חולקים בעורות (זבחים קג ת"כ) : (ט) לכהן המקריב אותה
 וגוי' יכול לו ללמד - ללכל בני אהרן תהיה (זבחים כז) - יכול לכולן ת"ל לכהן העוקריב הא כיצד לכית אשכל יוס שמקריבין אותה
 (זבחים צט) : (י) בלולה בשמן : וזמנת נדבה : וחרבה - וזמנת חוסא ומנחת קמלות שאין בהן שמן : (יב) אשכ על
 הודה יקריבנו - אש על דכר הודה על נס שנעשה לו כגון מרדי היס והולכי מדברות וכושי בית האסורים ומולה שנתפא שהן לריבין
 לבודות שכתוב בהן (תהלים קז) וידולה' חסדו וכפלותיו לכני אדם ויזכמוזבחי' תודה אש על אמת מאלה נדר שלמים הללו שלמי תודה כן
 וטענות למס האמור בענין ואין נאכלין אלא ליום ולילה כענין שפורש כאן : והקריב על זבח הודה - ד' מיני לחם חלות וריקין ורכוכה
 ג' מיני מלה וכתבי על חלת לחם חמץ וגוי' וכל מין ומין' חלות כן מפורש בחמנות (דף יז) ושעורף סאין ירושלמיות שהן מדבריות'כל
 עשרון : מרבכת - לחם חלוט ערוכותין כל ערוכו : (יג) יקריב קרבנו על זבח - (שם ח"ב) מגיד שאין הלחם קדוש קדושת הגוף
 ליפסל

באר רחובות דקדוקי רש"י

נפרש עלת וזרק כדמפרש'י אנשי וזרק (אויס גילצרט) נלשון ריק ויהיה לפיכך המס כחלת וזרק נוספת לכן קאמר רש"י לשון
 תמרוקי הנשים ורצה לומר המס כחלת וזרק שרשית היא (כל"א אויס גלייטרט חדר אויס גיפולט) וזס תדע דמן הדין הוי למכתב וזרק
 שורק תפת המס ודגש תוך הדיש כמו ויששף רק בעבור דהרי"ש אינה עוקלת דגש תעטרף הדגש אל השורק ונעשה משניהם חולם :

רשב"ם

פר כהן המשיח ופר העלם דכר של זכור ופר ושעיר של יוס הכיפורים ושעיר ע"ז וכללו (כתובה"ה) (ס"ה' כתוב) בהם מיתנות לכניס בהיכל
 על הפרכת ומזבח הזהב - וזה פשוטו : (י) וחרבה - מנחת חוסא ומנחת סוטה : (יב) אש על תודה - שנדר כלשון תודה -
 ולא הזכיר לשון שלמים - ומתם תודה עובדי קרבן על שני כל מנרותיו כמו שאמרו מבנים ארבעה צריכין להודות - ודעותינו פרוש כל
 חלות

מכלל יופי

נקרא תודה אבל לא היה לו תורת חטאת ואשכ אלא תורה
 שלמים שהתודה לא היתה נאכלת אלא ליום ולילה ואשכ
 שהיה בא הובח הנה על עונת לא הית לו תורת חטאת
 ואשכ לפי שהתטאת ואשכ באים על עון טוחר וזה הובה
 היה טביא אותו על כל עונותיו כשהיה רוצה להתודות
 ולשוב לדרך הטובה וראב"ע פי' כיהא אדם מביא אורתו
 הקרבן משנעשה לו נס ולכן נקראת תודה שהיה מודה לאל
 על הנס שנעשה לו :
 (א) על תלות - כמו ויכחו הלגשים על הנשים
 (ב) על תלות - כמו ויכחו הלגשים על הנשים
 (ג) על תלות - כמו ויכחו הלגשים על הנשים

והעם 8 ח ()

על זבח תורת שלמיו : יד והקריב ממנו
 אחד מקל-קרבן תרומה ליהוה לכהן חורק
 את-כס השלמים לו יהיה : טו ובשר זבח
 תורת שלמיו ביום קרבנו ואכל לא-יניח ממנו
 עד-בקר : טז ואם נדר' או נדבה זבח קרבנו
 ביום הקריבו את זבחו ואכל ומקחת והנותר
 ממנו יאכל : יז והנותר מבשר הזבח ביום
 השלישי באש ישרף : יח ואם האכל יאכל
 מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה
 המקריב אתו לא יחשב לו פנול יהיה והנפש
 האכלת ממנו עונה תשא : יט והבשר
 אשר יגע בכל-מא לא יאכל באש ישרף
 והבשר כל-שהור יאכל בשר : כ והנפש
 אשר-תאכר בשר מזבח השלמים אשר
 ליהוה ושמתו עליו ונכרתה הנפש ההוא
 מעמיה : כא ונפש כיתנע בכל-טמא
 בטמאת אדם או בבהמה טמאה או בכל-
 שקץ טמא ואכל מבשר זבח השלמים אשר
 ליהוה ונכרתה הנפש ההוא מעמיה :
 כב וידבר יהוה אל-משה לאמר :
 כג דבר אל בני ישראל לאמר כל-חלב
 שור וכשב ועז לא תאכלו : כד וחלב נבלה
 וחלב שרפה יגשה לכל-מלאכה ואכל לא
 תאכלהו : כה כי-כל-אכל חלב מן-הבהמה
 אשר יקריב מזבחה אשר ליהוה ונכרתה
 הנפש

מצוה קמ"ב
 מצוה קמ"ג
 מצוה קמ"ד
 מצוה קמ"ה
 מצוה קמ"ו

מצוה קמ"ז

על נכסת תורת קודשוהי : יד ויקריב מגיה
 חד מקל-קרבנא אפרושתא קדס-וי לכהנא
 דיוחוק ית-כס נכסת-קודשוהי דיליה יהי :
 טו ובסר נכסת תורת קודשוהי ביום
 קרבניה ותאכיל לא-יזנע מגיה עד-צפרא :
 טז ואם-נדר' או נדבתא נכסת קרבניה
 ביומא דיקריב נכסתיה ותאכיל וביומא
 דבתרוהי ודישתאר מגיה ותאכיל :
 יז ודישתאר מבסר נכסתא ביומא תליתאה
 בנורא ותוקד : יח ואם-אתאכלא ותאכיל
 מבסר-נכסת קודשוהי ביומא תליתאה לא
 יהי לרענא דמקריב יתיה לא יתחשב ליה
 מרחק יהי ואינש דייכול מגיה חוביה יקביל :
 יט ובסר-קודשא דיקרב בכל-מסאב לא
 יתאכיל בנורא ותוקד ובסר קודשא בר-
 דידבי לקודשא ייכול בסר קודשא : כ ואינש
 דייכול בסר נכסת קודשוהי קדס-וי
 וסאובתיה עד-זהי וישתיצי אינשא דהוא
 מעמיה : כא ואינש ארי-יקרב בכל-מסאב
 בסאובת אינשא או בביערא מסאבא או
 בקר-שקץ מסאב וייכול מבסר-נכסת
 קודשוהי דקדס-וי וישתיצי אינשא ההוא
 מעמיה : כב ומליל יי עס-משה למימר :
 כג מליל עס-בני ישראל למימר כל-תרב
 תור ואימר ועזא לא תיכלון : כד ותרב
 נבילא ותרב תבינא ותעבד לכל-עיבדתא
 ומיכל לא תיכלוניה : כה ארי כל-דייכול
 מן-ביערא דיקרבון מגיה קרבנא קדס-וי וישתיצי אינשא דייכול מעמיה :

וכל

יד וקרב מנה מד קבל קרבנא אפרישיתא קדם וי לבחנא דיריח ית אבס נכסת קודשא דיליה יחי : טו ורצד
 נכסתו וגוי לית אפשר לאיפסנשא מינה עד צפרא : טז ואין קדא וגוי קדיקתכו ושה דאישתיה קנה ומאכל
 בפניא : יז וברד דמשימיר מפשר נכסת קודשא בייביא וגוי : יח ואין
 ומאכל ותאכל מפשר נכסת קודשו בייביא מליהא לא יתריגי מן דמזב
 ותיה לא יתחשב ליה לזבי קסיל יחי ואיש דזבול מינה חוביה יקביל :

ירושלמי

פגול פסול יחי :

יט ובשר קודשא דין קרב בקל מנאב לית אפשר דמיתצביל בגידיה והקד ובשר קודשא וגוי : כ ובר נש
 דזבול בסרא מנכסת קודשא דמתקרבין קדם וי וסוקתיה עלוי וישמיצי בר נשא בהוא מעמיה : כא ובר נש
 ארום וגוי : כב ומליל י וגוי : כג מליל עם וגוי : כד ותרבי חיוא דמקלקלא בשעת גיבסתה דקמיר
 גבלא במותהא ותרבי חיוא הקירא אפשר דהעבד לקל עיבתהא ברם תריב חיוא דמבשרא יתסק על כדקחא ומיכל
 לא תיכלאניה : כה ארום כל דזבול תריב מן דעירא דמתפשרא למקרב מינה קרבנא קדם וי וישמיצי בר נשא

ההוא

דנשי

ליפסל כיוצא ושבול וש ונלאת לחולין כמדיון עד שיפוט נוכח : (יז) אחר מכל קרבן . לחס אחד מכל מין ומין
 יטול תרומה לכהן העובד עבודתה והשאר נאכל לבעלים וכזרה לבעלים מן מחוץ ומוק שבה כזו שמפורש לנוטה תנופת מזה וזיק בשלמים
 והתודה קריה שלמים . (טז) ובשר זבח תודת שלמים . יש כאן רבויין הרבה לרבות חטאת ואס וזילטור וחגיגת ארבעה עשר
 סיבוגאכלין ליום ולילה (ח"ב) : ביום קרבנו יאכל . ומתן כשרה ומן לחמה : לא יגוה ממנו עד בקר : אוכל הוא כל הליטה אכל כן
 כמה חזרו עד חנות כדיליה הקודש מן העטרה (זבחים לו) : (יז) ואם נדר או נרבה . שלא הכיחה על הודאה של כס חזונה שטובה
 לחס ונאכלת לזניתיים כמו שפורש בענין : ומבחרת והגוהר מוכנו . כדאשון יאכל . וי"ו וזו יתרה היא ויש כאוהרבה במקרא כגון
 (בראשית לו) וללה בני נכעון וליה וענה (דניאל ה) תת וקדם ונכח מרעם : (יח) ואם האכל יאכל וגוי . כמחשכ כשחטה
 נאכלו בשלשי הכתוב מדבר וכול חס אכל ממנו בשלישי יכסל למפרע תלמוד לומר הקריב אותו לא יחשב בשעת הקרבה הוא נכסל וזינו נכסל
 בשלישי . (ת"כ) וכן פירושו בשעת הקרבנות לא תעלה זאת כמחשבה ואם חסכ פגול יהיה : והנפש האוכלת ממנו . אפילו בתוך הזמן
 עוכה תזא : (יט) והבשר . של קדש שלמים אשר יגע בכל טמא לא יאכל . והבשר . לרבות אבר שיצא מקצתו שהפטיזו מותר :
 כל מהור יאכל בשר . מה תלמוד לומר לפי שאמר (דברים י"ב) ודם זבחך ישפך ובשר תאכל יכול לא יאכלו שלמים חלא בשלמים לכך
 כאמר כל מהור יאכל בשר : (כ) וטובאתו עליו : פסחים ע"ז זבחים ע"ג) בטומאת הגוף הכתוב מדבר אכל טהור שחלל את
 הטמא אינו ענוש כרת חלא חזיה : והבשר אשר יגע בכל טמא וגוי . ולארת טמא אכל את הטהור אינה מפורשת בתורה חלא חכמים
 למדוה בגורה מזה שלם כריתות אמורים בחוכמי קדשים בטומאת הגוף ודראה רבותיטו בשטועות (דף ר') אחת לכלל ואחת לפרט ואחד
 ללמד על קרבן עולה וזירד שלח לאמר חלא על טומאת מקדש וקדשיו : (והבשר כל מהור יאכל בשר . כלומר על מה שאמרתי לך
 בשטות ואשם ואם יזלו מין לקל גיס אסורה כמו שכתב כחנ"ל חולה מועד יאכלוה בשר זה חכי אותו לך כל מהור יאכל בשר חכי בכל העם) :
 (כד) יעשה לכל מלאכה . (ת"כ פסחים כג) חלא ילמד על הפלכ שזינו טמא טומאת כפלות : ואכל לא תאכלוהו : תורה

דשב"ס

התלות ארבעים הסופרים שנתן כחה וכחה עשרונים : (יז) חס כל או נדכה . שאמר הכי עלי שלמים שזהו לשון נדר ותשלומים כגון
 שפ"טי נמצאה . כלומר שאינו תודה חלא נדר : כיום הקריבו כיום שהקריב הוא ככר את זכמו יאכל לאמר הקרבה : (יח) ואם
 כחל יאכל . חכמים יקרוהו נכסו . ופירשוהו כמחזב לאכול מן חס כיום השלישי כאחד מד' עבודות . שמישב בשחיטה או בהולכת
 הכס ח' כקבלה או כזריקה : (יט) כל מהור יאכל בשר טהור : (כה) מן הכהנים אשר יקריבו . מעין אותה כהנה : קרבן לה'
 ואשלו

מכלל יופי

והעם עם חלות : (טז) (וממחרת) וזוויאנה לתוספת ולאה השמש
 כלום אלא שהיא ההלל המלה ופי' הגוהר כיום הזבח
 ואכל ממחרת כיום השני והריו"קס כתב על כד"ו נוספת
 כמו דאכי היא רמז על מלה חסרה כדמותה ופי' והגוהר כמנו
 כמו שפי' ו"ל לפי שאמר כיום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת
 זכ"ל שתהא מצויה לאכלו לב' ימים ה' להגיתר אם הורגך
 מיום ראשון יאכל וממחרת כלומר מה שאמרה וממחרת לא

אמרתי אלא על הנוחר מיום
 ראשון : (יח) (רא
 יחשב) . ענין השכיבות .
 (כד) (וחלב גביר) .
 הגויה חמרה דנופלה
 חקרא כן והוא תואר וכן וחלב
 טרפה תאר :
 (כה) (יאשר יקריב
 במנה

הנפש האכלת מעמיה : כו וכל־דם לא
 תאכלו בכל־מושבתכם לעוף ולבהמה :
 כז כל־נפש אשר־תאכל בל־דם ונכרתה
 הנפש ההוא מעמיה : פ
 כח וידבר יהוה אל־משה לאמר :
 פט דבר אל־בני ישראל לאמר המקריב
 את־זבח שלמיו ליהוה יביא את־קרבנו
 ליהוה מזבח שלמיו : ל ידו תביאנה את
 אשי יהוה את־החלב על־החזה וביאנו את
 החזה להניף אתו תנופה לפני יהוה :
 לא והקטיר הכהן את־החלב המזבחה
 והנה החזה לאהרן ולבניו : לב ואת שוק
 הימין תתנו תרומה לכהן מזבחי שלמיכם :
 לג המקריב את־דם השלמים ואת־החלב
 מבגן אהרן לו תהיה שוק הימין למנה :
 לד כי את־חזה התנופה ואת שוק
 התרומה לקחתי מאת בני ישראל מזבחי
 שלמיכם ואתן אתם לאהרן הכהן ודבניו
 להקדש עולם מאת בני ישראל : לה זאת
 משחת אהרן ומשחת בניו מאשי יהוה ביום
 ש הקריב אתם לכהן ליהוה : לו אשר צנה
 יהוה לתת להם ביום משחו אתם מאת בני
 ישראל חפת עולם לדרתם : לו זאת
 החודה לעלה למנחה ולקטורת ולגשם
 ולמלוואים ולזבח השלמים : לח אשר צנה
 יהוה את־מושת בהר סיני ביום צותו את־
 בני ישראל להקריב את־קרבניהם ליהוה

במודבר

כו וכל־דמא לא תיכלון בכל מוֹתבניכון
 דעופא ודבעיקרא : כז כל־אינש דניכול
 כל־דמא וישתיצי אינשא ההוא מעמיה :
 כח ומליל יי עס־משה למימר :
 כט מליל עס־בני ישראל למימר דמקריב
 ית־נגסת קודשוהי קדס־יי ויתי ית־
 קורבניה קדס־יי מנגסת קודשוהי :
 ל ידוהי יתין ית־קורבנא דני ית־תרבא
 דעל־חדיא ויתנייה ית חדיא לארמא ותי
 ארמותא קדס־יי : לא ונסק כהנא ית־
 תרבא למדבקחא ויהי חדיא לאהרן ולבניהי
 לב וית־שוקא דזמינא תתנון אפרשותא
 לכהנא מנגסת קודשיכון : לג דמקריב
 ית־דם נכסת־קודשיא וית־תרבא מבני
 אהרן דליה יהי שוקא דזמינא לחולק :
 לד אדי ית־חדיא דארמותא וית שוקא
 דאפרשותא נסיבית מן־בני ישראל מנגסת
 קודשוהו ויהבית יתהון לאהרן כהנא
 ולבניהו לקים עלם מן בני ישראל :
 לה דארבות אהרן ורבות בניהו מקורבנא
 בני ביומא דמקרבון יתהון לכהנא קדס־יי :
 לו דפקיד יי למתן להון ביומא דרבון
 יתהון מן בני ישראל קים עלם לדריהון :
 לו דא אורייתא לעלתא למנחתא
 ולחפאתא ולאשמא ולקורבנא ולנגסת
 קודשיא : לח דפקיד יי ית־משה בטורא
 דסיני ביומא דפקיד ית־בני ישראל לקרבא
 ית־קורבניהו קדס־יי במדברא דסיני :

ומליל

במדבר סיני: פ רביעי ח א וידבר יהוה אל-משה לאמר: ב קח את-אהרן ואת

משחא

ואת

ירושלמי

יונתן בן עוזיאל

ההוא דייכול ית תרבא מעמיה: כו וכל אנקא לא תיכלון בכל מותבגיון לעופא ולבעירא: כו כל בר גש

ירושלמי

דייכול כל אדם מן דכל חי וישתצי בר נשא ההוא מעמיה: כח ומליל יי וגוי: בט מליל עם בני ישראל

ירדו ותעלון ית קורבנא דנין ית תרבא דעל גיעא יתב יתיה

דמקרא מן בתפא ועד דרועא תתנון אפרויהו וגוי: לג מאן דמקרב יר אדם נכסת קורבנא ית תריב מן בני

אחרון וגוי: לד ארום ית הדיא וגוי: לה דא רבוהא דאחרון ורבוהא דבני על כל אהוהון ליואי דיכלון

דפקידהך

רש"י

תורה יבא איסור נבלה וטרפה ויחול על איסור חלב שאם אכלו יתחייב חף על ללוו של נבלה ולא תאמר אין איסור חלב על איסור: (כו) לעוף ולבהמה פרט לדג דגים וחגבים (הולין ס): בכל מושבותיכם לפי שהיא חובת הניף ואינו חובת קרקע

רשב"ם

ואפילו חולין: (כו) בכל מושבותיכם אע"פ שדאי הן חולין כגבולין: (לה) ואת משחת אהרן וזכניו שכר משחת אהרן

מכלל י

ממנה: הכהן המקריב ומענינו תבין הפרונו: (לב) (ואת שוקהימין) שוק צדו הימין או הימין

ויאפור

9

ט

(*)

ואת־בניו אתו ואת הבגדים ואת שמן המשחה ואת פר החטאת ואת שני האילים ואת סל המצות : ג ואת כל העדה הקהל אל־פתח אהל מועד : ד ויעש משה כאשר צוה יהוה אתו ותקהל העדה אל־פתח אהל מועד : ה ויאמר משה אל־העדה זה הדבר אשר־צוה יהוה לעשות : ו ויקרב משה את־אהרן ואת בניו וירחץ אתם במים : ז ויתן עליו את־הכתנת ויחנך אתו באבנט ובלבש אתו את־המעיל ויתן עליו את־האפד ויחנך אתו בחשב האפד ויאפד לו בו : ח וישם עליו את־החשן ויתן אל־החשן את־האורים ואת־התמים : ט וישם את־המצנפת על־ראשו וישם על־המצנפת אל־מול פניו את ציץ הנהב ויחך הקדש כאשר צוה יהוה את־משה : י ויקח משה את־שמן המשחה וימשח את־המשכן ואת־כל־אשר־בו ויקדש אתם : יא ונן ממנו על־המזבח שבע פעמים וימשח את־המזבח ואת־כל־כליו ואת־הכיר ואת־בנו לקדשם : יב ויצק משמן המשחה על ראש אהרן וימשח אתו לקדשו : יג ויקרב משה את־בני־אהרן ויבלשם כתנת ויחנך אתם אבנט ויחבש להם מגבעות כאשר צוה יהוה את־חמישי משה : יד ויגש את פר החטאת ויסמך אהרן ובניו את־ידיהם על־ראש פר החטאת : טו וישחט ויקח משה את־הדם ויתן

משחה דרבותא וית' תורא דחטאתא ונת חרין דיקרין ונת סלא דפסכתא : ג ונת קל־כנשתא כנוש לתרע משכן זמנא : ד ועבד משה כמא דפקיד וי ירהיה ואיתכנישת כנשתא לתרע משכן זמנא : ה ויאמר משה ל־כנשתא דין פתנקמא דפקיד וי למעבד : ו וקריב משה ונת־אהרן ונת־בניה ויאסחי ויהון כמנא : ז ויהב עלוהי ית־כתונא ווריו ויתיה בהמנינא ואלביש ויתיה ית־מעיקרא ויהב עלוהי ית־אפודא ווריו ויתיה בהמנינא אפודא ואתקן ליה ביה : ח וישוי עלוהי ית־חושנא ויהב בחושנא ית־אורים ונת־תומיא : ט וישוי ית־מצנפתא על־ריושיה וישוי על־מצנפתא לקביר אפוהי ית ציצא דדהבא בליכא דקודשא כמא דפקיד וי נת־משה : י ונסיב משה ית־משחה דרבותא ורבי ית־משכןא ונת־כל־דביה וקדיש ויהון : יא ואדי מניה על־מדבחא שבע זמנין ורבי ית־מדבחא ונת־כל־מנוהי ונת־ביוקא ונת־בסיסיה לקדשו ויהון : יב ואריק ממשחה דרבותא על־ריושא דאהרן ורבי ויתיה לקדשותיה : יג וקריב משה ונת־בני אהרן ואלבשינון כיתונין ווריו ויהון המנינין ואתקין להון קובעין כמא דפקיד וי ית־משה : יד וקריב ית־תורא דחטאתא וסמך אהרן ובניה ית־יהוה על־ריוש תורא דחטאתא : טו ונכס ונסיב

ויתן על קרנות המזבח קביל באצבעו
ויתטא את המזבח ואת הדם יצק אל יסוד
המזבח ויקדשוהו לכפר עליו : טו וישח
את כל החלב אשר על הקרב ואת יתרת

ונסיב משה ית דמא ויהב על קרנת מדבקה
סחור סחור באצבעיה ודמי ית מדבקה וית
דמא אריק ליוסדא דמדבקה וקדשיה לכפרא
עלוהי : טו ונסיב ית כל תרבה דעל גווא

הכבד

וית

יונתן בן עוזיאל

דפקידמך ית משהא דרבותא חרת חורא ית חרין דכרין וגוי : ג וית כל וגוי : ד ועבד משה היקמא דפקיד
וואתקנישית כמישקא בעשרין ותלתא יומין לברחא דאבר לתרע משפן זיקמא : ה ואמ משה וגוי : ו וקריב
משה וגוי : ז וסבר עליו ית כיתונא ונרין יתיה בקמורא ואלקביש יתיה ית מנשר בעילא זיהב עליו ית אפנדא
ונרין יתיה וגוי : ח נשוי עליו ית הושנא וסדר קהושנא ער וגוי : ט נשוי ית מצנפתא על רישיה ונשוי על
מצנפתא כל קביל אנפיו וגוי : י ונסיב משה ית משהא דרבותא ורבי ית משנא נקדיש יתיה : יא וארי
מניה על מדבחה שבע זימנין ורבי וגוי : יב ואריק וגוי בחר דאלקביש קטול לקדשוהי : יג וקריב משה
על אהרו ית כגוי ואלקבישנין בחמינין חרין ומהון קמורין וקבש להון כוכעין היקמא דפקיד ית משה : יד וקריב
ית חורא וגוי דתטאתא דילהון : טו ונכס משה ער חורא ונסיב משה ית אדמא ויהב על קרנת מדבקה חור
חור באצבעיה ורבי ית מדבחה מן כל ספק אנוס וחסרפן קטול דחשיב בלבביה דלמא גסיכא סרביא דכני ישראל
אפדשוהי מן אחיהון באונקא וקריכו לעביבת משנא או דלמא הושתיכח בכני ישראל דלא הוה בליביה למייתיא
לעבידתא ושמע קל ברוא ואיכתפי ואיתי בלא עבו קטול בן דכי יתיה בארס חורא וית מותר אדמא אריק ליוסדא
דמדבחה וקדשיה לכפרא עליו : טו ונסיב ית כל

דש"י

חרכא

המזכר שאין מוקדם ומואחר בתורה : קח את אהרן . קחנו בדברים ומשכנו (ה) : ואת פר החטאת וגו' . אלו האמורים
פענין נזאת המלוואים כזאת תלזה ועכשיו כיום ראשון למלוואים חור וזרו כסעת מעשה : (ג) הקהל אל פתח אהל מועד . זה אחד
מן המוקמות שהחוק מועט את המרובה : (ה) זה הדבר . דברים שתרלו שאני עושה לפניכם כזכי הקדוש כרוך הוא לעשות ואל תאמרו
לכבודי ולכבוד אחיאי עושה כל הענין הזה (דפרשת המלוואים פירשתי כזאת תלזה) : (ח) את האורים . כתב של שם המפורש :
(ט) וישם על המצנפת . פתילית כלת הקבועים כנין ניתן על המצנפת כמזל הנין תלוי כאנפת : (יא) ויו ממנו ער
המזבח . לא ידעתי היכן נמצאה כזאת הללו . (יב) ויצק . ויביש . בתחילה יונק על ראשו ואחר כך נותן בין ידיו עיניו
למושך כאלכענונה לזה : (יג) ויחבש . לשון קשירה (י) : (טו) ויתטא את המזבח . מטאו וסחרו מזרות ליכנס
לקדושה : ויקדשוהו . כעבודה זו : לכפר עליו . מעתה כל הכשרות : (טז) הכבד . שהיה נוטל מעט מן הכבד עמה :

באר רחובות דקדוקי דש"י

(ה) משום דלא שייכא לקיחה כי אם בדבר שאין בורוח חיים ומיטלטל מיד ליד אכל לאפוקי גוף האדם דהוא נושא את עצמו
לכן קאמר קחנו בדברים ומשכנו ורצה לומר תן לו דברי רינו עד שימית לך ויהיה זה לך כאלו לקחתו ביד ממש : (ו) יושם דמושרש יצק
שמינו גם כן ויקת לוטעעות והיינו ענין התכת המתכת (כל"א שמעלגון) דלא יתכן כאן לכן הושרך לפרש דזה הוא ענין נושית (כל"א
שמירן) : (י) משום דמושרש חכס חינוגם כן לא וזרולא חכסו והיינו ענין תמושת (כל"א סלאקשיר) דלא יתכן כאן לכן קאמר
זה הוא ענין קשירה (כל"א סיגון אדר קטיפון) :

מכלל יופי

דמדלי

ח (י) (יא) (יב) (יג) (יד) (טו) (טז) (יז) (יח) (יט) (כ) (כא) (כב) (כג) (כד) (כה) (כו) (כז) (כח) (כט) (ל)
קמוץ מפני

הכבד ואת שתי הכלית ואת חלבן ונקטר
 משה המזבח: יו ואת הפך ואת ערו
 ואת בשרו ואת פשו שרף באש מחוץ
 למחנה כאשר צוה יהוה את משה:
 יח ויקרב את איל העלה ויסמכו אהרן
 ובניו את ידיהם על ראש האיל: יט וישחט
 ויזרק משה את הדם על המזבח סביב:
 כ ואת האיל נתח לנתחיו ונקטר משה
 את הראש ואת הנתחים ואת הפך:
 כא ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים
 ונקטר משה את כל האיל המזבח עלה
 ה הוא לריח ניחח אשה הוא ליהוה כאשר
 ששי צוה יהוה את משה: כב ויקרב את
 האיל השני איל המלאים ויסמכו אהרן
 ובניו את ידיהם על ראש האיל:
 כג וישחט ויקח משה מדמו ויתן על
 תניד אהרן ויהוה ויעל בהן ידו הימנית
 ועל בהן כנלו הימנית: כד ויקרב את
 בני אהרן ויתן משה מן הדם על תניד
 אונם הימנית ועל בהן ידם הימנית ועל
 בהן כנלם הימנית ויזרק משה את הדם
 על המזבח סביב: כה ויקח את החלב
 ואת האליה ואת כל החלב אשר על הקרב
 ואת יתרת הכבד ואת שתי הכלית ואת
 חלבן ואת שוק הימין: כו ומסל המצות
 ק אשר לפני יהוה לקח חלת מצה אחת וחלת
 לחם שמן אחת ורקיק אחד וישם על
 החלבים

נית חצר כבדא ונת תרתין כולין ונת
 תרבהן ואסיק משה למדבחה: יז ונת
 תורא ונת משכיה ונת בסריה ונת אוכליה
 אוקיד בנורא מבדא למשריתא במא דפקיד
 ונת משה: יח וקריב ית דיכרא דעלתא
 וסמכו אהרן ובנוהי ית ידיהון על ריש
 דיכרא: יט ונקיס וזרק משה ית דמא
 על מדבחה סחור סחור: כ ונת דיכרא
 פליג לאיברוהי ואסיק משה ית רישא ונת
 איבריא ונת תרבא: כא ונת גוא ונת
 כרעיא חליל במיא ואסיק משה ית כלי
 דיכרא למדבחה עלתא הוא לאתקבל
 ברעוא קורבנא הוא קדסין במא דפקיד
 ית משה: כב וקריב ית דיכרא תנינא
 דכר קורבנא וסמכו אהרן ובנוהי ית ידיהון
 על ריש דיכרא: כג ונקיס ונקיב משה
 מדמיה ויהב על רוס אודנא דאהרן דימינא
 ועל אליון ידיה דימינא ועל אליון רגליה
 דימינא: כד וקריב ית בני אהרן ויהב
 משה מן דמא על רוס אודנהון דימינא
 ועל אליון ידהון דימינא ועל אליון רגלהון
 דימינא וזרק משה ית דמא על מדבחה
 סחור סחור: כה ונקיב ית תרבא ונת
 אליתא ונת כל תרבא דעל גוא ונת חצר
 כבדא ונת תרתין כולין ונת תרבהן ונת
 שוקא דימינא: כו ומסלא דפטירינא
 דקדסין יי נסיב גריצתא פטירתא חדא
 וגריצתא דלחם משה חדא ואספונ חד ושני
 על

התלבים ועל שוק הימין : כז ויתן את
 הכל על כפי אהרן ועל כפי בניו ונתן אתם
 תנופה לפני יהוה : כט ויקח משה אתם
 מעל כפיהם ויקטר המזבחה על העללה
 מלאים הם לרית נחת אשה הוא ליהוה :
 כט ויקח משה את החזה וניפהו תנופה
 לפני יהוה מאיל המלאים למשה היה למנה
 כאשר צוה יהוה את משה שביעי ל ויקח
 משה משמן המשתה ומן הדם אשר על
 המזבח וני על אהרן על בניו ועל בניו
 ועל

על תרביא ועל שוקא דמינא : כז ויהב
 יתכולא על ידי דאהרן ועל ידי דבניהו
 וארים יתהון ארמא קדסין : כח ונסיב
 משה יתהון מעל יהוה ואסיק למדבחה
 על עלתא קורבנא אינון לאתקבלא ברענא
 קורבנא הוא קדסין : כט ונסיב משה
 יתחדיא וארימיה ארמא קדסין : מדבר
 קורבנא למשה הנה לחולק במא דפקיד
 יתמשה : ל ונסיב משה ממשחה
 דרבותא ומן דמא דעל מדבחה ואדי על
 אהרן

יונתן בן עוזיאל

מקרא דעל בני גווא ית תצר פקדא וית מרמין כולטין וית מרביהון ואסיק משה למדבחה : יז וית תורא וית מושבא
 וית בישריה וית בעיניה אוקר כנורא מקרא למישריתא היקמא דפקיד : יח וית משה : יח וקרב ית דבר עלתא וסמכא
 אהרן ובניו ית ט' ומינהון על ריש דיקרא : יט ונקם ית דיקרא ודבק משה ית אדמא על מדבחה תוור תוור :
 כ וית דיקרא פסיו לפסויו ואסיק משה ית רישא וית פסויו וית מקרא : כא וית בני גווא וית ליגלאה תליל
 במיו ואסיק משה וגי : כב וקריב ית דיקרא תנינא דבר אשקלמותא דשלים בכולא וסמכא וגי : כג ונקם
 ית דיקרא ונסיב משה מן אדמיה ויתב על תקחוס אודנא דאהרן דהיא גדיא דמצינעא דאודן זמנא ועל פירקא
 מצינעא דריגליה זמנא : כד וקריב ית בני אהרן ויתב משה מן אדמא על גדיא מצינעא דאודן זמנא ועל
 פירקא מצינעא דההון זמנא ועל פירקא מצינעא דריגליהון דזמנא ודבק משה ית כל מותר אדמא על מדבחה תוור
 תוור : כה ונסיב ית וגי : כו ומסלא דפשיבא וגי ותיצמא תלחיס פתיך בקשה תרא וערוך חר ושני וגי :
 כז וסדר ית כולא וגי : כח ונסיב משה וגי קרבן אשקלמותא חינון דשלימין בכולא מטול לאתקבלא ברענא
 קדסין : כט ונסיב ית תרביא וארימיה ארמא קדסין : מדבר קורבנא אתקבש למשה תורה לחולק הי וגי :
 ל ונסיב משה ממשחה דרבותא ומן אדמא דעל מדבחה ואדי על אהרן ועל לבושו ועל בניו לבושי בניו

עמיה

רשי

(כב) איל המלואים : איל השלמים שהמלוואים לשון שלמים שמונחין ונוטלין את הכהנים ככהותם (ת"כ) : (כו) חלות לחם
 שבת : היח רבוכה שהיא מרבה כה שין כנגד החלות והרקיין כך עמרם כמכות : (כח) ויקטר המזבחה : משה שמשל
 שכעת

מבלל יופי

והאמורין למזבח וזוח ושוקלכהנום ושאר חבשרו העור
 לבעלים : (כד) (תנוד) : הוא הוד אשר בקצה
 האזן ובספרא מפויש שהוא הגדר האמצעי : (כו) (חנופה
 פירשו"ל שהיה מוליד ומביא וזהו לשון הנפה התנועה
 אילן ואילך : (כט) (למנה) : פירושו מתנה וחלק :
 בכשר

ועל-בגדי בניו אתו ויקדש את-אהרן את-
 בגדיו ואת-בגדיו ואת-בגדיו בניו אתו :
 לא ויאמר משה אל-אהרן ואל בניו
 בשלו את-הבשר פתח אהל מועד ושם
 תאכלו אתו ואת-הלחם אשר בסל המלאים
 פאשר צויתי לאמר אהרן ובניו יאכלהו :
 לב והנותר בבשר ובלחם באש תשקפו :
 פ לג ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת
 ימים עד יום מלאת ימי מלאיכם כי שבעת
 ימים ימלא את-יודכם : לד כאשר עשה
 ביום הזה צוה יהוה לעשת לכפר עליכם :
 פ לה ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה
 שבעת ימים ושמרתם את-משמרת יהוה
 וקרא תמותו בירכן צויתי : לו ויעש
 אהרן ובניו את כל-הדברים אשר צוה יהוה
 ביד-משה :

א' וס' וס' : ומפשי' בה אמר ה' צבאות כירמיה בס' וס' :

ס ס ס

ט א ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן
 ולבניו ולקני ישראל : ב ויאמר
 ד אל-אהרן קח-לך עגל בן-בקר לחטאת
 ואיל לעלה תמימם והקרב לפני יהוה :
 ג ואר-בני ישראל תדבר לאמר קחו
 שעיר-עזים לחטאת ועגל וכבש בני-שנה
 תמימם לעלה : ד ושור ואיל לשלמים
 ז לזבח לפני יהוה ומנחה בלולה בשמן כי
 היום יהוה נראה אליכם : ה ויקחו את
 אשר צוה משה אל-פני אהל מועד ויקרבו

כל

אהרן על-לבושוהי ועל-בגדיו ועל-לבושי
 בגדיו עמיה וקדש ית-אהרן ית-לבושוהי
 וית-בגדיו וית-לבושי בגדיו עמיה :
 לא ואמר משה לאהרן ולבגדיו בשילו
 ית-בשרא בתרע משכן ומנא ותמן תיכלון
 יתיה וית-לחמא דבסל קורבניא במא
 דאתפקדית למימר אהרן ובגדיו יכלוגיה :
 לב ודישתאר בבשרא ובלחמא בנורא
 תוקדון : לג ומתרע משכן ומנא לא תיפקון
 שבעא יומין עד יום משלם יומי קורבניכון
 ארי שבעא יומין יקריב ית-קורבניכון :
 לד במא דעבד ביוטא הדין פקיד יי
 למעבד לכפרא עליכון : לה ובתרע משכן
 ומנא תיתבון יימם ולילי שבעא יומין ותשרון
 ית-משרת מימרא דיי ולא תמותון אכי-כן
 אתפקדית : לו ועבד אהרן ובגדיו ית
 כל-פתגמא דפקיד יי בידא דמשה :

ס ס ס

א והנה ביום חמינאה קרא משה לאהרן
 ולבגדיו ולקני ישראל : ב ויאמר
 לאהרן סב-לך עיגל בר-תורי לחטאת
 ודבר לעלתא שלמין וקריב קדם יי : ג
 ועם בני ישראל תמליך למימר סבו צפיר-
 בר עזין לחטאתא ועיגל ואימר בני-שנא
 שלמין לעלתא : ד ותור ודבר לגבסרת-
 קודשיא לדבחא קדם יי ומנחמא דפילא
 במשח ארי-יומא דין יקרא דיי מחגלי
 לכון : ה וקסבו ית-דפקיד משה לקדם
 משכן

כל־העֲלֵה וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי יְהוָה : וַיֹּאמֶר מִשְׁכַּן זְמַנָּא וְקָרִיבוּ כְּרִי־בְנֵי־שִׁטָּא וְקָמוּ מִשָּׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוִּיתִי יְהוָה תַּעֲשׂוּ קִדְּםֵי יְיָ : וַיֹּאמֶר מִשָּׁה דִין פִּתְנָמָא דְּפִקִּיד וִירָא

יונתן בן עוזיאל

ירושלמי

עמיה וקרישית אהרן וית לבושי וית לבושי בני עמיה : לא ואמר משה לאהרן ולבניו פשילו ית בשר קורבנא דרוקחמא וגוי : לב ומה דמשפיער וגוי : לג ומתבע משקנא לא תפקרו שוקעא יומין ער יום מישראל יומי אשלמנתכון ארום שוקעא יומין יהנאם משקנא ויתפקר ויתקרב קורבנכון : לד הי קמא דעבר וסדר עת סדר קורבנא ביומא דרין היכדון פקיד !! למעבד אהון בחר יומי אשלמוותא למבפרא עליכון : לה ובתרע משפן וגוי ארום היכדון איתפקרית : לו ועבר אהרון וגוי :

ס ס ס

ויהי א ויהנה ביומא תמינאה לרבות אהרן ובניו ויום תמינאה לאשלמוותא הוא יומא קדמאה לירחא דניסן אקום משה ית משקנא ולא פקחיה ולא שמש טוב על גבי מרבהא בכו קרא משה לאהרן ולבניו ולסבי סנהרין ישראל : ב ואמר לאהרן סב לך עיגל בר תורו לחטאתא מטול דלא ישמעו עליך סטנא לישן תליתאי על עיסק עיגלא דעבדך בחורב רבם דבר לעלתא מיסב מן בגלל די דבר לך ויתא דיצחק דבפתיה אבוי דיקרא דטור פולקתא פריהון יהון שלמין וקריב קדם יי : ג ועם בני ישראל ממליל למימר סבו ברכם אהון צפיר בר עזי מטור דפסנא מיטתיל ביה מטור דלא ישמעו עליכון לישן תליתאי על עיסק צפיר בר עזי דנכיסו שקטוי דיעקב ורמיו יתיה ועבר יתיה לחטאתא ועיגלא מטול דאשתעבדתון לעיגלא ואומר בר שמה מטול דידבר לכון ויתא דיצחק דבפתיה אבוי הי כאמרא פריהון שלמין לעלתא : ד ותור ואמרא לגכסת קורשא לדבהא קדם יי מן בגלל דיתרעני בכו ומנתתא פתיכא במשת ויתא ארום יומא דין איקר שבינתא ביי מתגלי לכון : ה ואיזברוון אהרן ובניו וכל בני ישראל ונסיבו ית מה דפקיד משה ותיתיו לקדם משפן זמנא וקריבו כל בנישמתא וקמוון בלב שלים קדם יי : ו ואמר משה דין פתנמא דמעבדך אעברו ית וצרא בישא מן לבכוון ומן די ותגלי לכון אימר

שכינתא

רשי

סכנת ימי המלואים כחלוק לכן : על העלה - אחר העולה ולא מנינו שוק של שלמים קרב בכל מקום מן מזה : (לד) צוה ה' לעשות כל סכנת הימים והכותיו דרשו לעשות זה מעשה פרה לכפר זה מעשה יום הכפורים וללמד סכנ גדול טען מריסה קודם יום הכפורים סכנת ימים וכן הכהן הסיף את הפרה : (לה) ולא תמותו - ה' אס לא תעשו כן היראתם חייבים מית : (לו) ויעש אהרן ובניו להגיד שכן שלח ה' ימין ושאל : חסלה צו את אהרן (א) ויהי כיום השמיני שמיני למלואים הוא חס מודא ניסן שהוקם המשכן כו כיום ונעל עשרות השמיניות כסדר עולם (שבת פז) : ולקני ישראל - להשמיים על פי הדבור אהרן כנסו ומשם כהונה גדולה ולא יאמרו מאליו נכנס : (ב) קח לך עגל - (חוספא) - להודיע שכפר לו הקס"ה על ידי עגלה על מעשה העגל שגשה : (ד) כי היום ה' נראה אליכם

רשבי

(א) ויהי כיום השמיני - למלואים שהוקם המשכן וכתבנו כי כר אהרן ובניו לעבודה : (ד) כי היום ה' נראה - ויזית אש מן

מכלל יופי

(לב) (בבשר ובלחם) - הכית תשמע במקום מן ויש לפרש כמשמנו : (לג) ומלאת - באלף והוא ענין השלימה : (מלאת) - אמרו המזקן מורכב מושתי הלשונות מבע - האלף ונתי הלמד הא נכתב באלף ונקרא בתו מדך בעליה הוא ימיה על גלות ירושלים ונכרת

עם האלף כי בקריאת האלה היה אומר מלאה כמו כראשית ה' ער גבשת חמים או מלאה כמו דברים ה' בשנת ה' אותנו : (יכול את ירכם) - יכול ידכסמן הקרבנות : השמיני

ויקרא אליכם כבוד יהוה : ז ויאמר משה
 אל אהרן קרב אל המזבח ועשה אתה
 הסאתך ואת עלהך וכפר בעדך ובעד
 העם ועשה את קרבן העם וכפר בעדם
 כאשר צוה יהוה : ח ויקרב אהרן אל
 המזבח וישחט את עגל הסאת את
 לו : ט ויקריבו בני אהרן את הדם אליו
 ויטבל אצבעו בדם ויחן על קרנות המזבח
 ואת הדם יצק אל יסוד המזבח : י ואת
 החלב ואת הכלית ואת היתרת מן הכבד
 מן הסאת הקטיר המזבחה כאשר צוה
 יהוה את משה : יא ואת הבשר ואת
 העור שרף באש מחוץ למחנה : יב וישחט
 את העלה וימצאו בני אהרן אליו את
 הדם ויזרקו על המזבח סביב : יג ואת
 העלה המציאו אליו לנחיתה ואת הראש
 ויקטר על המזבח : יד וירחץ את הקרב
 ואת הכרעים ויקטר על העלה המזבחה :
 טו ויקרב את קרבן העם ויקח את
 שעיר הסאת אשר לעם וישחטרו
 ויחטאוו קראשון : טז ויקרב את העלה
 ועשה כמשפט : יז ויקרב את
 המנחה וימלא כפו ממנה ויקטר על המזבח
 מלבד עלת הבקר : יח וישחט את השור
 ואת האיל ובח השלמים אשר לעם וימצאו
 בני אהרן את הדם אליו ויזרקו על
 המזבח סביב : יט ואת החלבים מן השור
 ומן האיל האלה והמכסה והכלית ויתרת

הכבד

י תעבדון ויתגלי לבן וקרא בני : ז ויאמר
 משה לאהרן קרב למזבח ועיבד ית
 הסאתך וית עלתך וכפר עלך ועל עמא
 ועיבד ית קרבן עמא וכפר עליהון כמא
 דפקיד י : ח וקרב אהרן למזבח ונקיס
 ית עגלא דחטאתא דליה : ט וקריבו בני
 אהרן ית דמא ליה וטבל אצבעיה בדמא
 ויהב על קרנת מזבח וית דמא אריק
 ליסודא דמזבחא : י וית מרבא וית
 בוליתא וית חצרא מן כבדא מן חטאתא
 אסיק למזבחא כמא דפקיד י ית משה :
 יא וית בשרא וית משבא אוקיד בנורא
 מבדא למשריתא : יב ונקיס ית עלתא
 ואמטיאו בני אהרן ליה ית דמא וזרקיה
 על מזבחא סחור סחור : יג וית עלתא
 אמטיאו ליה לאיברהא וית רישא ואסיק
 על מזבחא : יד ותליל ית נווא וית
 ברעיא ואסיק על עלתא למזבחא :
 טו וקריבו ית קרבן עמא ונקיס ית צפירא
 דחטאתא דלעמא ונקסיה וכפר בדמיה
 כקמא : טז וקריבו ית עלתא ועבדה
 כדחוי : יז וקריבו ית מנחתא ומלא ידיה
 מנה ואסיק על מזבחא בר מעלת צפרא :
 יח ונקס ית תורא וית דכרא לנקסט
 קודשיא דלעמא ואמטיאו בני אהרן ית
 דמא ליה וזרקיה על מזבחא סחור סחור :
 יט וית מרבא מן תורא ומן דכרא אליתא

וחפי

החטאת והעלה והשקמים : כג ויבא משה
 ואהרן אל-אהל מועד ויצאו ויברכו את-
 שרישי העם ויקרא קבוד-יהוה אל-כל-העם :
 ב ד ותצא אש מלפני יהוה ותאכל על-
 המזבח את-העלה ואת-החלקים ויקרא כל-
 העם וירגו ויפלו על-פניהם : א ויקחו
 ד בני-אהרן נדב ונאביהוא איש מחתתו ויתנו
 בהן אש וישמו עליה קשרת ויקריבו לפני
 יהוה אש זרה אשר לא צוה אתם :
 ב ותצא אש מלפני יהוה ותאכל אתם
 וימתו לפני יהוה : ג ויאמר משה אל-
 אהרן הוא אשר-דבר יהוה לאמר בקרבני
 אקדש ועל-פני כל-העם אקבד וידם אהרן :
 ד ויקרא משה אל-מישאל ואל אלצפן
 בני עזיאל דר אהרן ויאמר אלהם קרבו
 שאו את-אחיכם מאת פני-הקדש אל-
 מחוץ למחנה : ה ויקרבו וישאם בכתנתם
 אל-מחוץ למחנה כאשר דבר משה :

ויאמר

רשי

ב
 הקורא
 ישעוס
 הגדיש
 קורס
 ההרפא

על-עמא וברכינן ומוקחת מלמזעבר חטאתא
 בעלתא ונקסט-קודשא : כג ועל משרת
 ואהרן למשכן ומנא ונפקו וברכו ית-עמא
 ואחלי וקרא-דין לכל-עמא : כד ונפקת
 אישתא מן-קדם יי ונאכלת על-מדבחה ית-
 עלתא וית-תרביא וחנא כל-עמא ושבחו
 ונפלו על-אפיהון : א ונסיבו בני-אהרן
 נדב ונאביהוא נבר מחתיתיה ויהבו בהין
 אישתא ושיאו עליה קשורת ויקריבו
 קדם יי אישתא ויקרמא דלא פקיד ויהון :
 ב ונפקת אישתא מן-קדם יי ונאכלת
 ויהון ומיתו קדם יי : ג ויאמר משה
 לאהרן הוא דמליר יי דמימר בקריבי
 אתקדש ועל-אפי כל-עמא איתקור ושתיק
 אהרן : ד וקרא משה למישאל ולא לצפן
 בני עזיאל אהבוהי דאהרן ויאמר להון קריבו
 טולו ירת-אחוכון מן-קדם אפי-קודשא
 למקרא למשריתא : ה וקרבו ונטלוס

בכיתוניהון

(ח"כ סוטה לו) ברכת' כניסו וברכו יאר ישא : וירר . מעל המוכס : (כג) ויבא משה ואהרן וגו' . למה נכנסו
 ונאצו כפי' מלואים כבוייתא הנוספת עלת"כ שלטו למה נכנסו עשה עם אהרן ללמדו על מעשה הקטרת חולא נכנס אלא
 לדבר אחר הרינו דן וירדה וביאה טעונה ברכה וזה וירדה ונעין עבודה אף פיה נעין עבודה הא למדת למה נכנס משה עם אהרן
 ללמדו על מעשה הקטרת . ד"א כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרובות ונעשו כל הנעשים ולא ירדה סכינה לישראל היה מוטב לו וחוץ יודע
 חיי סכינה עליו וכשכילי לא ירדה סכינה לישראל אחר לו לחשה משה אחי כך עשית לי שכנסתי ונתביישתי מיד נכנס משה עמו וקצו
 דמיום וירדו סכינה לישראל : ויצאו וברכו את רהעם . אמרו (תהלים צ) ויהי טעם ה' אליהו עלינו יהי רצון שתשרה סכינה כמעשה
 ידויס לתי סכל טענת ותי העולאים שהעמידו משה למשכן ושמש בו פרקו בכל יום לא שרתה בו סכינה והיו ישראל נכלמים ואלוהים לעשה משה
 רבינו למה ירדו שרתנו שתשרה סכינה בינינו ונדיע שכתפול לנו עון העגל לכך חזר להם זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה' אהרן
 אחי כדאי וחטים נמני מעל ידי קרבותיו ועבודתו תשרה סכינה בכס ותדעו שהעוקים כחר בו . (כד) וירגו . כתרגומו : ותצא אש .
 (עירובין סב) רבי אליעזר אומר לא מתו בני אהרן אלא על ידי שזרו הלכה בפני משה רבן (ויקרא רבה) ר' שמעון אומר שתי יין
 נכנסו למקדש דע שאחר מיתתן הזוהר המתרים שלא יכנסו שתי יין למקדש משל לנולך שהיה לוכן בית וכו' כדאיתא בויקרא רבה :
 (ז) הוא אשר דבר וגו' . (ובחיים קטו) היכן דבר (שמות כט) ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש ככבודי אל תקרי ככבודי
 אלא כמלכותי חזר לו משה לאהרן אהרן אחי יודע הייתי שיתקדש הכית כמו יודעיו של מקום והייתי סבור אז כי אונכך עכשיו רוחה חני שהם
 גדולים ממני ומחך : וירם אהרן . (ח"כ ובחיים קטו) קבל שכר על שתקתו ומה שכר קבל שנתיתו עמו הדבור שנאמרה לו לבדו פרשת
 שמותיין . בקרובי : בכמירי : ועל פני כל העם אבד . כשהקדוש כרוך הוא עושה דין כנדיקים מעירא מתעלה ומתקלם אם כן אלו

מן דקפח למעבר חטאתא ועלקא ונקפת קודשיא : כג נכינו דאיהעבדו קירבניא ולא איתגלית שכינתא תת
אתרו מיקתית ואמר למשה דלמא לא אתרעי מימרא בן בעובדי ד' בכו עלו משה ואתרו לבישבו זינא וצלו על
עמא בית ישראל ונפקו וקריבו נח עמא ואמר וקבל מימרא בן ברעוא נח קירבניו וישרי וישבוק על חוביכו ומן
ד איתגלי אקר שכינתא בן לכל עמא : כד ונקפת
אישתא מן קדם ו' ואקבת על מדקתא נח עלתא ונת פרקא
וקמון כל עמא ואודרו ואיתקביו בצלו על אנפיהון :

ואיתקביו בצלו על אנפיהון :
אישא פרקא :

יתחון : ב ונקפת עלחובית אישתא מן קדם ו' ברנו ואיתגלית לארבעתי היטין ואעלת בן אפיהון ואיתקבת נח
ושמתהון ברם גיפיהון לא איתקברו ומיתו קדם ו' : ג ואמר משה לצחרון הוא דמליד ו' עמי בפני למימר
דקירביו קרמי אנא מהדש משקנא דאין לא מןדתרו בעיבית קירבניא אוקדיגון בשלהובית אישתא מן קדמו מטול
דצל ביהובי כל עמא איתקבר ושמע אתרו ושמית נתביל אגר טב על משהוקיה : ד וקרא משה למישאל
ולאלעזר בני דעוזיאל ליואי תביא דאתרו ואמר להון קריבו טולו נח אתהובו מן קודשא ותסוקרניו למקרא
למשריתא : ה וקריבו וסוקרניו באינקטו דפרקלא ביהומיהון וקברניו למקרא למשריתא היקבא דמליד

משה

רשי

כל שכן כרסעים וכן הוא אומר (הדללים סח) נורא אליהם מוקדשין אל תקרי ומוקדשין אל מוקדשין : (ד) דר אהרן . עזיאל
אחי עמרם היה שנאמר (שמות ו) וכני קהת וגו' : שאזאת אחיכם וגו' . כאדם האומר לחטורו העבר את המעט מלפני הכלה שלא לערוב
את השומה : (ה) בכתנתם . של מתים מלמד שלא נשרפו כגדוהים אלא נשיתם כמין שני מוטין של אש כנכסו לתוך מועמיהם
סנהדרין

רשב"ם

(כג) ויבא משה ואהרן אל אהל מועד להתפלל שתדד האש : וירא כבוד ה' אל כל העם . כיצד . (כד) ותלא אש מלפני ה' מבית קודש
הקדשים דרך מזבח הזהב להקטיר קטורת שהוא קודם להקטרת תמיד כדאמר במוספת יוחא . ושם מלא בני אהרן אלל מזבח הזהב
ועל פס ואלל כיצד וכאן לו על המזבח ותאכל על המזבח את העולה ואת השלמים : (ח) ויקחו בני אהרן . כדכ וזכיהו . קודם
שזא האש מלפני ה' . כבר לקחו אש מתחתיו להקטיר קטורת לפנים על מזבח הזהב שהרי קטורת של שחר קודמת לאיכרים ונתנו
בהן אש זרה אשר לא זיה איתם מזה כיום הזה שאף על פי ששאר ימים כתיב ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח היום לא זיה ולא
רזה מזה שביאו . אש של היום לפי שהיו מנשים לירידת אש גבוה ולא טוב היום להביא אש זה כדי להתקדש שם שמים שידעו הכל כי
אש כאמן השמים . כמו שאמר אליהוואל לא תשימו לפי שהיה רוצה לקדש שם שמים בירידת האש מלמעלה : (ט) ותלא אש מלפני
ה' ותאכל אותם . והוא ותלא אש של פסוק ראשון . כמו שפרשתי אלל (וישב) מזה את דברי העם . וכן וישב את הכהן לאמר .
שכתוב שני פעמים בפסל מיה שניהם אחד הם . אף כאן שני הפסוקים אחד הם : כשילא האש ותאכל את השלמים של מזבח
החיצון שלקחו בני אהרן והקריבו אש זרה על המזבח הפנימי : ותלא אש מלפני ה' להקטיר קטורת לפנים תחילה ובעיה בני אהרן
שם ומתו ואחר כך יצאה משם וכאן אל מזבח החיצון ותאכל אש העולה . וימותו לפני ה' . וימיד כשמע אתרו היה רוצה להביא
העבודה ולהתאכל על בניו : (ג) ויאמר משה אל אהרן אל תתאכל ואל תבכה ואל תחדל מן העבודה . כי הדבר הזה אשר אני
אומר לך הוא אשר דבר ה' בקרובי אקדש . ככהניס גדולים הקרובים אלי לשרתני אני רוצה להתקדש ולא שיתחלל שמי ועבודתי שכן
אמר לו הקב"ה והכהן הגדול ומאחיו וגו' את ראשו לא יפרע ואת כגדיו לא יפרס . ועון המוקדש לא יצא ולא יחלל את מוקדש אלהיו . הא אש
לא יצא קודם . (ואי) ואין מוקדש ומאחר בתורה . ולכן אל תניח העבודה שאתה כהן גדול ולא תלא ולא תחלל אלא יתקדש הקב"ה
ועבודתו על ידך : ועל בני כל העם אכבד . זהו כבוד השכינה שרואה כביונותים ומניח אכלו בעבודת בוראו : וידום אהרן
מאכילותו ולא ככה ולא התאכל שכן כתיב ביחוקאל כן אדם הנכילוקח מנח את ממנו עיניך כיונפה וגו' אהרן דום . מתיא אכל לא
תעשה . אף כאן וידום מזה שהיה רוצה להתאכל ולככות . וזה "נות"ר ואמין"ת פשוטו : אכל האגדה שאומר שהיה מנתנו מטה
לאהרן על שאמר לו הקב"ה הוקדש כלבדוי וסבר הייתי אואני או אתה העכשו תדע שהם גדולים עונתי ומנח אף זה לפי הפשט וכי היה מספר
הקב"ה

מבלל יופי

ו' וזו טורה על הזמן שכבר עבר קודם הפועל אשר לפניו
רוצה לומר וכבר יד כי אחר שירר מעשות העולה ברכם :
י (ה) בכתנתם . התין בשוא לבדו ודיגו בקסץ
וטעם ככתנתם שלא נשרפו
כגדיהם ולא נופס זמן ארו"ל
כמין שני מוטין של אש נכנסו
חטף ובספר אחד מדויק
מצאתי דרתינו בקסץ
חטף בן כתב בסימן ק"א
ובסימן

ו ויאמר משה אל-אהרן ולא לעזר
 סצוה קט"ב ולאי-תמר בְּנֵי רְאִשִׁיכֶם אֶל-תִּפְרְעוּ י
 סצוה ק"ג ובגדיכם לא-תפרמו ולא תמתו ועל כל-
 הַיְדָה וקצף ונאחילם כל-בית ישראל ויבכו
 פ את-השרפה אשר שרף יהוה : ז ומפתח
 סצוה קנ"א אהל מועד לא תצאו פֶּן-תִּמְתּוּ כִּי-שָׁמַן
 משחת יהוה עליכם ויעשו כדבר משה : פ
 ח וידבר יהוה אל-אהרן לאמר :
 ט יין ושכר אל-תשת אתה ובניך אתך
 סצוה קנ"ב בבאכם אל-אהל מועד ולא תמתו חמת
 עולם לדלתים : י ולהבדיל בין הקדש
 ובין הקל ובין הטמא ובין הטהור :
 יא ולהורות את-בני ישראל את כל-
 החקים אשר דבר יהוה אליהם ביד-
 רביעי משה ° : פ יב וידבר משה
 ז אל-אהרן ואל אלעזר ואל-איתמר בְּנֵי
 הנותרים קחו את-המנחה הנותרת מאש
 יהוה ואכלוה מצורת אצל המזבח כי קדש
 קדשים הוא : יג ואכלתם אתה במקום
 קדוש כי הקדש וחק-בנייה הוא מאשי יהוה
 כי בן צויתי : יד ואח חזה התנופה ואת
 שוק התרומה תאכלו במקום טהור אתה
 ובניך ובנתיך אתך כי-הקדש וחק-בנייה נתנו
 מנחת שלמי בני ישראל : טו שוק התרומה
 וחזה התנופה על אשי החלבים יביאו להניף
 חנופה לפני יהוה והיה לה ולבניך אתך
 חמישי לַחֵק-עוֹלָם כְּאִשֶׁר צִוָּה יְהוָה : טז ואת
 עֲגִיר הַחֹטֵאת דִּרְשׁ דְּרֹשׁ מִשֶׁה וְהִנֵּה שֶׁרֶף
 כרא ושט
 הוא חצי
 ההורה
 כתיבות

בכיתוניהוין למבדא למשריתא כמא דמליל
 משה : ו ויאמר משה לאהרן ולא לעזר
 ולאיתמר בְּנֵי רְאִשִׁיכֶם אֶל-תִּפְרְעוּ י
 ולבושיכון לא-תבועו ולא-תמותו ועל-
 כל-בנישתא תהירונוא ונאחיון כל-בית
 ישראל יבכו ית יוקדתא דאוקיד י :
 ז ומתרג משכן זמנא לא תפקון דילמא-
 תמותון ארי-משח רבותא דני עליכון ועבדו
 כפתנמא דמשה : ח ומליל י לאהרן
 למימר : ט חמר ומרוי לא-תשתי אתי
 ובנך עמך במיגלכון למשבן זמנא וקרא
 תמותון קים עלם לדריכון : י ולאפנשא
 בין קודשא ובין חולא ובין מסאבא ובין
 דכניא : יא ולאפלא ית-בני ישראל ית
 כל-קנימנא דמליל י להון בינא-דמשה :
 יב ומליל משה עם-אהרן ועם-אלעזר
 ועם-איתמר בְּנֵי רְאִשִׁיכֶם אֶל-תִּפְרְעוּ י
 מנתחא דאשתארא מקורבניא דני ואכרוה
 פטיר בסטר מדבחה ארי קודש קודשין
 היא : יג ותיכלון יתה באחר קדישי ארי
 חולקך וחולק בנך היא מקורבניא דני ארי
 כן אתפקרית : יד וירת חדיא דארמותא
 וית שקא דאפרשותא תיכלון באחר דמי
 את ובנך ובנתיך עמך ארי-חולקך וחולקך
 בנך אתיהיבו מנכסת קודשי בני ישראל :
 טו שקא דאפרשותא וחדיא דארמותא
 על קורבני תרבניא יתון לארמא ארמא
 קדם י ויהי לה ולבנך עמך לקיים-עלם
 כמא דפקיד י : טז וית
 צפירא ויקצף

משנה ז : ואמר משה וגו' בקינות אישקה ועליו כל פנישקה והי רוקא כרם שתוקר ותזכר עת דיקא עליכון
 ואחיוכין כל בית ישראל יזכרו עת יקדקא דאקיד י : ז ומתרע משכון וגו' : ח ומלילי וגו' ט חמר
 וכל מדעם מריו לא תשמי אנת רבך עמד בקמן מועלכוון למשפן זכמא דיקמא דעבדו כגך דמיתו ביקבת אישקא
 קיים עלם לדרכון : י ולאפרשא בינו וגו' : יא ולא לפא וגו' : יב ומלילי משה וגו' דאי שמירר מן
 יקרמא סביב ית מנהקא דאשמית וגו' : יג ותיכלון יתה וגו' : יד ונת חדיא דארמיתא ונת שיקא דאפרשיתא
 תיקלון וגו' מנכסת קדשיא דבני ישראל : טו שוקא וגו' : טז ונת תלתא צפיריא איתקריכו בוקמא הורא
 צפירא דביש יקרא דצפירא דמטאתא דלעמא דצפירא דמטאתא דקריב בחשוון בר עמינדב לחגבת מדקחא אגל
 אחרן רבני ואקידו תלתיהון אהא משה ותבעיר צפירא דמטאתא רי לעמא ותבעיה וקא איתנדק וקמת על אל עזר
 ועל

רש"י

(מנהדרין גב"ת"כ) : (ו) אל הפרעו . אל תגדלו מערמכין (מ"ק טו) שאכל אסור בתסמורת אכל אתם אל תפרסכו שמחתו
 של מקום : ולא המוחו . הא חס תיעובן תיותו : ואחויכס כל בית ישראל . מכלן שרתן של תלמידיו חכמים מוטלת על הכל להתחיל
 בה : (ט) יין ושכר . (ת"כ כריתות א) יין דרך שכרות : בבאבס אל ארול מועד . אין לי אלא כבאבס להיכל בשבת
 למוכת מנין באמר כלן כיתת אל מועד ולאור בקדוש דים ורגלים כיתת אל מועד מה להלן עז גיטת מוכח ככיתת אל מועד חף כאל עשה
 גיטת מוכח ככיתת אל מועד (ת"כ) : (י) ולהבדיל . (ת"כ זבחים יז) כדי שתדלילו בין עבודה קדושה לחוללת הא למודת שום
 עבד עבודה פשוטה : (יא) ולהורות . למד שאסור שבור בהוראה יכולת חיים חיתה תלווד לומר אתה וכנך ארך ולא תמותו
 כהנים בעבודתם כמות כוהן חכמים בהוראתן בהיתת : (יב) הגוהרים . מן המיתה מלמד שאף עליהם נקנסה חיתה על עון העגל
 הוא שאמר (דברים ט) ובאחרן התאבד מלך השמיני והוא המעשה חלל כלו בניו של (עמוס ט) ואשמיד פרוי מוועלות פלתו
 של משה כעלה מנהיג שאמר (דברים נג) ואתפלל גם בעד אחרן כעת ההיא : קהו אח המנחה . חף על פי שאתם . חונקין וקדשים אסורים
 לחונק : את המנחה . וזמנת שמיי ומנחת פשון : ואבלוח מנחה . ונת ת"ל לפי שהיא מנחת נכור ומנחת פעה ואין כוונתה לדורות
 הולך לפרש בהרין שלר מנחת : (יג) וחך בניך . אין לכנות חק קדשים : כיבן צויתי . באנימת יחלום (ת"כ זבחים
 קא) : (יד) ואת חזה ההנופה . של שלמי נכור : האכלו במקום שחור . וכיתת הראשונים אכלו במקום עמאל אלא הראשונים
 שם קדשי קדשים הוקדשו אכילתם במקום קדוש אכלו אין צריכים תוך הקלעים אכל צריכין הם ליאכל תוך מנחה ישראל שיהא טהור וליאכל
 שם מנורעים (זבחים גר) נכחן קדשים קלים גאכלין בכל העיר : אהח בניך ובנותיך . אתה ובנותך בחלק אכל כנותיך לא בחלק אלא
 אס תתנו להם ויתנית רשות הן לאכול בחזה ושוק או חינו אלא חף הכנות בחלק תלמוד לומר כי חקך ושך בניך כנתו חק לכנים ואין חק לכנות :
 (טו) על אשוי החלבים . מכלן שהחלבים לחטה בעצת תנופה ויפוכ החקראות שלא יכחשו זה חת זה כפר פירשני את שלשתן כנו
 את אחרן : (יז) שעיר החטאת . שעיר מוספי ראש חודש ושלשה שעירי חטאת קרבן כוונם . שעיר עוים ושעיר פשון ושעיר ראש חדש
 (ת"כ) ומוכלן לא כשרף אלא זה ונחלקו בדבר חכמי ישראל שחלש חותמים

רשב"ם

הק"ם למטה עשולי משכון וכו' חיים ימותו הגדולים שבכם : (ו) רשעים אל תפריעונו' כך אמר לאלעזר ולאיתמר . אע"פ שכהנים
 דיוטיים אתם ואין אתם חיים כפריעת ראש וכפריעת כנדים כי כספן גדול וכן ולא כהדויע הרי אתם חיים ככחן גדול לדורות . לוי .
 (ז) כימדתיו עליכם . אתם כמחשים מחדש עם אביכם וכספן גדול כתיב טעם זה ראשו לא יפרעונו' ומן התקדש לא ינאל ויתחיל
 את מקדש אלהיו . כיורשון ומשחת אלהיו עליו אש"י : (י) ולהבדיל . ומהורות . כנו שאמרו חכמים שזכר אל יורה :
 (יז) ואת שעיר החטאת . חנופים פירשו כשעיר על ראש חודש שהיא קדשי דורות . אכל שעיר העדה ושעיר כשפון נאכלו :
 לשאת

מכלל יופי

ובסימן צ"ו מויטבילן את הכתנת אמרו קבתנתם הרניו בשוא לכרו בלא קנוץ חטף להקל וכובסימן ק"ב : (א) אל הפרעו . עניו גלוי בו דרך תאכל לגלות ראשו ולהסיר מצנפתו או מגבעתו ופארו מעל ראשו : (לא הפרומו) . עניו קריעה ואחר שאמרו ז"ר ואתו בכנדיהאם נקרעו נקרעו ואם נפרמו נפרמו נראו בני יש הפרש בין קריעה לפרימה כיהקריעה כגוד גופו שרא	לתוך חוטמיהם : והאמת פירוט דו"ל אלתגדלו שער כחלבים :	במקום התפר והפרימה במקום התפר : תמותו . חלת ולא מושכו' אחרת עמה וכן הוא ולא על כל העדש יקנוף :
	ולא	(ט) שכר במקום הזה כולל בלדבר המושבר אפילו זולת היין כמו שאמרו ז"ל אכל דבלה קעולית ושירה חלב או דבש ונכנס
	אכול (יח) ואכלו אותה . העם היה ראוי : (י) (ובין החל) . ענין שחלבו אותה : חלו ר ורואה תמור :	רמחש חייב : הקדושה ותקראנה
	(*) יב ז	

וַיִּקְרָא עַל-אֲלֵעָזַר וְעַל-אִיתָמָר בְּנֵי אֶהֱרֹן
 הַכֹּהֲנִים לֵאמֹר: יוּ מְדוּעַ לֹא-אָכַלְתֶּם
 זֶה-הַקֹּדֶשׁ אֲרֵץ-הַקֹּדֶשׁ בְּמִקּוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ
 קֹדְשִׁים הוּא וְאַתֶּם יָתֵן לָכֶם לֶשְׂאֵת אֶת-
 זֶבַח הַעֲדָה לְכַפֵּר עַל-יְהוָה לִפְנֵי יְהוָה:
 יח הֵן לֹא-הוּבָא אֶת-דָּמָה אֶל-הַקֹּדֶשׁ
 פְּגִמָה אֲכֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בְּקֹדֶשׁ בְּאֶשֶׁר
 צִוִּיתִי: יט וַיְדַבֵּר אֶהֱרֹן אֶל-מֹשֶׁה הֵן הַיּוֹם
 הַקְרִיבוּ אֶרֶץ-הַקֹּדֶשׁ וְאַרְצֵי-עֲלֵתֶם לִפְנֵי
 יְהוָה וַתִּקְרָאנִי אֹתִי בְּאֵלֶּה וְאֵבְרַתִּי חֲטָאֹת
 הַיּוֹם הַיּוֹשֵׁב בְּעֵינֵי יְהוָה: כ וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה
 וַיִּשָּׁב בְּעֵינָיו: פ א וַיְדַבֵּר
 יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אֶהֱרֹן לֵאמֹר אֲלֵהֶם:
 ב דַּבְּרוּ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחֲזִיהַ
 אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכֹּל-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל-הָאָרֶץ:
 ג כָּל מִפְרֶסֶת פְּרֶסֶה וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת פְּרֶסֶת
 מֵעֵלֶת גְּרִי בְּהֵמָה אֹתָהּ תֹּאכְלוּ:
 ד אֲךְ אֶת-זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמֵּעַל הַגֶּרֶה
 וּמִמִּפְדֵּי הַפְּרֶסֶה אֶרֶץ-הַנֶּמֶל כִּי-מֵעֵלֶת
 גְּרִי הוּא וּפְרֶסֶה אֵינֶנּוּ מִפְּרִים טָמֵא הוּא
 לָכֶם

ששי

מפוסה קב"ד

מפוסה קב"ד

צִפְיָא דַחֲטָאֹתָא מִתְּבַע תְּבַעִיהַ מֹשֶׁה וְהָא
 אִיתְקַד וּרְנֵוּ עַל-אֲלֵעָזַר וְעַל-אִיתָמָר בְּנֵי
 אֶהֱרֹן דְּאִשְׁתְּאָרוּ לְמִימְד: יו מְדוּעַ לֹא-
 אָכַלְתֶּן זֶה-הַקֹּדֶשׁ אֲרֵץ-הַקֹּדֶשׁ בְּמִקּוֹם
 קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הוּא וְיָתֵהּ יְהוָה יִתֵּב לָכֶן לְסִלְחָא עַל-
 חוּבֵי כְּנִשְׁתָּא לְכַפֵּרָא עַל-יְהוָה קְדָם-יְי: יח
 הֵן הָא לֹא-אִתְעַל מִדְּמִיָּה לְבֵית קֹדֶשׁ
 גְּוָאָה מִיכָל תִּיכְלוּן יְתֵה בְּקֹדֶשָׁא בְּמֵא
 דְּפְקִידִית: יט וּמְלִיל אֶהֱרֹן עִם-מֹשֶׁה הָא
 יוּמָא-דִּין קְרִיבוּתֵי-חֲטָאוֹתָהוֹן וְיֵת-עֲלֵתָהוֹן
 קְדָם יְי וְעִדְנָא וְתִי-עֲקָן כְּאֵלֵן אִילוּפּוֹן-
 אֲכִלִּית חֲטָאֹתָא יוּמָא-דִּין הַתְּמִין קְדָם יְי:
 כ וַשְׁמַע מֹשֶׁה וְשִׁפְר בְּעֵינֵיהוּ: א וּמְלִיל
 יְי עִם-מֹשֶׁה וְלִאֶהֱרֹן לְמִימְד לְהוֹן: ב מְלִילו
 עִם-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימְד דָּא סִיחָא דַחֲכִלוּן
 מִכָּל-בְּעִירָא דְעַל-אֲרֵעָא: ג כָּל דְּפְרֶסֶת
 פְּרֶסֶתָא וּמִטְּלָפָא טִילְפִין פְּרֶסֶתָא מִסְקָא
 פִּשְׁרָא בְּבְעִירָא יְתֵה תִיכְלוּן: ד בְּרִם-יֵת
 דִּין לֹא תִיכְלוּן מִמִּפְדֵּי פִּשְׁרָא וּמִסְדִּיקֵי
 פְּרֶסֶתָא וְיֵת-נְמֵלָא אֶרֶץ-מִסִּיק פִּשְׁרָא הוּא
 וּפְרֶסֶתָא

דשי
 ועליו הומואזה שנגעה בו כשרף ויש אומרים זמני חנויות כשרף לפי שהוא קדש דורות אבל בקדשי שעה סמכו על זמנה שאמר להם בזמנה ואכלו
 עונות: דרש רש"י (ובח"ס ק"ו) שתי דרישות הללו חספי מהכשרף זה ומפני מה (לא) כאכלו אלו כן היא בתורת הכהנים:
 על אלעזר ועל איתמר כשכיל כבודו של אהרן הכהן פניו כנגד הכהנים כעם: לאמר (ה"ב) אמר להם השיבוני על דברי:
 (יז) מדוע לא אכלתם ארץ ההקדש במקום הקדש וכו' חזן לקדש אכלוהו ולא שרפוהו וכו' אמר במקום הקדש אלא אמר
 ל להם שחזן חזן לקדשם אלא ונפסלה: כי קדש קדשים היא ונפסלה כי היא חסדו לו לאו אמר להם תואל צפנתקום הקדש היתה מדוע לא
 אכלתם אותה: ואותה נתן לכם לשאת וכו': פה הכהנים חובלים ובעלים מן הכהנים (והא דלא היו כעת שהיו בעלים דבעלים הם
 הכהנים בחזונו פעם חזוהו כבוד הגלגול ע"כ כתיבא קד"ש אלא מה"כ ר"ת לוי וכו' (ה) לשאת את עוון העדרה וכו':
 לחדתו ששיר ד"ח היה שהוא נכמה עין טוונות הקדש וקדשי פאטאח שמיני וחטאת נחשו לא לכמה כלו: (יח) הן לא הובאו זמנא:
 טאילו בזאת היה לכם לשרפה כעו שפאמר (ויקרא ו) וכל חטאת אשר זבחה חלמה וכו': אמרל תאבדו אותה היה לכם לאכלה חף על
 פי שאתם חובלים: כאשר צויתי לכם במנחה (יט) וידבר אהרן - חן לשון דבור אלא לשון עו שפאמר (במדבר כא) וידבר העם וגו'
 אפ"ו משה קנף על אלעזר ואיתמר ואהרן מדבר הא דעת זל היתה אלא חדרר כתיב - אמרו אינו כדן שיהא אינו יושב ואינו מדברים
 לטני ואינו כדן שיהא תלמיד עשיר את רבו יכול מפני שלא היה באלעזר להשיב"ל (במדבר לא) ויאמר אלעזר הכהן אל אחי הכהן וגו'
 177

ועל איתקור בני דאשמיקרו למימר : יי מדון לא עמי יתה יתב לבון למישרי על סתתית קנשהא לבקרא
עליון קדם : יי יח לא איתעל מן ארמא לור קדשא גמאח ביבל תיבלון יתיה בקדשא הי קמא

ירושלמי

קריבו ית סתתיהון וית עלותהון קדם : יי איתקרא יתהון
דחטאתא חמירא מן מעשרא תגיגא זלית אפשר לאכילא
למיבל מינה זמא דארע יתי אכילא רובא זמא תדין
דמיתו תדין בני נרב זמיתו זמא אכיל עלהון הא אילא
אכלית מטאח זמא האית אפשר דשפיד זמקין קדם : יי
כעו דשמע משה ושפר סתתא קאפו זאפיק קרו ככל
מישריהון דישראל ואמר זמא הוא דאיתקע למית דילתא
מיני זמקין אחיו עליה יתה לי ועל דאשפיל משרה
גבמית קביל עליה זמקין דשמע משרה ושפר סתתא
באפוי :

דאיתקדית : יי זמליל אהון עם משה הא זמא
דיו קריבו בני ישראל ית קרבו סתתיהון ועלעותהון קדם
יי זמא יתי סתת קאלין בתרין בני בלא מעשרא תגיגא
איתקד די לא למיכור אכיל מינה כל דון קרבו סתתא
ימרו אילו אשפילית זאכלית מן קרבו סתתא זמא
דיו אופ תדין בני דאשמיקרו תנה להון מן דעא דיהון קרו
דלית אפשר די שפר קדם : יי כ דשמע משה ושפר
קדמי זאפיק קרוא במשרהא למימר זמא הוא דאיתקע למית
דילתא מיני זמקין אחיו עליה יתה לי יי א זמליל
יי עם משה ועם אהון למימר להון לכני אהון דיון קרו
יי בני ישראל דיו זעמון סתתא מיבלהון ויתקדשו
מסאבור ממי טירי טריפו : ב מלילו עם בני

ישראל למימר דא תיקא דמבשרא למיבלהון מן כל בערא ועל ארעא : ג כל דתקא פרתא זמליל פוטי לפי
פרתא ודאית לה קדוין מסקא פישרא בכערא יתה תיבלון : ד קדם ית דיו לא תיכרו מסקא דמסקי פישרא
דמדיקי פרתא דאיתליו מסקאבתא ברם ית זמלא זמרי מסיק פישרא זפרסתיהאלא סדקא מסקא הוא לבון :

ית

דשי

הדי משרה דכד לכני משה ולמני הכהנים וזאתי כמפרי של פנים שני : הן הןם הקרבו • יתו אמר אל אומר לו משה שמו זרקתם
דמה אינין (זבחים קא) שחונן שכד חלל אמר לו אהרן וכי הם הקריבו שם הדעות חני הקרבתו • שחונן גדול ומקריב אונן •
ותקראנה אותי כאלה • אפילו לא היו המתיים בני אלה שאר קרובי שאני מייב להיות חק עליהם כאלו כגון כל האמורים כפי כהנים שהיה
מטאח להם : זאבלותי מטאח • זאם אכלתי הייטב וגו' • היום • אכלתינות לילה מותר שאין חוקן אלא יום קדוש • הייטב בעיני •
אם שנית בקדשי שעה אין להקל בקדשי דורות : (ב) ויטב בעיני • הודו לא כונומר לא שופתי : (א) אל משה ואל אהרן • למשה
אמר שאמר לאהרן : לאמר אליהם • אמר שאמר לאלהם זלתי מר • או אילו אלא לאמר לישראל כשהוא אומר דברו אל בני ישראל הרי
דבר אומר לישראל הא מה אני מקיים לאמר אליהם לטמא לאמור ולאיתמר : (ב) דברו אל בני ישראל • את כלם הסוה להיות
מלוכים כדסור זה לפי שהיו כדמיתו וקבלו עליהם גזרת סוקוס מלכה : זאת ההיה • לטן חיים לפי שיראל דכתיב סוקוס דאוק
לזית

דשב"ם

(י) לשאת את עון העדה טומאת מקדש וקדשיו • כחפרש בסבובות : (יח) הלא הובא את דמה אל הקדש שגמיה הכל
שכל חטאת הפנימיות כשרפין כונו סתתו וכל חטאת אשר יוכל מדמה אל אלה מויד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף • אכל וזחטאת
חגיגה היא : (יט) הן היום הקריבו את חטאת חטאת ואת עולתם : היא העולה והחטאת של אהרן וכמו סתתו למעלה קח עגל כן בקד
לחטאת ואיל עלה תנוימים והכניס סייבול אהרן בקבלת הדם כחומר למעלה • וכן אמר אהרן למה קצפת על בני הלא היום הזה הקריב
אני וכני קרבנותי שנתחכנו כהם לעבוד וזכותך גדולה הזאת באה לנו דנה גדולה ותקראנה אותי כאלה והיא חובל חטאת של קדשי דורות
כיום הזה שנתקלקל וכתערה שחתיו דוגמת עלובה בלה שזניתה בקרב חובתה : (א) לאמר אליהם • למשה ולאהרן • ומוה יש
להוכיח על כל לאמר הכתוב כידבר ה' אל משה כי פירוטו לאמר למשה ולפי שלמעלה נתיחד הדבר לאהרן לבדו לאמר כאן לאמר אליהם
לשנים : (ג) מפרסת פרסה • לישוקן אחד כעין מנעל ולא ציפורים ככל אכע כארבעת זמקין : זעשעת שקע • מוכדלת הפרסה
לשנים

מבלל יופי

(יט) (ותקראנה) • דברו בשרש הודה עניו שעקרו
שקמרו האזנכתב במקומות בארץ והוא עניו מקרה כי הוא
הלמד שילו ברוב ונכתב כאלף במקומות : (הייטב) • בא
הוא בפתח לבד והיך דמישה והיא הא התמה והיה משפחה
כשוא ופרעה :

לכם : ה ואת השפן כי מעלת גרה הוא
 ופרסה לא יפרים טמא הוא לכם :
 ו ואת הארנבת כי מעלת גרה הוא
 ופרסה לא הפריסה טמאה הוא לכם :
 ז ואת החזיר כי מפלים פרסה הוא
 ושקע שסע פרסה והוא גרה לא יגור טמא
 הוא לכם : ח מבשרם לא תאכלו
 ובגבלתם לא תגעו טמאים הם לכם :
 ט את זה תאכלו מכל אשר במים כל
 אשר לו סנפיר וקשקשת במים במים
 ובנחלים אתם תאכלו : י וכל אשר אין
 לו סנפיר וקשקשת במים ובנחלים מכל
 שרץ המים ומכל נפש החיה אשר במים
 שקצהם לכם : יא ושקץ יהיו לכם מבשרם
 לא תאכלו ואת נבלתם תשקצו : יב כל
 אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים שקץ
 הוא לכם : יג ואת אלה תשקצו מן
 העוף לא יאכלו שקץ הם ארת העור
 ואת הפרס ואת העזנה : יד ואת הדאה
 ואת האיה למינה : טו את כל ערב
 למינו : טז ואת בת העזנה ואת התחמס

מצוה ק"ה

מצוה ק"ו

מצוה ק"ז

ופרסתיה לא סדיקא מסאב הוא לכון :
 ה וית שפוא ארי מסיק פשרא הוא
 ופרסתא לא אסדיק מסאב היא לכון :
 ו וית ארנבא ארי מזקא פשרא היא
 ופרסתא לא אסדיק מסאבא היא לכון :
 ז וית חזירא ארי סדיק פרסתא הוא
 ומטליפן טילפין פרסתא והוא פשרא לא
 פשר מסאב הוא לכון : ח מבשרהון לא
 תיכלון ובגבלתהון לא תקרבון מסאבין אנון
 לכון : ט וית דין תכלין מכל דבמאי כל
 דליה ציצין וקלפין במאי ביממאי ובנחליא
 יתהון תיכלון : י וכל דלית ליה ציצין
 וקלפין ביממאי ובנחליא מכל ריחשא דמאי
 ומכל נפשא חיתא דבמאי שקצא אנון
 לכון : יא ושקצא יהון לכון מבשרהון לא
 תיכלון וית נבלתהון תשקצון : יב כל
 דלית ליה ציצין וקלפין במאי שקצא הוא
 לכון : יג וית אלין תשקצו מן עופא לא
 יתאכלון שקצא אנון גשרא ועד ועזיא :
 יד ויתא ושרפיתא לזנה : טו וית כל
 עורבא לזניה : טז וית בת נעמיתא וציצא

ואת

דשיי

וצפר

להיות חיים לפיכך הכדילים מן הטומאה וגור עליהם נזות ולאומות עכ"ס לא אסר כלום משל לרופא שנכנס לבקר את החולה כולי כדליתא
 כמדרש רבי בחומש : ואת החיה . (ת"כ חולין כט) תלמד שהיה משה חוזר בתוה ונראה אונה לישראל וזאת תאכלו וזאת לא תאכלו
 את זה תאכלו וגו' . אך בשרי המים חחו וכל מין ומין ונראה להם וכן בעוף את אלה תשקצו מן העוף . וכן בשרים זה לכס הטמא :
 ואת החיה מכל הבהמה . תלמד שהבהמה ככלל חיה (כינחות ב) : (ג) מפרסת . כערגומוסדיקה (פ) : פרסה . מלח"ט
 כלבו : ושומעת שסע . שמוכלת מלמעלה ומלמטה בשתי אפרכין כתרנומו ומעלפן טלפן שיש שפיותיו סדוקות מלמעלה ואין
 סביות ומוכלות למערי שמלמטה מחוכרות (חולין עא) : מעלת גרה . מעלה ומקאה האוכל מעופו ושחורת אותו לתוך פיה
 לכת או לעצמו דק : גרה . כך שמו ויתכן לתתו מנוחת (שמואל בד) מים הנגרים שהוא נגמר אחר המה ותרנומו פשרא ט"ו כגרה
 האוכל נפשו ומנוח : בבהמה . תיבה יתירה היא לדרסה להתייר את השליל הנמוח ביוצי חיו (ת"כ חולין פד) : אותה תאכלו . ולא
 כהמה טמאה והלא כחזירה היא אלא לעבור עליו דעשה ולא עשה (זבחים לד) : (ח) מבשרם לא תאכלו . חין לישראל חלו שאר
 כהמה טמאה שאין לה טמא שיהיו טהרה מניין חזרת קל ויחזרו ויהיו חלו שיש בהן קלת סימני טהרה חסרות וכו' : (ט) מבשרם .
 על בשרם כחזירה ולא על עצמו ויגידון קרימם וטלפים : ובגבלתם לא תגעו . יכול יסיון ישראל מזהרים על מנע ככלה ת"ל (ויקרא בא)
 אמור אל הכהנים וגו' . כהנים מזהרין ואין ישראל מזהרין קל וחומר מעתה ומה טומאת עת חמורה לא כוהני כה אלא כהנים טומאת
 ככלה

יונתן בן עוזיאל

כה

ה ונת שווא ארום מסיק פישרא ופרסתיה לא סדיקא מסאב הוא לכון : ו ונת ארנבא ארום מסיק פישרא
הוא ופרסתא לא סדיקא מסאבא היא לכון : ז ונת תניא ארום סדיק פרסתא הוא ומשליף טילפין פרסתא והוא
פישרא לא פשר מסאב הוא לכון : ח מבשריהון לא תיכלון ורבנן בלמיהון לא תקרבו מסאבין אינו לכון :
ט ונת דין תיכלון מן כל דמטיא כל דליה ציצין ותרספיתין ביממיה ובתתליא ותרין תיכלון :
ו ונת דלית ריה ציצין ותרספיתין ביממיה ובתתליא מן כל רחשא די במיה שיקצא
הינו לכון : יא ושיקצא יהון לכון ציריהון ורועניהון ומבשריהון לא תיכלון ונת גבלהון השקצו ומוטניהון
תקרבו : יב כל דלית ליה ציצין ותרספיתין במיה שיקצא הוא לכון : יג ונת אליו מינא השקצו מן עופא
דלית להון ציבעא ותרין דלית ליה זפקתא ודקרקבניה ליתוי בקליף לא ותאכלון שיקצא הינו ונת גישרא ונת עקא
נת פר גא : יד ונת ביקא ונת דתיא טרפיהא לונה : טו ונת כל עורבא לונה : טז ונת בת געמיקא ונת

הטפיתא

רשי"ו

נבלה קלה לא כל שכוונה תלמוד לומר לא תגעו כרגל (ה"כ"ר"ה"י) : (ט) סנפיר : אלו ששט בהם : קשקשת . אלו קליפין
הקבועים בו כמו שנאמר (שמואל א' יז) ושריון קשקשים הוא לבוש : (י) שרץ . בכל מקום משמעו דבר נמוך שרוחש ונד על הארץ .
(יא) ושקין יהיו . (ת"כ) לחסור את עירוביהן אם יש בו כמותן טעם (חולין צ"ט) : מבשרם . אינו מוזכר על הספרים ועל
העמות : ואח נבלהם השקצו . (חולין צ"ז) לרבות יחוסין וסניגין וכוונין מושי"ל לונס כלני : (יב) וכל אשר אין לו וור . (ת"כ) מה
ת"ל שיכול אין לי שיהא מותר אלא המעלה סימנין שלו לכהה השרין כמים מנין ת"ל וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת כמים האם היו לו כמים
אף על פי שהשרין בעלייתו מותר : (יג) לא יאכלו . (שבת קיד) לחייב את המאכלין לקטנים שכן משמעולא יהו לאלקין על ידן או
אינו אלא לאשרן כהנאה תלמוד לומר (דברים יד) לא תאכלו כחכילה אסורין כהנאה מותרין . כל עוף שנאמר בו למיכה למינהו
יש כמותו המין שאין דומין והוא לא כמרחיקים ולא כשמותיהם וכוון מין אחד : (יד) הנץ . איסור יור :
שלך

באר רהובות דקדוקי רשי"ו

(פ) דולת פרסה היא שש דבר לנגין כף רגל הכהנה שדורסה מעל הארץ (כל"א חלפין) אכן עולת מפרסת כוליהו איסור
לפרושי ענין כף הרגל דל"כיהו משמעו כל מפרסת והיינו כל שיש לו כף הרגל תאכלו תקשה והלא גמל שכן ארנבת גס כן כף הרגל
ושלם ואף על פי כן אסורים לכן קאמר רשי"ו מפרסת כתרנונו סדוקה ולא ענין כף הרגל הוא אלא סדוקה וכן ביאור הפסוק כל
מפרסת (אלו וואשגשאלטין חיו) תאכלו אכלתן גמל ארנבת אינו מפרסת (זוין טעגשאלטין) לא תאכלו :
משום

רשב"ם

לשנים ולא פרסה אחת שליוה כסוס וחמור . ולפי פשוטו של מקרא ותשובת המינים . כל הכהמות והחיות והעופות והדגים ועוטי ארבה
ושרשים שאמר הקב"ה לישראל מחוסים הם ונקללים ונקלקלים ומחמוסים את הגוף ולפיכך נקראו טמאים . ואף רופאים מוכהקים
אומרים כן . ואף בתלמוד . עכו"ם שאוכלים שקלים ורומסים הכול גופיהו : ונעלת גרה . ונעלת את מאכלה כהרבת לאחור
אפילתה : (ח) ונכלתם לא תגעו . כשעה שאתם זריכים ליגע בקודש או לאכול קודש כדכתיב כל המגע בהם יקדש . יקדש את
עלמו

מכלל יופי

ומלמטה דבוקה כמו שאמר לכל הכהמה אשר היא מפרסת
פרסה ושם עיניה שפעת כמו הנמל והדוב והכלב והחתול :
(מעלה גרה) . שרשו וררולולי הריש היה דגש בפרס
מלטיים סָה וענינו משיבת המאכל בנרון כלומר שמהויר
הואכל . דרך גרונו ממעיו להוך פיו לכתשו ולטוחנו
היטבין הושט בתוך הגרון והושט מעבר המאכל
והמשתח והוא מענין גרון : (ו) ואת הארנבת . היא
חיה ידועה נקראת בלשון נקבה באומרים כי הזכר שנהם
לא ראה זכרותו והזכרים כנקבות וזכר הנקבה והוא הדין
לזכר : (ט) סנפיר וקשקשת . ארז"ל אלו הן
קשקשים הקבועים בנספירים הפורח בהם : (יג) הנשר .
ידוע : (הפרס) . הוא עוף גדול שזכר במדבר כדבריו רז"ל
פרס ועוגרת ביטוב לא
שכיח וכתב רבי יונה ותויה יש אומרים שגזר מן אשרע

ופרס זון בלא פרס לרעב וזאה
מן כאשר ידעה הכשר ואיה
שמהנה לשכת כליים ידועים
ועורב נלשון ערב בעבור
שחיותו וכוס שנכסה ונסתר
זכני אדם וינסוף מגזרת כסף
חשק . והקחת עוף ונכגו
להקיא מאכלו :
(האיה) . שם עוף ואומרים שהוא נקרא גאז"ל הבל ע"ז :
(טו) (ערב) . ידוע : (טז) (ואתבת היענר) .
דבר הכתוב בהווה וה"ה ליענה עצמה אלא שאין מנהג
העולם לאכול אותה אלא בעודו קטן שהוא רך אבל כשיגדל
(*) יג 13 בשרו

חֲסִידָתָא וְנֵת צִיפּוּר שְׁחָפָא וְנֵת בַּר נִצְצָא לְגִינָה : יוֹ וְנֵת צִיפּוּרָא וְנֵת שְׁלִיטָנָא מִן יִמָּא וְנֵת קִיפּוּפָא : יח וְנֵת
 אִיחָא וְנֵת קָמָא וְנֵת שְׁתַּקְקָא : יט וְנֵת בִּיחָא הַחֲרָפָא וְאִכְמָתָא לְגִינָה וְנֵת גַּר מִרְכָּא וְנֵת טַרְפִּידָא : כ וְכַל
 רִיחָשָׁא דְעִיפָא דְמִתְלִיד עַל אַרְבַּע וְגַי דְבָבִי וְגַי אִזְפִּית וְגַי זִכְרִי שִׁקְצָא הִיא לְכוּן בְּרַם דִּיכְשָׁא דִּיכְוֹרָא וְתִאכְלִי :
 כא בְּרַם יֵת רִין תִּקְלֹון מִן כָּל רִיחָשָׁא דְעִיפָא דְמִתְלִיד עַל אַרְבַּע כָּל דְאִית לִיהּ קְרִסְוִלִין מִלְעִיל לְרִיגְלִין דְמִישְׂרָג
 קְהִין עַל אַרְעָא : כב יֵת אֲלִין מְעִינָא מְנַהוּן מִתְלִין יֵת גִּבְרָא לְגִינָה וְנֵת רִשְׁוִנָא לְגִינָה וְנֵת נִפְוִלָא לְגִינָה וְנֵת בְּרִזְבָא
 דְהִיא גְרוּנָא לְגִינָה : כג וְכַל רִיחָשָׁא דְעִיפָא דְלִיחָא אַרְבַּע רִיגְלִין שִׁקְצָא הִיא לְכוּן : כד וְלֵאלִין תְּסַמְבִּין כָּל
 דְתִקְבִב בְּגִבְלִיהוֹן יֵתִי מְסָאָב עַד רִמְשָׁא : כה וְכַל דִּיּוּסִיט - מִן גְּבִילִיהוֹן יִצְבַּע לְבִישׁוֹי וְיֵתִי מְסָאָב עַד רִמְשָׁא :
 כו לְכַל בְּעִירָא דְהִיא פְרִיקָא פְרִיקָא וְטִילְפִין לִיתָה מְטִילָא וְפִשְׂרָא לִיתָהָ מְסָאָב מְסָאָבִין הִינוּן לְכוּן כָּל דְתִקְבִב
 קְהִין יֵתִי מְסָאָב : כז וְכַל דְמִשְׁטַל עַל יְדֵין בְּכָל תִּימָא דְמִתְלִבָּא עַד אַרְבַּע מְסָאָבִין הִינוּן לְכוּן כָּל דְתִקְבִב
 בְּגִבְלִיתִיהוֹן

רשי"י

הַעֲוָה וְגו' . (ה"כ) כַּל וְלֹחַד שֶׁאֵס יֵשׁ לוֹ חֹשֶׁשׁ טָהוֹר : (כ"ד) וְלֹאֲלֵהּ . (ה"כ) הַעֲתִידִין לְאַחַר כְּעִינִין לְמַטֵּה . הַטְּמָאוּ
 כְּלִימָהּ בְּיַעֲרֵס יֵשׁ טוֹמֵאָה : (כ"ה) וְכַל הַנּוֹשֵׂא מִבְּכַלְתָּם . כָּל מְקוֹם שֶׁאַחַר טוֹמֵאָת מַעַל מְעוּרָה מְטוֹמֵאָת מִגַּע מְבִית טְנוּכָה
 כְּמוֹ כַנְדִּיס : (כ"ו) מִפְרַסְתָּ פְרַסָּה וְשִׁמְעָה אִיגְנָה שׁוֹמְעָה . כְּנִין גַּמַל שֶׁפִּי סָתוּ סְדוּקָה לְמַעַל אֲחַל לְמַטֵּה הִיא מְחֹסֶרֶת כֹּחַ
 לְעוֹד שֶׁכֶּלֶת כְּהֵמָה טוֹמֵאָה מְטוֹמֵאָה וְכַעֲנִין שְׂסָסוּף הַפְּרָפָה עַל כְּהֵמָה טָהוֹרָה : (כ"ז) עַל בַּפִּי . כְּנִין כֶּלֶס וְדוּכ וְחַתוּל :

רשב"ם

עֲנִינִין . גַּם כְּלִי שֶׁרֵת גַּם מְחֹבֵב גַּם כְּבֶשֶׂר חֲטָאֵת הַכּוֹלֵס כְּתִיב כָּל הַטְּנוּבָה כֵּהֵם יִקְדֵשׁ וְיִטְהַר תְּחִילָה . שֶׁאֵס נִגַּע בְּגִבְלֵיהּ אִו כֶּבֶד אֲחֻזָּת
 הַכְּלִימָהּ כְּתוּבָה יִקְדֵשׁ וְיִטְהַר וְיִטְהַר תְּחִילָה קוֹדֵם בְּנִיעֵתוֹ בְּקוֹדֵם : (כ"א) הַהוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע . כְּעִין דְכּוֹרִיס לְכַתֵּר כְּתַרְנוּמוֹ וְיִתְרֵי נִיִּים :
 כְּמוֹ וְיִתְרֵי . כְּמוֹ וְיִפֵּל . מִן כְּפִל עַל כְּפִי . כְּנִין הַדּוֹכ וְהַכּוֹס : (כ"ד) וְלֹאֲלֵהּ תְּטוֹמֵאָתָם תְּנַגְנוּ בְּכַלְתָּם . וּמְפָרֵס וְהוֹלֵךְ בְּהַמּוֹת
 טוֹמֵאָת . כְּהֵמָה אֲבִי שֶׁיֵּחֵא מְפָרֵסְתָּ פְרַסָּה . אֲכַל שֶׁעַל אִינָה סְדוּקָה כְּנִין סִיס וְחִמּוֹר : (כ"ו) וְגַרְהֵא חֵינְיָה מְעַלָּה . כָּל הַטְּנוּבָה
 כָּן

מכלל יופי

בְּשִׁיר קִשְׁתָּ מֵאֵר וְאִין רִאִי לֵאכְלוּ וְהַנְקֵבָה הַקְטַנָּה יוֹרֵר רִךְ
 בְּשִׁרָה מְהוּבֵר לְפִיכָר אִמֹר בַּת : (יַעֲנָה) . הוּא עֲוֹף שׁוֹכֵן
 בְּמִדְבַר וּמִשְׁמִיעַ קוֹלֵי לֵלָה : (הַהַחֲמָס) . נִקְרָא כּוֹלְפִי
 שְׁחוּמֵס שֶׁאֵר הַעוֹפוֹת וְגוֹזֵל אוֹתָם וְכֵן הוּא תְרַגְוִס יְרוּשָׁלַיִם
 חֲטוּפִיתָא : (הַשְּׁחָף) . אִפְשֵׁר שֶׁהוּא מִלִּשׁוֹן וְאֵת הַשְּׁחַפְתָּ
 כִּי אֲתוּר הַעֲוִף יִקְרָה לוֹ זֶה הַחֹלִי : (וְאֵת הַנֶּץ) . הוּא הַעֲוֹף
 שֶׁצִּדִין בּוֹ הַעוֹפוֹת וְיִשׁוּבֵאל יִדְכַעֲלִיו וּבִלְעֵז אִשְׁפְרוּ יוֹר .
 וּפִירֵשׁ אוֹתוֹ בְּעַל הַעֲרוֹן אִשְׁטוּר כְּלִיגוֹ וּכְשׁוֹרֵשׁ נִצְחָה לְרַב
 וְתַכּוּן שֶׁנִּקְרָא הַנֶּץ כִּי מַעֲנִין נִצְחָה כְּלִימָר שִׁישׁ לוֹ כַּח כְּנוּצָתוֹ
 וְכַנְפֵי לַעֲוִף הַרְבֵּה כְּמוֹ שֶׁאִמֹר חֵיכֵלֵט הַמְכִינֵתָךְ יִאֲבֵר
 נֶץ : (יז) (הַכּוֹס) . שֶׁמְעוֹף טְמֵא לֹא נִדְעָ אֲצִלְנוּ
 וְרִשׁ"י פִירֵשׁ פִּלְקוֹן כְּלִעֵז וְאוֹתוֹ שְׁקוּרִין פִּלְקוֹן הוּא הַנְּמִצָּא
 בְּיִשׁוּב וְצִדִין בּוֹ כְּנִי אֲדָם שֶׁאֵר הַעוֹפוֹת וְאֲחֵר שֶׁאִמֹר הַכְּרִיב
 תְּלִיסָק הִיִּיתִי כְּכּוֹס הַרְבּוֹת יִדְמָה שֶׁהוּא מְדַבְרִי :
 (הַשְּׁלֵף) . פִירֵשׁוּר"ל זֶה הַיְשׁוּלָה דִּימָס מִן הַיָּם וְכֵן תְּרַגְוִס
 אֲוִקְדוּס וְשְׁלִיטָנָא : (הַיִּנְשׁוּף) . כְּשׁוֹרֵק הוּא עֲוֹף שֶׁהוּא עֵף
 בְּלִילָה : (יח) (הַתְּנַשְׁמָת) . עֲוֹף מְמִינֵי הַעוֹפוֹת
 וְאִמֹר כִּי נִקְרָא כֵן שֶׁכֶּל הַרוּאָה אוֹתוֹ וְשׁוֹמֵר כְּרִשׁ"י כִּי הוּא
 הַנְּקָרָא צוּא"טָה : (הַקָּת) . בְּתַלְמוּד אִמֹר רַב יְהוּדָה קָתָה
 זֶה הַקּוֹב וְכִי שְׁנָה וְלֹא כְּשֶׁמֶן קִיק וּבְגִמְרָא כְּעִי מֵאִישׁ מִן קִיק
 אִמֹר שְׂמוּאֵל עֲוֹף אֲחֵד יֵשׁ בְּכַרְכִּי הִיס וְקִיק שְׂמוֹ : (הַרְחַם) :
 אִשְׁרוּ שֶׁהוּא עֲוֹף מְרַחֵם עַל כְּנִי מֵאוֹד : (יט) (חַחְסִידָה) .
 פִּירֵשׁוּ רז"ל דוֹרֵה לְבַנְהַלְמָה נִקְרָא חַחְסִידָה שֶׁעִשְׂרָה

חֲסִידוֹת עִם חֲבֵרוֹתֶיהָ כִּי יוֹמֵר בְּמִזְנוּתֶיהָ שְׂמַחְלֵקֵת לְהַבֵּם :
 (הַאֲנָפָה) . שֶׁמְעוֹף וְאִמֹר ז"ל לֹו דִּיה רְגִינָת : (הַדּוֹכִיפָה) .
 תְּרַגְוִלָא בְּרָא וְכֵן פִירֵשׁוּרֵב שְׁרִירָא גִאֲוִן ז"ל : (הַעֲטֻלָּף) .
 הוּא הַעֲכָבֵר כְּעַל כְּנָפִים אִשְׁר יַעֲוֹף בְּלִילָה : (כ"א) אִשְׁר
 לֹא כְרַעִים) . הַסְאֲצִבְעוֹת הַרְגִלִים וּבִשְׂרֵשׁ קִרְסַל כְּתַכְרָה
 תְּרַגְלִים הַתְּרוּרָה מִמַּעַל
 כְּמוֹכ לֹא כְּאֵל"ף וְקִרְוִי לוֹ כו"ו לֹא אַרְבַּע רְגִלִים שִׁישׁ רַחֲב
 וְהַטְּיַס שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁאִין לוֹ סְטוֹךְ לְרֵאשׁוֹ וְכֵהֵם הוּא
 כִּיעִים עַכְשִׁין וְעַתִּיד לְגַדֵּלס מִתְחַזֵּק כְּשֶׁרוּצָה לְקַשׁוֹץ
 וְז"ש לְנַתֵּר כֵּהֵם עַל הָאָרֶץ .
 (לְנַתֵּר בְּהוֹן) . כְּתַרְנוּמוֹ עֲנִין
 הַדּוֹלֵג וְהַעֲתִקְדָּה מְהֵמָקוֹם : (כ"ב) (הָאֲרֵבָה) . שְׂרִשׁוֹ
 רַבָּה וְנִקְרָא כֵן לְפִי שֶׁהוּא מִיּוֹרֵךְ : (הַסְלֵעִם) . הַסְמֵךְ
 נִקְרָא בְּקַמְץ חֲטָף וְהוּא אֲחַד מִמִּינֵי הָאֲרֵבָה וְהוּא רִשׁוֹן בְּדַבְרֵי
 רז"ל יֵשׁ לוֹ גְּבַחַת וְאִין לוֹ זַנָּב וְאִין רֵאשׁוֹ אֲרוֹךְ :
 (הַחֲרָגֵל) . מִיִּן מִמִּינֵי הָאֲרֵבָה וְכֵן הַחֲגֵב וְהֵם מְפּוֹרֵשִׁים כְּסוּף
 אֵלוֹ טְרַפּוֹת :
 (כ"ד) וְלֹאֲלֵהּ תְּטוֹמֵאָתָם מְכַנְיִן הַתְּפַעַל וְכַלְעֵה הַתִּי"ץ
 כְּדָגָה הַתִּי"ת לְהַקְלֵל עַל הַלְשׁוֹן וְכִי יִשְׁמַע אֵת
 הַקּוֹל מְדַבֵּר אֵלָיו וְכֵהֵם הַמְטִירָה :
 (כ"ו) (וְשִׁמְעָה אִיגְנָה שׁוֹמְעָה) . כְּמוֹ הַגַּמֵּל וְהַדּוֹכ וְהַכְּלָב
 וְהַחֲתוּל שֶׁפְּרִסוּתֵיהֶם סְדוּקוֹת מְלַמְעֵלָה וּמְלַמְטָה דְבִיקוֹרָה :
 הַחֹלֵךְ

הנגיע בנבלתם ושמא ער-הערב :
 כח והנשא את-נבלתם וכבס בגדיו ושמא
 מצות ק"ט ער-הערב שמאים המה לכם : ס כט וזה
 לכם השמא בשרץ השרץ על-הארץ החלד
 והעכבר והצב למינהו : ל והאנקה והבח
 והלטאה והחמט והתנשמת : לא אלה
 השמאים לכם בכל-השרץ כל-הנגיע בהם
 במתם ושמא ער-הערב : לב וכל אשר-
 יפל עליו מהם במתם ושמא מכל-כלי-
 עץ או בגד או-עור או שק כל-כלי אשר-
 יעשה מלאכה בהם במים יובא ושמא ער-
 שביעי הערב וטהר : ° לג וכל-כלי-הרש אשר-
 יפל מהם אל-תוכו כל אשר בתוכו ושמא
 מצות ק"ס ואתו תשברו : לד מכל-האכל אשר
 יאכל אשר יבוא עליו מים ושמא וכל-
 משקה אשר ישחה בכל-כלי ושמא :
 ו"כ לה וכל אשר-יפל מנבלתם עליו ושמא
 תנור וכירים יתץ שמאים הם ושמאים יהיו
 לכם : לו אך מעין ובור מקוה-מים יהיה
 טהור

דיקרב בנבלתהון יהי-מסאב ער-רמשא :
 כח ודיטול ית-נבלתהון יצבע לבושהו
 ויהי-מסאב ער-רמשא מסאבין אנון לבון :
 כט ודין לבון דמסאב בריחשא דרחיש
 על ארעא חולדא ועכברא וצבא לזוהי :
 ל וילא וכותא והלטאה וחומשא ואשנתא :
 לא אלין המסאבין לבון בכל ריחשא
 כל-דיקרב בהון במותהון יהי-מסאב ער-
 רמשא : לב וכל דיפר-עלוהי מנהון
 במותהון יהי מסאב מכל-מאן דאע או לבוש
 או-משך או שקא גד-מאן דתתעביד
 עיבדתא בהון במיא יתעל ויהי-מסאב ער-
 רמשא וידיכי : לג וכל-מאן דחסף דיפיל
 מנהון לגויה כל דבגויה יהי-מסאב ויתיה
 תתברון : לד מכל-מיכל דמתאכיל דיגלון
 עלוהי מיא יהי מסאב וכל-משקי-דישתתי
 בכל-מאן יהי-מסאב : לה וכל דיפר-
 מנבלתהון עלוהי יהי-מסאב תנור וכירים
 יתרעון מסאבין אנון ומסאבין יהון לבון :
 לו ברם מעין וגוב בית-בנישת מיא יהי

רשי

דכי

שמאים הם לכם • לנגיע • (כט) ואו לכם הטמא • כל טוואת הללו חין לאיסור חילה אלא לטוואת נמש להיות טמא
 בנגיע ונאמר לאכול תרומה וקדשים וליכנס בעקדס : החלד • מוש"טילה : וחצב • פו"יט טדומה לנפרדע : (ל) אנקה •
 כר"נו : הלטאה • ליישרד"ה • חומש • לינג"ה : תנשמת • טל"כח : (לב) במים יובא • (יבמות עה) וחף לחחר
 טפילתו טמא הוא לתרומה עד הערב ואחר כך וטבר בהערב השמש : (לג) אל תוכו • חין כלי חרס נעמח אלא מחורו •
 (הולין כד) : כל אשר בתוכו יטמא • הכלי חזר ונעמח מה שבחורו • (ס"א ל"ל בתוס') : ואתו תשברו • (ה"כ) למד
 שאין לו טהרה בעוקב : (לד) מכל האוכל אשר יאכל • מוסק על מקרא העליון : כל אשר בתוכו יטמא • (פסחים ב)
 וכל האוכל אשר יאכל אשר באו עליו מים והוא בתוך כלי חרס הטמא ישמא וכן כל נוסקה אשר ישמה בכל כלי והוא סתוך כלי חרס
 העמא ישמא למדנו מכתן דברים הרבה למדנו שאין אוכל מוכשר ומתוקן לקבל טומאה עד שיבאו עליו מים כעם אחת ומשכחו עליו
 מים כעם אחת וקבל טומאה לעולם אפילו נגזר והיין והשתן וכל הנקרא משקה נכזר ורעים לטומאה כמים שכן יש לדרוש המקרא
 אשר יבא עליו מים או כל נוסקה אשר ישמה בכל כלי ישמא האוכל ועוד למדנו רבותינו ונאין ולד הטומאה וטמא כלים שכן שנינו
 יכול וכו' כל הכלים וטמאין מחורר כלי חרס ת"ל כל אשר בתוכו ישמא וכל האוכל אוכל ונוסקה מטמא מחורר כלי חרס ואין כל הכלים
 מטמאין

בגבוליהו יחי מסאב עד רמשא ; כת ורמיט ית גבוליהו יצבע לכושו ויהי מסאב עד רמשא מסאבין היגון
 לכון ; כט ורין לכון דמסאב דמיה ומשיה ובשריה בריחשא דרתיש על ארעא ברכושתא ושקרא אוקמא
 ומסאב ותיירא וחדרונא לזנו ; ל ומינת חיוא וכתא ושמייתא ומיצוצא ופלמנדרא ; לא אליו קמניא
 מיניא דמסאבין לכון בקל ריחשא גל דיקרב דהון ובמושכירון ובאדמירון יהי מסאב עד רמשא ; לב וכל
 מבעס דישול עליו מנהון במוחהון דאיביא דידהון דאיתפשה מנהון יהי מסאב גל מאן דמיסא או לכוש או צלא או
 שק גל מאן דמתעביד בהון עיבדקא בארבעין סאניו דמיו יתער ויהי מסאב לכל יצרון עד רמשא ורמי ;
 לג ומאן דפטר דישול מנהון לגייה גל מאן די בגייה יהי מסאב ויתיה תשקרון ; לד מכל מיכלא דמיתאכיל
 די יעליו עליו מוי יהי מסאב וכל משמי דישתימי בקל מן יהי מסאב ;
 לה וכל מיעס דישול מנבילתהון עליו יחי מסאב מנירון ;
 ומפניו מסאבין היגון ומסאבין יהון לכון ; לו לחוד עינון

ירושלמי

יומיך יפרעון :

רשי

מטמאין מאויר כלי חרס לפי שהשרץ אם הטומאה והכלי שנטמא נמנו ולא הטומאה לפיכך אינו חוזר ומטמא כלים שבתוכו ולמדנו עוד שהשרץ
 שפסל לאויר התנור והפת בתוכו ולא נגע השרץ הפת התנור ראשון והפת שנייה ולא נאמר רוחין את התנור כאלו מלא טומאה ותהא הפת
 תחילה שחס אתה אומר כן לא נתמעטו כל הכלים מליטמא מאויר כלי חרס שהרי טומאה עזמה נגעה בהן מנכן ולמדנו עוד על ביאת מים
 שאינה מכשר ורעים אלא אם כן נפלו עליהן משתלשו שחס אתה אומר מקבלין הכשר כמחוקר אין לך שלא באו עליו מים וזהו אומר אשר
 יבא עליו מים ולמדנו עוד שאין אוכל מטמא אחרים אלא אם כן יש בו כביצה (ת"כ יומא פ) שנאמר אשר יאכל אוכל האכל כפת אחת .
 ושיערו חכמים אין בית הכלייה מחויק יותר מביית תרנגולת : (לה) תנור וכירים . (כלים יא) כלים המטלטלין הם והן
 של חרס ויש להן תוך ושופת על קנה החלל את הקדרה ושניהם פיהם למעלה : יוחיך . שאין לכלי חרס טהרה כטהרה : וטמאים
 יהיו לכם . שלא תאמר מזה אני לנתנם תלמוד לומר וטמאים יהיו לכם אם רנה לקיימן בטומאתן רשאי : (לו) אך מעין
 ובור מקוה מים . המחוכרים לקרקע אין מקבלין טומאה ועוד יש לך ללמוד יהיה טהור הטובל בהם וטומאתו : ונגוע בנבלתם
 יטמא . אפילו הוא בתוך מעין ובור ונגוע בטומאתם יטמא . (ת"כ) שלא תאמר קל ומומר אם נטעה את הטמאים מטומאתם
 קל

רשב"ס

בהן . בין מתיס בין שחויס וכאן לא פירש כמותם . אבל כשהיה טהרה כתיב לפיטו וכיימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה וגו' דוקא
 מזה אבל שחויס טהרה ואפילו טהרה : (כת) והנשא : מסיט ומקומו אפי"ל שלא נגעו . אבל אם טענוהו ככלה על כתופולא
 נגע ולא זו מקומו אינו טמא . וכן שניו כנסת זכים . ואפילו מת מועל על המטה ותחתיו יייר המפסיק בין המט לכלי שתחתיו טהורים
 הם שמת אינו מטמא אלא כמשא שהוא היסט וכן שניו שם . ובתרגום ירושלמי מתורגם נשא מסיט : (לב) מכל כלי עץ ולא כלי חרס
 ולא כלי אדמה שק טלית של כונת עינים . אשר יעשה מלאכה פהם ולא תשמיש כיוסו שאין עושין בתוכם כלום : (לד) אשר יבא עליו
 מים יטמא מי שרובה לתת עעם כמנות לפי דרך הרץ ולתשובת המינין ולא הזיק הקב"ה טומאה למיני אוכלים ומשקין עד שתיקנס . לנורח
 מחלל ותיבת מים היא תמילת תיקוסם ושיקר משיכותם ולנורח אכילה : (לו) אך מעין ובור . לפי הפשט אין מקבלים טומאה מים
 המוכנסים

מכלל יופי

וענין המשקה כענין המשתה אלא שהמשתה על הפועל
 וחמישה על המפעיל : (לה) (תנור) . הוא שאופין
 בואת הפת בהדבקה אבל אותו שאופין בו בארצות הארלו
 נקרא פורג"י בדברי רבותינו ז"ל באמרם הביאו לפניו פת
 פורניו כן כערכו ובלעז : (וכירים) . הוא מקום שפיתת שתי
 קדרות לכך נקרא בלשון שנים והמלה נגזרת ממרת
 זכיה יכ בכיור אש כעצום ולפי שמדליקין בו האש תמנד
 לבשל נקרא בן : (לו) (בור) . כמו באר אבל הכאר
 בחפירה לכד מכלי בנין והבור בבנין ולפי דעתי כי בור הכרוב
 במקרא אין מימיו נובעים והוא שקורין בלעז ציסטירג"א וכן
 אך מעין ובור רוצה לומר שמימיו מבוטסין ואינו כמו הטעין
 ועין יד (י) .

(כט) (החולד) . הוא הנקרא חולדה בדברי רז"ל ;
 (והעכבר) . ידוע ; (והצב) . הוא הנקרא גריישנ"ט בלעז ;
 (ד) (והאנקה) . שרץ ואפשר שנקרא כן לפי שצועק
 המיד ופירש רש"י כבר"א בלעז : (והכת) כתב רבינוהנה כי
 הוא הנקרא בערכו הרדן והוא ממיין הצבורש"ז לכתב
 שהוא שקורין לו בלעז לוורא"ט : (והלטאה) . הוא מין
 ממיני השרצים ופרש"י ז"ל לגיורמוש"א בד"ע ז' ;
 (והחומט) . שרץ ממיני השרצים ופירשו בו שרוא
 שקורין לו בלעז לימוס"ח ויש מי שפירש שהוא הנקרא בלעז
 כרב"ו : (והתנשמת) . גם זה השם בשרצים וכתב רש"י כי
 הוא הנקרא בלעז טלפ"א : (לד) (וכל משקח) . שם

טהור ונגע בנבלתם יטמא : לו ובי יפל
 מנבלתם עד-כד-זרע זרוע אשר זרע
 טהור הוא : לח ובי יתן-מים על-זרע
 ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכם :
 ס לט ובי ימות מן-הבהמה אשר-
 היא לכם לאכלה הנגע בנבלתה יטמא
 עד-הערב : מ והאכל מנבלתה יכבס
 בגדיו וטמא עד-הערב והנשא את-נבלתה
 יכבס בגדיו וטמא עד-הערב : מא וכל-
 השרץ השרץ גל-הארץ שקץ הוא לא יאכל :
 מב כל הולך על-פיו וכל הולך על-
 ארבע עד כל-מרבבה רגלים לכל-השרץ
 השרץ על-הארץ לא תאכלום כי-שקץ הם :
 מג אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-
 השרץ השרץ ולא תטמאו בהם ונטמתם
 בהם : מד כי אני יהוה אלהיכם והתקדשתם
 והייתם קדשים כי קדוש אני ולא תטמאו
 את-נפשתיכם בכל-השרץ הרמש על-
 הארץ : מה כי אני יהוה המעלה אתכם
 מארץ מצרים להית לכם לאלהים והייתם
 קדשים

מצוה קס"א

מצוה קס"ב

ר רבתי והיא חצי התורה באותיות מצוה קס"ג

מצוה קס"ד

מצוה קס"ה

מפטיר

דבי ודיקרב בנבלתהון יהי מסאב :
 לו וארי יפל מנבלתהון על-כל בר-זרע
 זרוע דזרע דבי הוא : לח וארי יתיקבון
 מנא על-בר-זרעא ויפל מנבלתהון עלוהי
 מסאב הוא לכון : לט וארי ימות מן-
 בעירא דהיא לכון למיכל דיקרב בנבלתה
 יהי-מסאב עד-רמשא : מ ודייכול
 מנבלתה יצבע לבושוהי ויהי-מסאב עד-
 רמשא ודיטאל ית-נבלתה יצבע לבושוהי
 ויהי-מסאב עד-רמשא : מא וכל-ריחשא
 דרחיש על-ארעא שקצא הוא לא ותאכל :
 מב כל דמהליך על-מעוהי וכל דמהלק
 על-ארבע עד כל-סגיאות רגלין לכד-
 ריחשא דרחיש עד-ארעא לא תיכלינון
 ארי-שיקצא אנון : מג לא-תשקצון ית-
 נפשתיכון בקד-ריחשא דרחיש וקד-
 תסתאבון בהון ותסתאבון-פון בהון :
 מד ארי אגא יי אלהכון ותתקדשו ותהון
 קדישין ארי קדיש אגא וקד-תסתאבון ית-
 נפשתיכון בכל-ריחשא דרחיש על-ארעא :
 מה ארי אגא יי דאסיק יתכון מארעא

דמצרים

רש"י

קל וחומר שיטל את הטהור מליטמא לכן נאמר ונגע בנבלתם יטמא : (לו) זרע זרוע . זרועה של מיני זרעונים (ג) . זרוע
 שם דבר הוא כנוו (דניאל א) ויתנו לנו מן הזרעונים (ד) : טהור הוא . למדך הכתוב שלא הוכשר ונתקן לקרות חוכל לקבל
 טומאה עד שיכא עליומים : (לה) ובי יותן מים על זרע . לאחר שנתלש שם תאמר יש הכשר בחסוכר חין לך זרע שלא
 הוכשר : מים על זרע . בין מים בין שחר משקין בין הם על הזרע בין זרע נופל לתוכן הכל נדרש בתורת הכתוב : ונפל מנבלתם
 עליו . חף משנגב מן המים שלא הקפידה תורה אלץ להיות עליו שם חוכל וחשירד לו הכשר קבלת טומאה פעם אחת . זוג חינו
 כשקר הימנו : (לט) בנבלתה . (חולין קיח ת"כ) ולא בעצמות וגידין ולא בקרנים ועלמס ולא בעור : (מ) והגוישא את
 נבלתה . תמורה טומאת מנא טומאת נגע שהנשא טומאה כגדים והטומא חין כגדיו טומאין שלא נאמר בו יכבס כגדיו : והאוכל
 מנבלתה . יכול טומאתו חילתו כשהוא אומר בנבלת עוף טהור (ויקרא כב) . ככלה ושרפה לא יאכל לטומאה סה אותה טומאה
 כגדים בחילתה וכן נכסת סתמה טומאה כגדים בחילתה כלא טמא כגון חפ תמורה לו חסירו ככית הכל יגה ח"כ מה ת"ל החוכל
 ליתן שיעור לנשא ולנגוע כדי חסירה והוא כוית (גרה מב) : וטמא עד הערב . חף על פי שטבל לריק הערב שמש :
 השורץ

וגובין בית קנישות מנין נבעין יחי דמי ברם די יקרב בגבילתהון קמי מניא האילין יחי מסאב : לו וארום אין גביל
מגבילתהון על כל זבוע ורעיון באורחא די יקבע בגבילתיה דמי הוא : לח וארום אין מתתיהב מוי על בר ורעיו
וישיל מגבילתהון עלוי ברזטביה מסאב הוא לבין : לט וארום אין יתפשח איקרא נימות מן בעצרא דקיא תניא
לבין למיכול דיקרב בגבילתה יחי מסאב עד רמשא : מ ורעיוכל וגוי ורעיוטי ית בגבילתה יצבע ית לכושוי וגוי :

ירושלמי

בל דשחף על מעוי גבל חתיה :

מא וכל ריקשא וגוי : מב וכל דמחליך על

מעוי וכל דמחליך על ארבע מן חוניה ועד גדל דמסני

דילין בכל ריקשא דחש על ארבע לא תיכלונו ארום

שיקצא העין : מג לא תשקצונו ית נפשתיכו בגבל ריקשא דחשין ולא תסתאבונו ית וגוי :

דהון : מד ארום אגא יי הוא אלהכון ותתקדשו ותהוון קדושי ארום קדוש אגא ולא תסתאבונו ית וגוי :

מה ארום אגא הוא יי דאסיקיר יתכו פריקין מן ארעא דמצדכם מטול למתן לבין לאלקה ותהוון קדושי ארום

קדש

רש"י

(מא) השורף על הארץ . (חולין פו) להוציא את היתוסין שכלסין וסכסולין ואת היוצין שבעדשים שהרי לא יזעזע על הארץ
אלא בתוך האוכל אבל משיכחו לאויר ושרנו הריבאסרו : לא יאכל . למיכ על המחיל כאוכלין קרוי שרץ חלל דבר כיוון קרר רגלים
שאינו כראה חלל כרוחשוכד : (מב) הולך על גחון . זה נחש ולשון גחון שתייה שהולך שם ומפל על מעיו : כל הולך . להביא
השלושין ואת הדומה לדומה : דגולך על ארבע . זה עקרב : כל . להביא את החטוטיה אשקר"כוט כלע"ו ואת הדומה לדומה :
בזרבה רגליש . זה נל . שרץ שיש לו רגלים מראשו ועד זנבו לבאן ולכאן וקורין כינטעי"דש : (מג) אל השקצו . כאכילתן
שהרי כתיב כשעיתכם ואין שיקון כשם המנוע וכן אל תשינואו כאכילתם : ונטמתם בם : אם אתם נוטמאים בהם כהרץ חף חיי נוטמא חתכם
בעולם הכא וכשיכית מעלה : (מד) כי אניה' אלהיכם . כשם שאני קדוש שאניה' אלהיכם כן והתקדשתם קדשו עמוכם למטה :
וחייתם קדושים . לפי שאני הקדש אתכם לזעזע ובעולם הכא : ולא תטמאונו . לעבור עליהם כלליון הרכה וכל לאו חלקיה וזהו
שחזרו בגמרא חלל טויתא לוקה ארבע נמלה לוקה חתם זרעה לוקה שש : (מה) כי אניה' המערה אחכם . על מנת שהכלו
לזנות העלתי חתכם . (דבר אחר כי אניה' המעלה אתכם ככולן כתיב והוא חתמי וכן כתיב המעלה תניא דברי רבי ישמעאל אלמלא לא
העלתי

באר רחובות דקדוקי רש"י

(א) עמוס דככל עוקוס יש להכיר ענין הדקדוק כי הוא יבוא חייה שינוי באיזה חיות או בקודה כמו
לשון אכיר שפגעה מן אשה אשת הריבאלי כתיב אשה חלל אחרם חכן כעלת זרע איתרו המדקדקים שהיא כח סגנון אחד בדבוקות וכלא
דבוקות ורין לבין עתון עתון וכן כתיב שני שמות זרע ורין מדרך המקרא לכתוב שני שמות רגופים ויתבוסים זה בזה מכלתי ורין
המבור בטיס רק בדבוקות עלזה קאמר רש"י
כתיב זרע של זרועות רומורש"י במה דקאמר זרועה של מיני זרועות : (ד) רש"י רצה להודיע דלענין זרועה הן שני שמות חדא זרע והוא
גס כן שם דבר ויתקן לדבר דוחא כשעת הזרועה (זרע איין ואמין) וענין שני זרע והוא שם דבר למין הזרע קודם הזרועה
זרע (כל"א קערמיר) וביאור המקרא כך הוא זרע (ואמין זרע) עון קערמיר :

דשך

רשב"ם

המנוסות בקרקע אלא כמו שפירש למעלה ומקרא אשר ישתה בכל כלי ישתה : (ו) אשר זרע בקרקע טהור . כל המחובר לקרקע
אינו מקבל טומאה : זרע זרעו . זרע של זרעונים ויתן לנו מן הזרעונים . בדניאל . לשון רבים זרוע לשון יחד : (ז) וכימות מן הבהמה
אשר יהיה לכם לחללה וגו' אבל אם כשחטה אינה נכלה ואפילו נמאאת טריפה אבל ככלית בהמה טמאה לא הזכיר בה מיתה לפי שאפילו אם
לשחטה הרי היא נכלה וטמאה . וחכמים דרשו מן הבהמה אקלת בהמה טמאה ונקלטה אינה טמאה . זו טריפה ששחטה טהורה מירי
נכלה : (ח) והאוכל מן הכלה . פרטו חכמים שיעור הוא שם טמא שיעור אכילה אינו מנוע טמא . וזהו כוונת ולפי הפשט אוכל טמא
אע"פ שלא נגע בדיו כמו שכתוב נכלה וטריפה לא יאכל לשחטה כה : חסלת שמיני מיוסוד רבינו שמואל
אשה

מכלל יופי

ועיין בשרשו : (מקיה) . ענין קבוץ : (לז) (זרוע) .
שם או תואר בשקל משליו אטוון מצרים : (לח) (וכי
יתו מים) . אף יער פי שמילת מים לשון רבים
צמר יוחן לשון יחור על הענין : (מב) (על גתון) :

תוריע

קדשים כי קדוש אני : מו ואת תורת
הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרמשת
במים ולכל נפש השרצת על הארץ :
מו להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין
החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל :

ומפטרין ויוסף צור דוד . בשמואל
ב' בסיון : צ"א עבדי"ה סימן :

פ פ פ

יב א וידבר יהוה אל משה לאמר :

ב דבר אל בני ישראל לאמר
אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת
ימים כימי נדת דותה תטמא : ג וביום
השמיני ימול בשר ערלתו : ד ושלושים
יום ושלשת ימים תשב בדמי טהרה בכל
קדש לא תגע ואל תמקדש לא תבא עד
מלאת ימי טהרה : ה ואם נקבה תלד
וטמאה שבעים כנדתה וששים יום וששת
ימים תשב על דמי טהרה : ו ובמלאת
ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש בן שנתי
לעלה ובן יונה או תר לחטאת אל פתח
אהל מויד אל הכהן : ז והקריבו לפני
יהוה וכפר עליה וטהרה ממקדש דמיה ואת
תורת הילדת לזכר או לנקבה : ח ואם
לא

מצוח קס"ו
מצוח קס"ז
מצוח קס"ח

דמצרים למתו לכו לאלהא ותהון קדישין
ארי קדיש אנה : מו דא אורייתא דבעירא
ודעופא ודכל נפשא חיתא דרפשא במיא
ולכל נפשא דרתישא על ארעא :
מו לאפדשא בין מסאבא ובין דכיא ובין
חיתא דמתאכלא ובין חיתא דלא
מתאכלא :

פ פ פ

א ומקרי יי עס משה למימר : ב מליל
עס בני ישראל למימראתתא
ארי תעדי ותליד דכר ותהי מסאבא שבא
יומין כיומא ריהוקסאובתה תהי מסאבא :
ג וביומא תמינאה יחגור בקרא דעורלתיה :
ד ותלתין ותלתא יומין תתיב בדם דכו
בכל קודשא לא תקרב ולמקדשא לא
תיעור עד דמשלם יומי דכורתה :

ה ואם נוקבתא תליד ותהי מסאבא
ארבעה עשר כריחוקה ושתינ ושתי יומין
תתיב על דם דכו : ו ובמשלם יומי
דכורתה לבקרא או לכנתא תיתי אימר בר
שתיה לעקר תא ובר יונה או שפנינא
לחטאתא בתרע משכון ומנא לות בהנא :
ז ויקריביה קדם יי וכפר עליה ותדפי
מסאבת דמהא דא אורייתא דילדתא לדכר או לנוקבא : ח ואם לא תשכח ידה

כמיסת

רשי

בעלתי את ישראל ממצרים אלל כשכיל שאין מטיאין כשרים כעכ"ו דייס ומעליותא היא גבייה והוא לשון מעלה : (מו) להכדיל
לא כלכד השוכה אלל שתהא יודע ומכיר וכתי בהן : בין הטמא ובין הטהור . צריך לומר בין חמור לפרה ופלא כבר מפורשים הם בין
טמאה לך לטהור לך בין נשחט חזיו של קנה לנשחט רוכו : ובין החיה הנאכלת . צריך לומר בין כבי לערוד והלא כבר מפורשים הם
אלל בין שכולל בה סיווגי טרפה כשרה למולד בה סיווגי טרפה כפולה :
חסרת פרשת שמיני

יונתן בן עוזיאל

כט

קדיש אגא : מו דא היא גזרת אורייתא דבעירא ועופא וכל נפשת תייתא דררשא על ארעא : מו לפשרא
ביגי מסאבא וביגי דבא ביגי מתיא דמיבשרא לאיתאכלא וביגי מתיא דלא מיבשרא לאיתאכלא :

פ פ פ

וידבר א ומליל יי גוי : ב מליל עם בני ישראל למימר אהמא ארום תשדי וחיליד ביר דבר ותרוי מסאבא
שבעא יומין הי כיומי רחוק סאוקתא הוקדו מסאבא : ג רבוימא תמינאי תשקרו וכןא יתגור בשר
ערלתיה : ד ותלתין ותלתא יומין רציפין תהי כל דקתא דבנין כבם בקל קודשיא לא תקרב ולבי מקדשא לא
מיעול עד זמן מישלם יומי דכיתה : ה ואין דבר נקבא מליד ותהי מסאבא ארבסרי יומין רציפין הי בריווקרה
ובתמיסר הישקרו ושימין ושימא יומין רציפין תהי על דקתא דבנין : ו רבמישלם יומי דתיא לקרא או לדברתא
מיתו אימר בר שתיא לעלתא וגזול בר יגן או ששנינא לתטאתא לתרע מששן ומנא לוח סתנא : ז ונקרבינה
קדם יי ויבפר עלה פהנא ותירכי מבוע תרון דקתא דא היא אורייתא דליקתא לנדב או לנקבא : ח ואין לא

השכח

רשי"ה

(א) אשה כיתוריע . (ויקרא רבה) א"ר שמלוי כסא שינירתו של אדם אחר כל כהנה מיה ועוף כמעשה כראשית כן תורתו
כתפרטה אחר תורת כהנה מיה ועוף : כי תוריע : (גדה כז) לרבית סאפילו ילדו מחוי סתמיה ונעשה כעין
זרע אחו טמאה לידה (גדה כג) : כי מי נדת דותה תטבא . כסדר כל טומאה פאמורה כנדה מטמאה בטימאת לידה ואפילו כעתח
פקר כלא דס : דוהה . לשון דבר הוב מנופה . לשון אחר לשון מדוה וחולי סאין אשה רואה דס עלת תמלה ראה וחריה ככדוין עליה :
(ד) חשב . אין תשכ אלח לשון עכשה כמו (דכויסא) ותטבו בקדש (בראשית יג) וישכ כאלוגי ממרא : בדמי טהרה : א"פ שרואה טהרה :
בדמי טהרה . לא חסיק ה"א הוה סס דבר כמותה : ימי טהרה . מפיק ה"א ימי טהרה שלה (א) : לא תגע . אהרה לאוכל וכולי כמו
שמינה דיכמות (דף ע"ד) : בכל קודש . (מכות יד יבמות שם) לרבית את סתרווה לפי שווי טבולת יום ארון שטכלה לסוף
סמינה ואין שמינה אעריס לטהרה עד שקיעת החמה של יום ארבעים שלחן תביא את כפרת טהרה : (ז) והקריבו . (זכויס"ג
כנהדרין פג) למדך סאין מעכשה לאכול בקדשים אלא אחד סמס ואי זכויס הוא חטאת של וכפר עליה הכהן וטהרה מי שהיא כאלכפר בו טהרה
תלויה : וטהרה . מכלל שער כאן קרויה טמאה : (ח) אחד לעולה ואחד לחטאת . לא הקדימה הכתוב אלא למקדשה אכל
להקדשה

באר רחובות דקדוקי רשי"ה

(א) ראה לומר כדאי טהרה שה"א כלתי מפיק והיינו סאין דבש כמותה שם כן ה"א נוספת לנמרי ויהי כאלו פתיס בדמי טוהר (אין
כלטפון רייניקייט) אכלימי טהרה שה"א בחפיק שם דבר עם כיומי הנקיבה הוא וכללו כתיכוימי טוהר שלה (אין טעם פון איהר
רייניקייט) ואסתר לית טעם לטמא לטמא באחת כדמי טהרה לא מפיק הוא יומי טהרה מפיק הא משום דכל תלתין ותלתא יומין אף אם
תראה דס לאו כלום הוא לפי זה לא מוטל עליה לבדוק בכל עת לכן לא מפיק הא אכל הימים נוטלים עליה למחוי ולמספר דכאשר כלו לה תלתא
ותלתין יומין לומר אסתראה אחר כך תשיה תחילת כדה לכן הוא מפיק הא ימי טהרה למימרא כדיתה תלית מילתא לממני יומין :

משום

רשב"ם

אשה כיתוריע . (כ) כי תתעבה בין זכר בין נקבה : אם זכר תלד . יהא דיקו קן : ואם נקבה תלד כן וכך דינה :
כולל ואחר כך מפרש : שבעת ימים . חסלו לא ראתה דס : כימי נדת דותה . כימי רחוק חוליה המפורש לפנינו
על ידי ראיות דס עמא ראית דס לידה : נדה . לשון נודה ומרותה מבעלה . דותה לשון חולי . כמו לבי דוי : (ד) כדמי
טהרה . שאינו דס נדות . פשוטו כמאן דאמר שני מעיינות כן זס של ל"ג יומין שציינן טהור הוא : (ח) וטהרה . לאכול קדשים .
כן כיומי חמשים . כי חוסר כימורים הוא אוכל תרומה מקערה . קשה גריס ששמו . אכל בקדשים אינו אוכל עד לאחר כפרה :

אדם

מכלל יופי

יב תוריע (כ) נדה . שם סמך ענין רחוק : ומפני ההא נהפך הקמץ חטף בעין הפועל .
(דוהה) . שם או מקור וענינו חולי : (ימול) . מכנין נפעל : (ד) (ברמי טהרה) . שם
והא אינה מפיק ואינה סימן הנקבה הנסתרה אך הוא שם
למדו והקמץ חטף היה ראוי כפא הפועל בפלם עצמה תקבא

שאת

15

טו

(*)

לא תמצא ידה די שיה ולקחה שתי יתרים
או שני בני יונה אחד לעלה ואחד להטאת
וכפר עליה הכהן וטהרה : פ

יג א וידבר יהוה אל משה ואל אהרן

לאמר : ב אדם כי יהיה בעור בשרו

שאר או ספחת או בהרת והיה בעור

בשרו לנגע צרעת והוא אל אהרן הכהן

או אל אחד מבניו הכהנים : ג וראה

הכהן ואת הנגע בעור הבשר ושער בנגע

הפך לבן ומראה הנגע עמק מעור בשרו

נגע צרעת הוא וראהו הכהן וטמא אתו :

ד ואם בהרת לבנה הוא בעור בשרו

ועמק אין מראה מן העור ושערה לא

הפך לבן והסניר הכהן את הנגע שבעת

ימים : ה וראהו הכהן ביום השביעי והנה

הנגע עמור בעינו לא פשרה הנגע בעור

והסנירו הכהן שבעת ימים שנית :

ו וראהו הכהן ארבע ביום השביעי שנית

והנה כהרה הנגע וקרא פשרה הנגע בעור

וטהרו הכהן מספחת הוא וכבס בגדיו וטהר :

ז ואם פשה תפשה המספחת בעור

אחר הראתו אל הכהן לטהרתו ונראה

שנית אל הכהן : ח וראהו הכהן והנה

פשתה המספחת בעור וטמאו הכהן צרעת

הוא

כמיסת אימרא ותסב תרין שפנינין או תרין

בני יונה חד לעלתא וחד להטאתא וכפר

עלה כהנא ותדבי : א ומליל וי עט משה

ועט אהרן למימר : ב אינש ארי יהי

במשך בסריה עמקא או עדנא או בהרא

ויהי במשך בסריה למכתש סנירו ויתיתי

לורת אהרן כהנא או לורת חד מבגודו

כהנא : ג ויחזי כהנא ית מכתשא במשך

בסרא ושערא במכתשא אתהפוך למחור

ומחזי מכתשא עמיק ממשך בסריה מכתש

סנירותא הוא ויחזינה כהנא ויסאב יתיה :

ד ואם בהרא חורא היא במשך בסריה

ועמיק לית מחוצה מן משקא ושערה

לא אתהפוך למחור ויסור כהנא ית

מכתשא שבעא יומין : ה ויחזינה כהנא

ביומא שביעאה והא מכתשא קם כדהנה

לא אוסיף מכתשא במשקא ויסנירינה

כהנא שבעת יומין חנינות : ו ויחזי כהנא

יתיה ביומא שביעאה חנינות והא עמיק

מכתשא וקרא אוסיף מכתשא במשקא

וידבינה כהנא עדיתא היא ויצבע לבושותי

וידבי : ז ואם אוספא תוסיף עדיתא

במשקא בתר דיתחזי לכהנא לדכותיה ויתחזי

חנינות לכהנא : ח ויחזי כהנא והא אוסיפת

עדיתא במשקא ויסאיבינה כהנא סנירותא

היא

רשי

למקרה האמת קודם לעולה כך פנינו מוכחים ספרק כל המדור (ובתים כט) : (ב) שאח או ספחת וכו' (נגעים עא) שמוע
נגעים הם ולכמות וכו' : בהרת : חברבורות טיי"אר בלע"ו וכן (אע"ל) כהיר מוח כמחיים : אל אהרן וכו' (אויב לו)
זרת כמקוב היה סלין טומאת נגעים וטהרתו לאל"ע פכמן (ח"ב) : (ג) הפך לבן : עתקילה שחור והכך ללכן בתוך כהנא וישיש מעך
פניס

השפה ידה הי' כמזימת לכוונתה איקרא ומיטב תרין שפניניו או תרין גזלין בני יונן חד לעלתא וחד לתקארא ויכפר
 עלה כהנא ומידי : א ומליל י עם משה למימר : ב בר גש ארם
 יהו במשך בקריה שומא וקפא או קלופי או בתמי יהו במשך בישריה למיבתש
 סגרו ויתיה לנת אהרן כהנא או לנת חד מקני כהנא : ג ויחמי כהנא

ירושלמי

סוקא או קלפא או בקמי :

יה בכתשא במשך בישרא ושערא בכתשא איתהפיד לחיור וחיורי בכתשא עמיק לתחור כתלגא יתיר ממשך
 בישריה ממשך סגרוחא הוא ויהמיניה כהנא ויסאיב יתיה : ד ואם בתמי חצורתא קסידא היא במשך בישריה
 ועמיק לנת חנינה למתור כתלגא יתיר מן פשכא וישערה לא איתהפיד לחיור קסידא וסגר כהנא מכתשא שבכא
 ימין : ה ויהמיניה כהנא ביקמא שכינעארה והיא מכתשא קם בר תורה לא תליך פסיגא דמכתשא במשכא
 וסגריניה וגוי : ו ויחמי כהנא יתיה ביקמא שכינעארה תניגות והא עמא מכתשא לא תליך פסיגא דמכתשא
 במשכא וידביניה כהנא קלופי מטפלא הוא ויצבע לברשוי ודכי : ז ואם תלוי תליך פסיגא דקלופי דמיטפלא
 במשכא קבר ראיתתמי לכהנא לדכרמיה ויתחמי תניגות לכהנא : ח ויחמי כהנא והא תליבת פסיגא דקלופי

מיטפלא

רשיי

שנים (ה"ב) : עמוק מעור בשרו . (מ"ב) כל מראה לכן עמוק הוא כמראה חמה עמוקה מן הכל . ושטא אוהו . יאמר לוטמח
 אתה שער לכן סייון טומאה הוא גזירת הכתוב : (ד) ועמוק אין מראה . לא ידעתי פירושו : והסגיר . יסגירו כבית א'
 ולא זרחה עד סוף השכוב ויכיתו סימנים עליו : (ה) בעיניו . כמראהו וכשיעורו הראשון : והסגירו שגור . הא אם פשה
 בשכב ראשון טעה עומלט : (ו) כהה . הוכחה ונמרחיתו הא אם עמד במרחיתו לופשה טמא : מספחת . שסנגע טמור :
 זכבס בודיו וטהר . הוא לזכוק להסגר כקרא טמא ונריך טילה : (ח) ושטאו הכהן : ושטמאו הרי הוא שומלט זכוק
 לנערים ולתגלת ולקרוב האומר כפרשת זאת תהיה : צרעת היא . המספחת הזאת : צרעת . לשון נקבה : נגע . לשון
 זכר

רשב"ם

(כ) אדם כי יהיה בעור כשרו . כל פרשיות נביא אדם ונביא בנדים ונביא בתים ונוראותיהן וחשבון הסגרים ושערות לכנות
 ושער ספור ונכס חין לנו אחר פשוטו של תקרא כלום ולא על פקיות דרך ארץ של בני אדם אלא המדרש של חכמים וחוקותיהם
 וקבלותיהם ופי החכמים הראשונים הוא העיקר (ס"א כד"ח) (ד) כי יהיה בעור כשרו . לפי שלפינו יאמר כי יהיה כו נגע בראש יש
 כזון הנריך כאן לומר בעור כשרו : שאת . לשון נוכח . טחילה לבנה כל כך כהרת . אכל הכהרת לבנה היא . כדכתיב
 סגור הוא בשחקים ובראית עמוקה יותר אכהרת כמראה חמה עמוקה מן הכל (ס"א כד"ח) (ג) ומראה הנגע עמוק : לכן .
 ועמוק חין מראהו . שחיו לכן כאחד ונוראות נגעים המורש כמסכת נגעים : (ו) ספחת . טפילה לשאת . או טפילה לכהרת .
 תולדות שאת . וגם יש תולדות לכהרת להגטרף עמה כדכתיב . ספחתי נא אל אחת הכהנות . לשון טפילה ונורוף : כך פירש
 או

מכלל יופי

על המסמכות : (ג) (בעור הכשר) . הכשרה עליון
 והיצון יקרא עור כנגד הבשר אשר החרתו הפנימי :
 (הפך לבן) . כודד : (ד) (ושערה) . אה הכניו נחור
 והיתה ראויה במפיק : (לא הפך לבן) . כודד :
 (ה) (והסגירו הכהן) רוצה לומר יעמידנו סגור שריא
 יראנו אדם וגם סגור היה שלא היה יוצא בין העם :
 (ו) (והנה כחה הנגע) . תאר מן הקל לא פועל עבר
 מהדגש לפי שאין מנהג מאשר עיניהם הא מהדגש להחיות
 פא הצועל עבר כצרי כי אם כחרק כמשפטו בלא אות חריות
 נהג מקר טטר וכן מזה השרש שחולית ולא כההבב
 אסכני היה כהה אחד מן כהות לבנות ואף על
 פישמלת נעלשון זכר אפשר שחמצא לשון נקבה כמו
 נגע צרעת כיתה באדם או תשובתהיה אל הצרעה וענינו
 הקמותה עזור וכשהנגיע או השכר קרוב לרפואה תקמש
 הבשר והפכו פשת הנגע : (ו) (לטהרות) . פירוש
 אחר

יג (ב) (שאת) . לשון הנכה וכן פרו"ל בספרא
 שאת זו שאת כהרתו בדרת ספחת שני
 לכהרת מראה עמוק שני לשאת מה לשון שאת מוגבהת
 למראה צל שחם גבוהים ממראה החמה מזה לשון עמוק
 עמוקה כמראה החמה שהם עמוקים ממראה העל מה לשון
 ספחת טפלה שנאמר שחולל ספחני נא אל אחד הבהנות
 לאכל פת לחם וכשרש ספח פירש ואפשר כי היא החזוית
 הנאספת והמקובצת יחד מענין ישיביג ונספחו על בית
 יעקב שהוא ענין הקבוץ והדבוק ואסיפת דבר אל דבר
 ורו"ל פירשו כי לפיכך נקראת ספחת לפי שהיא טפלה
 לכהרת שניה לה כלוכן מלשון ספחני נא : (או כהרת) .
 ענין לוכן ונגה ולוכן כהרתה הוא כשליג ואמר בהרת עזרה
 כשליג ואמר יכול כשם שהיא שלישית בכרוב כך היא
 שלישית למראה תלמוד לומר לבנה היא אין לי מעלה טמנה
 זכמה היא לכנגדהה כשליג שנאמר והנה הוי"ם מצרעה
 כשליג : (אל אחד) . בא בפתח כלן גמלא סמיכות מיאין

הוא : פ ט נגע צרעת כי
 קהיה באדם והובא אל הכהן : י וראה
 הכהן והנה שאת לבנה בעור והיא הפכה
 שער לבן ומחירת בשר חי בשאת :
 יא צרעת נושנת הוא בעור בשרו וטמאו
 הכהן לא יסגרו כי טמא הוא : יב ואם
 פרוח תפרח הצרעת בעור וכסתה הצרעת
 את כל עור הנגע מראשו ועד רגליו לכל
 מראה עינו הכהן : יג וראה הכהן והנה
 כסתה הצרעת את כל בשרו וטהר את
 הנגע קלו הפך לבן טהור הוא : יד וביום
 הראות בו בשר חי וטמא : טו וראה הכהן
 את הבשר החי וטמאו הבשר החי טמא
 הוא צרעת הוא : טז או כי ישוב הבשר
 החי ונהפך ללבן ובא אל הכהן :
 יז וראה הכהן והנה נהפך הנגע ללבן
 וטהר הכהן את הנגע טהור הוא : פ
 יח ובשר כי יהיה בו בערו שחין ונרפא :
 יט והיה במקום השחין שאת לבנה או
 בהרת לבנה אדמת וראה אל הכהן :
 כ וראה הכהן והנה מראה שפל מן
 העור ושערה הפך לבן וטמאו הכהן ונגע
 צרעת הוא בשחין פרהה : פא ואם
 יראה הכהן והנה אין בה שער לבן
 ושפלה איננה מן העור והיא כהה והסגרו
 הכהן שבעת ימים : כב ואם פשה תפשה
 בעור

שלישי

היא : ט מכתש סגרו ארי חחי באינשא
 ויהי לותר כהנא : י ויחזו כהנא והא
 עמקא חורא במשכא והיא הפכה שער
 מחור ורושם בשרא תנא בעמיקתא :
 יא סגירותו עתיקא היא במשך בסריה
 ויסאביניה כהנא לא יסגריניה ארי מסאב
 הוא : יב ואם מסנא תסני סגירותא
 במשכא ותחפי סגירותא ית כל משך
 מכתשא מרישיה ועד רגלוחי לכל חיוו
 עינו כהנא : יג ויחזו כהנא והא תפרת
 סגירותא ית כל בסריה וידכי ית מכתשא
 כוליה איתהפיד למחור דכי הוא :
 יד וביומא דיתחזו ביה בסרא תנא יהי
 מסאב : טו ויחזו כהנא ית בסרא תנא
 ויסאביניה בסרא תנא מסאב הוא סגירותא
 היא : טז או ארי יתוב בסרא תנא
 ויתהפיד למחור ויחי לותר כהנא : יז
 ויחזוניה כהנא והא איתהפיד מכתשא למחור
 וידכי כהנא ית מכתשא דכי הוא :
 יח ואינשא ארי יהי ביה במשכיה שיחנא
 ואתסיא : יט והי באחר שיחנא עמקא
 חורא או יתהר חורא סמקא וירחזו
 לכהנא : כ ויחזו כהנא והא מחוקא מכי
 מן משכא ושערה ארתהפיד למחור
 ויסאביניה כהנא מכתש סגירותא והיא
 בשחנא סגיאה : כא ואם יחזוניה כהנא
 והא לית בה שער חור ומכיכא ליתדא מן
 יומין : כב ואם אוספא חוסיף במשכא
 ויסאב

מיטפלא ב'משכא ויפאמיניה בהנא מטול דסגירותא היא : ט מכתש סגור ארום יהי לכר גש וימיתיה לנת בהנא :
 ויחמי בהנא והא טומא וקפא חירא במושכא בעבור גמי והיא תפכת שערא למיחור בקרום ביעתא ורושבו
 בישרא תייא בשוקא : יא סגירותא עתיקתא היא במשך בישריה ויפאמיניה ויחלטיניה בהנא לא וגוי :
 יב ואין מלגיה תמי סגירותא במושכא ותמי סגירותא ית כל משך בישריה מרישיה ועד ריגליו לכר חירא
 דתמינו עיני דהנא ומתכוננו בין למדקא ובין לשאבא : יג ויחמי בהנא והא הפת סגירותא ית כל בישריה ויחמי
 ית מכתשא ברליה איתחפיד דתמורדני הויא : יד ברם ביומא דיתחמי ביה בישרא תייא דביה יהי מסאב :
 טו ויחמי בהנא ית בישרא תייא ויפאמיניה מטול דבישרא תייא דביה מסאב הויא סגירותא הויא :
 טז או ארום יתרב בישרא תייא ויתחפיד לחיור ויחמי לנת בהנא : יז ויתמיניה בהנא והא איתחפיד מכתשא
 למיחור ויחמי וגוי : יח ובר גש ארום יהי ביה במושכא שיחנא ויחמי : יט ויהי באפתר שיחנא שוקא
 זקפא חירא או בתי מיטפלא חירא סקא מערבין ויחמי לנת בהנא : כ ויחמי בהנא והא חינוקא סוקד מן
 מושכא למיחור וישערה איתחפיד למחור ויפאמיניה בהנא מטול דמכתש סגירותא הויא בשיחנא סגירתא :
 כא ואין יחמיניה בהנא ויהא לית בה שערא חירא ומיכיא לא איתא למיחור יהי מן מושכא מטול דהויא עמיא
 ויפאמיניה בהנא שוקא ויחמי : כב ואין הלכא תהליך פמינא במושכא ויפאב בדהנא יתיה וגוי :

רש"י

זכר (ב) : (א) ומחיה - טעמי"ט פלג"ז שכתב וקל"ט הובן שבתוך השלש למראה בשר אף הוא סיון טומאה שער לכך בלא
 מחיה ומחיה בלא שער לכך וז"ל פי שלא נאמרה מחיה אלא בשלש אף ככל המדרשות וילדותיהו הוא סיון טומאה : (יא) ערעת נישנת
 הויא - מכה ימכה היא תחת העורה וחבורה וזכרית כריחה מלאגלה ותחתיה וזלזל לזה שלל תאמר הואיל וזלזלתה מחיה אחרונה :
 (יב) מראשו - שללדס ועד רגליו : לכל מראה עיני הכהן - פירש לכהן שחשך מאורו : (יד) וכיום הראות בין בשר
 חי - אם נמוכה בו מחיה הרי כבר פירש שהוסיף סיון טומאה (ה"ב) אלא שהיה הנגע באחד מעשרים וארבעה ראשי איברים שחין
 מן חוץ משום מחיה לפי שאין נראה הנגע כולו כאחד שמוציא איך ויחך וחד ראש הזכר ונתגלה שפיע על ידי שחין
 כגון שהכריח ונגעה רכב ונרית בו המחיה למדט הכתוב שמוטא : וביום - (מ"טו בכורות לו) מה תלמוד לומר לומר
 ישיום שחתה הויא כוונת יום שחין אחר הויא בו מאן תזמן סתן נותקין לו שבעת ימיהו שחתה לו ולא טליתו ולכמות ולכיתו וכן כרגל מחין
 לו כל אי רגל : (טו) צרעת הוא - הכשר הוא - בשר - לשון זכר (ג) : (יח) שחין - (חולין ח) לשון מחוס
 שחחוס הכשר בלוקי הכז לו מחמת מכה שלא מחמת האר : ונרפא - השחין העלה ארובה ויחזיקו העלה נגע אחר :
 או בהרת לבנה ארמדמת - שחין הנגע לכך חלק אלא פתח ומעורב בשתי מראות לכן ולזרם : מראה שפל - ואין מומה שכל אלא
 מתוך לכטיטו הויא נראה שכל ועמק כזרחה חמה עמוקה מן הכל : (כב) נגע היא - השחת הוית או הכהרת :
 התתיה

באר רחובות דקדוקי רש"י

(ג) משום דקפא רישא דקרא לבישיה דחית חיל כרישא דקרא נגע צרעת כי תהיה לשון נקיפה (ז"ל ויערט זיין) ומסיים הקרא לשון זכר
 ונקבה הנגע עמוד (ער איו גבלין זין ויין גשעאלט) לכן קאמר רש"י דמלת צרעת לשון נקיפה הוא וקאי מלת צרעת דהיא לשון נקיפה על
 מלת תהיה דהיא נס כן לשון נקבה ונגע לשון זכר הוא וקאי על מלת עמוד כענין דהוא נס כן לשון זכר : (ג) משום דלעיל מיניה הוכיח
 רש"י דמלת צרעת הוא לשון נקיפה והם כן קשה היך שייך לומר כמלת צרעת מלת הוא לשון זכר לכן קאמר רש"י הכשר ההוא ורזה לומר דמסר
 בקרא

רש"י

מחיים (ס"א ד"א) (ח) צרעת היא - ומוחלט הוא ועש בדה עד שירפא ויביא צפרים : (ט) לנגע צרעת - שיהיה מקום
 הנגע בשר לכן כדכתיב מצורעת - כשנג - כך נקרא הנגע כשהוא לכן : (י) ומחית בשר חי - לא כעו בשר מבוטל כי אם
 חי שגדלה חתיכת בשר בתוך הנגע : (יח) שחין פירושו רכותיו שכל על ידי חמימות מלקות שהכוהן חכל שחין
 טל

מכלל יופי

אחריהו : (ט) (ביהיה) - שבאל צרעת היא - אחריהו הכשר ההוי : (יב) (ואם פרוח הפירח) - אמר כן
 להגלות הדבר ולהתפשט וכן בשחין פרהה : (טו) (הבשר
 התין) - פירושו הכריא : (יח) (וכשר) - שספרט :
 צרבת

בְּעוֹר וְשֵׁמָּה הִכְתוּן אֹתוֹ נִגַע הוּא :
 כג וְאִם-תִּחְתִּיךָ תִּעְמַד הַבְּהֵרֶת לֹא
 פִּשְׁתָּהּ צְרַבֶת הַשְּׁחִין הוּא וְטָהַרוּ הַכְּתוּן :
 ס כִּי יֵאָדָר בְּשֵׁר קִי-וְהָיָה בְּעוֹר
 מִכּוֹרֶת-אֵשׁ וְהָיְתָה מִחֵיֶת הַמִּכְנָה בַּהֲרַת
 לְבָנָה אֲדַמְדָּמֶת אֹד לְבָנָה : כִּה וְרָאָה אֹתָהּ
 הַכְּתוּן וְהֵנִיחָה נְהַפֵּךְ שִׁעָר לָכֵן בַּבְּהֵרֶת וּמִרְאֵהָ
 עִמָּק מִן-הָעוֹר צְרַבֶת הוּא בַּמִּכְנָה פִּרְחָהּ
 וְשֵׁמָּה אֹתוֹ הַכְּתוּן נִגַע צְרַבֶת הוּא :

רביעי
שני

כו וְאִם יִרְאָה הַכְּתוּן וְהֵנִיחָה אֵין בַּבְּהֵרֶת
 שִׁעָר לָכֵן וְשִׁפְלָה אֵינָה מִן-הָעוֹר וְהוּא
 כֹּהֵה וְהַסְּנִירוֹ הַכְּתוּן שְׁבַעַת יָמִים :
 כז וְרָאָה הַכְּתוּן בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי אִם-פִּשְׁתָּהּ
 תִּפְשֹׁה בְּעוֹר וְשֵׁמָּה הַכְּתוּן אֹתוֹ נִגַע צְרַבֶת
 ה' הוּא : כח וְאִם-תִּחְתִּיךָ תִּעְמַד הַבְּהֵרֶת
 לֹא-פִשְׁתָּהּ בְּעוֹר וְהוּא כֹּהֵה שְׁאֵת הַמִּכְנָה
 הוּא וְטָהַרוּ הַכְּתוּן כִּי-צְרַבֶת הַמִּכְנָה
 ה' חִי שִׁי הוּא : פ כִּי וְאִשׁ אֹד אִשָּׁה

קִי-וְהָיָה בּוֹ נִגַע בְּרֹאשׁ אֹד בִּזְקָן : ל וְרָאָה
 הַכְּתוּן אֲרֵי-תִּנְגַע וְהֵנִיחָה מִרְאֵהוּ עִמָּק מִן-
 הָעוֹר וּבּוֹ שִׁעָר צָהָב דָּק וְשֵׁמָּה אֹתוֹ הַכְּתוּן
 נִתַּק הוּא צְרַבֶת הַרְאֵשׁ אֹד הַנָּקוּן הוּא :

לא וְכִי-יִרְאָה הַכְּתוּן אֶת-נִגַע הַנִּתְקָה וְהֵנִיחָה
 אֵין מִרְאֵהוּ עִמָּק מִן-הָעוֹר וְשִׁעָר שְׁחָר אֵין
 בּוֹ וְהַסְּנִיר הַכְּתוּן אֲרֵי-נִגַע הַנִּתַּק שְׁבַעַת
 ט יָמִים : לב וְרָאָה הַכְּתוּן אֶת-הַנִּגַע בְּיוֹם
 הַשְּׁבִיעִי וְהֵנִיחָה לֹא-פִשְׁתָּהּ הַנִּתַּק וְלֹא-תִּירָה
 בּוֹ שִׁעָר צָהָב וּמִרְאֵה הַנִּתַּק אֵין עִמָּק מִן-
 הָעוֹר

וְיִסָּב בַּחֲנָא יִתִּיחַ מִכְתָּשָׁא הוּא : כג וְאִם-
 בַּאֲתֵרְהָ קָמַת בַּהֲרָמָה לֹא אוֹסִיפֶת רוּשָׁם
 שִׁתְּנָא הוּא וְיִדְבְּרִינָה בַּחֲנָא : כד אוֹ אֵינִשׁ
 אֲרִי-יִחִי בַּמִּשְׁכִּיחַ בְּנֹאֵה-דְנִגּוֹר וְתִחִי רוּשָׁם
 בְּנֹאֵה בַּהֲרָמָה חֲרָא סְמָקָא אוֹ חֲרָא :

כה וְיִחִי וְתִחִי בַּחֲנָא וְהָא אֵיתְהַפִּיד שִׁעָרָא
 לְחֲרָא בַּבְּהֵרֶתָא וּמְחֻזָּהָ עִמִּיק מִן-מִשְׁכָּא
 סְנִירוֹתָא הוּא בְּנֹאֵה סְנִירוֹתָא וְיִסָּב יִתִּיחַ
 בַּחֲנָא מִכְתָּשׁ סְנִירוֹתָא הוּא : כז וְאִם י
 יִחֻוּנָה בַּחֲנָא וְהָא לִית בַּבְּהֵרֶתָא שִׁעָר חֲרָ
 וּמִכְיָא לִיתְהָא מִן-מִשְׁכָּא וְהוּא עִמָּא
 וְיִדְבְּרִינָה בַּחֲנָא שְׁבַעַת יָמִין : כח וְיִחֻוּנָה
 בַּחֲנָא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה אִם-אוֹסְפָא תּוֹסִיף
 בַּמִּשְׁכָּא וְיִסָּב בַּחֲנָא יִתִּיחַ מִכְתָּשׁ סְנִירוֹתָא
 הוּא : כח וְאִם-בַּאֲתֵרְהָ קָמַת בַּהֲרָמָה
 לֹא-אוֹסִיפֶת בַּמִּשְׁכָּא וְהוּא עִמָּא עִמָּק
 בְּנֹאֵה הוּא וְיִדְבְּרִינָה בַּחֲנָא אֲרִי-רוּשָׁם בְּנֹאֵה
 הוּא : כט וְיִבְרַ אוֹ אֲתֵתָא אֲרִי-יִתִּי בִּיהַ
 מִכְתָּשָׁא בְּרִישׁ אוֹ בְּדָקָן : ל וְיִחֻוּ בַּחֲנָא
 גַּת-מִכְתָּשָׁא וְהָא מְחֻזָּהָ עִמִּיק מִן-מִשְׁכָּא
 וּבִיהַ שִׁעָר סוּמָק בְּעָדָק וְיִסָּב יִתִּיחַ בַּחֲנָא
 נִתְקָא הוּא סְנִירוֹת רִישָׁא אוֹ דִּיקְנָא הוּא :

לא וְאֲרִי-יִחֻוּ בַּחֲנָא גַּת-מִכְתָּשׁ נִתְקָא
 וְהָא לִית-מְחֻזָּהָ עִמִּיק מִן-מִשְׁכָּא וְשִׁעָר
 אוּכָם לִירַת בִּיהַ וְיִסְגַר בַּחֲנָא גַּת-מִכְתָּשׁ
 נִתְקָא שְׁבַעַת יָמִין : לב וְיִחֻוּ בַּחֲנָא גַּת-
 מִכְתָּשָׁא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה וְהָא לֹא-אוֹסִיף
 נִתְקָא וְלֹא-תִּנְהַבִּיהַ שִׁעָר סוּמָק וּמְחֻזָּהָ נִתְקָא
 לִית

מצוה ק"ע
ג' רבתי

לית עמיק מן-משקא : לג ויגלה סחרגי-
נתקא ודעם-נתקא לא יגלה ויספר בהנא
ותנתקא שבועא יומין תנינות : לד ויחוי
בהנא ותנתקא ביומא שבועאה וקא לא-
אוסף נתקא במשקא ומחזותי לירתורתי
עמיק

היעור : לג והתגלח ואת-הנתק לא יגלח
והסגיר הכהן את-הנתק שבועת ימים שנית :
לד וראה הכהן את-הנתק ביום השביעי
והנה לא-פשה הנתק בעור ומראהו איננו
עמק מן-היעור וסתר אתו הכהן וכבס בגדיו
וטהר

יונתן בן עוזיאל

כו ואין באהרה קמת בתקילא תליכת פסוקא צולקת שיתקא היא ודכיניה כהנא : כד או בר בש ארום יהי במושקיה
קוואה דגור וקחי רושם קוואה בתקו חגרא סוקמא מערבין או הוקרא בלחודא : כה ויחמי קהא כהנא ורוא
ארתפיד שעקא למיתער כסידא ותניניה עמיק למיתער כפלגא ימיר מן משקא סגורתא הוא זמני : כו ואין
יקמינה כהנא וקא לית בתקו שער מעור ומשקא לא איתרו למיתער ימיר מן מושקא מטול דהיא עמאי וסגורניה
ככהנא שובקעא יומין : כז ויתמיניה כהנא ביומא שבועאה אין הלכא תהליך פסוקא במושקא ויסאב כהנא ימיה
מטול דמקמיש סגורתא רזיא : כח ואין באהרה קמת בתקו לא תליבת פסינתא במושקא וקא עמאי שוכר
קוואה היא ודכיניה כהנא ארום צולקת כוואה היא : כט ויגבר או איתא ארום יהי זמני : לו ויחמי כהנא יר
מקמשא וקזא חזניה עמיק למיתער ימיר מן משקא וביה שער מצלחב כחור דהב דקיק ויסאב ימיה כהנא זמני :
לא וארום זמני כהנא ית מקמיש צוקא וקא לית חזניה עמיק למיתער ימיר מן משקא וישער אובס זמני :
לב ויחמי כהנא ית מקמשא ביומא שבועאה וקא לא תליך פסיון סמקשא ולא תוה ביה שער מצלחב כחור
דבב ותניו ניתקא לית עמק ימיר מן משקא : לג ויספר ית שערא דתורנית נתקא בדם דעם ניתקא לא יספר
ויקטו כהנא ית ניתקא שובקעא יומין : לד ויחמי כהנא ית ניתקא ביומא שבועאה וקא לא תליך פסיון ניתקא

במשקא

דישי

(כג) החתיה - טיקומה : צרכת השחין - כתרנומודשם שימאלינו אלף רוטס בחומם הכידי כשער - כלצרכת לשון רביעית עוד הכרניע
מחית חיוס כמו (יחזקאל כא) וכנרבו כה כל פנים רייט"רד כלע"ז : צרבת - רייט"שענט כלע"ז : (כד) מוחית המוכה - טיקומה ט כשחית
המכה כהכח לכרית פתוחה או לכנה חלקה זמיתו חתיה וסימני שחין שוין הם (הולין ק) ולמה חלקן הכתוב לומר שאין מלטרפין זה עם זה מולד
מלי גרים כשחין וחי גרים כמורה לא ידעו כגרים : כראש או בזקן - כל הכתוב לחלק בין נגע סמקום שער לנגע סמקום שער סוף סיונת
כשער לבן וזה סימנו כשער לבן : (ל) ובשער צהוב - טעמך שער שחור טכוללכויב : נתק הוא : כך שמו שלנגע (ת"כ)
סמקום שער : (לא) ושער שהור אין בו - האם היה שער שחור טהור ואין צריך להסגיר ששער שחור סימון טהרה הוא
כנתקס כמו שחור שער שחור נוח כוונתו : (לב) והנה לא פשה זמני - האם פשה או היה כושער לבן טחא :
(לג) והתגלח - סימנת כנתק : ואת הנתק לא יגלח - (ת"ב) מניש עתו פערות סמוך לו קסיב כדו שיהא כיכר אלס פשה

שח

רשב"ם

טל מכות אז הוא טכא על ידי חזיונות אז : (5) נתק - צרעת מוקוס סכר קורא נתק שכל כך תנתק כשער : (א5) וזיער
שחור אין בו - והסגיר - שחם היה בו שיער שחור כרוי הוא שחור לגמרי ואין נריך הסגר שכן כתוב לפנינו ושיער שחור נחת פה
כרפא

מבלל יופי

(כז) (צרבת) - שם ענין שרפה : (ל) (צהוב) - כמקום שער זמני ופירושו שהוא כתם שחור : (לג) (והתגלח) -
יוון קרוב לגזון הוהב : (נתק) - הוא שם נגע שרוא

וטהר : לה ואם-פשה ופשה הנתק
בעור אחרי טהרתו : לו וראה הכהן
והנה פשה הנתק בעור לא יבקר הכהן
לשער הזהב טמא הוא : לו ואם-בעינו
עמו והסתקו שער שחר צמת-בו נרפא
הנתק טהור הוא וטהרו הכהן :

ס לח ואיש או-אשה כי-יהיה
בעור-בשרם בהרת בהרת לבגת :
לש וראה הכהן והנה בעור-בשרם בהרת
בהרת לבגת בהק הוא פרת בעור טהור
ששי הוא : ס מ ואיש כי יפרט ראשו
שלישי קרת הוא טהור הוא : מא ואם מפאת פניו
יפרט ראשו נבח הוא טהור הוא : מב וכי-
יהיה בקרחת או בגבחת נגע לבן אדמדם
צרעת פרתת הוא בקרחתו או בגבחתו :

מג וראה אתו הכהן והנה שאר-הנגע
לבנה אדמדם בקרחתו או בגבחתו במראה
צרעת עור בשר : מד איש-צרוי הוא
טמא הוא טמא יטמאנו הכהן בראשו
נגו : מה והצרוי אשר-בו הנגע בגדיו
יהיו פרמס וראשו יהיה פרוי ועל-שפם
יעטה וטמא וטמא יקרא : מו כל-ימי
אשר הנגע בו וטמא טמא הוא בגד ישב
מחוץ למחנה מושבו : מז והבגד כי-
יהיה בו נגע צרעת בבגד צמר או בבגד
פשתים : מח או בשתי או בערב לפשתים
ולצמר

מכתש סגירו בלבוש צמר או בגד-בוש כהן : מח או בשתי או בערבא לכתנא

עמיק מן-משכא ונדבי יתיה כהנא ויצביע
לבושו ונדבי : לה ואם-אוקפא יוסף
נתקא במשכא בתר דמותיה : לו והויניה
כהנא והא אוסיף נתקא במשכא לא יבקר
כהנא לשער סומק מסאב הוא : לו ואם-
כד-הנה קם נתקא ושער אוקם צמת-ביה
אסמי נתקא דכי הוא וידכניה כהנא :

לח ונבר או-איתתא ארי-יהי במשך
בסרהון בהרן בהרן חורן : לש ויחזי כהנא
והא במשך-בסרהון בהרן עמין חורן בוחקא
הוא סגי במשכא דכי הוא : מ ונבר ארי
יתר שער-רישיה קרח הוא דכי הוא :

מא ואם-מקבל אפוחי יתר שער רישיה
גלוש הוא דכי הוא : מב וארי-יהי
בקרהיתא או בגלושותא מכתש חור סמוק
סגירות סגיא היא בקרהותיה או בגלושותיה :
מג ויחזי יתיה כהנא והא עמיק-מכתשא
חור סמוק בקרהותיה או בגלושותיה כמחוי
סגירות משך בסרא : מד גבר-סגיר הוא
מסאב הוא סאבא וסאביניה כהנא ברישית
מכתשיה : מה וסגירא דביה מכתשא
לבושו יהוין מבועין ורישיה יהי פרוי
ועל-שפם באבילא-יתעמף וקרא-
תסתאבון ולא-תסתאבון יקרי : מז כל-
ימיו דמכתשא ביה יהי מסאב מסאב
הוא בלחודוהי יתיב מברא למשריתא
מוחביה : מו ולבושא ארי-יהי ביה

מכתש סגירו בלבוש צמר או בגד-בוש כהן : מח או בשתי או בערבא לכתנא

ולאמרא

ששי שלישי

מצוה קע"א

מצוה קע"ב

במשקא ותיאיה ליחוי עמיק למחור יתיר מן משקא וקדי יתיה וגוי : לה ואין סלך מהסלך פיקינא דנימקא וגוי
 לו ותימניה בהנא והא חליך פיקיון נקא במשקא לא יפישש בהנא לשער מצלחב כטול דמסאב הוא :
 לו ואם בד הורה קם ניקא ושער אובב צמח ביה איתמי וגוי : לה וגבר או איתא ארום יהי במשוך
 בישריהון בהקי בהקי חיונו : לט ויהמי בהנא והא במשוך כשריהון בהקי עמיו חונרו צמר הוא פני במשקא
 דמי הוא : מן וגבר ארום יתר שער רישיה קרות הוא דמי הוא : מא ואין מקביל אנפוי יתר שער רישיה
 גלשלישן הוא דמי הוא : מב וצרום יהי בקרוהא או בגלשולשקא מכתש חיון סמיקרי מעבב סגירות פגיא
 הוא בקרוחמיה או בגלשולשקמיה : מג ויהמי יתיה בהנא והא שומת מכתשא חיונא סמקא מערבב בקרוחמיה או
 בגלשולשקמיה הי פתיו סגירות משך בישרא : מד גבר סגיר וגוי כטול דכרישיה מכתשיה : מה ומצורקא
 דמיה מכתשא לבושו יהון מבוטא ורישיה יהי מרבי פרוע ועל ספקיה יהוי מהלך ועל שיקמיה יהוי מעטף ויהי
 באבולא יהי לבוש וקרנא מבריו וצמר רחוקו רחוקו מן מסאבא : מו כל יומיו וגוי כטול דמסאב הוא בלחדוי
 ימיב ולצד איתמיה לא יתקבב מקרא למשריהא מהביה : מז ולבושא ארום יהי וגוי : מה או בשירקא

או

רש"י

שאל יפסה יעפור השערות ואל למקום הגולות : (לה) אהרי טהרתו : אין לי אלא פנזה לאחר הפיטור ומין אף כסוף שכוב ראשך וכסוף שכוב
 שני תלמוד לגור פסה יפסה : (לו) ושער שחור : מין אף ארוך והאדום שאינו צהוב ל' ושער ולפון צהוב דומה לתכנית הזהב כגון זהב
 אור כלא כליע"ו טהור הוא וטהרו הכהן . הא טמא טהרו הכהן לא טהר (מ"ק) : (לח) בהרות חכרות : (לט) כחות לבנות .
 שאין לזכר שלהן עו אלא כזה : בהק . כמין לזכר הנהיג הכהן אדם שקורין רש"ו בין חכרות אדמיותו קרוי בהק כלש עדין
 שכן עדין לעדשה ומהיק הכהן כללית : (מ) קרה הוא טהור הוא . טהור טמאית ניתקין שאינו כדון כסיוני ראש וקן סין
 מקום שער אלא כסיוני נגע עור כשר השער לכן ותימיה ופסיון : (מא) ואם מפאת פניו . משקיע קדקד כלפי פניו קרוי נכחת ואף
 הנדעין שואין ומכאן ככלל ומפניו קדקד כלפי אחריו קרוי קרה : (מב) נגע לבן אדומים . פתוך . מין שאר המראות תלמוד
 לומר כמראה צרעת עור כשר כמראה הצרעת האומר כפרשת עור כשר אדם כי יראה כעור כשרו . ומה אומר בו שטמא אחר כשר מראות ונדון
 כשתי שבויות ולא כמראה צרעת האומר כשחן ונכזה שהוא כדון כסיוני נגע עור כשרו ולא כמראה צרעת האומר כשחן ונכזה שהוא כדון כסיוני נגע עור כשרו
 שאת ותולדותיה כהרת ותולדותיה : (מד) בראשו נגעו . אין לי אלא כתיקין מין לרבות שאר המונעים ת"ל טמא יטמאנו לרבות את
 כלן על כלן הוא אומר כגון דיו יטמאנו וכו' : (מה) פרושים . קרושים . פרוע . מגדל שער : ועל שפם יעטרה .
 כאכב . שפם שער השפטים גר"ו כליע"ו : וטמא טמא יקרא . משמיע שהוא טמא ויפרשו ממנו (מ"ק) : (מו) בדד יישב . שלא
 יהיו טמאים יושבין עמו . ואחריו רבותינו מה נשתנה משאר טמאים לישב כדד הואיל והוא הכדיל כל' הרע טין איש לאשתו טין איש לרעהו אף
 הוא כדיל . מחוץ למחנה . מן לג' מתנות (פסחים סו) : (מז) לפשתים ולצמר . שלפשתים או של צמר : או בעור .
 זה

מכלל יופי

קמין בזקף : (לו) (לא יבקר) . ענין דרישה ובקור :
 (לז) (ואם בעיניו) . מראהו שהיה בו מהחלה וכן לא
 הפך הנגע את עינו : (כהק) . הוא מין נגע לבן ונגדו רלו
 הרבה אבל פחות מטהרה ומשאית ומספחת וכן אמרו בספרא
 בהק הוא טהור הוא טהור וממנו ולמעלה טמא ודומה
 לו בענין הנהיגה שחרגם יונתן שנואל לכבס סגרה נגד
 מווי יקרה קברקין שמי
 שמיא . (מ) (כיומרט) וכשורש נכח כח הנכחת הוא
 ענינו נפילת השער : מקום שלא היה בו שער אכל
 (מא) (קרה גכה) : קרחת הוא שהיה בו שער
 ומרט וכן נכחת כנגד ענין
 כנגד חס וכן כנגד שער מפני
 הצרעת אכל קרחת כנגד
 שנקרט שער סבו מפני יפנו
 והצרעת קו :
 משניהם למדת מה שאו"ל
 מן הקדקד שופע לאחריו זה
 היא קרחת מן הקדקד שופע
 לפניו זה היא גכה ועין
 בשרשו : (מג) (לבנר)
 אדומתה : פתוך ומעורב

ולצמד או בעור או בכל-מלאכת עור :
 מט ותיה הנגע יקרקו או אדמדם בבגד
 או בעור או-בשתי או בערב או בכל-כלי-
 עור נגע צרעת הוא וקראה את-הכהן :
 נ (ראה הכהן את הנגע והסגיר את-
 הנגע שבעת ימים : נא וקאה את הנגע
 ביום השביעי כי-פשה הנגע בבגד או-בשתי
 או בערב או בעור לכל אשר-יעשה העור
 למלאכה צרעת ממארת הנגע טמא הוא :
 נב ושרף את הבגד או את-השתי או
 את-הערב בצמד או בפשתים או את כל-
 כלי העור אשר-יהיה בו הנגע כי-צרעת
 ממארת הוא באש תשרף : נג ואם יראה
 דהכהן והנה לא-פשה הנגע בבגד או בשתי
 או בערב או בכל-כלי-עור : נד וצנה הכהן
 וכסו את אשר-בו הנגע והסגירו שבעת-
 ימים שנית : נה וראה הכהן אחרי-
 הכבס את-הנגע והנה לא-הפך הנגע את-
 עינו והנגע לא-פשה טמא הוא
 באש תשרפנו פנתת הוא בקרחתו או
 בנבחתו : נו ואם יראה הכהן והנה כחה
 הנגע אחרי הכבס אתו וקבע אתו מן-הבגד
 או מן-העור או מן-השתי או מן-הערב :
 נז ואם-תראה עור בבגד או-בשתי
 או בערב או בכל-כלי-עור פרחת הוא
 באש תשרפנו ארץ אשר-בו הנגע :
 והבגד

שביעי
 רביעי
 הכבס את-הנגע והנה לא-הפך הנגע את-
 עינו והנגע לא-פשה טמא הוא
 מפיטיר

ולעמרא או במשכא או בכל-גיבנת
 משך : מט ויהי מכתשא ירוק או
 סמוק בלבושא או במושכא או-בשתיא
 או בערבא או בכל-מאן דמשך מכתש
 סגירותא הוא ויתחזי לכהנא : נ ויתחזי
 כהנא ית-מכתשא ויסגר ית-מכתשא
 שבעא יומין : נא ויתחזי ית-מכתשא ביומא
 שביעאה ארץ-אוסף מכתשא בלבושא
 או בשתיא או בערבא או במשכא לכל
 דיתעביד משכא לעיבודתא סגירות
 מחסרא מכתשא מסאב הוא : נב ויוקד
 ית-לבושא או-ית-שתיא או ית-ערבא
 בעמרא או בכתנא או ית כל-מאן דמשך
 דיהיביה מכתשא ארץ-סגירות מחסרא
 היא בנורא תתוקד : נג ואם יתחזי כהנא
 והא לא-אוסף מכתשא בלבושא או
 בשתיא או בערבא או בכל-מאן דמשך :
 נד ויפקד כהנא ויתורון ית דביה מכתשא
 ויסגרינה שבעא-יומין תניגות :
 נה ויתחזי כהנא בתר דתקורו ית-
 מכתשא והא לא-שנא מכתשא מן-כד-
 הנת ומכתשא לא-אוסף מסאב הוא
 בנורא תוקריניה תברא היא בשחיקותיה
 או בתרותיה : נו ואם תנא כהנא והא
 עמא מכתשא בתר דתורו יתיה ויבנע יתיה
 מן לבושא או מן משכא או מן שתיא או מן-
 ערבא : נז ואם-תתחזי עור בלבושא או-
 בשתיא או בערבא או בכל-מאן דמשך סגיא היג
 בנורא תוקריניה ית דביה מכתשא :
 ולבושא

א
 ב
 ג
 ד
 ה
 ו
 ז
 ח
 ט
 י
 יא
 יב
 יג
 יד
 יה
 יז
 יח
 יט
 כ
 כא
 כב
 כג
 כד
 כה
 כו
 כז
 כח
 כט
 לד
 לו
 לז
 לח
 לט
 מ
 מא
 מב
 מג
 מד
 מה
 מו
 מז
 מח
 מט
 מו
 מז
 מח
 מט
 נ
 נא
 נב
 נג
 נד
 נה
 נו
 נז
 נח
 נט
 ס
 סא
 סב
 סג
 סד
 סה
 סו
 סז
 סח
 סט
 ע
 עא
 עב
 עג
 עד
 עה
 עו
 עז
 עח
 עט
 פ
 פא
 פב
 פג
 פד
 פה
 פו
 פז
 פח
 פט

או בערבא לכיתנא ולעמרא או בצלא או בקל עימרת צלא : מט ויהי מכתשא ירוק או סמוק כלבושא או
 כצלא או בשתיה או בערבה או בקר מאן די צלא מכתש סגירותא היא ויתחמי רבנא : ג ויתחמי רבנא ויהי מכתשא
 וקטני גו : גא ויתחמי גו מכתשא קומא שביצאד ארס בליד פסיון מכתשא כלבושא או בשיתיה או בערבא
 או בצלא לקל דיתעביד צלא לעיבודתא צורעא מכתשא מכתשא קסאב הוא : נב ויקוד גו כלבושא או גו
 שתיה וגו : או ית כל מן די צלא דיהי ביה מכתשא ארי סגירותא מכתשא היא בנורא התקד : גג ואין יתחמי
 בנורא וקא לא הליך יסיון מכתשא כלבושא או בשיתיה או בערבא או בקל מאן די צלא : נד ויפקד פתנא
 ויתקורן ית יפקא דביה מכתשא ויסגרינה שובגא יסיון התניגת : נה ויתחמי רבנא בטר דתקורן ית מכתשא וקא
 לא שגא מכתשא מן פר תוא ומכתשא לא הליך יסיוניה קסאב היא בנורא ותקניה מטול דצורעא שקיעא היא
 בקרניה או בלבניה : נו ואין תבוא רבנא וקא עקא מכתשא בטר דתקורן יתה ויבוע יתיה מן לבושא או מן צלא
 או מן גו : נז ואין התחמי תוב כלבושא או בשיתיה או בערבא או בקל מאן די צלא קמא היא בנורא ת תקניה

רש"י

זה עור מלא נעשה כו מלאכה : או בכל מלאכת עור . זה עור שנעשה כו מלאכה : (מט) וירקק . ירוק שנירוקין : אדמוס .
 אדום שכלו נים : (נא) צרעה ממארת . לשון סילון מיליך חוי"טו שלעו . ומדרשו תו כו ראה שלא תכנה סימנו :
 (נב) בצמר או בפשתים . של צמר או של פשתים זהו פשוטו ומדרשו יכול יתגונו נטר ולתי פסתן וישרפם עמות"ל היא כלש
 תשרף חכה נרכזה דבר אחר עקבה"כ חכה"ל כנמר או כפשתים להוציא את האומיות שבו שהן נחמין אחר . (פסחים סח) אומיות
 לשון זעה לחו אומיה : (נד) את אשר בו הנגע . יכול מקום הנגע כלכד ת"ל את אשר בו הנגע . יכול כל הכנדר כולו טעון ככוס ת"ל
 כנגעם כי כן כסין הכנדר עמו : (נה) אחריהם . לשון העצמות (ד) : לא הפך הנגע אחר עינו . לא חכה מוחסיתו : והנגע לא
 פשה . שפעה : שם לא הפך ולא פשה שנת וחס"ל לא הפך ולא פשה חיי יודע מהו גשה לו ת"ל והסניר את הנגע מכל מקום דכרי רכי
 יהודה וחמיתים אומרים וכו' כללית בתורת כהנים ורמזותיה כן ל"ט בהמקרא על אופניו : פחתה היא . לשון נוויל כמו (שמאל ב"י) כלחת
 הפתחים כלומר שפלה היא כנג שמאלו שוקיעין : בקרחתו או בנבחתו . כתרנומו כשחזרתי לו כחדותיה : קרתהו . שחקים
 ישנים ומפני החדש שהליך לגוריה שוב וטון לפריחה בכנדים . שיהא טורה נאמרה קרחת ונבחת ולענין פירושו ותרומתו והוא ששוקיע קרחת . לשון שניש
 להן פרח ככולו טבור אף כן פרח ככולו טבור לכן חזו הכנע . לשון קרחת ונבחת ולענין פירושו ותרומתו והוא ששוקיע קרחת . לשון שניש
 ונבחת לשון פירוש כללי כנעם האחריותו הקדמותו שפחתה לשון חזיריים והנבחת לשון פנים כמו שכתוב ואם מפלת פניו ונמרת
 כל טופס נזירדון הקדקדילא חיי קחמור וכו' כהנים : (נו) וקרע אותו . יקרע מקום הנגע מן הכנדר וישרפו : (נז) וקרחת
 היא . דבר הסור ונמס : באש השרפנו . ח"ל כל הכנדר : וקר

באר רחובות דקדוקי רש"י

קרא חלת בשר וכלו כתיב לרעת הכשר הוא וקאי חלת הוא על חלת בשר בחסר בקרא דגם כן לשון חסר הוא . (ד) חלת העשות הוא
 לשון כעל (וחרין גטין מן חין אחרין) כלתי חלתי וזה לשון הוא מורגל ושגור כפי כל חלם וחלת הוכנס לשון העל הוא חלתינו
 שקיבל העולם עלידי חמתי (וחרין גטין מן חין אחרין) לית דער כהן העשו דען בעל הכית גויסן אוב' דער בעל הכית האט עו
 גוועסין

רשב"ם

נכפא חתק טזור הוא וטירו הכן : (נב) לרעת ומארת . כמו סילון מיליך וקון מלאכ . וכן החירה והעמותה . לשון קללה
 ומסרון : (נז) פחת . לשון מקורם שפחים ומחסר : חסלת אשה כי תזרע מיסוד רבינו שמואל

זאת

מכלל יופי

בקרחהו אלו השחקים בנבחתו אלו החדשים והוא פירוש
 ההרגום . והגאון פירש כי בקרחתו הוא אהור הבגד
 ובנבחתו הוא פני הכנדר והוא מה שאמר הכתוב בפירוש קרח
 ונכה וכתב עליו הראב"ע ול יופה פירש : (נו) (הכנס) .
 הראוי התפס והוא מורכב מהתפעל וסמיה שלא יזיר שם
 פועלו מהנוסף אם היה כרו מהפעל היה התפס והוא
 ואם היה כלו מהתפעל היה התפס והוא
 בחירק :

זאת

ומטוה בשתי נקודות : (מט) (ירקק או אדמוס) :
 באובהכל העין והלמד דרוב הירוק והאדמינות וכו' אז"ל
 יר ירק ירוק שנירוקים אדמוס אדום שבאדומים : (והראיה
 את זכה) באבן יוסאל : (נא) (מבארת) . ענינו
 מסארת : (נח) (לא הפך הנגע) . עומד : (ארת
 עינו) כדאחז שהיה בו מתחלה : (שחתה הוא) .
 הסרון ורבו ינו נשחמשו הרבה בזה הלשון באסרובאין
 פוחת אה הגו מבני שהוא עושה כדיואורים עזר לא פחות
 ולא יחר : (בקרחתו או בנבחתו) . פירושו בספרא

נח והבגד או השתי או הערב או כל-
כלי העור אשר תכבס וסר מהם הנגע
וכבס שנית וטהר : נט זאת תורת נגע-
צרעת בגד הצמר יאו הפשתים או השתי או
הערב או כלי-עור לטהרו או לטהרו :

ע"ז . כתי"ח סימן : ומפטרין ואושבא
מכעל שלישה . כמלכיסב' בס' ד'

נח ולבושא או שתיא או ערבא או-
כל-מין דמשך דיתחור ונעדי מנהון מכתשא
ויצבע חנינות וידכי : נט דא אורייתא
דמכתש-סגורו לבוש-עמר יאו כהנא או
שתיא או ערבא או כל-מין דמשך לנכיותיה
או לסאבותיה :

פ פ פ

א ומקרי' יי עס-משה למימר : ב דא
תהי אורייתא דסגורא ביומא
דדכותיה ותיתי לנת-כהנא : ג ויפוק כהנא
למברא למשריתא ויחזי כהנא והא אתסי
מכתש סגירותא מן-סגורא : ד ויפקד
כהנא ויסב למדכי תרמין-צפרין חין דכין
ואעא דארנא וצבע והורי ואזובא : ה ויפקד
כהנא ויכוס ית-צפרא דנא למן דחסף על-
מי מבוע : ו ית-צפרא תיתא יסב יתה
וית-אעא דארנא וית-צבע והורי וית-אזובא
ויטבול יתהון וירת צפרא תיתא בדמא
דצפרא דנכסתא על מי מבוע : ז וידי
על דמדכי מן סגירותא שבע זמנין וידביגיה
וישלה ית-צפרא תיתא על אפי הקלא :
ח ויצבע דמדכי ית-לבושותי ויגלח ית-
כל-שעריה ויסחי במי' וידכי ובחר-בן
יעול למשריתא וירחיב מברא דמשבגיה
שבעא יומין : ט ויהי ביומא שביעאה
יגלח ית-כל-שעריה ית-רישיה וית-דקניה
וינת נביני עינוהי וית-כל-שעריה יגלח
ויצבע

פ פ פ

יד א וידבר

יהוה אל-משה לאמר :
ב זאת תהיה תורת המצרע
ביום טהרתו והובא אל-כהן : ג ויצא
הכהן אל-מחויץ כפתנה וראה הכהן והנה
נרפא נגע-הצרעת מן-הצרוע : ד וצנה
הכהן ולקח למטהר שתי-צפרים תיות
טהרות ועץ ארז ושני תולעת ואזב :
ה וצנה הכהן ושחט את-הצפור האחת
אל-כלי-הרש על-מים חיים : ו ארת-
הצפור החיה נקח אהה ואת-עץ הארז ואת-
שני התולעת ואת-האזב וטבל אותם ואת
הצפור החיה ברם הצפור השחטה על-המים
החיים : ז והזה על המטהר מן-הצרעת
שבע פעמים וטהרו ושלה ארת-הצפור
החיה על-פני השדה : ח וכבס המטהר
את-בגדיו ויגלח את-כל-שערו וירחץ
במים וטהר ואתר יבוא אל-המחנה וישב
מחויץ לאהל שבעת ימים : ט והיה ביום
השביעי יגלח את-כל-שערו ארת-ראשו
ואת-זקנו ואת גבת עינו ואת-כל-שערו
ויגלח

מצוה קע"ג

מצוה קע"ד

ית עיקרא דביה מבחשא : נח רלכרשא או שיתיא או ערבא או כל מאן דיצלא דהחטור ויעדיה מיניה וגוי : נט דא אובייתא דמבמש סגורו לכוש עמר או דביתו או שיתיא או ערבא או כל מאן דיצלא לזבארהיה או לסאכרתיה :

פ פ פ

וידבר א ומליל י וגוי : ב דא תהי אורייתא דמוצוהיא ביומא דדכרדיה ויתרי לוח פקגא : ג ופוק בנקא וגוי ונחמי נהא איתמי סגורתא מן סגרא : ד ונפקד בנקא ויסב לדימדי מרין ציפורין חנין ודקצין וקיסא דארנא וצבע וזורי ואובא : ה ונפקד בנקא לטבחא ויכיס ית ציפרא חדא למאן דחספ על מי מבוצע : ו ית צפרא חיתא וסב יתה ית קיסא דארנא וית צבע וזורי וית איובא וישמש יתהו וית צפרא חיתא באדמא דציפרא דנקיסא דבמי מבוצע : ז ונדי על בית אפתי דימדי מן סגורתא שבעתי וימנין ויבכיניה ויפטור ית צפרא חיתא על אנפי תקלא ויהי אין איטימוס החרא גברא למילקי חוב בצורעא מיקא ציפרא חיתא לביתיה ביקמא החרא ומתפשרא למיקלא וית ציפרא נביסא הוא מקבר בנקא במיחמי מצורע : ח ויצבע דמדי ית לבושיו ויספר ית כל שעריה ויסחי בבוא וידרי ובמר בן יעול למשריתא ותיב מקרא למשכן בית מרחביה וקלא וקרב לצד אינתרניה שרבעא וימין : ט ויהי ביקמא שביעאה ויספר ית כל שעריה וית רישיה וית דיקאה וית נבימי עיניו וית כל שעריה

יספר

וישטי

(נח) וסר מחם הנגע . אם כשנפסוהו התחילה על פי כהן סר מומנו הנגע לבגדיו : ובפס שניה . לשון עכילה תרגום של כנאסין שפסרה וז' לשון ליכון ויתחזור חזן עזר שאינו ללכון אלא לטכול לכך תרגומו וילטע וכן כל כנאסי סגדים שהן לטכילה מתורגמין וילטע :

חסדרה

חסדרה אשה כי תזריע (ב) זאת תהיה תורת וגו' . מגילה כא) מלמד שאין מטהרין אותה סליה : (ג) אל מחוץ למחנה . מן לשלשה מחנות שנסתלח מס פיניו תלוטו : (ד) חיות . (הולין קמו) פרט לטריפות . טהורות : פרט לעוף טמא לפי שהנגעים באין על לשון הרע (הולין קמו ערכין טו) שהיא נחשה פשוטי דברים לפיכך הוזהרו לטהרתו לפי שם שנתפסין תמיד בנפשו קול : ועין ארו . לפי שהנגעים באין על גנות פרנס : וישני תולעת ואוב . וזה תקנתו ויתרפא יספיל עצמו מן האותות ותולעת וכאוב . עין ארו . מקל של ארו : שני תולעת . לשון של צמר נבוע וזוהרית (ב"מ כט) : (ה) על מים חיים . מות אוחס תחילה כלי כיו שיכא ז'ס נקוד ניכר בהם וכמה הנרביעית : (ו) את הצפור החיה יקח אותה . מלמד שאינו אונסה עמהם אלא ומרומה לנגמה אבל העץ והאוב כרוכין יחד כלשון הזוהרית כענין שחמר ואת עץ הארז ואת שני התולעת ואת האוב קמה אחת לשלשתן יכול כשם שאוביה ככלל אונדה כן לא תהא ככלל טכילה ת"ל וטבל אותם ואת הצפור החיה החזיר את הצפור לכלל טכילה : (ח) וישב מחוץ לאהל . מלמד (ח"ב) שאסור בתשמיש הנעשה : (ט) את כל שערו וגו' . כלל ופרט וכלל להביא כל מקום כיוס שער וזרחה וכבשה

באר רחובות דקדוקי רש"י

ובעבור שלשון הפעל אינו מורגל פני כל לכן כל מקום שחזר רש"י לשון הפעל דרכו להשיא עליו לראיה ולדמיון לשון הפעל המורגל אף דאין דמיון דמיון גמור כי לשון הפעל עניינו שקיבל הפעולה מן אחר כבלתי אמצעי ולשון הפעל עניינו שקיבל הפעולה על ידי אמצעי מכל מקום כזה הם שנים דשניהם המה מן העוקלים הפעולה וכלמה הסתום מן המפורש : ועדין זריכין לדכרי הגדולר אליה במוד ז"ל בספר הרבבה באותו הא וזה לשונו הכנס את הנגע ויקראג' מלה מורכבת מוכני הפעל והתפעל והוא מקור ואם היתה כולה מהפעל היתה הפקס או הפקס על משקל וקמשה לא המלחת יחזקאל ו"ו הקמחטק והקיבוץ (רבה לזונה השורק) אחיטקס ואם היתה כולה מהתפעל היתה הפקס או התכנס עק"ל :

(ה) מה

רשב"ם

זאת תהיה : (ו) וזהו שפע פעמים . על אותו העוהר חזרעתו . (כפ"א מ"הד : י"א) ואותם הכנאסין שקערורות

מבלל יופי

יד מצורע (ו) וארת שני התולעת . פירושו אדם בעל התולעת והעין היפה ורוצה בו הכרמו בן פירש בשרש שן ובשורש הלע כרמב ובאמרו שני התולעת כאמרו ארום העין היפה והוא הכרמו :

(ח) אל כלי חרס . כמו על וכן הגובה אשר על העינים לפי שהם גב לעינים : אל הקער הזה התפלת : יח (ט) (ואת גבת עיניו) .

18 ולי

יגלח וכבש את בגדיו ורחץ את בשרו במים
 וטהר : י וביום השמיני יסח שני כבשים
 תמימים וכבשה אחת בת שנתה תמימה
 ושלושה עשרנים סלת מנחה כלולה בשמן
 זך וחד שמן : יא והגמיר הכהן המטהר
 את האיש המטהר ואתם לפני יהוה פתח
 אהל מועד : יב ולקח הכהן את הכבש
 האחד והקריב אתו לאשם ואת לג השמן
 והניף אתם תנופה לפני יהוה : יג ושחט
 את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת
 א-ה-ה-ה-ה במקום הקדש כי כחטאת
 האשם הוא לכהן קדש קדשים הוא :
 יד ולקח הכהן מדם האשם ונתן הכהן
 על-התנוד און המטהר הימנית ועל-כהן
 ידו הימנית ועל-כהן רגלו הימנית :
 טו ולקח הכהן מלג השמן וצק על-כף
 הכהן השמאלית : טז וטבל הכהן את-
 אצבעו הימנית מן השמן אשר על-כפו
 השמאלית והזה מן השמן באצבעו שבע
 פעמים לפני יהוה : יז ומיתר השמן אשר
 על-כפו נתן הכהן על-תנוד און המטהר
 הימנית ועל-כהן ידו הימנית ועל-כהן רגלו
 הימנית על דם האשם : יח והנותר בשמן
 אשר על-כף הכהן נתן על-ראש המטהר
 וכפר עליו הכהן לפני יהוה : יט ועשרה
 רבבה את-החטאת וכפר על-המטהר
 מטמאתו ואחר ישחט את-העלה :
 כ והעלה הכהן את-העלה ואת המנחה
 המזבחה

שני
P
ט

ויצביע ית-לבושוהי ויסחי ית-בשריה במי
 וידכי : י וביום תמינאה יסב תרוחאמרין
 שלמין ואימרתא חדא בת-שתה שלמתא
 ותלתא עסרונין סולתא מנחתא דשילא
 במשח ולוגא חד דמשחא : יא ויקים כהנא
 דמדכי ית גברא דמדכי ונתהון קדם יי
 בתרע משכן זמנא : יב ויסב כהנא ית-
 אימרא חד ויקרב יתיה לאשמא ונת-לוגא
 דמשחא ויריס ונתהון ארמא קדם יי :
 יג ויכוס ית-אמרא באמר דיכוס ית-
 חטאתא וית-עלתא באמר קדיש ארי
 כחטאתא אשמא הוא לכהנא קודש קודשין
 הוא : יד ויסב כהנא מדמא דאשמא ונתן
 כהנא על-רום אודנא דמדכי דימינא ועל-
 איליון ידיה דימינא ועל-איליון רגליה
 דימינא : טו ויסב כהנא מלוגא דמשחא
 ויריק על-ידא דכהנא דסמאלא : טז ויטבול
 כהנא ית-אצבעיה דימינא מן-משחא דעל-
 ידיה דסמאלא וידי מן-משחא באצבעיה
 שבע זמנין קדם יי : יז ומשאר משחא
 דעל-ידיה נתן כהנא על-רום אודנא דמדכי
 דימינא ועל-איליון ידיה דימינא ועל-איליון
 רגליה דימינא על-דמא דאשמא :
 יח ודישתאר במשחא דעל ידא דכהנא
 נתן על-רישא דמדכי וכפר עלוהי כהנא
 קדם יי : יט ויעביד כהנא ית-החטאת
 וכפר על-דמדכי מסובתיה ובתר-כן יכוס
 ית-עלתא : כ ויסק כהנא ית-עלתא וית-
 מנזחא

מנחתא למדבקה ויכפר עלוהי בהנא ונדבי : חמישי
 כא ואס-מסכן הוא ולית ידוה מדבקה ש
 ויסב אימר חד דאשמא לארמא לכפרא ק
 עלוהיכוועסרונא סולתא חד דפירי במשח
 למנחתא ולונא דמשחא : כב ותרתי
 שפנינין או תרין בני יוגה דמדביק ידוה
 ויהי

המובקה וכפר עליו הכהן וטהר :
 ס כא ואם-כל הוא ואין ידו משנת
 ולקח כבש אחד אשם לחנופה לכפר עליו
 ועשרון סלת אחד כלול בשמן למנחה ולג
 שמן : כב ושתי תרים או שני בני יוגה
 אשר תשיג ידו והיה אחד חטאת והאחד
 עלה

יונתן בן עוזיאל

יפפר ויצבע נת לכושוי ויפתי נת כישוריה כמו ונדבי :
 שחא שלימה ותלתא עשרונין סמינא למנחתא פתיקא במשח ויתא ולונא תרא דמשח ויתא : יא ויקים בהנא
 דמנבי נת גברא דמנבי ונת אימריא קדם : יב בתרע משפן זימנא : יג ויסב בהנא נת איקרא חד ויקרב ימיה לקרבן
 אשמא ונת לונא דמשחא ונריס יתהון ארמא קדם : יד ויכוס טבחה נת איקרא באתרא דכוס נת חטאתא
 ונת עלתא באמר קדיש ארום הי כחטאתא היבין אשמא הוא לבהנא קודש קודשין רוא : יו ויסב בהנא סן
 ארמא באשמא ונתו בהנא על גדיקא מיצעא דאודנא דמדיקי דמינא ועל פירקא מיצעא דויה דמינא ועל פירקא
 מיצעא דריגליה דמינא : טז ויסב בהנא בידו וימינא קולונא דמשחא וירק על ידא דבהנא דשמאלא :
 טז וישמש בהנא נת איצעיה וימינא מן משחא דעל ידוה שמאלא ועל פירקא מיצעא דמינא :
 יז ויטמא דמשפיר משחא דעל ידוה ונתו בהנא על הפחים דאודנא דמדיקי דמינא ועל פירקא מיצעא דויה
 וימינא ועל פירקא מיצעא דריגליה וימינא עלוי אחר דיהב מן שרתיא אדם קרבן אשמא : יח ויטמא דמשפיר מן
 משחא וגוי ויכפר עלוי וגוי : יט ויעבד בהנא נת קרבן חטאתא ויפפר על דמדיקי מסואבתייה ויכפר וגוי :
 כ ויסיק בהנא וגוי ויכפר עלוי בהנא ונדבי : כא ואין מספן הוא ולית ידוה קספקא ויסב אימר חד אשמא
 לארמא מטור למכפרא עלוי ועשרונא סמינא חד פתיק דמשח ויתא למנחתא ולונא דמשח ויתא : כב ותרתי
 שפנינין

רש"י

(י) וכבישה אחת - לחטאת : ושלושה עשרונים - למנבי שלשה כבשים הללו שחטאתו ואשמוסל מצורע טעונין נסכים
 (סוטה יז) : ולוג אחד שמן - לאות עליו זכר וליתן ממנו על תנוך אומו ומתן כהנות : (יא) לפניו - מנחות צא כליסו)
 כשער נקטו ולא בעורה גלמה לפי שהיא מחוסר כפורים : (יב) והקריב אותה לאשם - יקריבנו לתוך העורה לשם אשם : להניף -
 שהיא טעון תנופה חי : והניף אותם - את האשם ואת הלוג : (יג) במקום אשר ישחט וגו' - על ירך המזבח כצפון ומה תלמוד
 לווי והלא כב - כאשר בתורת אשם כפרת לואת אהין שהאשם טעון חמישה כנפון לפי שינא זה מכלל אשמות לידון בהעמדה (ובחיסב)
 יכול הא חמישה כמקום העמדתו לכך כאשר נשחט במקום אשר ישחט וגו' : כי בחטאת - כי ככל החטאות האשם הזה הוא נכהן ככל
 עבודת התלויות ככה הוזה אשם זה לחטאת שלא תאמר הוזה דמו מכלל שא - אשמות ליכתוב על תנוך ובהיות לאיזה טעון מתן דמים
 ואחרייב נכחי מוכח לכך כאשר כי כחטאת האשם הוא לכהן יכולייה דמו ניתן למעלה כחטאת תלמוד לומר וכו' בתורת כהנים :
 (יד) הגוף - גדר אחיזי שחאון ולשון תנוך לא יודע לי והפותרים קורים לו טנד"ים : כהן - גודל : (ח) לפניו -
 (ח"כ) כנגד בית קדשי הקדשים : (כ) ואת המנחה - מנחת נסכים שלכמה : (כא) ועשרון סלת אחד - לכבשוג
 שהיא

מכלל יופי

(י) (ולגאחד) - מדה קטנה ידוע ביניהם והוא אחר
 מעשרים וארבעה כסאה והוא שער ששרה בצים ;
 (טו) (השמאלית) - תאר עם יוד דייחם : שקערורות

עלה : כג והביא אתם ביגם השמיני
 לטהרתו אל הכהן אל פתח אהל מועד
 לפני יהוה : כד ולקח הכהן את כבש
 האשם ואת לוג השמן והניף אתם הכהן
 תנופה לפני יהוה : כה ושחט את כבש
 האשם ולקח הכהן מדם האשם ונתן על
 תנוך און המטהר הימנית ועל כהן ידו
 הימנית ועל כהן כהן הימנית : כו ומן
 השמן יצק הכהן על כף הכהן השמאלית :
 כז ותה הכהן באצבעו הימנית מן השמן
 אשר על כפו השמאלית שבע פעמים
 לפני יהוה : כח ונתן הכהן מן השמן
 אשר על כפו על תנוך און המטהר
 הימנית ועל כהן ידו הימנית ועל כהן רגלו
 הימנית על מקום בם האשם :
 כט והנותר מן השמן אשר על כף
 הכהן יתן על ראש המטהר לכפר עליו
 לפני יהוה : ל ועשה את האחד מן
 התרים או מדבני תיונה מאשר תשיג ידו :
 לא את אשר תשיג ידו את האחד
 חטאת ואת האחד עלה על המנחה וכפר
 הכהן על המטהר לפני יהוה : לב זאת
 תורת אשר בו נגע צרעת אשר לא תשיג
 ידו בטהרתו : פ לג וידבר יהוה
 אל משה ואל אהרן לאמר : לד כי
 תבאו אל ארץ כנען אשר אני נתן לכם
 לאחוז ונתתי נגע צרעת בבית ארץ
 אחותכם : לה ובא אשר לו תבית והניד
 לכהן

רביעי
ששי

מסות קע"ו

ויהי חד חטאתא וחד עלתא : כג וייתו
 ויהוון ביומא תמינא לרכותיה לנת כהנא
 לתרע משכן ומנא קדם יי : כד ויסב
 כהנא ית אמרא דאשמא וית לונא דמשחא
 ויריס ויהוון כהנא ארמא קדם יי :
 כה ויבוס ית אמרא דאשמא ויסב כהנא
 מדמא דאשמא ונתן על רוס אודנא דמדבני
 דמינא ועל אליון ידו דמינא ועל אליון
 רגליה דמינא : כו ומן משחא ויריק כהנא
 על ידא דכהנא דשמאלא : כז ויהי
 כהנא באצבעיה דמינא מן משחא דעל
 ידו דשמאלא שבע ומנין קדם יי :
 כח ויתן כהנא מן משחא דעל ידו על
 רוס אודנא דמדבני דמינא ועל אליון ידו
 דמינא ועל אליון רגליה דמינא על אחר
 דמא דאשמא : כט ודישתאר מן משחא
 דעל ידא דכהנא יתן על רישא דמדבני
 לכפרא עלוהי קדם יי : ל ויעבד ית חד
 מן שפנינא או מן בני יונה מדרדביק
 ידו : לא ית דמדבניק ידו ית חד
 חטאתא וית חד עלתא על מנחתא וכפר
 כהנא על מדבני קדם יי : לב דא אורייתא
 דביה מכתש סגירו דלא תדביק ידו
 ברכותיה : לג ומליל יי עס משה ועס
 אהרן למימר : לד ארי תעלון לארעא
 דכנען דאנא וחיב לכוון לאחסנא ואתן
 מכתש סגירו בבית ארע אחסנתכון :
 לה וייעול דדיליה ביתא ויחוי לכהנא
 למימר

לכהן לאמר כנגע נראה לי בבית :

למימר במכתשא אתחוי לי בביתא :

לו וציה הכהן ופניו אתהפית בטרם

לו ויפקד כהנא ויפנון ית-ביתא עד-לא

יבא הכהן לראות את הנגע ולא יטמא כל-

ייעול כהנא למחוי ית-מכתשא ולא יסתאב

אשר בבית ואחר כן יבא הכהן לראות את-

כל-דבביתא ובתר כן ייעול כהנא למחוי

הקת : לו וראה את הנגע והנה הנגע

ית-ביתא : לו ויחוי ית-מכתשא והיא

מכתא

בקרת

יונתן בן עוזיאל

שפנינו רכרבו או חרוץ גוליו בני יון מה דתפיק ידיו ויהי חד חטאתא וחד עלתא : כג ויחוי יתחון וגו' : כד ויסב כהנא וגו' : כה ויכוס טבחה ית איקרא דאשמא גוסב כהנא מן אדמא דאשמא ויהו על גדיקא מיצעא דאודנא רמדימי ימינא ועל פיקא מיצעא דידוה ומינא ועל פיקא מיצעא דרין גליה מינא : כו ויהי כהנא באידבציה דימינא ממישחא דעל ידוה דשקאלא כהנא מן ימיניה על ידא דכהנא דשקאלא : כז ויהי כהנא באידבציה דימינא ממישחא דעל ידוה דשקאלא שבעמי זמניו קדם : כח ויהו כהנא ממישחא דעל ידוה עד גדיקא מיצעא דאודנא דמדימי ימינא ועל פיקא מיצעא דרין גליה מינא : על אהרי דיהב מן שיריקא אדם קרבו אשמא : כט ויהו דמשימר מן משחא וגו' לבקרא עליו קדם : ל ונעבר ית חד מן שפנינא ברכביא או מן גוליו בני יון מן סרה דמספקא דיה : לא ית מרה דמספקא דיה לאימינא ויהי ית חד חטאתא ויהי חד עלתא על קרבו מןהרה ויכפר כהנא וגו' : לב דא מחוי גוירא אחונית דביה מכמש צורבנא אין לא ספקת בין ידו דמימינא מן קרבינא ברכביא ויהי מן קרבינא קליליא האיליו דמיפרשעו קבא ליוס דכותיה : לג ומלילי וגו' : לד ארוס מיגלות לארעא דנגעו וגו' ומשפחה גבר דבני בירקא בתטופין ואיתו מכמש וגו' : לה ויהי דריליה ביתא ונהני לכהנא למימר הי כמכתשא אתחמי לי בביתא : לו ויפקד כהנא ויפנון ית ביתא עד לא ייעול כהנא למיחמי ית ביתא מטול דלא יסתאב כל דבביתא ומן בתר-גרין ייעול כהנא למיחמי ית ביתא : לו ויהמי כהנא והא מכתשא כהרין גריסין

רשי

שהיא אחד היא גשרון אחד לנמכיו : ולוג שמו . לתת חמוני על הכזהמת ושמן של כסמי הזכחה לא הוזק הכתוב לפרש . (כג) ביום השמיני לטהרה . שמיני לזכרים ולזאת ד ארוזאוכזאיתול ת : (כה) על מקום דס האשם . אפילו כתקת דס למד שאין דס גורם חלא המקום גורם : (לד) ונתתי נגע צרעת . (ויקרא ד') כהנא הוא להס שנגעו ס כאים עליהם לפי שמינין אמו ייס חטונות של זכר כחיות פתיים כל ארבעים סנה סהו ישראל ככתבה ועל ידי הנגע טותף הכח וזוכאן : (לה) כנגע נראה לי לי בבית . (נגעים ע"כ ת"כ) שפילו הוא חס וידע שהוא נגע ודאי לא יפסוק דבר ברור לומר נגע נראה לי אלא כנגע נראה לי : (לו) במרס וכא הכרין וגו' . שכל זמן שאין כהן מוקף לחיו זס תורת טומאה : ולא יטמא כל אשה בבית . (ת"כ) חס לא יפכה ויכח הכהן ויראה הנגע מוקף להסג וכל מה שזוכו יטמא ועל מה חסה תורה חס על כלי שטף יטמא ויטהרו ואם על אוכלין ויטמון יאכלם כימי טומאתו חס לח חסה תורה אלא על כלי חרס שאין להם טהרה כמקום : (לו) שקעורות . (ת"כ) שקעין פמריהן : וחלצו

רשב"ם

(לו) שקעורות . מין אחד מן המראות הוא שחכריו מוכחים עליו ירקקות אדמדמות (כזכרים) כמו שמלילו חמונים

מכלל יופי

שער כי הוא עמו שחרות ועכירות כמו הזעו שערורות . (ירקקות) . בהכפל העין והלמד לרוב הירוק וכן אדמדמות : וחלצו

(*) ימ פז

בקירות הבית שקערורות ונקרקות או
 אנדמנות ומראיהו שפל מן הקיר :
 לה ויצא הכהן מן הבית אל פתח הבית
 והסגיר את הבית שבעת ימים :
 לט ושבע הכהן בנוס השביעי וראה והנה
 פשה הנגע בקילת הבית : מ וצוה הכהן
 וחלצו את האבנים אשר בהן הנגע והשליכו
 אתהן אל מחוץ לעיר אל מקום טמא :
 מא ואת הבית יקצע מבית סביב ושפכו
 את העפר אשר הקצו אל מחוץ לעיר אל
 מקום טמא : מב ולקחו אבנים אחרות
 והביאו אל תחת האבנים ועפר אחר יקח
 וטח את הבית : מג ואם ישוב הנגע
 ופרח בבית אחר חלץ את האבנים ואחרי
 הקצות את הבית ואחרי הטוח :

מד ובא הכהן וראה והנה פשה הנגע
 בבית צרעת ממארת הוא בבית טמא הוא :
 מה ונתץ את הבית את אבניו ואת עצו
 ואת כל עפר הבית והוציא אל מחוץ
 לעיר אל מקום טמא : מו והבא אל
 הבית כל ימי הסגיר אתו וטמא עד הערב :
 מז והשקב בבית יבבס את בגדיו והאכל

מכתשא בכותלי ביתא פחתן ורקן או סמקן
 ומתנתן מכיך מן כותלא : לח ויפוק
 כהנא מן ביתא לתרע ביתא ויסגר ית
 ביתא שבעת יומין : לט ויתוב כהנא ביומא
 שביעאה ויתו וקח אוסיף מכתשא בכותלי
 ביתא : מ ויפקד כהנא וישלפון ית אבניא
 דבהן מכתשא וירמון ויתון למבדא לקרתא
 לאתר מסאב : מא וית ביתא וקלפון מגיו
 סחור סחור וירמון ית עפרא דקליפו
 למבדא לקרתא לאתר מסאב : מב ויסבון
 אבנין אותנתן ויעלון לאתר אבניא ועפרא
 אותרתן וסב וישוג ית ביתא : מג ואם
 יתוב מכתשא ויסגי בביתא בתר דשליפו
 ית אבניא ובתר דקליפו ית ביתא ובתר
 דאתשע : מד ויעול כהנא ויתו וקח
 אוסיף מכתשא בביתא סגירות מחסרא
 היא בביתא מסאב הוא : מה ויתרע ית
 ביתא ויפק למבדא לקרתא לאתר מסאב :
 מז ודועול לביתא כל יומין דיסגר יתיה
 יהי מסאב עד רמשא : מו ודושכוב
 בביתא וצבע ית לבושותיו ודיכול בביתא

בבית רש"י

יצבע

(מ) וחלצו את האבנים . כתרנו ויטלמן יטלס טמס כיוו (דברים כח) וחלצו נעלו לשון הסרה : אל מקום טמא .
 (ת"כ) מקום שחין טהרות וזאת נקראת שם לחדך הכתוב שהאבנים הללו חסידות תקומן כעודן בו : (מא) יקציע . רד"י"ר בלעז
 וכלשון משנה יש הרבה . מבית . (ת"כ) מופנים : סביב . סגירות הנגע . ש"כ נדרש כן יקלף העיני ססביב אבני הנגע :
 הקצו . לזון קצה אשר קציעו בקציע הנגע סביב : (מג) ואם ישוב הנגע ועו' . (ת"כ) יכול חור בו בנס יתא טמא ת' ליושבה הן ולא ישוב
 מה טיבה האמורה להלן בסוף סבוב חף טיבה האמורה כאן בסוף סבוב : הקצות . לשון העשות וכן הטיב אבל חלץ את האבנים מוסר השון
 אל האדם שחלצן וכו' וישאל לשון כפר כיון כפר דהר (ח) : (מד) ובא הכהן וראה והנה פשה . (ה"ב) יכול לא יתא חזיר טמא אלא ח"כ
 פשה כאתר צרעת מוח"ת ככתים וכלת' צרעת מוח"ת בבגדים מה להלן שמת' את המזור ח"כ ש"א ינו פשה חף כאן טמא את המזור ח"כ
 שח"כ מוסר ח"כ מה ת"ל אהבה פשה אין כאן מקומו של מקרא זה אלא ויתן את הטיב הים לו לכפרו אחר ואם ישוב הנגע : וראש ובה פשה
 כל לא כל ללמד אלא על הנגע . העומד בעיניו בטוב ראשון

בבית יכבס את בגדיו : מח ואם בא
 ויבא הכהן וראה והנה לא פשה הנגע
 בבית אחרי הטח את הבית וטהר הכהן
 את הבית כי נרפא הנגע : מט ולקח לחמא
 את הבית שתי צפרים ועץ ארו ושני
 תולעת ואזוב : נ ושחט את הצפר האחת
 אל כלי חרש על מים חיים : נא ולקח
 את העץ הארו ואת האזוב ואת השני
 התולעת ואת הצפר הקטנה וסבג אתם
 בדם הצפר השחוטת ובמים החיים והנה
 את הבית שבע פעמים : נב וחמא את
 הבית בדם הצפור ובמים החיים ובצפר
 הקטנה ובעץ הארו ובאזוב ובשני התולעת :
 נג ושלח את הצפר הקטנה אל מחוץ
 לעיר אל פני השדה וכפר על הבית וטהר :
 חמישי ° נד ואת התורה לכל נגע הצרעת
 ולנתק : נה ולצרעת הבגד ולבית :
 נו ולשאת ולספחת ולבהרת :
 נז להודת ביום השמא וביום הטהר ואת
 בין תורת הצרעת : פ א וידבר הנה אל
 משה ואל אהרן לאמר : ב דברו אל בני
 ישראל ואמרתם אלהם איש איש כי יהיה
 זב מבשרו זכו טמא הוא : ג וזאת תהיה
 טמאתו בזובו בר בשרו את זובו או החתים
 בשרו מזובו טמאתו הוא : ד כל המשכב
 אשר ישכב עליו הזב יטמא וכל הכלי
 אשר ישכ עליו יטמא : ה ואיש אשר
 יגע במשכבו יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא

יצבע ית לבושותי : מח ואם מעל יעזוב
 כהנא ויהי והא לא אוסיף מכתשא בביתא
 בטר דאתשע ית ביתא וידבי כהנא ורת
 ביתא ארי אתסי מכתשא : מט ויסב
 לדקאח ית ביתא תרתין צפרין ועא דארנא
 וצבע זהורי ואזובא : נ ויכוס ית צפרא
 חדא למן דחסף על מי מבוע : נא ויסב
 ית אעא דארנא וית אזובא וית צבע זהורי
 וית צפרא חיתא ויטבול ית הון בדמא
 דצפרא וכיסתא ובמי מבוע וידבי לביתא
 שבע זמנין : נב וידבי ית ביתא בדמא
 דצפרא ובמי מבוע ובצפרא חיתא ובאעא
 דארנא ובאזובא ובצבע זהורי : נג וישלח
 ית צפרא חיתא למברא לקרסא לאפי
 חקלא ויכפר על ביתא וידבי : נד דא
 אורייתא לכל מכתש סנירותא ולנתקא :
 נה ולסנירות לבושא ולביתא : נו ולעמקא
 ולעדנא ולבהרת : נו לאקפא ביום מסאבא
 וביום דכיא דא אורייתא דסנירותא :
 א ומליל י עס משה ויעס אהרן למימר :
 ב מלילו עם בני ישראל וחימרן להון
 נבר ובר ארי יהי דאזיב מבשריה דזביה
 מסאב הוא : ג ודא תהי סובתיה בזביה
 ריר בשריה ית דזביה או החתים בסריה
 מדזביה סאובתיה היא : ד כל משכבא
 דישכוב עלוהי דזבנא יהי מסאב וכל מנא
 דיתיב עלוהי יהי מסאב : ה ונבר דיקרב
 במשכביה יצבע לבושותי ויסחי במנא ויהי

לכושיו : מח ואין מעל יעול כהנא ויחמי וקא לא חליך פסיון מכתשא בביהא בתר דאיחמשית בירחא ונדב
 בבגא ית ביהא ארום איהסי מכתשא : מט ויפכ לבקאה ית ביהאמכתמו צפרין וקיסא דארנא רצבע וחרדי ואזובא :
 נ ויכוס טבחה ית ציפרא חדא למנא דפחרעל מי מכוע : נא ויפכ ית קיסא דארנא ית וגוי ויטמש
 יתיה בארמא דציפרא נכיקהא רבמי וגוי : נכ ונדפי ית ביהא בארמא דציפרא סיירא ובקיסא דארנא ובאזובא
 רבצבע וחרדי : נג ויפסור ית צפורא סיירא למברא לקרמא על אנפי חקלא ויפכר על ביהא ונדפי בכם אין
 אויטמוס ביהא למולקי חוב בצורעא סיירא צפורא חקן בייקא הווא ומתכשרא למיכלא ית ציפרא נכיקהא חרה
 מקבר כהנא כמחמי מרי ביהא : נד דא תהוי גופת אחוית אורייתא לכל מכתש סייריתא ולניתקא :
 נה ויצורעא דלכושא ולביהא : נו ולשוקא ולקלופי ולבהמי : נז למלפא כהנא לעמא פין יקא קבילא
 דלא למיחמי ביה מכתשא לבין יקא ויהירא ובין בר נשא מסאבא לבין בר נשא דביא דא תהוי גופת אחוית מכתש
 צורעא : א ומלילי י וגוי : ב מלילי עם בני ישראל ומיחרון להון גבר טלי או גבר סיב ארום יהוי דאיב
 מבישריה דההא חמא חלת זימני מסאב הוא : ג ודא תהי סאובמיה גונו חיעור דגיה חריר בישריה ער דגיה או
 דאיתסמס בישריה מדווייה סאובמיה הוא : ד כל משקבא דמיחד דמשבוב עלוי דובנא יהי מסאב וכל מנא דמיחד
 למיחב עלוי יהי מסאב : ה ויגבר די יקבב במשקביה יצבע לכושיו ויפסי בארבעין סאון דמיו יהוי מסאב ער
 רבשא

רש"י

שוכה מניין ת"ל והשוכה אין לי אלא אוכל ושוכה לא אוכל ולא שוכה מניין ת"ל יוכס יוכס ריבה ח"ל כלהא אחר אוכל ושוכה ליתן שיעור לשוכה
 כדי אכילת פרס (ברכות מא) : (נז) להורות ביום הטמא - איזה יום מטהרו ואיזה יום מטמאו : (ז) כיהיה זכ - יכול זכ
 מכל מקום יהא טמא ת"ל משערו ולא כל כשרו (ת"כ נדה מג) אחר שחלק הכתוב בין כשר לכשר זכית לדון טמא כזכ וטמא כזכ מה זכ
 מניין זכ שיהא מטמא טומאה קלה גדה מעומה טומאה קלה קרי מטמא טומאה קלה טומאה קלה טומאה קלה :
 זכ וטמא - (ת"כ) למד על העשה שהיא מטמאה - (גדה נה) זכ דנעס למי פנך של שזרין דחיו ודומה ללובן כינה המזורה שכבת זרע
 קשור כלובן כינה שאינה מזרת : (ג) דר - לשון ריר שזכאת כשרו : את זכבו - כמוריר שיואל ללול : אוהה תיס - שיואל עב
 וסותם את פי האמה ונסתם כשרו מטמא וזכו והוסטעו ומדרשו (מגילה ה גדה מג) מנה הכתוב הראשון ראיות שתיס וקרא טמא שאמר
 זכ משערו וזכו טמא הוא וזכה הכתוב השני ראיות שלט וקראו טמא שאמר טומאתו כזכור כשרו את זכבו או החתים כשרו וזכבו טומאתו
 היא הא כינה שתיס לטומאה והשלישית מוזיקתו לקרבן : (ה) כל המשכב - הראוי למשכב יכול אפי' מיוחד למלאכה אחרת ת"ל
 אשר יזכר אשר שכב לא נאמר אלא אשר ישכב המיוחד תמיד לכך יא זה שאמרין לו עמוד וכעשה מלאכתו : אשה ישב - ישכב לא נאמר
 אלא אשר ישב עליו הזכר כמיוחד תמיד לכך (כ) : (ה) ואיש אשר יגע במשכבו - לימד על המשכב שחיוונו ון חיונו זה כעשה אב
 הטומאה

באר רחובות דקדוקי רש"י

(ב) דהא ודאי איתא דאין הכלי מקבל טומאת הזכר אם בשכבר ישב עליו והזכר כן אשר ישב הזכר מעליו סלסוף עבר ומדכתיב
 אשר ישב לשון עתיד על מרחק וולת ישב ה' א' אותו לשון עתיד המדבר כדבר הרגיל להיות כפליעת על דרך כבהיעשה
 חיוב (אזו פלענט ערנטון) וכן אשר ישב (ער פלענט נו זיין) והיינו כמיוחד לכך ולא מקוץ באומרים לו עמוד
 ומעשה מלאכתו :

משום

רשב"ם

קיוע מדכתיב אחרי הקלות את הבית מנא שהקיוע קרוי הקלות שהרי הל' און כתב למעלה ואת הבית יקויע : (נו) ולכרת ה"י
 ח"ח ה' עגורית להסוך את התיבה כחכתתא וסוף הפסוק : כרת כרת : השעיר החי - ובאתכתתא השעיר החי - כהזכרה חלל
 החיס - וככסו כנדיהם והשערו - והטהרו כלא אתכתתא - (כ) זכ משערו רבותינו פשוט מראהו ומראה קרי : (ג) רר כשרו את
 זכבו : כמו ויורד רירן על זקנו : כלומר אם מריר ומטפף כשרו את זכבו - שהזכר קלוט כעין קרי או החתים - שהוא מודבק על הכשר :
 (ד) אשר ישכב עליו - אפילו הוא תחת האין שלא נגע בו כלל - כללו של דבר זכובה ויורה קולן וקמחין מה שתחתיהם טומאה
 חמורה

מכלל יופי

כמשקל העבר וכן שמואל סיב כינאן נאצת : (הטוח) - או החתים כשרו : (ג) (רר כשרו) - פועל עבר
 מקור מבנין נפעל : בבי' או בלעו : (אח החתים כשרו) - כלומר שתחת
 טו (ב) (זכ מבשרו) - כגוי לערות הזכר וכן רר כשרו
 הווב פיהאמה וסגר אוחה מרוב עביכי פירוש זכב ושכבה
 זרע 20 - ב (*)

עַד-הַעֲרֹב : ו' וְהִשָּׁבַע עַל-הַכֹּלִי אֲשֶׁר-
 יֵשֵׁב עָלָיו הַזֶּבֶב יִכַּסּוּ בְגָדָיו וְרַחֵץ בַּמַּיִם
 וְטָמְא עַד-הַעֲרֹב : ז' וְהִנָּעַ בְּבֶשֶׁר הַזֶּבֶב
 יִכַּסּוּ בְגָדָיו וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְטָמְא עַד-הַעֲרֹב :
 ח וְכִי-יִלֶק הַזֶּבֶב בַּטְּהוֹר וְכַסּוּ בְגָדָיו
 וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְטָמְא עַד-הַעֲרֹב : ט וְכִי-
 יִחְמַרְכֵּב אִשָּׁר וְרַכֵּב עָלָיו הַזֶּבֶב יִטְמָא :
 י וְכֹל-הַלָּעַע בְּכֹל אֲשֶׁר יִדְהֶיָה תַחְתָּיו
 יִטְמָא עַד-הַעֲרֹב וְהַנוּשָׂא אוֹתָם יִכַּסּוּ בְגָדָיו
 וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְטָמְא עַד-הַעֲרֹב : יא וְכֹל
 אֲשֶׁר יִנְעַבּוּ הַזֶּבֶב וְיָדָו לֹא-שִׁטַּף בַּמַּיִם
 יִכַּסּוּ בְגָדָיו וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְטָמְא עַד-הַעֲרֹב :
 יב וְכִלֵּי-הַרְשָׁ אֲשֶׁר-יִנְעַבּוּ הַזֶּבֶב יִשְׁבֵּר
 וְכֹל-כְּלֵי-עֵץ יִשִּׁטַּף בַּמַּיִם : יג וְכִי-יִטְהַר
 מַצוּחַ קַעֲטָה הַזֶּבֶב מִזִּבּוֹ וְסָפַר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים לְטַהַרְתּוֹ
 וְכַסּוּ בְגָדָיו וְרַחֵץ בַּשֶּׁרֶת בַּמַּיִם חַיִּים וְטָהַר :
 יד וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִקַּח-לוֹ שְׁתֵּי תְרִים אוֹ
 שְׁנֵי בְנֵי יוֹגֵרָה וּבָא לִפְנֵי יְהוָה אֶל-פֶּתַח
 אֹהֶל מוֹעֵד וְנִתְּנָם אֶל-הַכֹּהֵן : טו וְעָשָׂה
 אֹתָם הַכֹּהֵן אֶחָד הַשָּׂאת וְהָאֶחָד עָלָה וְכִפֵּר
 עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה מִזִּבּוֹ : ס
 טז וְאִישׁ כִּי-תִצָּא מִמֶּנּוּ שְׁכַבַת-זֶרַע
 וְרַחֵץ בַּמַּיִם אֶת-כָּל-בִּשְׂרוֹ וְטָמְא עַד-
 הַעֲרֹב : יז וְכֹל-כֶּנֶד וְכֹל-עוֹר אֲשֶׁר-יִהְיֶה
 עָלָיו שְׁכַבַת-זֶרַע וְכַסּוּ בַּמַּיִם וְטָמְא עַד-
 הַעֲרֹב : יח וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אִישׁ אֹתָהּ
 שְׁכַבַת

ששי
 שביעי
 מצוה ק"פ

מִסָּאב עַד-רַמְשָׂא : ו' וְדוֹחִיב עַד-מִנָּא
 דְיִסִּיב עֲלוֹהֵי דוֹבְנָא יִצְבַּע לְבוּשׁוֹהֵי וְיִסְחִי
 בְּמִיָּא וְיִהִי-מִסָּאב עַד-רַמְשָׂא : ז' וְדוֹקְרַב
 בְּבֶשֶׁר דוֹבְנָא יִצְבַּע לְבוּשׁוֹהֵי וְיִסְחִי בְּמִיָּא
 וְיִהִי-מִסָּאב עַד-רַמְשָׂא : ח וְאֲרִי-זִרְזִיק
 דוֹבְנָא בְּדָבְנָא יִצְבַּע לְבוּשׁוֹהֵי וְיִסְחִי בְּמִיָּא
 וְיִהִי מִסָּאב עַד-רַמְשָׂא : ט וְכֹל-מִרְכָּבָא
 דִּירְכָב עֲלוֹהֵי דוֹבְנָא יִהִי מִסָּאב : י וְכֹל-
 דִּיקָרֵב בְּכֹל דִּיהִי תַחְתּוֹהֵי וְיִהִי-מִסָּאב עַד-
 רַמְשָׂא וְדִיטוּל יִתְהוֹן יִצְבַּע לְבוּשׁוֹהֵי וְיִסְחִי
 בְּמִיָּא וְיִהִי-מִסָּאב עַד-רַמְשָׂא : יא וְכֹל
 דִּיקָרֵב בִּיהִי דוֹבְנָא וְיִדְהֵי לֹא-שִׁטַּף בְּמִיָּא
 וְיִצְבַּע לְבוּשׁוֹהֵי וְיִסְחִי בְּמִיָּא וְיִהִי-מִסָּאב
 עַד-רַמְשָׂא : יב וּמֵאן-דְחָסַף דִּיקָרֵב-בִּיהִי
 דוֹבְנָא יִתְבַּר וְכֹל-מֵאן דְאֵעֵי יִשְׁתַּטֵּף בְּמִיָּא :
 יג וְאֲרִי-יִדְכִי דוֹבְנָא מִדּוֹבִיָּה וְיִמְנִי לִיהִי
 שְׁבַע יוֹמִין לְדַכּוֹתֶיהָ יִצְבַּע לְבוּשׁוֹהֵי וְיִסְחִי
 בְּסַרְיָה בְּמִי מְבוּעַ וְיִדְכִי : יד וּבִיּוֹמָא
 תְּמִינָאָה יִסְבֵּלִיהִ תְּרַחֵץ שְׁפִינִין אוֹ תְּרִין
 בְּנֵי יוֹנָה וְיִתִּי לְקַדְסֵי לְתַרְעֵי מִשְׁכַּן וּמִנָּא
 וְיִתְנִינֹן לְכַהֲנָא : טו וְיַעֲבִיד יִתְהוֹן כְּהֲנָא
 חַד חֲטָאָתָא וְחַד עֲלֵתָא וְיִכְפַּר עֲלוֹהֵי כְּהֲנָא
 קַדְסֵי מִדּוֹבִיָּה : טז וְגַבֵּר אֲרִי-תַפּוֹק
 מִגִּיהִ שְׁכּוּבַת זֶרַע וְיִסְחִי בְּמִיָּא יִרְכֵּל-
 בְּשַׂרְיָה וְיִהִי-מִסָּאב עַד-רַמְשָׂא : יז וְכֹל-
 לְבוּשׁ וְכֹל-מִשְׁךְ דִּיהִי עֲלוֹהֵי שְׁכּוּבַת-זֶרַע
 וְיִצְטַבַּע בְּמִיָּא וְיִהִי-מִסָּאב עַד-רַמְשָׂא :
 יח וְאֹתָתָא דִּישְׁכּוּב גַּבֵּר יִתְּהָ שְׁכּוּבַת זֶרַע וְיִסְחִי בְּמִיָּא וְיִהוֹן מִסָּאבֵין עַד-רַמְשָׂא :
 זֹאתָתָא

יח וְאֹתָתָא דִּישְׁכּוּב גַּבֵּר יִתְּהָ שְׁכּוּבַת זֶרַע וְיִסְחִי בְּמִיָּא וְיִהוֹן מִסָּאבֵין עַד-רַמְשָׂא : זֹאתָתָא

במשא : ו ידו יתיב על מאנא דמיחד למיתב עליו דוקנא יצבע לברשוי נסחי בארבעין סאון דמוי גיהי וגוי :
 ו דוקנא בקשר דוקנא יצבע לברשוי נסחי בארבעין סאון דמוי גיהי מסאב עד בקשא : ח וארום אין דוק
 דוקנא בקשא ויצבע לברשוי נסחי בארבעין סאון דמוי גיהי מסאב עד בקשא : ט וכל זוגא ומקרא דרביב עליו
 דוקנא יהי מסאב וכל דוקנא בקל מאן דיהי תחותי יהי מסאב עד בקשא : י ודייסיט ותחון יצבע לברשוי נסחי
 בארבעין סאון דמוי גיהי וגוי : יא וכל מבעס דוקנא ביה דוקנא וידוי לא שטף כמיא יהי מסאב ואין גברא רחא
 יצבע לברשוי נסחי בארבעין סאון דמוי גיהי וגוי : יב ומאן דפטר דוקנא בגמיה דוקנא יתבר וכל מאן דמיסא
 לשטף כמיא : יג וארום אין פסק מדוקנא דביה ומני ליה שרבעא יומין לדכותיה ויצבע לברשוי נסחי בישוריה
 וגוי : יד ודיקמא תמינא ישב ליה תרין שפגנין בקרבין או תרין עולין בני יתו ותיי תהיון לקדם : יו לתבע וגוי :
 טו ויעבר פתנא חד קרבן מטאקא וחד קרבן עלקא ויכפר עליו פתנא קדם : יז ויבני מן דוניה :
 טז ויגבר ארום אישקלי וישוק מיניה שוקבת ורעא ונסחי בארבעין סאון דמוי גיהי ויהי מסאב עד
 בקשא : יז וכל לברשא וכל צלא די יהוי עלון שקבת ורעא ויצטבע כמיו גיהי וגוי : יח ואמקא תתקא די
 שמש

רש"י

הטומאה לטמא אדם לטמא בנדים והנוגע שאינו משכב אינו אלא ולד הטומאה ואינו מטמא אלא אוכלין ומשקין : (א) והיושבע
 הכלי . (ת"כ) אפילו לא נגע אפילו עשרה כלים זה על זה כולן מטמאין משום מושכב וכן כמסכת : (ח) וכי ירוק הזב בטרדור :
 (ת"כ נדה נח) ונגע בו או נשאו שהרוק טמא כמשא : (ט) וכל המרכב . אע"פ שלא יטב עליו כגון התפוס של ס"ג שקורין
 אר"י טמא משום מרכב והאוכף שקורין אל"ו טמא טומאת מוסס : (י) וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו . (ת"כ) שלזכא
 ולימד על המרכב סוף הנוגע בו טמא ואין טעון כנס בנדים והוא חומר כמסכת מהמרכב : והגוישא אותם . כל האומר בענין הזב וכן
 ורוק ושכבת זרע ומיני רגליו והמסב והמרכב משאן מטמא אדם לטמא בנדים : (יא) וידיו לא שטף במים . בעוד שלא טבל
 מטומאתו ואפי' פסק מוזהב וספר סביב ומחוסר טבילה מטמא הכל טומאתו וזה שהוליא הכתוב טבילת גופו של זכ בלשון שטיפת ידים
 ללמדך שאין בית הסתריים טעון כיהת מים אלא אחר הגלוי כמו הידים : (ת"כ נדה טו) : (יב) וכלי הרש אשר יגע בו הזב . יכול
 אפילו נגע בו מחזורו וכלי כדאיתא בתורת כהנים עד ונוגע שהוא כטלו היו אומר זה הסטו : (יג) וכי שחר .
 כשפסוק : שבעת ימים לטהר רגלו . שבעת ימים טהורים טומאת זיבה זלא יראה זכ וכולן רגופין (נדח ט"ח) :
 (יח) ורהצוב במים . גורת וולך היא שתטמא האשה כיהיא ואין הטעם משום מנוגע כשכנס ורע שהרי מנוגע בית הסתריים
 הוא

רשב"ם

קמורה לטמא אדם ובנדים אס הכלים שתחתיו מיוחדין לשיכה אע"פ שלא נגע בהם כלל : (י) וכל הנוגע בו טמא . ולפי שדרך פי האשה
 הוזהב ונרד וישק דוכר לשון שטיפת ידיו למשל כעין מה שכתוב אלא זונה חבלה ומחתה פיהו אחרת לא פעלתי און . וכן אך יוסף הוא
 את רגלו . לפי שדכר על יציאת חוק . אך כאן שטיפת ידים על מקום יציאת הזב מחמתו וקום . וגם לשון טטף מובטח שהוא להעביר
 ליכלב זכר מחקומו . כמו ויזרק וזוטף במים . להעביר מוחן של חטאת שכליו וכן מים ככירים שוטפים . וכן טטף ספיחיה עפר
 ארץ . חק כאן להעביר את הזכ שכל שריו : (יא) וידיו לא שטף במים . הזכ לא טבל . כך דרשו חכמים . ולי נראה לפי פשוטו לפי שאמר
 לטהר רגליו שריו את זכריו וזכריו חתים כשרו וזכריו שזכר ונדק על כשרו . לכך דכר לשון אקיה וידיו לא שטף במים שאם לא שטף יפה את
 כשרו וגם פי האמה שהתים כמו מוטב במסכת נדה אע"פ טבל עדין טמא הוא לזלא שיפסק יפה קודם טבילה : (ס"א ד"ה) :

מכלל יופי

ורע על שני פנים האחד ריד שהוא יורד צלול והאחר שירא
 עכומה עביו יסגור פי האמה : (ו) (אשר ישכע רע
 הזכ) ענינו בנדים ושאר השמישי הבית : (ט) וכל
 המרכב) שם לכלי שרוכב עליו על הסוס או על כל בהמה
 הנקרא בכרתי רז"ל סרגל ונקרא ברעו שר"י :

ושפ"ה

שִׁכְבַת זָבֵעַ וְרָחֲצוּ בַמַּיִם וְטָמְאוּ עַד-
הָעֶרֶב : פ יט וְאִשָּׁה כִּי-
תִהְיֶה זָבָה דָּם יִהְיֶה זָבָה בְּבִשְׂרָהּ שְׁבַע יָמִים תִּהְיֶה בְּגִדְתָּהּ וְכָל-^{מִצוּחַ קפ"א} הַנִּגְעַת בָּהּ יִטְמָא
עַד-הָעֶרֶב : כ וְכָל אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עֲלָיו
בְּגִדְתָּהּ וְטָמְא וְכָל אֲשֶׁר-תִּשָּׁב עָלָיו וְטָמְא :
כא וְכָל-הַנִּגְעַת בְּמִשְׁכַּבָּהּ וּבְכֶסֶם בְּגָדָיו
וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְטָמְא עַד-הָעֶרֶב : כב וְכָל-
הַנִּגְעַת בְּכָל-כְּלֵי אֲשֶׁר-תִּשָּׁב עָלָיו יִכְבֵּס בְּגָדָיו
וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְטָמְא עַד-הָעֶרֶב : כג וְאִם
עַל-הַמִּשְׁכָּב הוּא אֹו עַל-הַכְּלֵי אֲשֶׁר-הִיא
יִשְׁבַת עָלָיו בְּנִגְעוֹ-בּוּ יִטְמָא עַד-הָעֶרֶב :
כד וְאִם שָׁכַב יִשְׁכַּב אִישׁ אֶתְהּ וְתִהְיֶה נִדְתָּהּ
עָלָיו וְטָמְא שְׁבַע יָמִים וְכָל-הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר-
יִשְׁכַּב עָלָיו יִטְמָא : ס כה וְאִשָּׁה כִּי-
יִזְוֵב זֹוֵב דָּמָה יָמִים רַבִּים בְּלֹא עֵרַת-נִדְתָּהּ
אוּ כִי-תִזְוֵב עַל-נִדְתָּהּ כָּל-יָמֵי זֹוֵב טָמְאָתָהּ
כִּימֵי נִדְתָּהּ תִּהְיֶה טָמְאָרָהּ הוּא : כו כָּל-
הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר-תִּשְׁכַּב עָלָיו כָּל-יָמֵי-זֹוֹבָהּ
כַּמִּשְׁכָּב נִדְתָּהּ יִהְיֶה-לָּהּ וְכָל-הַכְּלֵי אֲשֶׁר
תִּשָּׁב עָלָיו טָמְא יִהְיֶה כַּטָּמְאָת נִדְתָּהּ :
כז וְכָל-הַנִּגְעַת בָּם יִטְמָא וּבְכֶסֶם בְּגָדָיו
וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְטָמְא עַד-הָעֶרֶב : כח וְאִם-
טָהַר מִזֹּוֹבָה וְסִפְרָה לָּהּ שְׁבַע יָמִים וְאַחַר
הַטָּהַר : ^{מִצוּחַ קפ"ב} כט וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי תִסַּח-לָּהּ שְׁתֵּי
תְּרִים אוּ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה וְהִבִּיֵּאת אוֹתָם אֵלַי-
הַכֹּהֵן אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד : ל וְעִשְׂרֵה
הַכֹּהֵן אֶת-הָאֶחָד הַטָּמֵא וְאֶת-הָאֶחָד עָלָהּ

מִצוּחַ קפ"א

מִצוּחַ קפ"ב

מִצוּחַ קפ"ג
שְׁבִיעִי

יט וְאֶתְהָא אֲרִי-תִּהְיֶה דִּיבָא דָּם יִהְיֶה דִּזְבָּה
בְּבִשְׂרָהּ שְׁבַע יוֹמִין תִּהְיֶה בְּרִיחֻקָּהּ וְכָל-
דִּיקָרֵב בָּהּ יִהְיֶה-מִסָּאָב עַד-רַמְשָׂא : כ וְכָל
דִּתְשָׁכֵב עֲלוּתֵי בְּרִיחֻקָּהּ יִהְיֶה-מִסָּאָב וְכָל
דִּתְחִיב עֲלוּתֵי יִהְיֶה-מִסָּאָב : כא וְכָל-דִּיקָרֵב
בְּמִשְׁכַּבָּהּ יִצְבַּע לְבוּשׁוֹתֵי וְיִסְחִי בְּמִיָּא וְיִהְיֶה-
מִסָּאָב עַד-רַמְשָׂא : כב וְכָל-דִּיקָרֵב בְּכָל-
מָאן דִּתְחִיב עַד-וְהִי יִצְבַּע לְבוּשׁוֹתֵי וְיִסְחִי
בְּמִיָּא וְיִהְיֶה-מִסָּאָב עַד-רַמְשָׂא : כג וְאִם
עַל-מִשְׁכַּבָּהּ הוּא אוּ עַל-מְנָא דִּהִיא יִתְבָּא-
עֲלוּתֵי בְּמִקְרִיבָהּ בִּיהִי-מִסָּאָב עַד-רַמְשָׂא :
כד וְאִם מִשְׁכַּב יִשְׁכַּב וְנָבַר יִתָּהּ וְיִהְיֶה
רִיחֻקָּהּ עֲלוּתֵי וְיִהְיֶה-מִסָּאָב שְׁבַע יוֹמִין וְכָל-
מִשְׁכַּבָּא דִּישְׁכֹּב עַד-וְהִי יִהְיֶה-מִסָּאָב :
כה וְאֶתְהָא אֲרִי-יִדּוּב דּוּב דָּמָה יוֹמִין
סְנִיאִין בְּלֹא עֵדֵן רִיחֻקָּהּ אוּ אֲרִי-תְדוּב עַל-
רִיחֻקָּהּ כָּל-יוֹמֵי דּוּב סְאוּבְתָא בְּיוֹמֵי רִיחֻקָּהּ
תִּהְיֶה מִסָּאָבָא הִיא : כו כָּל-מִשְׁכַּבָּא
דִּתְשָׁכֵב עֲלוּתֵי כָּל-יוֹמֵי דִּזְבָּה כַּמִּשְׁכָּב
רִיחֻקָּהּ יִהְיֶה-לָּהּ וְכָל-מְנָא דִּתְחִיב עֲלוּתֵי
מִסָּאָב יִחִי כְּסוּאָבֵת רִיחֻקָּהּ : כז וְכָל-
דִּיקָרֵב בְּהוֹן יִהְיֶה-מִסָּאָב וְיִצְבַּע לְבוּשׁוֹתֵי
וְיִסְחִי בְּמִיָּא וְיִהְיֶה-מִסָּאָב עַד-רַמְשָׂא :
כח וְאִם-דִּכִּיֵּאת מִדּוּבָה וְתִמְנֵי לָּהּ שְׁבַע
יוֹמִין וּבְתִרְכֵן תְּדַבֵּי : כט וּבַיּוֹמָא תְּמִינְתָּהּ
תִּסַּח-לָּהּ תְּרִתִּין שְׁפָנִינִין אוּ תְּרִין בְּנֵי יוֹנָה
וְיִחִי יִתְהוֹן לִנְת כִּתְנָא לְתִרְעֵי מִשְׁכֵּן זְמָנָא :
ל וְיַעֲבִיד כִּתְנָא יִתְסַד הַטָּמְאָת וְיִתְחַד
עֲלֵתָא

יש
א
ק
ע
ע
ק
ד
מ
ע
ד
מ

מ
ק
ו
ה
ע
ת
ו
ע
כ

מ
ו
ו
ו

ישמש גבר עמה שכבת ורעה ויסחזו בארבעין סאווין דמוי ויחזו קסאבין עד רמשא : יט ואנתתא ארום תהי דייבא
אדם סמוק ואוקס ומוריק הי קנו וצפרגא או הי כמו הנגישה או הי כמו חמר סימוק פתרון חילקין דמוי אדם
קסאב תהי דוקא כבישרא שויקעא יומין תהי יתבא בריחוקה כל דיקרב וגוי : כ וכל מדעם דמניחך למשכב עלוי
בעידוני ריחוקה יהי קסאב וכל מדעם דמניחך למירב עלוי בעידוני ריחוקה יהי קסאב :

כא וכל טאן דיקרב במשקבא יצבע לבושו וקחי בארבעין סאווין דמוי ויהי קסאב
עד רמשא : כב וכל דיקרב בכל מאנא דמניחך למיתב עלוי יצבע לבושו וקחי בארבעין סאווין דמוי ויהי קסאב
עד רמשא : כג ואין על משקבא הוא קדוקא דגופיה או על מאנא דהי יתבא על קצתיה בזמן מיקרביה ביה יהי
קסאב עד רמשא : כד ואין שמשא ישמש גבר עמה ותהי ריחוקה עלוי יהי קסאב שויקעא יומין וכל משקבא
דמניחך למישקביה עלוי יהי קסאב : כה ואנתתא ארום יהוב דוב אדמא יומין תלתא בלא אשונג ריחוקה או
ארום מידוב בחר יומי ריחוקה כל יומי דוב סאוקתא תהי קסאבא דרמשמש עמה קטול דקסאבא היא : כו וכל
משקבא דמניחך למשכוב עלוי כל יומי דוקא הי במשקבא דמניחך לריחוקה יתשכב לה וכל מאנא דמניחך למיתב
עלוי קסאב יהי הי קריחוק סאוקתא : כז וכל טאן דיקרב תהי יהי קסאב ויצבע לבושו וקחי בארבעין סאווין
דמוי ויהי קסאב עד רמשא : כח ואין אידיכית מדוקה ותמני לה שויקעא יומין ובחר פדין תטבול בארבעין סאווין
דמוי ותדפי : כט וביקמא שביקעא תסכ תרין שפגניו בקרביו או תרין גוזליו בני יעון ותמייתיה תהרוון לגרת ברהנא
לתבע משפון ומנא : ל ועעבר בהנא ית חר חטאתא ות חר עלתא

ויכפר

רשי

הוא : (יט) כי תהיה זבה . (ת"ב) יכול מאחד מכל איכריה תלמוד לומר והיא גלתה את מקור דמיה אין דם מטמא אלא הבא
מן המקור (גדה ז) : דם יהיה זובה בכשרה . אין זובה קרוי זוב לטמא אלא אם כן ארום : בגדתה . כיון (איוב יח)
ומתכל יכדוהו שהוא ממנה תמגע כל אדם : תהיה בגדתה . אפילו לא ראתה אלא ראייה ראשונה : (כג) ואם על הטשכב
הוא . (ת"ב) השוכב או היושב על משכבו אפילו לא נגע בה מן אף הוא בדת טומאה האמורה במקרא העליון טעון ככוס בגדים :
על הכלי . לרבות את המרכב : בנגעו בו ישמא . ואינו טעון ככוס בגדים שהמרכב אין מנגעו מטמא אדם לטמא בגדים :
(כד) ותהי נדתה עליו : (ת"ב גדה) יכול יעלה לרגלה שאם כל עליה חמשה לנדתה לא ישמא אלא שלשה ימים כמותה
תלמוד לומר וטמא שבעת ימים ומה תלמוד לומר ותהי נדתה עליו מה היא חמשה אדם וכלי חרש אף הוא נטמא אדם וכלי חרש :
(כה) ימים רבים : שלשה ימים : בלא עת נדתה . אחר שיצאו שבעה יומי נדתה : או כי תזוב . את שלשת הימים הללו :
על נדתה . (גדה יט) מופלג מנדתה יום אחד זו היא זבה ומטמאה תרון כפרשה זו ולא כדת הגדה שזן טעונה ספירת שבעה
קקיים וקרבן והגדה איכה טעונה ספירת קקיים אלא שבעת ימים תהיה כנדתה בין רואה בין שאינה רואה ודרשו כפרשה זו י"א יום
שקין

רשב"ם

(יט) דם יהיה זבה . אדמוניות מטמא סה ולא לוכן בווב ושכבת זרע שם לכניס : (כג) ואם על המשכב הוא וגו' הפוכה
או היושב על מדרס שלו אע"פ שאינו נוגע בו יטמא עד הערב . לטמא אוכלין ומשקין כח"ש בנגעו בו יטמא עד הערבן כמו ששינו במסכת
גדה שעלינו של זב מטמא אדם לטמא אוכלין ומשקין : בנגעו בו יטמא עד הערב . כלומר או אפילו נגע במרכב יטמא עד הערב .
ולא יטמא לטמא בגדים שהמרכב חלק מנגעו ומשאו . שהנשאלו מטמא אדם לטמא בגדי' ולא הנוגע מטמא אלא האדם בלא בגדים :
ואשר היא יושבת עליו פרשו אכנים במרכב : (כד) אשר ישכב עליו יטמא . אוכלין ומשקין : תחתיו של כועל גדה כעליוכה של זב
בפרק כנות כותיים : (כה) בלא עת נדתה . לאחר ימי נדתה . כמפורש במסכת גדה : או אשה קרויה זבה להביא קרבן אלא לאחר
שבעת ימי גדה בין אם תראה ג' ימים רבועים בתוך אחד עשר יום בתחלתו בין בסופו תריך שבעת ימים קקיים רבועים וקרבן כשמיני :

חפירת מצורע מיסוד רבינו שמואל :

אחר

מכלל יופי

ושפחה : (יט) (בכשרה) . כנוי לערות הנקברה : התנאי ומענהו ואם שכב ישכב איש אוחה המענה ותהי נדתה
(כד) (ותהי נדתה) . הווי במקום אס והיא מורה להשובת עליו : (כט) (והביאה אוחם) . מל'ע :
והורחם

ויקרא טו יו מצורע אחרי מות

פפשיד זכר עליה הכהן לפני יהוה מזוב שמאנתה : לא והזרתם את בני ישראל משמאנתם ולא ימתו בשמאנתם בשמאם את משכני אשר בחוקם : לב זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע לשמאנתה : לג והדנה בגדתה והזב את זובו לזכר ולנקבה ולאיש אשר ישכב עם שמאנתה :

צ ע"ד סימן : ומפסירין וארכעה אנשים מלכים ב סימן ז :

אונקלוס

עלתא ויכפר עליה כהנא קדם יי מדוב סאובתה : לא ותפרשון ית בני ישראל מסואבתהון ולא ימרתון בסואבתהון בסאביהון ית משכני דביניהון : לב דא אורייתא דרובנא ודרתפוק מניה שוכבת זרעא לאיסתאבאבה : לג ולדסאובתא בריחוקה ולדראיב ית דוביה לדכר ולנוקבא ולגבר דישכוב עם מסאבתא :

פ פ פ

א ומקיל יי עם משה בתר דמיתו תרין בני אהרן בקרוביהון אשתא נוכריתא קדם יי ומיתו : ב ואמר יי למשה מליל עם אהרן אחרך ולא יהי עליל בקל עידן לקודשא מגיו לפרוכתא לקדם כפורתא דעל ארונא ולא ימות ארי בעגנא אגא מתגלי על בית כפורתא : ג בקא יהי עליל אהרן לקודשא בתור ברתורי לחשאתא ודכר לעלתא : ד כתונא דבוצא דקודשא ולבש ומכנסין דבוץ יהון על בקריה ובהמניא דבוצא ייסר ומצנפתא דבוצא יחית ברישיה לבושי עדת קודשא אגון ויסחי במיאי ית בקריה וילבשינן : ה ומן כנשתא דבני ישראל

פ פ פ

יו א ידבר יהוה אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני יהוה ויקחו : ב ויאמר יהוה אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בקרעת אל הקדש מבית לפרכת אל פני הכפרת אשר על הארץ ולא ימות כי בענן אראה על הכפרת : ג בנאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחשאת ואיל לעלה : ד כתנת בור קדש ולבש ומכנסים בור יהיו על בשרו ובאבגט בור יחגר ובמצנפת בור יצנף בגדי קדש הם ורתץ במים את בשרו ולבשם : ה ומאת קודשא אגון ויסחי במיאי ית בקריה וילבשינן :

מצוה קס"ד

מצוה קס"ה

יסב

דשי

סבין סוף נדה לתולת נדה שכל שלשה רצופין שיראה כאלד עטר זום הללו תהא זבה : (לא) והזרתם . חן מורה אלף פרישה וכן (ישעיה א) מורה חסור וכן (ברשית מט) מור אחיו : ולא ימותו בסואבתה . הרי הכרת של מטמא מקדז קריו מיתה : (לב) זאת תורת הזב . כעל ראיה אחת ומהו תורתו ואשר תכל מעונו שכבת זרע הרי הוא כבעל קרי ש"ח טומאת ערב : (לג) והזב את זובו . כעל שתי ראיות ובעל שלש ראיות שגורמן מפורשת למעלס : חסלת זאת התיה (א) וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן וכו' : מה תלמוד לומר (ס"ח חן חנו יודעים מה נחמו לו כדכור ראשון) ביה דכי חשור בן עזריה מוסלו מסל לחולה שכנס אלנו רובת חסור אל תחכל זינן ואל תשכב בטמא . כח חסר ואחר לו אל תחכל זינן ואל תשכב בטמא שלש תקנות כדין שעת פלוגי זה זרנו יתר זין הרשען לכך נאמר תמרי ימת שני בני אהרן : (ב) ויאמר ה'

ויבפר עלה בהגיה קדם יי כרוב סאובקתה : לא ותפרשוני את בני ישראל מן סאובקתחון ויתפרשוני מן גשיהון
 סמיך לנפתהון ולא יסתמך עליהון דימותהון מטול סאובקתהון בסאובתהון את משכני דתכו אמר שכינתי שקרא בגיהון :
 לב דא גיבת אחושת דוקנא ופון דוסוק מניה שובכת ורעא לאיסקאבא בה : לג ולדסאיבקתא בעידועי דישוקתא
 ולבגייב את די ביה לךבר או לנוקבא ולגבר די ישמש עם מסאבכתא קר אליו יהוון זהירין ויבסאבכתהון נבד זכרון גירון
 את קורבניהון מטול למבפרא עליהון :

פ פ פ

וידבר א ומליל יי עם משה מן פתר דמיתו תרין בני
 דאפתרו בהגיה דבקיבא בזבון קרוביהון אישא
 בריא קדם יי ומיתו באשא מצלקתא : ב ואמר יי וגוי

ירושלמי
 תרין בני דאפתרו בקרוביהון אשא בריא :

מז לניו לפרגודא לקדם פפורתא ארום בעגני איקרי שבינתי מתגלי על בית פפורי : ג בהדא מידה יהו עלייל אהרו
 לקידשא בתור בר חורי דלא עירובין לקרבן חטאתא ודבר לעלתא : ד ביהגיה דבויז מילת קודשא יקבש
 ואורקמין דבויז מילת יהו על בישוריה ובקמורא דבויז מילת יצר ומצניפא דבויז מילת גטיבס ברישית לברשי
 קידשא הינון ברם בלברשי דבבא לא יהו עלייל מטול דלא ודבר חובת עיגלא דתבא ובזמן מעליה יסחי את בישוריה
 בפרכעין סאווין דמיו וילבישיגון : ה ופון בגישתא דבני ישראל יפב תרין צפירי בני עזו דלא עירובין לקרבן

חטאתא

רש"י

ה' אל משה דבר אל אהרן ואהרן ואל יבא - שלא ימות כדרך שמתו בניו : ואל ימות - שאם בא הוא מת : כי בעגן אראה
 כי תמיד חני נראה עם עם עמוד ענני ולפי גלוי שכינתי עם זוהר שלא ירגיל לכה זהו פשוטו - ומדרשו לא יבא כי אם בעגן הקטרת כיום
 הכפורים : (ג) בואת - גמטריא שלו חרבע טאות ועשר רמון לבית ראשון : בואת יבא אהרן וגו' - חף ולא כלל עת כי אם
 ביום הכיפורים כיון שמופד בסוף הפרשה (ויקרא) כחודש השביעי כעשור למש : (ד) כהגות בדוגו' - מוגד שמינו משמש
 לפנים בשמחה כגדים שהיא משמש בהן בחזן שיש בהם זהב לפי שחין קטיוגור כעשה סניגור (ד"הכו) אלא כארבע ככין הדיוט וכולן שלבא :
 קרש ילבש - (ת"כ) שיהיו משל הקדש : יצנף - כתרנונו ימות כרישית יבא בראשו כמו (בראשית לט) יתנח בגדו
 וחתתיה (ח) ורחץ במים - אותהו סעון טבילה ככל חליפותיו - (יובאל) וחמש פעמים היה מחליף מעבודת פנים
 לעבודת חוץ ומחוק לפנים - ומשנה מסגדי והס לכגדי לבן ומסגדי לבן לכגדי זהב וככל חליפה טעון טבילה ושי קדושי ידים ורגלים מן
 הבגור

באר רחובות דקדוקי רש"י

(א) משום דעגין מנפנת (כל"א הויב) ידועה שהיא מקפת וסוכבת כל הראש ובאמת לא יתכן כאן לומר דהיתה מקפת כל הראש דר"ש
 בעגמו פירש לעיל בסדרת תורה כד"ה כפתיל תכלת וכו' עד לחדנו שהונגפת למעלה כגובה הראש ואינה עמוקה ליכנס בה כל
 הראש ע"כ לשונו לכן הוצרך לפרש כאן כתרנונו ימות כרישית (ואל לויגן חויף זיין קאפף) ובאמת חייבה מקפת כל הראש רק מונמת למעלה
 כגובה

רשב"ם

אהרי מות (א) סוהר את אהרן שלא ימות ככניו על כחית מקדש שלא כדת : (ב) כי בעגן אראה על הכפורת - (לטיכך)
 (ס"א לפי) פשוטותוק עמוד העגן חני נראה כל ענה על הכפורת כדכתיב ודיברתי אתך מעל הכפורת מוכן
 ט"י

מכלל יופי

(א) **בקרבתם** (א) ענין הפרישות : (לג) (והרוה) - ענינו והחולה והיא הגדה וקראוה חולה לפי שאין אשה
 רואה דם שאין ראשה ואיבריה ככדים עליה : (בגדתה) - שם סמוך ענין רוחוק :
מז אהרי מות (ג) (בואת יבא אהרן) - אין בכתוב
 זכר לנקבה אבל בא בחסרון
אצורה רוצה לומר בואת האצורה ומוענינו תבין חסרנו :

ע נפירוש

ענת בני ישראל יקח שני שיערי עזים
 לחטאת ואיל אחד לעלה: ו והקריב אהרן
 את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד
 ביתו: ו ולקח את שני השעירים והעמיד
 אתם לפני יהוה פתח אהל מועד: ח
 ונתן אהרן על שני השעירים גדלות גורל
 אחד ליהוה וגורל אחד לעזאזל: ט והקריב
 אהרן את השעיר אשר עלה עליו הגורל
 ליהוה ועשהו חטאת: י והשעיר אשר
 עלה עליו הגורל לעזאזל יעמדתי לפני
 יהוה לכפר עליו לשלח אתו לעזאזל
 המדברה: יא והקריב אהרן את פר
 החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ברתו
 ושחט את פר החטאת אשר לו: יב ולקח
 ב' ת מלא המחתה נחלי אש מעל המזבח
 מלפני יהוה ומלא חפציו קטרת סמים דקה
 והביא מבית הפרכת: יג ונתן את הקטרת
 על האש לפני יהוה וכסר: יד ענן הקטרת
 את הכפרת אשר על העדות ולא ימות:
 יד ולקח מזבם הפר והנה באצבעו על
 פני הכפרת קדמה ולפני הכפרת יזה שבע
 פעמים מן הדם באצבעו: טו ושחט את
 שעיר החטאת אשר לעם והביא את דמו
 אל מבית הפרכת ועשה ארבע דמו כאשר
 עשה לדם הפר והנה ארתו על הכפרת
 ולפני הכפרת: טז וכפר על הקדש
 מטמאת בני ישראל ומפשעיהם לכר
 חטאתם ובן יעשה לאהל מועד השכן אתם
 בתוך

כראש
 עמוד ב"ה
 שמו סימן

יסב תרין צפירי עזין לחטאתא ודבר חד
 לעלתא: ו ויקריב אהרן ית תורא דחטאתא
 דליה וכפר עלוהי ועל איגש ביתיה:
 ז ויסב ית תרין צפירין ויקים יתהון קדם
 יי בתרע משבן זמנא: ח ויתן אהרן על
 תרין צפירין עדבין עדבא חד לשמא דיי
 ועדבא חד לעזאזל: ט ויקריב אהרן ית
 צפירא דסליק עלוהי עדבא לשמא דיי
 ויעבדינה חטאתא: י וצפירא דסליק
 עלוהי עדבא לעזאזל יתקס בדתי קדם יי
 לכפרא עלוהי לשלחא יתיה לעזאזל
 למדברה: יא ויקריב אהרן ית תורא
 דחטאתא דליה וכפר עלוהי ועל איגש
 ביתיה ויכוס ית תורא דחטאתא דליה:
 יב ויסב מלי מחתתא נומרין דאישא
 מעלוי מדבחה מן קדם יי ומלו חופנותי
 קטורת בוסמין דקיקין ויעיל מניו לפרוכתא:
 יג ויתן ית קטורת בוסמיא על אישתא
 קדם יי ויחפי יענן קטורתא ית כפורתא
 דעל סהדותא ולא ימות: יד ויסב מדמא
 דתורא וידי באצבעיה על אפי כפורתא
 קדומא ולקדם כפורתא ידי שבע זמנין
 מן דמא באצבעיה: טו ויכוס ית צפירא
 דחטאתא דלעמא ויעיל ית דמיה למניו
 לפרוכתא ויעביד לדמיה כמא דעבד לדמא
 דתורא וידי יתיה על כפורתא ולקדם
 כפורתא: טז וכפר על קודשא מסואבת
 בני ישראל ומקדשהון לכל חוביהון ובן
 יעביד

חשאתא ודבריה ללקחא : ו יקרב אהרן ית הורא דחטאתא דהוא מן מואנה ויכפר באשתעות מיליא עלוי ועל אינש ביתיה : ז נפס ית מרון צפירין וקס ומהון וגוי : ח ויהו אהרן על מרון צפירין ערבין שוין ערבא חד לשמא בן וערבא חד לעזאול ונטרף בקלפי ויופקינו ונטלקינו על צפיריא : ט ויקריב אהרן ית צפיריא דסלק עלוי ערבא לשמא בן ועבדיניה קרבן חטאתא : י וצפירא דסלק עלוי ערבא לעזאול יתוקם בתיו קדם ית לבפרא על סרנות עמא בית ישראל לשקרא ויהי למקמת באמר מרף וקשי דבמדברא דצוק דהוא בית חרורי : יא ויקרב אהרן ית חירא דיהי ויכפר באישתמעות מיליא עלוי ועל אינש וגוי : יב ויפס מלי מתחיתא גוקרין לחשו דאינש מעלרי מדבחה מן קדם ית וקלי הוקפוי קטורת בוסמין בהישין ויעיל מן לגוי לפרגודא : יג ויהו ית קטורת בוסמין על אישתא קדם ית ויהי ענו מן קטורתא ית בפורקתא דעל סהדיתא ולא ימות באשא מצלתה קדם ית : יד ויפס מן אדמא דתורא ודי באדבעיה ויפניא על אפי בפורקתא לרות קידוקא ולקדם בפורקתא ודי שבע זמניו מן אדמא באדבעיה ויפניא : טו ויכוס ית צפירא דחטאתא דמן ממונא דעמא ויעיל ית אדמא דצפירא מלגוי לפרגודא ויעביד לאדמיה חי קמא דעבד לאדמא דתורא ודי ויהי וגוי : טז ויכפר על קורשא באישתמעות מיליא

רשי

בכור : (ו) את פר החטאת אשר לו . האמור למעלה ולמזך כאן שחטו הוא בחולה ושל זכור : וכפר בעדו ובעד ביתו . (ז) יורמוה"ס קתודה על ועונותיו ועונות ביתו : (ח) ונתן אהרן על שני השעירים גורלות . מעמיד אחד ליונין ואחד בצד השל ונותן שתי ידיו הקלפי ומוטל גורל ביונין וחסרו בשמאל ונותן עליהם את שכתוב בו למס הוא לשכוח שכתוב בו לישאל מיתחלח לצואל : עזאול . (יבוא"פ"ה"ב) הוא זה וקסה זוק נכזה : (כ) שחמר חרף גורה חבובה : (ט) ועשהו חטאת . (ת"ב) כשוכח הגורל עליו קורח לו שם ותמיד לה חטאת : (ז) יעבד הו . כמו יעמד חי על ידי חתים ותרגומו יתקס כד חי . (ה"ב) ויה תלמוד לומר לפי שחמר לשלח אותו לצואל ואינו יודע שלוחו אם למיתת אם לחיים לכך נאמר יעמד חי עמידתו חי עד שיסתלח ויכאן שלמותו למיתה : לכפר עליו . שיתודה עליו כדכתיב והתודה עליו וימיר : (יא) וכפר בעדו וגו' . (ת"ב) וידו שני ליוניל חמוי הכהנים מהם כולם קרויים ביתו שחמר (תהלים קלח) בית אהרן כרוכת ה' וגו' ויכאן שהכהנים מתכפרין בו (ת"ב) וכל כפרתן חיה חלל על טומאת זקדס וקדשיו כמו שחמר וכפר על הקודש טומאות וגו' : מעל המזבח . החינוך (יבואמה) : (יב) מלפני ה' : תנן שלפני הפתח והוא דו ערבי : דקה : (יבואמו) ויה תלמוד לומר דקה וכלתב הקטרת דקה היא שחמר (שמות ל) ושחמה מונה דקה עלה עתה דקה שני גימט' הכשרים הם מחזירה למחשת : (ג) על האש : שבתין הייתה : ולא ימות . האחס לאשאה כתקנה מייסויה : (יד) והזהבא עבדו . הוא חת כשמיט : ולפני הכפרתו זה שבע . הרי חת למעלה ושבע למטה : (טז) אשר לעם . וזה שהפר וכפר על הכהנים וכפר השעיר על ישראל והוא השעיר שעלה עליו הגורל למס : כאשר עשה לדם הפר . אחת למעלה ושבע למטה : (יז) מטומאות בני ישראל . (ת"ב) על הנכסין מתקדש כטומאה ולא נודע להם כסוף שחמר לכל חטאתם וטומאת היא שנגב : מפשיעם

באר רחובות דקדוקי רשי

בצובה הראה : (ב) לדעת רש"י האלף הכתובה בחלת עזאול בין שתי וי"ן מן הדין הונתרה להיות אחד שתי וי"ן וכלו כתיב עזאול ותיבה מלה עורכ תיין יי שרשים מן שורש עז (כל"ה שחריק) וימן וילת אל דהיאנס כדעטינו לשין קשה כמו זאת חילי הארץ לקח וזה שכתב רש"י הר עז וקסה כתיב לשנא והיינו זוק נכזה ועין במפרשים : (ג) כתבו הנוקדקים כי יש לשון אחד נקרא לשון הקפצל ועינו שקיבל הפעולה ע"י אמנעו (כל"ה ווארין גימאכט ווארקין) ויקרא פיומו

רשבים

שני הכרוכים ואם יראה הכהן ימות לפיכך כשנכנס שום הכשרים ליהוה הק"כ להקטיר קטורת כפנים תחילה להחזיק את הבית בעין הקטורת ולאח כן יביא דם הפר ודם השעיר (ס"א ח"ה"ד : י"א) ויקריב אהרן בצורה את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו . יתודה עליו חויד : ולפי הפסע יביאנו בעורה כדי להקריב אותו לכפרה כמו שפרש לפנינו ושחט את פר החטאת אשר לו : (י) ושלח אותו לצואל המדברה . לפי

מכלל יופי

ופירושו ואל יבא כלל ית אל הקדש רק בעין הקטרת אחיה נראה שם והרגום הולך אול כן פירש בשרש עז ובשורש עז כחב ורכי יונה פירשו כענין עז כדלומר שהיה קשר ועין : (ו) (וכפר בעדו) . עריו : (ח) (לעזאול) . (י) (יעמוד חי) . מבנין הפעל : (טז) (וישחאת דמו

בתוך שמונתם : יו וכל אדם לא יהיה
 באהל מועד בבאו לכפר בקדש עד צאתו
 וכפר בערו ובעד ביתו ובעד כר קהל
 שני ישראל : יח ויצא אל המזבח אשר
 לפני יהוה וכפר עליו ולקח מדם הפר ומדם
 השעיר ונתן על קרנות המזבח סביב :
 יט והזה עליו מן הדם באצבעו שבע
 פעמים וטהרו וקדשו משמאת בני ישראל :
 כ וכלה מכפר את הקדש ואת אהל
 מועד ואת המזבח והקריב את השעיר הקי :
 כא וסמך אהרן את שתי ידיו על
 ראש השעיר החי והתנדב עליו ארתי כל
 עונת בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל
 חטאתם ונתן אתם על ראש השעיר ושלח
 ביד איש עתי המדברה : כב ונשא השעיר
 עליו ארתי כל עונתם אל ארץ נזרה ושלח
 ארתי השעיר במדבר : כג ובא אהרן
 אל אהל מועד ופשט את בגדיו הפד אשר
 לבש בבאו אל הקדש והניחם שם :
 כד ורחץ את בגדיו במים במקום קדוש
 ולבש את בגדיו ויצא ועשה את עלתו
 ואת עלת העם וכפר בערו ובעד העם :
 ואת

ידיו קרי

שלישי שני

יעבד למשכן זמנא דשרי עמדון בנו
 סואבתהון : יז וכל אינש לא יהי במשכן
 זמנא במיעליה לכפרא בקודשא עד
 מפקיה ויכפר עלוהי ועל אינש ביתיה ועל
 כל קהלא דישראל : יח ויפוק למדבחה
 דקדם יי ויכפר עלוהי ויסב מדמא דתורא
 ומדמא דצפירא ויתן על קרנות מדבחה
 סחור סחור : יט וידי עלוהי מן דמא
 באצבעיה שבע זמנין ויכניניה ויקדשניה
 מסואבת בני ישראל : כ וישיצי מלכפרא
 על קודשא ועל משכן זמנא ועל מדבחה
 ויקריב ית צפירא תניא : כא ויסמוך
 אהרן ית ידיו ויהי ידוהי עד ריש צפירא
 תניא ויהי עלוהי ית כל עונת בני ישראל
 וית כל מדבריהון לכל חטאיהון ויתן ויהיו
 על ריש צפירא וישלח ביד נזבר דזמין
 למחר למדבחה : כב וישול צפירא עלוהי
 ית כל עונתהון לארע לא יתבא וישלח
 ית צפירא במדברא : כג וייעול אהרן
 למשכן זמנא וישלח ית לבושי בוצא
 דילבש במעליה לקודשא ויצנעניון סמן :
 כד ויטחי ית בגדיה במיא באחר קדיש

ואת

רשי

וילבש

מפשיעיהם . אף הנכנסין מויד בטוואה : וכן יעשה לאהל מועד . (יזמא נז) כשפ סוזה משיחם כפניס אחת למעלה ושבע
 למטה כך מוזה על הפרכת סכרין ושיחיה אחת למעלה ושבע למטה : היסוכן אתם בחוד טומאותם . אצ"פ סהם טמאים סכוכה כנייהם :
 (יח) אל המזבח אשר לפני ה' . זה מזבח הזהב שהיה לפני ה' כהזכרונה תלמוד לומר ויאל לפי סוזה הזאות על הפרכת ועוד
 מן המזבח ולפניו זהו וזכרונות המזבח הזקיקו לנאת מן הזכות ולחין ויתחיל עקרון טורחית לפיט . (יזמא נח) . וכפר עליו . וזה
 היא כפרתו ולקח מדם הפר ומדם השעיר ועורכו וזה לתוך זה : (יט) והזה עליו מן הדם . אחר שנתן עתנות סלצכעו על קרמתי
 מזה שבע הזאות על גגו (ת"כ) : וטהרו . משהעסר : וקדשו . לעתיד לבא : (כא) איש עתי . (יזמא סו) המוכן לכך
 מיום חצמול (ד) : (כג) ובא אהרן אל אהל מועד . אמרו רבותינו שלחן זה תקונו של מוקרא זה ונתנו טעם לדבריהם כמסכת
 ויחל (רף לב) ואמרו כל הפרשה מולה לאורה על הקדר מן מביאה זו שהיא אחר עשיית עולתו ועולת העם והקטרת אמורי פד ושעיר
 טענית

מיצא מסופאבות בני ישראל ומקוריהו לבל הטאיהו ותקדו עבד וגו' : יו וכל איש לא יהי במשכו ויקנא
 קצומו מנעליה לבשרא קדקדשא על חוביהו וישאל עליו ועל אגש בן ירתיה וגו' :
 יח ויצדד ויסוק מן קדקדשא למדקחא דקדם ויבפר עליו באשמתערת מיליא ויבכ מאדקחא דרורא ומאדקחא
 דצפירא בר הינון מערבין ותו על קרנא מדקחא תוור חוזר : יט ונדי עליו מן אדקחא באדקדקעיה וסמא שבע
 וקניו וידקעיה ונקדשינה מסופאבות בני ישראל : כ ויפסוק מן למכפרא על קדקדשא ועל בושפן זמנא ועל מדקחא
 באישמתערת מליא ונקרב ית צפירא תיא : כא ויפסוק אחרו ית פרתין ודוי בסירא תרא ית יפנייה על שקמאליה
 על ריש צפירא תיא וינדי עליו ית כל עניית בני ישראל וית מקוריהו לבל הטאיהו ותו יתרוו בשכונערה אמירא
 וקמפדשא בשקמא רבא ונקרא על ריש צפירא ויפסוק בר גבר די קצומו מן אשמתקד למקד למדקחא דצוק דרורא בית
 תדורי : כב ויסובר צפירא עליו ית כל חוביהו לאתר צדא ויפסוק נקרא ית צפירא למדקחא דצוק ויסוק צפירא
 על טווביא דבית תדורי ונקדשינה רום זקא מן קדם וימות : כג וישאל אחרו וקניו למשפן זמנא וישלח ית
 לברישו כוצא דמלת דלבש קצומו מנעליה לקדקדשא וינעניענון מקן : כד ויפסי ית בישרניה קמוי באתר קדוש וילבש
 ית

רשי

טעניית כחן כנגדי והכ טוובא וקדש ופושטן ולוכס כנגדי לכן : ובא אל אהל מועד . להוציא את הכף ואת העמדתה שקטור כה
 הקטורת לפני ולמנים : ופשט את בגדי הבר . אחר שהוציאה ולוכס כנגדי והכ לתמיד של בין הערכים והוא סדר העבודות . תמיד של
 שחר כנגדי זהב . ועבודת פרו ושעיר הפנימיית וקטרת של מחתה כנגדי לכן . ואלו נולד העם ומוקדת המוספין כנגדי זהב . והולאת
 כך ומוחתה כנגדי לכן . ושירי המוספין ותמיד של בין הערכים וקטרת ההיכל שעל מזבח הפנימי כנגדי זהב . וסדר העקרלות לפי העבודות
 כן הוא . ושלא ית השעיר כשדכר ורחן את כשרוכמיס וגו' . וילא ועשה את עולתו וגו' ואת חלב הקטאת וגומר ועל הפרשה
 עד ואחר יבא אל העמדה ואחר כך ובא אהרן : והניח שם . מלמד שטעונן גזירה ולא ישתמש באותן ארבעה כנגדים ליום הכפרים
 אחר : (כד) ורחן את כשרוגו' . (יומא לב) למעלה למזנו מרחן את כשרו ולכסס שכזהו ויטענה מפניו והכ להגדי לכן טעון
 טבילה (שכחותה טבילה פשט כנגדי זהב שעבד הן עבודת תמיד של שחר ולוכס כנגדי לכן לעבודת היום) וכלן למדנו שכזהו מטעם חכמדי לכן
 לכנגדי זהב טעון טבילה : במקום קדוש . (ת"כ יומא שם) המקדש בקדושת עזרה והיא היתה כנג בית הפרו וכן ל' טבילות
 הכחות חוכה ליום חבל הראשונה היתה כחיל : ולבש את בגדיו . שמנה כנגדים שהיו עובד בהן כל ימות הזנה : ויצא . מן ההיכל
 אל האתר שמוכס היעולה שם : ועשה את עולתו . חיל לעולה האמורה למעלה כזאת יבא אהרן וגו' : ואת עולת העם
 יצא

באר רחובות דקדוקי רשי

סימונא דקדוקתת הא כזה הפעל ולא היתה מלת יעמד כשורקתת הי"ד לא היה צריך לרש"י לפרש שהיא לשון הפעל הי"ו
 על ידי אחרים כי כזכר מילת כסימונא חכן כעבור דמלת יעמד היא כקמן חטף שאין מדרכו לכא כן לכן הוצרך רש"י לפרש דאף על
 פיו הוה לשון הפעל והיינו על ידי אחרים :
 (ד) רש"י נותן טענה דמסוס כך נקרא האיש ההוא איש עתי מלשון עת (כל"א צ"ט) כי כיום אתמול הווינו לכך לעת עתה :
 מסוס

רשב"ם

לפי פשוטו ולשון אותו חיל ההרים אשר כמדבר כזו שמנינו כפי פירי מנורעו ושלח את הכזכר החיה על פני השדה לטהרו ממנומאיתו : אף
 כאן לטהר את ישראל ויעמותם משלחו אל המדבר והוא עוקם ערעב הכהמות כדכתיב ויבג את האלן אחר המדבר . ובתלמוד
 מדבריות ביינות כוונת טיהר : עזאל . לומר יתירה . כל"א ב"ד בית ארבעל שהיא מלשון וארבלו . וכן מ"ס של רוקס וחכס יתירות
 לתיוקן פעולה כזו מ"ן של שבעין ועמכון ועשרון (כב) גזירה . ארן חרובה שאין בה טעם תבואה שהיא גזירה ונכרפת מכל טוב :
 (כא) כיד איש עתי : איש הסקי כדרכים ובמדברות ורגיליו ככל עת ששלחן אותו : וכפר

מכלל יופי

דמו) : בא במקום למד השמוש : (ב) (החי) . פתוחה"ג כהוא פתוחה השעיר דמי' : (כא) דמי' פתחאם
 לא יהיה באהגה וכוף פסוק ק"ו : (איש)
 עתו) . איש מזוטן ללכת שם חילך שם עתים הרבה :
 (כב) (אל ארץ גזרה) . שנכרתה מן הישוב וסן הצטתים

כה ואת הלב הקטאת וקטיר המזבחה :
 כו והמשלח את השעיר לעזאזל וכבס
 בגדיו ורחץ את בשרו במים ואחריו כן יבוא
 אל המזבחה : כז ואת פר הקטאת ואת
 שעיר הקטאת אשר הובא את דמם לכפר
 בקדש ויציא אל מחוץ למחנה ושרפו באש
 את ערתם ואת בשרם ואת פרשם :
 כח והשרף אתם וכבס בגדיו ורחץ את
 בשרו במים ואחריו כן יבוא אל המזבחה :
 כט והיתה לכם לחקת עולם בקדש
 השביעי בעשור לחודש תענו את נפשתיכם
 וכל מלאכה לא תעשו האזרה והגר הגר
 בתוכם : ל בייבוס הנה וכפר עליכם
 לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני יהוה
 תטהרו : לא שבת שבתון היא לכם
 ועניתם את נפשתיכם חקת עולם :
 לב וכפר הכהן אשר ימנה אתו ואשר
 ימלא את ידו לכהן תחת אביו ולבש את
 בגדי הגד בגדי הקדש : לג וכפר את
 מקדש הקדש ואת אהל מועד ואת המזבח
 וכפר ועל הכהנים ועל כל עם הקהל
 וכפר : לד והיתה זאת לכם לחקת עולם
 לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת
 בשנה ויעש כאשר צוה יהוה את משה : פ
 רביעי יז א וידבר יהוה אל משה לאמר :
 ב דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני
 ישראל
 עס אהרן ועם בנוהי ועם כל בני ישראל ותימר להן דין פתגמא דפקיד וי למימר :

וילבש ית לבושוהי ויפוק ויעביר ית עלתיה
 וית עלת עמא וכפר עלוהי ועל עמא :
 כה ונת תרפא דחטאתא וסיק למדבחה
 כו ודמוביל ית צפירא לעזאזל וצביע
 לבושוהי ויסחי ית בסריה במיא ובחרבן
 ויעול למשריתא : כז ונת תורא דחטאתא
 ונת צפירא דחטאתא דאמעל מדמדוהון
 לכפרא בקודשא ופיס למבדא למשריתא
 ויוקדון בגורא ית משכהון ונת בסרהון וית
 אוכליהון : כח ודמוקיד יתהון וצביע
 לבושוהי ויסחי ית בסריה במיא ובחרב
 בן ויעול למשריתא : כט ויהי לכוון לקיים
 עלם בירחא שביעאה בעשרא לירחא
 תענון ית נפש שתכון וכל עיבדא לא מעבדון
 יציבא וגיוהיא דיתנירון בניכון : ל ארי
 בוקמא הרין וכפר עליכון לדכארה ירזכון
 מכל חוביכון קדם יי תדכון : לא שקא
 שבתא היא לכוון ותענון ית נפש שתכון קניס
 עלם : לב וכפר כהנא דרבי ית יהודקריי
 ית קורבניה לשמשא תחות אבוהי וילבש
 ית לבושי בוצא לבושי קודשא : לג וכפר
 על מקדש קודשא ועל משכן זמנא ועל
 מדבחה וכפר ועל כהנאי ועל כל עמא
 דקהלא וכפר : לד ורתה ידא לכוון לקיים
 עלם לכפרא על בני ישראל מכל חוביהון
 דדא בשתא ועבד כמא דפקיד וי ית משה :
 א ומליל יי עם משה למימר : ב מליל
 עס אהרן ועם בנוהי ועם כל בני ישראל ותימר להן דין פתגמא דפקיד וי למימר :

ויקרא יז אחרי מות

אונקלוס

מד

ישראל ואמרת אליהם ודבר הדבר אשר צוה יהוה לאמר : ג איש איש מבית ישראל

ג נבר נבר מבית ישראל דיכוס תור או אימר אז עזיא במשריתא או דיכוס מקרא למשריתא

יונתן בן עוזיאל

ירושלמי

נת לברשוי ויצדד ונפיק ונעביד נת עלתה נת עלת עמיה ויכפר עליו ועל עמיה : כה וית תרכא דחטאתא וגו :

כז ודמטור נת צפירא לעזאזל וצבע נת לברשוי ונפתי נת בישריה בארבעין סאוו דמיו ומן קמר דין ועול למשריתא : כז נת תירא דחטאתא ונת צפירא דחטאתא דאיתעל מן

ירושלמי
נת מרצהו :

אדמיהו לקברא בקורשיא ומפקרו באסליו על דיהו דקלא דבתניא ויסבורונו למיפרא למשריתא ויקדונו כנורא נת משביהו ונת בישריהו

ירושלמי

נת רועיהו : כה נת דמטור ונתו וצבע לברשוי ונפתי נת בישריה בארבעין סאוו דמיו ומן קמר כן ועול למשריתא : כט ותתי דא לבון לקים עלם בקרוא

ותצומו קה על במשתיכון :

שביעיה הוא ירח השני בעשרא וימין לקרא קענוו נת בשתיכון מן מיכלא ומן משמיא ומן הניית בני ומקורוא ומסנא ותשמיש עקרא וכל עיבודתא לא תעבדו וצוה וניקרא דיתעבר מיניכון : ל ארום ביימא וגו ואתיו קדם

ו הודו סורקנותכון ותדכוו : לא שבת שקתא הוא לבון כל עיביית פולקתא לא תעבדו ותשגו וגו : לב ויכפר בהגא בי בני יהיה ודוקרב קירבניה לשמשא תחות אביו וילבש ית לברשוי ברוך מילת לברשוי קדשא :

לג ויכפר על מקבש קדשא ועל משבו וימנא ועל מדקתא ועל בהגא ועל כל עמא דקהלא ויכפר באשפתות סיליא : לד ותתי דא לבון לקים עלם לבקרא על בני ישראל מכל חוביהו ודא וימנא בשמא וצבר ארדיו

הויקרא דפקיד ירת משה : א ובלייל י וגו : ב בלייל עם אהרן ועם בני ישראל וימנא וגו : ג נבר קלי או סוב מכות וניפת ישראל די יוס נקמת תור או אימר אז עזיא במשריתא או די יכוס מקרא למשריתא

רשי

(וימנא עג) ואיל לינולה האומר למעלה ומלת עגרת בני ישראל וגומר : (כה) ואת חלב החטאת : אמורי פר' ושיעיר : יקטיר המזבחה - על מזבח החינוך דאילו במנינו כתיב לא תעלו עליו קטרת זרה ועולה ויוכח : (כו) אשר הוכא את דמוס - לסיכל ולפני ולפני : (לב) וכפר הכהן אשר ימשה וגו' : (ת"ב) כפרה זו של יום הכפורים אינה כפרה אלא ככהן גדול לטי שאיננה כל הפרטה באהרן הויכר לווי ככהן גדול ככל אחריו שיהא כמותו : ואשר ימלא את ידו - (ת"ב) אין לי חלב פנזות בשמן האטמה מרובה כגדים חייב ת"ל ואשר ימלא את ידו וגומר וכן כל הכהנים גדולים שעמדו מיאשיהו ואילך שבימיו ונזנסו לזמות של שמן הטמא : לכהן תחת אביו - (ת"ב) ללמד שאם בנו ממלא את מקומו הוא קידם לכל אדם : (לד) ויעש כאשר צוה וגומר - כהניג יום הכפורים עשה כסדר הזה ולהגיד סכחו של אהרן שלא היה לוכסן לגדולתו אלא כחוקים נזירות אילך (ת"ב) ג) אשר ישחט שור או כשב - כנוקדסין הכתוב מדבר שאלוה להקריב קרבן : במחנה - (זבתים קו) מן

רשב"ם

(לכ) וכפר הכהן אשר ימשה אותו - לטי שאמר בואת יכא אהרן - ואם אין אהרן תהיה עבודת יום הכפורים ככהן הושיה תחתיו : (לד) ויעש אהרן - כשהגיע יום הכפורים

מכלל יופי

הצמחים : (במדבר) הבית השמיש בענין למד : (לב) ואשר ימלא - אי אשר ימלא את ידו לכהן תחת אהרן ואף על פי שלא כתיב והוא מרובה כגד' וכן עשו בבית שני כי לא היה שם שמן היטח : (לד) ויעש אהרן - (שבת שבתה) - ענינו הבטלה והפסק הדבר :

וישאל אשר וישחט שור או-כשב או-עז
 במקנה או אשר וישחט מחוץ למחנה :
 ד ואל-פתח אהל מועד לא הביאו
 להקריב קרבן ליהנה לפני משכן יהנה דם
 ויחשב לאיש ההוא דם שפך ונקבת האיש
 ה ההוא מקרב עמו : ה למען אשר יביאו
 בני ישראל את-זבחיכם אשר הם זבחים
 על-פני השדה והביאם ליהנה אל-פתח
 אהל מועד אל-הכהן וזבחו זבחי שלמים
 ליהנה אותם : ו וזק הכהן את-הדם
 על-מזבח יהנה פתח אהל מועד והקטיר
 החלב לריח ניחח ליהנה : ז ולא-זבחו
 עוד את-זבחיכם לשעירים אשר הם זנים
 אחריהם תקח עולם תהיה-נאת להם
 קדרתם : ח ואלהם תאמר איש איש
 מבית ישראל ומן-הגזר אשר-יגזר בתוכם
 אשר-יעלה עלה או-זבח : ט ואל-פתח
 אהל מועד לא יביאנו לעשות אתו ליהנה
 ונקבת האיש ההוא מעמו : י ואיש איש
 מבית ישראל ומן-הגזר הגזר בתוכם אשר
 יאכל בר-דם ונתתי פני בנפשי האכלת
 את-הדם והכרתי אתה מקרב עמך :
 יא כי נפש הבשר בדם הוא ואני נתתי
 לכם על-המזבח לכפר על-נפשתיכם כי-
 הדם הוא בנפש וכפר : יב על-בן
 אמרתיו לבני ישראל כל-נפש מכם לא-
 תאכל דם והגזר הגזר בתוכם לא-יאכל דם :
 יג ואיש איש מבני ישראל ומן-הגזר

חמישי שלישי

מנוחק'ו

הגזר

למשריתא : ד ולתבע משכן זמנא לא
 אייתייה לקרבא קורבנא קדם יי קדם משכנא
 בני דמא ויתחשב לנקבא ההוא דמא אשר
 וישחט אינשא ההוא מעמיה : ה בדיל
 דההוא בני ישראל וית-דבחייהון
 דההוא דבחיין על-אפי מקלא
 וייתינין קדם-יי לתבע משכן זמנא לנת-
 בהנא ויכסון גבסת קודשין קדם-יי ויהוון :
 ו ויזרוק בהנא וית-דמא על-מדבחה דיי
 בתרע משכן זמנא ויסק תרבא לאתקבלא
 ברענא קדם-יי : ז ולא-ידבחו עוד וית-
 דבחייהון לשידין דאינון טען בתריהון קיים
 עלם תהי-נא להון לדריהון : ח ולרהון
 תימר גבר גבר מבית ישראל ומן-גיווריא
 דיתגורון ביניכון דייסק עלמא או-גבסת
 קודשיא : ט ולתבע משכן זמנא לא
 יתיגיה למעבד ויתיה קדם-יי וישחט אינשא
 ההוא מעמיה : י וגבר גבר מבית ישראל
 ומן-גיווריא דיתגורון ביניכון דייכול כל-
 דמא ואתן רוגיו באינשא דייכול וית-דמא
 ואישחט ויתיה מנו עמיה : יא ארי נפש
 בסרא ברמא היא ואנא והביתיה לכוך על-
 מדבחה לכפרא על-נפשתיכון ארי-דמא
 הוא על-נפשא מכפר : יב על-בן אמרית
 לבני ישראל כל-אינש מנכון לא-ייכול דם
 וגיווריא דיתגורון ביניכון לא ייכול דם :
 יג וגבר גבר ומן-בני-ישראל ומן-גיווריא
 דיתגורון ביניכון דיצוד צידא תיתא אויעופא
 דמתאכיל

הַנֶּזֶק בְּתוֹכְכֶם אֲשֶׁר יִצְוֶה צִיד חַיָּה יִהְיֶה יִשְׁפֹּךְ
 אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשֹׁפֵךְ אֶת־דָּמּוֹ וְכִסְהוּ בַעֲפָר :
 יד כִּי־נִפְשׁוּ כָּל־בְּשָׂר דָּמוֹ בְּנִפְשׁוֹ הוּא
 דְּמַתְאֲבִיל וַיִּשְׁוֹד יַת־דָּמִיהּ וַיִּכְסִינָהּ
 בַּעֲפָרָא : יד אַרְיִינְפֵשׁ כָּל־בְּסָרָא דְמִיה
 בְּנִפְשִׁיהּ הוּא וְאַמְרִית לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל דִּם כָּל־
 וְאָמַר
 בִּיסְרָא

יונתן בן עוזיאל

לְמִשְׁרִיתָא : ד וְלִתְרַע מִשְׁפָּן וּמִנָּא לֹא אִימִיה לְחַרְבָּא קַרְבָּנָא קָדִם : קָדִם שְׁשָׁנָא בְּיָ אָדָם קָטוּל יִתְחַשֵּׁב לְבִרְיָא
 הָהוּא וְתָחַי לִיה קְאִילוּ אָדָם וּבְאִי אֲשֶׁר וַיִּשְׁתַּיְצִי בַר גִּשָׂא הָהוּא מַעֲמִיה : ה מִן כְּגַלְל דְּיַתִּיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גִּבְסַתְהוֹן
 דְּהִינּוּן דְּבַחִין עַל אַנְפֵי תַקְלָא וַיִּתְהַנּוּן וְגוֹי : ו וַיִּזְרוּק כְּהֵנָּא יָת אֲדָמָא וְגוֹי : ז וְלֹא יִבְרַחוּן מִרַב יָת דִּבְסִיתְהוֹן
 לְטַעֲוֹן דְּמִתְלִין לְשִׁדְי דְּהִינּוּן טַעֲוֹן בְּתַרְיָהוֹן קָדִים עֲלֵם וְגוֹי : ח וְלִהוֹן מִימַר גְּבַר גְּבַר טְלִי וְגַבַר סִיב מִבִּירַת גְּנִישַׁת
 וְיִשְׂרָאֵל וּמִן גִּירָא דְּהִתְנַיְרוּן לְמִימַב בְּיִנְכוֹן דִּי וְגוֹי : ט וְלִתְרַע מִשְׁפָּן וּמִנָּא לֹא יִתְיַגִּיהּ לְמַשְׁבַּר יְמִיה קַרְבָּנָא קָדִם
 : י וַיִּשְׁתַּיְצִי בַר גִּשָׂא הָהוּא מַעֲמִיה : י וְגַבַר טְרִי וְגַבַר סִיב מִבִּירַת גְּנִישַׁת וְיִשְׂרָאֵל וּמִן גִּירָא דְּמִתְנַיְרוּן לְמִימַב
 בְּיַתְהוֹן דִּי יִכּוֹל כָּל אֲדָמָא וְאַחַן יָת פְּנִימָתָא לְמַעֲסוּק בְּבַר גִּשָׂא הָהוּא דִּי יִכּוֹל כָּל אֲדָמָא וְאַיִשִּׁינֵי יְמִיה מִגּוֹ עַמִּיה :
 יא אַרְוִם קִיּוֹם גִּפְשׁ כָּל בִּישְׂרָא בְּאֲדָמָא הוּא וְאַנְיָ יְהִבְתִּיהּ לְכוֹן לְמִזְרָתָא דְּתִתְנַיְרוּן אָדָם גִּבְסַתְהוֹן עַל בְּרַבְרָא מִטּוֹל
 לְמַכְפָּרָא עַל אָדָם גִּפְשַׁתְכוֹן אַרְוִם אָדָם גִּבְסַתְהוֹן הוּא עַל חוֹבֵי גִפְשָׁא כְּבַר : יב בְּגִין בְּן אֲמִרִירָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 אֲנִיבְרָרוּן דְּכָל בַּר נִשׁ מִגְּבוֹן לֹא יִכּוֹל אֲדָמָא וְגִיּוּבָא דְּמִתְנַיְרוּן לְמִימַב בְּיִנְכוֹן לֹא יִכְלִיוּן אֲדָמָא : יג וְגַבַר טְלִי
 אִו גְּבַר סִיב מִבִּירַת גְּנִישַׁת וְיִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוּבָא דְּהִתְנַיְרוּן לְמִימַב בְּיִנְכוֹן דִּי יִצִּיד צִידָא תִּימָא אִו עֹנָפָא דְּמִיבְשָׁרִין לְמִימַב
 וַיִּשְׁוֹד יָת אֲדָמִיהּ גִּבְסַתְהוֹן וְאַחַן לֹא מִתְקַלְקֵלָא גִבְסַתְהוֹן וְכִסְהוּ בַעֲפָרָא : יד אַרְוִם קִיּוֹם גִּפְשׁ כָּל בִּישְׂרָא אֲדָמִיהּ
 בְּנִפְשִׁיהּ הוּא וְאַמְרִירָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָבִים כָּל בִּישְׂרָא לֹא תִכְלִיוּן אַרְוִם קִיּוֹם גִּפְשׁ כָּל בִּישְׂרָא אֲדָמִיהּ הוּא כָּל מִן
 דִּיִּיכְלִינָה

רש"י

מִן לְעִזְרָה : (ד) דָּם יִחְשָׁב : כְּשׁוֹפֵךְ דָּם הַאֲדָם שֶׁנִּתְחַיֵּיב כִּנְפֵשׁוֹ : דָּם שֶׁפָּךְ . (ת"כ) לְרַכּוֹת אֶת הַזֶּרֶק דָּמִים כְּחוֹךְ :
 (ה) אֲשֶׁר הֵם זֹבְחִים . אֲשֶׁר הֵם רְגִילִים לִזְבוּחַ : (ז) לְשִׁעִירִים . לְשִׁדִּים כְּמוֹ (יִשְׁעִיָּה יג) וְשִׁעִירִים יִדְקֶדּוּ עַם :
 (ח) אֲשֶׁר יַעֲלוּ עוֹלָה : לְחַיִּיב עַל הַמִּקְטֵר חַיִּיבִים כְּחוֹךְ (עֵינִן כֹּה"ס) כְּשׁוֹמֵט כְּחוֹךְ שֶׁאֵם שָׁחַת אֶחָד וְהֵעֱלֵה חֲבִירוֹ טִיבֵס
 חַיִּיבִין (ת"כ הוֹלִין ק"ט) : וְנִכְרַת . זִרְעוֹ נִכְרַת . וַיִּמּוּן נִכְרַתִּין : (י) כָּל דָּם . לְפִי שֶׁאֲחֵר כִּנְפֵשׁ יִכְפַּר יִכּוֹל לֹא יִחַל חַיִּיב
 אֲלֹא עַל דָּם הַמִּקְטָדִים ת"ל כָּל דָּם : וְנִתְחַיְבֵי פְנֵי . (ה"ב) פְּנֵי אֵלֵי פִּנְיָה אֲנִי מִכָּל עֲשִׂי וְעוֹסֵק בּוֹ : (יא) כִּי גִפְשׁ הַבְּשָׂר .
 עַל כָּל כִּרְיָה בְּדָם הוּא תְלוּיָהּ וְלִפְיֶךָ כִּתְעוּ לְכַפֵּר עַל כִּפּוּס הַאֲדָם תְּכוּף כִּפּוּס וְתַכְפֵּר עַל הַכִּפּוּס : (יב) כָּל גִּפְשׁ מִכָּם . לְהַזְכִּיר
 גְּדוּלְתוֹם עַל הַקְטָטִים : (יג) אֲשֶׁר יִצְוֶה . (ת"כ הוֹלִין פ"ד) אִין לִי אֲלֵף לִיד חוּזוּן וְתַרְכָּוִלִין מִנִּין תְּלִמּוּד לְעוֹד לִיד מִכְלֵמִקוּס
 אִם כֵּן לֹא כְּאֵת אֲשֶׁר יִצְוֶה שֶׁלֹּא יֵאָכֵל כִּי אֲלֵף הַזֶּה מִזֶּה זֶה : אֲשֶׁר יֵאָכֵל . פִּרְט לְעֵמִיס : (יד) דָּמוֹ בְּנִפְשׁוֹ הוּא .
 דָּמוֹ הוּא לֵן כְּמִקּוּס הַכִּפּוּס שֶׁהַכִּפּוּס תְּלוּיָהּ בּוֹ : כִּי גִפְשׁ כָּל בִּישָׂר דָּמוֹ הוּא . הַכִּפּוּס הוּא הַכִּפּוּס . דָּם וְכַפֵּר לְשׁוֹן זָכַר . כִּפּוּס לְשׁוֹן
 קִכָּה

רשב"ם

כֹּאשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה : (ד) דָּם יִחְשָׁב לְאִישׁ הַהוּא דָּם שֶׁכָּךְ . חַיִּיב עִוְתָהּ . יִחְשַׁב עֲשָׂאִים לְאִישׁ הַהוּא לְעוֹלָה דָּם שֶׁכָּךְ כִּשְׁעַת
 שְׁחִיטַת חוֹךְ : (ה) אֲשֶׁר הֵם זֹבְחִים עַל פְּנֵי הַשֶּׁדֶה . וַיֵּשׁ מִזֶּה שְׁטוּעִים לְשִׁעִירִים וְלֹא לְשִׁעִירִים : (יג) וְכִסְהוּ בַעֲפָר . כִּי אִלּוּ
 יכָּל

מכלל יופי

יז (ה) (זכחו וזכחי שלמים לייאוחם) . הפוך וזכחו .
 אותם וזכחי שלמים לה' : (ז) (לשעירים) .
 למאמינים : (יב) (והגר הגר) . הוא הנכרי שנתגיד
 מכלל ושנתגיד : (יג) (אשר יצוד ציד חיה) . על החיה
 לבד לא הבהמה כי אין לבהמה כסודם ואינו כמבו ויקרא
 זאת

ואמר לבני ישראל הם כל-בשר לא-תאכלו
כי נפש כל-בשר דמו הוא כל-אכליו וקרת :
טו וכל-נפש אשר תאכל נבלה ושרפה
באזרה ובגג וכבס בגדיו ורחץ במים ושמא
ערה-ערב ושהר : טז ואם לא-יכבס ובשרו
לא ירחץ ונשא-גונו : פ

יח א וידבר יהוה אל-משה לאמר :

ב דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם
אני יהוה אלהיכם : ג כמעשה ארץ-
מצרים אשר ישבתם-בה לא תעשו וכמעשה
ארץ-כנען אשר אני מביא אתכם שמה
לא תעשו ובהקתיהם לא תלכו : ד את-
משפטי תעשו ואת-חקתי תשמרו ללכת
בהם אני יהוה אלהיכם : ה ושמרתם
את-חקתי ואת-משפטי אשר יעשה אתם
האדם ותי בהם אני יהוה : ו איש

ששי
מצוה קפ"ח

איש אל-כל-שאר בשרו לא תקרבו לגלות
ערות אני יהוה : ז ערות אביך
וערות אמה לא תגלה הוא לא תגלה
ערותה : ח ערות אשת-אביך לא
תגלה ערות אביך הוא : ט ערות
אחותך בת-אביך או בת-אמה מולדת בית
או מולדת חוץ לא תגלה ערותן : ס
י ערות בת-בגד או בת-בתך לא תגלה

מצוה קפ"ט
מצוה קצ"ג

מצוה קצ"א

מצוה קצ"ב

מצוה קצ"ג
מצוה קצ"ד

ערות

רשי

ערייתן

בסרא לא תיכלון ארינפש כל-בסרא דמיה
היא כל-דיכליניה ושתוי : ט וכל-אינש
דיכור גבילא ותבירא ביצ-ביצא ובגור-גור
ויצבע לבושה ויסחי במיא ויהי-מסאב
עד-נמשא וידמי : טז ואם לא יצבע
ובסריה לא יסחי ויקביל חוביה : א ומליל
י עס-משה למימר : ב מליל עס-בני
ישראל ותימר להון אנא יי אלהכון :

ג כעובדי עמא דארעא דמצרים דתיבתון
בה לא מעבדון וכעובדי עמא דארעא-
דכנען דאנא מעיל ותכון לתמן לא-מעבדון
ובני-מוסי-הון קיא תקכון : ד וית-דיני
מעבדון וית-קמי תשרון למחך בהון אנא
יי אלהכון : ה ותשרון ית-קמי וית-דיני
דעבד ותהון אינשא ויהי-בדון-בתי-
עלמא אנא יי : ו גבר גבר לקד-קרוב
בשריה לא תקרבון לנלאה עריא אנא יי :

ז ערית אבוק וערית אמה לא תגלי אמה
היא קיא תגלי עריתה : ח ערית אמת
אבוק לא תגלי עריתה דאבוק דהיא :

ט ערית אמתך בת-אבוק או בת-אמה
דילידא מן-אבוק מן-אמה אוהרי או מן-
אמה מן-גבר אוהרן לא תגלי עריתהון :

י ערית בת-בגד או בת-בתך לא תגלי
עריתהון

קכ"ה : (פ) (טו) אשר האכל נבלה ושרפה - כנכלת עוף טהור דכר הכתוב שאין לה עושה אלא כשעה שכלתה כסית
ככליעה ולמדך כאן שחטתה באכילתה ושרפה האזורה כאן לא ככתב אלא לדרוש וכן אצונו וכול תהא ככלת עוף טהור שחטתה
כסית הכליעה ת"ל טרפה מי שיש בווינו טרפה ילא עוף טהור שאין בווינו טרפה : ונשא עונו - אם יאכל קדש חו יוכנס למקדש
ש"כ על עושה או ככל שאר טוהלות : (יז) ובשרו לא ירחץ ונשא עונו - על רחיצת גופו עמוס לית ועל כסות בגדים
שלקות : (כ) אני יי אלהיכם - אי הוה שטרפי כפיני - (שמות ו) אכתי יי אלהיך וקלטתם עליכם ולכותי מעתה
קבלו

דייכליניה ישחיצו: טו וכל בר גש דייכול ביקרא דמטלק בקלקול מקסתא ובשר תבירא בציבא ובגיירא ויצבע
לבושיו ונסחי בארבעין סאוין דמוי ויהי מסאב עד במשא
וידבי: טז ואין ארשע וקרא יצבע ובשריה לא יסחי
וגו: א ומליל יוגו: ב מליל עם בני ישראל

ירושלמי

ואין לא חוור ובשכרות לא ישג ונקבל חוביה:

ומימר להון ואנא הוא: ג אלקהון: ג בעובדין בישין דעמא דארעא דמצרים דיתחבון בה לא תעבדון והי בעובדין
בישין דעמא דארעא דקנעו דאנא מעיל יתכו לתמן וגו: ד ית סדרי דע"י תעבדון וית קיימי תיטרון להלכא
בהון וגו: ה ותטרון ית קיימי ותר סדרי דע"י דאין עבדי יתהון אינשא וייתי בהון כתי עלמא והולקיה עם
צדיקא אנא: ו גבר טלי וגבר סיב לכל קרבת בישריה לא תקרבו לבואה עירייתא בתשמיהא ובפירסומי
עירייתא אנא: ז עריות עבדי וצריית ואמך לא תבוי אירא לא השמש עם אברהא וגבר לא ישמש עם אביה
אימך היא לא תגלי עירייתה: ח עריות אימת אבויך לא תבוי מטרל דעירייתא דאבויך היא: ט עריות
אמתך בת אביך או בת אמך מר דיליד אבך מן איתא אחרתי או מן אמך או מן דילידת אבך מן אבך או מן גבר
חורו לא תבוי עריותו: י עריות ברת בגדא או ברת בבתך לא תבוי עריותו ארום הי בעריותו תיני:

עריות

רש"י

קבלו גורתי רבי אומר גלו וידוע לפניו שסוכן לנתק בעריות בינו עזרא לסיכך כל עליהם בגורה חגי' אלהים דעו מי גזר עליכם:
דין ליפרע ונאמן לשלם שכר: (ג) כמעשה ארץ מצרים (ה"ב) מניד שמעיהם של מצריים ושל כנעניים מקולקלים
מכל האומות וחותן מקום שיטבו בו ישראל מקולקל מן הכל: אשר אני מכיא אהכם שמה - מניד שחותן עממין שכשו ישראל
מקולקלים מוכלם (ה"ב) ובחוקותיהם לא תלכו - מה הניח הכתוב שלא אמר אלא אלונכמוסות שלהן דברים החקוקין להם
כגון טרטיאות ואטריות רבי מיר אומר אלו דרכי האמורי שמו חכמים: (ד) את משפטי תעשו - אלו דברים האמורים
בתורה כמשפט שאלו לא נאמרו היו גדלי לאומרון: ואת חקותי השמרו - דברים שהן גורת המלך שיר הרע משיב עליהם
למה לנו לאומרון ואומות העולם משיכין עליהם כגון אכילת חזיר ולכישת שעטני וטהרת מי הטאת לכך נאמר חגי' גורתי עליכם
אי אתה רשאי ליפטר: ללכת בהם - אל תפטר מתוכם שלא תאמר למדעי חכמת ישראל אלך ולאמד חכמת האומות: (ה)
ושמרתם את חוקותי - לרבות שאר דקדוקי הפרטה שלא פרט הכתוב בהם (ה"ב) דבר אשר ליתן שמירה ונשייה לחוקים ושמירה
ונשייה למשפטים לפי שלא נתן אלא עשייה למשפטים ושמירה לחוקים: והי בהם - לעולם הבא ואם תאמר בעולם הזה והלא קופו
הוא מת: אני ה': נאמן לשלם שכר: (ו) לא תקרבו - להזייר הנקבה כזכר לכך נאמר לשון רבים: אני ה' - נאמן
לשלם שכר: (ז) ערות אביך - (סנהדרין גר) זו אשת אביך או אינו אלא כמשמעו נאמר כאן ערות אביך ונאמר להלן (יוקרא ב)
ערות אביך גלה מה להלן אשת אביך אף כאן אשת אביך: וערות אבך - להביא אמו נאמר כאן ערות אבך ונאמר להלן (יוקרא ב)
אביך - לרבות לאחר מיתה: (ט) בת אביך - אף בת אנוסה כמשמע: מולדת בית או מולדת חוץ - (יבמותכו) בין
שומרים לו לאביך קיים את אמה ובין שאומרים לו הוציא את אמה כגון ממורת או נתינה: (י) ערות בת בנך וגו' - (יבמות
צ"ז) - בכתו מאנוסתו הכתוב מדבר וכתו כתו מאשאר אלו למדין מערות אשה וכתו שאמר כהן לא תגלה בין שהיא ממנו
בין שהיא מאיש אחר: ערות בת בנך - קל ומומר למתן אלא לפי שאין מוהירין מן הדין למדוה מגורה שיה כסכת יבמות

באר רחובות דקדוקי רש"י

(ה) משום דחייבו כספוק זה מלת הוא והיינו לשון זכר וגם מלת היא והיינו לשון נקיבה וסדרי להדי לכן קאמר רש"י
דס וכשר לשון זכר וקאיתלת הוא על מלת דס וכשר ומלת היא קאי על מלת נפש דהיא לשון נקיבה כי מלת נפש תכונה בכל מקום כגון נקיבה -

רש"י

רשב"ם

היא ראוי לאכילה: (טו) אשר תאכל ככלה - אפילו קטן יטמא: (טז) ונשא עונו - אם יאכל קודש או נכנס למקדש: (ה)
ומי בהם - אכל אם לא יעשה - וכברתו הנפשות העונות וקרב עומו: (ע) מולדת בית - או מולדת חוץ פנויה - כן נראה
בעיני

מכלל יופי

זאת החיה אשר תאכלו: (טז) (באורח חובג) - הבית
תשמש במקום כן ויש לפרשו כמשמעו:
יח (ו) (אלכל שאר בשרו) - לפי שקרוב האדם
כבשרו כמו שאמר אך עצמי ובשרי אהרה

ישייה כח ומבשרך לא תחעלם לפיכך נקראו שאר שענינו
בשר: (ז) (ערוה) - ענין גרמי: (ט) (מורידת
בית) - על משקל טחמץ בשלמים ומורידת בנחים
(*) כד 24 ולפי

ערונתו כי ערונתה הנה : ס יא ערונת
 בת אשת אביך מולדת אביך אחרתה הוא
 לא תגלה ערונתה : ס יב ערונת
 אחרת אביך לא תגלה שאר אביך הוא :
 ס יג ערונת אחרת אמך לא תגלה
 כי שאר אמך הוא : ס יד ערונת
 אחי אביך לא תגלה אל אשתו לא תקרב
 דלתה היא : ס טו ערונת כלתה לא
 תגלה אשת בנה הוא לא תגלה ערונתה :
 ס טז ערונת אשת אחיך לא תגלה
 ערונת אחיך הוא : ס יז ערונת אשה
 ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה
 לא תקח לגלות ערונתה שארה הנה זמרה
 הוא : יח ואשה אל אחתה לא תקח
 לצרר לגלות ערונתה עליה בחייה : יט ואלי
 אשה בנדת טמאתה לא תקרב לגלות ערונתה :
 כ ואל אשת גמיתך לא תתן שכבתך
 לזרע לטמאתה בה : כא ומזרעה לא תתן
 להעביר למלך ולא תחלל את שם אלהיך
 אני יהוה : כב ואת זכר לא תשכב
 משכבי אשה תוגבה הוא : כג ובכל
 בהמה לא תתן שכבתך לטמאתה בה ואשה
 לא תזמד לפני בהמה לרבעה תבל הוא :
 כד אל תטמאו בכל אלה כי בכל אלה
 נטמאו הגוים אשר אני משלח מפניכם :
 ותטמאו

מצוה קצ"ה
 מצוה קצ"ו
 מצוה קצ"ז
 מצוה קצ"ח
 מצוה קצ"ט
 מצוה ר'
 מצוה ר"א
 מצוה ר"ב
 מצוה ר"ג
 מצוה ר"ד
 מצוה ר"ה
 מצוה ר"ו
 מצוה ר"ז
 מצוה ר"ח
 שביעי
 רביעי
 מצוה ר"ט
 מצוה ר"י
 מצוה ר"א

ערונתה אבי ערונתך אנין : יא ערונת בת
 אמת אביך דילידא מן אבוק אחרת היא
 לא תגלי ערונתה : יב ערונת אחת אבוק
 לא תגלי קריבת אבוק היא : יג ערונת
 אחת אמך לא תגלי ארי קריבת אמך
 היא : יד ערונת אחי אבוק לא תגלי
 לא אחתיה לא תקרב אמת אחי אבוק היא :
 טו ערונת כלתך לא תגלי אמת בך היא
 לא תגלי ערונתה : טז ערונת אחרת אחרך
 לא תגלי ערונת דאחרך היא : יז ערונת
 אחתא וברתה לא תגלי ית בת ברה וית
 בת ברתה לא תסב לגלאת ערונתה קריבין
 אנין עיצת חטאין היא : יח ואתתא עם
 אחתה לא תסב לאתקא לה לגלאת ערונתה
 עלה בחייה : יט ולא תתקא בריהוק
 סאובתה לא תקרב לגלאת ערונתה :
 כ ובאתת חבך לא תתן שכבתך לזרעא
 לאסתאבא בה : כא ומבנה לא תתן
 לאעברא למולך ולא תחיל ית שמא
 דאלהך אנין : כב וית דכורא לא
 תשכוב משכבי אתתא תועבתא היא :
 כג ובקר בעירא לא תתן שכבתך
 לאסתאבא בה ואתתא לא תקום קדם
 בעירא למשלט בה תכלא הוא : כד לא
 תסתאבון בכל אלין ארי בכל אלין אסתאבו
 עממיא דאנא

מוגלי

רשי

(ובמות ג' סנהדרין ח') : (יא) ערונת בת אשת אביך .
 (יד) ערונת אחי אבוק לא תגלה .
 (טו) אשת בנה הוא .
 (טז) ערונת אחרת אמך לא תגלה .
 (יז) ערונת אחיך הוא .
 (יח) ואתתא עם אחתה לא תסב לאתקא לה לגלאת ערונתה .
 (יט) ולא תתקא בריהוק סאובתה לא תקרב לגלאת ערונתה .
 (כ) ובאתת חבך לא תתן שכבתך לזרעא לאסתאבא בה .
 (כא) ומבנה לא תתן לאעברא למולך ולא תחיל ית שמא דאלהך אנין .
 (כב) וית דכורא לא תשכוב משכבי אתתא תועבתא היא .
 (כג) ובקר בעירא לא תתן שכבתך לאסתאבא בה ואתתא לא תקום קדם בעירא למשלט בה תכלא הוא .
 (כד) לא תסתאבון בכל אלין ארי בכל אלין אסתאבו עממיא דאנא .

יא ערנית בת איתר אבין דיליבת מן אבך אמתך היא לא תבני ערניתה : יב ערנית אחת אבך לא תבני קרובה בשר אבך היא : יג ערנית ואחר אבך לא תבני ארום קרובה בשר אבך היא : יד ערנית אבך לא תבני ולנת אנקתיה לא תקריב במשמיש ערסא איתר אבך היא : טו ערנית בלחך לא תבני איתת בך היא לא תבני ערניתה : טז ערנית איתת אבך לא תבני אחר וקטר מותיה אין אית ליה בנני ערנית דאחרך הוא : יז ערנית איתא וקבקה לא תבני נת בבת ברה נת בבת ברה לא תיבס לבזאה ערניתה קרובה בשרא היגון נגז היא : יח ואיתתא בתי איתתא לא תיבס לבזאה ערניתה עלה גל יומי מיתתא : יט ולציד איתתא בןמן ריחוק סאובקה לא תקרב לבזאה ערניתה : כ ולציד איתת סבךך לא תסו פשמישך לזרעה לאסמאבא בה : כא ומן נרעך לא תסו בתישמישך לציד פת עקמין למעבדא לפולחנא אחרא ולא תפסי נת שמיא באלהך אנא : כב ועם דכורי לא תשכוב בתישמישך דאיתא מבחקה היא : כג ובכל בעירא לא תסו פשמישך לאסמאבא בה ואחרא לא תקרב בךם בעירא לאתהנא מניה תקלא הוא : כד לא תסמאבון בתרא מקל אילין ארום כקל אילין אסמאבון עומניא

ירושלמי

ולא תפסון נת שמיא דאלהבון בדין אפרו :

דאנא רש"י
לא אמרתי אלא בשיש לכך אישות בה פרט לאכוסה ושפחה ונכרית - (סנהדרין עה) : (יו) ערות אישה ובהה - (יבמות צו) לא אסר הכתוב אלא ע"י נסוהי הראשונה לכך נחמר לא תקח לאן קיסה וכן לענין העונש אשר יקח את אישה ואת אחיה לאן קיסה אכל חנם אישה מותר לישא בתה : שארה הנה - קרובות זו לזו : ומה - עלה כתרונתו עלת מטחין סינך יועך לחטא : (י) (יח) אל אחותה - (קדושין ג) - שתיכן כחת : לצרור - לאן צרה לעשות את זו צרה לזו : בחייה - למיך זאס גרסה לא ישא את אחותה כל זמן שהיא בחיים : (כא) למולך - ע"פ היא שסע מולך וזו היא נכודתה שמוסר בנו לכומרים (סנהדרין סד) - ויצונו שתי מדורות גדולות ומעבדון את הכן כרגליו בין שתי מדורות האש : לא חתן - זו היא מסירתנו לכומרים - להעביר למולך - זו העברת האש : (כג) הכל הוא - לאן קדשו וערוה ונאוף וכן ואפי על תכליתם (ישעיה י) - דבר

באר רהובות דקדוקי רש"י

(י) רש"י מודיען כזה הדגש שתוך הכס כעלת זנה מורה חסרון עס חתנית מן הזרע כי הזרע הוא זאס מלשון זומסרעט לנדיק וזיינו ענין ענה ומחשבה וזה שכתב סינך יועך לחטא :

כד

רשב"ם

בעיני לפי עשונן : (יח) לצרור כמו וכעסה צרתה - שתי נשים לאיש אחד נקראו צרות זו לזו : חסלת אחרי מות מיסוד רבינו שמואל

קדושים

מכרל יופי

ולפי פישט הכתוב הוא פירושמה שאמר בת אבין או ברה אמן כלומר בין שנולדה לאבין מאשה אחרת וזו היא מולדת בית זכין שנולדה לאמן מאיש אחר וזו היא מולדת הוץ וכן הר"ם אנקלוס - ורבותינו לרש"י בין שאומרים לאבין קיים את אמה וזו היא מולדת בית בין שאומרים לאבין הוציא את אמה כגון בת ממזרת או בת נתינה וזו היא מולדת הוץ : (יד) דרהך - היא אשת אחי אבין : (טו) כלתך - נקראת אפילו אחר החופה כלה לתמיה ור' חמיה - (יז) שארה הנה - שסכלל כאלו אמר בשר אחד הנה : (זמה היא) - ענין טנוף ותועבה ומעשה הרע : (יח) ואשה אל אחתה - כלומר עם אחותה - לצרור - כענין וכעסה

צרתה - והטעם שלא ישא חמות אשתו כאופן שתיין עמיתך - כלומר ובאשת : צרות זו לזו : (שכבה) : הנפרד שבובה בפלס קטרת : (כא) ומזרעך לא תתן להעביר לכולך - שם ע"ז כך וזו עבודתה שמוסר בנו לכומרים ועושים שתי מדורות גדולות ומעבירין את הבן כרגליו בין שתי מדורות האש ופירוש לאתתן זו מסירת הכומרים ופירוש להעביר זו העברת האש : (כג) לרבעה - כתכרביונה שהוא נגזר מענין רבוע וכן לא תרביע כלאים - ומתכרד"ק והנכון שיהיו מענין תהליס קלו ארחיו ורביעיות שהוא מתורגם ומרכיץ תחת כלעס ורבעת : מבל

כה ותטמא הארץ ואפקד עונה עליה
נופחיר ותקא הארץ אחי שקיה : כו ושמרתם
אתם את-הקמי ואת-משפטי ולא תעשו
מכל התועבת האלה האזנה והנד הנד
בתוככם : פו כי את-כל-התועבות האל
עשו אנשי-הארץ אשר לפניכם ותטמא
הארץ : כח ולא-תקיא הארץ אתכם
בטמאכם אתה כאשר קאה את-הנוי אשר
לפניכם : כט כי כל-אשר יעשה מכל
התועבת האלה וגברתו הנפשות העשות
מקרב עמם : ל ושמרתם את-משמרת
לבלתי עשות מחקות התועבת אשר נעשו
לפניכם ולא תטמאו בהם אני יהוה
אלהיכם :

פ . כי"כ"ל סימן . עד"וסימן : ומפטורין
ויהי דבר וגו' התשפוט ביחוקאל כסי"כ"ב :

פ פ פ

יט א וידבר יהוה אל-משה לאמר :

ב דבר אל-כל-עדת בני
ישראל ואמרת אלהם קדשים תהיו כי קדוש
מצוה ר"ב אני יהוה אלהיכם : ג איש אמו ואביו
תיראו ואת-שבתתי תשמרו אני יהוה
מצוה ר"ג אלהיכם : ד אל-תפגו אל-האילים ואלהי
מצוה ר"ד מסכה לא תעשו לכם אני יהוה אלהיכם :

וכי

רש"י

מגלי מן-קדמיכון : כה ואסתאבת ארעא
ואסערית חובה עלה ורוקנת ארעא ית-
נתבא : כו ותטרון אחון ית-קמי וית-
דיני וקיא תעבדון מכל תועבתא האלין
נציביא וגיונוא דיתנירון ביניכון : כז ארי
ית-כל-תועבתא האלין עבדו אינשי ארעא
דקדמיכון ואסתאבת ארעא : כח ולא-
תרוקין ארעא יתכון בסאוויכון-יתה כמא
דרוקינת ית-עמא דקדמיכון : כט ארי
כל-דיעבד מכל תועבתא האלין וישתיצון
נפשתא דיעבדן מנו עמהין : ל ותטרון
ית-מטרת-מימרי בדיל דלא למעבד מנימוסי
תועבתא דאתעבידא קדמיכון ולא תסתאבון
בהון אנא יי אלהכון :

פ פ פ

א ומליל יי עס-משה למימר : ב מליל
עס-בל-כנשתא דבני-ישראל
ותימר להון קדישין תהון ארי קדיש אנא
יי אלהכון : ג נבר מן-אמיה ומן-אבותי
תהון דתלין וית-יומי-שבאי דיילי תטרון
אנא יי אלהכון : ד לא-תתפגון בתרשעון
ודתלין דמתקא לא תעבדון ל כון אנא יי
אלהכון

דבר אחר תכל כוח לשון בלילה וערכוס ארע אדם ורע כהניו (ז) : (כה) ולא תקיא הארץ אהכם . משל לכן מלך שהאכלוהו דבר מאוס
סחין עומד במעיו חלא מקילו כך חרן ישראל אינה מקיימת עובדי עבדים ותרגומו ולא תרוקין לשון ריקון חריקה עלמה מהם :
(כט) הנפשות העושות . סוכה והסקפה כמשמע : ושמרתם את משמרתתי לזכור בית דין פל כן : ולא תטמאו בהם
אני יי אלהיכם . כח חס תעמלו איני אלהיכם ואתם נפלים מאחרי ומה כנאה יש לי ככם ואתם מתמייכים כליוה לכך נאמר אני
הכלת אחרי מות : ס' אלהיכם :

צאנא מגלי מן מדמיכון : כה ואסתאבא ארעא ואסקרית חזקתא עליה וקלפת ארעא ית בייקתא : כו ומיטרון
אחרון בנישחא דישראל ית קיימי ית סדרו דעיי ולא העבדון תנא סבל הועבדא האילן וצביא וצביא דיהאגירון
ביגיכון : כז ארום ית הועיבא האילן עבדו אינשי ארעא דקדמיכון ואסתאבא ארעא : כח ולא רפדוט
ארעא יתכון קסאיבכון וקה היקא דקל טת ית עמו דקדמיכון : כט ארום קל מאן דיעבד תנא סבל הועיבא
האילן וישמין נשחא דיעבדו היבדו מנו עסקיהו : ל ותטרוו ית מטרת מיימי לאזרתא מטול דקעבד
מיימי הועיבא דאיתעבדו בארעא דקדמיכון ולא תסתאבון דהון אגא הוא : אלהכון :

וידבר א ומליל י וגו : ב מליל עם וגו : ג נבר מן אימיה ומן אבוי תהון דקלון ורת יומי שביא
דילי תנטרוו אגא : ד לא תסתון לפילחן משענו ודקלון דמרתא לא מעבדון וגו :

וארום

רשי

(ב) דבר אל כל עדת בני ישראל . (ויקרא ד ת"ב) תנמד שנאזרה פרעה וז בהקל ופני שרוכ ופי תורה תליון כה :
קדושים ההו . הו כדושים מן העיריות ומן העבירה (ויקרא ד) סבל מקום שאתה נולד נדר ערוה אתה מולד
קדוסי (ויקרא כא) אזה זוכה וחללה וגומר אפי' מוקדסי . כל אהד זוכס תירחו אפי' וזו פשוטו . (ת"כ קדושין נט) ומדרשו אפי' ל
אזה זוכה וחללה : (ג) איש אמו ואביו תיראו . כל אהד זוכס תירחו אפי' וזו פשוטו . (ת"כ קדושין נט) ומדרשו אפי' ל
אלה איש חסד כשהו אומר תיראו אהו כהן מים א"כ למה נאמר איש חסד ספק טידו לעשות חבל חסד רשות אחרים עליה :
אמו ואביו תיראו . כהן הקדים אס לאכ לפי שנלוו לפניו סבין ירא את חסיו ויתר סליוו וסכוד הקדיש אכ לאס לפי שנלוו לפניו
סבין וסכוד את אמו ויתר מלכו נפטי משאלתו כדברים : ואת שבהותי השמר . סייך סת לומר אל לומר אפי' שסכודתך
על חורא אכ אס יאמר לך תלל את סבת אל תסנוע לו וכן כסוד כל מלות : אני ו' אלהיכם . (יבמות ה) . אתה ואפי' חייבים
סכודי לפיכך לא תסנוע לו כסל את דבריו . (ב"מ לב קידושין לו) חוהו מורא לא יבכ במקומו ולא ידבר סעקומו ולא יסתיר את
דבריו . וחי זהו כבוד מאכיל ומסקה מלכוס ומכיל ונכיל ונכיל : (ד) אל תפנו אל האלילים . לעבדס . (ת"כ) אלילים
לסון אל כלא הוא חסוב : וארהי בסכרה . תחילתן אלילים סס אס אתה סנה אחרים סוכך עושה אותם אלוהות : לא תעשו
לכם . לא תעשו לאחרים ולא אחרים לכם ואת לא תעשו לעצמכם אכל אחרים עושין לכם הרי כה נאמר (שמות ב') לא יהיה
לך

באר ההובות דקדוקי רשי

(א) כדי דלא תעשה לומר כחובות תכל כולה יורי (כל"א דיו וועלט) התי"ו היא אות ראשונה מן השורש כחובות תכל ותי"ו
סגול תהיה התי"ו היא אות ראשונה מן השורש וזה היה נגד האות לכן קאמר רש"י לסון קדס וערוה וטיוחן וכולי
ורצה לומר ללסון ראשון בחלת תכל סוף ולסון על תכלית ושרשו כלה וללסון סני בחלת תכל הוא השורש כלה מענין כליה
וערכו ולדעת סניס התי"ו בחלת תכל סוף ולסון על תכלית ושרשו כלה וללסון סני בחלת תכל הוא השורש כלה מענין כליה
סנמנד סכור סואמר סליסי סייקור סני סימן וי"ו כתיב וזה לטנו וכוונתו סארכע נקודות רוצה לומר כשני ליי"ס כמו הילל
בן שחר תכל וינטי כהאכל תכל הויה סוף לסון תועסה הוא כסננקודות והסימן ארבעה סס קטי חרץ סס הנה סנח"ה והמסגיל
ישן עד כאן לסונו ורצה לומר תכל סוף ענין ארץ ולדעתו היא בארבע נקודות והיינו סני ליי"ו סני ליי"ו סני ליי"ו סני ליי"ו
(כל"א אס ויוריג) הוא כסננקודות היינו כסני סגול תכל :

משום

רשב"ם

קדושים תהיו . עכני סהרבה מלות הויה וסלסתקס ולסמור : (ג) ואת שבהותי שמרו . כסס סנעשרת הדכריות כאלע"ה
כיבוד אכ ואס אלל סמירת סבת סהשוו כבודס לכבוד החקוס אף כהן סימן סכות . לפי פשוטו :

לרזוכס

מכלל יופי

תבל הוא . מן הכפולים כשקל תנוס וסלון והתי"ו סוסף וסס
סחכלל ורעוים מיי סלינו ראו לטודג עמוכלארתכל
עשו כל היא : וי"ט ענין כלוי סהסמה :
(כח) (כאשר קאה) . כשקל עשה כנה וכנה הארץ
צלישון ובר וכן ולא נשא אותם הארץ או יהיה

שרשו קוא ויחיה תאר בשקל סמולכה הנני אחרים
כאר :
יש קדושים (ד) (אל הארילים) . הכל ודבר
שאינו מועיל נאד"ה ברע"ו
וממחדת

בה 25

ה נצרים תיקסון יקפס קודשיא קדם יי וגו : ו ביומא דיתגבס ותאכל זבימא חורו דמה דמשתיר עד יומא וגו : ז וצין איתאקלא ותאביל ביומא תליהא פסיל הוא לא יהו לבענא : ח ודיקלגיה חוביה נקבל ארום עת קדשא בן אפים וישמצי בר נשא שהיא מנו עמיה : ט וקמון מתצרכון עת תעדא דארעבון לא תסיפון איתקא תרא דאית בתקדך למתוור ולקטא וגו :

ירושלמי

י וקדמיכון לא תבערון שוטלונהון ונתרא דפרקד לא תלקט לעני ולגיורי תשובק נהרון כתיבהון אגיא הוא יי אלהון : יא עמי בני ישראל לא תהוון גבון ולא תבערון ולא תשקרון איגש בתריה : יב עמי בני ישראל לא ישמפע חד קנכון בשמי לשיקרא לאפסא

עת שקא דאלהך אגא יי : יג לא תגלוס עת תהרד ולא תניס ולא תבית סוקרא דאגרא למעבא נבך עד צפרא : יד לא תלוטון

רשי

תנובו לא תכשו לא תשקרו ולא תשבעו . אם גבת סופך לכתש סופך לסקר סופך לישבע לסקר . (יב) ולא תשבעו בשמי . למה נחמר לפי שנאמר (שמות ב) לא תשח את עם ה' אלהיך לשוא יכול לא יסח מייכ אלל על עם המיוחד מניין לרבות כל הכנויין ת"ל לא תשבעו בשמי לסקר כל שם שט"י : (יג) לא תעשוק . (יד) זה הכוכב סכר שכיר : לא תלין . לשון נקמה מוסס על הפעולה (ה) : עד בקר . בעשר יום הכתוב מדבר שיחיתו וישקצנה חמה לפיכך זמון גבון שכרו כל הלילה וכתקום אחר הוא חומר (דברים לד) לא תבא עליו שמש יודבר בשכיר לילה שהלמת פעולתו משיעלה עמוד השחר (ב"מ קי) לפיכך זמון גבון שכרו כל היום לפי שנתנה תורה זמן לבעל הבית עונה לבקש מעות : (ו) לא תקלל חרש . אין לי חלל חרש מניין לרבות כל אדם ת"ל (שמות כב) בעתך לא תאור ח"כ למה נאמר חרש מה חרש מיוחד שהוא כחיים חף כל שהוא כח יס ולא המת שאינו כחיים (ה"ב) : ולפני עור לא הרתן מבשול . (ז) לפני הסווא כדבר לא תתן ענה שאינה הוגנת לו אל תאמר זכור שדך נקח לך חומר ונתת עוקף עליו ומטלה הימנו : ויראת מאלהיך . לפי שהדבר הזה אינו מסור לבריית לידע אם דעתו של זה לטובה או לרעה ויכול להשמש ולוותר לטובה כתבונתי לפיכך נאמר בו ויראת מאלהיך המכיר ומשגיח וכן כל דבר המסור לטובו של אדם הגופני ואין שתי הכריות נזכרין בו נאמר בו ויראת מאלהיך : לא

באר רחובות דקדוקי רשי

(ח) עווס דמלת לא תלין אכסר לפרושו לפני עיניו ראשון לא תלין נסתר לנקבה (זא וחל נעוין איכר נעכטיגט) וענין שני לא תלין מכה נוכר (דוא ואלשט ניש איכר נעכטיגט) (דוא בעל הבית ואלשט ניש איכר נעכטיגט דעם לון) ולא יתכן נוכר

רשב"ם

(ה) לרזינס . שיהא תימנים למתיכה ולכל נשפשו של קרבן וכמו שמכרש והולך : (ו) ואם האכל יאכל . כחשכ לאוכלו חזן מתקונו לירשו חכמים : (ז) לא תעולל . כהא משניע כדכתיב עולל ועוללו כגון : (ח) לא תגבון מנין : לא תכחשו כפירת מנין המפקד בדו . כדכתיב וכחשכה : לא תשקרו . מנין שהלוהו : (יב) ולא תשבעו . חסילובל כפירת מנין : (יג) לא תעשוק : עושק שכר שכיר . ונתוגר : לא תגזול . כעין ויגול את החטית עירו : ולא תלין . שכיר לילה : (יד) לא תקלל חרש שהוא דבר

מכלל יופי

(ה) (וממחרת) . כמו במחרת ויש לפרשו כמשמנו כי לא בא על מחר ומחרת כיה השמוש לעולם והבא עליו מם השמוש : (ו) (פגול הוא) . הוא הכשר שנשתנה ריהו ומראו וכן אמרו רז"ל פגול טעון העבר צורה כלומר שאינו נשרף עד שתעדר צורתו : (ז) לא תעולל . לא תכרית העוללות הם הקטנים עזרת עולל ונתק חזת סמלה פנו ושרטן ארץ חיים שטיעו יכרית השרטון וסניף פלח יכרית סניף ואמר רבותינו ר"ל אינו עוללת כל שאין לו כתף ולא נטף :

שכיר

מצוה רל"ב
שני
חמשי
מצוה רל"ג
מצוה רל"ד
מצוה רל"ה
מצוה רל"ו
מצוה רל"ז
מצוה רל"ח
מצוה רל"ט
מצוה ר"ס
מצוה ר"מא
מצוה רמב
מ
מצוה רמג
מצוה רמד
מצוה רמה

עור לא תתן מכשל ויראת מאלהיך אנני
יהוה: טו לא תגשו גל במישש
לא תשא פני גל ולא תהדר פני גדול בצדק
תשפט עמיתך: טז לא תלך רכיל
בעיניך לא תעמד על דם רעה אני יהוה:
יז לא תשגה את אחיך בגלבד
הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עינו
קטא: יח לא תקום ולא תשור את
בני עמך ואהבת לרעהך כמוך אני יהוה:
יט את חקתי תשמרו בהמתך לא
תרביע בלאים שדך לא תורע בלאים ובגד
בלאים שעטנו לא יעלה עלך: כ ואיש
כדישלב את אשה שכבת זרע ודוא
שפחה נחרפת לאיש והפדה לא נפדתה

אנא יי: טו לא תעבדון שקר בדיון לא
תשב אפי מסיבנא וקא תהדר אפי נבא
בקושטא תדיניה להבך: טז לא תיכול
קורצין במקך לא תקום על דמא דחבך
אנא יי: יז לא תשני ית אחוך בלבך
אוקהא תוכח ית חבך וקא תקבל ער
דליה הובא: יח לא תקום ולא תטר
דבבו לבני עמך ותרחמיה לחבך כותך אנא
יי: יט ית יקומי תשרון בעיך לא תרכיב
צירובין מקלך לא תורע צירובין ולבוש
צירובין שגטנא לא יסק עלך: כ וגבר ארז
ישבוב ית אתתא שכבת זרעא והיא אמא
אחודא לגבר ואתפרקא לא אתפרקת
בכספא או חירותא לא אתיחברת לת

או

רשיי

בשטר

(טו) לא העשור עול במשפט . אלמד מהדין המקלל את הדן קרוי עול שני ונשוקן חרם ותועבה שהעול קרוי תועבה טנאור
(דברים כב) כי תרבות ה' כל גוטה עול ותועבה קרויה סקן וחרם נכחתי (שם ז') ולא תכיר חובתה אל ביתך ובית חרם כחוסקן
תסקננו יו: לא תשא פני גדול (ח"ב) שלא תחמר עני הוא זה והעשיר חייב לפרנסו חזקו בדיון גמולא יתפרנס בנקות: ז' ולא
תהדר פני גדול . שלא תחמר עשיר הוא זה בן גדולים הוא זה היתך חביביו וארזה כבשתו עובש . יט כדבר לבך נחמתי ולא תהדר פני גדול:
בצדק השפט עמיתך . כמשונו . דבר אחר הוידן את חבירך לבקו זכות (סנהדרין לב): (יו) לא תלך רכיל . אתי אומר
פל טס וכל משכתי מדנים ומספרים לשון הרע הולכים ככתי רעיהם לרגל זה וזה רע אי זה יושעו רע לפטר בשוק נקרחים הולכי רכיל הולכי
דביה חשפיו מטע כענו . ורחה לדכריי שלא ענינו רכילות שאינו כתוב כלסוק גליכה לא תלך רכיל . הולכי רכיל כחוסת וברזל (ירמיהו)
ושחר לשון הרע חייב כחוסת בו הליכה (תהלים כא) מלשני בסתר רעהו (שם כב) לשון רמיה (שם יב) לשון מדסית גדולה לבך אתי אומר
שהמלשון הולך וחרגיל מה"קף כחלת כג"ל מל שכל אותיות שמואלים מתקור אחד את הלפות ובוו ב"ת כפ"ח וגו' מל"כ"ק"ק"ף ככ"ף וכו'
בלת"ד וי"ך כל"ד וכן (שמואל ב י"ג) וירגל בעבדך רגל במראה לאמר עלי רעה וכן (ההלים י"ד) לא רגל על לטונו וכן דוכל הסותר
ומרגל אחר כל סתורה וכל המוכר בשמים להתקוט בהם הנשים על טס שמתויר תמיד כעירות נקרא רוכל לשון רוגל ותרנום לא תיכול קרין
כמו (דניאל ג') ואלכו קרניהן דייסודחי הכל ביה קורחח בו מלכא נראה כעניי שהיה נשפטס לאכול בבית המזקבל דבריהם טיס הלעטה
נבוא גמר חוק מדבריו מקויימים ויעמידם על האמת וחותה הלעטה נקראת חכילת קורצין לשון קורן כענין מקן דרך כל הולכי רכיל
לקרן כעניניהם ולרמוז דברו רכילותן שלא יכינו שאר השומעים: לא העמד על דם רעך . ליתות כמותו וליה היכול להצילו (ת"כ) כגון טובע
בכור ויהי לו לטטים כאים עליו: אני ה' . נאמן לשלם סכר ונאמן ליסרע: (יז) ולא תשא עליו חטא . לא תלסון את פניו ברבים:
(יח) לא תקום . (יזא ב"ג) אומר לו השאלני מנלך אחר לא לאו לומר חנור לו השאלני קרדיוך חמר לו איני נשאלך כדרך
שלא השאלתני וזו היא נקיונה וזו היא כעירה ח"ל השאלני את קרדיוך חמר לו לאי לחמר חמר לו השאלני מנלך אחר לו הא לך ואיני כיוותך
שלא השאלתני וזו היא נקיונה וזו היא כעירה ח"ל השאלני את קרדיוך חמר לו לאי לחמר חמר לו השאלני מנלך אחר לו הא לך ואיני כיוותך
בתורה: (יט) את הקתי תשמרו . ואלו הן בהמתך לא תרכיב בלאים וגו' חקיס חלו גורת מלך שאין טעם לדבר: וכגד בלאים .
למה נאמר לפי שכלמר (דברים כ"ב) לא תלשש שעטנו חמר ופשתים יחדיו יכול לא ילכש גווי חמר ואיני פשתן ת"ל כגד מנין לרבות הלכדים
ת"ל שעטנו דבר שכחא שוע טווי נכח ואומר חבי נח לשון דבר הנמלל אזור זה עס זה לחברו מיט"ר כע"ז (מ"ק י"ב) כמו חוין לגאו
דאית כהן שאנו נופרשין לשון כוח פליט"ר ולשון שעטנו פי' ננחס ונחכרת חמר ופשתים: (כ) נחרפת לאיש: חיועדת ומיומדת
לאיש ואיני יודע לו דיוין הוקלה וכטפה ענמית (קדושין ר'). חניה שפסה וחניה בת מורן המאורסת לעבד עברי שנותר בשפחה הכתוב
נדבר: והפדה לא נפדתה: פדויה וחניה פדויה נקתס מדיון ככקף (ת"ב גיטין לט): או חופשה . כשטר: בקרת תהיה:
ה"א

יד לא תלויטון מן דלא שמיא וקדם סימא לא תשוין חוקלא ומתל מאלהך אגא יי : טו לא תעבידון עקף
 בסדר דיקא לא תסבון אפין למסבנא ולא תתקרון אפי בקא קרושקא תדוניו תתריכוו : טז לא תהווין אולין במה
 לישן תלימא דהוא קשי חי בתרביא דקטיל מן תרו
 הרפוי למיכול קירצין למצינא לבד עקף לא תמנע
 זכר דתתקף למסתרוא עליו קדינא אגא יי : יז לא
 תמללון שיעינא בפומיכו למינסי ירו אחובון קלובכון
 או קהא הוכחון ית תתריכוו כבס אין מיבתי לא תתקבלון
 מיטולמיה חובא : יח לא תהווין נקמין ולא נטרין דבכו לבני עמך ותתקמיה לתתקוף דפון אנה פני לך לא תעביד
 ליה אגא יי : יט ית קימי תטרון בעירך לא תתקמיה עירבובין תתקף לא תורע עירבובין וקברש עירבובין כלא
 עמד נקמין לא יסוק עלך : כ ונבר ארס ישכוב עם איתא משמיש ורעא והיא אמתא ותרוא סתאקסא לנבר תרי
 וסתתקא

באר רחובות דקרוקי רש"י

נכת לזכר דא"כ נולת אתך מיותרת דתרי נוכח למה לי לכן כתוב לשון נקבה מופס על הפעולה ורצה לומר נולת לא תלן כסאך לנקב
 (דיא ארטיטט ליון זאל טיט איבר טעמטיון) אתך (כייא דיר) ולמי זה דק מדא נוכח הן :

לעגד

רשב"ם

דמחזיר כתיב וטעמו כר"י כי משקל דגש הוא פנועיוור גפן . (יו) לא תלך רכיל : במחזור בעוירות מהלך לומר לשון הרע מזה אזה : ותרגום לא
 תיכול קורטין . לא תכרו רכילות . וכן דכתיב . אכלו קורטיון דיכודלי . הכרויו . וכן ירעם נשמים מתורגם אכ"י מן שמיא . לשון השמעת
 קול : ולא תיעמוד על דם רעך . לא תעמוד מנגד אלא כיתן להזילו כנפשו של רודף : (ז) לא תשא את אחיך בלבבך . אס גמולך רעה לא
 תתראה לפני כחובב ובקרסו ישי אורכו . לא טוב אל תשנאהו כלכלך אלא הוכיח תוכיחהו על מה שעשה ומתוך כך יהיה שלום : ולא תשא
 עליו חטא . כלבסיך : (ח) לא תקום . לגמול לו רעה תשת רעה : ולא תעור . אטילו בלבבך . אלא עבור על מדתך .
 ואתה תרעך כמון רעך הוא אס עוב הוא אכל לא אס הוא רשע . כדכתיב יראת ה' שאלת רע : (ט) כהמתך לא תרביע כלאים .
 לפי דרך ארץ ותשובת הנוטין . פסם שניה הכתוב שכל אחד ואחד יוליא פרי ליונהו טעמיה כראשית כך צוה להגבי את העולם כהמות
 וכסדות ויל לבנת וגם כחרישת שור וחמור סהם שני מינים . וגם בלמור ופשתים אחר שזה מן כהמות ומה מן קרקע וגידולי . ולמינים
 אחרתי הנמר נכוע והפשתן אינו נכוע וקטיד כנגד של שני מראות והדולי : (כ) נחרפת . מסורה ומיומדת לעבד עברי אס אדוניו
 יתן לו לאשה . ודוניה לו עם חרף כפשו לנות מסר נפשו . וגם כתיבם : לא נפדת . שאינה משומרת . ואינה כהמת און
 לידון כמתק : בקרת תהיה . כמו לא יבקר הכסן .

מכלל יופ"ה

שכור . פירוש שכר פעולתו : (טז) (לא תלך רכיל) . פירושו למעלה בסיומו"ח במלה
 שם למלשינות והוא קרוב
 לענין רובה הוא הסותר לו
 הבעש שיש בידיהם כמרה
 מיני סחורות או בשמיים כן
 המלשון מואסף דברים מזה
 ומזה ומספר לזה ולזה וכמו
 שהם מעתיקים הסחורות כן
 יקנו מזה וימכרו לזה כן המלשין
 מעתיק הדברים ישמע מזה
 ויספר לזה ונשתתף הלשון הזה עם
 ההליכה לפי שמלשין
 הולך בבית חברו ומה ששמע
 כביתו הולך ומספר לחברו .
 (לא תעמד על דם רעך) . רוצה לומר שלא
 תעמוד לאחור
 שלא תלך ותציל הואם תוכל
 כמו שפירשהו"ל למנין שאם
 ראה חברו טובע בנהר או
 לפטים כאים עליו או היה רעך
 באה עליו שתייב הצילו
 תלמוד לומר לא תעמוד על דם
 רעך : (יח) (ולא תטרון) . ענין שמירה
 תרגום וישמור ונטך :

מדינה 26 כו (י)

או חפשה לא נתת לה בקרת תהיה לא
 וזמתי כי לא חפשה: כא והביא את-
 אשמו ליהוה אל-פתח אהל מועד איל-
 אשם: כב וכפר עליו הכהן באיל
 האשם לפני יהוה על-חטאתו אשר חטא
 ונסלח לו מחטאתו אשר חטא: פ
 כג וכי-תבאו אל-הארץ ונטעתם כל-
 עץ מאכל וערלתם ערלתו את-פריו שלש
 שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל:
 כד ובשנה הרביעת יהיה כל-פריו קדש
 הלולים ליהוה: כה ובשנה החמישת
 תאכלו את-פריו להוסיף לכם תבואתו אני
 יהוה אלהיכם: כו לא תאכלו על-הדם
 לא תנחשו ולא תעוננו: כז לא תקפו
 פאת ראשכם ולא תשהית את פאת זקנד:
 כח ושרטו לנפש לא תתנו בבשרכם
 וכתבת קעקע לא תתנו בכם אני יהוה:
 כט אל-תחלל את-בתך להנותה וקא-
 חונה הארץ ומלאה הארץ ומה:

שלישי

מצוה דס"ו

מצוה דס"ז

מצוה דמ"ח

מצוה דמ"ט

מצוה דנ"א

מצוה דנ"ב

מצוה דנ"ג

את

דנ"ד

בשטר בקורתא תהיב לה לא וזמתי ארי-
 לא אתחררה: כא וייתיה ית-אשמה
 קדם-י לתרע משכן ומנא דברא לאשמה:
 כב ויכפר עלוהי כהנא דברא דאשמה
 קדם-י על-חובתיה דחב וישתביק ליה
 מחובתיה דחב: כג ויאר-ביעלון לארעא
 ותצבון כל-אילן דמיכל ותרחקון דיתקא
 ית-אביה תלת שנין יהי לכון מרחק לאבדא
 לא ותאביל: כד ובשתא דביעתא יהי
 כל-אביה קודש תושבחן קדם-י:
 כה ובשתא חמישיתא תיכלון ית-אביה
 לאוספא לכון עללתיה אנא-י אלהכון:
 כו לא תיכלון ער-דמא לא תנחשו
 ולא תעוננו: כז לא תקפון פאתא דרישכון
 ולא תחביל ית פאתא דדיקנד: כח וחבול
 על-מית לא תתנון בבשרכון ורושמין חריתין
 לא תתנון בכון אנא-י: כט לא-תחיל
 ית-ברתך לאטעויה וקא-תטעי ארעא
 נתתמלי

כא לוקח ולא הוא - יש על בית דין לבקר את הדבר שלא לחייבו מיתה כולל משנה וזמן קדושה צמורין ורכוטי (כריחותיא) למח
 מלחן שמי שהאכלתו תהי בקרית שהדינים המלקין קורין על הלוקה (דברים כח) אם לא תשמור לפנות יגור ויפלה ה' את חמורך וגו' -
 בלא חפשה (מכות כג) לסיק און פייס עליה מיתה שחן קדושה קדושה חס תופסה קדושה קדושה ומייב מיתה -
 (כב) ונסלח לו מחטאתו אשר חטא - (גישו' לש כריחות' לש) לרבות את הפויד כשונג: (כג) וערלתם ערלתו -
 ונסתתם חסיתו ויהא חסותם חסותם חסותם: שלש שנים יהיה לכם ערלים - אחימת מונה לו משעת נטייתו (ה"ב) ימול אם
 יבטיעו לאחר שלש שנים יהא מותר ת"ל יהיה בהויתו וסא: (כד) יהיה כל פריו קדש - כמשער שני שבתוכו (ויקרא כז) וכל
 מעשר הארץ וגו' קדש לה' - מה מעשר שני אינו נאכל חן לחמות ירושלים (קדושין כד) חלל כפרין חף וזכר הלויים לה'
 הוא שמשושים לשכר ולהלל לשמים: (כה) להוסיף לכם תבואתו - כמזה חזת שתשמרו תהיה להוסיף לכם תבואתו ששכרם חני
 מרדך לכם עירות הנשיעה היה רכי פקידא אומר דברי תורה כנגד זכר דע של יאמר חלם כרו ארבע שנים חני מעשר בו חנס למיכאל חיל
 להוסיף לכם תבואתו: אגיה' - חני' המכטיח על כן ונאמן לשמור הכטמפי: (כז) לא האכלו על הדם - להרבה פנים כדפי
 בקהרין - (סנהדרין סג) שלא יאכל מעשר קדשים לפני זריחת דמים וזוהרם לחולל מהמת חולין עד שתלכ נפשה ועוד הייבס:
 לא תנחשו - (סנהדרין סו) כגן אלו הכתמין כחולדה וכעופות פתו כפלה מפיו כס הסס יז כרד: לא תעוננו - לשון עונות וסעות
 שומר עט פלוגיפה לפתפיל עלאכה שנספוגית קשה לנחת: (כז) לא תקיפו פאת ראשכם - (סנהדרין כ) וזה המסוד נדעין
 לפתור

דמחפ
 שיתיה
 קטור
 זכר
 דאשמה
 אגבי
 כד
 כג
 כד
 כה
 כו
 כז
 כח
 כט
 לאחור
 ונכול
 (א)
 כחית
 ב כא
 בחך
 כד
 כה
 כו
 כז
 כח
 כט
 לאחור
 ונכול
 (א)
 כחית
 ב כא
 בחך
 כד
 כה
 כו
 כז
 כח
 כט
 לאחור
 ונכול
 (א)
 כחית
 ב כא
 בחך

ירושלמי

בדרו איגו חייבין :

ואתפרקא כולה עד כרון לא איתפרקא בתקפא או שטר שיחררה לא
 איתתיב לה פשפש יהוי בדינת למילקי הי מתיקא ולא תוה כבם סדר
 קטורין לית דייגין תשיבין ארום דא איתחבת כולא : בא ניהי
 גבר דשמיש עמה ולא היא ית קרבו אשמיח לתבע משבו זיקמא דיקרא לאשמא : כב ויבפר עלוי בתנא בדיקרא
 ואשמא קדם וי מטול חובתיה וגי : כג וארום תיעלו לארעא ותגצבין כל אילו דמיקלא ותעוררו גורא ית
 אגביה חלת שניו יהי וגי : כד וקשמא רביעתא יהי כל איגביה קודשי תישבתו קדם : מתפרק מן בתנא :
 כה וקשמא תמישיתא תיקלון ית איגביה מטול דייספון לכוון מן שמיא עללחא אגא הוא וי אלקהון :
 כו לא תיקלון מקשר כל נקמתא עד דארמא קים במקרמא לא תהוון גטרי גחשיו ולא אחורי סנהדרין עיניו :
 כז לא תקפון צדי רישיון ולא תגלבו ית שיפת דקניכוון : כח וישורטת חיכול על גפש דמית לא תיתנו
 בקשרכוון וכתב תקי לקשם חריר ציורא לא תיתנו כבוון אגא : כט לא תפסון ית כתיכוון למסבא ותהוון
 לגו ולא תשהון למסבא בנתיכוון לגורכוון סמיד לפירקיהוון דלא ישעוון בוגו בחר גממי ארעא ותיתמלי ארעא זגו :

ית

רשי

לאחורי אונן ולפדתו ונמאל הקך ראשו עגול סביב שניל אחורי אוננו עקרי זערו למעלה מזדעיו הרכה : מאת זקנד . (מכות כא) סוף הוקן
 ונבוליו והן תמש שנים ככל למי ולמי למעלה אלל הראש אסא רחב ויש בו שתי פאות ואחת למטה כפנטרו ונקוסן חכור שני הלמיים יחד :
 (כח) ושרט לגפש . כן דרכן של אמוריים להיות וחסרין נדרם כשמת להם מת : וכתבת קעקע . (מכות כא) כתב
 התיקיה ושקיע שזינו כנסת לעולם שמקצתו כמחט והיא מחטיר לעולם : קעקע . לשון (במדבר כה) והוקע אותם (שמואל
 ב כא) והוקענום תומכין ען כרזן ותולין אותם עליהם ונמאלו מחוקן ותחבוין בקרקע פורטו "ינט כלע"ו : (כט) אל תחלל אהרן
 בתך להזנותה . כמושר כיו פנייה לכייה שאל לשם קדושין : ולא תזנה הארץ . אס אתה עושה כן הארץ עונה את פירותיה לעשותן
 כשקום

רשב"ם

כך פתרוהו דוג' שומכס : יתקורב"ד אס לא תפשהו לא יתייבומיתא כאלת איש : (כג) וערלתם לשון פתיחה ואסימה והדמקה .
 ערלה אונס . ערלה לב . שתגס אתה וערל : (כד) קודש הילולים . קודש כמעשר שני לאוכלו בירושלים ולהלל לכורחו סב
 ענינו כמעשר שני שאכלוהו במקום אשר יבחר . למען תלמד ליראה את ה' אלהיך כל הימים : (כה) להוסיף לכם תבואתו .
 לכך תזכו אס תעשו כאשר צויתי : (כו) לא תאכלו על גדם . לפי פשוטו דבר למד מענינו . לא תכחשו ולא תעננו אף זה יעשו
 כמקור הגוים שאוכלים על קבר הרוג לשם מכשפות שלא ינקום או חכמות אחר כעין שאנו אוננים במקור מן הללו . וכתבינו
 דרשוהו ככמה עניינים כמסקת סנהדרין : (כט) להזנות הזנות של פניה להיות כקדישה : במדת

מכלל יופי

פדויה ואינה פדויה : (והקפה) : מקור מהפעל :
 (א) חפשה) . לו ער . רבי יונה מקום וו
 העטף כמו וחפשה ולדעת רד"ק כחבריו ופירושו לפי
 שאמר והפדה לאגפדתה שפירושו כנסף או חפשה לא
 נתן לה כשטר כדברי המתרגם : חפשה) . שם כפרס
 טמאה : (ב) קרת תהיה) . מולקה תהיה וכתב האון רבינו
 סעדיה כי אמר
 בקרת לפי שהמלקות היא
 ברצועה של בקר ואמר
 רז"ל כי המלקות להורג
 לו לפי שאמר תהיה ור"ל
 אמר יהיו משמע היא לוקה
 והוא אינו לוקה ופ"ל
 כשרשו : (כג) (וערלהם
 אכלת מלקות יש : ערלתו) . כל דבר הורג
 והכבד שראוי להשריכו
 ולהסירו יקרא ערלה : (כה) (הבואתו) . שם כולל
 לכל פרי מאכל ונקרא תבואה לפי שהוא משנה הכאה כי
 משנה שעברה יקרא עכור : (כו) (לא תקיפו) . ענין
 סבוכותרגום ונסבאת הרשעיר ואקפנא . ואמר רב רבינא
 ז"ל לא תקיפו פאה ראשכם זה המשוה צדעיו לאחרי אונן
 ולפדתו : (פאת ראשכם) . פירשו רבותינו ל סוף הראש
 והוא המשוה צדעיו וכו' : (פאת זקנד) . הוא שכולת הזקן :
 (כח) (ושרט לגפש) . אמרו רז"ל שריוטה וגדידה
 אחת היא : (וכתבת קעקע) : פירוש שיקעקע כבשרו
 וכתוב כאותו החרות : (קעקע) . פירוש חרות שיחדות
 כבשרו והוא בן ארבע ויתכו שיהיה משרש קעקע הוא
 מענין ירמיהו פן הקע נפשי : (כט) (להתקור) :
 מועל

ל את שבתתי השמרו ומקדשי תיראו
 אני יהוה : לא אל-תפנו אל-האבת
 ואל-הידענים אל-תבקשו לטמאה בהם
 אני יהוה אלהיכם : לב מפני שיערה
 תקום והדרת פני זמן ויראת מאלהיך אני
 רביעי יהוה : ס לג וכי-יגור אתך גר
 ששי בארצכם לא תזנו אתו : לד כאזרח מכם
 יהיה לכם הגר הגר אתכם ואהבת לו
 כמוך כי-גרים הייתם בארץ מצרים אני
 יהוה אלהיכם : לה לא-תעשו עול
 במשפט במדה במשקל ובמשורה :

מצות רנ"ד
 מצות רנ"ה
 מצות רנ"ו
 מצות רנ"ז
 מצות רנ"ח
 מצות רנ"ט

לו מאזני צדק אבני-צדק איפת צדק
 והזן צדק יהיה לכם אני יהוה אלהיכם
 אשר-חוצאתי אתכם מארץ מצרים :
 לו ושמרתם את-כל-חקתי ואת-כל-
 חמישי משפטי ועשיתם אתם אני יהוה : פ
 א ויבגר יהוה אל-משה לאמר : ב
 ואל-בני ישראל תאמר איש אישו מבני
 ישראל ומן-הגר הגר בישראל אשר יתן
 מורעו למלך מות יומת עם הארץ והנמיהו
 באבן : ג ואני אתן את-פני באיש שהוא
 והכרתי אתו מקרב עמו כי מורעו נתן
 למלך למען טמא את-מקדשי וד-תלך-
 את-שם קדשי : ד ואם העלם יעלמו
 עם הארץ את-עניהם מן-האיש שהוא
 בחתו

ותתמלי ארעא עיצת-היטאין : ל ית-יומי-
 שבאי-דילי תטרון ולבית-מקדשי תהון-
 בחלון אנא יי : לא לא-תתפנון בחר-
 בדין דכורו לא תתבעון לאסתאבא בהון
 אנא יי אלהכון : לב מן-קדם דסבר-
 באורייתא תקום ותהדר אפי סבא ותדחך
 מאלהך אנא יי : לג וארי-יתגיר עמכון
 גיורא בארעכון לא תזנון יתיה : לד כיציבא
 מנכון יהי לכוון גיורא דיתגיר עמכון
 ותרחים ליה ביהך ארי-גיורין הגירתון
 בארעא דמצרים אנא יי אלהכון :

לה לא-תעבדון שקר בדין במשחרתא
 במתקלא ובמכילתא : לו מאזנין דקשוט
 מתקלין דקשוט מכילין דקשוט והינן
 דקשוט יהון לכוון אנא יי אלהכון דאפקית
 יתכון מארעא דמצרים : לו ותטרון ית-
 כל-קמי וית-בל-דיני ותעבדון ית-הון
 אנא יי : א ומליל יי עס-משה למימר :
 ב ולבני ישראל תימר גבר גבר מבני
 ישראל ומן גיורא דיתגורון בישראל-
 דיתן מורעיה למולך אתקטלא יתקטי-
 עמא בית-ישראל ירנמוניה באבנא :
 ג ואנא אתן ית-רוגזי בגברא שהוא
 ואשיצי יתיה מנו עמיה ארי מורעיה יתב
 למולך בדיל לסאבא ית-מקדשי ולאחלא
 ית-שמא דקודשי : ד ואם מכבש וכבשון
 עמא בית ישראל ית-עניהון מן-גברא שהוא
 בגיבב מורעיה למולך בדיל-דלא למקטל
 יתיה

ל ית יקרא שביא די לי תטרון ולבית מוקדשי מריון אלוין בדחלתא אגא יי : לא לא תקטון בטר שאלו
 בטרין ומסיק וכוורו ומכני גבס ידוע ולא היתקבעו לאיסקאבא בהון וגוי : לב מן קדם סבין דסבירין בארבייה
 הקיסרון ותשקרא אפי תסימא ומידחל מאל דה אגא יי : לג וארום אין איתעיר ואיתחוק עמכון ויירא בארבעון לא
 תוני יתיה במילין קשין : לד כנציבא מנכון יתי לכוון ויירא דמתעיר עמכון ותרחס ליה בנותך דמא אף פני לך
 לא תעביד ליה ארום בירין הויתרו בארעא דמצבים אגא הווי יי אלקחון : לה לא תעבדון שיקרא בסיקרא דגא
 במישתתא דקייטא וסיקווא במתקלא ובמקילתא בנדישותא ובסקקא : לו מוקדון
 דקשוט במתקליו דקשוט מקילו דקשוט וקייטין דקשוט ידוי לכוון אגא יי אלקחון
 דהקפית יתכון פרימין מארעא דמצבים : לו ותיתרון ית קר קיימי וית כל סירי
 דיני ומעבדון יתהון אגא יי : א וכליל יי וגוי : ב ועם בני ישראל תמליל למימר גבר טלי או סיב מן
 גיפת בני ישראל דיעבר מנרעיה למולך למיתקרא בגורא איתקטלא ותקטיל עמא בית ישראל יתכון יתיה במטלות
 אקנין : ג ואגא איתון פנייהא למעסוק בגברא בהווי ואישיעי יתיה מנו עמיה ארום מנרעיה יתב לפולחניה
 אוהרא מן קבלל לסאבא ית מוקדשי ולצטא ית שקא דקדשי : ד ואין מקבש יתכשון עמא בית ישראל ית
 עיניהון

רשיי

במוקס אחר ולא בארעא וכן הוא אמר (ירמיהו) וימנעו רביבים וגו' : (ל) ומקדשי תוראו - (יבמותה) - לא יכנס לא
 במקלו וכונעו וכל מוכדתי וכל קס על רגליו ואע"פ שאני מזהירכם על המקדש את שבתותי שמורו אין כטון בית המקדש דוחה שבת :
 (לא) אל תפנואל האובות - אזרה לבעל אובי דעוני - (סנהדרין סח) בעל אוב זה פיתוס המדבר נטחיו - וידעוני
 המוכניס עמם איה שמה ידוע לתוך פיו והעם מדבר : אל תבקשו - להיות עסקים כס שאם תעסקו כס אתם נטמאין לפני ואני מתעב
 אתכם : אניה' אלהיכם - בגוית מיתאס מחליפין בני : (לב) מפני שיבה תקום - (ת"כ קדושין ל"ח) יכול וקן אשמית"ל
 וקן אין וקן אלא שקנה חכמה : והדרת פני וקן - איזהו הדור לא יסכ כמקומו ולא יסתיר את דבריו וכול יעלים עיניו כנוי שלא ראהו לכן נאמר
 ויראת מאלהיך שהרי דבר זה מסור לכל ללכו של עושהו שאין מוכיר בו אלא הוא וכל דבר המסור לכל נאמר בו ויראת מאלהיך : (לג) לא
 תגנו - חולאת דברים לא תאמר לו חמש היית עובד ע"פ ועכשו אתה כל ללמוד תורה שנתנה מפי הנבונה : (לד) כי גרים הייתם -
 לא תעמי עול כעושפ - ומהו עושפ השנוי כאן היא המדה והמשקל והמאורה אלמד שהמודד נקרא דין שאם שקר כמדה הרי הוא במקלקל
 את הדין וקרוי עול שנוי ומשוקן חרם ותועבה וגורם לחמסה דברים והמשקל לחמסה דברים כגון : (ל) לא תעשו עול במשפט - ובמשורה -
 ומפיל את ישראל כחרב ומונבל אותם מארס - במדה - וזמדת הארץ (כ"מ סאב"ב פט) : במשקל - כושעו : ובמשורה -
 היא מדת הלח : (לו) אבני צדק - הם המשקלות כגון : אפה - היא מדת היבס : הין - זמדת הלח :
 אשר הוצאתי אתכם - על מנת כן - ד"א אפי הכחתי כמזרים כין טיפה של כבור לטיפה שאינה של כבור ואפי הכחתי ליפרע עמי שטמן
 משקלותיו כמלח להינות את הכריות שאין מכירין בהם : (ב) ואל בני ישראל תאמר - עונסין על האזהרות : מות וכו' -
 (ת"כ) כבית דין ואם אין כח כבית דין עם הארץ מסייעין אותן : עם הארץ - (ת"כ) שכנינו נכראת הארץ שעתידין לירש את הארץ על
 ידי מלכות הללו : (ג) אתן את פני - (ת"כ) פנאי שלי כוכה אני מכל עסקי ועסקי בו : באיש - ולא ככבור שאין כל הנכור נכרתין :
 כי מורעו נתן למולך - (ת"כ סנהדרין סז) לפי שאמר מעביר בנוכתי ככש בן כנו וכן בתו מניין תלמוד לומר כי מורעו נתן למולך ורע פסול
 מניין ת"ל בתו מורעו למולך : למען טמא את מקדשי - את ככסת ישראל שהיא נוקדשת לי כלשון (ויקרא כא) ולא ימלא את מקדשי :
 (ד) ואם העלים יעלימו - אם העלימו בדבר אחד מוק יעלימו בדברים הרבה אם העלימו סנהדרי קטנה סוף יעלימו סנהדרי גדולה -
 ובמשפחתו

רשב"ם

(לה) כמדת כמדת קרקע - משורה : מדת הלח - כמו שאמרונם כמורה תשתה : (לו) הין מדת הלח : דמין

מכלל יופי

פועל יוצא : (לב) (והדרת פני וקן)
 ענינו התנאות והתיפורת והראות סבר פנים ישרה :
 (לד) (כאורה) - הוא החושב והקדמון בעיר ונקרא
 כן כי הוא מגולה לכל וידוע כי הוא ומשפחתו כשמש בן ורתו
 אכלהגר הוא ממוסה ולא ידעאדם כי הוא ומה משפחתו :

בחתו מורשו למלך לבלתי חמית אתו :
 ה ושמתו אני את פני באיש ההוא
 ובמשפחתו והכרתיו אתו ואת כל הזנים
 אחריו לזנות אחרי המלך מקרב עמם :
 ו והנפש אשר תפנה אל-קאבה ואל-
 הידענים לזנת אחריהם ונתתי את-פני
 בנפש ההוא והכרתיו אתו מקרב עמו :
 ז והתקדשתם והייתם קדשים כי אני
 שביעי יהנה אלהיכם : ח ושמרתם את-חקתי
 ועשיתם אתם אני יהנה מקדשכם :
 ט כי-איש איש אשר יקלל את-אביו
 ואת אמו מות יומת אביו ואמו קלל דמיו בו :
 י ואיש אשר ינאף את-אשת איש אשר
 ינאף את-אשת רעהו מות יומת הנאף
 והנאפת : יא ואיש אשר ישכב את-
 אשת אביו ערות אביו נקרה מות יומתו
 שניהם דמיהם בם : יב ואיש אשר ישכב
 את-בלתו מות יומתו שניהם תבל עשו
 דמיהם בם : יג ואיש אשר ישכב את-
 זכר משכבן אשה תועבה עשו שניהם מות
 יומתו דמיהם בם : יד ואיש אשר יקח
 מעורר^ס את-אשה ואת-אמה זמה היא באש ישרפו
 אלו ואתהן ולא-תהיה זמה בתוכם :
 טו ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה מות
 יומתו ואת-הבהמה תהרגו : טז ואשה
 אשר תקרב אל-כל-בהמה לרבעה ארמה
 והרגת את-האשה ואת-הבהמה מות יומתו
 דמיהם

זמיה : ה ואשוי אנא ית-רוניו בנברא
 ההוא ובסגדוהי ואשיצי זמיה וית-כל-
 דטען בתרוהי למטעי בתר מו-ך מנו
 עמהון : ו ואיש דיתפני בתר-בידון
 ודכורו למטעי בתר-ידון ואתן ית רוניו
 באינשא ההוא ואשיצי זמיה מנו עמיה :
 ז ותתקדשון ותהון קדישין ארי אנא י
 אלהכון : ח ותטרון ית-קמי ורועבדון
 יתהון אנא י מקדשכון : ט ארי-נבר
 גבר דילוש ית-אבוהי ית-אמיה איתקטלא
 יתקטיל אבוהי ואמיה לא קטלא חיב :
 י ונבר דיגוף ית-אתת נבר דיגוף ית-
 אתת חבריה איתקטלא יתקטיל גיפא
 וגיפתא : יא ונבר דישוב ית-אתת
 אבוהי עריתא דאבוהי גלי איתקטלא
 יתקטלון תרויהון קטלא חיבין : יב ונבר
 דישוב ית-בלתיה איתקטלא יתקטלון
 תרויהון תבלא עבדו קטלא חיבין :
 יג ונבר דישוב ית-דכורא משכבני
 אתתא תועבא עבדו תרויהון איתקטלא
 יתקטלון קטלא חיבין : יד ונבר דיסב
 ית-אתתא וית-אמה עצת-חטאין-היא
 בנורא יקדון זמיה ויתהן ולא-תהי עיצת-
 חטאין בניכון : טו ונבר דיתן שכובתיה
 בבעינא איתקטלא יתקטיל וית-בעידא
 תקטלון : טז ואתתא די תקרב לנת-
 בעידא למשלט בה ותקטול ית-אתתא
 וית-בעידא איתקטלא יתקטלון קטלא
 חיבין

עניהוון מן זכרא אחרא בדיחן סודעיה לפולקא אחרא טטול דלא למקטול יתיה : ה ואישו אגא פנייהא
 למעסוק זכרוא והוא ובגניסמיה דמחפין עלוי לאתקדארה פניסורו ויתיה אישישו ונת כל דשעו פקרוי למטעי
 זמר פולחנא איתרא מנו צמחון : ו וגבר יש דמטי בתר שאלי פדיו ומסמי וכירו ותבעו גרם ירוע למטעי
 בתריהון ואיתו פנייהא למעסוק זכר נשא ההוא ואישיצו יתיה בזותנא מנו צמיה : ז ותתקדשוו ויהוון חדישין
 בגופיהון טטול דאקבל ברעוא צלותהון אגא הוא מקדשכון : ח ותיטרון זר קנישי ותעבדון ויהוון אגא הוא יי
 זמחשכון : ט ארום וגבר טלי וגבר סיב דילוט ית אבוי נורי אמיה בשמא מפברש אתקטלא יתקטיל בצטלות
 צקניו טטול דאבוי וגוי : י וגבר די יגור ית איתא זכר מצרסא או די יגור ית איתא חכניה מבבלא איתקטלא
 יתקטיל על מיבעלא בשניוק סודרא אקושיא זנו דכישא ועל מצרסא בצטלות אקניו גיורא וגיורתא : יא וגבר די
 ישמש עם איתא אבוי בין דהיא אמיה בין דהיא חורביתא צרויתא דאבוי זנו אתקטלא יתקטלוו תריהון קטלא חייבין
 בצטלות אקניו : יב וגבר די ישמש עם בלמיה איתקטלא יתקטלוו תריהון
 הקלא עבדו קטלא חייבין בצטלות אקניו : יג וגבר די ישמש עם דכרוא
 פשימישו דהיא חורביתא עבדו תריהון איתקטלא יתקטלוו בצטלות אקניו :

יד וגבר דישב ית איתא ונת איתא ונו היא בנורא וקדוה ויתיה ונתהון בצמכות אבר לפטהון ולא תהי ונו ביטכון :
 טו וגבר די יתו פשימישיה בכעיקא איתקטלא יתקטיל בצטלות אקניו ונת בעירא תקטלוו בקולפי :
 טז ואיתרא די תקבג לציר קל בעיקרא לכהנהא מינא ונתקטלוו זר איתקא בצטלות אקניו ונת בעירא בקולפי
 אהקטלא

רשי

(ה) ובמשפחתו - אחר דבי שמעון ובי שמעיה היה מחסה אלא ללמדך שאין לך משפחה שיש בה חכם שאין כולם מוכסין
 שכלן מחסין עליו : והכרתיו אותו - למה נאמר לפי שאחר במשפחה יכול יהיו כל המשפחה ככרת תלמוד לומר לומר לומר
 ולא כל המשפחה ככרת אלא ביסורין - לזנות אחרי הסולך - (ח"כ) לרכות שאר ע"א שעבדה ככך ואתלו אין זו
 עבודתה : (ו) והתקדשתם - ופרישות ע"א : (ט) אביו ואביו קלל - (ת"כ סנהדרין פה) לרכות אחר מיתה : דמיו
 בו - ווסקילה זכר כל מקום שאתה דמיו כדמיהם כס ולמדנו מאובידינו שאחר בהם טאכן ורגשו אותם דמיהם כס ופסונו של קרא
 כמדתי כנסו חלון כענש על מיתתו אלא הוא שהוגרם לענשו סיכר : (י) ואיש - פרט לקטן : אשר ינאף את אשתו -
 (קדושין יט סנהדרין כב) פרט לאשת קטן למדנו שאין לקטן קדושין ועל חיותה איש חייבתי לך : אשר ינאף את אשת רעהו -
 פרט לאשת כהן למדנו שאין קדושין לנכרי : מות יומת הנאפה והנאפה : כל מיתה האמורה בתורה פתס חונה אלא מק -
 (יב) תכלעשו - נגלי - ל"א תכלכלין ודע האכ כורש קנן : (יג) משכבי אשה - (סנהדרין גה) הכניסו כחכול
 כשפורה : (יד) ישרפו אותו ואההן - (סנהדרין עה) פי אתה יכול לומר אשתו הראשונה ישרפו שהרי כשאה כהיתר ולא נאסרה
 עליו אלא אשה ואשה הכתובין כאן שתיכן לאסור שנשא את ממותו ואחיה ויש מרכותינו שאושרים אין כאן אלא אשיות
 ומה איתן את אחת יתן ולשון יונתיהוה הן אחת : (טו) זאת הבהמה תהרגו - אם אדם מטא כהמה מה מטאה
 אלא מפני שכהה לאדם תקלה עלידה לפיכך אחר הכתוב תסקל קל ותומר לאדם שידע להכחין סין עובד לרשעים רעה למכרו לעבד
 שביד - כיונא זכר אתה לומר (דבריו פה) אכד תאכדון את כל הסקומת הרי דברים ק"ו ושה שילנות שאין רולין ואין צומעין על
 פהת

רשבים

(ט) דמיונו - דמיו כראשו - כול אייב פמא שיתה : (י) את אשת רעהו - ולא גוי :

מכלל יופי

ב (ו) (ונתתי את פני) - לפי שהבעם נראה בפנים כגוה כס : (יב) (הגבר עשו) - ענין בלבול לפי שמכלכל רעו עם כו שאינו ראוי
 (לו) איתת דקוהין - איתת היא מדת היכס וכן היא קדש הלש -
 להזוונעמו אבר תבל ושרשו בלבל כפלא תהליס נפ -
 פמס ירהרוך מן מסס : (יד) (ואתהון) - בא כנוי הרבות על אהדת מהו כו פירוש ואתהון את אחת מהן והיא אשר ריקה בעכירה

דמיתב כם: יז ואיש אשר יקח את-
 אהתו בת-אביו או בת-אמו ורעה את-
 ערותה והיא תראה את-ערותו חסד הוא
 ונכרתו לעיני בני עמם ערות אהתו וגלה
 עזו וישא: יח ואיש אשר ישכב את-
 אשרה דנה וגלה את-ערותה את-מקרה
 הערה והוא גלה את-מקור דמיה ונכרתו
 שניהם מקרב עמם: יט וערות אחות
 אמה ואחות אביה לא תגלה כי את-שאר
 הערה עונם ישאו: כ ואיש אשר ישכב
 את-נדתו ערות דרו גלה חטאם ישאו
 ערירים ימתו: כא ואיש אשר יקח את-
 אשת אחיו נדה הוא ערות אחיו גלה ערירים
 יהיו: כב ושמרתם את-כל-חקתי ואת-
 כל-משפטי ועשיתם אתם ולא תקיא אתכם
 הארץ אשר אני מביא אתכם שמה לשבת
 בה: כג ולא תלכו בחקת הגוי אשר-
 אני משלח מפניכם כי את-כל-אלה עשו
 ואקץ בם: כד ואמר לכם אתם תירשו
 את-אדמתם ואני אתננה לכם לרשת אתה
 ארץ זבת חלב ודבש אני יהונה אלהיכם
 אשר-הבדלתי אתכם מן-העמים:
 כה והבדלתם בין-הבהמה הטהרה
 לטמאה ובין-העוף הטמא לטהר וכל-א-
 תשקצו את-נפשתיכם בבהמה ובעוף ובכל
 אשר חרמש האדמה אשר-הבדלתי לכם
 לטמא: כו והייתם לי קדושים כי קדוש
 אני יהונה ואבדל אתכם מן-העמים להיות

מצוה רס"ב
שביעי

מפטר

חיבין: יז וגבר דיסב ית-אחתי בת-
 אבותי או בת-אמיה ויחוי ית-עריותה
 והיא תחוי ית-ערותיה קלנא הוא וישתיצון
 לעיני בני עמהון ערות אחתיה גלי הוביה
 יקביל: יח וגבר דישכוב ית-אחתיא מסאבא
 ויגלי ית-ערותה ית-קלנה גלי והיא תגלי
 ית-סואבת דמיה וישתיצון תרויהון מנו
 עמהון: יט וערות אחת אמה ואחת
 אבוק לא תגלי ארי ית-קרביה גלי הוביהון
 יקבלון: כ וגבר די ישכוב עס-אתת אח-
 אבותי עריותא דאה-אבותי גלי הוביהון
 יקבלון דלא-ולד ימותון: כא וגבר דיסב
 ית-אתת אחותי מרתקא היא עריותא
 דאחותי גלי דלא-ולד יהון: כב ותטרון
 ית-כל-קמי וית-כל-דיני ותעבדון יתהון
 ולא-תרוקן יתכון ארעא דאנא מעיר-
 יתכון תמן למתב בה: כג ולא תהכון
 בנימוסי עממא דאנא מגלי מן-קדמיכון
 ארי ית-כל-אלין עבדו ורחיק מימרי
 יתהון: כד ואמריית לכון ואתון תירתון ית-
 ארעהון ואנא אתננה לכון למירת יתה
 ארע עבדא חלב ודבש אנא יי אד-הכון
 דאפרשית יתכון מן-עממא: כה ותפרשון
 בין-בעירא דכיא למסאבא ובין-עופא
 מסאבא לדכיא ולא-תשקצון ית-נפשתיכון
 בבעירא ובעופא ובכל דהרחיש ארעא
 דאפרשית לכון לסאבא: כו ותהון קדמי
 קדישין ארי קדיש אנא יי ואפרשית יתכון

איהקטלא ותקטלון דין קטול תיכין : יו ויגבר די ישמש עם אהתיה ברת אבוי או ברת אימיה ויבני ית ערייתיה
 והיא תבני ית ערייתיה גני הוא ארום הקרא עבדית עם קדמאי מן בגלל דיתמלי עלמא מנהון עד לא אתיחוב קיימא
 בעלמא ומו דאתיחוב קיימא בעלמא כל דיעבר דין וישתיצון במותנא ונמיין בבושתהון בני עמהון קטול דעגרת
 אהתיה בני חוכיה נקבל : יח ויגבר די ישמש עם אהתיה דותא ובו ית ערייתיה וית מכובע ארס סוקתא בני
 נתיא בנית ית מכובע אדמקא וישתיצון תרצהון במותנא מוג עמהון : יט ויגריית אחת אמן ואחת אמן לא תבני
 ארום ית קריבית בישריה בני חוכיהון וקבלון במותנא יסופון : כ ויגבר די ישמש עם אימת אהבוי ערת אהבוי
 בני חוכיהון וקבלון במותנא יסופון דלא ונד וסרתון : כא ויגבר די יסב ית אימת אהבוי פחויי מרתקא רחיא
 ערייתא דאהוי בני דלא ונד יהון : כב וימיתרון אתון בנישמא דישראל ית כל קיימי נתי כל קררי דעיי ותעבדון
 יתהון ולא הפלוט יתכון ארעא דאנא מעיל יתכון וגי : כג ולא תהכין בנימוסי עממיא דאנא מגלי מן קדמיכון
 ארום ית כל מרתקייא האילין עבדו ונחוק מיקרי יתהון : כד ויגריית אתון תרצהון מן חושיקתא אילין מן
 קבלל דתיתרון ית ארעהון ואנא איתנייה לכין למיבת יתא ארע עבדא חלב ודבש אנא הוא : כה ויתפרשו
 בני קערא דמיבשרא למיבל לדמיפסלא למיבל רבין עופא דמפסול למיבל לדמיבשר למיבל ולא תשקצון ית
 מפשימכון בכערא דריסת חייא ובעופא דריס בר ניצצא וקבל מן דמחיש ארעא דאפרשית לכון לסואביהון :
 כו ותהוון קדמישיון ארום קדיש אנא : כז ויגריית בניון ואפרשית יתכון מן עממיא קטול למתיו פלחין קדמי ו
 ויגבר

דשי"א

שכחת תקלה על ידס אמרה תורה השחת שחף וכלה המטה את חכירו מדרך חיים לדרכי מיתה על אחת כמה וכמה : (יז) הסדרתו
 לשון ארמי מרעה חסודה . (סנהדרין גה) ומדרשואס תואר קין נשא אחותו חסד עשה המקום לפנות עולמו ממונו של (ההלים פט)
 עולם חסדי יבנה : (יח) הערה . גלה וכן כל לשון ערוה גלוי הוא וכו' ויורדת כתיבה לשם דבר כוונ ועוה עגרת (אסתר ה) לא
 קס ולא זעבן אחוה עגרת אח (כ) והערה זו נחלקו בה רבותינו (יבמות מז) יש אומרים או נשיקת שמעיש אומרים זו הכנסת
 האם : (יט) וערות אחוה אמר . שנה הכתוב באזהרתו לומר שהזהר עליהם בין על אחות אביו ואמו וכן האב בין על אחיותיו בין
 האם אכל ערות אשת אחיו אביו לא הותר אלא על אשת אחי אביו מן האם : (כ) אשר ישפכ את דורתו . (יבמות כד) הוקרא
 הוה כאללמד על כרת האמור למעלה שהוה כעונש הליכת ערירי : (כא) ערירים . כתרנונו כלל ולדונונה לו (בדאשית טו)
 ואנכי הולך ערירי יש לו כניס קוברין אין לו כניס מת כלל כניס כשני עקריות אלו ערירים ימותו ערירים יהיו ערירים
 וימותו אם יהיו לו כשעת עבירה לא יהיו לו כשימותו לפי שקוברין כחיי ערירים יהיו ואם אין לו כשעת עבירה יהיה כל ימיו כמו שהוה
 עכשו : נדה היא . השכיבה האת מנדה היא ונאמרה : ורבותינו דרשו לאסור הערה בה כנדה שהערה מפורשת
 שה'את מוקרה הערה : (כב) ואקרי . לשון מילואם כמו (בראשית כז) קלתי כחיי אדם שהוה קן סמונו : (כג) והכדלתם
 בין הבהמה הטורה לטומאה . אין צריך לומר בין פרה לממור שהי מוכדלין ונכרין הם אלא בין טורה לך לטומאה לך בין
 ששחט רוכו של סינן לשחט חזיו וכמה בין רוכו לחזיו מלא עברה : אשר הכדלתי לכם לעמא . לאסור : (כו) ואבדיל
 אתכם

באר רהובות דקדוקי דשי"א

(פ) לדעת רש"י כוללת ערוה ואמה הוין ללו שרשית קרן וכו' לתואר השם דבר אכל לדעת המדקדקים כשתיהו הוין וכן
 תמורת ה"א אחרונה עין השורש וה"א הכתובה היא לתואר השם דבר ושרשם ערה אמה :

רשב"ם

(יז) חסדי הוא כאוסף יסודך שומע וכן וחסד לאוויס חטאת . קלון לאוויס על ימי חטאת . וכן תירגס יוסף וחסוד דעמא חטאוי :
 (כ) עריריה ימותו . לא יכיהון מן השמים להחיות להוליד בניס : חסלת קדושים מסור רבינו שמואל
 (ח) לנפש

מבלל יופי

בעבירה : (יז) חסד . כט נעיש והנוף שאר קיים :
 חוה . חרפה וכמו
 שהחסד הוא תוספת הטוב ויתרון הנמול כן חסד הוא רועה
 לוטר תוספת חוה ויתרון הנכלת כן פירש ראב"ע ל' וכן
 פירש הרמב"ם ל' במסכת אבות כי כל תוספת יקרא חסד :
 (יח) חסד . ענין גלוי : (כ) ערירים ימותו :
 אמרו רבותינו ז"ל שלא יהיו להם בניס : (כא) נדה
 היא . חסד ענין רחוק : (ערירים יהיו) : אמרו ר"ל
 אף על פי שיש לו בניס קוברין והיו בלא בניס :
 (כג) ואקרי בס . כשורק אמר כן על דרך משל כמין
 שופטים

ויקרא כ כא קדושים אמור

ל: כו ואיש או אישה בייחיה בהם אוב
או ידעני מות יומתו באבן ירגמו ארזם
דמיהם בם :

ס"ד . וג"ה . מ"י זה"ב סימן : ומפטרין הלא כבני
בושיים בעמום כסימן ט :

אונקלוס

מן עממיא למהני פלחין קדמי :
כו ונבר או אתתא ארייהי בהון בידן
או דכורו אתקטלא יתקטלון באבנא ורמוז
יתהון קטלא חגיבין :

פ פ פ

כא א ויאמר יהוה אל משה אמר אל-

הקהנים בני אהרן ואמרת
אלהם לנפש לא יטמא בעמיו : ב כי
אס לשארן הקרב אליו לאמו ולאביו ולבנו
ולבתו ולאחיו : ג ולאחתו הבתולה הקרובה
אליו אשר לא היתה לאיש לה יטמא :

ד לא יטמא בעל בעמיו להחלו :

ה לא יקרחה קרחה בראשם ופאת
זקנם לא יגלחו ויגבשרם לא ישרטו שקטת :

ו קדשים יהיו לאלהיהם ולא יחללו שם
אלהיהם כי את אשי יהוה לתם אלהיהם

הם מקריבם והיו קדש : ז אשה זנה

וחללה לא יקחו ואשה גרושה מאישה לא

יקחו

רשי

א ויאמר יי למשה אימר לכהניא בני
אהרן ותימר להון על מירת
לא יסתאב בעמיה : ב אלהן לקריביה
דקריב ליה לאמיה ולאבוי ולבניה ולבתיה
ולאחוי : ג ולאחתיה בתולה הקרובה
ליה דלא הנת לגבר לה יסתאב : ד לא
יסתאב רבא בעמיה לאחלותיה : ה לא
ימרטון מרט בדישיהון ופאתא דקנהון לא
יגלחון ובבשרהון לא יגלחון חבול :

ו קדישין יהון קדם אלההון ולא יחלון
שמה דאלההון ארי ית קורבניא בני קורבן

אלההון אמון מקרבין וידון קדישין :

ז אתתא מטעניא ומחללא לא יסבון

ואתתא

אתכם מן העמים להיות לי . את אתם חובדלים מהם היו אתם שלי ואם לאו הרי אתם של נכוכדנצר וסכריו . רבי אליעזר
בן עזריה חומר מוכן שלח יתמר אדם נפשי קנה כבאר חזיר חי אפסי ללכוס כללים אבל יתמר אפסי וזה חמשה ואחי שבשמים גזר חלי
ת"ל ואכבדו אתכם מן העמים להיות לי שיהא הנדלתכם מהם לשמי פורש מן העבירה ומוקבל עליו עול חלכות שמים : (כו) כי יהיה בהם
אוב וגו' . כאן נאמר מהם עיתה ולמעלה כרת עדים והתראה בסקילה חזיר כלא התראה בהכרת ושגנתם חשאת וכן ככל חייבי מיתות שנאמר
כהחכרת : חפלה קדושים תהיו

(א) אמר אל הכהנים . (ב) אמר ואמרת לכוהני גדולים על הקהנים : בני אהרן . (קדושין לח)
יכול חללים תלמוד לומר ויהיה : בני אהרן . אף כ"ל חייבין בהשבע . בני אהרן ולא כמות אהרן . לא יטמא
בעמיו . (ת"כ) בעוד שהמת בתוך עמיו יאמר מלוה : (ב) כי אם לשארן . (ת"כ) אין שארין אלא אשתו (א) : (ג) הקרובה .
לרבות את הגרוסה (ת"כ) כימות (ס) : אשר לא היתה לאיש . לוישכח . להיטמא . מלוה (ת"כ) במית צו : (ד) לא יטמא
בעל בעמיו להחלו . (ת"כ) לא יטמא לאשתו . פסולה שהיא וחוללה בעודה עמי וכן פשוטו של מקרא לא יטמא בעל בשארין כיבוד
שהוא בתוך עמיו שיש לה קורבן שאינה מת מנוה ונאזרה שאר אחרת באותו סבוא להחלו להחלל הוא מכהונתו . (ה) לא יקרחו
קרחה . (ת"כ) על מת והלא אף ישראל הוזהרו על כך אלא לפי שנאמר כישראל (קדושין לו) מנחות (כ) בין עיניכם יכול
לא יאמר חייב על כל הראש תלמוד לומר כראשם וילמדו ישראל עבדיכם כגזרה שיהא כהן קרחה ונאמר כישראל קרחה מה כאן
לא הראש אף להן כל הראש . המשמע כל מקום שקרא כראש וזה להן על מת אף כאן על מת : ופאה זקנם לא יגלחו :

כז ויגבר אז אמתא אררם ויהי קהון כידין אז אמרו אתמטלא ותמטלאו באבנא נאטלאו וקתהו קטלא חייבין :

פ פ פ

וואמר א ואמר ו למשרה אימר לכהנא בגי אהרו רבוביא דיתפרשוין מן סאוב וכדנא תימררלהון על פר נש
דמיר לא וקתאב בעמיה ו ב אלון לאנתקא דתריבא לגרפיה לאימיה וקאבו וגוי : ג ולא תתיה
בתריקא דקריבא ליה ולא מארסא ודער ברוין לא בנור מיבעלא לגבר דה יסתאב : ד לא יסתאב בעלא לאימיה
אלהו פר בשדא ליה בנס לקריבא דהינו עבדי עמיה וקתל עליהו : ה לא יבשמוו בין ענייהו וקלא
דושם ברושיהו וקאבא דיקהו לא יספרו ובקשריהו וגוי : ו קדישוין יהו קדם אלאהו וקלא יסמוו ית שמו
דאלהו אררם ית קרקנא בגי תקרוקמא דאלהו הינו מקריבין ויהו קדישוין
בגייהו : ז אמתא מטעיא קנני ודאיתלידא מן פסוליא לא יסבוו
נאמתא דמקטרא בין מגברא בין מן יקמה לא יסבוו אררם קריש הוא קדם אלתייה :

ירושלמי
אמתא וננו ומפסה :

ותקדשגיה

קיש"י

לפי שנאמר כישראל (ויקרא יט) : לא תזנות יכול לקטו כמלקט וריטי לכן נאמר לא ינלחו חיינו חייב אלא על דבר הקרוי
גלות ויש בו השחתה וזהו תער : ובבשרם לא ישרשו שרטה : לפי שנאמר כישראל (ויקרא ושמ) : ושרט לנפש לא תתנו
יכול שרט חמש שריות לא יבא חייב אלא אחת תלמוד לומר לא ישרשו שרטה לחייב על כל שרטה ושרטה שתיבה זו יתירה היא
לדרוש שתיבה זו לכתוב לא ישרשו ואני יודע שהיא שרטה : (1) קדושים יהיו (ת"כ) על כרחם יקדישו כ"ה בכך : (2) זוגה
שכעלה בעולת ישראל האסור לה כגון חייבי כריתות או נתן או נזמר (יבמות טא) : הללה : שזכרה מן הפסולים שכעונה כגון בת
אלמנה זככה גדול או בת גרושה וחלוקה זככה הדיוט (קידושין עו) וכן שנתחללה מן הכעונה על ידי ביאת אחד מן הפסולים לכעונה
וקדשהו

באר רחובות דקרוקי רש"י

(א) רבים נוקטים לדעת רש"י דקאי עולת שארו על אשתו היאך יתכן אחריו עולת הקרוי לשון זכר הקרוי כלשון נקבה זככו לזכות
ואין קושיא כלל דעולת שאר ענין כשר הוא כדכתיב ויטטר עליהם כעפר שאר (כל"א פלייש) וכיחור הפסוק כך הוא
לשאר (עו"ין פלייש זעלבין) וזהו דמי אפטר לומר שיתטח את עצמו בעצמו לאחר מותו אלא קאי על אשתו דהיא אחת מנלעותיו ולפי
זה קאי לשאר על הכהן (ערו זל זך מטחא ויין עו"ין פלייש) והיינו אשתו :

רנב

רשב"ם

(א) לנפש לא יטמא בעמיו : איש בעם הכהנים לא יטמא כעם אדם : כמו בתולה זעמיו יקח אשה : אבל אלו היה כתום
לעמיו : היה משמע לא יטמא לעמיו : כמו שכתוב לנפש לא יטמא לחסיו ולאחותו לא יטמא להם : ולא נאמר (כהם)
גם יש למרש לנפש הכעוץ בעמיו לא יטמא : (ד) ולא יטמא העל בעמיו : שום בעל בעם הכהנים לא יטמא לאשתו : להלכו : שהרי
קתחלת מכהותו : ולפי דברי חכמים לא מטמא לאשתו פסולה ומחוללת אבל זעמא לאשתו כשירה : (ה) לא יקרחו : עלמת :
והוא הדין לישראל : (ו) וחלנה : באותן שכתוב בהן ולא יחלל זרעו :

מכלל יופי

שופט ו ותקצר נפשו בעמל ישראל : (כו) (אוב) ענינו
ידוע בדברי רבותינו ל שאמרו בעל איבה המעלה מבין
הפרקים ומבין אצילי דיו : (או ידעונו) פירשו רבותינו ל
זה המניח עצם ידוע פסיו ומרכב מאליו ופירושו ידוע חידה
ששמה ידוע :
כא אכזור (א) (אמר ואמרת) : כפל דבר ויראה
ביאנו כפל אכלרועה לומר אמור
להם פעם אחר פעם בדו' שיהיו מאד מן הטובא ורבותינו
ז"ל דרשו אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים :
(לנפש לא יטמא) : כנה המת בנפש כי סבת המיחה בהפרד
הנפש מן הגוף וכו' ועל כן
נפשות מר לא יבא : ואתקלוס פרגס רבא בעמיו

והטעם שלא יטמא הכהן לנפש
מת כי הוא בעל וגדול בעמיו
ויחלל כבודו כזה : ובתורת
כהנים פירשו לאן יטמא בעל
לאשתו שהיא אסורה לו והוא
מחולל בה-כהניו כתוך עמיו
ששלה קונרים :
(ד) (בער בעמיו) :
ארון בעמיו ונחסרה בית
השירות או למד ומשפטו
בעל בעמיו ופירושו לא
יטמא הכהן לנשיא בעמיו כי
כל שהוא ארון הדבר נקרא
בעל כמו בעל האשה :
(ה) (לא יקרח קרחה
בראשם ופאת קנסם לא יגלחו) : לשון יחיד על רבים והוא
דרך כלל : (לא ישרשו שרטה) : אמרו רבותינו ז"ל
שרישהו ודרידה אחרהו : (ו) (לחם אלהיהם) : בל
על

כַּעֲבוּרֵי־סִי חַיִּים כִּי־קָדֵשׁ הוּא לְאֱלֹהֵינוּ : ה וְקָדְשָׁתוּ
 כִּי־אֵת־לֶחֶם אֱלֹהֵיךָ הוּא מִקְרִיב קָדֵשׁ יִהְיֶה־
 לָךְ כִּי קָדֹשׁ אָנֹכִי יְהוָה מִקְדָּשְׁכֶם : ט וּבֵת
 אִישׁ כֹּהֵן כִּי תִחַל לִזְנוֹת אֶת־אִשְׁתּוֹ הִיא
 מִתְּחַלֵּת בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹף : ס י וְהִכְהִין
 הַגָּדוֹל מֵאֲחֵיו אֲשֶׁר־יוֹצֵק עַל־רֵאשׁוֹ שְׁמוֹן
 הַמִּשְׁחָה וּמֵלֵא אֶת־יָדוֹ לִלְבַשׁ אֶת־הַבְּגָדִים
 אֶת־רֵאשׁוֹ לֹא יִפְדֶּע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרָם :
 יא וְעַל כָּל־נִפְשֹׁת מוֹת לֹא יִבֹּא לְאֲבִיו
 גִּלְגָּמוֹ לֹא יִשְׁמָא : יב וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא
 יֵצֵא וְלֹא יִחַלֵּל אֶת מִקְדָּשׁ אֱלֹהֵינוּ כִּי גֹזֵר
 שְׁמוֹן מוֹשַׁחֵת אֱלֹהֵינוּ עַל־יוֹ אָנֹכִי יְהוָה :
 יג וְהוּא אֵשֶׁה בְּתוֹלֵתָה יִקַּח :
 יד אֶלְמִנָּה וּגְרוּשָׁה וְחַלְלָה זֹנָה אֶת־אֱלֹהֵי
 לֹא יִקַּח כִּי אִם־בְּתוֹלָה מַעֲמִיו יִקַּח אֵשֶׁה :
 טו וְלֹא־יִחַלֵּל זֶרְעוֹ בְּעַמּוּיוֹ כִּי אָנֹכִי יְהוָה
 מִקְדָּשׁוֹ : ס טז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
 מֹשֶׁה לֵאמֹר : יז דַּבֵּר אֶל־אֶהֱרֹן לֵאמֹר
 אִישׁ מִזֶּרְעֶךָ לְדֹרֹתֶם אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם
 לֹא יִקְרַב לְהִקְרִיב לַחֵם אֱלֹהֵינוּ : יח כִּי כָל־
 אִישׁ אֲשֶׁר־בוֹ מוֹם לֹא יִקְרַב אִישׁ עֹרֹר אֹו
 פֶּסַח אֹו חֲרָם אֹו־שְׂרוּיָע : יט אֹו אִישׁ
 אֲשֶׁר־יִהְיֶה בּוֹ שֹׁבֵר רֶגֶל אֹו שֹׁבֵר יָד :
 כ אֹו־גִבֵּן אֹו־דָּק אֹו תִבְלַל בְּעֵינָיו אֹו גֵרֵב
 אֹו

מצוה ר"ע
 מצוה רע"א
 מצוה רע"ב
 מצוה רע"ג
 מצוה רע"ד
 שני
 מצוה רע"ה

וְאֶתְמָא דְּמִתְרַבָּא מִבְּעֵלָה לֹא יִסְבּוּן אַרְיֵי
 וְקָדִישׁ הוּא קָדִים־אֱלֹהֵיהּ : ח וּמִקְדָּשֵׁינָהּ
 אַרְיֵי יִתְּקוּרְבַן אֱלֹהֵיךָ הוּא מִקְרִיב קָדִישׁ יִהְיֶה־
 לָךְ אַרְיֵי קָדִישׁ אָנֹכִי מִקְדָּשְׁכוֹן : ט וּבֵת
 גִּבֵּר כֹּהֵן אַרְיֵי תִתְחַלֵּל לְמַטְעֵי מִקְדוּשְׁתָּא
 אֲבוּהָא הִיא וּמִתְחַלָּא בְּגוֹרָא תַחֲוָקֵד :
 י וּכְהֵנָּא דִּיתְרַבָּא מֵאֲחוּהֵי דִיתְרַק עַל־
 רִישֵׁיהּ מִשְׁחָא דְרַבּוּתָא וְדִיקְרִיב יִתְּקוּרְבַנְיָהּ
 לְמִלְבָּשׁ יִתְּלַבּוּשָׂא יִתְּרִישֵׁיהּ לֹא־יִרְבִּי
 פְרוּעַ וּלְבוּשׁוּהֵי לֹא יִבּוּעַ : יא וְעַל כָּל־
 נִפְשֹׁת מִיתָא לֹא יִיעוֹל לְאֲבוּהֵי וּלְאֲמִיהוֹלָא
 יִסְתַּאֲבֵב : יב וּמִן־מִקְדָּשָׁא לֹא יִפּוֹק וְלֹא יִחַל
 יִתְּמִקְדָּשָׁא דְאֱלֹהֵיהּ אַרְיֵי כָלִיל מִשְׁחָה רַבּוּת
 אֱלֹהֵיהּ עֲלוּהֵי אָנֹכִי : יג וְהוּא אֶתְמָא
 בְּתוֹלָהָא יִסַּב : יד אֶרְמֵלָא וּמִתְרַבָּא
 וְחַלִּילָא מַטְעֵיָא יִתְּאַלִּין לֹא יִסַּב אֱלֹהֵינוּ
 בְּתוֹלָתָא מַעֲמִיָּה יִסַּב אֶתְמָא : טו וְלֹא־
 יִחַל זֶרְעֵיהּ בְּעַמִּיָּה אַרְיֵי אָנֹכִי מִקְדָּשֵׁיהּ :
 טז וּמִלִּידֵי יִי עַם־יִשְׂרָאֵל לְמִימְרֵי :
 יז מִלִּיל עַם־אֶהֱרֹן לְמִימְרֵי גִבֵּר מִבְּנֵיךָ
 לְדַרְיָהוֹן דִּיתֵי בֵיהּ מוּמָא לֹא יִקְרַב לְקָרְבָּא
 קוֹרְבָנֵיהּ קָדִים־אֱלֹהֵיהּ : יח אַרְיֵי כָל־גִּבֵּר
 דְּבֵיהּ מוּמָא לֹא יִקְרַב גִּבֵּר עוֹרֹר אֹו חֲנִיר אֹו
 חֲרָם אֹו שְׂרוּיָע : יט אֹו גִבֵּר דִּיתֵי בֵיהּ תִבְרֵי
 רִגְלָא אֹו תִבְרֵי יָדָא : כ אֹו־גִבֵּן אֹו־דוֹקָא
 אֹו

ישי
 (ח) וקדשותו של כהן שאם לא רצה לזרש הלכה ויסדו עד שיגרש (יבמות פה) : קדוש יהיה לך - כהן כו קדושה
 לפתוח ראשון בכל דבר ולסוך ראשון בעבודה (ח ט) (ט) כי החל לזנות - כשתחלל על ידי זמם סביתה כה וקת בעל
 ונכתה או מן סחרופין או מן הנזופין (כ) יי (סנהדרין נא) ורכותיו כמלקו כדכר והכל מודים שלא דכר הכתוב בפניה : את
 אביה

ח ומקדשניה לכתוב ארום את קרבן אלהך הוא מקדש קדוש יהי לך ולא תפסיגיה ארום קדוש אגא יי מקדשכו ;
 ט ובבית גבר קהו מארקא ארום תפיס גרמה למטעי בוני עד דהיא עם בית אבוהא ונגיית בנורא מחוקר ;
 י וכתבא רבא דמתרברב על אחוי די יתרוק וגוי וילכוטוי לא יבוע בשעת אנקי ; יא ולות בר נש
 דמית לא ייעול קאבוי וקאמיה לא יקחאב ; יב וכוון מקדשא לא יפוק וקא יפיס ית מקדשא דאלהיה ארום משת
 דבית אלהיה עלוי אגא יי ; יג והוא איתא דאית בה בתוליהא יסב ; יד ארקלא ומפטרא דאחיליזא מן
 פיסרליא ומפטריא בוני ית אליו לא יסב אלהו בתוליהא מיבשרא מבנת עמיה יסב איתמא ; טו ולא יפיס ורציה
 קעמיה ארום אגא יי מקדשיה ; טז ומליר יי גוי ; יז מליל עם אהרן למיטר גבר מפנד לורעית דריהו
 דיחי ביה מוקיא לא ידקבשר לקרבא קרבן אלהיה ; יח ארום כל גבר דבית טוקא לא יקרב גבר דסמי או
 דחמר או דלקי קחוטמיה או דמישקמיט גריביה ; יט או גבר דיחי ביה חמר דרגל או חביר דקא ;

ירושלמי

ב או דקבינוי שקבנו חפני עינוי או לית שער בקבינוי
 או דחלון קעינוי דקערכ חיוקא באוקמא או דמלי חקסין
 או דקבינוי חפני עינוי או דלית ליה סער בקבינוי או דקבינוי
 יכשין

רשי"י

אמיה היא מחללת . (סנהדרין נב) חללה וסותה את כבודו שלוערים עליו ארום שו ילע ארום שו גדל : (י) לא יפרע .
 ה"ב לא יגדל פדע על אכל ואזכו גדול פדע יותר משלשים יום : (יא) ועל כל נפשות מת : כאלל המת : נפשות מת .
 נזיר לח) להטיח רביעית דם מן המת שמתחא כאלל : לאביו ולאמו לא יטמא . (סנהדרין ד ת"ב) לא בא אלא להחיר לו
 מת חנוה : (יב) וכוון חקדש לא יצא . (ת"כגזיר לו) : אינו הולך אחר המטה ועוד מכהן למדו רכותיגו שכהן גדול מקדש
 אונן וכן חטמנו חף אם מתו אביו ואמו אינו נרדף לנאת מן המקדש אלא עוכד עבודה : ולא יחלל את מקדש . שאינו מחלל
 סכך את העבודה שהחיר לו הכתוב הא כהן הדיוט שעבד אונן חלל : (יד) חללה . שנולדה מפסולי כהונה : (טו) ולא יחלל
 זרעו . הא אם נשא אחת מן הפסולות זרעו הימנה חלל עדין קדושת כהונה : (יז) לחם אלהיו : מאכל אלהיו כל סעודה
 קרויה לחם כמו (דגיאול ח) עבד לחם רב : (יח) כי כל איש אשר בו מום לא יקרב : אינו דין שיקרב כמו (מלאכו א)
 הקריבהו נא לפתחך : הרום : (בבורות מד) שחטמו שקוע בין שתי העינים שחול שתי עיניו כאחת : שרוע . שחת
 עלבריו גדולה וכתבתה עינו אחת גדולה ועיני אחת קטנה או שוקו ארוכה מחבתה : (כ) או גבן . שוריל"ולע"ל שגבנוי
 עינו

באר רחובות דקדוקי רשי"י

(פ) ראה לומר התי"ב ומלת תחל לאו שרשית היא רק שינונית ושרשו חלל והתי"ב והיא סימון נפתר לנקבה וזה שכתב כשתחלל
 (זא ווערט פד שוועכין) :

רשב"ם

(ט) ונת איש כהן . ארוסה . ומקדש סנהדרין) : (יח) מרום ושרנג . עפודש כסבורות : (כ) מרות אשך : מעוד כניס :
 וימר

מכיל יופי

על הכשר לכדו וכו' כי את לחם אלהיך : (ט) (שי תחל) .
 כמנין חלול ומשרשו הוא המורה הקדושה
 מכנין הפעיל וצרו התי"ו כמקום פתח או מכנין נפעל וצרו
 החית כמקום פתח : (לזנות) . בא המקור כמקום
 הכחשבה והמעשרה כי החלל לזנות וזגרות :
 (י) (לא יפרע) . ענין
 גלוי כדרך האכל לגדורת ופירשו רכותינו ז"ל שלא יגדל
 ראשו ולהסיה מצנפתו או פדע שער ראשו כאלל וסאמת
 מנבעהו ופארו מעל ראשו :
 (לא יפרוס) . ענין קריעה
 ואחר שאמרו רז"ל אם נקרעו נקרעו ואם נפרמו נפרמו נראה
 כי יש הפרש בין קריעת לפריטה כי הקריעה כבנה גופו שלא

במקום התפר והפריטה במקום התפר : (יב) (כינור) .
 פירשו עטרה :
 יש שמות כלסון הקדש שלא יפרדו לעולם
 כמו נעורים וקונים עלומים בתולים ויש
 שמות שלא יתחברו כמו טף שחס זכס כרול :
 זכס . תפר וי"ו התכור כמו שמש ירח עמד
 זכולה . וחללה היא שנולדה מפסולי כהונה
 או שכתעלה לכהן הפסול לה :
 (יח) (אוהום) . פירשו רבותינו ז"ל זה שהוא שמו שקוע
 בין שני העינים שכוהל שני עיניו כאחד : (אושרוע) .
 עינו עורף וסאמרו רז"ל שרוע זה שנשמטה ירכו והוא
 מושך רגלו והנה הוא עורף : (ב) (אוגבן) . מי שגבו
 כפופה

או ילפת או מרוח אשך : כא כל-איש
 אשר-בו מום מורע אהרן הכהן לא יגיש
 להקריב את-אשיו יהנה מום בו את לחם
 מצוה רע"ו אלהיו לא יגיש להקריב : כב לחם אלהיו
 מקדשי הקדשים ומזן-הקדשים יאכל :
 מצוה רע"ז כג אך אל-הפרכת לא יבא ואל-המזבח
 לא יגיש כי-מום בו ולא יחלל את-מקדשי
 כי אני יהנה מקדשם : כד וידבר משה
 אל-אהרן ואל-בניו ואל-כל-בני
 ישראל : פ א וידבר יהודה
 אל-משה לאמר : ב דבר אל-אהרן ואל-
 בניו ויקרוו מקדשי בני-ישראל ולא יחללו
 את-שם קדשי אשר הם מקדשים לי אני
 יהנה : ג אמר אלהם לדתיתכם כל-איש
 אשר-יקרב מקל-זרעכם אל-הקדשים
 אשר יקרישו בני-ישראל ליהודה ושמאנתו
 עליו ונכרתה הנפש ההוא מלפני אני יהנה :
 ד איש איש מורע אהרן והוא צרוע או
 זב בקדשים לא יאכל עד אשר יטהרו והלגלו
 בקל-שמא נפש או איש אשר-תצא ממנו
 שכבת-זרע : ה או-איש אשר יגע בכל-
 שרץ אשר ושמא-לו או באדם אשר ושמא-

כב

מצוה רעה

רעט ג

או חיליו בעינוהו או גרבן או חזון או מרים
 פחדין : כא כל-גבר דביה מוקא מורעא
 דאהרן פהנא לא יקרב לקרבא ות-קורבנא
 דיי מוקא ביה ות קורבן אלהיה לא יקרב
 לקרבא : כב קורבן אלהיה מקודשי
 קודשא ומזן-קודשא ייכול : כג ברם
 לפרוכתא לא ייעול ולמדבחה לא יקרב
 ארי-מוקא ביה ולא יחלל את-מקדשי ארי
 אגא יי מקדשהון : כד ומליל משה עם-
 אהרן ועם-בנוהו ועם-כל-בני ישראל :
 א ומליל יי עם-משה למימר :
 ב מליל עם-אהרן ועם-בנוהו ונפרשון
 מקודשא דבני ישראל ולא יחלון ות-שמא
 דקדשי די אינון מקדשין קדמי אגא יי :
 ג אימר להון לדריכון כל-גבר די יקרב
 מקל-בניכון לקודשא די קדשון בני-ישראל
 קדמי וסאובתיה עלוהי וישמיצי אנשא
 ההוא מזן-קדמי אגא יי : ד גבר גבר
 מורעא דאהרן והוא סגיר או דאיב
 בקודשא לא ייכול עד די ידבי ודוקרב
 בקל-שמא נפש או גבר די-תיפוק מגיה
 שוכבת זרעא : ה או-גבר דיקרב בכל-

פינו שער ארון וסוכס : או דק . (בכורות לט) פיס לו כעניו דוק סקורין טיל"א כמו (ישעיה מ') המטה כדוק :
 או חבלל . דבר המוכלט את העין כגון חיש כמו הנחשך מן הלשון ויסק סמירה סחא עוגל סחוקף את הסחור סקורים פירו"ל
 גחוש סזה סוסק את העוגל ומכנס הסחור ותרגום תכלול חיליו לשון חלון סחול דומה לתולעת חותו חוטו וכן כעניו חכמי וסחל
 כתיבי הסכור חלון נחש עיב (בכורות לח) : גרב או ילפת . מיני סחין סס גרב"ו סחס סחין סיס וסכפנים וסכחין : ילפת .
 סח חזוית סמרתית ולמה נקראת ילפת סחלפסת וסולכת עד יום סמיה והוא לס סכחון וסכס סחין סחין סחין סחין סחין סחין סחין
 סלח סכחין וסכס סכפנים סחמר (דברים כ"ה) וסגרב וסכרס כס"יך גרב סלל סחס קורח ילפת גרב וסכחוס סחון סלל
 ילפת קורח סחס גרב קך עפירס סככרות (בכורות מד) : מרות חשך . לפי סתרגוס מריס סחדין סכחלוו סחוסין סחסס
 סלו סתויתין סחדין סמו (איוב ס) טידי סחדין יסטרנו . (כא) כל איש אשר בו מום . (ת"כ) לרבות סח"ו וסחין : מוסב
 כעני

יבשין או דקלי תנוקתא מצריתא או דפחדו גפיתין
 דקלישין : כה גבר קהין דביה מוקא מוקא דאתרן
 בתנא לא יתקשר לקרבא קרבנא ביה מוקא ביה ית קרבן
 אלהיה לא יתקשר לקרבא : כב כבם מתרי קרבנא
 יתפרנס : כג לחוד לפגודא לא יעיל ולמקבא לא יקרב ארום מוקא ביה ולא יפס ית מקדשי ארום אגא :
 מקדשהו : כד ומליל משה עם אתרן ועם בגוי ועם וגוי : א ומליל " וגוי : ב מליל עם אתרן ועם
 כגוי ותפרשו מקדשיא דבני ישראל ולא יפסו ית שקא דקדושי דהינון מקדשין וגוי : ג אימר להוין אבתרן
 לדריכוו כל גבר דיקרב מקדש בגיבוין לקדשיא די יתקשוו בגי ישראל קדם : ד וסיבתיה עליו וישמיצי בר נשא דיהוא
 כמותנא מן וגוי : ד גבר מלך או גבר סיק מוקא דאתרן והוא מוקא ארום או דייב בקדשיא לא יוכל עד זמן דמקדשי
 דיקרב בגל סובבת בר נש או גבר דתפוק מניה שקבת ורעא : ה או גבר

או דננים או יתלונה בעיניו או דמלי גרב או דמלי מוין
 או דחפר כרליא :

רשי

טעור מוין כו כסול הא אס עבר מוין כשר : לחם אלהו : כל מאכל קרוי לחם : (כב) מקדשי הקדשים . אלו קדשי
 הקדשים : ומן הקדשים יאכל . אלו קדשים קלים ואם נאמרו קדשי הקדשים למה נאמר קדשים קלים (ה"ב) (זבחים קא)
 אס לא נאמר ביה חומר בקדשי הקדשים יאכל בעל מוס שמינו שהותרו לור שאכל משה כש- המלוחים אכל כחזה וסוק של קדשים
 קלים לא יאכל שלא מינו זה חולק סהן לטן נאמרו קדשים קלים קדש פורס כזכמים : (כג) אך אל דפרוכת . להזות זכע הזאות זעל
 הפרוכת : ואל המזבח . היינון ושניהם הותרו לכתב ומוסרם כחיות כהנים . ולא יחלל את מקדשי . שאס עכד יעבודו מחוללת
 ליתפל : (כד) יודבר משה . המנה הזאת . אל אהרן ואל בניו ואל בני ישראל . להזכיר בית דין על הכהנים (ה"ב) :
 (כ) ויגורו . אין מורה אלל פרישה וכן הוא אומר (יהזקאל יד) וימרו מחמיו (ישעיה א) מורו אחורי פרשו מן הקדשים
 בימי טומאתך לא ימרו מקדשי בני ישראל אשר הם מקדשים ליואל יחללו את פס קדשי סרם המקרא ודרשהו : אשר הם מקדשים לך
 לרכות קדשי כהנים ענין : (ג) כל איש אשר יקרב . אין קריכה זו אלא אכילה וכן מינו שנאמרה אזכרת אכילת קדשים בטומאה
 גלשון נגיפה ככל קדש לא תגע אזכרה לאוכל ולמדה רבותיו מגזרה שזה (זבחים מזה) זח"א לומר שחייב על הכילה זכן נדרש בת"כ וכי"ש נוגע
 כרת על הכילה כגו את אהרן שתי כריתות זו אלו זו ואם על הנגיפה חייב לו הוצרך לחייבו על הכילה זכן נדרש בת"כ וכי"ש נוגע
 חייב חסכן מהתלמוד לומר יקרב משיכה יקרב שאין חייבים עליו משום טומאה אלא אם כן קרבו ומתירין ואם חלוו שלם כריתות
 בטומאת כהנים למה כבר נדרשו כחוסת שבויות אחת לכלל אחת ולפרט כו' (שבועות ז) : וטומאה עליו . וטומאת האדם עליו
 יכול כשר הכחוש נודר וטומאתו של כשר עליו וכשר שאכל את הטמא הכתוב מדבר על כרחק ממשמעו אתה למד כתי טומאתו
 שורחת מחמו הכתוב מדבר וזה האדם שיש לו טהרה בטמאה : ונכרתה . יכול מלך זה לנג זה יכרת ממחמו ויחיש במקום אחר
 תלמוד לומר חיי' כל נוקים חיי' : (ד) בכל טמא נפש . שיי' ונשטמא כמת : (ה) בכל שרץ אשר יטמא לו . כשיעור
 הראוי לעונת כעדשה (ה"ב) : אן באדם . כמת : אשר יטמא לו . כשיעורו לטמא זהו כוית : לכל טומאתו :
 לרכות

רשב"ם

(ב) וימרו . מאכילת קדשים בטומאת הגוף : (ג) אשר יקריב : לאמל :

מבלר יופי

כפייה ויש לו חטוטר על גבו יקרא גבן והנון נוספת והנון
 והישר עוד בעיני שיעקרו לישון גבהות כול דבר הפנים
 העלזותם שלו יקראו גבוכן הגבן נקרא כן לפי ששררנו
 כשפה הגה שבה שורתו עליונה כמנוגב הבהמה וירבון
 להיותו מעיניו ואת גבוה עיניו והדגום ירושלמי מפרש דגבני
 חפין עיניו פ' שגבוה עיניו מכסות עיניו כל כך הם גדור גית
 והרמב"ם ז"ל כתב בהלכות ביאר את המקדש פרק ה' מי שאין
 לו שער בגבניו והוא כן האמור בתורה : (אורק) . פירוש
 או שיהיה קרום או חבלול בעינו וכן אמרו ר"ל בדוקין שבועין :
 (או תבלל) . לוכו באישון העין ולפי שהוא מבלבל מראה
 שחרות האישון נקרא כן : (אוגרב) כחלאי ההכוך :

(א) וילפת) . פירשו רז"ל זו חזויה מצרית שמלפפתו עד
 יום המיתה : (או מרוח) . שגמרהו אשכיו ונמעבו :
 (אשך) . מעוך כצנים : (כב) (לחם אלהו) . כולרה
 הכשר והתרומות : (מקדשי הקדשים) . מלמין הטף :
כב (ב) (ויגורו) . עגין הפרישות :
ולא יחללו . עושן עמנו ואחר עמוכן הוא ולא יחללו את
 סס קדשי ולא יחללו אשר הם מקדשים לי : או שערו
 וימרו מקדשי בני ישראל אשר הם מקדשים לי ולא יחללו את סס קדשי
 והוא כחן הפוך וריכס כן :
 (ד) (בקדשים רא יאכל) . הבית תשמש במקום כן ויש
 לפרשי

ויקרא כב אמר

אונקלוס

לו לכל טמאתו : ו גפש אשר תנעיבו
 וטמאה עד הערב ולא יאכל מן הקדשים
 כי אסרתן בשרו בקיום : ז ובא השמש
 וטהר ואחר יאכל מן הקדשים כי לחמו
 הוא : ח נבלה וטרפה לא יאכל לטמאת
 בה אני יהוה : ט ושמרו את משמרת
 ולא ישאו עליו חטא ומתו בו כי יחללו
 אני יהוה מקדשם : י וכל זר לא יאכל
 קדש תושב כהן ושכיר לא יאכל קדש :
 יא וכהן כיוקנה גפש קנין בספו הוא
 יאכל בו ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו :
 יב ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא
 בתרומת הקדשים לא תאכל : יג ובת כהן
 כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה ושבה
 אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל
 וכל זר לא יאכל בו : יד ואיש כייאכל
 קדש בשוגג ויסף חמשתו עליו ונתן לכהן
 את הקדש : טו ולא יחלו את קדשי בני
 ישראל את אשר ירימו ליהוה : יז והשיאו
 אותם עין אשמה באכלם את קדשיהם כי
 אני יהוה מקדשם : פ יז ונדבר
 יהוה אל משה לאמר : יח דבר אל אהרן
 ואל בניו ואל כל בני ישראל ואמרת אליהם
 איש איש מבית ישראל ומן הגוי בישראל
 אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכרי
 נדבותם אשר יקריבו ליהוה לעלדה :
 לרצונכם
 ושרא ומן גירוא בישראל דיקריב קורבניה

טזוח רפ

רפ"א רפ"ב

טזוח רפ"ג

טזוח רפ"ד

שלישי

דיחשא דיקסמאב ליה או באנשא דיקסמאב
 ליה לכל סאובמיה : ו אינש דיקרב ביה
 ויהי מסאב עד דמשא ולא ייכול מן
 קודשא אלהן אסתי בשריה במיא :
 ז ובמי על שמשא ונדמי ובתרין ייכול
 מן קודשא ארי לחמיה הוא : ח נבילא
 ותבירא לא ייכול לאסתאבא בה אנאוי :
 ט ויטרון יתמטרת מימרי ולא יקבלון
 עלוהי חובא וימותן ביה ארי יחלוניה אנא
 יי מקדשהון : י וכל חלוני לא ייכופ
 קודשא תותבא דכהנא ואניקא לא ייכור
 קודשא : יא וכהנא ארי יקגי גפש קנין
 כספיה הוא ייכול ביה וילידי ביתיה אנון
 ייכלון בלחמיה : יב ובת כהנא ארי תהי
 לגבר חילוני היא ובאפרשות קודשא לא
 תיכול : יג ובת כהנא ארי תהי ארמלא
 ומתרכא ובר לית לה ותתוב לבית אבוי
 כרביותה מלחמא דאבויא תיכול וכל
 חילוני לא ייכול ביה : יד וגבר ארי ייכול
 קודשא בשלו ויסף חמשיה עלוהי ונתן
 לכהנא ית קודשא : טו ולא יחלון ית
 קודשא דכני ישראל ית דיפרשון קדסי :
 טז ויקבלון עליהון ענון וחובין במיכלהון
 בסואבא ית קודשיהון ארי אנא יי
 מקדשהון : יז ומליל יי עם משה למימר :
 יח מליל עס אהרן ועס בנהו ועס כר
 בני ישראל ותימר לדיון גבר גבר מבני
 לכל נדריהון ולכל נדבתהון דיקרבון קדסי

רי יקרב בקל רחשא דיקחאב ליה או באינשא דמית דיקחאב ליה ולקל סאובתיה בתיו : ו בר גש כהן דיקרב
 ביה יחי וגוי אלהיו אין אפתי בשריה בארבעין סווי דמו : ו ויטמוצ שמשא ויהבשר ובתר דבין ייכול מן קודשא
 ארום מזוגיה הוא : ח נבילא וקטולא וגוי : ט ויטררו בני ישראל ית מטבת מימרי ולא יקבלו ערוי חובא
 ולא ימותו ביה באינשא מצלקבא ארום יפסוגיה אגא : י וקל תילוני לא ייכול קודשא בר ישראל
 דהוא תוקבא דהגא ואגרא וגוי : יא ובהגא ארום יקני בר גש וקבארה קניו בקפיה הוא ייכול ביה ומרביני פימיה
 הינו יקליו כלתמיה : יב וקברת כהן ארום תהי מתנסבא לגבר תילוני היא וגוי : יג וקברת כהן ארום תהי
 ארקמא או מפרקא תלד לית לה מניה וקברת לבית איבהא דלא מינטרא יבם דהי קיומי טלוימה ולא מעפרא מן
 מזוגיה דאיבהא תיכול וקל וגוי : יד וקבר ישראל ארום ייכול קודשא בשלר ויוסף תומש דמוי עלוי ויפת וגוי :
 טו ולא יפסון ית קודשא דבני ישראל ית דפךשוו לשמא דו : טז ויארעון יתהון חובי אשמתהון במיבלהון
 בסואבא ית קודשיהון ארום אגא : יז וקדושיהון : יח ומליל וגוי : יח מליל עם אהרן ועם בני ועם קל

בני

רש"י

לרבות נוגע כזב וזכה נדה וזולת : (ו) גפש אשר תגע בו . כאחד מן העמאים הללו : (ז) ואחר יאכל מן הקדשים .
 (יבמות עד) נדרשת ביבמות בתרומה שמתיר לאכלה כהערב השמש : מן הקדשים . ולא כל הקדשים : (ח) נבלה וטרפה לא יאכל
 לטמאה בה . לענין הטומאה הוהיר כהן שאם אכל נבלת עוף טהור שאין לה טומאת חגב ומשא אלא טומאת אכילה כמית הכלייה חסור לאכול
 הקדשים ולריך לומר וטרפה מי שיש כמינו טרפה יאל נבלת עוף טהור שאין כמינו טרפה : (ט) ושמרו את משמרתו . מלאכול
 תרומה בטומאת הגוף : ומחו בו . (סנהדרין פג) למדנו שהיא ניתה טידי שמים : (י) לא יאכל קודש . (סנהדרין פג)
 בתרומה הכתוב מדבר שכל הענין דבר כה : תושב בהו ושכיר . תושבו של כהן ושכירו לפיכך תושב זה נקוד פתח לפי שהוא
 דכוק : (ג) ולוזהו תושב זה נרצע שהוא קני לו עד היוכל ולוזהו שכיר זה קניו קנין שנים שיואל בשש כל הכתוב ולמדך כהן שאין
 גופו קניו לאזכרו לאכול בתרומתו : (יא) וכהן כי יקנה נפש . עבד כנעני שקניו לגופו . ויליד ביתו . אלו בני השפחות
 ואשת כהן אוכלת בתרומה מן המקרא הוה שאף היא קנין כהן ועוד למד ממקרא אחר כל טהור כביתך וגו' בספרי : (יב) לאיש
 זר . לגוי וישראל : (ג) אלמנה וגרושה . מן האיש הזר : וזרע אין לה . יומנו (יבמות פג) : ושבה . האיש
 יש לה זרע ממנו חסורה בתרומה כל זמן שהורע קיים : וכל זר לא יאכל בו . לא כל אלא להזיח את האונן שמתיר בתרומה ורות
 אומרת לך ולא אינית : (יד) כי יאכל קודש . תרומה : ונתן לכהן את הקדש . (ת"כ) דבר הראוי להיות קדש שאינו
 פורע לזרעו אלא פירות של חולין וכן נעשין תרומה : (טז) ולא יחללו וגו' . להאכילם לזרים : (יז) והשיאו אותם .
 את עצמם ישענו עון כאלם את קדשיהם שהוכלו לשם תרומה וקדשו ולא קדושיהם : ואנקלום שתרנס כמיבלהון כסואבא שלא לטורח תרגמו
 כן : והשיאו אותם . זה אחד משלשה אהים שהיה רבי ישמעאל דורש בתורה שמדברים כאדם עצמו וכן (במדברו) כיום מלאת
 ויניצרו יביא אותם הוא יביא את עצמו וכן (דברים לד) ויקבר אותם בגיה הוא קבר את עצמו כן נדרש בספרי : (יח) נדריהם .
 הרי

באר רחובות דקרוקי רש"י

(ג) כבר הודעתך שמדרך המקרא להשוות מלת של וחסרונה משתלמת באזה סיכוי כנקודה או באות כמו אשת אהרם הריכאלו
 כתיב אשה של אהרם וכן כהן דהוי למכתה תושב הסי' נקמ' ויהי משמעו הכהן שהוא תושב אכל עכשו נשתנה הקוץ
 לפתח

רש"י

(ח) נבלה וטרפה לא יאכלאף על פי שזליקת העוף הותרה להם . שדומה לנבלה : (י) וכל זר לא יאכל קודש . תרומה : (יד) כי יאכל
 קודש . תרומה : (יז) כאלםם . הזרים : את קדשיהם תרומה :

מכלל יופי

לפרשו כמשמעו : (ו) גפש אשר תגע בו . הגוף
 נהוא הנוגע ותלהו בנפש כי פועל הגוף בשרזופרה :
 (ח) נבלה . הגויה המתה הגופלת וקרה כן :
 (וטרפה) . ענינו הליקחה בחטופה וההמאה בכריתיה והוא
 תאר לנקבה ובלעז קאי' דה' אי ארובאט' דה' ועל הטמאה כיה
 להזהיר לפיכך אמר לטמאה כה' כי על אכילת נבלה וטרפה
 גם ישראל כוזהרים ואמר לא יאכל להזהיר על נבלת עוף
 טהור שאינה מטמאה אלא כאכילה : (י) (מישב כהן) :
 כפתח כה' הוא סמוך והוא תאר למי שארך זמן

יש יבחר במקום ופירוש חושב זה קניו קנין עולם והוא הגרצע :
 (ושכיר) . זה קניו קנין שנים והוא היוצא בשש :
 (יא) (קניו כספו) . שרשו קנה והגון נוספת ורבי יהודה
 כתב משקלו פגלע וכן בגין עגין : (ויליד ביתו) . לשון
 יחיה על רבים והוא ורד כלל :
 (יג) (ושבה) . פועל עובר ובא מלרע שלא כמנהגו :
 (מרחם אביר) . כולל הבשר וההרומות :
 (טז) (והשיאו) . פועל יוצא לשלישי ושרשו נשא :
 אותם 30 ל (*)

יש לרצונכם תמים זכר בבקר בכשבים
 סענה רפ"ה ובעזים: כ כל אשר-בו מוס לא תקריבו
 כ"לא לרצון יהיה לכם: כא ואיש כ"י
 יקריב ובה-שלמים ליהוה לפלא-גדר או
 לנדבה בבקר או בצאן תמים יהיה לרצון
 קל-מוס לא יהיה-בו: כב עורת-או שבור
 או-חרוץ או-יבלת או גרב או ילפת לא-
 תקריבו אלה ליהוה ואשה לא-תתנו מהם
 על-המזבח ליהוה: כג ושור ושה שרוע
 וקלוט נדבה תעשה אתו ולגדר לא ירצה:
 כד ומעוך וכתוח ונתוק וקריות לא
 תקריבו ליהוה ובארצכם לא תעשו:
 כה ומיך בן-גבר לא תקריבו את לחם
 אלהיכם מכל-אלה כי משהתם בהם מוס
 בהם לא ירצו לכם: ס כו ונדבר יהוה
 אל-משה לאמר: כז שור או-כשב או-
 עז כי יולד והיה שבעת ימים תחת-אמו
 ומיום

סענה רפ"ה
 רפ"ה ר
 סענה רפ"ט
 סענה ר"צ
 סענה רצ"א
 סענה רצ"ב
 סענה רצ"ג

יילעלתא: יט לדענא לכון שלים דבר
 בתורנא באמריא ובענא: כ כל דביה
 מומא לא תקרבון ארי-לא לדענא יהי
 לכון: כא וגבר ארי-קריב נכסת-קודש-יא
 קדם יי לפרשא-נדרא או לנדבתא בתורי
 או בענא שלים יהי לדענא כל-מומא לא
 יהי-ביה: כב עזר או תביר-או-פסיק או
 יבלן או-גרבן או חוון לא-תקרבון אליו-קדם
 יי וקורבנא לא-תתנון מנהון על-מדבתא
 קדם-יי: כג ותור ואימר יתיר וחסיר
 נדבתא תעביד יתיה ולגדר לא יחרעי: ד
 כד ודימרים ודירסים ודישליף ודיגזר
 לא תקרבון קדם יי ובארעכון לא תעבדון:
 כה ומיך בר-עממין לא תקרבון ית-
 קורבן-אלהכון מכל-אלין ארי חבולהון בהון
 מומא בהון לא לדענא יהון לכון:
 כו ומליל יי עס-משה למימר:
 כז תור או-אימר או-ענא ארי ית-ליד
 ויהי שבעת יומין בתר-אמיה ומיומא תמינא ויהי
 לקדבא קורבנא קדם-יי:
 ותורתא

רש"י

(חולין ב) הרי עלי: נדבותם. הרינו: (וט) לרצונכם. הביאו דבר הראוי לרצות אתכם לפני שיהא לכם לרצון אפי"מנע
 ללנו ויחזו הראוי לרצון. תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים. חכל בעולת העוף אין לרצון תמות וזכרות ואינו נספח כחוס חלל
 בתקרון אחר: (כא) לפלא גדר. להפייס כדוכרו: (כב) עורת. סס דבר של מוס עורון כלשון נקבה שלא יהא בו מוס של
 ערת (ד) או שבור. לאזיז: חרוץ. (בכורות לה) ריפול עין סנסדק או סנסנס וכן ספתי שנסדקה או נסנסה:
 יבלת. ורו"ה כליו: גרב. מין חווית וכן ילפת ולשון ילפת כעו (שופטים יו) וילפת שמשון שחתה כועד יוס חווית שאין לה
 רפואה: לא תקריבו. שלשה פעמים לזכור על הקדשתן ועל שישתן ועל זריקת דמן (המורה ו): ואשה לא תהנו. אזירת
 סקטדפן: (כג) שרוע. אחר גדול מתליו: קלוט. פרסותיו קלוטות: נדבה תעשה אותו. לנדק כתיב: ולגדר.
 (ת"כ) למוכח: לא ירצה. חוזה הקדש לא לרצות הו חוזה זה שקדש המוכח: ובעזן וכהוה ונתוק וברות. ככתיב בניד:
 (כד) מעוך. כני מעוכין כיל: כחות. כתוסים יותר מעוץ (בכורות לה). נתוק. תלוסין כיד עד סנספקו חוטי'
 שתלוים כהן חכל כתוסים הס כחון הכיס והכיס לחתלם: זכרות. כרותין ככלי ועוזן כפיס: ובעזן. תרגום ודעריס זה לזונ
 בהרעית לשון כתיסה. וכחות. תרגומו ודרסים כעו (עמוס ו') הבית הגדול רסיסם בקיעות דקות וכן קנה העורפס: ובארצכם
 לא תעשו. דבר זה לסקר שוס בהמה וחיה ואפילו טמאה לכן נאמר בארצכם לרבות כחאשר בארצכם שאי אפשר לומר לא נטונו על הסדום
 חלא סחרן אכרי סדום חופת הנוף הוא וכל חוכת הנוף כוהנת בין בארץ בין בחוזה לארץ: (כה) זמיד בן נבר. ככרי שהביא קרבן כיל
 קבן להקריבן לשמים לא תקריבו לו כעל מוס וחף על פי שלא נקשרו בעלי עננים לקרבן כני נח חלא חס כן מחוסידי אחר זאת
 נקדח

בני ישראל גבר טלוי או גבר סיב מבית גניסת ישראל וזמן יצירת דבישן ראל דקרב קירבניה לכל נדרהו דכל נסובתהו
 דקרבנו וגוי : יש לבשוא לכוז שלים דבר קריוני באוקבא וקבני עזא : כ כל דביה סוקא לא תקרבנו
 ארום לא וגוי : כא וקבר ארום : קרב נקפת קודשא קדם : לאפראשא נדרא או נסיבא קתורי או קבנא שלים
 יחי וגוי : כב דסמי או דמביר גרמא או דריסוי לקטן או דעיני לקטן דקערכ חיוורא באוקבא או דמלי חרסין
 יבשין או תזויהא מצריהא לא תקרבנו אליו קדם : וקודבנא לא תקרבנו מנהו על מדבא קדם : כג ותור ואימר
 עמיר כולשא או דמסיר כוליא נסיבא מעביר יתיה וקודבנא לא יחי לבשוא : כד ודמעוד ודבתישין פתדו ודשחית
 ונדמסיס גידוי לא תקרבנו לשמא בן וקבא עכין לא תפסרין : כה וזמן דבר עמטין לא תקרבנו עת קודש
 אלהין מקל אליו ארום תבולתהו פרוז מוקא בהו פסילין היעו לא לבשוא יהוון לבו : כו ומליל : עם משרה
 למימר : כז עיבו דמיקבר לו סברי קורבנין מה דתמינ

ירושלמי

עיבו דמיקבר לו סברי קורבנין מה דתמינ
 שגא ושגא תו קורבנין קבפריין על הובנין וקדו די קבמ
 חוכא ולית לו מה נקבא מן עדרי ענין חירא אקבחר
 קדמי קנין למקבא פקא מדניחא פטיר כוליה קרב לשמא
 בד חורין ורבת לבקריתיה ונסיב בר חורין בפיך ועב
 ויתב יתיה לבקא נאחתי בקא למעבד יתיה ופטירין אפת
 ויכול

רשי

מהנת כטנה שטות . (חמורה 1) אכל על המזבח שטותן לא תקריבנה אכל תמימה תקבלו מהם (חולין יג) לכן נאמר
 למעלה חיש חיש לרבות את הנכרים שטודים נדרים וכדוכ כישאל : משחתם . מכולהו : לא ירעה לכם . לכפר עליכם :
 (כו) כי יולד . פרט ליוול דופן : אותו ואת בנו : (ת"כ חולין עח) נהג נקבה שאמר לשחוט האם והבן או הכת
 זאיו

באר רחובות דקדוקי רשי

לפתח וכתב תושב מעמימי חלת תושב הוא דכוכ לחלת כהן וכלו כתיב תושב של כהן ושכירו של כהן וכלא מריק תושב זה נרנב
 ושכיר הקניש וכו' :
 (ד) דהאודלי אין לפרש חלת עורת שם התואר לכהן והיינו שכלל כל גוף הכהמה עורת (אין בלגדי) כהמה דאם כן היאך יתכן
 רישא דקרא כל מוס לא יהיה בו (אך דען קרבן ואל קין מוס ויון) דמשמע מוס עורת אינו כחם כמקנת גוף הכהמה אלא ודאי
 שם דבר הוא ואינו כולל רק נקבת גוף הכהמה ויתכן שפיר עלת לא יהיה כולל מוס עורת (כלוד) לא יהיה כגוף הכהמה :
 ומשום דלכתתי קשה והלא אנו גס כן השם דבר כלשון ערוך ותרתי למה לי עורת גס ערוך עלזה קאמר רש"י שם דבר כלשון ערוך
 כלשון נקיבה ורנה לומר כמו דלוינו נדק גס נדקה שניהם הם שם דבר אלא שזה נדק שם דבר כלשון זכר ונדקה שם דבר כלשון נקבה הכי
 עמי מנינו ערוך שם דבר כלשון זכר עורת שם דבר כלשון נקבה : ועיין בגמרא דעירובין דף ק"ד ע"א ברש"י וכלאן עורא פרשה ו
 וכמשניות סוף עירובין בתוספת יוס טוב ד"ה שותכין יבלת :

רשב"ם

(ג) וקלוט . פרסותיו קלוטות : נדכה תעשה לכדק הבית : ולכרר . לקדנן :

מבלל יופי

אסופה וצדה ורבותינו ל"פישו שפדפותיו קלוטות כדגול
 הסוס או החמור : (כד) (ומעוד) . ענין העשוי בענין
 הספיטה ופירושו שביצו מעוכין ביד : (והתוק) . ענין
 ההעתקה והעקירה והוא מי שביצו תלושין ביד עד שנפסקו
 החוטין שתלושין בהם אבל נתונים הם בתוך הכיס והכיס ל"ה
 נתלש : (כה) (קישתם) שם כקמין חטף המם :
 (כו) (והלואה) מלה מורה על רחוק הזמן :
 שח

קשר

ומיום השמיני והלאה יקצה לקרבן אשה
 ליהוה: כח ושור או־שה אֶתֹו ואת־בִּנֹו
 לא תשחטו ביום אחד: כט וכי־תזבחו
 זבח־תודה ליהוה לרצונכם תזבחו:
 ל ביום ההוא יאכללא־תותרו ממנו עד־
 בקר אני יהוה: לא ושמרתם מצותי
 ועשיתם אתם אני יהוה: לב ולא תחלו
 את־שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל
 אני יהוה מקדשכם: לג המוציא אתכם
 מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני
 יהוה: ^ו פ א וידבר יהוה
 אל־משה לאמר: ב דבר אל־בני ישראל
 ואמרת אלהים מועדי יהוה אשר־תקראו
 אתם מקראי קדש אלה הם מועדי:
 ג ששת ימים תעשה מלאכה וביום
 השביעי שבת שבתון מקרא־קדש קד־
 מלאכה לא תעשו שבת הוא ליהוה בכל
 ומושבתים: ^ו פ ד אלה מועדי
 יהוה מקראי קדש אשר־תקראו אתם
 במועדם: ה בתדש הראשון בארבעה
 עשר לחדש בין הערבים פסח ליהוה:
 ו ובחמשה עשר יום לחדש הנה תג
 המצות ליהוה שבעת ימים מצות תאכלו:
 ז ביום הראשון מקרא־קדש יהיה לכם
 כל־מלאכת עבודה לא תעשו: ח והקרבתם
 אשה

מצוה רצ"ד

מצוה רצ"ה

מצוה רצ"ו

כג רביעי

מצוה רצ"ז

רצ"ח רצ"ט

כח ותורתא או שיתא לה ולכרה לא־
 תכסון ביומא חד: כט וארי תכסון נכסת־
 תורתא קדם־י לרענא לכון תכסון:
 ל ביומא ההוא יתאכיל לא־תשארון
 מניה עד־צפרא אנא י: לא ותטרון
 פקודי ותעבדון ותהון אנא י: לב ולא
 תחלון ית־שמא דקודשי ואתקדש בנו בני
 ישראל אנא י מקדשכון: לג דאפיק
 יתכון מארעא דמצרים למהווי לכון לאלהא
 אנא י: א ומליל י עס־משה למימר:
 ב מליל עס־בני ישראל ותימר להון
 מועדיא דיי דתערעון ותהון מערעי קדיש
 אלין אנן מועדיא: ג שתא יומין תתעביד
 עיבידתא וביומא שביעאה שבא שבתא
 מערעי קדיש כל־עיבידא לא תעבדון שבתא
 היא קדם־י בכל מושתגניכון: ד אלין
 מועדיא דיי מערע קדיש דתערעון ותהון
 בזמנהון: ה ברכתא קדמאה בארבעת
 עשרא לירחא בין שמיניא פסחא קדם־י:
 ו ובחמשת עשרא יומא לירחא הדין תנא
 דפשיטא קדם־י שביעא יומין פשיטא
 תיכלון: ז ביומא קדמאה מערע קדיש
 יהי לכון כל־עיבידת פולחן לא תעבדון:
 ח ותקרבו קרבנא קדם־י שביעא יומין
 ביומא שביעאה מערע קדיש כל־עיבידת
 פולחן

רש"י

אזינו טוב בוכרים ויותר לזחוט האם והבן: (כח) אוחו ואת בני - (חולין פב) אף בנו ואותו כחשוע: לרצונכם תזבחו -
 תחלת ומיתכם הזכירו שתהיו לרצון לכם וחמו הרצון ביום ההוא יאכל לא כל להכיר אלא שתהא שמיטה על זנות כן אל תשחטוהו על
 קנת לאכלו למחר שאם תשחטו בו וחסכת כסול לא יהא לכם לרצון - דבר אחר לרצונכם לדעתים מוכן לתעסק כסול כמחשת
 קדש

יצחק ית שכלו ויהיו וכתבי עינו ממרומים מן גנין קביו
זכה ואודמו ליה אמרא מחזתי לעלה נדי בר עזיאתקמ
החזיקה גנין מקבר זכרה שריוקא דעבר גנין בר עזי
הקשילין ואוביל לאבוי וזכה למקבלא סדר ברקתא גנין
כו פריש משה נביא ואמר עמי בני ישראל הור או אימר
או גניא ארום תוליד בארבה עלקא ויהי שפעתא יומין
קמר אמיה קטול דישתמובע דלא נפיל וקמוקא תמינארה
ולתלארה יתדעי לתקרא קורבנא לשמא בני :

כח עמי בני ישראל היקמא דאביון נתמו בשמיה
כו קהוין בתקונין בארעא הורמא או קחלא יתה וית קרה
לא תיקסון ביוקא חד : כט נארוס ותקסון נקבת נקבא
לשמא בני לבענא לכון הקסון : ל ביוקא תהיא
יהאבל לא השוירוון מניה עד וגוי : לא ורהוטרון
עה סיקרבי ומעקרוו ויהון אגא : דיהב צר טב לגטרי

פדיבי ואיכניו : לב ולא תקסון ית שמא דקירשי ואתקדש בני וגוי : לג דתנפיק יתכוו פריקין מארעא
דמערבוב סטול למחני וגוי : א ומליל י וגוי : ב מליל וגוי זמן סדורי מועבוי בני דתארעו ויהון מצרעי
קדיש אליו הינו זמן סדורי מועבוי : ג שיתא זמון התעבר עיביא וביקמא שביעא שביא וגיחא מארעא קדיש
כל וגוי היא לן בכל אמר מותבניכוו : ד אליו זמני סידורי מועבוי בני מארעא קדיש די יתרעו ויהון בזמניהון :
ה קיבחה קיסון בארביסר ליהא ביני שיקשחא זמן נקברת פיקחא לשמא בני : ו ובחמיסר יומין ליהא
הניו סגא דפטיבויא לשמא בני שבעתי וגוי : ז ביוקא קדמא דתנא מארעא קדיש יהי לכין בר עיביבת פולקנא
לא מעקרוו : ח ותקברו תקנא לשמא בני שבעתי יומין ביוקא שביעא דתנא מארעא קדיש בני וגוי :

דעשי

קדשים ואף על מי שפרט לאכלים לשני ימים חור ופרט לאכלין ליום אחד שתהא זכותן על זנת לאכלן כוונן : (ל) ביום ההוא
יאכל : לא בח להזכיר חלא שתהא שמיטה על זנת כן שחם לקבוי לה זמן אכילה כבר כתוב (ויקרא ו) וכשר זבח תודת שלמים
וגו' : אגו' : דע מוגור על הדבר ואל יקל בעיניך : (לא) ושמורה : (ה"ב) זו המטה : ועשיהם : זה המעשה : (לב) ולא
החללך : לעבור על דברי מוידן ענטויע שחאמר ולא תחללו מה ת"ל ונקדסתי נוסף עמך וקדש שמו וכול כתיב ת"ל כהן בני ישראל וכו' והוא
נוסח עמנו וחסור עמנו ע"מ לזנות סכל המוסר עמנו ע"מ הנם אין עושין לו כסך מנינו בחכמה חיסאל ועזריה שלא טפשו עמנו על מנת הנס
סחאמר (דניאל ג) והן לא ידע להיו לך מלכא וגו' מניל ולא מניל ידע להיו לך וגו' : (לג) המוציא אתכם : על זנת כן : אגו' ה' כאלון לשלם
לעלות לרגל ועדיין לח הגוינו לירושלים : (ג) ששת ימים : מה ענין שבת חלא מועדות ללמדך סכל הוחלל את העובדות מעלון עליו
כאלו חלל את השבתות וכל המקיים את המועדות מעלון עליו כאלו קיים את השבתות : (ד) אלה בורעיה' : למעלה מדבר בעבור
סנה וכאן מדבר בקדוש החדש : (ה) בין הערבים : עמש שעות ולמעלה : פסח לה' : הקרבת קרבן שזמו פסח :
(ו) והקרבתם אשה וגו' : הם היוספין האמוריים כפרשת פנחס ולמה לאמר וכלן לומר לך שאין היוספין מעכבין זה את זה :
והקרבתם אשה לה' : מכל מקום אם אין פריס הכא חלים וחס אין פריס ואלים הכא כפשים : שבעה ימים : כל מקום שחאמר

רשב"ם

(כ) אשר תקראו אותם ויקראי קודש : אשר תזונו אותם וזני קודש : כל לשון קריאה שאלל מועדים לשון קביעת זמן הוא :
כנו קרא עלי מועד : וכן הירגום נערה חדיש : ולשון
מכלל יופי
(פח) (שה) : אף על פי שהוא בלשון זכר על הנקבה הוא כמו שקבלו רבותינו ו"ל אותו ואת בנו נוהג בקבורה
ואינו נוהג בזכרים :

כצוה ש' אשה ליהודה שבגרת ימים ביום השביעי
 כצוה ש' מקרא קדש כל מלאכת עבודה לא
 תעשו: פ ט ודבר יהוה
 אל משה לאמר: י דבר אל בני ישראל
 ואמרת אליהם כי תבאו אל הארץ אשר
 אני נתן לכם וקצרתם את קצירה והבאתם
 כצוה ש' את עמר ראשית קצירכם אל הכהן:
 יא והניף את העמר לפני יהוה לרצונכם
 מקחרת השבת ויפנוהו הכהן: יב ועשיתם
 ביום הניפכם את העמר בבש תמים בן
 שנתו לעלה ליהוה: יג ומנחתו שני
 עשרה נים סלת בלולה בשמן אשה ליהוה
 ונכסו ל' ריח ניח ונסכה יין רביעת הקין: יד ולחם
 שני שוה וקלי וברמל לא תאכלו עד יעצם היום הזה
 עד הביאכם את קרבן אלהיכם חקת עולם
 כצוה ש' לרדתיכם בכל משכתיכם: טו וספרתם
 לכם מקחרת השבת מיום הביאכם את
 עמר התנופה שבע שבתות תמימת תהינה:
 טז עד מקחרת השבת השביעת תספרו
 חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה ליהוה:
 יז ממושבתיכם תביאו לחם תנופה
 שתים שני עשרה נים סלת תהינה חמץ
 תאפינה בכורים ליהוה: יח והקרבתם
 על לחם שבעת כבשים תמימם בני שנה
 ופר בן בקר אחד ואילם שנים יהיו עלה
 ליהוה ומנחתם ונסכיהם אשה היחניח
 ליהוה: יט ועשיתם שעיר עזים אחד
 לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבת שלמים:
 והניף

פולחן לא תעבדו: ט ומליל י' עם משה
 למימר: י מליל עם בני ישראל ותימור
 להון ארי תעלון לארצא דאנא יתב לבון
 ותחצרון ית חצרה ומיתון ית עומרא
 ריש חצרון לכהנא: יא ויריס ית עומרא
 קדם י' לרענא לבון מבתר יומא טבא
 ורימיניה כהנא: יב ותעבדון ביום ארמיתון
 ית עומרא אימר שלים בר שתייה לעלתא
 קדם י': יג ומנחתיה תרין עשרונין
 סולתא דפילא במשה קורבנא קדם י'
 לאתקבלא ברענא ונסכיה חמרא רבערת
 הינא: יד ולחם וקלי ופירוכן לא תיכלון
 עד בכרון יומא תרין עד איתואיכון ית
 קורבנא דאלהכון קים עלם לדריכון ובכל
 מותבניכון: טו ותמנון לבון מבתר יומא
 טבא מיום איתואיכון ית עומרא דארמיתא
 שבע שבוין שלמין יהוין: טז עד מבתר
 שבויתא שביערתא תמנון חמין יומין
 ותקרבון מנחתא חדרנא קדם י':
 יז ממושבתיכון מיתון לחם ארמיתא
 תרין וריצן תרין עשרונין סולתא יהוין
 חמץ ותאפיין בכורין קדם י': יח ותקרבון
 על לחמא שבעא אימדין שלמין בני שנה
 ותור בר תורי חד ודכרין תרין יהון עלתא
 קדם י' ומנחתהון ונסכהון קורבן דמתקבל
 ברענא קדם י': יט ומעבדון צפיד בר
 צוין חד לחטאתא ותרין אימדין בני שנה
 לנכסת

א' דנייה
 כצוה ש'

ט זמליל יי וגוי : י מליל עם בני ישראל נחמר להיו אדם העלון וגוי שירי הצדקו לנת פהגא :
 יא נרים יר עומקא קדם יי לרעוא לבון מבמר יומא קמא דפסקא ורימניה פהגא : יב ומעברון כיום וגוי
 לשמא בני : יג וכנתתיה תרון עשרוגין סמירא פתיבא במשך ונתא קורבנא לשמא בני מטול לאתמקלא ברעוא
 וניסוקיה חמר ועינבי בקעות היגא : יד וד'הים נקלי ופירוגין תרמין לא תיבלון עד כרן יומא תרין עד זמן
 איתויבון ית קרבן אלהכון קמם עלם וגוי : טו ותמננו לבון מבמר יומא טבא במקארה דפסקא מן יום איתויבון
 יר עומקא דרמיקא וגוי : טז עד מקתר שכועתא שכיעתא היקננו תמשין וגוי הלהים חבת לשמיה בני :
 יז מאמר מורבגניכון פיתרון להם ארמיהא פרמין קרצין תרון עשרוגין סמירא יהונני חמיץ תפסין ביכרין לשמא
 בני : יח ותקרבון על לחמא תהוא שקעא אקרין שלמין בני שנה נמר בר תרון דקלא עירובין חד לתטארתא
 ותרון אקרין בני שנה לנגפת קירשין : יט ומעברון צמר בר עני דלא עירובין חד לתטארתא ותרון אקרין וגוי :

וירם

דש"ו

שבעה שם דכר הוא שבעה של ימים שמי"גא בלעז וכן כל לשון שמונת שבת חמשת שלש : מלאכת עבודה - אפילו מלאכות המשובות
 לכס עבודה ואורך שיש חסרון כים כטלה שלהן כגון דכר האכד כן הכנתי מזירת כהנים דקתני יכול חף חולו של מעשה יכא חסור במלאכת
 עבודה וכו' : (ז) ראשית קצירכם - שתהא ראשונה לקציר : עומר - עמירית האופה כן היתה שמה כמו (שמות י"ו)
 וימודו כעומר : (יא) והניף - (מנחות סא) כל תנופה מולד ומכילא מעלה ומוריד מולד ומכילא לעומר רוחות רעות מעלה ומוריד
 לעומר טללים רעים : לרצונכם - (מנחות סא) כל תנופה מולד ומכילא מעלה ומוריד מולד ומכילא לעומר רוחות רעות מעלה ומוריד
 הראשון של פסח טלם אתה חומר שבת בראשית איתה יודע חיזו : (יב) ועשיתם כבש - חובה לעומר הוא כה :
 (יג) ומנחתו - ומנחת נסביו : שני עשרונים - כפולה היתה : ונסביו רביעית ההין - (מנחות פט) א"פ שמנחתו
 כפולה הין נסביו כפולים : (יד) קלי - קמח עשוי מברמל רך שמיכילא וחותיבתו : כרמל - הן קליות שקורין גרמלי"ש :
 בכל מושבותיכם - (קידושין לו) נחלקו בו חכמי ישראל יש שלמדו ומכילא שהחדש טהור כחזו לחרן ויש חומרים לא כה אלא ללמד שלא
 נלטו על החדש אלא לאחר ירושה וישיבה מסכססו וחלקו : (טו) מנחת השבת - מנחת יום טוב : המימורת תהי"ה
 מלמד שמתחילונכה מוכרס טלם לא כן חין תמימות : (יז) השבת השביעית - כתרנונו שבעתא שביעית : עד ממחרת
 השבת השביעית תספרו - ולא עד בכלל והן ארבעים ותשעה יום : חמישים יום והקרבתם מנחה חדשה לה' - כיום החמישים
 תקריבו וחומר חיי זה מדרשו אכל פשוט עד מנחת השבת השביעית שהיא יום חמישים תספרו ומקרא עומד הוא : מנחה
 חדשה - היא המנחה הראשונה שהוציא מן החדש וז"ל הרי קרבן מנחת העומר אינה כזאת כל המנחות שהיא כזאת הן השעורים :
 (יז) ממושבותיכם - ולא מנחה לחרן : לחם הנופח - לחם תרומה המורס לשם נכוח וזו היא המנחה החדשה האמורה
 למעלה : בכורים - ראשונה לכל המנחות חף למנחת קליות הכחה מן שעורים לא תקרב מן החדש קודם לשתי הלחם :
 (יח) על הלחם - בגלל הלחם חובה ללחם : ומנחתם ונסביהם - כמשפט מנחה ונסכים המפורשים בכל כהנה כפרשת
 נסכים (במדבר כח) שלשה עשרונים למר וסני עשרונים לחיל ועשרון לכנס וזו היא המנחה והנסכים חיי הין לפר וסלישית הין
 לחיל ורביעית הין לכנס : (יט) ועשיתם שעיר עזים - (ת"כ מנחות סד) יכול שבעת הכספים ושעיר החמורים כחן הם
 ז' הכספים והשעיר החמורים בחומם הפקודים כשאתה מגיע אלל פרים וחילים חין הן חומר מעתה אלו לענן ואלו לענן אלו

קרב

דש"ב

כמקדס (הכזול) פ"א הכמיל : (יא) מנחת השבת מנחת יום ראשון של פסח : (טז) מנחה חדשה - להעיר חדש במקדש

מכלל יופי

כג (יא) (העמר) - מדה : (ממחרת השבת) - שבע שבעות ימים וכן עד ממחרת השבת ממחרת השבע
 השביעית ונקרא השבוע כן כי בכל שבוע שבת לפיכך אמר
 המימות תהי"נה והם מ"ט ימים כי יכול להיות שבע שבתות
 שלא יהיו בהן שבע שבעות ימים לפיכך אמר המימורת
 תהי"נה ורבותי"נו ל' דרשו בו ענין אחר למה אמר המימורת
 וזהו הנכון לפי שיטת הפסוק : (יז) (הביאו) : והאחד
 מארבעה מקומות שנראה האלף דגושה : (שתיים) - רוצר
 לומר

ב והניף הכהן אתם על להם הבכרים
 תנופה ל פני יהוה על שני בבשים קדש
 מצוה ש"ח יהיו ליהוה לכהן : כא וקראתם בעצם
 מצוה ש"ט היום הזה מקרא קדש יהיה לכם כל
 מלאכת עבודה לא תעשו חקת עולם בכל
 מושבתיכם לדורותיכם : כב ובקצרכם את
 קציר ארצכם לא תכלה פאת שדה בקצירך
 ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזב
 חמישי אתם אני יהוה אלהיכם : פ

כג וידבר יהוה אל משה לאמר :
 כד דבר אל בני ישראל לאמר בהדש
 מצוה ש"י השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון
 מצוה ש"א זכרון תרוצה מקרא קדש : כה כל מלאכת
 מצוה ש"ב עבודה לא תעשו והקרבתם אשה ליהוה :
 ס כו וידבר יהוה אל משה לאמר :
 ה' כז אך בעשור לחדש השביעי הזה יום
 מצוה ש"ג חכפרים הוא מקרא קדש יהיה לכם ועניתם
 מצוה ש"ד את נפשתיכם והקרבתם אשה ליהוה :
 מצוה ש"ו כח וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום
 הזה כי יום כפרים הוא לכפר עליכם לפני
 מצוה ש"ז יהוה אלהיכם : כט כי כל הנפש אשר
 לא תענה בעצם היום הזה ונכרתה
 מעמיה : ל וכל הנפש אשר תעשה כל
 מלאכה בעצם היום הזה והאבדתי ארתי
 הנפש ההוא מקרב עמי : לא כל מלאכה
 לא תעשו חקת עולם לדורותיכם בכל
 מצוה ש"ח מושבתיכם : לב שבת שבתון הוא לכם
 ועניתם את נפשתיכם בתשעה לחדש

בערב

לנכסת קודשיו : יב ויריס כהנא ויריהו
 על להם בכוריא ארמא קדש יי על תרין
 אימרין קודשא יהוה קדש יי לכהנא :
 כא ותערעון בכרן יומא הדין מערע
 קדיש יהי לכוון כל עיבדת פולחן לא
 תעבדון קים עלם בכל מותבניכוון לדריכוון :
 כב ובמהצדכוון ית הצדא דארעכוון לא
 תשיצי פאתא דהקלד בהצדד ולקשא
 דהצדד לא תלקט לעניו ולגיורי תשבוק
 יתהוון אנא יי אלהכוון : כג ומליל יי עס
 משה למימר : כד מליל עס בני ישראל
 למימר בירחא שביעאה בחד לירחא יהי
 לכוון נייחא דוכרן יבא מערע קדיש : כה
 כל עיבדת פולחן לא תעבדון ותקרבוון
 קורבנא קדש יי : כו ומליל יי עס משה
 למימר : כז ברם בעשרא לירחא שביעאה
 הדין יומא דכפוריא הוא מערע קדיש יהי
 לכוון ותענוון ית נפשתיכוון ותקרבוון קורבנא
 קדש יי : כח וכל עיבדת לא תעבדון
 בכרן יומא הדין ארי יומא דכפוריא הוא
 לכפרא עליכוון קדש יי אלהכוון : כט ארי
 כל אינש דלא יתעני בכרן יומא הדין
 וישתיצי מעמיה : ל וכל אינש דיעבד
 כל עיבדתא בכרן יומא הדין ואוביד ית
 אינשא ההוא מנו עמיה : לא כל עיבדתא
 לא תעבדון קים עלם לדריכוון בכל
 מותבניכוון : לב שבא שבתא הוא לכוון
 ותענוון ית נפשתיכוון בתשעה לירחא

ברמשא

בְּעֶרְבַּי מֵעֶרֶב עַד-עֶרְבַּי תִּשְׁבְּתוּ שִׁבְתְּכֶם: פ
שְׂשִׁי לֵג וַיִּדְבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:
ל דְּבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֲמִשָּׁה
עֶשֶׂה

בְּרִמְשָׁא מְרִמְשָׁא עַד-רִמְשָׁא תִּנְחֹחַן
נִתְחֹחֵן: לֵג וּמְלִיל יי עַס-מֹשֶׁה לְמִימְרָ:
לֵד מְלִיל עַס-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימְרָ בַחֲמִשָּׁא
עֶסְרָא

יונתן בן עוזיאל

ירושלמי

פ וַיְרִים כַּתְּבָא וְתַחֲמוֹן עַל לְחֻמָּא דְּבִיפְרִיבָא אַרְבָּא וְקִדְשָׁא יי עַל תְּרִין אֲמִרֵין קִדְשָׁא יְהוֹן לְשִׁמְרָא בְּיָ לְכַתְּבָא:
כא וְהִשְׁעֲרֵנוּן תִּינִין וְנִקְיִימוּן הִי כּוֹמֹן כְּבוֹן יִמְרָא תְּרִין מִעֲרֵעַ קְדוּשָׁא יְדִי לְכוֹן כִּרְל עֵיבִירַת פִּרְלִתְנָא לֵא וְגוֹי:
כב וְכּוֹמֹן מִחֲצָרְכוֹן יַת חֲצָד אֲרַעְכוֹן לֵא תִמְיִפוֹן אִימָנָא חֲדָא רֵאִית בַּחֲלֵלָה בַּחֲצָרָה וְגוֹי אֲנִיָּה הִיא יי אֲדִקְכוֹן:
כג וּמְלִיל יי וְגוֹי: כד מְלִיל עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימְרָ בַחֲשֵׁרִי דְחִירָא יִרְחָא שְׂבִיעָאָה יְהִי לְכוֹן יִמְרָא שְׂבָא דִּרְכְּבוֹן
יִבְכָא מֵאַרְעַ קְדִישָׁא: כה כָּר עֵיבִירַת פִּרְלִתְנָא לֵא תַעֲבִדוֹן וְתַקְרְבוֹן קִרְבָּנָא קִדְשָׁא יי לְשִׁמְרָא יי: כו וּמְלִיל
יי וְגוֹי: כז כִּבְסָא בְּעֶשְׂרָא יִמְיִין לְיִרְחָא וְגוֹי מִמִּיקְלָא וּמִשְׁמִינָא וְתַנְיִית בֵּין בְּנֵי וְתַמְרוּקִין וְתַשְׁמִישׁ עֲרִסָא וְנִסְדָּלָא
וְתַקְרְבוֹן קִרְבָּנָא קִדְשָׁא יי: כח וְכָל עֵיבִירְתָּא לֵא תַעֲבִדוֹן בְּכָרוֹן יִמְרָא דְרִדּוֹן אֲרוֹס יִמְרָא דְּבִיפְרִיבָא הִיא וְגוֹי:
כט אֲרוֹס כָּל כָּר נֶשׁ דְּיִכְוֹר לְצִימָא וְלֵא יִצֹרֵס בְּכָרוֹן יִמְרָא
דְרִדּוֹן וְיִשְׁתַּיִצִי בְּמִתְנָא מִגּוֹ עַמִּיָּה: ל וְכָל כָּר נֶשׁ דְּיִעֲבִיז כָּל
עֵיבִירָא בְּכָרוֹן יִמְרָא תְּרִין וְאִיבִיד יַת כָּר נֶשׁא הִירָא בְּמִתְנָא מִגּוֹ
עַמִּיָּה: לא כָּל עֵיבִירַת פִּרְלִתְנָא לֵא תַעֲבִדוֹן קִיִּים עֲלֵיִם
לְדִרְיִכוֹן כָּכָל אֲתֵר מִתְבַּעְיִכוֹן: לב שְׂבָא וְנִיחָא הִיא לְכוֹן
וְתַעֲנִין יַת נַפְשִׁיתִיכוֹן וְתַשְׁרִין לְצִימָא בַחֲשֵׁרֵא יִמְיִין לְיִרְחָא בְּעִירְיָי
בְּמִשָּׁא מִן בְּמִשָּׁא תְּהִירָא עַד בְּמִשָּׁא חִירָן תְּהִירָן צִימִין צִוְכִיכוֹן
וְשִׁבְתִּין שׁוֹבִיכוֹן וְנַעֲבִדוֹן זִמְיִין מִנְעִדִיכוֹן בַּחֲדָה: לג וּמְלִיל יי וְגוֹי: לד מְלִיל עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּחֲמִיִּסֵר יִמְיִין
לִירְחָא

ירושלמי
אָרוֹס כָּל נֶשׁ דְּכַמְסָה לְמַצֹּרִים וְלֵא צִימָא
כִּיִּים צִוִּים כַּפֻּרִיָּה:
מִן בְּמִשָּׁא עַד בְּמִשָּׁא תְּהִירָן צִימִין צִוְכִיכוֹן
וְשִׁבְתִּין שׁוֹבִיכוֹן וְנַעֲבִדוֹן זִמְיִין מִנְעִדִיכוֹן בַּחֲדָה:
לד מְלִיל עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּחֲמִיִּסֵר יִמְיִין
לִירְחָא

רש"י

קִרְבוֹן מְלִיל הַלֵּם וְאֵלֶּה לְמוֹסְפִין: (פ) וְהִנֵּיף הַכְּתוּבִים אֲרוֹסִים תְּנוּפֵה - (מִנְחֹת סב) מִלְמַד שְׁטֵעוּכוֹן תְּנוּפֵה חִיִּים יִכּוֹל כּוֹסֵם ת"ל עַל
סִנִּי כִסֵּים: קִדְשָׁא יְהוֹן - לְטִי שְׁלֵמִי יִחִיד קִדְשִׁים קִלִּים הוֹזִק לִימֵר כְּשֵׁלְמִי לְכוֹר עַתָּה קִדְשִׁים: (כב) וּבְקִצְרֹכֶם -
חֲזֵר וּשְׂכַח לְעַבְדֵי עֲלֵיהֶם כְּשֵׁי לֵאמֹר אֲמִר רַחֲמֵיכֶם בְּרַשְׁתִּי וְסִימָה רַחֵם הַכְּתוּב לִיתְנֵה בְּחַמְלָה רַחֲמֵיכֶם פִּתְחָא וְעֲזַרְתִּי מִכֶּחָן וְרַחֵם הַסֵּנֶה וְיוֹם
הַכְּפֻרִים (וַחַג) מִכֶּחָן לְלִמְדֹךְ שְׂכַל הַנְּתוּן לְקַט שְׂכַתָּה וּפִתָּה לְעֵינֵי כְרַחֲמֵי וְעֵלְיִן עֵלְיִן כִּלְיֵי כִנֵּה כִּיִּת הַמִּקְדָּשׁ וְהַקְּרִיב עֲלֵיו קִרְבָּנֵיךָ כְּתוּבוֹ -
תַּעֲזוּב - (פֶּאֶה פִּרְקָד') הַכֹּחַ לְפָנֶיךָ וְסִי לְקַטְוֵי וְלִי לְסִיִּיעַ לְאִתְּךָ עִיָּה (פֶּאֶה פִּרְקָד') אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם - כֹּלֵךְ לְשֵׁלֵם
סִכָּה: (כד) זְכוּרֵן תְּרוּעָה - (ה' ה' לֵב) זְכוּרֵן פִּסְקוּן וְזְכוּרֵן וּפְסוּקֵי שׁוֹפְרוֹת לְזִמְרָה לְהַסֵּ עֲקִידַת יִצְחָק שְׂקִרַת תַּחֲתוֹן אִיל: (כה)
(כה) וְהַקְּרִיבֵם אִשֶׁת - הַמוֹסְפִין הַלְּמִיּוֹרִין כְּחֻמֵּשׁ הַפְּקוּדִים: (כו) אֵךְ - כָּל אֲכִין וְרִקִּין שְׂכַתוֹרָה מִיַּעוּטִים הֵן מִכְּפֵר הוּא לְשִׁטָּן
וְאִינוֹ מִכְּפֵר עַל שְׂחִיכֵם סִטִּין: (ל) וְהַאֲבִדְתִּי - לְטִי שְׂחִיכֵי אֲמִיר כְּרַת כָּל מִקְוִים וְאִינוֹ יוֹדֵעַ מֵהָ הוּא כְּשֵׁחֵה אֲוִיר וְהַאֲבִדְתִּי לְמִדַּע עַל
הַכְּרַת שְׂחִיכֵי אֱלֹהֵי אֲבִדְתִּי: (לא) וְכָל מִלְאָכָה וְגוֹ' - לְעַבְדֵי עֲלֵי כֶּלְאוֹן הַרְבֵּה אֲוִלְהִיָּה עַל מִלְאָכָה לִילָה כְּמִלְאָכָה יוֹם:
מִקְרָא

רשב"י

קִי הוּא זִמְן כִּסּוּל תְּמוּזָה: (כס) וּבְקִצְרֹכֶם - מִתְחַרַת הַפִּסְקָה - לְחַרְחֵר הַקְּרַת עֵשׂוֹר: (כד) זְכוּרֵן תְּרוּעָה - ע"י תְּרוּעָה
תְּזַכְּרוּן לְמִקְוִים - פִּרְקָתִיכֵי וְהִירְעוּתֵם כְּתוּבֵי וְגוֹ' - נִזְכַּרְתֶּם וְגוֹ': (כו) אֵךְ כְּעֵשׂוֹר וְגוֹ' - כְּשֵׁאֵר יִמֵּים עוֹבִים הוֹתֵרָה מִלְאָכָה
אוֹכֵל

מכלל יופי

לְזִמְרָה חֲלוּת: (כב) (בְּקִצְרָךְ) - כִּשּׁוּרָךְ וְכֵא כְּמִגֹּר - הִירִישׁ מִפְּנֵי הוֹזִק: (כו) (אֵךְ בְּעֵשׂוֹר) - פִּירוּשׁוֹ אֲבָל
וְעֵינֵינוּ אֵין וְהַדְּבָר לְכַר כִּי גִיטָה: (לב) (תַּשְׁבְּרוּן) - עֵינֵינוּ וְכִסְלָה וְהַפִּסְקָה הַדְּבָר:
פ"ה 32 לב (פ)

עֶשְׂרֵי יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסֻּכּוֹת
 שְׁבַעַת יָמִים לַיהוָה : לַה בְּיוֹם הַרְאִשׁוֹן
 מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ :
 לוֹ שְׁבַעַת יָמִים תִּקְרְבוּ אִשָּׁה לַיהוָה
 בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם
 וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לַיהוָה עֲצֻרַת הוּא כָּל־
 מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ : לוֹ אֱלֹהֵי מוֹעֲדֵי
 יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ
 לַהֲקָרִיב אִשָּׁה לַיהוָה עֲלֶיהָ וּמִנְחָתָהּ זֶבַח
 וּנְסֻכִים דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ : לַח מִלֶּבֶד שְׁבַתַת
 יְהוָה וּמִלֶּבֶד מִתְּנוּתֵיכֶם וּמִלֶּבֶד כָּל־נְדָרֵיכֶם
 וּמִלֶּבֶד כָּל־נִדְבָתֵיכֶם אֲשֶׁר תָּחֲנוּ לַיהוָה :
 לט אַךְ בַּחֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
 בְּאַסְפְּכֶם אֶת־תְּבוּאת הָאָרֶץ תָּחֲנוּ אֶת־חַג־
 יְהוָה שְׁבַעַת יָמִים בְּיוֹם הַרְאִשׁוֹן שְׁבַתוֹן
 וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי שְׁבַתוֹן : מ וּלְקַחְתֶּם לָכֶם
 בְּיוֹם הַרְאִשׁוֹן פְּרִי עֵץ הַדָּר כַּפַּת תְּמָרִים
 וְעֵנָף עֵץ־עֵבֶת וְעֵרְבֵי־נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי
 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם שְׁבַעַת יָמִים : מא וְחַגְתֶּם
 אֹתוֹ חַג לַיהוָה שְׁבַעַת יָמִים בַּשָּׁנָה חֹמֶת
 עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תָּחֲנוּ אֹתוֹ :
 מב בְּסֻכּוֹת תֵּשְׁבוּ שְׁבַעַת יָמִים כָּל־הָאוֹרֶחַ
 מִיִּשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בְּסֻכּוֹת : מג לְמִצֵּן יִדְעוּ
 דְרֹתֵיכֶם כִּי בְּסֻכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל

מצוה ש"ח
 מצוה ש"ט
 מצוה ש"י
 ש"א ק'
 ש"ב ש"ג

מצוה ש"ד
 מצוה ש"ה

עֶסְרָא יוֹמָא לִירְחָא שְׁבִיעֵאָה דְּרִין חֲנָא
 דְּמִשְׁלָאָא שְׁבַעַת יוֹמִין קְדֻשָׁי : לה בְּיוֹמָא
 קְדֻמָּאָה מְעַרְעֵרְקֻדִישׁ כָּל־עִיבִידַת פּוֹלְחָן לֹא
 תַעֲבֹדוּן : לו שְׁבַעַת יוֹמִין הַקְרְבוּן קוֹרְבָנָא
 קְדֻשָׁי בְּיוֹמָא תְּמִינָאָה מְעַרְעֵרְקֻדִישׁ יְהִי
 לְבוֹן וְתִקְרְבוּן קוֹרְבָנָא קְדֻשָׁי בְּנִישִׁין מְהוֹן
 כָּל־עִיבִידַת פּוֹלְחָן לֹא תַעֲבֹדוּן : לו אֵלִין
 מוֹעֲדֵי דְּיִי דְּתַעֲרֵעוּן יְהוֹן מְעַרְעֵי קְדִישׁ
 לְקִרְבָּא קוֹרְבָנָא קְדֻשָׁי עֲלֵתָא וּמִנְחָתָא
 נְכֻסְתֵי־קוֹדֶשִׁין וְנִסּוּבִין פְּתַנְסֵי־יוֹם בְּיוֹמֵיהּ :
 לח בר מִשְׁבִּיאָ דְּיִי וְבר מִמְתַּנְתִּיכוֹן וְבר
 מִכָּל־נְדָרֵיכוֹן וְבר מִכָּל־נִדְבָתֵכוֹן דְּתָחֲנוּן
 קְדֻשָׁי : לט בְּרַם בַּחֲמִשָּׁא עֶשְׂרָא יוֹמָא
 לִירְחָא שְׁבִיעֵאָה בְּמִכְנַשְׁכוֹן יַת־עַל־לְתָא
 דְּאַרְעָא תָּחֲנוּן יַת־חֲנָא־דְּיִי שְׁבַעַת יוֹמִין
 בְּיוֹמָא קְדֻמָּאָה יְנַחֵא וּבְיוֹמָא תְּמִינָאָה יְנַחֵא :
 מ וְתִסְבוּן לְכוֹן בְּיוֹמָא קְדֻמָּאָה פְּרִי אֵלְנָא
 אֲתְרוּגִין וְלוֹלִבִין וְהַרְסִין וְעֵרְבִין דְּנָחַל
 וְתַחֲנוּן קְדֻשָׁי אֱלֹהֵיכוֹן שְׁבַעַת יוֹמִין :
 מא וְתַחֲנוּן יְתִיה חֲנָא קְדֻשָׁי שְׁבַעַת
 יוֹמִין בַּשָּׁמָא קִים עֲלֵם לְדִרְיִכוֹן בִּירְחָא
 שְׁבִיעֵאָה תָּחֲנוּן יְתִיה : מב בְּמִשְׁלָאָא
 תַחְבוּן שְׁבַעַת יוֹמִין כָּל־יְצִיבִיא בְּיִשְׂרָאֵל
 יַחְבוּן בְּמִשְׁלָאָא : מג בְּדִיל דְּיִדְעוּן דְּרִיכוֹן

ארי

בהוציא רש"י

(לה) מקרא קדש . קדוהו כנסות נקיים וכתפלה וכסאר ימים טובים במאכל וכמזתה וברקות נקיים וכתפלה : (לו) עצרת
 היא . עשר ימי חתום פנלי כולך זמן חת כנו לסעודה לכך וכן ימים כיון שהגיע זמן ליפטר חמר כנו בכקזה נכס . עכנו עמי יוד יום
 אחד קזה עלו מרדעכס : כל מלאכת עבודה . חפילו חלכה טיהא עבודה לכס זחס לא תעשו יום חסרון כים נדכר : לא העשו .
 יכוב חף חולו על מועד יתח חסור כמנחת עבודה ח"ל היא : (לז) עולה ומנחה . (מנהות חד) יונת נכסים הקריסב עם
 העולה : דבר עם ביומא . סק הקנוכ כחומע הפקודים : דבר יום ביומו . סקס עכר יומנו כעל קרסמו : (לט) אך בחמשה
 עשר

לירחא שביעאה דהיו חנא דמטוליא שורבא יומין לשבא דהו : לח ביומא דקמא דחנא מארע קריש כל עיבדת
 פולחנא לא מעברין : לו שבקתי יומין דמקרבין קורבנא לשבא דהו בגישין תקוון לצלחא קדם : על ספרא קל
 עיבדת פולחנא לא מעברין ביומא המינא מארעא קריש יהי לבין ותקרבין קורבנא קדם : לו אילין ומני סדרי
 מועדי דהו דמעברין יהיו מארעא קריש לקרבא קורבנא לשבא דהו עלתא וגו : לח בר מן יומי שבא דהו בר
 ממתניתיכון ובר מתריכון ובר כהל נסיבתיכון דמקוון קדם : לו ברם בתמיסר יומא לירחא שביעאה קומן
 מקבשכון ית וגו שורבא יומין ביומא קמא וגו : מ ותקרבין מן דלכון ביומא קמא דחנא פירי אילן קשב
 תריגין ולרלבין והבסין וערבין דמקרבין על גחליו ותיקוון קדם : אלהכון שבקתי יומין : מא ותחגון וגו :
 מכ במטוליא דתרי דרפנייא דהלבחון ותלימייא עד פישקא נטולה פני משימישה מתעקדא לטולא לשום
 חנא מן יומין דמקרבין מן ארעא ותלישין משתתהו עד שבקא פושבי ותללא דרוכא עשקא פושבי היתבון בה
 שורבא יומין כל דבורא בישראל וצפילו ועירי דלא אריבין לאימהון ותבון במטוליא מקרבין לבריהון כל אימת
 דעילין מקון : סג מן כגלל דרעון דריכון ארס במטולא עגני יקרא אותיכית ית בני ישראל קומן דתפיקות ויהיו

פריקין

רשי

עשר יום תחנון . קרבן שלמים לחגיגה יכול תדחה את הצבת שלמון לומר אך הואיל ויש לה תשלומין כל חטאה : באספנס את
 תבואת הארץ . שיהא חסד שביעי זה כל כוון חסיפה מכל שנלמון לעבר את השנים שאם אין העבור פעמים שהוא באמצע הקיץ
 או החורף : תחנון שלמי חגיגה . שבעת ימים . (חגיגה י) אם לא הביא כזה יבא כזה יכול יהא מביאין כל שפס ת"ל
 וחגיגתם אותו יום אחד כחשמוע ולא יותר ולמה נאמר שבעה לתשלומין : (מ) פרי עץ הדר . (סוכה לד) עץ שטעם עמו
 ופיו עוה : הדר . הדר כאלו משנה לשנה זהו חתרוג : כפת תמרים . חסר ו"ו למד שאינה חלה אחת (ה) : וענף עץ
 עבות . שניעין קלועים ככוכבות כחלום וזהו הדם העשוי מין קליעה : (מב) האזרח . זה אורח : בישראל . (ת"כ)
 לרבות את הגרים : (מג) כי בסוכות הושבתי . (סוכה יא) ענני כבוד :
 לו

באר רחובות דקדוקי רשי

(ה) בסוכה דף ל"ד ע"א חמר ליה רבא תוספתא לרבינא ותינתן תרתי כפי דתמרי (ופי' רש"י תמרים עמון דרכן להיות הרבות
 תלויות כבוד באכבוד שלחן וקורין לה כף טרוקא) ומשני כפת כתיב (ופירש רש"י כפת חדה) וכריך המקטין ותינתן
 חדה להאזר כף קרוי לה (ופירש רש"י וכי כתיב כפת על סס כפות אם פרוד ואין לשון זה נופל אל על עלי הלולב) הרי לפניך כהדין דלילו
 הוי כתיב כפת ילא וי"ו כתיב חומר כדעת המקטין תרתי כפי דתמרי ולאו הוי כתיב כף היית חומר כף לתודיה וביינו עלה אחד ככד אחד
 אכל עכשיו דכתיב כפת חמר וי"ו אהני ליהתי ולידרש על סס כמות אם פרוד והיינו כד אחד וכה עלין הרכה (כל"א אנאנדר ניכונדן) ואם

קן

רשב"ם

חובל כפי ונאסרת מלאכת עבודה . אכל יום הכפורים שהוא יום עיניו כל חלאכה אסורה בשבת : והקרבן אשה . כדכתיב באתרי
 מות וכפתיס : (לט) אך כחמה עשר יום לחודש השביעי הזה . אע"פ שראו השנה ויום הכיפורים באים לזכרון לכפרה אכל סוכה כל
 לשמחה והודאה על שזולת כתיבם כל טוב כימי חסיפה : עזרת . עזרת מביעת מלאכה : (מ) וענף עץ חסות . קטן הוא .
 כמו קדוש . טהור : עמוק גדול . כלומר ענף של עץ ונעושת הרכה : (מכ) כל האורח אפילו אותן שיש להם כתיב ישבו בסוכות :
 (מג) למקן דיבנו דורותיכם . פשוט כדכרי האומרים במסכת סוכה : סוכה עומש . וזה טעמו של דבר כחג הסוכות תעשה לך
 חסמך

מכלל יופי

יקרא עבת כמו שפירשו רבותינו ל"ל כיוה יקרא עבת
 כשההדר תהא מרפי בקינא חדא או יותר והענף הוא לעלים
 כמו החוטין הנחלים אחר מעשה הגדיל בחבל וכן דמורהו
 רבותינו ל"ל על עניו הציצית שליש גדיל ועניו שליש ענף
 דמי החוטין הנחלים לענף והגדיל הוא העבות כמו שאמר
 מלכינו גדילים מעשה שרשרות לפיכך אמר גדילים העשה
 לך ורעת הרי"ק כי עבות לשון שליש הוא ופיכך אמרו
 רבותינו ל"ל עבות ההדר שלשה ערי כן אחד וכד ענ
 טרעא"דו : (מב) (בסכות) . עגון סוכך לביעלה :
 על

תנא
 יומא
 לא
 קנא
 יהי
 תהון
 ילין
 קדיש
 תה
 מיה
 ובר
 תתון
 יומא
 לתא
 יומין
 תהא
 אלנא
 דתחל
 :
 יומא
 תהא
 י
 י
 ריכון
 י
 עצרת
 יוד יום
 גשו
 סכ עס
 חמשה

הווציאתי אותם מארץ מצרים אני יהוה
אליהם: מד וידבר משה את-מַעְרַב
שבועי יהוה אל-בני ישראל: פ

כד א וידבר יהוה אל-משה לאמר:
ב צו את-בני ישראל ויקחו אליך שמן
צית זך קתית למאור להעלת נר תמיד:
ג מחוץ לפרכת העדת באהל מונעד יערך
אתו אהרן מערב עד-בקר לפני יהוה תמיד
תקת עולם לדרתיכם: ד על המנחה
השהיה יערך את-הנרות לפני יהוה
תמיד: פ ה ולקחת סלת
ואפית אתה שתיים עשרה הלוח שני עשרלים
יהיה החלה האחת: ו ושמת אותם
שתיים מערכות שש המערכת על השלחן
השהו לפני יהוה: ז ונתת על-המערכת
לבנה זכה והיכתה ללחם לאזכרה אשה
ליהוה: ח ביום השבת ביום השבת
יערכו לפני יהוה תמיד מאת בני-ישראל
ברית עולם: ט והיתה לאהרן ולבניו
ק ואכלהו במקום קדש כי קדש קדשים הוא
לו מאשי יהוה הקדש עולם: ס י ויצא
בן-אשה ישראלית והוא בן-איש מצרי
בתוך

אוי במטלת-ענגין אוהיבית ית-בני
ישראל באפקותי ותהון מארעא דמצרים
אנא יי אלתכון: מד ומליל משה ורת-
קדר-מועדיא בני וואלפינון-לבני ישראל:
א ומליל יי עס-משה למימר:
ב פקיד ית-בני ישראל ויסבון לק משח
זיתא דבניא כתישא לאנהרא לאדל-קרא
בוציניא תדירא: ג מבריא לפרוכתא
דסהדותא במשבן זמנא יסדר ותיח אהרן
מכמשא עד-צפרא קדם יי תדירא קדם
עלם לדריכון: ד על מנרתא דביתא
יסדר ית-בוציניא קדם יי תדירא:
ה ותסב סולתא ותיפי יתה תרתא עשרי
גריצן תרין עסרונין תהי גריצתא תדא:
ו ותשוי יתהין תרתין סדרין שיח סדרא
על פתורא דבניא קדם יי: ז ותתן על-
סדריא לבונתא דכיתא ותדי ללחם
לאדפרא קורבנא קדם-יי: ח ביומא
דשבתא ביומא דשבתא יסדריניה קדם-
יי תדירא מן-קדם בני-ישראל קים עלם:
ט ותהי לאהרן ולבניהי ויכלוניה באתר
קדישא דרי קודש קודשין הוא ליה מקורבניא
בני קנים עלם: י וינפק בראתתא ברת-
ואתנציאו במשריתא בר אתתא בתד

ישראל והוא בר ובר מצרואי בנו בני ישראל

ישראל

דשי

(פ) צואת בני ישראל - זו כרסת וצלות הכרות ופרשת ואתה תזכיר לא לאעורר אלא על סדר חלאת המזקן לפי שטרך המזקן וכן נזכר
ותהי סוכן לצוות לת בני ישראל על כן: שמן זית זך - שלשה שמנים יוצאים מן כותה הוואלף קדוה וכן עשירין (ת"כ) (מנחות כ"ה):
תמיד - מליצה ללילה כמו צולת תמיד שזכיר אלה מיום ליום: (ג) פרכת העדות - שלשה החרון שהיו קרוי עדות - (שבת כ"ב ה"ב)
ודכותנו דרשו על כר מערבי שהיו עדות לכל בני עולם שהסכינה מרה בישראל שנותן בה חסן כמדת מברותיה ומנוחה היום מתפיל
פס היעוסים: יערון אוהו אהרן מערב עד בקר - (ת"כ) יערון הויתו עריכה הראויה למדת כל הלילה ושיערו חקקים הני לוג
לל

פרקיו מארצא דמצרים אגא הוא יי אלהמן : מד ומליל משה ומן סידורי מאגדא דין וגוי : א ומליל יי
 וגוי : ב פקודי בני ישראל ויסבתו מן דילף משה ויהא זביך בתיש לאגנרא לאדלקא בוציגיא תדירא ביומא
 דשבתא וביומא דעבדא : ג מקרא לפקודא דסדרותא לעקמא דשבתא שריא בישראל במושבו זמנא וגוי :
 (ד על מנרתא וגוי :) ה ותישב סמיקא ומישי יתה תריסרי גריצו שויון דתלישי שבטיא תרי עשרוני תרי
 גריצתא חקא : ו ותסדר יתחון תרמון סודרין שית בסקרא תרא וישית בסקרא תרא על פתורא בטהריה דמסדר
 קדם יי : ז ותימו על סידוביא צריד לבונתא ברימתא ותהי ללחמא לאדקרא וגוי : ח ביומא וגוי יסדרית
 תבה קדם יי תדירא מן בני וגוי : ט ותהי לאהרן ולבניו ויכלוגיה מן בטר אסתלקותיה מעל פתורא באחר קדיש
 ארים קודש וגוי : י גברא חייבא מרוד באלקא שמיא נפק ומצביה בר גברא מצריתא דקטל גברא בר ישראל
 גמציבוס ועאל על אינתתיה ואימצברת וילברת בר בט בני ישראל ובר חוין ישראל שריון בסקרא קעא למפרוס
 משקניה בני שבטיא דקני דו ולא שקקתה מן בגלל דטיקסין דישראל גבר על טיקסיה באתרו לחרים אבסחחון שריון
 ואתקוטטו פתרא במושקיקא ובגלו לבי דניא בר איתרא בר ישראל ובגרא בר ישראל קטן שקטא דין :

וכד

רש"י

לכל נר זמר וכן כדאי אף ללילי תקופת שבת ועדה זו הוקמנה להם : (ד) המגורה השחורה - שהיא זהב טהור - ד"א על
 טהרה של מערה שמהרה ומדמה תחלה מן האפר : (י) שיש המערכת - שם חלות המערכת האחת : השלחן הטהור -
 של זהב טהור - ד"א על טהרו של שלחן שלל היו הסניפים המגורים את הלחם ויעל גבי השלחן (פנחות צו ת"כ) : (ז) ונתת
 על המערכת - על כל אחת מוספי המערכות היו מני כווכי לכונה מלא קומץ לכל אחת : והיתה - הלבושה הזאת ללחם לאזכרה -
 שאין מן הלחם לגבוה כלום אלא הלבושה נקטרות כשמשלקין אותו בכל שבת ושבת והיא לזכרון ללחם שעל ידה הוא נזכר למעלה בקומץ שהוא
 אזכרה למנחה : והיתה - המנחה הזאת שכל דבר הבא מן התבואה בכלל מנחה היא : (ט) ואבלוהו - מוסב על הלחם שהוא
 לשון זכר (ו) : (י) ויצא בן אשה ישראלית - (ת"כ) טהיכין יצא רבי לוי אומר מעולמו יצא רבי ברכיה אומר עפרסה שלמעלה
 יצא לגלג ואחר כיום השבת יערכנו דרך החלף לאכול פת חווה בכל יום פתא פת טענת של תשעה ימים בתמימה - ונתמיתא אמרה
 מוכית דינו של עשה יצא מחיים כל ליטע אהלו בתוך נוחה דן אמרו לו מה טיבך לכאן אמר להם חכמי דן אני אמרו לו (בבבבב) שרג
 איש על דגלי האותיות לבית אבותם כתיב נכנס לבית דינו של עשה יצא מחיים עמוד ודף : בן איש מצרי - הוא המצרי שהרג
 עשה : בתוך בני ישראל - עלמד שנתגיר : וינצו במתנה - על עסקי העמנה : ואיש הישראלי - זה סגנונו שמימה
 נג

באר רחובות דקדוקי רש"י

כן מה שכתב רש"י חסר וי' לעדרש אינה חלה אחת לחו לעיורא גלה חסד בבד אחד חלה כד אחת וכה עליון הרבה כדעת התרנין :
 (ו) נשום דמתחיל בלשון נקבה והיתה (ויאל ויין) ומסיים ואכלוהו בלשון זכר (עסט טיהס) לכן קאמר דמלת ואכלוהו קאי על
 הלחם שהוא לשון זכר :

רש"י

באסר מוצרין וייקרב באספק את תבואת הארץ ובתיבס מלאים כל טוב דגן וירוש וינהר : לענין תוכרוכי הסוכות הושכתי את בני ישראל
 במדבר ארבעים שנה בלתי יסוב וכלא כחלה ומתוך כך תתנו הודאה לנו שמתן לכם בתלה ובתים מלאים כל טוב ואל תאמרו בלבבכם כחי ועולם
 ידי עשה לי את החיל הזה - וכסדר הזה כחלה כפרשת עקב תשמעון - וזכרת את כל הדרך אשר הוליכך ה' אלתיך זה ארבעים שנה וגו' -
 ויאמרוך את הפן וגו' ולמה אני מנחה לך לעשות זאת - כיה' אליהך מביאך אל הדרך טובה וחבלת ושבעת - ורם להבך - ושכחת את ה'
 נגו' וחזרת בלבבך כחיינו ועשית לי את החיל הזה - וזכרת את ה' חלתיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל - ולכן ונאמרו וזכרתם
 מלאים כל טוב בזמן אסיפה ויושבין בסוכות לזכרון שלא היה להם נתלה במדבר ולא כתיב לשבת - ונפטי העם הזה קבע הקב"ה את מן
 הסוכות

מכלל יופי

כד (ד) על המטה השחורה על השריחן הטהור - (י) וינצו במנחה - לא פירש על מה היו נצלים ורכותיו
 פירש שהיו זהב טהור : (ז) (על המערכת) סמוך למערכת : (לא יברה) - האלף תמורת הא -
 אלה עת רבינו ונתה הוא מענין זכרון - ולדעת רד"ק הוא ענין
 בית וקבול הדבר ברצון וענין בשרשו :

בתוך בני ישראל ויגזו במחנה בן הישראלית
 וְאִישׁ יִשְׂרָאֵלִי : יֵא וְנִקְבַּב בֶּן-הָאִשָּׁה
 הַיִּשְׂרָאֵלִית אֶת-הַשֵּׁם וַיִּקְלַל וַיְבִיאוּ אֹתוֹ
 אֶל-מֹשֶׁה וְשֵׁם אָמוֹ שְׁלֹמִית בַּת-דְּבָרִי
 לַמִּטְהָרִים : יב וַיִּנְחֲהוּ בַּמִּשְׁמֵר לַפָּרֶשֶׁת
 לְהֵם עַל-פִּי יְהוָה : פ יג וַיְדַבֵּר
 יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר : יד הוֹצֵא אֶת-
 הַמִּקְלָל אֶל-מַחֲוֵן לַמַּחֲנֶה וְקִבְּכוּ כָל-
 הַיְשָׁמְעִים אֶת-יְדֵיהֶם עַל-רֵאשׁוֹ וְרָגְמוּ אֹתוֹ
 כָּל-הָעֵדָה : טו וְאֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר
 לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי-יִקְלַל אֱלֹהָיו וַיִּשְׁאַ
 חֲטָאוּ : טז וְנִקְבַּב שֵׁם-יְהוָה מוֹת יוֹמֵת רָגוּם
 וְרָגְמוּ רְבוּ כָל-הָעֵדָה כְּגֵר כְּאֹרֶחַ בְּנִקְבוּ שֵׁם
 יוֹמֵת : יז וְאִישׁ כִּי יִבֶּה כָל-נֶפֶשׁ אָדָם
 מוֹת יוֹמֵת : יח וּמִבֶּה נֶפֶשׁ-בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה
 נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ : יט וְאִישׁ כִּי-יִתֵּן מוֹם
 בְּעַמִּיתוֹ כְּאִשֶׁר עָשָׂה בֶן יַעֲשֶׂה-לּוֹ : כ
 שָׂבֵר תַּחַת שָׂבֵר עֵין תַּחַת עֵין שֵׁן תַּחַת שֵׁן
 כְּאִשֶׁר יִתֵּן מוֹם בְּאָדָם בֶּן יִנְתֵּן בּוֹ :
 וּמִכָּה

וישראל וגברא בר ישראל : יא ופריש
 בר-אתתא בת-ישראל ות-שמה וארגיו
 ואיתיו ויתיה לנת-משה ושום אמיה
 של-מית בת-דברי לשבטא דרן :
 יב ואסרוהי בבית-מטרא עד-דיתפריש
 להון על גזרת-מימרא דיי : יג ומליל
 יי עס-משה למימר : יד אפיק ות-
 דארגיו למברא למשריתא ווסמבון כל-
 דשמיעו ות-ידיהון על-רישיה וורגמו
 תיה כל-כנשתא : טו ולבני ישראל
 תמליל למימר גבר גבר ארי ורגיו-קנס-
 אלהיה ויקבל הוביה : טז ודי פריש
 שמה-די אתקטלא ותקטיל מירנס
 ורגמוניה כל-כנישתא כניורא ביציבא
 בפרישותיה שמה ותקטיל : יז וגבר ארי
 וקטול כל-נפשא דאינשא אתקטלא
 ותקטיל : יח ודיקטול נפש-בעירא
 ישלמינה נפשא תתף נפשא : יט וגבר
 ארי-ותן מומא בתכריה קמא דעבד בן
 ותעביד ליה : כ תברא חלף תברא עינא
 חלף עינא שגא חלף שגא דידיב מומא בן יתדיב ביה :

ודיקטול

רשי

בו נוסע אהלו : (יא) ויקב . כתרגומו ופריש . (סנהדרין פז) טקב סס המיוחד ונדף והוא סס המורס שסמע עסיני (ו) :
 ושם אמו שלומית בת דברי . שכתן של ישראל שפרסיה הכתוב לו לומר שהיא לכדה היתה הזונה : שלומית . דהוה כפסטה שלם
 עלך שלם עלך זלם עליון ופסטה כדכריס מוחלת כשלום הכל : בת דברי . דכרנית היתה מדברת עם כל אדם לשיכך קלקלה : למטה דן .
 מניד סהרסע גורס גנאי לו גנאי לאכיו גנאי לחבטו (שמות לא) כינא כו אהליח כן אחיסודך לחטה דן סכת לו סכת לאכיו סכת
 לחבטו : (יב) ויניחורו . לכרו ולא הניחו תקושש עמו שפניהם היו ספיק חמד ויודעים היו סמקושפ כתיבה (סנהדרין עח)
 חבל לא פורס להם בחיו מיתה לכך נאמר (במדרש טו) כי לא מורס מה יגסה לו . חבל בתקלל הוא חומר לפרוס להם שלם
 היו יודעים אם חייב מיתה אם לאו : (יד) השומעים . אלו העדים : כל . להטיל את הדיונים : את יריהם . אמרו לו
 דער כראשן ואין אנו נענשים במיתתך שאתה גרעת לך : כל הערה . (ח"ב) כומעד כל העדה חכאן שפלוחו של אדם כמותו :
 (טו) ונשא חטאו . סכרת בשליו תראה : ונוקב שם . אינו חייב עד שיפרש את האם ולא התקלל כתינו : (יז) ונוקב .
 לשון קללה כמו (במדרש פג) מה אקוב (ח) : (יז) ואיש כו יכה . לפי שנאמר (שמות כא) ומכה איש וגומר חין לי חלף
 סכר את האיש חטה וקטן מניין ת"ל כל נפש אדם : (כ) כן ינתן בו . פירשו רבותינו שחינו נתינת מוס נמש חלף תסלומי ממון
 שמין

יא וְכֵן נֶפֶק מִיָּד דִּיקָא בְּדַ קִיטִיב פְּרִישׁ וְחִרְיָ בְּד
 אִתְמַתּוּ בְּתַ יִשְׂרָאֵל יֵת שְׂמָא רַבָּא וְנִקְרָא דְמִתְפַּרְשׁ דְּשִׁמְעַ
 בְּסִינֵי נְאֻדִי נְאֻרְגִי וְשׁוּם אָמִיה וְגוֹי : יב דִּין רֵוּא
 חֵד מִן אֶרְבַּע־עָמִי דִּינִין דְּעֵלִי קִדְּם מִשְׁדֵּי נִכְיָ וְקִי עֲרִיטֵרוּן
 עַל פִּים מִקְרָא דְלַעֲלִי מִיְהוּן דִּיקָא מִמִּנְיָ וּמִנְהוּן דִּיעִי
 נִפְשָׁמָא בְּדִינִי מִמִּנְיָ תְּנֵה מִשָּׁה זְרִי וְבִדְעִי נִפְשָׁמָא תְּנֵה
 מִרְעִי וְבִדְעִי אִמְר מִשָּׁה לֹא שְׂמִיעִית מִן גְּגִלִל לְמִלְפָּא
 רִישֵׁי פְּתֻחֵימָא דְיִשְׂרָאֵל בְּעֵתֵיהוֹן לְמִקְרִים בְּתַרִּיהֵי דִיהוּן
 זְרִינֵין בְּרִיעֵי מִמִּנְיָ וְכִתְרֵיהֵן בְּרִיעֵי נִפְשָׁמָא וְלֹא זְבִיחֵיהוֹן
 לְמִישְׁאַלָּא דִיקָא דְמִתְפַּרְשֵׁי לְהוֹן אַרוּם מִשָּׁה בְּהוּן דְּיִשְׂרָאֵל
 צְרִיךְ דְּנִימְר לֹא שְׂמִיעִית בְּיָדֵיהֵן אֲצִיגְעֵי זִמְיָ בְּבִית מִטְרָא
 עַד זְמַן דְּיִתְפַּרְשׁ לְרַחוּן עַל גֹּבֵרַת מִיקְרָא בְּיָדֵי :
 יג וְכִלְיִל יִי גֹוִי : יד תִּפְקֵי יֵת מִרְעִיָּא לְמִקְרָא

וְחֵרֵף כְּרָה דְעִימָא וְיִשְׂרָאֵל יֵת שְׂמָא מִפְּרָשָׁא וְגוֹי :
 דִּין סֵד מִצְרַבְעֵי דִיעִינֵי דִי עֵלִי לְקִרְבִּים מִשְׁדֵּי בְּקִי בְּתַרְזִין
 מִנְהוּן תְּנֵה מִשְׁדֵּי מִתְרִין וְכִתְרִין מִנְהוּן תְּנֵה מִשְׁדֵּי זְרִי
 בְּמִתְפַּרְשֵׁי דְחִרְיָי שְׂמָא בְּרִישָׁא בְּמִדְרַפִּין וּבְמִקְוֵי שְׂשָׁא דְחִלְיִל
 שְׂבָתָא בְּקִדְּוִי תְּנֵה מִשָּׁה מִתְרִין מִן גְּגִלִל דְּבִנְיָ דִיעִינֵין
 נִפְשֵׁין וּבְמִקְרָבֵיהֵן דְּלֹא זְבִיחֵי לְמַעַבְדֵּי פִּסְתָּא בְּזִימְיָה וְכִינֵין
 בְּנֵרִי צְלַפְחָדֹר תְּנֵה מִשָּׁה זְרִי מִן גְּגִלִל בְּתַרִּיהֵי דִיעִינֵין
 מִמִּזֵּין . וְכִי אִילוּן אִמְר לֹא שְׂמִיעִית לְמִלְפָּא דִיעִי בְּעֵתֵיהוֹן
 לְמִקְרָם בְּסֵד מִשְׁדֵּי לְמִיְהוּן מִתְרִין בְּרִיעֵי נִפְשֵׁין זְרִינֵין
 בְּרִיעֵי מִמִּזֵּין דְּלֹא זְבִיחֵיהוֹן לְמִימְר לֹא שְׂמִיעִינוּ בְּרִים מִשְׁדֵּי
 בְּקִי אִמְר לֹא שְׂמִיעִית נְאֻצִיגְעֵין בְּמִטְרָא זִמְיָ קִדְּם עַד לֹא
 יִתְפַּרְשׁ לְהוֹן מִן קִדְּם יִי בְּאִילוּן דִּיעִינֵי וְתַעֲבִיד בִּיהֵי :

לְמִשְׁרִיקָא וְיִסְמְכוּן בְּל סַבְרִיָּא דְשְׂמִיעֵי בְּצַרְגֻּזִימָה וְכִינְיָ עַר דִּיעִינֵין עַל רִישֵׁיהֵי וְיִצְטְלוּן זִמְיָ בְּצַבְרֵיהֵן כְּל בְּרִישָׁמָא :
 טו וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְמַלְיִל לְמִימְר וְכֵן טְלִי אוּ וְכֵן סִיב דְּרַגְוֵי תְּחַרֵּף שְׁרִים בְּרִיעֵי אֱלֹהִיהֵי וְזַקְבֵּל הוֹבִיָּה :
 טז בְּרִים מִאֵן דְּקַפְרֵשׁ וְיִסְתַּרֵּף שְׂמָא בְּיָדֵי אִתְקַטְלָא וְיִתְקַטְלָא אִתְקַטְלָא וְיִתְקַטְלָא וְיִתְקַטְלָא וְיִתְקַטְלָא וְיִתְקַטְלָא וְיִתְקַטְלָא
 בְּזִמְוֵן דְּתַחַרֵּף שְׂמָא דְמַעֲסֵד וְיִתְקַטְלָא : יז וְגִבְרֵי אַרוּם וְקַטְלָא בְּל נִפְשָׁמֵי דְכָר נְשָׂא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִתְקַטְלָא וְיִתְקַטְלָא
 בְּסִיפָּא : יח וְדִיקְטוּל נִפְשׁ גֹּוִי : יט וְגִבְרֵי אַרוּם : כ וְיִתְקַטְלָא וְיִתְקַטְלָא וְיִתְקַטְלָא וְיִתְקַטְלָא וְיִתְקַטְלָא וְיִתְקַטְלָא
 כ דְּמִי תְּקַרָּא חוֹלְפָא תְּקַרָּא דְמִי עִינָא חוֹלְפָא עִינָא דְמִי
 שִׁינָא חוֹלְפָא שִׁינָא הִיבְרִין דִּיהוּן מִימְרָא בְּאֲנִשָׁא הִיבְרִין
 יִתְיַהֵב

באר רחובות דקדוקי רשי

- (א) דר"י מודיעך בזה הדגש שתוך הקוף כוללת ויקוב מורה חסרון מן"אות ראשונה מן השורש ושורשו נקב וכאלו כתוב ויקוב וענינו כתרנומו וכריש (כל"א בשארין) :
- (ב) יש להקשות דבר דר"י סותרין להדדי דלעיל מיניה כתב שענינו כתרנומו ופריש (בשארין) זכאן קאתר שהוא לשון קללה אכן תדע דר"י לשיטתו אולי דקאתר אינו תיב עד שיפרש זיקלל ואם כן כונת דר"י ששורש נקב כולל שני עניינים יחד ענין פירוש (בשארין)

רשב"ם

הסוכות שזמן חסיפת גזון ויקב - לכלת רום לכנס על כתיבה. חלואים כל טוב מן יאחרו דינו עשה לנו את החיל הזה : (ב) ויקאחליך שזן ויתוך - פרסה וזכפית לפי שהמורה נוכח השולחן להאיר אל השולחן שעליו לחם הפנים שזמורה כאן שכל זה חזיתקון השולחן ומורה : השזן להאיר - והפת לערוך : (יא) ויקוב הוכיר את השם ואת דרך בירכו : (טו) איש איש כיוקלל חלבו - סתם כפינו כלל פירש שם המזכה וזמורה ה' המזכה יתברך שמו - ואחר כך מקללו : (יז) מות זמת - לפי פשוטו יש לפרש כן - (ס"א) מה"ר מכה נפש בהמה - עמית להגמרי - ומכה בהמה ישלמה - חוכל - איש שאינו ממית לגמרי :

מכלל יופי

(יא) (ויקב) - ענינו פירוש וכאור וענינו פירש השם באותיותיו וקלל : (אח השם) - פירוש השם ריגבך ויקלל והוא נקרא כן שם בהתם : (יב) (לפרש להם) - ענינו הבאור והפירוש : (טז) (ונקב שם"י) - ענינו פירוש

יתחב ביה : כא רמא דקטול בעירא ישלטינה רמא דקטול אינשא יתקטל : כב דינא תרא וגו
ארום וגו : כג ומליל וגו מרגא למברא למשרתא ואטלר יהיה אכני רבני ישראל עברו למסמך ידירון
רלמדחף רלמצלב רלמקבור היקמא דפקיד ינת משה :

פ

פ

פ

וידבר א ומליל י עם משה בטורא דסיני למימר : ב מליל וגו ארום תיעלון וגו : ג שירת שנין
הקצרו תקליכון ושית שנין תקורון קרמיכון ותקנשו ית עללהא : ד רבשהא שביעתא גיח
רשמיטתא יהי לארעא די פשמיט תרם י תקליכון לא תקרעון וברמיכון לא תקורון : ה ית בתי שביק סצדכון
לא תקצדון ית עגבי דרופיכון לא תקטפון שנת וגו : ו ותחי שמטת וגו : ז ולקעירך ולתימתא די בארעך
ונחי

רש"י

(א) בהר סיני . מה ענין שמיטה אל הר סיני והלא כל המצות נאמרו וסיני אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ופרטותיה
ודקדוקיה אסיני אף כלן נאמרו כללותיה ודקדוקיה חסיני כך שנויה בת"כ . וכל שקך פירושה לפי שלא מצינו שמטת
קרקעות משמית בערעות מואב במשנה תורה למדנו שכללותיה ופרטותיה כלן נאמרו וסיני וכל הכתוב ולמד כאן על כל דבור שנדבר
למשנה שחסיני היו כלם כללותיה ודקדוקיה וחזרו ונשנו בערכות מואב : (ב) שבת לה' . לשם יי' כשם שנאמר ששבת בראשית (ח) :
(ד) יהיה לארץ . לשדות ולכרמים : לא הזכירו . שקולצין ומורותיה ותרומתו לא תכסח ודומה לו (ישעיה לג) קונים
כסומים (תהלים פ) שרופה כחש כסותה (פ) : (ה) את ספית קצירך . אפילו לא זרעתה והיא נחתה מן הזרע שנפל בה
בעת הקציר הוא קציר ספית : לא תקצור . להיות נחזק בו כשאר קציר אלא הפקריהיה לגל : גזירך . שהנורת והקצרת
כני אדם מזה ולא הפקרתם : לא תבצור . אותם איך נוצר אלא מן המזקק : (ו) והיתה שקת הארץ וגומר . אף על פי
שאסרתים עליך לא תאכילה ולא תהנהא אסרתים אלא שלא תנהג בהם כשכל הכית אלא הכל יהיו שוים בה אתה ושכירך ותושבך :
שבת הארץ לכם לאכילה . (ת"כ) מן השבות אתה אוכל ואי אתה אוכל מן השמור : לך ולעבדך ולאמתך . (ת"כ) לפי
שנאמר (ישמות כג) ואכלו אכויני עמך יכול יהיו אסורים באכילה לעשירים ת"ל לך ולעבדך ולאמתך הרי כעלים ועבדים ושפחות
אמורים כאן : ולשכירך ולהושבך . (ת"כ) אף הגויים : (ז) ולבחהמך ולחיה . חס תיה אוכלת כהמה לא כל סכן
שמוכותיה עליך מה ת"ל ולבחהמך מקיש כהמה לחיה כל זמן שחיה אוכלת מן השדה האכל לבחהמך מן הכית כלה לחיה מן השדה
כלה

באר רחובות דקדוקי רש"י

(פשאדן) כתרגומו וענין קללה כמו מה אקוב ופתב לעיל ענין ארז ומה שחיסר לעיל כתב כאן ובאמת כוונתו לשני עניינים אחד :
(א) דהא בודאי אין לפרש שינוש הלח' דכאן כשימוש כלל מוקוס לדבוק ולחייבור דוחאי אין לדבק אל השם הנכבד בה' שכיתת השביעית
כי הוא יתעלה לא ייעף ולא ייגע לכן קאמר רש"י לשם ה' ורעה לומר הלמה ככאן משמשת במקום חלת כשכיל לה' (פון גאטש
כאנין וויגנין) : (ב) משום דמצינו מן שרש ותר מונור לדוד והינו ענין שיר דלא יתכן כאן לכן הוצרך לפרש כתרגומו לא תכסח לא
תזחור (דוא זאלשט גיט שניידן) וכן קועים כסומים וכו' . (ג) הוצרכו לדעת דמלת כלל הראשון הוא כשני קולצין והוא לשון עבר
ויצמד כוונתו כלה (ער איז פולבינד פון זיך ועלצין) מן החיה כשההסתי כפתח וצירי ודגש תוך הלח' ד' והוא לשון זון וכועל יוצא כלה
(פאלענד אונ' רויס חוין) לבהמתך מן הכית וכן כתב רש"י כד"ה כלה וכן כתב הגאון בעל תו"ט כפ"ש דשכעית
משנה בית ע"ג :

רשב"ם

(א) בהר סיני קודם שהוקם אהל מועד : (ב) ושבתה . לשון כיעול : (ג) ואספת . שלא תפקוד
ושבתם

מכיל יופי

כה בהר (פ) (וישבתה הארץ) . ענינו הברלה . והפסק הדבר : (ג) (אתה תבואה) שם
כולל לכל פרי מאקל ונקרא תבואה לפי שהוא טישנה הבאה
כי משנה שעפריה יקרא עבור : (ד) (עא תזמור) . פועל
נופל על כריתת הזמורה : (ה) (את ספית) . הוא הצמת
ויתכן שהכרם אשר לא יזמר ולא יעבד נקרא כן מפני שהגזיר
אסור כיון ובעצבים כמו סקרא השער הארון עלשם הקור גז'
מזך והשליכי : (*) דר 34 התעסקת

היה כפי עלילה למיכל : ה ותמני לך וגוי ויהיו לך סכום יאמי שבע וגוי : ט ותעברו קל שופר וגוי בעברתו
 קל שופר חירותה קבל ארבעו : י ותקדשו את שנת המישו שניו ותקדשו חירותה בארבע דיושדל לקל
 יתקדו וגוי וגבר ליה חסיה מתוכו : יא יוכלא וגוי באונותיה ולא תקטפו את ענבי שמיטה : יב ארום
 יוכלא היא וגוי : יג בשתא וגוי : יד וארום תובגו וביגי לתכרבו או תובגו עקבא דמיטלטלא מן יד
 חבריכו לית אחוה בשאין לאונתא גבר את חבריה : טו עמי בני ישראל אין אתו ובגין תקיל או פרקא קמנה
 סכום שנייא קמר יוכלא תובגו מן חבריכו קמנו שנייא דבגישות עללמא ובגין לכון : טז לפום סכום סומי
 שניא סמני ובגין ולפרס סכום ועירות שנייא תועיר ובגין ארום קמנו בגישות עללמא היא קעבן לך : יז ולא
 תוננו גבר גר חבריה במילין קשין ותחיל במאלהך אגא ואלהכו : יח ותעברו את קמיני נת סרדי דעיי תרור

ותעברו

רשי

לשון (שמות לו) ויעבירו קול כמחנה לשון הכרה : ביום הכפורים . (ת"כ) עומטע סאמר ביום הכפורים איני יודע מהוא
 בעשור לחדש ח"כ למה לאחר פעמור לחדש אלח לומר לך תקימת בעשור לחדש דומה שבת בכל ארבעים ואין תקימת ר"ה דומה שבת
 בכל ארבעים אלא כבית דין כלכד : (י) וקדשהם . (ת"כ) ככניסתה וקדשין אותה בבית דין ואנזורים מקודשת השנה :
 וקראתם דרור . לעבדים בין כרע בין שלא כלו לו שש שנים משמנוכר (ר"ה ט) א"ר יהודה מהו לשון דרור כמדור כי דרור
 וכו' סדר בכל מקום שהוא רוצה ואינו ברשות אחרים : ויכל היא . שנה זאת מובדלת משאר שנים בכניסת סס לה לכדה ומה
 שמה יוכל שמה על סס תקימת שופר : ושבתם איש אל אחוזתו . שהשדות חוזרות לבעליהן : ואיש אל משפחה השובו .
 לרבות את הנרע : (יא) יוכל היא שנת החמישים שנה . מה ת"ל לפי סאמר וקדשתם וגומר כדאיתא בראש השנה וכת"כ :
 את העבדים המשוחרים חבל כושר אתה מן המופקדים כשם סאמר בשביעית כך נאמר כיכול נמלאו שתי שנים קדושות
 מיוכנות זו לזו שנת מ"ט שנה שמיטה ושנת התמימים וכל : (ב) קרש תהיה לכם . (ת"כ) תופסת דמיה כהקדש יכול תלח היא
 לחלוין תלמוד לומר תהיה כהוייתה תהא : מן השדה האכלו . (ת"כ) על ידי השדה אתה אוכל מן הבית שאם בלה לחיה מן
 השדה אתה צריך לכבד מן הבית כשם סאמר בשביעית כך נאמר כיכול . (ג) השובו איש אל אחוזתו . והרי כבר נאמר
 ושבתם איש אל אחוזתו . אלא לרבות השובו שנה . מה ת"ל לפי סאמר וקדשתם וגומר כדאיתא בראש השנה וכת"כ :
 כמשמעו ועוד יש דרשה מנין כשאתה מוכר חכור לישראל חכרך ת"ל וכי תמכרו מוכר לעמיתך מוסר ומניין שם כאת לקנות קנה
 מושראל חכרך ת"ל או קנה עוד יציתך : אל הוננו . (ה"ב ב"מ נ"ה) זו אונאת מנון : (טו) במספר שנים אחד הוכל
 תקנה . וזה פשוטו ליישב המקרא על אופניו על ההנאה בל להזכיר כשתמכור או תקנה חקקע דענו כמה שנים יש עד הוכל ולפי
 השנים ותבואות השדה שהיא ראיה לנשואת ימכור המוכר דיקנה הקונה שהרי קופו להחזירה לו בשנת הוכל ואם יש שנים מונעות וזה
 מוכרה דענים יקרים הרי נתאלה לוקח ואם יש שנים מרובות ואל כל מונעת תבואות הרבה הרי נתאלה מוכר לפיכך צריך לקטיתה לפי
 הזמן וזה נאמר בחספרי מן תבואות ימכור לך לפי מנין שני תבואות שתא עומדת ביד הלוקח תמכור לו ורבותינו דרשו (ערכוב)
 נאכלן שהמוכר שדה אינו רשאי לנחול פירות מנשתי שנים שתעמוד שתי שנים ביד הלוקח מיום ליום ואפילו יש שלש תבואות באותן שתי שנים כגון
 שזכרה לו בקמתיה ושני אינו יוצא מפשוטו כלומר מספר שנים של תבואות ולא של יצמן ימנע שנים שנים : (יז) תרבה מקנתו . תזכירה
 כיוקר : תמנעו מקנתו . תמנעו דמיה : (יז) ולא הוננו איש את עמונתו . (ת"כ) כאן הזכיר על אונאת דברים שלא
 יקניט איש את חברו ולא יאבד ענה חסדה הוננת לו לפיררכו והנאתו על יוצן ואת מי יודע אם כתבונתי לרעה לכך נאמר ויראת
 עמיתך היודע מחשבות הוא יודע כל דבר הנספור ללב שאין מוכר אלח מי שהתחבב כלכו נאמר בו ויראת עמיתך : (יח) וישבתם
 על

רשב"ם

(י) ושבתם איש לירושתו . כגון ששורש לפנינו שהמוכר שדה חוזר לו בחנם כיכול ואיש אל משפחתו . עבד עברי תור חפסי כיכול :
 (יא) כוונתו גידולי עבדים ששדולח תכלו . וכן ספתיים כתובה : (יב) מן השדה תאכלו . ולא מן הנאסף חל הבית שאמר
 לחוספו : (יז) כינוספר תבואות שעד הוכל הוא חוכר לך ולא צוף הקרקע :

מכלל יופי

ההיפסקתהם בעבורה : (ח) (שבע שבהות שנים) . בשמיטה השנים קרא כל שנת השמיטה מהם שבת
 ופירש ואמר שבע שנים שבע פעמים ואם אמר שבע שבהות
 שנים ויכל להיות שלא יהיה בהן תשע וארבעים שנה לפיכך
 אמר ופירש שבע שנים שבע פעמים : (י) (דרור) .
 תופש : (יזבל הוא) . שנת החמישים נקרא כן לפי שדרו
 או הוא כעס יוכל מי לה' חוקעים בה שופר של איל
 נבאות שבה יירל איז אל אחוזתו ואל משפחתו :
 (טז) (ולפי מעט הענים) . שם או מקור :
 (יז) (ולא חוננו) . ענין ההונאה ידוע והוא ענין קיחת
 סמון

שלישי
ששי

וישביתם על-הארץ לבטח: יט ונתנתה
 הארץ פריה ואכלתם לשבע וישבתם לבטח
 עליה: כ וקי תאמרו מה-נאכל בשנה
 השביעת הז לא נזרע ולא נאסף את-
 תבואתנו: כא וצויתי את-ברכתי לכם
 בשנה הששית ועשת את-התבואה לשלש
 השנים: כב וזרעתם את השנה השמינית
 ואכלתם מן-התבואה ישן עד השנה
 התשיעת עד-בוא תבואתה האכלו ישן:
 כג והארץ לא תקבר לצמתת כי-לי
 הארץ כייגרים ותושבים אתם עמדי:
 כד ובכל ארץ אחותכם נאלה תתנו לארץ:
 ס כה כי-ימוך אחיך ומכר
 מאחוזתו ובא גאלו הקרב אליו וגאל את
 ממכר אחיו: כו ואיש כי לא יהיה-לו
 גאל והשיגה ידו ומצא כדי גאלתו:
 כז וחשב את-שני ממכרו והשיב את-
 העדף לאיש אשר מכר-לו ושב לאחוזתו:
 כח ואם לא-מצאה ידו הי השיב לו ונתנה
 חמישי ממכרו ביד הקנה אתו עד שנת היובל-
 שלישי ויצא ביבל ושב לאחוזתו: ס
 כט ואיש כי-ימכר בית-מושב עיר חומה
 וקיתתה גאלתו עד-תם שנת ממכרו ימים

מצות שלט

מצוה ש"מ

רביעי

חמישי

מצוה שסא

תהיה

רשי

עד

לרוחצין: יט ותחן ארעא אבה ותיכלון
 למשבע ותחבון לרוחצין עלה: כ וארי
 תימרון מה-גיכול בשתא שביעתא היא
 לא נזרע וקרא נכנוש ית-עללתנא:
 כא ואפקיד ית ברכתי לכוז בשתא
 שתיתיתא ותכנוש ית-עללתא לתלת שנין:
 כב ותזרעון ית-שתא תמינתא ותיכלון
 מן-עללתא עתיקא עד שתא תשיעתא
 עד-מיצל עללתה תיכדון עתיקא:
 כג וארעא לא תודבן לחלוטין ארי-
 דילי ארעא ארי-דנרין ותורבין אתון
 קדמי: כד ובכל ארעא אחסנתכון פורקנא
 תתנון לארעא: כה ארי-יתמסכן אחוך
 ויזבן מאחסנתיה וימי פרקיה דקריב ליה
 ויפרוק ית זביגי אחוהי: כו וגבר ארי
 לא-יהי ליה פרוק ומדביק ידיה וישכח
 כמיסת פורקניה: כז ויתשיב ית-דשני
 זבינוהי ויחיב ית-מותרא לגבר דזבין ליה
 ויתוב לאחסנתיה: כח ואם לא-אשכחת
 ידיה כמיסת דיתביב ליה ויחון זבינוהי בי-דא
 דזבן יהיה עד שתא דיובלא ויפוק ביובלא
 ויתוב לאחסנתיה: כט וגבר ארי-זבין
 בית מותב קרתא מקפא-ישור ויהי פורקניה

על הארץ לבטח - שבעון שנת ישראל גוליס סנא' (ויקרא כו) חזרונה האין את סבתותיה וברנת את סבתותיה וסבעים סנהסל גלות
 ככל כנגד סבעים סמיטות סכטלו היו: (יט) ונתנה הארץ וגומר - וישבתם לבטח עניה - שלא תדחגו חשנת כנורת: ואכלתם
 לשובע - חף כתוך חושם תפח בו ברכה: (כ) ולא נאסף - אל הכית: את הבואהינו - כגון יין וכירות האילן וספיתין
 סכזים מחליהם: (כא) לשלש השנים - תקלת ספסית חיסן ועד ר"ה ולסביעית ולשמינית שירעו סמניית כנרחסון ויקצרו
 כטסן: (כב) עד השנה ההשיעית - עד חג הסוכות של תשיעית שזא עת כל תבואתה של סמיני לתוך הכית סכל ונות

והעבדו ויהיו וגו' : יש ותתן ארעה איבה ותיכלה ותשבעו ותיתבו על ארעה לרועתו : כ וארוע און
 תימרו מה יכול בשמא שביעמא הא לא גרע ולא נכוש נר במי עללמא : כא ואפקידת בךמי לכוון כן
 אוצבי טבין דבשמי שכינתי בשמא שתיממא ותעבדו עללמא דהספוק לתלמי שנין : כב והתקעו נה שמא
 ממימא ותיכלו מן עללמא עתקמא דהיא שמא שתיממא עד שמא השיעקו עד זמן מיעל עללמא תיכלו
 עתקמא : כג וארעה וישאל לא העבדו למלוטין ארוע די לי ארעה ארוע בירין ותותבין אחר עמי :
 כד וככל ארע וגו' : כה ארוע אין ותספון אחר ויבון מאתפנתיה וימי קריקת דקריב ליה ויפרוק נר
 ויבני ארתי : כו ויגבר ארוע לא יהי ליה מאן דחמי למפרוק ויבני ותארע ידיה וישבת הי במיסת פורקניה :
 כז ויבוק נה פנים שני ויבני נחמי נה מותרא וגו' : כח ואין לא תארע ידיה הי במסת דתיב ליה ויהי
 ויבני נה מאן דבין יהיה עד שמא דייקלא ויפוק בלא יבסך ותוב לאתפנתיה : כט ויגבר ארוע ויבון בית מותרא
 בבורני

רשי

הקץ היו כסדה בנרות ופתרי בוא עת האסוף לבית ומעשים שהיה נריכה לעשות לארבע שנים בששית שלמי המשנה השביעית
 שהן צעלין מעבודת קרקע שתי שנים רמות השביעית והיכול ויזכר זה נאמר כשאר השעטות כגן : (כג) והארץ לא תמכר .
 (ת"כ) ליתן לאו על חורת שדות לבעלים כיוכל שלא יהא הלוקח כוכסה : לצמיתות . לפסיקה לזכירה פסקה עולמית : גו
 לי הארץ . (ת"כ) אל תרע עיניך ככשאינה שלך : (כד) ובכל ארץ אחוזתכם : (ת"כ) לרכות כתיס ועבד עשרי וזכר
 זה מכולם (בקדושין כא) . ולפי פשוטו סעיף לפרט של אחריו שכמוכר חמותו רשאי לגאלה לאחר שתי שנים או הוא או קרובו
 ואין הלוקח יכול לעכס : (כה) כי ימוך אחיך ומכר . (ת"כ) ולמד שאין אדם רשאי למכור שדהו חלף ממנו דוחק עוני :
 בואחוזתו . ולא כולה למד דרך ארץ שיסיר שדה לעלמו : וגאל את ממכרו אחיו . (ת"כ) ואין הלוקח יכול לעכס : (כו) ואיש כילא
 יהיה לו גואל . (שם ת"כ) כזה שנים היו עד היכול כך וכך וככזה וככתיס לך כך וכך עתיד היית להחזירה כיוכל כמאלת קונה מספר התבואות
 כפי חשבון של כל שנה אכלת אותם שלש שנים או ארבע הוציא את דמיך מן המספון ועול את השאר וזהו והשיב את העודף בדמי
 הנוקח על האכילה שחבלה ויתנס ללוקח : לאיש אשר מכר לו . העוכר כזה שכל לגאלה : (כח) די השיב לו . (ערכין ל)
 וזכאן שאינו גואל לחאין : עד שנת היובל . (ת"כ) שלא יכנס לתוך אותה שנה כלום שהיכול משמט שתחילתו : (כט) בית
 פורשב עיר הובמה . (ת"כ) בית בתוך עיר המוקפת חומה עומת יהושע בן נון : והיתה גאולה קרא גואל :
 לגאלה משתי שנים ואילך כל זמן שירצה ובתוך שתי שנים הראשונים אינו יכול לגאלה הוצרך לפרש כזה שהוא חלוף זאם רזה לגואל
 כשזה ראשונה גואלה ולאחר עתאן אינה גואלה : ונתתה גאולתו . של בית : ימים . ימי שנה שלמה קרויים ימים וכן
 בראשית כד

רש"ב

(כא) לשלש השנים . לפי הפשט . ורועש ששית תפרנס ששית ושיעורית ושיעורית . וירעו ויאלכו מתבואת ששית עד תחילת תשיעית
 שיתפרנסו מתבואת הנורעת כשעורית : (כד) גאולה תתנו לארץ . אם ירצה הנוכח לפדות לפני היובל : (כו) והשיב את העודף . עון הפנים עד
 היובל

מכלל יופי

ומן אחרים בדרך מוקח וממכר או בולתו שלא מדעת :
 (עמיתו) . שרשו עמה כמו ישיהאל צפה הצפית ואפשר
 שיהיה שרשו עמרת : (יט) (לשבע) . שם :
 (כ) וכי תחמרו מה נאלל . כמו וקורם וכי תארו
 כשנה השביעית מה נאלל והטעם מה נאלל
 כשנה השביעית כי השביעית יתכלו מקירות הששית
 כמנהג כל השנים :
 (כא) (ועשת) . תהיו
 להורו
 הנמכה וברוב הספרים
 בקמין וכו חבר אגריה בן
 פתליקמין וכו הוא משפטו
 אסין כי ועשרת משפטו
 לשלש השנים : כשנת
 השביעית שאתיה
 חסל :

תהיה גאלתו: ל ואם לא יגאל עדימלא
 ק לו קרי ו' שנה תמימה וקם הבית אשר בעיר
 לא יצא ביבל: לא ובתי החצרים אשר
 אין להם חמה סביב על שדה הארץ יחשב
 גאלה תהיה לו וביבל יצא: לב וערי
 הלויים בתי ערי אהותם גאלת עולם תהיה
 ללויים: לג ואשר יגאל מן הלויים ויצא
 ממברבית ועיר אהותו ביבל כי בתי ערי
 הלויים הוא אהותם בתוך בני ישראל:
 לד ושדה מגבש עריהם לא ימכר כי
 אהות עולם הוא להם: ס לה וכי
 ימוך אחיד ומטה ידו עמך והחזקת בו נר
 ותושב ותי עמך: לו אל תקח מאתו
 גשך ומרבית גראת מאד היף ותי אחיד
 עמך: לו את כסף לא תתן לו בגשך
 ובמרבית לא תתן אכלך: לח אני יהוה
 אלהיכם

מצוה שמכ

מצוה שמו

עד משלם שתא דזבינוהי עידן בעידן יהי
 פורקניה: ל ואם לא יתפרק עד משלם
 ליה שתא שלמתא ויקום ביתא דבקרמא
 דליה שורא לחלוטין לדופן יתיה לדוהי
 לא ופוק ביובלא: לא ובתי פצחיא דלית
 להון שור מקף סחור סחור על חקל
 ארעא ותחשבון פורקנא יהי ליה וביובלא
 ופקון: לב וקרני לויא בתי קרני אחסנתהון
 פורקן עלם תהי ללויא: לג ודיפרוק מן
 לויא ויפקון זביני ביתא וקרני אחסנתיה
 ביובלא ארי בתי קרני לויא היא אחסנתהון
 בגו בני ישראל: לד ותקל רוח קרניהון
 לא וזדבן ארי אחסנת עלם הוא להון:
 לה ואריית מספן אהוך ותמוש ידיה עמך
 ותתקף ביה דיר ותותב ויחי עמך: לו לא
 תסב מניה חבוליא ורביתא ותדחל מאלקה
 ויחי אהוך עמך: לו ית כסף לא תתן ליה
 בחבוליא וברביתא לא תתן מיכלך: לח אנא

רשי

(בראשית כד) תשב הנערה אתנו ימים: (ל) וקם הבית לצמיחות - יאל מחכו של מוכר ועמוד כחכו של קונה: (אשר
 לא חומה: לו קרינו אמרו רבותינו ו"ל שאין לו עכשו החיל והיתה לו קודם לכן - ועיר נקמה הוא והוצרך לכתוב לה אלה עותך
 שצריך לכתוב לא כפנים תקנו לו כמסורת זה נוסף על זה): לא יצא ביובל: אמר רבספרא אם פגע בו יוכל כחך שנתו לא יצא:
 (לא) ובתי החצרים - כתרננו פנתין עירנות פתוחות מלך חומה ויש הרבה בספר יהושע (יהושע יג) הערים וחצריהם
 (בראשית כח) כחצריהם וכסירותם: על שדה הארץ יחשב - הרי הן כשדות הנבאלים עד היוכל וינאין ביובל לבעלים
 אם לא גאלו: גאלה תהיה לו - (ת"כ) מיד אם ירטה וכו' ופה כמו מכה שדות שהשדות אינן נגאלות עד שתי שנים: וביובל יצא -
 כמס: (לב) וערי הלויים - ארבעים ושמונה עיר שנתנו להם: גאלת עולם - גואל מיד חפילו לפני שתי שנים אם מכרו שדה
 משדותיהם הנותנות להם כאלפים חמה סביבות הערים או אם מכרו בית טעיה חומה גואלן לעולם וחינו חלוט לסוף שנה: (לג) ואשר
 יגאל מן הלויים - ואם יקנה בית או עיר מהם וינא ביובל אותו ומוכר של בית או של עיר וישנו לבני שמכרו ולא יהיה חלוט כשאר בתי ערי
 חומה של ישראל וגאלוהו לשון מכירה - ד"א לפי שאחר גאלת עולם תהיה ללויים יכול לא דבר הכתוב אלא בלוקח ישראל שקנה בית בערי
 הלויים אבל לוי שקנה מלוי יהיה חלוט"ל ואשר יגאל מן הלויים חף הגואל מיד לוי גואל גאלות עולם: ויצא ממכר בית - הרי זו מצוה
 אחרת ואם לא גאלה וינא חלוט וחינו כחלט לסוף שנה כבית של ישראל: כי בתי ערי הלויים היא אהותם - לא היו להם כחלת שדות
 וכרמים אלא ערים לשבת ומגריהם לטיבן הם להם כמקום שדות ויש להם גאלוה שדות כדי שלא הופקעו כחלתם מהם:
 וישרה

ארעא רמזרים מטול ל'מימן לבון וגו' : לט - וארס : תמסכן אחוץ עמך ויזבנו לך לא תפלה ביה הי כנימימי
 פולחנית עבדא : מ הי כמירא הי כמירא יהי עמך וגו' : מא - ויפית לבר חורין מעמך הוא רבני עבדות
 ויחוב לגנוסיה ולתפנית אקהוי יחוב : מב - ארס עבדי הינו דמניפיקית יתהון פריקין מארעא רמזרים לא
 קבניו הי כנימימי וכן עבדא : מג - לא תשתעבדון ביה בקשיו ותדמל מאלהך : מד - רבם עבדיו
 ואמהתיכון דיהון מן אמהתבון דמו עמקשא די פתקניתיכון מנהון תפניו עבדיו נאקוהו : מה - נארף קבני
 היתבנא עריליא דבנירין עמבון מנהון תפניו וכן יתופיהו דעמבון דארקלידו בארעבו ולא מן פנענאי וידו ל'בון
 לתפניא : מו - ותמסכנו יתהון לכניכו בתריכו לירותרת אהפנא לעלם בהון תפלתו ורצחוכו בני ישראל גבר
 בתריה לא תשעבדון בהון בקשיו : מז - וארס הארעית ערל וחיבת דעמד ותמסכן אחוץ עמיה ויזבנו לערל
 היתב דעמך או ל'שריש פולחניא נרקאא למשקשא לת ולתפלתא דמערערת גלרא : מט - בתר תישתמורע

לבון

רש"י

סו והוא חבו לר"ך עדור תחת הגמל ע"ש א"ש א"ש תאמר אין מכיר כדכר א"ש לנורך א"ש לאו ואומר ח"י לו שהוא לנורך כ"י הדבר הוא מסור
 ללבו לכך נאמר ויראת : (מד) ועבדך ואמתך אשר יהיו לך : ח"ת א"ש כן כזה אשתתעבדו ח"י עושל באומות ח"י כמל שדרי
 קוה"תי (דברים ב) לא תחיה כל נשמה חלא מיימזני - מתי הגוים הם יהיו לך לעבדים : אשר מביכותכם - ולא שבתוך גבול
 ארצכם שהרי כהם אמרת לא תחיה כל נשמה : (מח) וגם מבני התושבים - (קדושין סז) שכל מקסיכותיכם לישא נשים כהרמס
 וילדי להם הן הולך אחר האב ואינו ככלל לא תחיה חלא א"ת מותר לקנותו כעבד - מהם תקנו : (מו) והתנהלחם
 אותם לבניכם - החיוקתם לנחלה לנורך בניכם אחרים - ולא יתכן לפרש הכלים לבניכם ש"כ י"ה לו לפתוח והנחלתם אותם
 לבניכם - והתנחלתם כמזוהתחוקתם (ד) : איש באחיו - להביא נשים בניו וימלך כמסרתי של לרדות כפרך : (מז) יד
 גר ותושב - גר הוא תושב כתרנגולו ערל תותכוסו פו מוכח ומכר לגר תושב : ובי תשיג יד גר ותושב עמך - מי גרס לו שיגיד
 דכוקי עמך : ומן אחוץ עמו - מי גרס לו שימור דכוקי עמו על ידי שלמד מתעמיו : משפחתו : (קדושין כ"ב ע"א) זה
 הגוי כזהו אינר ליעקר זה המוכר ל"ע"א עמה להיות לה שמה ולא לאלהות חלא לחטוב ע"ש ולא חובים : (מח) גאלה חזיה לר -
 מיד חל תניחיהו שיעמז עד שנת היובל שהרי כל עמיו לא קנאו חלא לעבדו עד היובל שהרי כובל יתכמו שנתער למשה וינא שנת היובל

באר רזובות דקרוקי רש"י

(ד) משום דמלת והתנחלתם לשון התפלה הוא ועינינו שמועל פ"ת נכסו ולא תנא הפעולה ויטו לאדם אחר ואם כן קשה היאך
 יתכן אחריו מלת לבניכם חלא דין הלמד להורות הונאות הפעולה לאדם אחר - לכן קאמר רש"י החיוקו כהם לנחלה לנורך
 בניכם וזהו למר הלמדן מלת לבניכם לא תמזג להונאות הפעולה רק נחשת במקום מלת כשכיל ולנורך וכיאוורו האמות וקבלו הנחלה
 לנורך הנשים והיינו כשעת קבלת האמות הפעם יקבלו גם הבנים כאלו קאמר שיכלו עניהם כבת אחת ולפי זה לאו פעולת היובל הוא
 זה שסיים ולא יכן לפרש הנחלות (מ"א ע"ב) והיינו פעולת היובל לאדם אחר דאם כן כ"ל לזכותם ויחננתלם לשון הפעול דהיינו לשון
 הוא תמזקן למעולת היובל חלא עכשו דכתיב והתנחלתם שהיא כמו והתחוקתם והיינו לשון התפעל
 בעמיו הנורכנו לפרש הלמד מלת לבניכם היא תמזרת מלת כשכיל והיינו לנורך בניכם :

לדעת

רשב"ם

(לט) עבדות עבד - לרדותו כפרך כעבד כנען : (מז) או לעקר - טעמד מזה העלמות רחוק מארצכם : לא תושב ולא גר ולא גוי ואורח +
 נמכית

מכלל יופי

ימוד אחיך בא בשורק כמו מזליכט ירדן ושמה תהיטת
 ישרד צהרים : (והחוקת כו) - הישטייד להחצק
 בידו ולעזרי : (והיעמד) - יתכן להיותו פועל
 עבר אשרש חייובא כורך על : (לו) (נשך) - לפי שהרבית
 הוא כאלו נישך הארס נקרא נשך : (חרבית) - שם וכן
 ובמ"ה עניו רבון : (אחוז עמד) היא מנורת
 קעל או נה ר"מ ומושפטו ויה איהסר הכפל
 ומשפטו ו" : (לש) (ר"א) העבד בו) -
 הנעבד קשור עפ"תאם כן האמר על העבד עובד
 אותו והאמר על האדון עובד בו : (ס) (כשכור) - זה

הנכרי 36 17 (*)

אחד מאתיו ונאלטו : מט או דרו או בן-
 דרו ונאלטו או משאר בשרו ממשפחתו
 ונאלטו או השניגה דרו ונגאל : נ וחשב
 עם קנהו משנת המכרו לו עד שנת היבל
 והיה כסף ממכרו במספר שנים כימי שכיר
 יהיה עמו : נא אם עוד רבות בשנים
 לפיהן ישיב ואלתו מכסף מקנתו : נב ואם
 מעט נשאר בשנים עד שנת היבל וחשבי
 לו כפי שנוי ישיב את ואלתו : נג כשכיר
 שנה בשנה יהיה עמו לא ירדנו בפרך
 לעינך : נד ואם לא ונאל באלה ויצא
 בשנת היבל הוא ובגיו עמו : נה כי לי
 בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי
 אותם מארץ מצרים אני יהוה אלהיכם :
 כו א לא תעשו לכם אילים ופסל ומצבה
 לא תקימו לכם ואבן משכית לא תתנו
 בארצכם להשתחוות עליה כי אני יהוה
 אלהיכם : ב את שבתתי תשמרו ומקדשי
 תיראו אני יהוה :

מצוה שמה

מפטיר

כו

מצוה שמה

ג'ו . הט"ל . לאחז"ה סימן : ומפטירין ויאמר
 ירמיהו כירמיהו בסי' ל"ב :

תהא ליה נד במאהוהי ופרקניה : מט או
 אחבוהי או בר אחבוהי ופרקניה או מקריב
 בשריה מורעיהיה ופרקניה או דמרבין
 ידיה ויתפרק : נ ויתשב עם זבניה משתא
 דאודבן ליה עד שתא דיובלא ויהי כסף
 זבניה במנין שניא כיומי אנרא יהי עמיה :
 נא אם עוד סגאות בשניא לפומהן יתיב
 פורקניה מכסף זבניה : נב ואם זעיר
 אשתאר בשניא עד שתא דיובלא ויתשב
 ליה כפום שנהי יתיב נרת פורקניה :
 נג כאגיר שתא בשתא יהי ועמיה לא
 יפלה ביה בקשיו לעינך : נד ואם לא
 יתפרק באילין ויפוק בשתא דיובלא הוא
 ובניה עמיה : נה ארידלי בני ישראל
 עבדון עבדי אנון דאפקית ותהון מארצא
 דמצרים אנא וי אלקכון : א לא תעבדון
 לכוון טעון וצלם וקמא לא תקימון לכוון
 ואבן סגידא לא תתנון בארעכון למסנד
 עלה ארי אנא וי אלקכון : ב יתיומי
 שבאי דילי תטרון ולבית מקדשי תדרון
 דחלין אנא וי :

אם

אם

רשי

ופנוי שתת ידך הכתוב מדבר ואע"פ כולא תכל עליו (ב"ק ק"ג) כעקפין מפני תולד השם אלא ככא ליגאל ודקדק בחשבון לפי המוצי
 בכל שנה ושנה יכסה לו הגוי ען דמיו חס היו עשרים שנה משמכר עד היובל וקבלו בעשרים שנה גיזאל שנה הגוי עבודת שנה כמנה ולאם סהה זה
 חלבו חמש שנים וכל ליגאל יכסה לו חמשה עשר ויתן לו העבד ט"ו עניים והיה כסף מחכרו כחשטר שנים : (ג) כיומי שכיר יהיה
 עמו . חשבון המוצי לכל שנה ושנה יחשב כאלו כשכר עמו כל שנה בחזרה ויכסה לו : (א) ואם עוד רבות בשנים . עד היובל .
 לפיהן . הכל כמותר שתי : (ג) לא ירדנו בפרך לעינך . כלומר ואתה רוחה : (נד) הוא זבנו עמו . בני חייב
 בחובות סנין : ואם לא ינאל באלה . כללה הוא נאל ואינו נאל בשם : (נה) כי לי בני ישראל עבדים . סטרי קודם .
 אני ה' אלהיכם . כל המשעבדן מלמטה כאלו משעבדן מלמעלה : (א) לא העשול לכם אילים . (ת"ב) כנגד זה הנמכר לככרי
 של

לכח ד' וזבן מן עד פורקנא ויהי ליה חד מן אחוי יפרקניה : מט' או אהבו או בר אהבו יפרקניה או מקריב בשורה
 מרעמיה ופרקניה או מאבע ויהי או ידא ד' צבורא ויהי פריק : ג' ויזיק עם עקל'אד' וזבניה משמא ד' וזבן ליה
 עד שמא ד' וזבן ויהי קספ' וזבניו קספ'ו בשמא ד' קימי אהבא ויהי עמיה : נא' אין עד דרון אורת קמי בשמא
 לפום סבורהון יתיב פורקניה מקספ' וזבניו : נב' ואם קליל ישימירו בשמא עד שמא ד' וזבן ויתשב ליה קסום
 סכום שניו יתיב יד פורקניה : נג' הו' קאמר שמא בשמא ויהי עמיה לא ישעביד ביה בקשיו ואנת' חמי ליה :
 נד' ואין לא יתפרק קאלין שמא ונפוק בר חורו בשמא ד' וזבן הוא וזבני עמיה : נה' ארום דילי ד' וזבן
 קמי ישראל משמעון לא יתיב עבדי הניו ד' ד' וזבן קריון שמא ד' ד' וזבן הוא וזבניו : נז' אלק' וזבן :
 א' לא תעבדון לבון טענון וצילמין וקמין קטור' סגור' לא תקומון לבון
 ואכן מצורא לא תמניו בארעבון למנחם עלה ברם סמיו תקיף בציורין ד' וזבן
 משורו בארעית מקדשיון ולא למסגור לה ארום אנת' אלק' וזבן : ב' ית
 יומי שבא דילי מקורו ולבית מקדשי יהוון אקלין בדמלתי אנת' :

ירושלמי
 ואכן דקטור :

דשי

שלא יאמר הואיל ורבי מנשה עדין חף אלי' כמותו הואיל ורבי מנשה שבת חף אלי' כמותו לכך באמר
 מקראות הללו ואף הפרשיות הללו באמרו על הסדר בתחלה הזכיר על השביעית ואם מנחם על השביעית סוכו למכור חסלטליו לכך
 סוף לה זכיר מכור ומכר (מה כתיב ביה חו קסא עיר וגו') דבר הנקרא עיר ליד' לא חור כוסוף מוכר אחותו לא חור כוסוף מוכר את
 ביתו לא חור כוסוף לזה כדכתיב כל אלו האחרונות קשות מן הראשונות לא חור כוסוף מוכר את עצמו לא חור כוסוף מוכר את
 לנכרי : ואכן משכית לשון כסוי כמו (שמות ל') ושכתי כפי שזכרין הקדקע כ' לפת' אכניס (ה) : להשתחוות
 עליו - אכילו לשמים לפי שהשתחוה בפשוטי ידים ורגלים הוא ואשרה תורה לעשות כחון ען המקדש : (ב) אנה' - כאמן
 לשלם שכר : חסדרת פרשת בהר

באר רהובות דקדוקי רשי

(ה) לדעת רש"י במלת משכית הוא השורש סכך והסין שמאלית הוא תנוורת סמך וכן הוא במלת זשכתי והמדקדקים מודליה במלת
 זשכתי אכן במלת משכית אחרו הוא השורש שכה ועניינו לשון ראייה והכנה מלשון לשכוי כינה ונקראת רצפת הארץ
 על שם כך כעבור שערצפת כאבני שיסא ומרצפת ועשתכלן ומכישין כופים :

דשבים

(א) משכית - מן שכה כמו מרבית מן רבה - ואינו מוזכר כי אם חכרו עבדו משכית לכס - לשון ראיית לכסו - חף כאן
 אכן רואה שיש לו כה נלמים וזוירם להסתכל בהן : חסלת בהר מ'סור רבינו שמואל :

מכלל יופי

הנכרי וזר בארץ ישראל שקבל עליו שר'א לעבוד עבודה זרה : (או לעקר) אמרו רז"ל זרה שנמכר לעבודה זרה עצמה להיות לה שמש וקראו עקר לפי שנקרא מכל עסקיו לשמש לעבודה זרה להטוב עצים ולשאוב מים : או טענתו הן תושב כי תושב יסב עיניו בארצו לפי שאינו עובד עבודה זרה ויהיה עקר מי שמתויתב לנו לעקרותו ולהעתיקו מארצו בעבוד שיהו עובד עבודה זרה והוא מושפח גר תושב אלא שגר תושב קבל עליו שלא לעבוד ע"ו והוא לא קבל עליו זכ :

ויש אומרים שהוא כמו עקר שרשוי : (נב) ואם מעט שאר במקום מן ויש לפרש' כמשמעו : כו (א) (ומצבה) האכן שמציבין אותה להשתחוות לה : (ואכן משכית) ענין ציור וענינו מלשון הכנה כי הדבר המצוייר יביט בו האדם ותרנוס מצפה סבוהא : (ב) (ומקדשי) בית המקדש נקרא כן בחקותי

ג אס בחקתי הלכו ואת מצותי תשמרו
 ועשיתם אתם: ד ונתתי גשמיכם
 בעתם ונתתה הארץ יכולה ועין השרה ותן
 פרוי: ה והשיג לכם דיש את בציר ובציר
 ישיג את זרע ואתלתם להמכם לשבע
 שני וישבתם לבטח בארצכם: ו ונתתי שלום
 בארץ ושכבתם ואין מחריר והשבתי חיה
 דעה מן הארץ והרב לא תגבר בארצכם:
 ז ורדפתם ארתיביכם ונפלו לפניכם
 לחרב: ח ורדפו מכם תמשה מאה ומאה
 מכם רבבה ירדפו ונפלו איביכם לפניכם
 לחרב: ט ופמתי אליכם והפריתי אתכם
 שלישי והרביתי אתכם והקימתי את בריתי אתכם:
 חמישי ויאכלתם ישן נושן וישן מפני חדש תוציאוו:
 יא ונתתי משבני בתוככם ולא תגעל נפשי
 אתכם: יב והתהלכתי בתוככם והייתי לכם
 לאלהים

ג אס בחקתי הלכו ואת מצותי תשמרו
 ונתתם בידו ונתתם: ד ונתתי
 מטריכון בעינתו ותתן ארעא על ליתתה
 ואלן חקלא ותן אביה: ה ויערע לבון
 דישא לקטפא וקטפא יערע לאפוקי בר
 זרעא ותיכלון להמכון למשבני ותיחבון
 לרוחצן בארעכון: ו ואתן שלמא בארעא
 ותשרון ולית דמנד ואבטל חיתה בישתא
 מן ארעא ודקטלין בהרבא לא ייעידון
 בארעכון: ז ותרדפון יתדבעלי דקביכון
 ויפלו קדמיכון לחרבא: ח וירדפון
 מנכון חמישא מאה ומאה מנכון לרבנותא
 יערקון ויפלו בעלי דקביכון קדמיכון
 לחרבא: ט ואתפני במימרי לאיטבא
 לבון ואפיש יתכון ואסני יתכון ואקיס ית
 קמי גמכון: י ותיכלון עתיקא דעתיק
 ועתיקא מן קדם חדתא תפנון: יא ואתן
 משבני ביניכון ולא ירחק מימרי יתכון: יב

ויאשרי שקינתי ביניכון ואהנו לבון

ויאשרי שקינתי ביניכון ואהנו לבון

לא להא

לא להא

אס בחקתי הלכו - יכול זה קיום המצות כשהיא חנוכה וצויתם אותם הריקיים החנות אמור הא מה אני מקיים אס בחקתי

אס בחקתי הלכו - יכול זה קיום המצות כשהיא חנוכה וצויתם אותם הריקיים החנות אמור הא מה אני מקיים אס בחקתי

(ג) אס בחקתי הלכו - יכול זה קיום המצות כשהיא חנוכה וצויתם אותם הריקיים החנות אמור הא מה אני מקיים אס בחקתי
 תלכו שתי עמלים כעורה: ואת מצותי תשמרו - הו עמלים כעורה על מנת לשמור ולקיים כן שנתת
 (דברים ח) ולמדתם אותם ושאריתם ליעשותם: (ד) בעתם - (ת"כ העניח כב) כשעה שאין דין כני אדם ללא כנון (כללי
 רביעית - רש"י) כללי זכות: ועין השרה - (ת"כ) סן חילט סרק ועידין לעשות פירות: (ה) והשיג לכם דיש
 את בציר - שיהא הדיש חריבה ואתם יעסקו בו עד הכניר וככניר תפסקו עד שעת הזרע: ואתלתם לחמכם לשובע - (ת"כ)
 אוכל המעלה הוא מתברך בחייו: (ו) ונתתי שלום - שעה תאמרו הרי תאכלו והיישעתה אס חין שלום חין כלום חליד לומר חחר
 כל זאת וכתת שלום כדרך מלאך שהשלוש שקול כנגד הכל וכן הוא חומר (ישעיה טח) עשה שלום וכרח את הכל: והרב לא תעבור
 בארצכם - (ת"כ) אין צריך לומר שלא יבואו לחלמה אלא חפילו לעבור דרך חירכס חמדינה לחינה: (ז) רשונכם לחרב -
 (ת"כ) איש כחרכ רעהו: (ח) ורדפו מכם - (ת"כ) מן החלמה שחכס ולא חין גמורים שחכס: חמישה מאה ומאה
 רבבה - (ת"כ) וכי כך הוא החשבון והלא לא היה צריך לומר אלא חמה חכס אפי' חלפוס ירדופו (יש עקדקים כלשון רש"י שהו
 כחו כפל ולריכות וכי כך הוא החשבון והלא לא היה צ"ל - וכיון כך עקדקים כל גזלי הפרשים וחטובים כלשון רש"י בפרשת
 בראשית לא היה צריך להחיל וזה טעם פתח שם כן כפל ונ"ש חישבם וכלן נראה לפרש לחורי הנאון חושבם מהר"ר עשה
 סרף כר"י שגלת רבבה כוכל כ" פירושים עירוש אחד עשרת אלפים ונ"ו מקשה רש"י וכי כך הוא החשבון וירוש ס' רבבה
 מספר

(ג) אס בחקתי הלכו - יכול זה קיום המצות כשהיא חנוכה וצויתם אותם הריקיים החנות אמור הא מה אני מקיים אס בחקתי
 תלכו שתי עמלים כעורה: ואת מצותי תשמרו - הו עמלים כעורה על מנת לשמור ולקיים כן שנתת
 (דברים ח) ולמדתם אותם ושאריתם ליעשותם: (ד) בעתם - (ת"כ העניח כב) כשעה שאין דין כני אדם ללא כנון (כללי
 רביעית - רש"י) כללי זכות: ועין השרה - (ת"כ) סן חילט סרק ועידין לעשות פירות: (ה) והשיג לכם דיש
 את בציר - שיהא הדיש חריבה ואתם יעסקו בו עד הכניר וככניר תפסקו עד שעת הזרע: ואתלתם לחמכם לשובע - (ת"כ)
 אוכל המעלה הוא מתברך בחייו: (ו) ונתתי שלום - שעה תאמרו הרי תאכלו והיישעתה אס חין שלום חין כלום חליד לומר חחר
 כל זאת וכתת שלום כדרך מלאך שהשלוש שקול כנגד הכל וכן הוא חומר (ישעיה טח) עשה שלום וכרח את הכל: והרב לא תעבור
 בארצכם - (ת"כ) אין צריך לומר שלא יבואו לחלמה אלא חפילו לעבור דרך חירכס חמדינה לחינה: (ז) רשונכם לחרב -
 (ת"כ) איש כחרכ רעהו: (ח) ורדפו מכם - (ת"כ) מן החלמה שחכס ולא חין גמורים שחכס: חמישה מאה ומאה
 רבבה - (ת"כ) וכי כך הוא החשבון והלא לא היה צריך לומר אלא חמה חכס אפי' חלפוס ירדופו (יש עקדקים כלשון רש"י שהו
 כחו כפל ולריכות וכי כך הוא החשבון והלא לא היה צ"ל - וכיון כך עקדקים כל גזלי הפרשים וחטובים כלשון רש"י בפרשת
 בראשית לא היה צריך להחיל וזה טעם פתח שם כן כפל ונ"ש חישבם וכלן נראה לפרש לחורי הנאון חושבם מהר"ר עשה
 סרף כר"י שגלת רבבה כוכל כ" פירושים עירוש אחד עשרת אלפים ונ"ו מקשה רש"י וכי כך הוא החשבון וירוש ס' רבבה
 מספר

ג אם בחקתי אין פקמי אובימי פתכו ונת סדרי דיני תגטררו ומעברו יתחו : ד ואיחו מטובא דארעכו
 בעדנכו בכיר זלמיש ומיתן ארעא פירי עללקא ואילו דאנפי ברא יצלת בפירו : ה ונארע
 לכוו בקמא ית קיטשא וקטשא ונארע אפקית בר זרעא ומיכלו למוכו ומשפטו ותקכו לרנחצו דארעכו : ו
 ו ואיחו שלקא בארעא דישראל ומשרו ולית דמיט ואבטיל רשות חיעת ברא מן ארעא דישראל ושלופי חרב
 לא יעורו בארעכו : ז ומתפרו ית בעלי דבכו ונפלו דמיכו מבידי חרב : ח וירדפו מכוו פקמיא
 למאתא ומאתא מכוו לרבכותא יעתיקו ונפלו בעלי דבכוו דמיכוו מבידי חרב : ט ואתפני מן אגרי עקביא
 למשלמא לכוו אגרי עובדיכוו שבוו ואיתקו ויתכוו ונפלו יתכוו ואקיס ית קימי עמכוו : י ומיכלו עתיקא
 דמעמא ולא תשלמטו ורבם עתיקא מן קדם עיבורא מתמא הפנו מן איזריכוו : יא ואיחו שבעת יתרי בעיכוו
 גלא יתמק מימרי יתכוו : יב וצשרי אגרי שגימי ביכוו ויהי מימרי לכוו לאלקיה פרוק ואתרו תחו לשימי
 לאומא

רשי

מספר מרובה על פס ריבוי וזה הפירוש מולל רשי כחומר והלא לא היה ז"ל וכו' וד"ק) אלא אינו דומה מועטין העושין את
 התורה למרובין העושין את התורה : ונפלו אויבוכם וגומר : סיהיו כופלין למיכס שלא כדרך הארץ : (ט) ופנותי אליכם .
 אמנה וכל עסקי לשלם אכרס מלה"ד למלך ששכר פועלים וכו' כדחיתא בת"כ : והפירותי אהבם . (ת"ב) כמריה ורכיה :
 והרבתי אהבם : (ת"ב) בקומה וזוהי : והקיימותי את בריתי אהבם . (ת"ב) כרית חדשה לא ככרית הראשונה שהפירות
 אלא כרית חדשה שלא תופר שכחתי (ירמיה לא) : וכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה כרית חדשה לא ככרית וגומר : (י)
 ואבלתם ישן נושן . הפירות יהיו עשתי עירין וטובים להתיישן סיהא יתן הכושר של שלש שנים יפה לאכול משל אשתקד : וישן משני
 חדש תוציאו . סיהא הנרגות מלאות חדש והחזירות מלאות יין וזרעים אתם למנות האזניות למקום אחר לתת החדש לזון :
 (יא) ונתתי משכני . זה בית הקודש : ולא תגעל נפשי . אין רוחי קנה כסם כל גיעלה לזון פליטת דבר הכלול בדבר
 כמו (שמואל אב) כי שם נגעל יונן גבורים לא קבל המשימה שמוסרין מן של עור מבושל כדי להחליט זעליו מכת תן או הבית
 של יקוב העור : (יב) והתהלכתי כבוככם . חטייל עמכם כן עדן כאשר חכם ולא תהיו מודעושים מווי יכול לא תראו
 מנונו

רשב"ם

אם בחוקתי (ו) וישן מעני פדש תוליו . מן הנרגות . מוכר כדכתיב תוליו את כל מעשר תבואתך (וכתת ללוים) ס"א

מכלל יופי

בחקתי (ו) (ונתתי גשמיכם בעתם) . וזו השמש במקום אם והיא מורה להשוברת הרבר ומענהו אם בחקותי תלכו המענה ונתתי גשמיכם בעתם . (יבולה) ענינו ענין תבואה ופרי וכל מוצא הארץ .
 (ו) **והשבת** חיה רעה מן הארץ . כן הוא דעת רבי שיען שאחר משבתו שלא יוקו כי תהיה ארץ ישראל כעת קיום המצות כאשר היה העולם קודם מטאו של אדם אין קיה ורמז ענין האדם כעו שאמרין אין ברוד ענין אלא החטא ענין כי לא היה הטרף בחיות הרעות רק מפני מטאו של אדם כי נגור עליו להיות טרף לשניהם והיטע הטרף טבע להם גס להטריף ואתו כי כטרפם את האדם פעם אחת וקופו להיות רעים יותר וכן אחר הכתוב וילמד לטרף טרף אדם אכל והנה כשריאת העול' כאשר בחיות שנתן להם העשב לאכלה דכתיב לכל מית הארץ ולכל עוף השמים ולכל רוח על הארץ אשר סוגפס מיה את כל ירק עשב לאכלה ואמר הכתוב ויהי כי הוא הטבע אשר הוסיף בהם ואחר מן למזו הטרף מפני החטא והחיות ארץ ישראל על השלמות תשמות ציפת

מנהגם ויעמדו על הטבע הראשון אשר הוסיף בהם כעת יצירתם ועל כן אמר הכתיב על ימי הגואל אשר יא מנוע ישי שמוס השלום בעולם ויחל הטרף ודעת הכהונה וכל חיה ורמז כאשר היה בטבעם ונתתה וכן כתוב וגר זאכעם כסם ומור עם גדי ירכן ואריה כקדר יאכל עבן וגו' לא ירעו ולא ישחיתו ככל הר קדשי :

(ח) **ומאה** עמס דרכה ירדפו . הרבה היא עשרת אלפים והיא ראוי כפי החשבון העכוון שאם חמשה ירדפו ויאה הנה מאה שני אלפים ירדפו . ויש מפרשים שטעם מאה ממש חמשה חמשה מוכר וס חמש מאות וכן עולה בחשבון ישר . ורבותינו ז"ל אמרו אינו דומה מועשים העושים את התורה למרוכס העושים את התורה :

(ז) **לפגים** (לחרב) . הלמד במקום בית : (י) (נושן) . רוצה לומר ישן נושן מאד ישן שר הטעם תוליו מן אשתקד נושן של שלש שני קוממות

לאימא קרושיא : יג אגא יי אלהבון דאפיקות ירמיו קרמיו מן ארעא דמצרים למתני להון משעבדון ותקברת
 גיר שעבדוהון מעלובון דקברית ותבון מביניהון בני חורי ותלביית ותבון בקומא זקופא : יד ואם לא תמצבון
 למשמע לארלפן מאלפי ארבייתי ולא תעבדון מן דעמיכי מן קד פיקרנא האלון : טו ואין בקימי ארבייתי
 תקרעו ואין ית סרדי דעי מרתיק גפשמיון קדיל דלא למעבר ית כל פקודי וסיפבון למבטלא ית קימי :
 טז לחוד אגא אעביר דא לכון נאגרי עליכון ממת מתנהא ית שחיפתא נה קדחומא מבליא עיניו ומסיפא
 גפש ומירקעו לרקינא ורעבון דלא צמח ובפיא יקלון ותהון בעלי דבביון : יז ואימון פניתא למעסוק בבון
 ומתקרון וגו' : יח ואין פמר אלון מרדנותא לא תצבון למשמע לארלפן ארבייתי ואוסיף למרדי ותבון שבע

מאחאתא

רשיי

ואוכלים תלמוד לומר ואכלוהו אויביכם הא כיצד וזרעה שנה ראשונה ואיכה נזממת שנה שנייה נזממת ואויביכם באים ומולאים תכואו לימי
 המנוח וזממנים מתים ברעה שלא לקטו תכואו אשתקד . ד"ה וזרעתם לריק וזרעכם . כנגד הכניס והכניס הכתוב ודבר שאתה עושה כהם
 ומגדלן והפטיח בא ומכלה אותם שחומר (איכה ב) אשר טעמתי ורביתי אויבי כלם : ונתחייפנו בכם . כמו שגלוהו בטובה ופניתי
 אליכם כך באמר ברעה ונתתי פני משלקי ושל למוך שאמר לעבדיו פונה אני ומכל עסקי ועוסק אני עמכם לרעה : וננפתם לפני
 אויביכם . (ת"כ) שיהא המות הורג אתכם מנמנים ובעלי דבביון מקיפין אתכם ומכחון (א) : ורדו בכם שונאים . (ת"כ)
 שאינו מועמד שונאים אלא מכס וככס שבעה שמונות העולם ע"ה עומדים על ישראל אינם מוקשים אלא זה שכלו שפ' (שופטים)
 והיה חס זרע ישראל ופלה מדין ועמלק וכני קדם ונומר ויחמו עליהם וישחיתו את יבול הארץ אבל בשעה שאעמיד עליכם מכס
 וככס הם מתפשים אחר המטמוניות שלכם וכן הוא חומר . (איכה ג) ואשר אכלו שאר עמי ועורם נעליהם הפשיטו ונומר :
 ונסתם . מפני אימה : ואין רודף אתכם . עכ"ל כפ' . (יח) ואם עד אלה . ואם בעוד אלה לאתשמעו (כ) : ויספתו :
 עוד

באר רחובות דקדוקי רשיי

(א) דהא על כורחן הוצרכו לומר הדגש שתון הגימ' לבלת ונפתם עורה חסרון נ"ן אות ראשונה מן השורש והכו"ה הכתובה
 היא לסימן לשון נפעל וכאלו כתיב וננפתם (איר ווערט ווערין גמארט פון איין אנדרין) אבל על זה קשה כיון דמירי
 שהסיקלו פעולת הנגיפה מן אחרים היו למכתב ונפתם מאויביכם לכן קאמר רש"י שיהא המות הורג אתכם מנמנים ורצה לומר לא יקבלו
 הנגיפה מן האויב רק יקבלו פעולת הנגיפה מן חלאך המות ומלת לפני אויביכם עלתא אחריתי היא מיהו בעלי דבביון מקיפין אתכם מכחון :
 (ב) משום דמלת עד עניינה על הרוב לשמש על נבולת המון כמו עד ערכ או נבולת המקום עד מה תבוא וכאמת אין כאן כוונת
 הפסוק להעמוד להם נבול ומן שיעברו על התורה כי אין לה הפסק לכן הונרך לפרש דכאלו כתיב ואם בעוד אלה והיינו
 בעוד שכל הכרות האלה לא תשמעו לי :

רשב"ם

(ס"א ובה הלוי) זגו' : (יג) מוטות עולכם . כדכתיב עשה לך מוטות . היא הרצועה שקושרין בה העול
 של עץ הקרוי מוטות . לפי שמוטה ומרכיך את לואר השור : קוממויות . כשהוסד העול וקף את ראשו : (יח) שבע על
 הטחתיכם . כלומר הכרה נזכות על טחתיכם . כמו שבע יפול לדיק וקס . ואור החמה יהיה שבעתים . זהמיקלן שבעתים :
 וסכרתי

מכלל יופי

(יג) (קוממויות) האולרות היטן לתת כו את
 כלומר בקומה זקופה שלא
 תפחדו באדם ע"ד יוצאים
 בידרכה והוא שם : (טו) (להפיקם) משפט המלה
 להפיקם . הלמד פהורה
 כי בלתי הלמד להפיקם הוא בשוא ופרתח כמו
 להפיקם השפיקם . והכלל כשהחלה התבה
 אחת מאותיות אחת ע' ונקודה שוא
 פתח ויבא עליה אחת מאותיות כל"כ תהיה פהורה וליכן
 משפט המלה להפיקם הלמד פהורה והוא בשוא ופרתח
 וכאשר הקרו המלה הפילו היות כמו שעשו

כמלת שמואל לא ינדקו פלשתיים שהיה ראוי וירביקו
 ובקלם המלה הפבו שוא ההא תחת הלמד ופתח
 הלמד תחת ההא : (טו) (והפקדה) ענין מנוי וזמירות :
 (ואת ה דחת) . הוא השורף מרוב החטימות והוא שקראו
 לואש של עצמותו : (מכלול עינים) . ענין כריון
 והשחתה : (רמזיכת נפש) . משפטו פדאיבות וענינו
 דרעצבון והדאגה : (יז) (ורדו
 בכם) . ענינו הממשלה : (יח) (שבע על טחתיכם) .
 שבע ושבעה יבואו ריטך
 והטעם שיוסיף ליסר אתכם חשבון שאינו חשבונ
 הכרה יתת טעמות זמירות אלא יורה ויבואו כו
 התעבון

חטאתיכם: יש ושברתי את גאון עוזכם
 ונתתי את שמיכם ככרזל ואת ארצכם
 כנחשה: כ ותם לריק כחכם ולא רתתן
 ארצכם את יבולה ועץ הארץ לא יתן פרוי:
 כא ואם תלכו עמי קרי ולא תאבו לשמע
 לי ונספתי עליכם מכה שבע כחטאתיכם:
 כג והשלחתי בכם את חיות השדה ושכלה
 אתכם ותקריתיה את בהמתכם ודמי עיטרה
 אחכם ונשמו דרכיכם: כג ואם יבאלה לא
 תוקרו לי והלכתם עמי קרי: כד והלקתי
 אף אני עמכם בקרי והביתי אחכם נס אני
 שבע על חטאתיכם: כה והבאתי עליכם
 חרב נקמת נקם ברית ונאספתם אלי עריכם
 ושלחתי דבר בתוכם ונתתם ביד אויב:
 פ כו בשברי לכם מטה לחם ואפועשר
 נשים לחמכם בתנור אחד והשיבו לחמכם
 במשקל

למימרי ואוסף למרדי יתכון שבע על-
 חוביכון: יט ואתבר ית יקר תוקפיכון
 ואתן ית שמיא דעלויכון תקיפין כפרזלא
 מלא חתה מטרא וארעה דתהותיכון
 חסינא כנתשא מלמעבד פירין: כ ויסוף
 לריקנות חילכון ודא תתן ארעכון ית
 עללתה ואילן ארעה לא יתן אביה:
 כא ואם תהכון קדמי בקשיו ולא תיבון
 לקבלא למימרי ואוסף לאיתאה עליכון
 קחא שבע כחוביכון: כב ואגרי ככון ית
 חיות ברוא ותחביל יתכון ותשיצי ית
 בעירכון ותועיר יתכון ויצדון אורחכון:
 כג ואם יבאלין לא תתרון למימרי
 ותהכון קדמי בקשיו: כד ואהך אף אנא
 עמכון בקשיו ואלקי יתכון אף אנא שבע
 על חוביכון: כה ואיתי עליכון דקשלין
 בהרפא ויתפרעון מנכון פורענותא על-

דעברתון על פתגמי אורייתא ותחבנשון לקרויכון ואיגרי מותנא בניגיון ותחמסרון
 ביד סגאה: כו בדאתבר לכון סעיד מקלא ונפין עשר נשין לחמכון בתנורא חד ויתיבן
 לחמכון

דשי

עוד יסודין אחרים: שבע על חטאתיכם - (ת"כ) טבע פורעניות על שבע עבירות האחרות למעלה (יש) ושברתי
 את גאון עוזכם - זה בית המקדש וכן הוא חומר (יהוואלכ"ד) סנני מחלל את מקדשי את גאון עוזכם: ונתתי את שמיכם
 ככרזל ואת ארצכם כנחשה - זו קשה מעל משה שזם הוא חומר (דברים כה) והיו עסקין אשר על ראשן נחשה נחומר והיו
 השמים מועיץ כדרך שהנחשת מוע והארץ אינה מועיזה כדרך שאין הכרזל מועיז והיא משמרת פירותיה אבל כאן השמים לא
 יסיו מועיץ כדרך שאין הכרזל מועיז והיא חורב בעולם והארץ תהא מועיז כדרך שהנחשת מועיז והיא מאכלת פירותיה:
 (כ) והם לריק כחכם - (ת"כ) הרי אדם שלא עמל שלא תרש שלא זרע שלא נכס שלא כסת שלא עמד וכשעת
 הקציר כה שדמון ומלכה חיותו אין סך כלום אבל אדם שפעל ותרש וזרע ונכס וכסת ועמד והא שדמון והלקה חיותו הרי שני
 שלזה קמות: ולא תתן ארצכם ארץ יבולה - (ת"כ) אף מה שאתם מוכילים כשעת הזרע: ועץ הארץ - (ת"כ)
 אפי' מן הארץ יהא לקוי שלא יתעט מ' ותיו כשעת החטא: לא יתן - משמש למעלה ולמטה אעין ואכרי: לא יתן פרוי - כסווא
 מפרה קסיר פירותיו הרי שתי קללות יש כאן שבע פורעניות: (כא) ואם תלכו עמי קרי - רבותינו אחריו ערתי כקרא שמיט אלא
 לפרקיסין תלכו ערתי כמנות ומחוס פירש לשון מניעה וכן (משלי ב"ה) הוקר רגלך וכן יקר רוח (משלי י"ז) וקרוכ לשון זה לתרגומן
 של אהלים לשון קושי שתקצין לכם לימנע ונתקדש אלי (ג): שבע כחטאתיכם - שבע פורעניות אחרים כחמסר שבע כחטאתיכם:
 (כב) והשלחתי לשון גריו: ושכלה אתכם - אין לילחל חיה בשכלת מדרכה סך כהמה שאין דרכה כן מניין ת"ל
 (דברים ל"ב) וכן כמנות אשלתכם פרי שמים ונתיין שתהא מנייתה כעניינה ת"ל (שם) עם חמת אחלי עפר מה אלו נחמין ומניתיין

ואחאחא על שבע עיביו די חטיתו קדמי : יט ואיתבר ית אפר הקוף ומקדשיכו ואיתו ית שמא דעילויכו
 קריבו די פקולא דלא פוגע מן דלא למחמא לכו טלון ומיטרו וצדעא דתחומיכו די פתחיה דמנע למוכדא
 פירקא : כ ויסוף לביקני חיליכו ודא תימו ארעכו ית מן דאיתו מעליו לטונה ואילו דאנפי ברא יקבל פירו :
 כא ואן פתכו עמי בערצא ודא תצבו למשבע לאולפו אורימי ואסיף לאיתארה עליכו שביעמא קמא על
 שבע עיביו די חטיתו קדמי : כב ואגרי בכו רשרת חנת ברא ותפל יתכו ותשיצי ית בעיריכו סבדא ומגיד
 יתכו מלגיו ויצבו אורחככו : כג ואן באילו מרדוורא לא תרעדו קדמי ותכו קדמי בערצא :
 כד ואיצבר ארף אנא יתכו בערצא בעלמא ואמתי יתכו לחור אנא שבע קחו על שבע עיביו די חטיתו קדמי :
 כה ואיתי עליכו עם שלופי הרב למחשבע מכו על דכטלתו ית קימי ותתקשו מן צידא לקרתיכו ואגרי
 מותנא ביכו ותתמסרו בד מימי קד סנאכו : כו בד אתבור לכו חושר קל פגדי מונא וצפין עשר נשין

לחטיכו

רשי

אף אלו נוסחין ומיתין כתיב בן שטיס בן ישראל חמור נוסח ומית גיד כן ומית : ושכלה אחכם . אלוהקטניס : והכריחה
 אור בהמרבס . מנחין : והמעיתה ארכם . יתפניס : וגשטודרכיכם . סכיליס גדוליס ומכיליס קטניס די שבע
 פורעניות מן כהמא וסן מיה חיות ומלי עפר ושכלה הכרית והמעיתה וכשוו : (כג) לא הוכרו לי . לשוכאלי : (כד) נקם
 ברית . ויש נקם שאינו כברית כדך אחר נקמות והוא סמוי עיניו על דקיהו . ד"א נקם ברית נקמת בריתי אשר עברתם . כל הכחש
 מרב שבמקרא הוא מלמדת חילות לויס : וגאספתם . מן החוק חלוקה סגדים מפני המגור : ושלחתי דבר בהוככם .
 על ידי הדבר ונתתם ביד האויבים הנריס עליכם לפי שאין מלניס את העת כירושלמיס וכאס מונילויס את העת לקברו כתיב בלויס :
 (כו) מטה לחם . לשון משען כמו מטעו : בשכרי לכס מטה לחם . אשכור לכס כל מטעו אוכלוס מטרעס : ואשר
 עשר

באר רחובות דקדוקי רשי

(ג) לדעת רבותינו ל' כמלפ קרי הוא השורש קרה מלשון חקרה לילה ולדעת מנחם הוא השורש יקר רק שנעלמה ז"ל השורש
 וקאמר עוד דדעת מנחם שסכיה לדעת האונקל סתמיס לדעת מנחם תלת קריהיא מלשון חוקע רגלך (מלך שווער
 דין טיס) וכן גם האונקליס מתרגמו בקשין (החייט אדר שווערה) :

רשב"ס

(יט) ושכרתי את גלון עוכם . כדכתיב שכרי לכס אטא לחם : וכדכתיב גלון שבעת לחם הים לה . ואגדה . הוא בית
 פוקד . כדכתיב הנני מחלל את חקדני גלון עוכם . לפי הפסוק כיון שפירשתי שכן מוכיח סוף הוקרא . וכתבתי את שמיכם
 וגומר : (ס"א) מ"הד (כ) כחכם . כי האדמה לא תוסף תת את קצה לכס : (כא) ואם תלכו עמי קרי . מנחם פירס
 לשון מניעה מגזירת הוקר רגלך . והכל הוא . כי הוקר מגזירת חטופי פ"ה הפעל כמו הוסף את אביך . מן אחרס יש . וקרי
 מן קרה . מגזרת אקרה כה . וזה פירושו . אם תלכו עמי במקרה ול' תדיר כאלס שאינו הולך תדיר אלל בוראו : (כב) נקם
 ברית . שעברתם . כמו פתח לעולם להפרכס את בריתי . (כ) עשר נשים . כלומר הרבה . כמו זה עשר פעמים
 תכלימוני

מכלל יופי

החשבון לפי שכל ימי העולם שביעיות ובמכלל יקא המספר על דרך גומא לרובות ורדגודל :	שכר זכר וכל זה פבור חטאתיהם לא סיביה המוקר יתר ממה שחטאו כי כה כתיב לא כחטאיו עשה לנו ולא כעונותינו נחל עלינו ועזרת הסופר אמר ואתה אלהינו שכתב למטה העונות . ורש"י פירש שבע כוח הנקום שהוא סך החסון ותכס כפסוקים שבע חטאות ועליהם שבע קללות וכן אמרו רבותינו ו' איתם חטאתם לפני שבע חטאות הן וקבו עליכם	מקרה חם ואינם תמורל הס חטאו כשכעיס שחיות ולקו כשכעיס זנה של גלות בכל עדת כנגד מדה :	מקרה חם ואינם תמורל עונותיכם : (כב) והשלחתי ענין החרה הרבר מאין עוצרו והוא קרוב לענין שליחות :	ברית . בטעם נקם הכרית אשר עברתם . אי פי יא נקמת הכחשה הכחשה כספר הכרית כאס ס"ל אי פי אשר עברתם כטלודין חרבע חיות לא בטלו :	(כו) (מטה לחם) . כדומר משיעו וחוק . ואפו עשר נשים . לפי	והטעם שזעני הרעב פעם את מועט עד שיאמו עיר נויס	שהעשרה	38	לח	(ג)
---	--	--	--	---	---	---	--------	----	----	-----

עליה : לו והנשארים בכם וחבאתי מרדך
 בלבכם בארצת איביהם ורדף אתם קול
 עלה נדף וגסו מנסת-הרב ונפלו ואין רדף :
 לו וכשלו איש-באתי במפני-הרב
 ורדף אין ולא-תהיה לכם תקומה לפני
 איביכם : לח ואבדתם בגוים ואכלה אתכם
 ארץ איביכם : לש והנשארים בכם ימקו
 בעינם בארצת איביכם ואף בעונת אבתם
 אתם ימקו : מ והתנדו את-עונם ואת-
 עון אבתם במעגלים אשר מעלוי-בי ואף
 אשר-הלכו עמי בקרי : מא אף-אני אלך
 עמם בקרי-הבאתי אתם בארץ איביהם
 או-אני יפגע לבכם והעגל ואו ירצו את-
 עונם : מב וזכרתי את-בריתי יעקוב ואף
 את-בריתי יצחק ואף את-בריתי אברהם
 ואזכר

מלאו

שמטא בשמיטיבון כד הויתון-יתבין עלה :
 לו ודיש-תארין בכון ואעיל תבוא בלבהון
 בארצתא דשנאי-הון וירדוף יתהון קל טרפא
 דשקיף ויערקון במיערוק-מן-קדם דקטלין
 בתרפא ונפלו, ולית דרדף : לו ויתקלון
 דבר באחוזי במקדם-דקטלין בתרפא ורדף
 לית ולא-תהי לכון סיערא קדם בעל-י
 דבביכון : לח ותכרון ביג-עשמיא ותגמר
 בתכון אבע בעל-י דבביכון : לש ודיש-תארין
 בכון יתמסון בחוביהון בארצתא בעל-י
 דבביכון ואף בחובי אבהתהון-בישיא
 באהידין-בידיהון יתמסון : מ וירדו ית-
 חוביהון וית-חובי אבהתהון בשקריהון
 דשקרו קדמי ואף דחליכו קדמי בקשיו :
 מא אף-אנא איהך עמהון בקשיו ואעיל
 יתהון בארע בעל-י דבביהון או-בכון ותבר
 מב וזכרנא ית-קמי דעס-יעקוב ואף

ואזכר

ית

רשי

לפי המקום ארבע מאות ושלשים שנה שלש מאות ותשעים היו שני עונם משכנמו לארץ עד שזלו עשרת השבטים ומני יהודה הכניסו לפני מ'
 שנה ויחלו ע-ית השבטים עד ת-בות ירושלים הוא שנאמר כיחוקאל (יחזקאל ד) ואתה שכת על נדך השעאלית וגומר וכלית את אלה
 ונ' ושכנב על נדך הימית ארבעים וס ונשאת את עון בית יהודה וכוהא זו נאמרה ליחוקאל כשנה החמישית לגלות המלך יהויכין ועוד עשו
 שש שנים עד גלות דקריזו הררי ארבעים וס וז' שנות חכמה חכמים וחמש היו חכמה בים תשיבה שלשים ושלש שנה וכל שנות דש-י-עשרים
 ושנים כנו-שומר כהגדת חלק ושל חמון שנים ונחת עשרה ליחוקים וכנגדן לדקיסוה נחשופ, (ס"ח) לארבע מאות ושלשים וס שנה שניסן
 ויובלות זכרה וס שש עשרה לחאה י"ד שניסן וכ' יובלות הררי לארבע מאות שנה שנים וארבע - לשלשים ושש שנה חמש שמיטות - הררי שבעים
 חסר חת ועוד שנה יתירה שכנפה בשמיטה היו שלמות לשבעים (ל"א וחזרו יוככ שזלו שלח כגמר בעונם נחש להם) - ועליהם נגזר
 שבעים שנה שלמים וכן הוא חומר בדברי הימים (ב"ה ב' לו) עד רלתי הארץ את וסכתותיה למלאת שבעים שנה : (לו) ורחב-ארצי
 מרן : פחד ורן לכב מ"ס של מרן יסוד נופל הוא כמו מ"ס של מועד ושל חוקש (ד) : וגסו מנוסת הרב - כחילו רודפים הורגים
 אותם : עלה נדף : שהרות דוחה ומוכזה על עליה אחר ותקשקש ומניח חול וכן תרגומו קל טרפא דשקיף (לאן חכמה שדופת קדים
 שקיפס קידוס לשון חסוקף מקום הטעת הדלת) וכן תרגומו של חבורה חסוקפי (ה) : (לו) וכשרו איש באחיו - כשירלו
 לגוס יכשלו זה כזה כי יכהלו לרין : במפני הרב - כחילו כורתיים חלפני הורגים שיהא כלכנס פחד וכל שני-טבורים שחדש רודם -
 (ת"כ) ומדרשו וכשלו חייז כחזיוה נכשל בעונו שלו שכל ישראל ערכין זה כזה : (לח) ואבדתם בגוים - כשתהו פורוס תהו
 חכדים זה עוה : ואכלה אתכם - אלו המתים בגולה - (לט) בעונות אבותם אתם - (ת"כ) כשעוקות אבותם אתם - כשחזיתם
 מעשה אבותיהם בידיהם : ימקו - לשון התסה כמו יחסו וכמוהו (זכריה יד) תעוקה כמו ריבן (תהלים לח) נעקו חבורתי :
 (מא) והבאתי אותם - (ת"כ) חיי כעמי אביאם זו מדה טובה לשראל שלא יהיו חומרים הוא לונגיו בין האומות ע"א כעשה
 כמעשהם חיי חיי מניחם אלא מעמיד חיי את כחיו ומחירן לתת כנפי שנאמר (יחזקאל כ) והעולה על רוחכם היו לא תהיה וגו'

קי

עיר שני שמיטתו כד היתו שריו עלה : לו ודשמיטתו ככון ואעיל תבא בליבון בארעמא דפנאיהו כדוהי
רדף ותהון קל טרפא דנתיר מן אנלו ושרקו הי כמערוקו חרבא ופלוו וליית הרדף : לו ונתקלוו גבר באחוי
הי כמון קדם שליפי חרבא ורדף לא אית ולא תתי לטון תיקא למקום קדם בעלי דבכיון : לח ותיכרוו ביני
עממיא ותגמר תכון כמותא ארע בעלי דבכיון : לט ודשמיטתו מוכון ותקסמו בחוביהון בארעמא דפנאיהו
ואוף בחובי אבהתהון בישא דאחידו כדוהון עמהון ותקסמו : מ ויערו בשעת אנקתהו ית חוביהון ית חובי
אבהתהון בשקתהון דשקרה כמיטרי ואוף דחליכו עמי בעראי : מא ברם אנה ארבר יתהון בעראי בעלמא
ואעיל יתהון כגליתא בארע בעלי דבכיון הי כון : נאפר לבחון ונדנא וכן ירעו ית חוביהון :

ירושלמי

מב ואדבר בבחמיו ית קנימא דקנימית עם יעקב בבית אל וקנימא
אל ואוף ית קנימא דקנימית עם יעקב בטור מוריה ואוף
ית קנימא דקנימית עם אברהם ביני פיסתא אדכור וארעא
דושראל אדכור בבחמים :
וארעא אדכור בבחמיו : וארעא

רש"י

מי אביאס לאביד חוקהונו : או אזיכנע . כמו (שמות כג) וזו טועי שורגת הוא אס או יכנע . לטון אחר חולי שמה או יכנע לכנס
וגו' (ו) ואזירעואת עונם . יכפרו על עונם כסודיים : (מב) וזכרהיא את ברית יעקב . בחמשה מקומות נכתב מלת
חליהו

באר רחובות דקדוקי רש"י

(ד) מנסו דמלת מרף הוא על משקל מרף ושוטף וזו הוכיח רש"י דכמלת מרף המ"ם הוא אות ראשונה מן השורש "כאפ"ש
לחטעו דגם כמלת מרף המ"ם היא אות ראשונה מן השורש דלית כון כאן לכן הו"ו ד לומר מ"ם של מרף יסוד נופל וכולי
דכ"ה לומר שרשו ר"כ (כל"הווי"ו) והמ"ם היא לתואר המ"ם כמזמלות מוקדש מועד ארשם יקש יער והמ"ם י"ן גה כן המה לתואר המ"ם ונקרא
חלל רש"י יסוד נופל חף לנגד דכמלת המ"ם כמלת מרף לאו יסודית הוא וכל מקום כיון דחינה משמעת לשימוש מן יסוד קריליה :
(ה) דהא כדחי הולכנו לומר הדגש שתוך דמלת כמלת כדף מורה חסרון כו אות ראשונה מן השורש והנ"ו הכמסה היא לסימן לזון
כפעל וכלו כתיב נדף (ערוגרט גחלמטען פון חיון אדכרין) ומשום דעלזת קשה והי"ספר כעקרה עיהו המכה ומרף
על העלה לכן קאמר שהרש חרמיו כהו על עלה חחר וכולי :
(ו) מנסו דמלת או עיקרה לשנס על הדבר שייך בו ברירה כדאמרי אנשי חוזה חוזה וכאמתי לזו ברירה הא משעת לכן קאמר
הוא כוונתו מרד כי שורגת הוא ורבה לומר מלת או דכאן היא תמורת מלת אם ובגמור דמלת אם נוסיה תתפרש למת
עיינו לשון ודאי כמו אם כסף תלוה עמי וצנין שבי או כמו אם כמקוית לטל לכן מביא רש"י שתי לשונות ללשון ראשון והיינו ודא
או יכנע או יכנע כדחי וללשון שני או יכנע חולי יכנע :

רשב"ם

שביים זנה של גלות ככל - פירש רבותינו כנגד שנים שפיה לה לשבות וזה שבתה : תשבות מלאכות באת מתא - אבל בלא מתנתא
או תשבת הארץ פתח - וכוונתו יונם באת מתא כולם מלאכות : וזאת - היס ראה ונגם : (לו) מרף כלכנס חוי לטון רף הלכס -
ואל הרף לכו - כיהמ"ם של ח"ד עיקר שרי הטנון כמ"ם - כמו חלל חולל כסוף - וקראת לשבת עונג - ואין חכר כיהס בתלמוד
פשמיעת מולין נתמרן באלו עריפות : (לט) ימקו - מן מחרוזת חבורות כענין נכס יספון - (מב) וזכרתיו וגו' אם יכנע לכנס :
והארץ

מכלל יופי

הסמכו : (לף) (מרף) - שרשו רכך בפלם
נחוייה ת כמוצל ידיהם ובמכלל כתכרכי יהודה אך
והבארני מרף כלכנס אינו מיעקר רכך והנכון והישר
להיותו בעקר זה בפלם כמוצל ידיהם ששרשו עלל
משפטם בהשלימות קרפך קעצל בפלם
מלחי ח' וזבת קשמת
לוי כי משחחם (לו) נדף שם פחא
כהם : (לז) (חקוסה) - מכנין נפעל

למ 39 גולת

א אֶזְכֹּר וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר : מִן וְהָאָרֶץ תִּזְכֹּר
 מֵהֵם וְתָרַץ אֶת־שַׁבְתֵּיהֶּם בְּהִשְׁמָהּ מֵהֵם
 וְהֵם יִרְצוּ אֶת־עֵינֵם יַעַן וּבִיגֵן בְּמִשְׁפָּטֵי
 מֵאָסוּ וְאֶת־חַקְתִּי נִעְלָה נִפְשָׁם : מִדַּ וְאֶף־
 נִס־זֹאת בְּהִיּוֹתָם בְּאָרֶץ אֲבֵי־הֵם לֹא־מֵאֲסָתִים
 וְלֹא־נִעְלָתִים לְכַלְתָּם לְהַפְרֵי בְרִיתִי אִתְּכֶם כִּי אֲנִי
 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם : מִה וְזָכַרְתִּי לְהֵם בְּרִית
 רְאֵשִׁימָה אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אִתְּכֶם מֵאָרֶץ מִצְרַיִם
 לְעֵינֵי הַגּוֹיִם לְהִיּוֹת לְהֵם לְאֱלֹהִים אֲנִי יְהוָה :
 מו אֱלֹהֵי הַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרָה
 רְבִיעִי אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה בֵּינוּ וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר
 שֵׁשִׁי סִינַי בְּיַד־מֹשֶׁה : פ א וַיִּדְבֹר
 כז יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר : ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי יִפְלֵא נֶדֶר
 בְּעֶרְכָּךָ נִפְשָׁת לַיהוָה : ג וְהָיָה עֶרְכָּךָ הַזָּכָר
 מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן־שִׁשִּׁים שָׁנָה וְהָיָה
 עֶרְכָּךָ חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל בְּסֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ :
 ד וְאִם־נִקְבָּה הוּא וְהָיָה עֶרְכָּךָ שְׁלֹשִׁים
 שֶׁקֶל : ה וְאִם מִבֶּן־חָמֵשׁ שָׁנִים וְעַד בֶּן־
 עֶשְׂרִים

ית־קָמִי דַעֲס־יִצְחָק וְאֶף יִת־קָמִי דַעֲס־
 אֲבָרְהָם אֲנִי־דָבִיר וְאֶרְעָא אֲנִי־דָבִיר :
 מִן וְאֶרְעָא תִתְרַשֵׁשׁ מִנְהוֹן וְתַרְעִי נִת־
 שְׁמִיטָהּ אֲבָרְעָא בְּדַעֲדִיאָת מִנְהוֹן וְאֲנִי וְרַעֲוֹן יִת־
 חוּבִיהוֹן לְנִטְוִין חֲלָף־בְּרִכּוֹן אִי־מִי־עֲלִידְהוֹן
 דְּבִדְעִי קָצוּ וְיִת־קָמִי בְּחִיקָת נִפְשָׁהוֹן :
 מִד וְאֶף־בְּרַם־בְּדָא בְּמַחֲוִיהוֹן בְּאַרְע
 בְּעֲלִי־דְבִבִּיהוֹן לֹא־אֶרְשִׁי־שִׁטּוֹן וְלֹא־
 אֶרְחִיקִינוּן לְשִׁיזְוִיהוֹן לֹא־אֶשְׁנָאָה קָמִי
 עִמְהוֹן אֲרִי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵהוֹן : מִה וְדָבִירָנָא
 לְהוֹן קָיִם קָדְמָא דְאַפִּיקִית־יְהוֹן מֵאֶרְעָא
 דְּמִצְרַיִם לְעֵינֵי עַמְמִיָּא לְמַחֲוִי לְהוֹן לֹאֲלֵהָא
 אֲנִי יְיָ : מו אֲלֵוִן קָמִיָּא וְדִיעִנָּא וְאוּבִרְחָא
 דִּיהֵב יְיָ בֵּין־מִימְרֵיהָ וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּטוֹרָא
 דְּסִינַי בְּיַד־דְּמֹשֶׁה : א וּמִלִּיל יְיָ עִם־מֹשֶׁה
 לְמִימְרָ : ב מִלִּיל עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימְרָ
 לְהוֹן נְבִיר אֲרִי נִפְרִישׁ נֶדֶר בְּפוֹרְסָן נִפְשָׁתָא
 קָדִם־יְיָ : ג וְהָיָה פוֹרְסָנִיהָ דְּדָכְרָא מִבְּר
 עֶשְׂרִין שָׁנִין וְעַד בְּרִשְׁתָּן שָׁנִין וְהָיָה פוֹרְסָנִיהָ
 חֲמִשִּׁין סֶלְעִין דְּכֶסֶף בְּסֶלְעֵי קוֹדֶשׁ :
 ד וְאִם־נִקְבָּתָא הִיא וְהָיָה פוֹרְסָנִיהָ חֲמִשִּׁין וְעַד בְּרִשְׁתָּן

עשרין

דש"י

ואל־אֶחָד מִתּוֹמֵהּ תִּקְוֹמוֹת יַעֲקֹב נִטְלָה אֹתָם מִשְׁחוֹן שֶׁל אֱלֹהִים עֲרֹכָן שִׁכְלָה וְחֵסֶד גְּלוּתֵי כֹחַ : וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב . לְמַחֲמַת
 חֲתוּרָתִי כְּלוּמַר כְּדֹלִי הוּא יַעֲקֹב הַקָּטָן לְכָל־זֶה אֵינִי כְּדֹלִי הִרִי יִלְחַק עִמּוֹ וְזֶה אֵינִי כְּדֹלִי הִרִי אֶחָדֵם עִמּוֹ שֶׁהוּא כְּדֹלִי וְלִמֵּה לֹא־נִלְחַמְתִּי וְזָכַרְתִּי
 כִּי־נִלְחַמְתִּי אֶת־הַמִּצְרִיִם לְפָנַי לְמַדּוֹר זְנוּחָתָם עַל הַחוּבָה : (בג) יַעֲוֹבִיעֵן . גְּלוּל וְכַנּוּל אֶחָד בְּהַשְׁפָּטִי מֵחַסְדִּי :
 (מד) וְאֶף־גַּם וְאֶת־ וְאֶף־לִכְלוּ אֵינִי עוֹשֶׂה וְזֹאת הַפּוֹרְעֻמּוֹת אֶחָד אֶת־רֵעֵי־בְּהוֹתָם בְּאֶרֶץ חוּבִיָּהֶם לֹא מֵאֲפִתִּים לְכַלּוֹתָם וְלִהְיֶה
 בְּרִיתִי אִתְּכֶם : (מה) בְּרִית־דְּאִשׁוּבָם . שֶׁל־שִׁטְטִים : (מו) וְהַתּוֹרָה . אֶת־כַּתְּבֵת וְאֶת־כַּתְּבֵל פֶּה מוֹדֵד שְׁכֵלֵם נִתְּנָה
 לְמֹשֶׁה בְּסִינַי : (ב) כִּי־יִפְלֵא . יִפְרִישׁ כֹּחֵי . בְּעֶרְכָּךָ נִפְשָׁת . לִיתָן עֶרְךָ כַּפְּסוּלוֹמֵר עֶרְךָ דְּכֶר סַנְפָּסוּ מְלוּחֵמוּ עֲלֵי :
 (ג) וְהָיָה עֶרְכָּךָ וְגו' . אִין עֶרְךָ וְהִלְשָׁן דְּמִיִם אֱלֹהִים בֵּין־בֵּין שֶׁהוּא זֶה . כִּפִּי־שִׁנִּי הוּא הַעֶרְךָ הַקָּטָן עֲלֵי כַּפְּדֵסָה זֶה :
 עֶרְכָּךָ . כִּי־עֶרְךָ וְכַפְּסוּלוֹמֵר לֹא־דַעֲתִי מֵאִי־הוּא לְשׁוֹן הוּא (ד) : (ה) וְאִם מִבֶּן חָמֵשׁ שָׁנִים . לֹא־יִהְיֶה הַנֶּדֶר קָטָן אִין
 דְּכַבְרֵי קָטָן כְּלוֹם אֱלֹהֵי־רֹאשׁוֹ שֶׁאִין עֶרְךָ הַקָּטָן שֶׁהוּא בֵּין חָמֵשׁ שָׁנִים עֲלֵי : (ו) וְאִם מִבֶּן שִׁשִּׁים שָׁנִים וְגו' . כַּסְּוִיעֵי לִימֵי הַקֹּדֶשׁ הַאֲשֶׁר קְרוּבָה
 לְכַפְּסוּלוֹ לְפִיכָּ הֵיכָל פּוֹתֵת בְּהַזְדַּקְנוֹ וְיִתֵּר עֲשֵׁלִים כְּעֶרְכּוֹ וְהֵאֱמַר אֵינִי פּוֹתֵת אֱלֹהִים כְּעֶרְכּוֹ (עֲרֹכָן ט) דְּאוּרִי אִינְשֵׁי סִכָּל
 כְּבִיתָא

מה יצאצא ההדושי ומשקביק מנהון ומירעי ער
 שובי שמיטתא קר יוסין יהיא צדיק מנכון והינון ערעין
 נת חוביהון לונטין חלף בירכו ומטוין עליהון מיקלא גד
 קביל מיקלא הוא מטול דהינון בסידוי דעי קצו פת קמי
 אוביחי רתוקת גפשיהון : מר ואוף על כל דא
 אבהים ותהון במיקרי פד יהוויין גליין קאכע בעלי דקביהון
 לא אקאטעוין במלכותא דקביל ולא יקמק מיקרי זרתהון
 במלכותא דקמי למשצאיתיהון במלכותא דגון למקסוק
 קימי עמהון במלכותא דאדום ארום אגא הוא : אללהון

וצרעא השבוע מנהון ומירעי נת שובי שמיטתא כל יומק
 בתנת צדו מנהון ואינון יקרוקו נת חוביהון מכלא חלף
 מכלא וסדרין חלף סדרין נת סדר דעי קאמו :
 דלחוד בתנא פי מויהון שרין צרעא בעלי דקביכו לוי
 מאקיות ותהון במלכותא דקביל ולא רתוקת ותהון במלכותא
 דקמי ולא שצית ותהון במלכותא דגון למיקסה קימי
 עמהון במלכותא דאדום ארום הוא : אללהון ביוקא
 גוג :

ביומי דגוג : מה ורביקא לתון קים דתימית עם אבהתהון קדמי דרדיקית ואשיקית ותהון פריקון מצרעא דמוצרים
 ותקעין כל עממא נת כל גבורתא דעברית לתון מטול למתוי לתון לאלהא אגא : מו אלון קמיניא וסדרו דיעא
 ומיבת אוביחא דים : בון מיקריה ובון בני ישראל בגוורא דפשי על דא רמשה : א ומליל : עם משה למימר :
 ב מליל עם בני ישראל ומיטר לתון גבר ארום שריש פירוש וקרא בעילוי גפשתא לשקא בן : ג ויהי
 עלוניה דביר דבר מן פד עשרין שגין ועד פד שמיין שגין ויהי עלוניה חמשין סילעין וגי : ד ואין ברק נוקבא
 היא ויהי עלוניה תקתון סלעין : ה ואין מבר תמש שגין ועד פד עשרין שגין ויהי עלוניה דביר דבר עשרין
 סלעין

באר רחובות דקדוקי רשי

(א) דלעי חסוד המקרא דלאו לנוכח הזכר קא עשתי קרא הוי לנוכח באוס ערך בנף תדא לכן קאמר רש"י ונפל הכפ"ץ לא ידעתי
 מאיזה לשון הוא כי בודאי ישאיה לשון שמדברים ככפל הכפ"ץ ומה שנתנויה הרב בחורחי על רש"י והלא כהנרת כהנים
 דרש הכפ וכו' וכו' כדא לתרן משום דיש לדקדק בכדרי רש"י דהוי למימר כקדור כפל הכפ לא ידעתי מאיזה לשון הוא חלף דגם רש"י ידע מדרש
 דתורת כהנים וניחא ליה חלת ערבך הראשון אבל עליו כפרשה זו יותר ויותר ככולם הכפ כוסכס כמלת ערבך וקשיא ליה לאחריני חס שאמר
 כפל הכפ"ץ רצה לומר דכולה פרשה לא ידעתי מאיזה לשון הוא עין בערין פ"ה חסנה גומ"ל בתוספת י"ט ד"ס ערדיו :
 גשלם פרשה בחוקותי עם ספר תורה כהנים : בעזרת כורא עליונים והחתוננים :

דשב"ם

(א) והאדן תעוב : כחשכון ביטול שבועות שיתרצה ויכופר עונם : או וזכרתיו ותרץ : מן רצה כמו ויבן מן טה : יען
 ובינן כמשפטי חסודות חוקותי געלה בפסם : (מה) ברית ראשונים : אשר למוענס הולאתי חותם : (מו) בהר סיני ביד משה :
 סכן התמיכה פרשת שמות וידבר וי' אל משה בהר סיני : וגם נזכר בתוכחות האלה בשביל השמיטה הם כדכתיב כל ימי השמה תסבות :
 כי כל עונות של פרשת בהר סיני שמיות ויוכלות מדבר זשלות עבדים וחזרת קרקעות לכן נאמר כלן בתוכחות של עבירות השמיות
 בהר סיני הכל בפסם אחת : (כ) כינפלא : יבדיל כמון לשון מפרש מהנדר דריך למדש כתיבה סגין הוא מודר וכמה טול מודר :
 (ג) ערבך : שני הכפין כפל טול כמו שתאמר מאוס אדומות מן לכן לכנונית :

מכלל יופי

גאלת כיו : וחלת ברית חושכת אחרת עמה וכן הוא את כריתי
 ברית יעקב כי לעולם לא יבא סוף עם הכמו וכן ראשיתם שטיכס
 ראשיתם ראשי שבטכם :
 (א) (וען זביען) : נכפל להודיע כי הרבה טעמים
 ישל טול טולם ולגלותם בעבור כך ובעבור כך : בקשקה :
 נהפך הקסין חטף בבית להקל והא הנקבה רפר
 ורינה במפיק וכמכלל סימן ב"ב כחלל הוא שאם תחלת המלה
 קמין חטף שאינו עם שוא אלא הוא לבדו כשיהיה אחריו
 רזשה כמו ישעיה ט"ו והיתה אדמת יהודה למצרים
 דתקא : יהיו אותיות כלב עליות עליה בשוא כמשפטה

זכא מלת בהשמה הבית עקמץ חטף והקמץ חיר
 משפטו להיות תחת האוהיה משפט המלה בקשקה
 הבית בשוא זההא בקמץ חטף כמו בלי ימי קשקה
 ולהקל על הוא הסבו הקמץ תחת הבית
 הסבו כמלת קשקה : (מד) (ואף גם) : באושי
 דבויים : באחר ויספיק באחד מהסאלא שבאר
 לתוספת רבוי :
 כז (ג) (ערבך) : חקף לנכח הכון ואיננה מוספת
 כאשר חשבו רביס דוצה לומר בערד שרשיים
 עליון היה ועניו השווי והשומא וכן בערבך הכון :
 והערך

עשרים שנה והיה ערכה הנזכר עשרים שקלים ולקבה עשרת שקלים : ו ואם מבן הדש ועד בן חמש שנים והיה ערכה הנזכר חמשה שקלים בסף ולקבה ערכה שלשת שקלים בסף : ז ואם מבן ששים שנה ומעלה אם זכר והיה ערכה חמשה עשר שקל ולקבה עשרת שקלים :

ח ואם מבן הוא מערבף והעמידו לפני הכהן והעביר אתו הכהן על פי אשר תשיג יד הנזכר יעריכנו הכהן : ט ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן ליהוה כל אשר יתן ממנו ליהוה יהיה קדש : י לא יחליפנו ולא ימיר אתו טוב ברע או רע בטוב ואם המיר ימיר בהמה בבהמה והיה הוא ותמורתו יהיה קדש : יא ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן ליהוה והעמיד אתה בהמה לפני הכהן :

יב והעביר הכהן אתה בין טוב ובין רע כערבך הכהן בן הקרי : יג ואם יגאלת ונסף מישתו גל ערבך יד ואי כי יקדש אח ביתו קדש ליהוה והעריכו הכהן בין טוב ובין רע כאשר יעריך אהו הכהן בן יקום : טו ואם המקדש יגאל את ביתו ונסף חמישית בסף ערכה עליו והיה לו : טז ואם משנה אחתו יקדש איש ליהוה והיה ערכה לפי זרעו זרע תמר שערים

מצוה ש"א

מצוה ש"ב

מצוה ש"ג

מצוה ש"ד

חמישי

ז שביעי

מצוה ש"ה

עשרין שנין ויהי פורסניה דדכרא עשרין סלעין ולקבתא עשר סלעין : ו ואם מבר ירמא ועד בר חמש שנין ויהי פורסניה דדכרא חמש סלעין דכסף ולקבתא פורסניה תלת סלעין דכסף : ז ואם מבר שתין שנין ולעלא אמ דכורא ויהי פורסניה חמש עשר סלעין ולקבתא עשר סלעין : ח ואם מספן הוא מפורסניה ויקמיניה קדם כהנא ויפרוס יתיה כהנא על מימר דמדביק יד נדרא ופרסניה כהנא : ט ואם בעירא דיקרבון מנה קורבנא קדשין כל דיתן מנה קדשין יהי קודשא : י לא יחליפניה ולא יעבר יתיה טב בביש או ביש בטב ואם חלפא יחליף בעירא בבעירא ויהא הוא וחלופיה יהי קודשא : יא ואם כל בעירא מסאבא דלא יקרבון מנה קורבנא קדשין יקום ית בעירא קדם כהנא :

יב ויפרוס כהנא ית הבין טב ובין ביש כפורסן כהנא בן יהי : יג ואם מפרק ופרקניה וינסף חמישית על פורסניה : יד ונבר ארי יקדש ית ביתיה קודשא קדם יי ויפרסניה כהנא בין טוב ובין ביש כהנא ויפרוס יתיה כהנא בן יקום : טו ואם דאקדש ויפרוק ית ביתיה וינסף חמש כסף פורסניה עלוהי ויהי ליה : טז ואם מחקל אחסנתיה וקדש נבר קדשין ויהי פורסניה לפוס זרעיה בר זרע כור שעורין בחמשין סלעין דכסף : אם

אם

סלעין רלוקבא עשר סלעין : ו ואין סבר רחא ועד בר חמש שנין ויהי עלויה דבר דבר חמש סלעין דכסף
 ודכחא גוקבא עלויה חלקא סלעין דכסף : ז ואין סבר שתיין שנין ולעיקרא אין ביר דבר ויהי עלויה חמסר סלעין
 ולקבא נוקבא עשר סלעין : ח ואין כספן הוא ממיפת עלויה וימימינה קדם כהנא ועליונה כהנא כמיפת דמדביק יר
 גוריא היקדן עליונה כהנא : ט ואין בעירא דיקרבון
 מינה וגו' : י לא ישלחמינה לא יפרג יתיה שלים כדביה
 מוקא גורביה כומא בשלמים ואין מיפרוג יפרג בעירא
 כבעירא יהוי יהוא ופירוניה יהוי קודשא : יא ואין
 קל בעירא מסאבא דלא יקרבון מינה קודבנא קדם :
 ויקם ית בעירא קדם כהנא : יב ועלי כהנא יהיה
 בין טב לבין ביש הוקבא דיעלי כהנא היקדן יהוי :
 יג ואם מיפרוג יפרקניה ויוסף חומש דמיה על
 עלויה : יד ויגבר ארום יקבש ית בימיה קודשא קדם
 ועליונה כהנא בין טב לבין ביש היקבא דמעלי כהנא
 היקדן יקום : טו ואם בין דבמקדיש יפרוק ית בימיה
 ויוסף חומש כסף עלויה עלוי יהוי דיליה : טז ואין
 מן תקיל אחסנתיה יקדש גבר קדם : יז ויהי עלויה כמיפת
 זרעיה אחר דמקדש בית כור שעורין כחמשין סלעין
 דכסף

רשי"ה

כתיב פחא כתיב סתא כתיב סימא כתיב אומיטנא טבא כתיבא : (ח) ואם מך הוא - שאין ידומשת ליתן הערך הזה :
 והעמידו - לערך לפני הכהן ועירכנו לפי השנת ידו של מעריך : על פי אשר השיג - לפי מה שיש לו יסדרנו וישאיר לו כדי חיינו
 מטה כר וכסת וכלי אומנות אם היה חומר משאיר לו חמורו : (ט) כל אשר יתן מכנו - חמר רגלה של זו עולה דכריו קיימין ותמוכר
 לזרכי עולה דמיה חולין חוץ מדנויותו האכר : (י) טוב ברע - תם סכעל מוס חורע טוב - (ח"כ חמורה ט) וכל שכן טוב
 בטוב ברע : (יא) כל בהמה טמאה - (ח"כ חמורה לב) כעלת מוס הכתוב עדכר שהיא טמאה להקריבה ולמדך הכתוב
 שאין קדשים תמימים יולדן לחולין כפדיון אלא אם כן הוממו : (יב) בערך הכהן כן יהיה - לשאר כל אדם הכא לקנות מיד הקדש :
 (יג) ואם גאל יגאלנה - סכעלים החמור הכתוב להוסף חומש (ח"כ) וכן במקדש בית וכן במקדש את הסדה וכן פסדיון מעשר
 שני סכעלים חומסין חומש ולא שאר כל אדם : (יד) והיה ערכך לפי זרעו - לא כפי שוויה אחת סדה טובה ואחת סדה רעה פדיון
 הקדש שיש בית כור שעורים כחמשים שקלים כן גורת הכתוב והוא טבא לגאלה בתחלת היוכל ואם לא לגאלה לאחזקו
 מלע ועמדיון לשנה לפי שאינה הקדש אלא לחנין שני היוכל שאם נגאלה הרי טוב ואם לאו הגזכר מוכר' כדעו' הללו לאחר ועומדת ביד
 הלוקח עד היוכל כשאר כל השדות המכורות וכשהיא יולאת עידן חוררת לכהניס של אחתו משמר שהיוכל כונע בו ומתחלקת ביניהם וכו'
 מחשפט

רשבי"ה

(ט) כל אשר יתן חמור לה' - אם הקדשו טמא - יהיה קודש קרבן ולא כדק הבית : (יא) ואם כל בהמה טמאה - של קדש שהוקדשה
 לקרבן ונעשה טמאה בעלת עומ : והעמיד את הבהמה לפני הכהן וישיא כדמיה קרבן - (ס"א מ"ה ד') ואם אכר הגזכר לאיש אחר - לא
 יוכל בעלה לפדותה עוד אלא מתחלקת לכהניס כיוכל

מכלל יופ"ה

(ח) (והעריך) - ענינו השווי והשומא וכן יערכנו
 הכהן : (י) (לא' ח' ליפנו) - ענינו ההחדשות החמורה :
 (יא) (ואם כל בהמה טמאה) - פירשו רבנן ריעו ז"ל
 בהמה שהורה בעלת מוס ולפי שהיא כטמאה אצל המזבח
 קראה טמאה שבהמה טמאה ממש ככר אמר למטה חמורה
 ואם כבהמה הטמאה ופדה בערכך :
 שדה 40 מ (י) שדה

שערים בחמישים שקל כסף : יז אם
 משנת היבל יקדיש שדהו בערבך יקום :
 יח ואם אחר היבל יקדיש שדהו וחשב-
 לו הכהן את הכסף על פי השנים הנותרות
 עד שנת היבל ונגרע מערבך : יט ואם-
 כאל יגאל את השדה המקדיש אתו ונסף
 חמשית כסף ערבך עליו וקם לו : כ ואם-
 לא יגאל את השדה ואם מכר את השדה
 לאיש אחר לא יגאל עוד : כא והיה
 השדה בצאתו ביבל קדש ליהנה בשדה
 החרם לכהן תהיה אחותו : כב ואם את-
 פדה מקנתו אשר לא משדה אחותו יקדיש
 ליהנה : כג וחשב לו הכהן את מכסת
 הערבך עד שנת היבל ונתן את הערבך
 ביזם ההוא קדש ליהנה : כד בשנת היבל
 ישוב השדה לאשר קנתו מאתו לאשר לו
 אחות הארץ : כה וכל ערבך יהיה בשקל
 הקדש עשרים גרה יהיה השקל : כו אך-
 בכור אשר יבכר ליהנה בבחמה לא יקדיש
 איש אתו אם שור אם ישה ליהנה הוא :
 כז ואם בבחמה תשמאה ופדה בערבך
 ויוסף חקשתו עליו ואם לא יגאל ונמכר

אם משנת היובל יקדיש יקום : יח ואם אחר היובל יקדיש
 שדהו וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים הנותרות
 עד שנת היובל ונגרע מערבך : יט ואם
 כאל יגאל את השדה המקדיש אתו ונסף
 חמשית כסף ערבך עליו וקם לו : כ ואם
 לא יגאל את השדה ואם מכר את השדה
 לאיש אחר לא יגאל עוד : כא והיה
 השדה בצאתו ביבל קדש ליהנה בשדה
 החרם לכהן תהיה אחותו : כב ואם את-
 פדה מקנתו אשר לא משדה אחותו יקדיש
 ליהנה : כג וחשב לו הכהן את מכסת
 הערבך עד שנת היבל ונתן את הערבך
 ביזם ההוא קדש ליהנה : כד בשנת היבל
 ישוב השדה לאשר קנתו מאתו לאשר לו
 אחות הארץ : כה וכל ערבך יהיה בשקל
 הקדש עשרים גרה יהיה השקל : כו אך-
 בכור אשר יבכר ליהנה בבחמה לא יקדיש
 איש אתו אם שור אם ישה ליהנה הוא :
 כז ואם בבחמה תשמאה ופדה בערבך
 ויוסף חקשתו עליו ואם לא יגאל ונמכר

בערבך ריש

יתפריק

המשפט האמור בחקלים מזה ועליו אפרשנו על מדר במקראות : (יז) אם משנת היובל יקדיש וגומר . אם משנת השנה היובל
 יקד הקדיש וכל זה לנאחל עוד : בערבך יקום . כערך הזה האמור ביה . חמישים כסף יתן : (יח) ואם אחר היובל יקדיש .
 וכן אם הקדיש משנת היובל וכשהיה כד נזכר וכל זה לנאחל אחר היובל : וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים הנותרות
 כפי השבון כגד כרו קצב דמיה של ארבעים ותשע מנה תחשים שקל כרו שקל לכל שנה ושקל יתר על כולו והשקל ארבעים ומחנה פונדיון כד
 פליג ופונדיון לשנה אלה שחמר פונדיון אחד לכולן ואחרו רכותינו שאותו פונדיון קלכון לפרושות והכל לנאחל יתן פליג ופונדיון לכל שנה
 לאיסם הנותנות עד שנת היובל : ונגרע מערבך . פונדיון השלים משנת היובל עד שנת הפדיון : (יט) ואם גאל יגאל . הקדוש
 חותו יוסף חוקש על הקמה הזאת : (כ) ואם לא יגאל את השדה . המקליש : ואם מכר . לנזכר : ארץ השדה לאיש
 אחר לא יגאל עוד : לשונות חקלים : (כא) והיה השדה בצאתו ביובל . קיד הלוקחין הנזכר כדכר שח' שלנת היובל
 ע

דכסף ז' י"ו אין משמא דויבלא יקדיש תקלא דה
 כעילוייה וקום : יח ואין בברר ויבלא יקדיש תקליה
 ויבויק ליה בהנא ית סכום ספסא כמיסת שניא דמשימירן
 עד שמא דויבלא וקנבי ליה מן עלויה : יט ואין
 כפרוק ופרוק עת תקלא דין דאקדיש דהיה וייספ חוקים
 כסף עלויה עלוי וקום ליה : כ ואין לא ופרוק ית
 כא ויהי מקרא וימקיה בייבלא קודשא קדם יי הי
 בתקל אפרשא לכהנא דהו אסתמיה : כב ואין ית
 תקיל ובינו דלא מן תקול וגו' : כג ויבויק ליה
 כדקא ית סכום דמי עלויה עד שמא דויבלא
 דהו ית עלויה ביימא דהו קודשא קדם יי :
 כד בשמא דויבלא יתוב תקלא למן דבניה כניה
 למאן דיהיה אסתמא ארעא : כה וכל
 עלויה יחי כסלעי קודשא עשריו מעין הנא סלעא :
 כו ברם בוקרא דיתקרב לשמא דיי בכערא לית אפשר
 דיקדיש גבר ודניה אין חור אין אימר לשמא דיי הוא :
 כז ואין בכערא כסאבא ופרוק בעילוייה וייסוף
 דומק רבוי עלוי ואין לא מתפרק ועבדו כדמי עלויה :
 ברם

ואין משמא דויבלא יקדיש תקלא דה
 ואין מפרק ופרוק ית תקלא דין דמקדיש דהיה וייסוף דומק
 סלעין דכסף עלויה עלויה וקנבי ליה :
 תקלא ואין ויבויק עת תקלא לנדר חובו לא יתפרק חוב :
 קודשא לשמא דיי בתקל אפרשו :
 ואין ית תקל וביניה יקדיש לשמא דיי :
 ותקשיב ליה בהנא ית אפרשות עלויה עד שמא דויבלא
 וימא ית אפרשות עלויה ביימא דהו קודשא לשמא דיי :
 בשמא דויבלא יתוב תקלא לדין דין ויבויק דהיה מן גביה לנדר
 דאיר ליה אסתמא ארעא :
 וכל עלויה יחי כסלעא קודשא :
 לחד בוקרא דיקדיש קדם יי בכערא אין חור אין אימר
 לשמא דיי הוא :
 ואין בכערא כסאבא ופרוק בעילוייה וייסוף דומק דמור
 עלוי ואין לא יתפרק ועבדו בעילוייה :
 לחד

רשי

גוד לוקחיה כוונת : קודש לה' . לא קיטו להקדש כדק הבית ליד הכוזב אלא כשדה החרס הנתון לכהניס שנאמר (במדבר י"ח) כל
 חרס כישראל לך יהיה אף ו תתחלק לכהניס של אותו חומר שיום הכפורים של יוכל פוגע בו : (כב) ואם את ישראל כקנתו וגומר
 מלוקח בין שדה מקנה לשדה אחוזה שדה מקנה לא תתחלק לכהניס ביוכל לפי שאינו יכול להקדיש אלא עד היובל שהרי ביוכל היתה
 עתידה לנאת מידו ולמות לכהניס לסיכר אס בה לגולה יגאל כדמים הללו הקדושים לשדה אחוזה . ואם לא יגאל יומכרה גזר לאסר או
 אס לא יגאל הוא כשנת היובל ישב השדה לאשר קנהו מאלו אותו שהקדוש וכן תאמר לאשר קנהו הלוקח הוה האחרון מאלו וקוה הנוכל לכך
 הוצרך לומר לאשר לואות פארן מירוסת אכות וזה כשליס הראשונים שמכרוה למקדיש : (כה) וכל ערבך יהיה בשקל הקדש .
 כל ערבך שכתוב בו שקלים יהיה בשקל הקדש : עשרים גרה . עשרים מעות כן היו מתחילה ולאחר מכן הוסיפו שתות ואמרו רבותינו
 שם חנה כסף דיכר עשרים וארבע מעות לסלע : (כו) לא יקדיש איש אותו . לשם קרבן אמר לפי שאינו שלו : ואם בבהמה
 ד'טמאה וגומר . אין במקרא הוה נוסס אל הכבוד אין לומר בכבוד . בהמה עמאס וכדו כערך ומעור אין זה שהרי אין פדיון פטר מעור
 אלא

רשבים

לכהניס של אותה משמר : (כא) תהיה אחותו . של מקדיש : (כד) לאשר קנהו מאלו שהקונה אותו לא היה יכול להקדישו אלא הכיר
 שיש לו בו עד היובל : (כו) לא יקדיש איש אותו לקרבן אחר כי הוא עליו קדוש כבר לקרבן בכור : (כז) ואם בכמה הטיאס מניח יקדיש
 אדם

מכלר יופי

(כב) שדה מקנתו . שדה מקנתה הוא אשר קנהו מאחר או
 נתן לו במתנה ואמר אר לא תסדה אחותו בייס
 שדה מקנה שהוא משדה אחותו כגון שלקח שדה עמוריי שיומתי קודם
 שיטוב השדה להס ודינו כדין שדה אחותו אס הקד יו :
 (כג) (במכסה) . ענין מלן ושרשו כסס : דערבן .
 אף על פי שנגמסה עליו הא הידעה שלא

כמהנה ונה כפוחו יחושעו בתוך האהלי : (כו) (אשר
 יבכר) : כחברו מענין בכור : (לא יקדיש איש אוהו) :
 פירוש לא יקדישו לקרבן אחר : (כו) (ואם בכמה
 הטימאה) . אף על פי שאמר בפסיק שלמעלה טמנו אן
 בכור אשר יבכר לה' זה שאמר ואם בכמה הטימאה ופרק
 בערבך לא יתכן בענין בכור שהרי פטר חמור לא דהו גפחה
 בעור

כח אַךְ כָּל-חֶרֶם אֲשֶׁר יִחְרַם
 אִישׁ לַיהוָה מִכָּל-אֲשֶׁר-לוֹ מֵאֲדָם וּבַהֲמָה
 שֵׁית שֵׁנִט וּמִשְׁדֵּה אֲחֻזָּתוֹ לֹא יִמְכַר וְלֹא יִגָּאֵל כָּל-
 שְׁבִיעֵי חֶרֶם קִדְש־קִדְשִׁים הוּא לַיהוָה : כֹּס כָּל-
 חֶרֶם אֲשֶׁר יִחְרַם מִן-הָאָדָם לֹא יִפְדֶּה מוֹת
 יוֹמָת : ל וְכָל-מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ מִזְבַּע הָאָרֶץ
 מִפְּרֵי הָעֵץ לַיהוָה הוּא קִדְשׁ לַיהוָה :
 לֹא וְאִם-נִגְאָל יִגְאָל אִישׁ מִמַּעֲשָׂרוֹ
 חֲמִשִּׁיתוֹ יִסַּף עָלָיו : לב וְכָל-מַעֲשֵׂר בְּקֹר
 נְצִיאָן כָּל אֲשֶׁר-יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט הַקְּעִשִׁירִי
 יִהְיֶה-קִדְשׁ לַיהוָה : לג לֹא יִבְקַר בֵּין-טוֹב
 לְרַע וְלֹא יִמְרֹנוּ וְאִם-הִמְרָ יִמְרֹנוּ וְהָיָה-
 הוּא וְחַמּוּרָתוֹ יִהְיֶה-קִדְשׁ לֹא-יִגְאָל :
 אלה

מפטיור מצוה ש"ס
 מצוה שפא

יִתְפָּרֵק וַיִּזְדָּבֵן בַּפּוֹרְקָנִיהָ : כח בְּרַם כָּל-
 חֶרְמָא דִּיחֶרִים נָבַר קְדָסִי מִכָּל-דְּלִיה
 מֵאֲנָשָׁא וּבַעֲרָא וּמִחֻקֵּל אֲחֻסְנָתִיה לֹא יִזְדָּבֵן
 וְלֹא יִתְפָּרֵק כָּל-חֶרְמָא קוּדְש־קוּדְשִׁין הוּא
 קְדָסִי : כט כָּל-חֶרְמָא דִּיתְחַרַם מִן-
 אֲנָשָׁא לֹא יִתְפָּרֵק אֲתַקְטָלָא יִתְקַטֵּר :
 ל וְכָל-מַעֲשֵׂר אֲרֻעָא מִזְרַעָא דְאֲרֻעָא
 מִפְּרֵי אֲלֵנָא דִּי הוּא קוּדְשָׁא קְדָסִי :
 לא וְאִם-מִפְּרָק יִפְרוֹק גְּבַר מִמַּעֲשָׂרִיהָ
 חוֹמְשִׁיהָ יִסַּף עָלוּתָהּ : לב וְכָל-מַעֲשֵׂר
 חוּרִין וְעֵאָן כָּל דִּיעְבַר חֲחֹרַת חוּטְרָא
 עֲשִׂירָאָה יִהְיֶה-קוּדְשָׁא קְדָסִי : לג לֹא
 יִבְקַר בֵּין-טוֹב לְבִישׁ וְלֹא יִחְלַפִּינִיה וְאִם-
 חֲלַפָּא יִחְלַפִּינִיה וַיְהִי-הוּא וְחִלּוּפִיהָ יִהְיֶה-
 קוּדְשָׁא

רשי

אלא טלה והוא חתנה לכהן ואינו להקדש אלא הכתוב מוסב על הקדש שהכתוב של חטאה דבר כפריון בהמה שהיא שהיא וכו' וכלן דבר כפריון
 בהמה טהרה לכדק הבית : ופרה בערכך - כפי מה שיעריכנה הכהן - ואם לא יגאל - על ידי בעלים - (ח"כ) ונמכר בערכך -
 לאחרים : (כח) אך כל חרס וגו' - (ח"כ) כחלקו רכותו בדברים אומרים שם חרמים להקדש ומה חטי מקיים (במדבר
 יח) כל חרס כישראל לך יהיה בחרמי כהנים שפרש ואמר הרי זה לכהן ויש שאמרו שם חרמים לכהן : לא ימכר ולא יגאל - אלא
 ינתן לכהן - לדברי החומר שם חרמים לכהנים מפרש וקראוהו בשם חרמים והאומר שם חרמים לכדק הבית מפרש וקראוהו בחרמי
 כהנים (ערכין פח) שהכל חרמים שחרמי כהנים אין להם פדיון עד שיבואו ליד כהן וחרמי נבואה נפדים : כל חרם קדש קדשים הוא -
 החומר שם חרמים לכדק הבית חטי חרמים עפ"ן והחומר שם חרמים לכהנים מפרש כל חרם קדש קדשים הוא ללמד שחרמי כהנים חלים
 על קדמי קדשים ועל קדמי חלים ונתן לכהן כמו שפירשנו במסכת ערסין אש נדרנות דמיה ואש נדסה נותן את טוהתה : מאדם -
 (ערכין כט) כגון שהחיים עכדיו ושפחותיו הכנענים : (כט) כל חרם אשר יחרס וגו' - (ח"כ) היוצא ליהרג ואמר אחד
 ערכין על לא אחר כלום : מותיומת - הריהו לך למות לפיכך לתיפדה אין לולא דמיס ולא ערן : (ל) וכל מעשר הארץ -
 במעשר שמי הכתוב נזכר : מזרע הארץ - דגן : מפרי העץ - תירוס וינאי : לה' הוא - קנאו השם ומטולחנו נזהלך
 לעלות ולאכול בירושלים כמו שאמר (דברים יד) ואכלת למניה חלהך ויעשר דגנך תירוסך וגו' : (לא) במעשרו - ולא
 ממישר חטירו הפודה מעשר של חטירו אין מוסף חטים ומה היא נולתו כדי להתירו בלילה בכל מקום והמעות יעלה ויאכל בירושלים כמו
 שאמר (שם יד) ונתת בספקונו' : (לב) תחת השבת - כשאלעשרין מוסיאן כפתתה אחר זה והעשירי חכה בסבת נבועה
 בסיקרה להיות ניכר שהוא מעשר כן עושה לטלחים ועגלים של כל שנה ושנה : יהיה קדש - ליקרם למוכח דמו וחמוריו והבשר נאכל
 לבעלים שהרי לא נמנה עם שאר מתנות כהונה ולא חטו שיהא בשרו נתן לכהנים : (לג) לא יבקר וגו' - לפי שאמר (שם יג)
 כל ימכר כדריכס וכול יהא בורה ומוציא את היפה תלמוד לומר לא יבקר לרע בין תס בין בעל מוסם מלה עליוקדשה ולא שיקרש בעל
 מוס חלה יאכל בתורת מעשר חסור ליגווליער :

סחלת ספר ויקרא

כה ברום גר אפרשא די נפריש גבר קדם ׀
 מן קל דאירת ליה מאנשא ובעירא ותקטיל אתסנמיה
 לא יודבן ולא יתפרק קל אפרשא מן קדשין הוא קדם ׀
 כט קל אפרשא די תפרש מן אנשא לא יתפרק בקספא
 אלהו בעדניו ובעניבסר קדשין ובעניבסר בהמין קדם ׀
 קטיל דין קטול מתעייב ׀ ל וכל מעשרא דארעא
 מנרעא דארעא ומפרי אילנא דין הוא קדש קדשין הוא
 קדם ׀ לא ואין כפרוק ופרוק גבר כמעשריה חומש
 דמין יוסף עלוי ׀ לב וכל מעשרא דתורי ועני כל
 דתלפין תחות שרביטא עשיראה יהי קדשא קדם ׀
 לג לא יפושש בין טב לביש ולא יפרגיה ואין
 מפרג יפרגיה ויהי הוא ופירוניה יהי קדשא לא יתפרק
 אלין

לחוד כל אפרשו די נפריש גבר לשקמא דין מן קל דאירת
 ליה מן בני אנשא ובעירא ׀ כל אפרשות קדשין
 הוא לשקמא דין ׀
 כל אפרשו דאפרשו מן בני אנשא לא יתפרק מתקטילא
 ותקטיל ׀
 לשקמא דין הוא קדשא לשקמא דין ׀
 ואין מפרק ופרוק גבר מן מעשריה חומש דמין יוסף
 עלוי ׀
 וכל מעשרא דתורא ודענא כל דיעבר תחות שרביטא
 עשיראה יהי קדשא לשקמא דין ׀
 לא יפושש בין טב לביש ולא יפרג יתיה ואם פרגא
 יפרג יתיה ויהי הוא ופירוניה יהי קדשא ולא יתפרק
 אלין

רשב"ם

קדם • כמותה יש פדיון • וכמה טעמה ממש פירושה חכמים שלמים כבעלי נזמים כמו (ס"א שפי' דש"י) דין אין לו פדיון •
 (ב) מעשר סרין • מעשר שני :

חסלת אם בחקותי מיסוד רבינו שמואל : חסלת הורת כהנים :

מבלל יופי

בערך כיוצא בשה : הנה זה החרס ולא יזכר ולא
 (כח) אך כל החרס אשר יחלל כי הוא לזרים קדש קדשים
 יחנם) : ענין השחתה • וימעלו בו אם יהיו מענו חבל
 ואף על פי שאין הדבר הוא לכהנים הוא כחולין לכל דברין
 כי כן כתוב כל החרס כישראל לך יסיהר"ל שישתמש כולל לזכור :
 כאלו משחת שלא יהנה מוכנו :
 מואדם • הנה האדם אשר לו הוא עבדו ואמתו הכנענים
 שנופס קניו לו • ואמר מכל אשר לו להעיר שאין
 ראוי לאדם שיתרים כל אשר לו ויזטרך אחרוה לכריות וכן מואדם
 וכהמה ונוסדה אחותו קנת קניו ולא כלו • וכן התקינו רבותינו

לכענין דקה המכונה אל יזכור יותר ממונש :
 (כט) (כל החרס אשר יחרס מן האדם) • הבנין הפעל
 ענין הריגה ופירשו רבותינו ז"ל באדם היוצא ליהרג ואמר
 ערכי עלי או דמי עלי או אדם אחר אמר עליו ערך זה ערלי
 אינו הוייב כלום שהרי זה כמת הוא והטרה אין לנערך ואין
 לודמים לפיכך אמר לא יפרה מורה יומח כלומר אחר
 שמות יומת אין לו פדיון : (ל) (מעשר הארץ) •
 בישקל קצבה אדמה אדא שהכום פרוחה
 מפני העין : (לא) (מפשיטרו) • היתה ראווה
 העין בשוא כמו קצבו אל • שנפתחה טפני
 שהיא גרוגית •

תם ונשלם ספר ויקרא • בעזרת האל הנאור בנבורה :

ויקרא כז בהקתי

אונקלוס

לך אלה המצוות אשר צוה יהוה את משה
אל בני ישראל בהר סיני :
קודש לא יתפריק : לך אליו פקודיא
דפקיד יי ית משה לבני ישראל בטורא
דסיני :

ומפטרוני בירמיה בסימניו : ע"ה עו"א סימן :

חוק

חוק

סכום הפסוקים של ספר זה שמנה מאות וחמשים ותשעה . וסימן נמ"ף וחציו והנוגע בכשר חוב : ופרשיותיו
עשרה : בא גר סימן : וסדריו כ"ג . ובהורתו יהגה יוטס ולילה סימן : ופרקיו כ"ו . ואהיה עטן
ואברכך סימן : כגיין הפתוחות נ"ב . וסתומות מ"ו . וסך הכל צ"ח . וסימן דודי צח וארום :

יונתן בן עוזיאל

לך אליו פקודיא דפקיד יי ית משה ולית אפשר
לתקא בהון מבעם ופקדיגון מטול לאתווא ורעהון לנת
בני ישראל בטורא דסיני :

ירושלמי
איליו פקודיא :

חוק

חוק

חסלת ספר ויקרא בה

על	ידי הפועל העוסק במלאכת הקודש באמונה ועצר ורוקר מאיר בן בה"ר צבי הירש ז"ל . מק"ק
ועל	פ"פ דאדר : ממשפחת בט"ש ווא :
ועל	ידי הפועל העוסק במלאכת הקודש באמונה ועצר ורוקר יצחק יבונה איצק בן בה"ר אהרן זעליג ז"ל . מק"ק
ועל	פ"פ דאדר . ממשפחת זק"ס .
ועל	ידי הפועל העוסק במלאכת הקודש באמונה ועצר ורוקר קלמן בן בה"ר מאיר יצ"ו . מק"ק פפ"דא :
ועל	ממשפחת בט"ש ווא :
ועל	ידי הפועל העוסק במלאכת הקודש באמונה ועצר ורוקר שמואל בן בה"ר משה ז"ל מק"ק פפ"דא :
ועל	ממשפחת ווירטנהיים :
ועל	ידי הפועל העוסק במלאכת הקודש באמונה החתן משה בן מוה"ר ברוך יצ"ו . מק"ק פ"פ דאדר :
	נכר הרב הספורס מוה"ר מרדכי טאקליס אב"ד דק"ק ברלין :

הפטרת מספר ויקרא

כב

הפטרת ויקרא בישעיה כסיון מ"ג :

עם-עולם וא-צורת וא-צד תבאנה יגידו
 לקו : אל-תפחדו ואל-תתרוהו הלא מאז
 השמעתיה והגדתיו ואתם עמי היש אלוה
 מפלגני ואין צור בלי-ידעתי : וצדי-פסל
 כלם תהו וחמודיהם בל-יועילו ועד-הם
 המה נקוד-עליו בל-יראו ובל-ידעו למען
 יבשו : מי-יצר אל ופסל נסך לבלתי
 הועיל : הן כל-חבריו יבשו והרשים המה
 מאדם יתקבצו כלם ועמדו יפחדו יבשו
 יחד : חרש ברזל מעצד ופגל בפתם
 ובמקבור יצרהו ויפגלהו בנרוע כהו גם-
 רעב ואין פח לא-שתה מים ויגף : חרש
 עצים נטרו קו יתאברו בשרד יעשרו
 במקצעות ובמחונת יתאברו ויעשהו
 כתבנית איש כתפארת אדם לשבת בית :
 לכתת-לו ארזים ונקח תרזה ואלון ויאמץ-
 לו בעצי-יער נטע ארז וקטנה וגשם יגדל :
 והנה לאדם לבגד נקח מהם ויהם אף-
 ישק ואפה לחם אף-יפגל-אל וישתהו
 כסמיו עשהו פסל ויסגד-למו : חציו
 שרף במו-אש על חציו בשר יאכל יצלה
 צלי וישבע אף-יהם ויאמר האח המותי
 ראיתי אור : ושאריתו לאל עשה לפסלו
 וסגוד-יחיו לו וישתהו ויתפלל אליו
 ויאמר הצילני כי אלי אתה : לא ידעו ולא
 יבינו כי טח מראות עיניהם מה שקיל לבתם :
 ולא-ישיב אל-לבו ולא בעת ולא-תבונה

זו יצרת לי תהלתי וספרו : ולא-אתי קראת יעקב כי-יגעת בי ישראל : לא הביאת לי שרה ילתיך ובחיה לא כפרתי לא העברתיך במנחה ולא הוגעתיה בלבונה : לא-ק-ית לי בכסף קנה ותלב ובחיה לא הרויתני אך העברתני בחטאותיה הוגעתני בגונתיה : אנכי אנכי הוא מזה פשיעה למעני וחטאותיה לא אזכר : הוכירתי נשפטה יחד ספר אתה למען תצדק : א-יה הראשון חטא ומליצה פשעו כי : ואחלל שרי גדש ואהנה לחרם יעקב וישראל לגדופים : ועתה שמע יעקב עבדי וישראל בחרתי בו : כה-אמר יהוה עשה ויצרף מבטן ועונך אל-תירא עבדי יעקב וישרון בחרתי בו : כי אצק-מים על-צמא ונוולים עני-יבשה אצק רוחי עלי- זרעך וברכתי על-צאצאיה : וצמחו בבין חציר בערבים על-יבלי-מים : זה יאמר ליהוה אני וזה יקרא בשם-יעקב וזה יכתב ידו ליהוה ובשם ישראל יבנה : כה-אמר יהוה מלך-ישראל וגאלו יהוה צבאות אני ראשון ואני אחרון ומבדעתי אין אלקים : ומי-כמוני יקרא ויגידה ויערבה לי משומי

עם
 פסל
 פגל
 פתם
 פגל
 פתם

לאמר הוציו שרפתי במו-אש ואף אפיתי
 על-דגתלוי לחם אצלה בשר נאכל ויתרו
 לתועבה אעשה לבול עץ אסגוד : רעה
 אשר לב הותל הטוה ולא-יציל את-נפשו
 ולא יאמר הוא שקר בימוני : זכר-אלה
 יעקב וישראל כי עבדי-אתה יצרתך
 עבד-לו אתה וישראל לא הנשני : מוציתי
 כגב פשיך וקענן חטאתך שובה אלני כי
 נאלתיך : רנו שמים בי-עשה יהוה הריעו
 סהתנות ארץ קמץ מים פצחו הרים רנה
 גער וקל-עץ בו כי-נאל יהוה יעקב
 ובישראל יתפאר :

הפסרת צו את אהרן בן משה כסימן ו :

כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל
 עלותיכם ספו על-זבחיכם ואכלו
 בשר : כי לא-דברתי את-אבותיכם ולא
 צויתים ביום הוציא קרי הוציא אותם מארץ
 מצרים על-דברי עולה ונבח : כי אם-
 את-הרכב הוה צויתי אותם לאמר שמעו
 בקולי והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו-לני
 לגם והלכתם בכל-הדרך אשר אצוה אתכם
 למען יושב לכם : ולא שמעו ולא-הטו
 את-אונם וילכו במעצרת בשררות לכם
 הרע ויהיו לאהור ולא לפנים : למן-היום
 אשר יצאו אבותיכם מארץ מצרים עד
 היום הוה נאשלח אליכם את-כל-עבדי
 הנביאים וס השכם ושלוח : ולוא שמעו
 אלי ולא הטו את-אונם ויקשו את-ערפם

הרעו מאבותם : ודברת אליהם את-כל-
 הדברים האלה ולא ישמעו אליך וקראת
 אליהם ולא יענוכה : ואמרת אליהם זרה
 הנני אשרי-לא-אשמנו בקול יהוה אלהיו ולא
 לקחו מוסר אבדה האמונה ונכרתה מפהם :
 נני נהרך והשליכי ושאי על-שפים קינה כי
 מאס יהוה נישש את-דור עברתו : כי-שו
 בני-יהודה הרע בעיני נאם-יהוה שמו
 שקוציהם בבית אשר-נקרא שמי עדיני
 לטמאו : ובנו במות התפת אשר בניא כן
 הנס לשרף את-בניהם ואת-בנותיהם באש
 אשר לא צויתי ולא עלתה על-לבי : לכן
 הנה ימים באים נאם יהוה ולא-יאמר עוד
 התפת וגיא בן-הנס כי אם-גיא ההריגה
 וקברו בתפרת מאין מקום : והייתה נבלת
 העם הוה למאכל לעוף השמים ולבהמת
 הארץ ואין מחריד : והשפתי ומגרי-יהודה
 ומחצות ירושלים קול ששון וקול שמחה
 קול חתן וקול בלה כי לתרפת תהי הארץ :
 בעת ההיא נאם-יהוה ויצא קרי ויצא את
 עצמות מקד-בי-יהודה ואת-עצמות שריו
 ואת-עצמות הכתנים ואת-עצמות הנביאים
 ואת עצמות יושבי-ירושלים מקברי-הם :
 וששחום לשמש ולירח ולכל צבא השמים
 אשר אהבו ואשר נבדום ואשר הקדמו
 אחריהם ואשר דרשום ואשר השתחוו
 להם לא יאספו ולא יקברו לדמן על-פני
 האדמה יהיו : ונבחר מות מתים לכל
 השארית

השארית

השארית הנשארים מן המשפחה הרעה
 הוצאת בקר המקמות הנשארים אשר
 הפתחים שם נאם יהוה צבאות : כהו אמר
 יהוה אל יתהלל חכם בחכמתו וא
 יתהלל חזק בנכותו אל יתהלל עשיר
 בעשרו : כי אם בואת יתהלל המתהלל
 השכל וידע אותי כי אני יהוה עשה חסד
 משפט וצדקה בארץ כי באלה הפצתי
 נאם יהוה :

הפטרות שמיני בשואל ב' כסיון :

ויסוף עוד דוד את כל בחור בישרא
 שלשים ארף : ונקם ויגד דוד וכל
 העם אשר אתו מבגלי יהודה להענות
 משם את ארון האלהים אשר נקרא שם
 שם יהוה צבאות ישב הכרבים עליו :
 וירכבו את ארון האלהים אל עולה חדשה
 וישאיהו מבית אבינדב אשר בגבעה ויגא
 ואחיו בני אבינדב נהגים את הענקה חדשה :
 וישאיהו מבית אבינדב אשר בגבעה עם
 ארון האלהים ואחיו הלך לפני הארון :
 ודוד וכל בית ישראל משחקים לפני יהוה
 בכל יצי ברושים ובכנרות ובנבלים ובתפים
 ובמנגינים ובצלצלים : ונבאו עד צון
 נכון וישלח עזה אל ארון האלהים ונאחו
 בו כי שמעו הבקר : ויחראף יהוה בעזה
 ויבהו שם האלהים על השלח מחאמה וימת
 שם עם ארון האלהים : ועתה לדוד על
 אשר פרוץ יהוה פרוץ בגבעה ויקרא למקום

ההוא פרוץ עזה עד היום הזה : וירא דוד
 את יהוה פנים ההוא ויאמר איד יבוא אצלי
 ארון יהוה : וכל אבנה דוד להסיר אצלו
 את ארון יהוה על עיר דוד ויפתו דוד בית
 עבד אדם הנתי : וישב ארון יהוה בית
 עבד אדם הנתי שלשה חדשים ויברך יהוה
 את עבד אדם ואת כל ביתו : ויגד למלך
 דוד לאמר ברוך יהוה את בית עבד אדם
 ואת כל אשר לו בעבור ארון האלהים
 ויגד דוד ויעל ארת ארון האלהים מבית
 עבד אדם עיר דוד בשמחה : ויהי כי צעדו
 נשאי ארון יהוה ששה צעדים ויובח שור
 ומריא : ודוד מכרבר בכל עו לפני יהוה
 ודוד הגור אפוד בד : ודוד וכל בית ישראל
 מעלים ארת ארון יהוה בתרועה ובקול
 שופר : והיה ארון יהוה בא עיר דוד
 ומיכל בת שאול נשקפה בעד החלון וירא
 ארת המלך דוד מפניו ומכרבר לפני יהוה
 ותבו לו בלבה : ויבאו את ארון יהוה
 ויצנו אתו במקומו בתוך האהל אשר
 נטה לו דוד ויעד דוד עלות לפני יהוה
 ושלמים : ויכל דוד מהעלות העומה
 והשלמים ויברך את העם בשם יהוה
 צבאות : ויחלק לכל העם לבד המון
 ישראל למאיש ועד אשר לאיש חלת
 לחם אמת ואשפר אהד ואשישה אהת ויגד
 כל העם איש לביתו : וישב דוד לבקר
 את ביתו ° נתצא מיכל בת שאול לקראת

דוד ונאמר מה נכפר היום מלך ישראל
 אשר נגלה היום לפני אמונות עבדיו
 בהנלות נגלות אחר הרקים : ויאמר דוד
 אל-מיכל לפני יהוה אשר בחר-בי מאביר
 ומכל-ביתו לצות אתי נגיד על-עם יהוה
 על-ישראל ושהקתי לפני יהוה : ונקלתי
 עוד כזאת והייתי שפל בעיני עם-האמהות
 אשר אמרת עם אבנך : ולמיכל בת-
 שאול לא היה לה ולדוד ילד גרונם מותה :
 ויהי כי-ישב המלך בביתו ויהנהג הנית-לו
 מסביב מכל-איביו : ויאמר המלך אל-
 נתן הנביא ראה לא אנכי ישב בבית ארונים
 וארון האלהים ישב בתוך היריעה : ויאמר
 נתן אל-המלך כל אשר בלבבך לך עשה
 כי יהוה עמך : ויהי בלילה ההוא ° ויהי
 דבר יהוה אל-נתן לאמר : כך ואמרת-
 עבדי אל-דוד כה אמר יהוה האתה חבנה-
 לי בית לשבתי : כי לא ישבתי בבית למיזם
 והעלתי את-בני ישראל ממצרים ועד היום
 הזה ואהיה מתהלך באהל ובמשכן : בכל
 אשר-התהלכתי בכל-בני ישראל הדבר
 דברתי את-אחד שבטי ישראל אשר צויתי
 לרעות את-עמי את-ישראל לאמר למה
 לא-בניתם לי בית ארונים : ועתה כה-תאמר
 לעבדי לדוד כה אמר יהוה צבאות אלה
 לקחתך מן-הנה מן-אחר הצאן להצור
 נגיד על-עמי על-ישראל : ואהנה עמך
 בכל אשר תלכת ואכרתה את-כל-איבך

מפניך ועשתי לך שם גדול כשם הגדלים
 אשר בארץ : ושמתו מקום לגמי לישראל
 ונשגתו ושכן תהתי ולא ירנו עוד ולא-
 יסיפו בני-עולה לענותו כאשר בראשונה :
 ולמן-היום אשר צויתי שפטים על-עמי
 ישראל והייתי לך מכל-איבך והנגיד לך
 יהוה כי-בית יעשה לך יהוה : כי ימלאו
 ימך ושכבת את-אנחך והקימתי אר-
 ורעך את-רעך אשר יצא ממינך והקימתי
 את-ממלכתו : הוא ונהגה בית לשמי וקננתי
 את-כסא ממלכתו עד-עולם : אני אהיה
 לו לאב והוא יהיה-לי לבן אשר בתורתו
 והכחתי בשבט אנשים ובנגיני בני אדם :
 וחסדי לא יסור ממנו כאשר הסרתי מעם
 שאול אשר הסרתי מלפניך : ונאמן ביתך
 וממלכתך עד-עולם לפניך ככאף יהיה לבן
 עד-עולם : ככל הדברים האלה וככל התנון
 הנה כן דבר נתן אל-דוד :

הפטרות כי חזר עכמלכיס כ' בסיון ד'

ואיש בא מבעל שלשה ויבא לאיש
 האלהים לחם בכורים עשרים לחם
 שיערים וכרמל בצקלנו ויאמר תן לעם
 ויאכלו : ויאמר משרתו מה אתן זה לפני
 מצא איש ויאמר תן לעם ויאכלו כי כה
 אמר יהוה אכול והותר : ונתן לפניהם
 ויאכלו ויוותרו בדבר יהוה : ונעמן שר-צבא
 מדרך ארם היה איש גדול לפני אדניו וניצא
 פנים קידו נמן-יהוה השיגרה לאדם
 והאיש

ויאמר מה נכפר היום מלך ישראל
 אשר נגלה היום לפני אמונות עבדיו
 בהנלות נגלות אחר הרקים : ויאמר דוד
 אל-מיכל לפני יהוה אשר בחר-בי מאביר
 ומכל-ביתו לצות אתי נגיד על-עם יהוה
 על-ישראל ושהקתי לפני יהוה : ונקלתי
 עוד כזאת והייתי שפל בעיני עם-האמהות
 אשר אמרת עם אבנך : ולמיכל בת-
 שאול לא היה לה ולדוד ילד גרונם מותה :
 ויהי כי-ישב המלך בביתו ויהנהג הנית-לו
 מסביב מכל-איביו : ויאמר המלך אל-
 נתן הנביא ראה לא אנכי ישב בבית ארונים
 וארון האלהים ישב בתוך היריעה : ויאמר
 נתן אל-המלך כל אשר בלבבך לך עשה
 כי יהוה עמך : ויהי בלילה ההוא ° ויהי
 דבר יהוה אל-נתן לאמר : כך ואמרת-
 עבדי אל-דוד כה אמר יהוה האתה חבנה-
 לי בית לשבתי : כי לא ישבתי בבית למיזם
 והעלתי את-בני ישראל ממצרים ועד היום
 הזה ואהיה מתהלך באהל ובמשכן : בכל
 אשר-התהלכתי בכל-בני ישראל הדבר
 דברתי את-אחד שבטי ישראל אשר צויתי
 לרעות את-עמי את-ישראל לאמר למה
 לא-בניתם לי בית ארונים : ועתה כה-תאמר
 לעבדי לדוד כה אמר יהוה צבאות אלה
 לקחתך מן-הנה מן-אחר הצאן להצור
 נגיד על-עמי על-ישראל : ואהנה עמך
 בכל אשר תלכת ואכרתה את-כל-איבך

והאיש היה נכור חיל מצרע: וארם יצאו
 גדולים וישבו מארץ ישראל נערה קטנה
 ותהי לפני אשת געמן: ותאמר אל נברכה
 אחלני אדני לפני הנביא אשר בשמרון או
 ואסף אתו מצרעתו: ויבא ונגד לאדניו
 לאמר בואת וכוזאת דבריה הנערה אשר
 מארץ ישראל: ויאמר מלך-ארם לך בא
 ואשלחה ספר אל-מלך ישראל וילך ויקח
 בידו עשר ככרי-כסף וששרת אלפים זהב
 ועשר חליפות בנקים: ויבא הספר אל-
 מלך ישראל לאמר ועתה עבוא הספר הזה
 אליך הנה שלחתי אליך את-געמן עבדי
 ואספתו מצרעתו: ויהי בקרא מלך-
 ישראל את-הספר ויקרע בנדיו ויאמר
 האלהים אני להמית ולהחיות כיונה שלח
 אלי לאסף איש מצרעתו כי אך-דעו-
 נא וראו כי-מתאנה הוא לי: ויהי בשמעו
 אלישע איש-האלהים כי-קרע מלך-
 ישראל את בנדיו וישלח אל-המלך לאמר
 למה קרעת בנדך ויבא-נא אלי וידע כי-יש
 נביא בישראל: ויבא געמן בסוסיו בקסוף
 וברכבו ויעמד פתח-הבית לאלישע:
 וישלח אליו אלישע מלאך לאמר הלך
 והחצת שבע-פעמים בירדן וישב בשוק
 לך וטהר: ויקצה געמן וילך ויאמר הנה
 אמרתי אלני יצא יצא ויעמד וקרא בשם-
 יהוה אלהיו והניף ידו אל-המקום ואסף
 המצורע: הלא טוב אמתה קרוי אבנה ופרפר

נהרות דפושק מכל מימי ישראל הלא-
 ארחץ בהם וטהרתי ופן וילך בחמה:
 ויגשו עבדיו וידברו אליו ויאמרו אבי דבר
 גדול הנביא דבר אליך הלא תעשה ואף
 כי-אמר אליך רחץ וטהר: ויגד ויטבל
 בירדן שבע פעמים כדבר איש האלהים
 וישב בשורו כבשר נער קטן ויטהר: וישב
 אל-איש האלהים הוא וכד-מחנהו ויבא
 ויעמד לפניו ויאמר הנה-נא ידעתי כי אין
 אלהים בכל-הארץ כי אס-בישראל ועתה
 קח-נא ברכה מאת-עבדך: ויאמר
 חי-יהוה אשר-עמדת לפניו אס-אקח
 ויפצרו-בו לקחת וימאן: ויאמר געמן
 ולא יתן-נא לעבדך משא צמד-פרדים
 אדמה כי לוא-יעשה עוד עבדך עלה וזבח
 לאלהים אחרים כי אס-ליהות: לדבר
 הנה יפלה יהודה לעבדך בבוא אדני בית-
 רמון להשתחות שמה והוא נשען על-
 ידו והשתחיתו בית רמון בהשתחותי בית
 רמון יסלח-נא כתיבולא קרוי נא יהנה לעבדך
 כדבר הנה: ויאמר לו לך לשלום וילך
 מאתו ככרת ארץ:

הפטרת מצורע במלכים ב' סימן ו'

ויאמר אלישע שמעו דבר-יהוה בה
 אמר יהוה כעת מחר סאה-סלח
 בשקל ומאתים שערים בשקל-בשער
 שמרון: ויען השליש אשר למלך נשען
 על-ידו את-איש האלהים ויאמר הנה
 יהוה

באנו אל-מחנה אדם והנה אין-שם איש
 וקול אדם כי אם-הסוס אסור והחמור
 אסור ואהלים כאשר תטה : ויקרא
 השערים ויגידו בית המלך פנימה : ויקם
 המלך לילה ויאמר אל-עבדיו אנידה-נא
 לכם את אשר-עשו לנו אדם ידעו כי-
 רגבים אנחנו ויצאו מן-המחנה להחברה
 בשחקי בהשדה לאמר כי יוצאו מן-העיר
 ונתפשט חיים ואל-העיר נבא : ויען אחד
 מעבדיו ויאמר ויקחו נא חמשה מן-הסוסים
 הנשארים אשר נשארו-בה הנם ככל-
 המון קרי המון ישראל אשר נשארו-בה הנם
 ככל-המון ישראל אשר-תמו ונשלחה
 ונראה : ויקחו שני רכב סוסים וישלח
 המלך אחרי מחנה אדם לאמר לכו וראו :
 וילכו אחריהם עד-תירדן והנה כל-הדרך
 מלאה בגדים וכלים אשר-השליכו אדם
 בחפז קרי בהחפז וישבו המלאכים ויגידו
 למלך : ויצא העם ויבאו את מחנה אדם
 והי סאה-סלת בשקל וסאתים שערים
 בשקל בדבר ויהי : והמלך הפקיד את-
 השליש אשר-נשען על-ידו על-השער
 וירמסוהו העם בשער וימרת כאשר דבר
 איש האלהים אשר דבר בדת המלך אליו :
 והי בדבר איש האלהים אל-המלך לאמר
 סאתים שערים בשקל וסאה-סלת בשקל
 יהיה בערת מחר בשער שמרון : ויען
 השליש את-איש האלהים ויאמר והנה

יהיה

יהיה עשרה ארבות בשמים והיה הדבר
 הנה ויאמר הנכה ראה בעיניך ומשם לא
 תאכל :

כאן מחילים האשכנזים והספרדים :

וארבעה אנשים היו מצרעים פתח השער
 ויאמרו איש אל-רעהו מה אנחנו
 זשבים פה עד-מתנו : אם-אמרנו נבוא
 העיר והרעב בעיר ומתנו שם ואם-ישכנו
 פה ומתנו ועתה לכו ונפלה אל-מחנה-אדם
 אם-יחיו נחיה ואם-ימותנו נמתנו : ויקמו
 בנשף לבוא אל-מחנה אדם ויבאו עד-קצה
 מחנה אדם והנה אין-שם איש : ואדני
 השמיע את-מחנה אדם קול רכב וקול
 סוס קול תיל גדול ויאמרו איש אל-אחיו
 הנה שבר-עלינו מלך ישראל את-מלכנו
 החתים ואת-מלכי מצרים לבוא עקינו :
 ויקומו וינזסו בנשף ויעזבו את-אהליהם
 ואת-קוסייהם ואת-חמריהם המחנה כאשר
 היא תנסו אל-נפשם : ויבאו המצרעים
 האלה עד-קצה המחנה ויבאו אל-אחד
 אחד ויאכלו וישתו וישאו משם כסף וזהב
 ובגדים וילכו ויטמינו וישבו ויבאו אל-
 אחד אחר וישאו משם וילכו ויטמינו :
 ויאמרו איש אל-רעהו לא-בן אנחנו עשים
 היום הנה יום-בשרה הוא ואנחנו מחשים
 וחינו עד-אור הבקר ומצאנו גזן ועתה
 לכו ונבואה וננידה בית המלך : ויבאו
 ויקראו אל-שער העיר ויגידו להם לאמר

יהוה עשה ארבות בשמים היהיה בדבר
הוה ויאמר הנק ראה בעיניך ומשם לא
תאכל : ויהי-לו בן נורמנו ארתו העם
בשער ונקת :

והאיטליאנו מדלגין ואמרום :

ויהו יהוה אתם וירחמם ונפן אליהם למען
בריתו את-אברהם וצחק ויעקב ולא-
אבה השחיתם ולא-השליכם מער-פגיו
עד-עתה :

הפטרת אחרונות כחוקאל בסיון כ"ב . עין מענה
תורה להרמב"ם סוף שער אהבה לז"ר ההזקה . (ולפי
דעת רמ"א בש"ע א"ה נוהגין להפטור חלא כבני כושים
לפ" אחריות וכן העיר הב"ח שנוהגין כן בכל הקהלות) :

ויהי דבר-יהוה אלי לאמר : ואתה בן-
אדם התשפט התשפט את-עיר
הדמים והודעתה את כל-תועבתיה : ואמרת
כה אמר אדני יהוה עיר שפכת הם בתוכה
לבוא עתה ועשתה גלולים עליה לטמאה :
בדמך אשר-שפכת אשמת ובגלולך אשר-
עשית טמאת ותקריבי ימיד ותבוא עד-
שנותיך על-בן נמתך הרפה לגוים וקלסה
לכר-הארצות : הקרבות והרחקות ממך
יתקלסו-בך טמאת השם רבת המהומה :
הנה נשיאי ישראל איש לזרעו היו בך
למען שפך-דם : אב ואם הקלו בך לגר
עשו בעשק בחובך יתום ואלמנה הונו בך :
קדשי בוגת ואת-שבתמי הקלת : אנשי
רביל היו בך למען שפך-דם ואל-הקריים
אבדו בך זמה עשו בחובך : ערורת-אב

גלה-בך טמאת הנדרה ענו-בך : ואיש י
את-אשת רעהו עשה תועבה ואיש את-
כלתו טמא בזמה ואיש את-אחתו ברת-
אביו ענה-בך : שהוד לקחו-בך למען שפך-
דם נשך ותרבית לקחת ותבצעי רעיוך בעשק
ואתי שכחת נאם אדני יהוה : והנה הכיתי
כפי אל-בצעך אשר עשית ועל-דמך אשר
הו בחובך : היעמד ל-בך אם-תחזקנה
ידיך לגוים אשר אני עשה אותך אני יהוה
דברתי ועשיתי : והפיצתי נזקך בגוים
ונריתיך בארצות ותתמתי טמאתך ממך :
ונתלת בך לעיני גוים ונדעת כי-אני יהוה :

הפטרת קדושים בעמו בסיון ט' כסנהדר אשכנזים
(ולפי דעת רמ"א בש"ע א"ה נוהגין להפטור התשפוט לפ'
קדושי' כן העיר הב"ח שנוהגין כן בכל הקהלות) :

הלא כבני גוים אתם לו בני ישראל
נאם-יהוה הלא את-ישראל העלתי
מארץ מצרים ופולשתים מבפתור וארם
מקיר : הנה עיני אדני יהוה בממלכה
הקטנה והשמדתי אתה מעל פני האדמה
אפס כי לא השמיד אשמיד את-בית יעקב
נאם-יהוה : כי-הנה אנכי מצוה והנעותי
בכל-הגוים את-בית ישראל באשר ינול
בכבדה ולא-יפול צרור ארץ : בחרב ימותו
כל השאי עמי האמורים לא-תניש ותקדים
בעדני הרעה : ביום ההוא אקים את-סכת
דניד הנפלת ונדרתי את-פרציתן ודוקסתיו
אקים ובניתיה בימי עולם : למען יירשו

את שארית אדום וכל הנוים אשר נקרא
שמי עליהם נאס יהוה עשה זאת : הנה
ימים באים נאס יהוה ונגש חורש בקוצר
ודרך ענבים במשך החרע והטיפו ההרים
עסיס וכל הנבעות תתמוגנה : ושבת
את שבות עמי ישראל ובנו ערים נשמות
וישבו ונטעו כרמים ושתו את יינם ועשו
גנות ואכלו את פריהם : ונטעו ער-
אדמתם ולא ינתשו עוד מעל אדמתם אשר-
נתתי להם אמר יהוה אלהיך :

הפטרות קדושים בתקאל סימן כ' כמנהג הספרדים וכמנהג
האיטליאני :

ויהי בשנה השביעית בחמשי בנישור
להדש באו אנשים מוקני ישראל
לדרוש את יהוה וישבו לפני : ויהי דבר-
יהוה אלי לאמר : בן אדם דבר את זקני
ישראל ואמרת אליהם כה אמר אדני יהוה
הלדרש אתי אתם באים תיאני אס אדרש
לכם נאס אדני יהוה : התשפוט אתם
התשפוט בן אדם את תועבות אבותם
הודיעם : ואמרת אליהם כה אמר אדני
יהוה ביום בחרי בישראל ואשא ידי לזרע
בית יעקב ואודיע להם בארץ מצרים ואשא
ידי להם לאמר אני יהוה אלהיכם : ביום
ההוא נשאתי ידי להם להוציאם מארץ
מצרים אל ארץ אשר תרתי להם זבת חלב
ודבש צבי היא לכל הארצות : ואמר אליהם
איש שקוצי עיניו השליכו ובגלולי מצרים

אל תשמואו אני יהוה אלהיכם : וימרו-
כי ולא אבו לשמע אלי איש ארץ שקוצי
עיניהם לא השליכו ואת גלולי מצרים לא
עזבו ואמר לשפך חמתי עליהם לכלות
אפי בהם בתוך ארץ מצרים : ואעש למען
שמי לבלתי החל לעיני הגוים אשר תמה
בתוכם אשר נודעתי אליהם לעיניהם
להוציאם מארץ מצרים : ואוציאם מארץ
מצרים ואבאם אל המדבר : ואתן להם
את חקתי ואת משפטי הודעתי אותם
אשר יעשה אותם האדם ותי בהם : וגם
את שבתותי נתתי להם להיות לאוח בני
וביניהם לדעת כי אני יהוה מקדשם : וימרו
בי בית ישראל במדבר בחקותי לא הלכו
ואת משפטי מאסו אשר יעשה אתם האדם
ותי בהם ואת שבתתי חלקו מאד ואמר
לשפך חמתי עליהם במדבר לכלותם :
ואעשה למען שמי לבלתי החל לעיני הגוים
אשר הוצאתים לעיניהם : וגם אני נשאתי
ידי להם במדבר לבלתי הביא אותם אל-
הארץ אשר נתתי זבת חלב ודבש צבי היא
לכל הארצות : ויצן במשפטי מאסו ואת
חקותי לא הלכו בהם ואת שבתותי חלקו
כי אחרי גלולי יהם לבם הלך : ותחס עיני
עליהם משחתם ולא עשיתי אותם בלתי
במדבר : ואמר אל בנייהם במדבר בחוקי
אבותיכם אל תלכו ואת משפטיהם אל-
תשמרו ובגלוליהם אל תשמואו : אגו

יהוה

וּבֵן-שָׁמַא לְשֹׁהַר יוֹדִיעַם : וְעַל-רִיב הַמָּה
 יַעֲמִדוּ לְמִשְׁפַּט קָרִי לְשֹׁפֵט בְּמִשְׁפַּטִּי יִשְׁפֹּטוּ קָרִי
 וְשֹׁפֵטוּ וְאֶת-חֹרְתִי וְאֶת-חֲקֹמִי בְּכַד-
 מוֹעֲרֵי יִשְׁמְרוּ וְאֶת-שַׁבְּתוֹתַי יִקְדְּשׁוּ : וְאֵל-
 מִת אָדָם לֹא יָבֹא לְטַמְּאָה כִּי אִם-לְאֵב
 וְלֹאִם וּלְבָן וּלְבַת לֹאֵח וּלְאֵחוֹת אֲשֶׁר-לֹא-
 הָיְתָה לְאִישׁ יִטְמְאוּ : וְאַחֲרֵי טְהַרְרָא
 שִׁבְעַת יָמִים יִסְפְּרוּ-לוֹ : וּבַיּוֹם בָּאוּ אֶל-
 הַקֹּדֶשׁ אֶל-הַחֹצֵר הַפְּנִימִית לְשֶׁרֶת בְּקֹדֶשׁ
 יִקְרִיב חֲטָאתוֹ נֹאֵם אֲדַעַי יְהוָה : וְהִיָּחַת
 לְהֵם לְנִחְלָה אֲנִי גִחַלְתֶּם וְאַחֲזֶה לֹא-תִחַנְנִי
 לְהֵם בְּיִשְׂרָאֵל אֲנִי אֲחֻזְתֶּם : הַמִּנְחָה וְהַחֲטָאת
 וְהָאֵשֶׁם הַמָּה יֹאכְלוּם וְכָל-חֶרֶם בְּיִשְׂרָאֵל
 לְהֵם יִהְיֶה : וְרֹאשֵׁית כָּל-בְּכוֹרֵי כָל וְכָל
 תְּרוּמַת כָּל מְכַל תְּרוּמוֹתֵיכֶם לְכַהֲנִים יִהְיֶה
 וְרֹאשֵׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם תִּחַנְנוּ לִכְהֹן לְהַגִּית
 בְּרִכָּה אֶל-בֵּיתְךָ : כָּל-גְּבֻלָּה וְטִרְפָּה מִן-
 הַעֲזוּף וּמִן-הַבְּהֵמָה לֹא יֹאכְלוּ הַכַּהֲנִים :

הפטרת בהר סיני כמנחה ראשכננים וחספדוים בירמיה
 כסימן ל"ב

וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ הִנֵּה דְבַר-יְהוָה אֵלַי
 לֵאמֹר : הִנֵּה חֲנַמְאֵל בֶּן-שָׁלֹם
 דֹּדְךָ בָא אֵלֶיךָ לֵאמֹר קָנָה לְךָ אֶת-שְׂדֵי אֲשֶׁר
 בְּעִנְתוֹת כִּי לְךָ מִשְׁפַּט הַנְּאֻלָּה לְקַנּוֹת :
 וַיָּבֹא אֵלַי חֲנַמְאֵל בֶּן-דָּדַי כְּדַבַּר יְהוָה אֶל-
 חֹצֵר הַמִּטְרָה וַיֹּאמֶר אֵלַי קָנָה נָא אֶת-שְׂדֵי
 אֲשֶׁר-בְּעִנְתוֹת אֲשֶׁר בְּאַרְצָ בְּנִימִין כִּי לְךָ
 מִשְׁפַּט הַיְרֻשָׁה וְלֵךְ הַנְּאֻלָּה קָנָה-לְךָ וְאַלְע

(ס) מד 44 י

יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּחֻקֵּי יִלְכוּ וְאֶת-מִשְׁפַּטִּי
 שָׁמְרוּ וַעֲשׂוּ אוֹתָם : וְאֶת-שַׁבְּתוֹתַי יִקְדְּשׁוּ
 וְהָיוּ לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם :

הפטרת אמור ביוחאל בסימן מ"ד :

וְהַכַּהֲנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צְדוֹק אֲשֶׁר שָׁמְרוּ
 אֶת-מִשְׁפַּחַת מִקְדָּשִׁי בַחֲזוֹת
 בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵעַלִּי הָמָּה יִקְרְבוּ אֵלַי לְשֶׁרֶתִּי
 וַיַּעֲמִדוּ לִפְנֵי לְהַקְרִיב לִי חֶלֶב וְלֹם נֹאֵם
 אֲדַעַי יְהוָה : הָמָּה יָבֹאוּ אֶל-מִקְדָּשִׁי וְהָמָּה
 יִקְרְבוּ אֶל-שַׁלְחַנִּי לְשֶׁרֶתִּי וְשָׁמְרוּ אֶת-
 מִשְׁמַרְתִּי : וְהָיָה כְּבֹאֵם אֶל-שַׁעֲרֵי הַחֹצֵר
 הַפְּנִימִית בְּגָדֵי פִשְׁתִּים וּלְבָשׁוּ וְלֹא-עֲלֶה
 עֲלֵיהֶם צִמּוֹר בְּשַׂרְתָּם בְּשַׁעֲרֵי הַחֹצֵר
 הַפְּנִימִית וּבֵיתָה : פִּאֲרֵי פִשְׁתִּים יִהְיוּ עַל-
 רֹאשֵׁם וּמִכְנָסֵי פִשְׁתִּים יִהְיוּ עַל-מִתְּנִיהֶם
 לֹא יַחֲנוּ בִיזֹעַ : וּבְצֹאתֶם אֶל-הַחֹצֵר
 הַחִיצוֹנָה אֶל-הַחֹצֵר הַחִיצוֹנָה אֶל-הַעֵם
 יִפְשְׁטוּ אֶת-בְּגָדֵיהֶם אֲשֶׁר-הָמָּה מִשְׁרָתֵם
 בָּם וְהִנִּיחוּ אוֹתָם בְּלִשְׁכַת הַקֹּדֶשׁ וּלְבָשׁוּ
 בְּגָדִים אַחֲרִים וְלֹא-יִקְדְּשׁוּ אֶת-הָעֵם
 בְּבִגְדֵיהֶם : וְרֹאשֵׁם לֹא יַגְּלִחוּ וּפְרַע לֹא
 יִשְׁלַחוּ כְּסוּם יִכְסְמוּ אֶת-רֹאשֵׁיהֶם : וַיִּזֶן
 לְאִישׁוֹתוֹ כָּל-כֶּהֵן כְּבֹאֵם אֶל-הַחֹצֵר
 הַפְּנִימִית : וְאַלְמָנָה וְגֵרוּשָׁה לֹא-יִקְחוּ
 לְהֵם לְנָשִׁים כִּי-אִם בְּתוּלֹת מוֹרַע וּבֵית
 יִשְׂרָאֵל וְהָאֲלֻמָּנָה אֲשֶׁר-תִּחְיֶה אֲלֻמָּנָה
 מִכֶּהֵן יִקְחוּ : וְאֶת-עַמִּי יוֹרוּ בֵּין קֹדֶשׁ לְחֵל

כי דבר יהוה הוא : ואקנה את השדה
מאת הנמאל בן דדי אשר בענתת ואשקלה
לו את הכסף שבעה שקלים ויעשה הכסף
ואכתב בספר ואחתם ואעד עדים ואשקול
הכסף במאזנים : ואקנה את ספר המקנה
את החתום המצנה והתקים ואת הגלוי :
ואתן את הספר המקנה אל ברוך בן גרנה
בן מחסיה לעיני הנמאל דדי ולעיני העדים
הכתבים בספר המקנה לעיני כל היהודים
הישיבים בחצר המטרה : ואצוה את ברוך
לעיניהם לאמר : כה אמר יהוה צבאות
אלהי ישראל לקוח את הספרים האלה
את ספר המקנה הזה ואת החתום ואת
ספר הגלוי הזה ונתתם בכלי חרש למען
יעמדו ימים רבים : כי כה אמר יהוה צבאות
אלהי ישראל עוד יקנו בתים ושדות וכרמים
בארץ הזאת : ואתפלל אל יהוה אחרי
חתי את ספר המקנה אל ברוך בן גרנה
לאמר : אהה ארני יהוה הנה / אתה עשית
את השמים ואת הארץ בקחך הנור
ובורגך הנטויה לא יפלא ממה כל דבר :
עשה חסד לאלפים ומשלם עון אבות אל-
חיק בניהם אחריהם האל הנדול הנבור יהוה
צבאות שמו : נדול העצה ורב העקליות
אשר יעניף פקחות על כל דרכי בני אדם
לתת לאיש כדרכיו ובפרו מעלכו : אשר
שמת אתות ומפתים בארץ מצרים עד-
היום הזה ובשראד ובאדם ותעשה לה

שם כיום הזה : והצא את עמך את-
ישראל מארץ מצרים באותות ובמופתים
וביד הוקה ובאזנו נסויה ובמוכא גדול :
ותתן להם את הארץ הזאת אשר נשבעת
לאבותם לתת להם ארץ זבת חלב ודבש :
ובאו וירשו אתה ולא שמעו בקולך כמורתו
קרו ובתרוחך לא הלכו את כל אשר צויתך
להם לעשות לא עשו ונתקא אתם את
כרר הרעה הזאת : הנה הסללות באו
העיר ללכדה והעיר נתנה ביד הפשדים
הנלקחים עליה מפני הרוב והרעב והדבר
ואשר דברת הנה והנה ראה : ואתה אמרת
אלי אדוני יהוה קנה לך השדה בכסף והעד
עדים והעיר נתנה ביד הבשדים : וידעו
דבר יהוה אל ירמיהו לאמר : הנה אני
יהוה אלהי בל בשר הממני ופלא כל-

דבר :

הפטרות בהר כמנה ק"ק האיטליאני והוא הפטרות אה
בתקתי כמנה האשכנזים והספרדים כרמיה כס' י"ו :

יהוה עני ומעני ומנוכי ביום צרה אליה
גוים ובאו מאפסי ארץ קדמו
ויאמרו אך שקר נחלו אבותינו הבל ואין
בם מועיל : היעשה לו אדם אלהים
והמה לא אלהים : לכן הנני מודיעם
בפעם הזאת אודיעם את ידי ואת נבוכדנצר
וידעו כי שמי יהוה : הטאת יהודה
בתובה בגט ברזל בצפרן שמיר חרושה
על לוח לבם ולקרנות מזבחותיכם : כזכר

בניהם

בניהם מובחנתם ואשריהם על-עץ רענן
 על נביעות הנקרות : הנני בשדה חילה
 כד-אוצרותיך לבו אתן במתיך בהטאת
 בכל-גבולך : ושטמטה ובל מכתתך אשר
 נתתי לך ותגבדתיך אתי איכיד בארץ אשר
 לא-ידעת כי אש קדחתם באפי עד-עולם
 תוקד : כה אמר יהוה ארור הנבר אשר
 יבטח באדם ושם בשר ורעו ומן-יהנותי סור
 לבו : והיה כערגר בערבה ולא יראה כי-
 יבוא טוב ושכן חררים במדבר ארץ מלחה
 ולא תשב : ברוד הנבר אשר יבטח ביהוה
 והיה יהוה מבטחו : והיה כעץ שתול על-
 מים ועל-יובל ישלח שרשיו ולא יראה קרי
 ורא כי-יבא חם והיה עלהו רענן ובשנת
 בצרת לא-ידאג קמצות ולא מיש מעשות
 פרי : עקב הלב מבל ואנש הוא מי ודענו :
 אני יהוה חקר לב בתן כליות ולתת לאיש
 כדרכי וברכני בפרי מעלתי : קרא דגל
 ולא יגיד קמץ ב"ק עשה עשר ולא במשפט
 בחצי יסודי ומו יעזבונו ובאחריתו יהיה
 נכל : כפא כבוד מרום מראשון מקום
 מקדשנו מקנה ישראל יהוה כד-עזבך
 יבשו וסודי וסודי בארץ יכתבו כי עזבו
 מקור-מים חיים את-יהוה : רפאני יהוה
 וארפא הושיעני ואנשעה כי תהלתי אתה :

הפטרת אם בחקותי כסנת ק"ק איטליאני ביחוקאד
 כסימן ל"ד :

יהי דבר-יהוה אלי לאמר : בן-אדם
 יצוהו ארעה הוהי כה מים
 כסופים

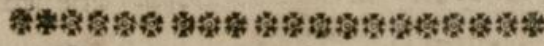
הנבא על-רועי ישראל הנבא ואמרת
 אריתם לרעים כה-אמר אדני יהוה הוה
 רעי-ישראל אשר היו רעים אותם הלוא
 הצאן ירעו הרעים : את-החלב תאכלו
 ואת-החמר תלכשו הבריאה תובחו הצאן
 לא תרעו : את-הנחלות לא הזקתם ואת-
 החולה לא רפאתם ולנשברת לא הבשחתם
 ואת-הנפחת לא השבתם ואת-האברת
 לא בקשתם ובחוקה רדיתם אתם ובפרד :
 נתפוצינה מבלי רעה ותהיינה לאכלה לכל-
 חית השדה ותפוצינה : ושנו צאני בכל-
 תהרים ועל-כל-גבעה רמה ועל בר-פני
 הארץ נפצו צאני ואין דורש ואין מבקש :
 לכן רעים שמעו את-דבר יהוה : חיי-אני
 נאם אדני יהוה אם-לא יען היות-צאני
 לבו ותהיינה צאני לאכלה לכל-חית השדה
 מאין רעה ולא-דרשו רעי את-צאני וירעו
 הרעים אותם ואת-צאני לא רעו : לכן
 הרעים שמעו דבר יהוה : כה-אמר אדני
 יהוה הנני אל-הרעים ודרשתי את-צאני
 מידם והשבתים מרעות צאן ולא ירעו עוד
 הרעים אותם והצלתי צאני מפיחם ולא-
 תחנין להם לאכלה : כי כה אמר אדני
 יהוה הנני-אני ודרשתי את-צאני ובקרתים :
 כבקברת רעה עדו ביום היומו בתוך-
 צאנו נפרשות כן אבקר את-צאני והצלתי
 אתהם מכל-המקומות אשר-נפצו שם
 ביום ענן גערפל : והוצאתים מן-העמים
 וקבצתיים

וּקְבָצְתִים מִן־הָאֲרָצוֹת וְהִבִּיאֹתִים אֵלַי־
אֲדַמְתֶּם וְרַעִיתִים אֵל־הַרְי וְיִשְׂרָאֵל בְּאִפְיֻקִים
וּבְכָל מוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ : בְּמַרְעָה־טוֹב אֲרַעֶה
אוֹתְם וּבְהַרְי מְרוֹם־יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה נֹחֵם שֵׁם
תְּרַבְצָנָה בְּנוֹה טוֹב וּמַרְעָה שִׁמֹן תִּרְעִינָה
אֶל־הַרְי יִשְׂרָאֵל : אֲנִי אֲרַעֶה צֹאנִי וְאֲנִי
אֲרַבִּיצֵם נֶאֱמַר אֲדַגְנִי יְהוָה :

הפטרת שבת הגדול כת"ע במלאכי כס"י מ"ג :

וְעִרְבָה לַיהוָה מִנְחַת יְהוּדָה וַיְרוּשָׁלַם
בַּיָּמִי עוֹלָם וּכְשֵׁנִים קְדֻמוֹנוֹת :
וּקְרַבְתִּי אֵלֵיכֶם לְמִשְׁפַּט וְהִיַּתִּי עִד מְמַהֵר
בְּמַכְשָׁפִים וּבְמַנְאָפִים וּבְנִשְׁבָּעִים לְשַׁקֵּר
וּבְעֵשְׂקֵי שְׂכָר־שְׂכִיר אֶלְמִנָה וַיִּתּוֹס וּמִטִּי־
גֵר וְלֹא יִרְאוּנִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת : כִּי אֲנִי
יְהוָה לֹא־שִׁנִּיתִי וְאַתֶּם בְּנִי־עַקְבָּלֹא כְלִיתֶם :
לְמִימֵי אַבְתִּיכֶם סִרְתֶּם מִחֻקִּי וְלֹא שְׁמַרְתֶּם
שׁוּבוּאֵלַי וְאֲשׁוּבָה אֵלֵיכֶם אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת
וְאָמַרְתֶּם בְּמַה נָּשׁוּב : הִיִּקְבַע אָדָם אֱלֹהִים
כִּי אַתֶּם קִבְּעִים אֹתִי וְאָמַרְתֶּם בְּמַה קִּבְּעֵנוּךְ
הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְּרוּמָה : בְּמִאֲלֶה אַתֶּם נִגְאָרִים
וְאֹתִי אַתֶּם קִבְּעִים הַגּוֹי כְּלוֹ : הִבִּיאוּ אֶת־
כָּל־הַמַּעֲשֵׂר אֶל־בֵּית הָאוֹצֵר וַיְרִדִי מִרְחֵף
בְּבֵיתִי וּבְחֲנוּנֵי נֶאֱמַר בּוֹאֵת אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת
אִם־לֹא אֶפְתַּח לָכֶם אֶת־אֲרָבוֹת הַשָּׁמַיִם
וְהַרִיקִיתִי לָכֶם בְּרִכָּה עַד־בְּלִי־דָי : וְנִעַרְתִּי
לָכֶם בְּאֶבֶר וְקִ־א־יִשְׁחַת לָכֶם אֶת־פְּרִי
הָאָדָמָה וְלֹא־תִשְׁלַל לָכֶם הַגֶּפֶן בְּשִׂדְרָה
אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת : וְאֲשֶׁרוּ אֶתְכֶם כָּל־
הַגּוֹיִם כִּי־תִקְחוּ אֶתֶּם אֶרֶץ הַפֶּזֶן אָמַר יְהוָה

צְבָאוֹת : חֲזָקוּ עִלָּי דְּבָרֵיכֶם אָמַר יְהוָה
וְאָמַרְתֶּם מַה־נִּדְבַרְנוּ עִלָּיךְ : אָמַרְתֶּם שׁוּא
עֲבַד אֱלֹהִים וּמַה־בָּצַע כִּי שְׁמַרְנוּ מוֹשְׁמַרְתּוֹ
וְכִי הִלְכְנוּ קְרָרִית מִפְּנֵי יְהוָה צְבָאוֹת :
וְעַתָּה אֲנִינֵנו מֵאֲשֶׁרִים זָרִים נִסְיַבְנוּ עִשְׂרֵי
רִשְׁעָה נִסְ בָּחַנוּ אֱלֹהִים וַיִּמְלֹטוּ : אֲנִי נִדְבַרְנוּ
יִרְאֵי יְהוָה אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וַיִּקְשַׁב יְהוָה
וַיִּשְׁמַע קוֹמֵנוּ וַיִּבְרַחֵב סֶפֶר זִכְרוֹנוֹ לְפָנָיו
לִירְאֵי יְהוָה וּלְחֻשְׁבֵי שְׁמוֹ : וְהָיוּ לִי אָמַר
יְהוָה צְבָאוֹת לְיוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה סִגְלָה
וְתִמְנְתִי עֲלֵיכֶם כְּאֲשֶׁר יַחְמַל אִישׁ עַל־בְּנוֹ
הַעֲבָד אִתּוֹ : וּשְׁבַתְּם וּרְאִיתֶם בֵּין צִדִּיק
לְרִשָׁע בֵּין עֲבַד אֱלֹהִים לְאֲשֶׁר לֹא־עֲבָדוּ :
כִּי הִנֵּה הַיּוֹם כָּאֵל בְּעַר כְּתוּר וְהָיוּ כָּרִ־
זָרִים וְכָל־עֹשֶׂה רִשְׁעָה קָשׁ וְלֹהֵט אַתֶּם
הַיּוֹם הַבֹּא אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר לֹא־
יַעֲזֹב לֵהֶם שְׂרֵשׁ וְעַנְף : וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי
שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צִדְקָה וּמִרְפָּא בְּכַנְפֶיהָ וַיִּצְאֹתֶם
וּפִשְׁתֶּם כְּעַגְלֵי מִרְבֵּק : וַעֲסוֹתֶם רִשְׁעִים
כִּי־יִהְיוּ אַפֵּר תַּחַת כַּפּוֹת רַגְלֵיכֶם בַּיּוֹם
אֲשֶׁר־אֲנִי עֹשֶׂה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת :
זָכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי אֲשֶׁר צִוִּיתִי־אוֹתוֹ
בְּהַרְבֵּ עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים :
הִגִּדָה אֲנִי שְׁלַח לָכֶם אֶת אֱלִיָּה הַנְּבִיא
לְפָנַי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא :
וְהַשִּׁיב לִב־אֲבוֹת עַל־בְּנֵים וּלִב בְּנֵים עַל־
אֲבוֹתָם פֶּן־אֲבֹא וְהִבִּיתִי אֶת־הָאָרֶץ תְּרָם :
הִנֵּה אֲנִי שְׁלַח לָכֶם אֶת אֱלִיָּה הַנְּבִיא לְפָנַי
בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא :

ברכות שאומרים קודם ההפטרה

ולאחריה

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר בנביאים טובים ורצה בדבריהם הנאמרים באמת : ברוך אתה יי הכותר בתורה ובמשרה עבדו ובישראל עמו ובנביאי האמת וצדק :

וכשונים ההפטרה ואמר

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם צור כל העולמים צדיק בכל הדורות האל הנאמן האומר והעושה המדבר והמקיים שכל דבריו אמת וצדק : נאמן אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריך ודבר אחר מדבריך אהור לא ישוב ריקם כי אל מלך נאמן ורחמן אתה ברוך אתה יי האל הנאמן בכל דבריו :

נרו ועולם ועד : ברוך אתה יי מן בוד : על התורה ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הנה שנתת לנו יי אלהינו לקדושה ולמנוחה לכבוד ולתפארת . על הכל יי אלהינו אנו מודים לך ומברכים אותך ותברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד : ברוך אתה יי מקדש השבת :

לפסח

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה ועל יום חג המצות הנה שנתת לנו יי אלהינו לקדושה ולמנוחה לששון ולשמחה לכבוד ולתפארת : על הכל יי אלהינו אנו מודים לך ומברכים אותך ותברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד . ברוך אתה יי מקדש השבת וישראל והזמנים :

רחם על ציון כי היא בית חיינו ולעלובת נפש תושיע במהרה בנימינו ברוך אתה יי משמח ציון בבניה : שמחינו יי אלהינו באלהיו הנביא עבדך ובמלכות בית דוד משיחך . במהרה יבא ויגל לבנו על פסאו לא ישב זר ורעא יתללו עוד אחרים ארת כבודו : כי בשם קדשך נשבעת לו שלא יכבה

אחיה כעטיה על ערתי חבריך : ח אס
 לא-הודעי לך היפה בנשים צאני-לך
 בעקבי הצאן ורעי את-נדתיך על משכנות
 הרקיעים : ט לקסתי ברכבך פריעה דפיתך
 רעיתי : י נאנו להניך בתורים צנאורך
 בתרוצים : יא תובי זהב נעשה-לך עם
 נקדורת הפסק : יב ער-שהמלך במסבו

רשי

לאך בין הואכוס הללו אשר הם כחוסם ואיכה תרטיסם כחורים כגלות הוה שהיא עת צרה להם כחורים שהיא עת צרה ללאך : שלמה אחיה
 כעוטיה . וח"ת מה איכפת לך אין זה כבודך שהיה כחכילה עוטה על שפה כוכיה על צאני : על ערתי חבריך . אלל ערתי אשר
 הרוניס מהם רוניס לאך כמותך כלומר כן גדודי כחומות המוכים על חלצים אחרים ויס להם מלכים ומרים מנהיגים אותם : (ח) אם לא
 הרעילך . זו היא תמונת הרועה אם לא תדעילך להיכן תלכי לרעות לאך את היפה בנשים שמדללו הרועה מלהכניס אותם : צאני
 לך בעקבי הצאן . הסתכלי כפסיעת דרך שהלכו הלאך והעקבים טכרים טראני"ש בלג"ז וכן הרבה במקרא (תהלים עז) ועקבותיך
 לא נודעו (ירמיה יג) נחטשו עקבך (בראשיה מט) והוא יגד עקביהם על עקביו והוא הדרך לטי : ורעי את-נדתיך על
 משכנות הרועים . כן משכנות אשר הרועים שאת אללם חוה הדגומה אם לא תדעילך כנטיית ועלתי היפה בנשים בשאה אומות איכה תרעי
 ותכללי יויד המניקים לך להיות ביניהם ולא יאסדו בניך התבונני בדרכי אבותיך הראשונים שקבלו תורתו ושפרו נשואותיו ומזמתי ולטי בדרכיהם
 ותף בסכר זאת תדעי גדויתך אלל שריה אומות וכן אמר ירמיה (ירמיה לא) הנוכילך ציונים שיתי לכך למסילה וגומר :
 (ט) לסוסתי ברכבי פריעה רמיתך רעיתי . לט"ו דרו כח למ"ד (שפי) לקול תתו המון עיס וכמולח"ד לריח שמניך לקבילת
 סוסים הרבה שאם פתי נחנת'י ללאת לקרחתך ברכבי פריעה להושיעך כנו שנאמר (חבקוק) דרכת סוס סוסך סוסים הרבה סס דמיתך
 רעיתי שתקדיך ונחתיך סל (שמות יד) ואתם תמרוקן זאת רחיתי בססי אנדז . ד"א דמיתך רעיתי סס הראהי לכל שרעית את :
 לסוסתי . קבילת ססי וכלשון לב"ו קסלי"ש : דמיתך . חר"פנתי בלג"ז וכו' (שופטים כ) אותי דמיו להרוג כי סס קסטתך
 בקיטסיס נאס : (י) נאור לחייך בתורים . שורות סומי און ומלחת סס : צנאורך בתרוצים . ענקי סס ומרגלית מרוות
 כפתי לזכר סס כות סס : (יא) הודי זהב נעשה לך . נולכנו חנוכיית דעי לפני כח פריעה . שאיחטו וחזקת סס לרדוף חמרך
 עם כל שסח גמיל אולרות וכו'י נעשה לך תורי קסוטי סס : עם נקדורת הבסקף . שהיה סידך סכר שהולטת מנאריס שנדולה היתה
 כות סס מכות וזרים : נקדורת . כלי כסף מוקדים ומנאריס כחפרכות וגו' : (יב) עד שהמלך במסבו . מסיס
 כנסת ישראל ואורת כל זכאות סוסה נמלתו ואני גולתיך רעה כי בעוד המלך על השלחן עסקת חופתו . נרדינהן ריחו . חילוף
 להכניס בעוד שהסבינה סס עיקלקלתי בעגל ולשון חכה כסח בגן ריחנולא סס הכתוב הכחיסו הסריח לפי סכר הכתוב כלשון נקיה :
 (יג) יר"ש" כנסת סס פקדו" עדיה עס דלא כחכ הכחיסו הסריח מנשם סס חק לפי רוח התוספת סס ספירס וה"ק"ס סתן ולא סוכ
 והו מנשם ססיה . אן אונה סלח כתב ססליוס חו ססייתן וכו' סלואה סס מאס לסון נקיה) : (יג) צרור המור דודי לי . דודי כעשה
 לי כמי סס לוצרור העור ססין ואתר לו סרי לך צרור זה שיתן דמי סס . סן הראשון ססכרת סן קס"ס הכתרה לוסרלל על מעשה העגל ונאס
 להס כפרה על עונס ואתר סתכדנו למשכן וסלואה ססמקן וסכר על זכר העגל : סן שדוילין . חף לפי סמעלתי סו אתר לסכון
 סס : סן שדי . סן עטי כדיהרון : (יד) אשכול הכופר . יס סוסס שסנו כופר כסנו (שירד) כפרים עם נרדיס ועסו כעין
 אלולת : כפרטי עין גדי . סס מוקוס וסס הוה חנוי ורלתי כלגדה סלון כרסיס עוסין סירות ארכשה לוחמסס פעמיס ססנה ודגמל
 הית לכמה ספרות ותחילות סמחל לכן הקס"ה על כסח נסיונות סנסוה סססכר : (טו) הנך יפה רעיתי . איכסייתו סס סקלקולי
 דהו חוקתי סכרטי רנויס לונר (במדבר יד) סלחתו כדכרין והרי את יפה וסס כי עיטך יוניס כלומר כלה שעיניה בעורים כל גופה
 לך סקן : וסעיניה סלס חן יפה לך פריעה וסדומתו סל חלתי לך על עונך והרי את יפה כעשה והנך יפה כעשה יפה כעשה חכות
 יפה כותסך : כי עיטך יוניס . סדוקיס יס סך סדכרטי כיונה וססכרת חן כן ונה אינה מניחתו סידוונ לאחר כך (שמות לב)
 ח"ס סו חליו כל סמי ולי וססו כעגל ועד הנך יפה כעלולת סמסן סלחת (שמות לט) והנה עסו אותה וגומר וסכך אותס מטה סרו
 סקלסס על כך : (טז) הנך יפה דודי אף נעים . לל וס"ס סלי חלל סך אתה הוה יפה . אף נעים . סעכרת על ססעי
 ססרות סכרטי ססין חוקלס סלירדת סלס (וקראה) יורל כל העס ורונו : אף ערשנו רעננה . עליו כעזמתך סס
 רעננה ערשנו ככניסו וככניסו ס"ו כולס נקבניס חלך יפה סלחת (שס"ה) ותקל סעדה וכו' סמסן קרוי מטה סלחת סס סעטנו
 סל סלוחתן סקדס קרוי מטה סלחת סיוס (ד"ו כסח) סמסן סמסות אשר ככית"ה על ססס פריין ורטיין סל ישראל : (יז) קדורת
 סתנו ארויס . עבת סמסן סנו וס . רהיטנו . לל ידעתי סס לסון כריסוס חך ידעתי סלף סלסן וססנה ססנו סעיני סתנו

שיר השירים ב

ב א אני הצללת השרון שושנת העמקים : ב כשושנה בין החוחים בן רעיתי בין הבנות : ג בתפוח בעצי היצר בן דודי בין הנגים בצלום המדתי וישבתי ופריו מתוק לחכי : ד הביאני אל בית היין ודגלנו עלי אהבה : ה שמכונני באשישות רפדוני בתפוחים קיחולת אהבה אני : ו שמאלו תהרת לראשי וימינו תחבקני : ז השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה אסיתעירו ואסיתעוררו

את האהבה עד שהחפץ : ה קור דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות : ט דומה דודי לצבי או לנמר האילים הנה זה עומד אחר כתלנו משגות מן התלנות מציץ מן התרכים : י ענה דודי ואמר לי קומי לך רעיתי יפתי ולבי לך : יא כיהנה הסחיקורי הסתו עבר הנשם חלק הלך לו : יב הנצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו : התאנה

רשי

שלאדם הנמצאים בו : (א) הצללה - היא מוסנה : שושנת העמקים - נאה ומוסנת ההרים לפי שארבעת תחודי שאין בהן המה שלט סס : (ב) כשושנה בין החוחים - שמונחין אותם ותמיד היא עומדת במיכה ולדעיונותה קרעית בין הבנות אפנות אותה לרדוף אחריהם לונות כמותם אחרי אלהים אחרים והיא עומדת באמונתה : (ג) בתפוח - חילן של תפוחים כדורא בין חילני סרק הוא חכוכו מן פולן ספריו טוב כשיש זכרות : כן דודי בין הבנים - בין הסחורים והדגומה כן הקס"ה מוכל האלמים כדור לפיכך כנלי ממדתי וישבתי ומ"ה התפוח הזה הכל בורחים היינו לפי שאין לו זל כן כרחוק כל האומות ועל הקס"ה כמין תוראה אבל חילנו כנלו חמדעי וישבתי : (ד) אל בית היין - אבל מועד שסס ניתנו פרשיה והזכירות של תורה : ודגלנו עלי אהבה - וקבוצתי סדגלנו חליו אהבה היא עלי עונתי וזכרת אהבתך ונלו אשר ייע כלענו : (ה) שמכונני - עתה כמדת החולים באישי ענבים או באשישות סלת נקיה : רפדוני - רפדו רעיתי סביבותי בתפוחים לרומ עיב כדרך החולים כי חולה חני לאהבתו כי מחמת לו פה כנלוותי רפדתי לזון עליה היא כמו (איוב מא) ירפד חירוק עלי טוט : (ו) שמאלו תהרת לראשי - כדזכר - וימינו תחבקני - דרך ימים נסע לתור להס מנוחה וכמוקום הנקומה מורוד להס מן זלובל זה חני וזכרת עשה כנלוותי וחולה לאהבתו : (ז) השבעתי אהכם - חס האומות : בצבאות או באילות - שתהיה ספקר וחאל כלכיים ויליים : אם העירוואם העוררוואת האהבורי - סכניו לודוי לסגותה ולתחילתה ולכסס נוממי להתפנות אחריכם : עד שהחפץ - בכל עוד סחית תקועה כלכיוואו ספן בני : עד שהחפץ - כמועד שהחלק כמסכיו פעוז סהאלך כמסכיו : אם העירו - חס סתנולוכמו (שמואל אכר) ויהי ערך (דניאל ד) ופסיה לערך : ואם העוררו - כמו העורר על השדה קלני"ר סלני"ר סתקרישו חנדק רכיים וואנס חתיי סכיים על סדר הדכריס כי רואה חני שתכנאל סליות ודבר על יליאת מנרים ועל ספן תורה דנמסן וכחית סארך ובית רבתייה ועלות ככל וכחית בית בני והורגנו : (ח) קור דודי - סוד המסורר על הרשעות כחוס סקרי דבריו וסודי וקורר לא חסרתו לכפניו ראשית הדברים הוא סתחיל וחסר הכחילי סמלך סרדו ולא סתח סחיל פקס כמנרים כלסון חכה ועכסיו סוד ולומר עטיכס וו סלערתני להס סמסכני דודיו לזי חסריו כן היתה גולח הייתי וחסרת לנאלה עד תס ארבע סחיות סנה סנלמרו סין סתרים : קול דודי הנה זה בא - לפני הקן כמדלג על ההרים ומוקן כנבעות : (ט) דורר דודי לצבי - כקלות סרונה סחיהר לסל כלכי וכיוסר סתלים עוסר חילכסור : הנה זה עוכר גור - סנורה הייתי ליסע עגונה עוד ימים רכיים והנה הוא הודיע סחיה עומד ומלך סן סלונות סחיים חת סעזול סנלמר (שכוסג) ראה רחיתי חת סני עיניו סוקר : (י) ענה - לסן עניה ולסון לעקה קול סר וזה כניין חל לכולס (דברים כג) וענו סלויס : ואמר לי - ע"י חנה : קומי לך (שמות ג) אעלה אתכם מעוני מנרים : (יא) הנה הסהיו עבה - חין עכסיו סורר כדרך - סתיו סוקר סרגוס סתיו : הנצנים נראו בארץ - קרבו ימי סחיה סחילנות מניחין פרחים והולכי דרכים חת ענבים לראותם : עת הזמיר הגיע - סהעוכז סתכין ענה וקול ערכ להולכי דרכים : וקול התור - כנשעניו סוריים וספי וזכר סרך סעועת להיות חסוריים וסלסלס סימי גיסן : דבאנה הנסיה סניה כנשעניו : והגפנים ססדר - כסנכסל ספרת וסענבים מוכדלים וס מנה ונכרים כל ענכה לענכה קרויה ססדר - כל סענין זה לפי סשענו לסון חבת סתיו סססור חרזה חת חרוקתו לילך חסריו כן עסכלי דודי : ענה דודי - ע"י חנה : ואמר לי - ע"י חסרן : קומי לך - וריו ענין (שמות יא) וישלוחי ס חת רעסו : (יא) כי הנה ספרה עבר - חלונר קתילות ענה דלגתיה לחמתס ססנולת יחק : הגשם - ססזו סרסותו סל סתיו חלקי סלך לוכלומר סתחיס וס סשנה סל קושי ססעכוד נגורו עליכס והלכיו להס סססולרה סריים סקסו סססריים סעכוד עלי ססחל ולכן כקראת סריים על ססחרוס : (יב) הנצנים נראו בארץ - הרי סססולסרן מוכיים לכס לכל דרכים : עת הזמיר הגיע - סלחס עתידס לומר סירה על חיס : וקול התור - קול סססיר הנדול - ד"ה קול סתור קול ססניע

יג התאנה הנטשה פניה והגפנים סמדר נחמו
 ריח קומי לכי לרדף ריגתי יפתי ולכי לך :
 יד יונתי בחגוני הסלע בסתר המדרגה
 הראיני את-מראיך השמעני את-קולך
 כי-קולך ערב ומראיך כצל קרוי וכהיב גאון :
 טו אחוז-לנו שעלים שעלים קטנים
 מחבלים כרמים וכרמנו סמדר : טז דודי
 לי ואני לו הרעה בשושנים : יז עד שיפוח
 היום ונסו הצללים סב דמח-לך דודי לצב
 וצו לעפר האילים על-דורי ברך :
 ג א על-משכבי בלילות בקשתי את

בתימרות

רשי

וזו ילידתם חזרים : (יג) התאנה הנטשה פניה . הגיע זמן של כמרים לקרב שתכנסו לארץ : והגפנים סמדר . קרב זמן
 כסדר הין . דבר אחר כשרים שבכש חנטו והגנו לפני עושים טובים והריוח ריח טוב . קובי לבי . כתיב "ריתורה קומי לך לקטל
 עשרת הדברות . ד"ה תהיה חנטה פניה אלו פושעי ישראל שכלו בשלש ימי אפילה : והגפנים סמדר נהנו ריח . אלו הנשואים
 עשה עשות טובה ונתקבלו כקדרת כפסיקתא : (יד) יונתי בחגוני הסלע . זה חלומי לאלותה שעה שרדף פרעה את מרים והסגס חוגים
 על הים ואין מקום לנוס לפנים חוגי הים ולא להפנות לפני חיות רעות לחיה היו דומין בלחותה שעה ליונה שבורחת מפני דגן וכנסה לנקיקו
 הסלעים והיה הנחש נוסף בה תכנס לפניו ברי הנחש תאל לחון הרי הנחש חמר לה הקליה הראיני את מראיך את כשרון פעלתך למי את פונה
 בתי-איה : השמעני את קולך . (שמות יד) ויעקבו בני ישראל אלה : בחגוני . כנקיק והוא לשון שחר ודומה לו (תהלים קד) יחגו ויבטו
 (ישעיה יט) והיתה ארצות יהודה למצרים לחגא וכסא רבים קורא להם חגוני וכן קרה קלנו וכן (שמואל ב) ויכרות את מדוהם :
 מדרגה . חיסקו"ל כשעשין חרין סביבות המגדלים ואסטיס העפר למעלה להגביה התל סביבות מדרגות מדרגות זו למעלה
 עזו : בסתר המדרגה . פעמים שיש בהן חורים וכנסים שם שרנים ועופות : (טו) אחוז לנו שועלים . שמה הקב"ה את
 קולס לזה את הים ושעפס ונחוז לנו השועלים הללו הקטנים עם הגדולים אף הקטנים היו מחסלים את הכרעים בעוד כרעו בו עמד
 מהעכס לדים כשהיה בת ימי אלינדרת זכר והיא שומנתו והיו האזרים ככנסים לכתיסה ומחפין את הזכרים והתינוק עמון והוא בן שנה
 או בן שתיים והן מסיאין תמוקות מבית חזי ותינוק מזרי מדרת יתנוק ישראל עונה תמוקות עמון שם והיו תופסין ומשליכין אותו ליאור ולמה
 קרה אותם שועלים מה השועל הזה נוסט לפנות לאחוריו לברוח אף מזרים מכיטים לאחוריהם שנאמר (שמות יד) חנוס מפני בני
 ישראל : שעלים קטנים . כתוב חסדי"ו על שם שהיה כפר עמם כמים שנתדדו כשעלו על מקום : (טז) דודי ליואני לו . הוא
 כל זכריו חשע מחי ולא צוה אלא לי עמו פסח קדשו ככורות עמו משכן בקריבו עולות ולא תכע מאומה אחרת : ואני לו . כל זכרי
 תכעתי עמו ולא מאלהים אחרים : הרועה . את לאלו כשונים כמרעה טוב ומחוייפה : (יז) עד שיפוח היום . עופה לנוקחית
 שלמעלה היענו דודי ואני לו עד זמן שגרים העין ושפתיה השמש כחום היום ונכר השמש : ונסו הצללים . חטאנו בעל חטאנו
 במרגלים . ונסו הצללים זכות המרגלות עלינו פירקת עולו : סוב דמה לך דודי . נרמתי לו להשתלך מעלי על הרים המופלגים מנוני :
 בחר . לשון חלוקה וספלה : (א) על משכבי בלילות . כר לי שישתי אפילה כל שלמים וזמורה שנה שהיו ישראל לנטיפים :
 בקשתי ולא מצאתיו . (שמות) כי אירני בקרבכם (שם) כי לא אעלה בקרבך : (ב) אקומה נא ואבקשה . (שמות לג)
 יחל חשה (שם לב) אעלה אלה : (ג) מצאוני השומרים . עשה וחרון : אה שאהבה נפשי ראיתם . מה מאלתם כפיו :
 (ד) כמעט שעברתי מהם . קרוב לפי שנתם מפני לטוף ארבעים שנה : עד שמצאתי . שהיה עמי בימי יהושע לכנסו שלשים
 וחד מלטים : אחוזתי ולא ארפנו . לא נתתו רפיון עד שהכילונו אל משכן מילה כשכיל אל זאת שעשה לי :
 (ה) השבעתי אתכם . האומות שהיו נולדו בימים . אם העירו ואם העוררו . אהבת דודי חמני ע"י פשו והסתה לעוזבו
 לשם מאחריו : עד שתחפץ . כעוד שאהבתו חפץ עלי : (ו) מי זאת עולה מן המדבר . כשהייתי מהלכת כמדבר והיה עונת האש
 והענן חללים לפני והורגים כחמים ועקרבים וארפיין הקוליס והטרקנים לעשות בהרף עישה נקיה הענן והענן עולין ורואי אמות האומות
 ונות מיהות על גדלתי וחומרות מי זאת כלומר כמה גדולה היא זאת העולה מן המדבר ונו' כתימרות עשן גבוה ונקיף כחמר : מקשררת

כנר

46

מו

(*)

שיר השירים ג ד

כחימרות עשן מקטרת מר ולבונה מפל
 צבקת רובל : ז הגה משחו שלשלמה
 יא צהינה ורהינה בנות ציון
 בפלך שלמה בעטרה שעטרה-לו
 אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו :
 ד א הגר יפה רעיתי הגר יפה עיניך
 יונים מבעד לצמתך שגרה בעדר העזים
 שגרו-שו מהר גלעד : ב שליך בעדר
 הקצובות שערו מן-ההחצה שקלם
 מתאימות
 ארנמן תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלם :

דשי

מגן - על שם עק הקטרת שהיא מתמר ועל מוכת הפנימי : רובל - שם המוכר כל מיני בשמים : אבקת - על שם שכותסין
 קורין וזמן קין הדק כחב : (1) הגה משחו שלשלמה - אהל מועד וארון הסודות : ששים גבורים סביב לה :
 ששים רבוא סביב לה : מבוא ירושלם - מיופאי הנכח לבד פחותים חבן עשירים והיתרים על בני ששים : (ח) טלמדי מלכה -
 מלכתה של תורה וכן הכהנים המוכנים אותה החונים שביכות המען מלומדי סדר עבודתם : איש הרבו - כל ימינו הן יסודות יסודיים
 שמעמידים על יסודות הגדולים והתורה שלא תשכח : מפתח בלילות - מן השכחה ויכחן עליהם לרות זכרון הוא חומר (ההלויים ב)
 נשקו כר מן האף ותכדו דרך : (ט) אפריון עשה לו - זה אהל מועד שנקבע בטעמן שילה עשה לו אפריון חופת סתל לכבוד :
 (י) רפידה - משכנו וטעמו על הכפורת שהוא זכס : מרכבו ארגמן - זה הפרכת שהיה תלוי ורובע על כלונסות מעמוד
 לעמוד : תוכר צוף - פדור ברצפת אהבה ארון וכפרת וכו' ולוחות : מבנות ירושלם - הלויים חלוי האיסם ושלמים להקב"ה :
 (יא) בנות ציון - בנים שמוניין לו במילה ובתפילין ובליצית : בעטרה שעטרה לו אמו - אהל מועד שהיא מיוסד כנונין
 תכלת וארבעה ותולעת שני אמה רבי כחומיה של רבי שמעון כן יוחזי את דבי חלעור כרכי יוסי חי אפסר שששעת מחסין מהו ששטרה לו אמו
 אחר לו משל למלך שהיתה לו בת יחידה והיה אהבה כיתר לא זו מחסבה עד שקראו כתי שגא' (ההלויים ב) שמעי בת ירחי לאו מחסבה
 עד שקראה אחותי שגאמר עתי לי אחותי והעיייתו לא זו מחסבה עד שקראה אחי שגאמר (ישעיה ב) שמעי אלי עמי
 ולא שמי אלי האינו ולא אחי כתיב עמד רבי שמעון בן יוחאי זכאקו על ראשונו : ביום חתנתו : יום חתן תורה שערותו להם לקבץ
 וקבלו עולו : וביום שמחת לבו - זה שמיני למלואים שנתחנן בו המען פודבר : (א) הגר יפה רעיתי - קולסן ורין
 וערבו עליו קייכותיהם : עד שיפירח היום - שחטלו לפני בימי חתונותם : עיניך יונים - גונוך ונחיתך ודוגמתך כינה הולת
 הדקה כבן זוגה וכשחמטון אותה אינה מפרכת אלא ששטת נואר כך את כתיב כסם לסכול עולי ומורחיי : מבעד לצמחה - שעדך בעדר
 העזים - הקילום הוא דוגמת קילום אשה הנאהבת לשתן ומכפנים לקי שורייך שעדך כלה ונוכה ק כלומר ולכנות כשער עזים לכנות הנדדות
 מן ההרים ושערן מכהיק מרחוק והדוגמא שדומה כנסת ישראל לכך והיא נכפנים לחתונתך ומשכנותיך אף הריקם אכן חסוכך עלי כעקב
 וכינו שלשו לרדת שהר הגלעד כשהשיגם לבן זס - ד"א כמותן שכלו על מדין כעבר הירדן שהיא ארץ גלעד ולשון זה בידר שר ה ארץ :
 מבעד - הוא לשון נכפנים שרוב בעד שמתקרא דבר המסך וזמן נגד ד"א כמות (איוב ט) וכעד כוכבי ימים (יונה ב) ארץ כדומים
 בעדי - (איוב כה) הבעד ערפלי מבעד הוא הדבר שהוא נכפנים לאותו בעד לכך הוא חומר טבעד - צמחה - לשון דבר הנזמנס האעד
 שלא יפירח לנאת זו והיא השבכה והקיסודים ולא יתכן לפרש צמחה לשון צמח שמהא התי"ו שזרשת כתיבה שח"ב היתה להיות מנישה
 כשיח כשמת לה"א לטעול בה פעולת נקבה או לוי ולפעול בו פעולת זכר כמות"ו של שכת כשהיא מנהג לנקבה היא מודגשת כות חנה
 מדה ושכת הוכן לזכר עולת שכת בשבתו ות"ו של צמתך שהיא רפה על כר ימי באה במקום ה"א ויהא סס הקיסודי מנה ושכתו ש"ך לתפז
 לזכר לו לנקבה תהקן הה"א לתי"ו כגון שמתהממן לומר שמתו שכתה - וכן אמר לעתו אמתה - עונה ערומה ערותה - וכן אמר
 צמה צמיתו לזאת צמתו צמתך : שגלשו - שנקרמו גרם מתורגמם לזו כשהכתות יודות מן ההר צמחא הדרקרת וימורע מהם :
 (ב) שיניך בעדר הקצובות וגו' - אף קילוייה כלשן מילשה : שיניך - דקות ולכמות וספורות על סודן כמני וסדר עדי
 הרמלים הכרותות נושאר האלן הקנס ומנין בעטרות לרובה חסם והגון לחזר כגונוך שעושה אותן לכלי שלת ונשחרין אופן ונעית לידתן של
 יתלכך הכתר ורוחנין אותם מיום אליוס : שבורם מהאימות - לשון חתום (ההלויים ב) ארץ חתום כסודי כלומר תמימות
 א צרי"ה כלעזו : ושכלה - שום שכול ומוס ארץ כהם ונחמד הדוגמא הוא על שם גבורי ישראל הכרותים ויחוללים איביקים שגאמר
 סביבות והרי הם מרחקין מן הגולל של ישראל וזמן העדות שלא יתלככו בעבדי הנחמד קילום זה על שנים עשר חלקי קיש שכתו על ידיון
 כקנס ומנין שלא נחמד אחר מהם על העריות שגאמר (במדבר לא) זכא נפקד ממנו איש וחק על הרבור הלב הסיאו כפרתך וחק על הגולל
 נחמד שהצד עליהם הכתוב (שם) ויקחו את כל הלל ויביאו אל משה ואל אל מר בכהן וגו' ולא הכרית אמת מן פיה חתת לו חומר הקד :

מתאימות ושקקה אין בהם : ג כחוט
 השני שפתותיך ומדברך נאורה כפלה
 הרמון רקתך מבעד לצמתך : ד כמגדל
 דויד צוארך בנוי לתלפיות אלה המון תלוי
 עליו כל שלטי הנבורים : ה שני שדיך
 כשני עפרים תאומי צביה הרעים בשושנים :
 ו עד שיפוח היום וגסו הצללים אלה לי
 אלהיך המור ואל-גבעת הלבונה : ז כלך
 יפה רעיתי ומום אין בך : ח אתי מלבנון

כלה אתי מלבנון תבואי תעתירי מראש
 אמנה מראש שניר והרמון ממענות אריות
 מהררי גמרים : ט לבבתי אחתי בלה
 לבבתי באחד מעיניך באחד ענק מצורתיך :
 מהיפו דריך אחתי בלה מה שבו דריך
 מיין וריח שמניך מכל-בשמים : יא נפת
 השפנה שפתותיך בלה דבש ותלב תחרת
 לשונך וריח שלמתך בריח לבנון : יב גן
 געול אחתי בלה גל געול מעין חתום :
 שלחך

השיי

(ג) כחוט השני שפתותיך - נאות להכתיב ולשעור הכתובת כמו שישנו המרמון לרחס הוונה שאמר לה (יהושעב) את תקות
 חוט השני ונומר ושמרו הכתובת : זכר ברך - זכור וזכרי הוא מנורת (יחזקאל לג) הנדכרים כך אלל הקירות (מלאכי ג)
 או נדכרו ידו ה' פל"ה ריף כלעז : רקתך - היא גובה הפנים שקורין פומי"לש בלע"ז אלל העינים וכלשון גמרה קורין אותו רומי דחפי
 ודוין לפלח חזירמון כחוק סהול אדום וסגולת הרי קילום כנוי אשה והדגומא פירשו רבותינו דוקים סביב חללים מצות כרמון : מבעד
 לצמתך - חכמים לקיטור : (ד) כמגדל דוד צוארך - קומה וקופה נוי כאלה והדגומא כמגדל דוד הוא עולדת ציון שהוא
 מקום חוק ופול ומפנה כך הוא נזרך וזלשכת הנזית שהיה חוקן ומכרין של ישראל ואתו המגדל כנוי לתלפיות כנוי לנוי להיות הכל
 מסתכלין בו ללימוד מרותיו ונוי מלאכת תבניתו והוא מנורת (או בלה) מלפניו מכהות ארץ והי"ו וכתלפיות כמו ת"ו שכתרמית וכתבית :
 אלה המון תלוי צלוי - כך ענה השמים לתלות מנתיים וזלשיתם כמותי המגדלים : שלטי - אשפות שנותנין בהם חלים כיו
 (ירמיה נא) הכרו המנים מלאו השלטים ודומה לולשכת הנזית שמשם הורחזי אזהה שהתורה זינג לישראל ויש לומר אלה המון כמו מן
 הלקי עלטם (ד"ה ארץ) דבר זה לאלף דור : כל שלטי הנבורים - מלינו שהתלמידים כקראים עלטם חלים ושלטים כיניין
 שנתור (ההלים קכו) כחיים ביד נבור כן כנוי הכעורים אשרי הנבר אשר מלא את אשפתו מהם : (ה) שני שדיך - המניקים אותך
 זה מה וזהין : כשני עפרים תאומי צביה - דרך נמוי להיות יולדת תאומים כך שניהם שנים שקולים זה כזה - דכראחר שני
 שדיך על טס הולמות תאומי נביה הם ומקומות כסדה אמת ומתנה הכרות על זו ומתנה הכרות על זו וזכוכין דכור כנגד דכור - אנכי כנגד
 לא תרלח זהרלח ממני את הדמות של הק"ה - לא יהיה לך כנגד לתנאף שהינה אחר עבודה זה דרך אזה המלאכת תחת איה תקת
 את וריס - לא תשא כנגד לא תגמט והנני קיפו לויטכצל שקר - זכור כנגד לא תענה שהמחלל את השבת וזעיד שקר כבורלו לומר שלא
 שבת שבת שישית - ככד כנגד לא תמזוד שהמזוד סמו לכוליד כן שקלה אותו ומכד למי שאינו אפיו - הרועים - את לאטם
 וכשנים ומדריס אומם כדך כמה וישרה : (ו) עד שיפוח היום - עד שתפוט החמה : זנסו הצללים - הוא עת שרבו חוסם היום
 אינו חולק ואת עריכה עלי : היום - הוא השמש וכן (בראשית ג) לרוח היום וכן (מלאכי ג) כי הנה היום כל כוונת כתנור ומשיפוח
 היום חלק לי צבה המוריה בבית עולמים ככ"ר - כלומר משאטטו וזו לפני לחלל את קדשיו ולתך מנחתי בימי אפני ופינחס אסתלק מעליכם
 ואלטום חשכן זהו וחסר לי צבה המוריה בבית עולמים : וסס כולך יפה ומום אין כך וחרנה סס כל קהכמותך : (ח) אתי מלבנון בלה -
 ובתנלו מלבנון חתי תנלו כי חתי אנל העמקם : ארתי מלבנון תבואי - ובסת שמוסין הגולה חתי אשיכ עומקם ואף כל ימי הגולה
 בנרתי ליתרועל כן כתבתי מלבנון תבואי - כשתגלו מלבנון זה חתי תבא ולא כתב אתי מלבנון תבואי לומר משעת יצאתכם מכלן עד
 שעת יציאתכם מכלן חתי עומקם בכל אשר תלכו ותבואו : השורי מי אש אמנרה - בקבני את נדתיך תסתכלי ותתכונני מה שר פעולתך
 חראית האומה שהאמת כי לפתך חתי במעבר ונשעותך ותנתיך על פיך ואתך לראש שני ותרמון שהיו מעומות אריות סחון ועט -
 ד"ה חתי אומה הד הוא בגבול מצובה של ארץ ישראל ושמנו אונס וכלשון מצבה עורי חמון ובר הנה שחמיר בו (במדבר לד) מן הים הגדול
 יתחוללם הר הנה וכשהגלתת נקבסת ומנציגות סס סס לופים משם זרועין גבול ארץ ישראל וחזירה של ארץ ישראל ושומים וחומרים חודיה
 ולכן אחרת שזי ישראל אומה : (ט) לבבתי - משבת את לבי חלק : באהת מעיניך - הרבה דוגמות טובות שביך לילל היתה
 ביך אלל אחת מן הייתי מחסךך ביותר וכל עני ככולן וכן באהת ענק חזרונך כחית מהידי ענקי קישותין הס תכשעו מזה שיש אלל חזי יעק
 בהם - ד"ה אהת ענק כחמד מאכותך הוא אחד היס עיווד חה אהדסה הנקרה ענק אהס הגדול בגנקיס : (י) מהיפו דריך
 וכל מקום שהאית לי סס חכמיפה הוא מעיני גלגל סילה נוב ונבעון זכות עולמים הוא שער הכבלי ממחה שאר יועדים ממחה או ירושלים
 זס אר יועדים מקום התועדה סס סביבה לישראל : וריח שמוך - סס טוב : (יא) נפת - עתוק : השופנה שפתותיך -
 ופעמי ערה : וריח שולמתך - מנות הגמות כנאגות שלמותך ליעית תכלת כגדי כננה אסור שעטו : (יב) גן געול
 על

וְלֹא מִצְאָתִיהוּ קָרָאתִיו וְלֹא עָנְנִי : יֵא רָאשׁוּ כַחֲסֵי פִן קוֹצוֹתָיו מִלְתָּלִים
 ז מִצְאָנִי הַשְּׂמֵרִים הַסְּבָבִים בְּעֵיר הַכּוֹנֵי שְׁהָרוֹת כְּעוֹרֵב : יב עֵינָיו כְּיוֹנִים עַל-
 פְּצְעוֹנֵי נֶשְׂאָו אֶת-רִדְדֵי מַעְלֵי שְׁמַרְי אֶפְקֵי מִיָּם רַחְצוֹת בְּחֶלֶב וְשִׁבְתָּ עַל-מִלְאָתָּ :
 ח הַחֲמוֹת : ח הַשְּׂבָעִתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יִרְשָׁלַם אֲסִי-תִמְצָאוּ אֶת-רִדְדֵי מַחֲתָנֵידוּ
 ט שְׁתוֹלֵת אֶהְבֶּה אֲנִי : ט מֵהַדּוֹרֵךְ מִדּוֹד הַיְפָה בְּנָשִׁים מֵהַדּוֹרֵךְ מִדּוֹד שְׂבָכָה
 י דוֹרֵי צֶה וְאֵדוֹם דְּגוֹל מִרְבֵּכָה : י עֲמֹדֵי שֵׁשׁ מִיִּסְרִים עַל-אֲדָנֶי-פִן מִרְאֵהוּ
 שְׁתוֹתָיו שׁוֹשְׁפִים זַמְפּוֹת מוֹר עֵבֶר : יד יָדֵי גִלְיָה זָהָב מִמְלָאִים בְּתַרְשִׁישׁ
 מַעֲיו עֶשֶׂת שָׁן מַעֲלַפֵּת סְפִירִים : טו שׁוֹקֵיו עֲמֹדֵי שֵׁשׁ מִיִּסְרִים עַל-אֲדָנֶי-פִן מִרְאֵהוּ
 כִּלְבָנוֹן

רש"י

חבלו כי חבורה כל פצע לשון נוכח כליוין הוא ככד"ר הוא כלעז : רדודי - עדיי המרוד והמרוקע עלי וכן כל הענין לשון אשת נעורים
 המתאוננת על בעל נעוריה ונוקמתו - וזו הוא הדוגמה : דודי שלח ידו מן החור - כשאמרתי רחלתי את רגלי ולא חסרתי לך ולא
 אשכחן ע"א שבתתי כס : שלח ידו - והראה בקמתו כימי אחו והביא עליו חיל מלך ארם (ד"ה ב"ח) ויכו בו ויש ממנו שביה גדולה
 וגומר ויהרגו פקח כן רמזוהו ביהודה ונשאים אלף כיום אחד : ובעי המו עלי - בא חוקיאו כנו ושב בכל לבבו לדרוש להק"ה
 וכל דורו שלמים לא קם דור בישראל כמותם כנו שמורם בחלק בקדוה וידע באר שבע ולא מלאו עם הארץ מנבת ועד אנשכית ולא מלאו
 אים ולא שחן בקי"ח כס לכות טומאה וטהרה וזהו ידו כטעמו ונומר אף איהו כאמרנו (מלכים ב' כג) וכמוהו לא היה לפניו נולך
 כי ראש פורענות שבה על נפשה ועל אמונת לקיים שח ידו מן החור ומע המו עליו : פתחתי אני לדודי רדודי חמק עבר - לא כעל
 גזירתו שחמק בחוקיו (ישעיה ל"ט) הכה ימים בליום ונשא את כל אשר כביתך וגו' ומכונן אשר תוליד אלו דניאל חגיגה מישל ועזריא
 אף כיהוהק"ע חולדה הכביאה (ירמיה י"ט) הכה ימים בליום ונשא את כל מקום הזה ואל יושבי וגו' ולומר (מלכים ב') וכמוהו לא היה לפניו
 אך לא שכה' תחרון אפו הגדול אשר מרה בישודה על כל הכניסים אשר הכניסו ונשאה ויאמר ה' גם את יהודה אסירה ועל פני כאשר הסירותי
 את ישראל ומלמתי את העיר הזאת : נפשי יצאה כרברו - יצאה ממני כדברי דבריה - בקשתיו ולא מצאתיו - ואם תאמר והלא
 ירמיה עומד ומתכח כיוי יהויקים ולדקיהו שוכו אלי ואשוב אליכם לא לכתל את הגזירה חלל להקל הסורענות ולהכין מלכותם שמוסס מן
 הגולה לטועם עוזין כתיסה ולגנותם מחין אורם : (י) מצאוני השומרים - נכונדנדר ומיילותיו : הסובבים בעיר - לגנותם
 כמותו של חקום : נשאו את רדודי - ב"ה הנקדס - שגמרוהו החושות : אף מלאכי השרת שהיו שומרים תומותיה פענין שחמק
 (ישעיה מב) על תומותיו ירושלם וגו' הם הניחו כו את האור כענין שחמק (איכה א) מחרוס שלח אש וגו' : (ח) רשבערתי
 אתכם - האמות אנשי נכונדנדר שראיתם כחגיגה מישל ועזריא מוסרים גמסם לכסן האש ואת דניאל לגוה אריות על עסקי התפלה ואת
 דורו של מרדכי כיוי האון : אם תמצאו את דודי - לעתיד לכל ליום הדון שיכוקז חסם להיעיד עלי כענין שחמק (ישעיה טז)
 יתנו עידיהן וינדקו : מה תנידלו - שתעידו עלי ששכחתי חלתי ביסורים קמים כיטיכס יבא נכונדנדר ויעידיכס אליפו ונומר
 וכל כחי האומות ויעידו עלי שקימתי את התורה : (ט) מה דורך מדוד - כך היו שאלין האומות את ישראל מה חלביכס מכל החלבים
 סך אתם נשפטים וללכסי עליו : שבכה הישבעתנו - להיעיד לו על האבתך : (י) דודי צה - לכן כיוו (איכה ד) לחונמלס :
 ואדום - אשר שתחלה כל הענין לפי פשוט קילוסנו בחור כשהוא לכונינו חלמונית : דגול מרבכה - גדול בחיילות הרבה רבים
 חיילות ירבות רבה קרוין רבה שחמק (חוקאל"ז) רכבה כנענח השדה נתין : (יא) ראשו - מכהיק בכתס פו - כתס הוא
 לשון סגולה אלכס שאורין ככית גמיהס וכן (איכה ד) ישנה הכתס הטוב וכן (איוב לא) ולכתס
 חמתי ימכתיו וכן (משליכה) וחליכתס : קוצותיו הלחלים - לשון תלמיס פנדלו"ס כלעז" : שחורוח כעורב - כל אלהנו
 לכחור : (יב) עיניו כיונים על אפיקי כוים - עיניו על אפיקי מים נאות כעניי ימים אפיקי מים עריכס למראה ובהמוריס יולאים סס
 לשוט וכן נקלם המסורר עיני דודי כשהוא מביט על אפיקי מים דמות לנו עיני יונים : רוחעות - עיני דודי כמלס : ויושבות על
 מלאת - כל זה לשון נוי לא כולטות יותר מרחי לא אוקעות חלא יושבות על מלאת גימח סלסס הענין (ס"א העין לפנהמות) לפי
 הדוגמא והוא לשון כל דבר שגוי למלאת נוח העזיה לו למוט כענו (שמוה ב') אכתי מלואים (שס"ח) ומלאת כו מלואת אכן :
 (יג) לחיו כערונת הכושם - אשר סס כמותס ערונית גדולי מרקחים : מגדלות מרקחים - מגדלות של מרקחים גדולי
 כמקיס טעמיויס אותס מיעשה רוקח : (יד) גלילי זהב - כאופניזה : כמולאים בהרשיש - כל לשון מושס אכן יקרה כזהס
 קרוי מלאת : עשת - לשון (ירמיה ה"ב) מחו עשתו קטן עב קרוי עשת ונש"א כלעז" : שן - מעצמות פיל : מעולשת
 ספירים - מקושטת ומתוקתת כספירים לשון ות ע"ף דחתרנו וכן ואת קת : (טו) שוקיו - כעמודי סס המיוסדים על אדמי טו :
 עמודי שיש - עמודי שיש ומכיר כמגלת אסתר (אסתר א) על גלילי סס ועמודי סס - ומראהו כסו כלרני סלסמן : בחור בארזים -

שיר השירים ו

בלבנות בקוה באדנים : שז חכו ממתקים
וכלו מחממים ויה דודי ונה רעי בנות
ירושלם : ו א אנה הלך דורך היפה
בשנים אנה פנה דורך ונבקשו עמך :
ב דודי ירד לגנו לערוגות הבשם לרעות

בגלים וילקט שושנים : ג אני להודי ודודי
לי הרועה בשושנים : ד יפה את רעותי
כתרצה נאנה כירושלם אימה בגדנות :
ה הסבי עינד מנגדי שרהם הרחיבו
שערך כעדר העזים שגלשו מזר הנלמד :

רשי

שנד

כחבר בין הכנים לארובין שאר ענים : (טו) חבו מממתקים . דכרו ערבים : זה דודי . זה דמות דודי זה דמות רעי ועל כל
אלה חלית ללחבתו . והדגמה כלפי הקב"ה הכן היה : דודי רעה . ולכן להלכות עונותי . תלובן כשנראה בסיני כהנה כן מורה
הורחות וכן כשבת למשפט (דניאל) לכזיה כתלג חזיר ושער רישיה כעמר קוי . ואדום . ליפרע משונאיו כענין שחומר (ישעיה כג)
מדוע חרס לביטיך : רגול מרבה . הרבה חילות נוקיפין חתנו : ראשו כהם פז . תחילת דבריו הכניקו ככתם טוכן הוא חומר
(תהלים קיט) פתח דכרך יחיר פתח אנכי'ה חלוקין הראם תחלה משפט מלוכה יפ לו עליהם וחחר כך גזר עליהם גזירותיו . קוצותיו
התלים . על כל קץ וקין תילו תילים של הלכות . שחורות בעורב . על שם שהיה כתוכה לפניו חם שחורה על צדו אש לככה
ד"ה קווצותיו תלתלים כשנראה על היס נראה כחומר נלחם כנכורה : עיניו כיונים על אשפיק מים . כיונים שעיניו נופות אל ארובותיהם
כך עיניו על חתי כנסיות וכו' מדרשות שם מונחי התורה המסוליס למים : רוחצות בחלב . כשהן נופות כושפט וכחירות חין
לחמתו להנדיק נדיק לת לו כנדקתו ולהרשיע רשע לתת דרכו בראשו : יושבוה על מלאה . על מלאה של פולס . אומוטוטו כשלהחין
נופות טובים ורעים . ד"ה תלמדו חכמים שהקב"ה נותנם עינים להליר לעולם כשם שהענים מחזירים לאדם כיונים הנודדים ומאוכן
מדרשות שם מונחי מים של תורה : רוחצות בחלב . לפי שקראו עינים והענין לשון נקבה היא רוחצות לשון נקבה הם מנתחין עממן
בחלב של תורה ומלכנים סתריה וסתוונותיה : יושבה על מלאה . מושבים דברים על חופניהם . ד"ה עיניו עיניו פרשאת של
תורה והלכות ומשניות כיונים שהם נאים בהלכות על אשפיק מים כתי מדרשות רוחצות בחלב מנחלמות כחלב כעין שפרשתי : להחין .
דברות הר סיני שהרא להם פנים משניות ושחקות . שפתותיו שושנים . דברים שנכרם בחלב מנחלמות כחלב כעין שפרשתי : להחין .
שם תורת מטלת ואש ומקנה ועולה ושלמים : ידיו . הלוחות שכתן עומיני וזעזע ידויהם : גלילי וזה . חלו הדברות
סבתן החמודים מזהב ומטעם . ח"ר יהושע בן נחמיה מעשה נסים היו שלם ח"ר יהושע בן נחמיה וזעזע ידויהם : גלילי וזה . חלו הדברות
מובולאים בהרשיש . שכלל בעשרת הדברות תרי"ג נחות : מעוז עשה שן . זה תורת כהנים הניחן כחלצו חמשה חמשים
כעשים הללו שהם כנונים כחלצו הנקו : עשת שן מעולפת ספרים . נחית חלקה כעשת שן והיא סורה דקדוקים רבים גזירות
שוות וכנין חק קליט וחמורים : מיוסדים על ארניפן . ח"ר אליעזר הקפר העמוד הזה לו כותרת למען ובסיס לחטן ח"ר שוחל
בר נרא פשויות שבתורה יס להם כותרת למען ובסיס למען ובסיס לחטן ח"ר שוחל
וזי תוכרו ממכר להודיען כמה קשה חקקה של שביעית כדאיתא כחמשת ערביין וסוכה וכגון (במברוי) ופקוד ה' חים על העדה ח' נקדט
לחמי ער שבת ופקדתי על בני פקוד חותם עליו כן כמה לכן נחמד סוקו עמודי שם מיוסדים ונו' : מראהו סלבטון . הפוסק כל
ומתקונן דבריו מולא בהם פרחים ולובים כיער זה שולכלכך דברי תורה הנונה בהם תמיד עחדש בהם טעמים : בהוד . נכחר
כארוים הנכחרים לכנין ולחיוק ולגובה : חבו בימתקים . דכרו ערבים (ויקרא כח) ושרט לנפש לא תתנו כסדרם . חבי'ה הנחמן
לשם סבר יח חן מתוק מזה . אל תחכלו כמעשיכם ותקללו סבר וכאכרשע מרשעו (יהוקאל יד) ועשה עשכט ונדקה עליהם חיה
וחיה עונות כחשכו לוביות יש חין מתוק מזה : (א) אנה הלך דורך . מאנטס ומקטרים האומות את ישראל חנה הלך דורך לזה
הגיות אורך עזובה חלמנה : אנה פנה דורך . כשחור והשרה רוחו על בירושלם רשות לבנות הבית והתחילו לבנות בחור וחזרו להם חנה
פנה דורך חם חזרה הוא חליך נבקשו עמך כענין שנאמר (עזרא ד) וישמעו בני יהוד' ובישע' כי בני הגולה כונים הוכל ונו' וינשאלו ונו' כל
ונו' נכנה עמכם כי ככם נדרוש לחלוקם ונו' וכוונתם לרעה כדי להשבייתם מן המלכה והם משמים : (ב) דודי ירד לגנו : מה לנו
לבנות היכלו ויהיה סם עמנו : לערוגה הבשם . מקום מקטר הקטורת : לרעוה כגנים . ועוד ירד לרעות נאנו כגנים חסר בגונו
ללקוש וכיוותיהן ולכתם כמטר וכהן לפניו כגנין שחומר (מלאכיג) חונכדירו ירחיה ונו' ומה שחתם חוקרים לכתשו עמנו ולבנות עמנו
חני לדודי ולא חתם לו ולא תבטו עמנו כענין שחומר (עזרא ד) חונכדירו ירחיה ונו' ומה שחתם חוקרים לכתשו עמנו ולבנות עמנו
(ג) הרועה בשושנים . הרועה חת חלבו כמרעה כחוטוב : (ד) יפה את רעותי כהרעה . והקב"ה מקלסה על זאת יפה
את רעותי כשאת רעותי לירך הוא נדרש כספריו : גאווה . את עתה כחשר בראשונה כירושלם : אימה בגדנות . חיליל עלאים חיותך
חטיל עליהם שלא להלחם ולהשבייתם מן המלכה כמו שנאמר בעזרא : (ה) הסבי עינד כנגדי . כחומר שחוקתו חביבה ונו' ובה
עליו וצנייה בלוח וזומר לה פסי עינד מנגדי כי בראותי אותך להי מעתה ונתתה עלי ונקי גסה כי חילי יכלו לתת חק : הרחיבוני .

ו שניך כענה הרחלים שעלומך הרחצה
 שכלם מתאימות ושכלה ואין בהם :
 ז כפלה הרמון רקחך מפעד לצמחך :
 ח ששים המה מלכות ושמונים פלגשים
 ועלמות אין מספר : ט אחת היא יועתי
 תמתי אחת היא לאמה ברה היא ליודתה
 ראיה בנות ויאשרורה מלכות ופילגשים
 ויהללנה : י מי זאת הגשקפה כמו שחר

המתנים : ב מה יפיו פניך בגלים

בת

רשי

סגיסו לכי כמו (מהליוצ) ורכסם עמלואן (ישעיהל) רכסם שבת אשמי"ר כלע"ו וזהו מחא כן הוא אמר הקס"ה כאקרא זה"א
 אפשר להשיב לכס ארון וכפרת וכוונתם שהם הריכוזי כבית ראשון להראות כס מה יתירה עד שמעלתם כי : (ו) שערך בעדר העזים .
 בקטנים ורכים ודקים שסכס יס סכס הרבה : שיניך . קנינים וכוונתם סבך כולם לטובה : בעדר הרחלים . הרחלה אחת כולה הדושה
 נמרה לתכלת כשה לקרבן קרניה לשופרות סוקה לחלילין מצייה לכינורות עורה לתיק אכל הרשעים נחשלו לכלבים שאין מהם לקדושה כלום :
 ששים המה מ"כות . חברה יונתי ויכו בני קטורה אש עשר . יסועחל וכיו שלם עשרה . ינחך וכיו שלם .
 בני יעקב שנים עשר . בני עשו שש עשרה . כדכרו הימים . הריששים . ואם תלמוד נאזוהיס תמונע שהיא חשה חברה מן
 המנין : ושנים פלגשים . נח וכיו עד חברה תולדות יונתי היתה שמים תמונחם וכסם שהמלכות שהם נשי הולך יתירות בגדולה על
 הפלגשים כן היו חברה"ה . נח ירכי חזונים גדולים ויתרים בחשיבות על הכל כאשר תראה כנר בת מלכים היתה תמונע בת שלטונים היתה
 וכעית פלגש לעשו ואומר (בראשית יד) אל עמק שור וכו' הושו כלם בענה אחת והמליכות חברה עליהם : ועלמות אין מספר :
 לוספחות הרבה נחלקו כל חלה : (ט) אחת היא יונתי . ומכולם אחת היא הנכשרת לי ליונה תמה שהיא תמונת לכעס כן וזה
 אחת היא לאמה . לכס"יתיה הרבה מחלוקות בבתי עדרשות כולם לפס להבין תורה על מוכנה ועל אמתה : ברה היא ליודתה :
 יעקב ראה אותה נוסה שלימה בלא פסול וכוונה וקולם למתקם שאלמר (בראשית טו) וישתחו ישראל על ראש הנוסה : ראוה בנות . את
 אשהל בגדולתה . ואשרוה . ומה הוא קילוסך מיוצת הנשקפה עלינו ומתקום הבכיה למוך קרויה הנשקפה כן כבית המקדש גבוה מכל
 ארצות : (י) כמו שחר . הולך ומחיר נעט מעט כן היו ישראל סבית מני בת חלה זרה בל פחת יכודה ולא מן והיו משועבדים לפיט
 וליון ואחר כך נחמוס בית השמונתי ונעשו מלכים : אוימה בגדולות . אוימה בגבורה כנגדולות של מלכים כלז הקב"ה מקלט את
 כנסת ישראל יפה את רעיני כתרנה וכל העניין ע"כ : (יא) אל גנת אגוז ירדתי . עודה מוכרי שכיה הנה בחתי אל מקדש שניו
 ח"ן : לראות באבי הנחל . מה לחלוחית מעשים טובים ארצה כן : הפרחה הגפן : אם תפריחו לפנית"ה יוספריס וזונים :
 הגזו הרמונים . חקיימי מות תלתי וכיות לזה נמשלו ישראל לחנו מה חנו זה אתה רואה אותו כולו ען ואין ניכר בתוכו פלגו ומלאו מלא
 מגרות ונורות של איכלים כן ישראל נמוני וענות כן מעשיהם ואין תלמידים סבך ניכרים ואין עתפארים להכריז על שבתן כדקתו אתה
 מלאו חזו מלא חכמה ועוד כמה עדרשות לדבר מה חנו זה נפל כטיט ואין מה שבתוכו כחאם חף ישראל גולין לכין האומות ולוקין מלקיות
 הרבה ואין מעשיהם כחאסין : (יב) לא ידעתי . כנסת ישראל מתאוננת לא ידעתי להזהר מן החטא שאעמוד בכבודי בגדולתי
 וכשאתי כשאתי חסס ומחלוקת שנבר במלכו בית השמונתי הורקצוס ואריסתובלום עד שביה מכיל אחד מהם את מלכות
 רומי וקבל מידו המלוכה ונעשה לו עבד ומחו נפשי שמתני להיות מרכות להרכיב עלי נדכות שאר אומות
 עמי נדיב . כמו עס נדיב יו"ד יתירה כיו"ד של (דברייב לג) שכני סנה (בראשית י) גונבתו יום :
 (א) אברה"ה רבתי עם : נפשי שמרתי . אני בעמי חניתים עלי כענין שנאמר (ירמיה ג) ואת למדת אותם עלך חלופים לראש :
 (א) שובי שובי השולמית . חונדים אלי שובי שובי מאחר המקום : השולמית . השלימה בחינותך עם שובי שובי אלינו
 ונחזה בך נביב ויחך נביבים ושלטונים כמו ואתה תחזה מכל העם כן דרש רבי נתנאל . ד"ה ונחזה בך כן כתבונן ח"ן מפ גדולה ניתן לך
 ויהי חונרת מה תחוו בשולמית מה גדולה אתם יכולים לכסוק לי שתח מה לגדולתי אפילו לגדולת דגלי מחולות מחנות העדבר : (ב) כזה
 יפו פעמיך בגעלים . הם חונרים להפנים חנו . שתדקי בנו כשכילנו ומשיכות שריונו כן בעורך כיפ"ך : כזה יפו פעמיך .
 כצלית הרגלים בת נדיבים . חמוקי ירכיך כמו חלאים . קבוצת עדי"הב קרויה חלי כתם חלי בלשון ערבו ורכותו דרוש על
 נקבי השתין על נמכים שניענשששת ימי בראשית עגולים כמו ירך כמו חלאים לזון חפירה כמו חוליות הכור : מעשי ידי אמן .
 ידיהם כה כחכמתם כה חיון כמו חונן קילוסו של הק"ה ישראל מקלטן אותו מלמעלה למטה עת חילין עראשו כתם פו וירדן ובחין עד
 מוקין עמודי שם לפי סבך בחין לרצותו להודיד שכימתו מן העליונים לתחתונים והוא מוכה קילוסם מלמעלה למעלה מה יפועמיך הם הרגלים
 ומונה

שיר השירים ד

בת־דָּבָר הַמְּאֹקֵי יִרְבֵּךְ כִּמוֹת הַלְּאִים מַעֲשֵׂה
 יְדֵי אִמְךָ : ג שָׂרָרְד אֲנִי הַסֹּהַר אֲלֵי־חֶסֶר
 הַמְּזֹג בְּטוֹךְ עֲרַמַת חֲטִים סוּגָה בְּשׁוֹשְׁנִים :
 ד שְׁנֵי שְׂדֵיךְ כְּשֵׁנֵי עֵפְרַיִם תִּאֲמָר צְבִיָּה :
 ה צִוְּאָרְךְ כַּמְגֵדֵל הַשֶּׁן עֵינֶיךָ בְּרִכּוֹת
 בְּחֻשְׁבוֹן עַל־שַׁעַר בִּתְּרֵי־לֵבִים אֲפֶךְ כַּמְגֵדֵל
 הַלְבָנוֹן צוּפָה פְּנֵי דְמוּשֶׁק : ו רֹאשְׁךָ עֲלֵיךְ
 כַּכְרִמָּל וְדִלְתָה רֹאשְׁךָ כְּאַרְגָּמָן מִכָּד אֲסוּר

נשכימה רשי

ומונה והולך עד ראשך עליך ככרמל עד שהוא כא למשכה אליו : (א) שררך אג הסהר - טיבורך כאגן שלמים ללולים שרוחץ כגן
 והוא עשוי מאבני שים וכלשון ערבי קרוי סהר על שם שהטאר כמוןקס עגול מושלוב כאגן עגול והקילום הוא אינו מנגין נוי אזה כקילום
 העליון לפי שהעליון דודק מקלס הוא ריעותים מקלסות אותה על שם ועשה לומר כגונה את להתחבר עמנו והדומה על שם לטבת
 הגוית היסודות כטבור הארץ : אל יחסר המזג - לא יכלה עמם חסקה רוצה לומר לא יכלה ולא יפסוק עמם שום דבר והרצה : בטוֹךְ
 ערמות חטים - סבל לייכין לה : סוגה בשושנים - גדרה ומוסויות בגדר שושנים די לה בגדר קלוזין אחד מהם פורץ בו ליכנס
 הרי חתן וכנס לחופה לבו עונגעת לחופה ולחבת חתונה כח לזקק לה אחרת לנטיפת דם כחמדל רחוקי הרי הוסך עניו לנג אחר ולא נשכו
 פתח ולא עקרק עוקלו הרי הוא עובר בדרך ראה ככרות כראשי התאנים פטש ידו ליעול אחרים לו שלישראל הם הוא מוסך ידו מפני כגול
 הרי סוגה כמסוטס : (ד) שני שרדך - שתי הלוחות - דבר אחר מן דברך גדול : (ה) צווארך - היסול והמוכח שם זקופים
 ונטיהים ולטבת הגוית גם היא שם עשויה לחווק ולמגן כמגדל חסן : עיניך - ככריות אשר בחשבון המושכות שים - כן עיניך על
 שער בת רבים חתמך כשם יושבים בעשרי ורוסלם הגיר בת רבת עם ועמוקים בחשבון תקומות ועולות חכמות וכינתם לעיני העמים
 מוסטות ככריות שים - ועוד יש לפרש כריות בחשבון כמו זונים - ולשון משכה הוא הלוקס יוני שוכן מפריח כריכה ראשונה קוב"ר
 פלמ"ו : אפך כמגדל הלבנון - חייב יכול לפרשו לשון חסן לא לעיני פטשלה לעיני דוגמא כי מקלום נוי יש כחוסס גדול חוקף
 כמגדל ויאמר חני חסך לשון פנים ויה שהוא חומר לשון חסן ואינו חסין חסין שעל המנח הוא חסך שזוא עיקר הכרת פנים כענין שזאמר
 (ישעיה ג) הכרת פנים ענתה עם ותדע שהרי מקלס הוא הולך מלמטה למעלה עיניך כריות בחשבון ואחרים הנחש וכן האומות מקלסות
 (יהזקאל ג) מנחך חוק לעינת יונת כל הכחיס להרעותך ולמתותך : כמגדל הלבנון צופה פני דמושק - ראיית כמורסויה בית
 יצר הככונן ששם שלמה שהעמוד עליו נוסס ומונה כשה בתים יש בדמושק דבר אחר פניו טפות פני דמושק נזמיות לבא שער ירוסלם עד
 דמושק שנתורה להרטיב עד דמושק : (ו) ראשך עליך ככרמל - אלות פילין שזאמר שזאמר כהן (דברים כ"ה) וראו כל עמי
 הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו טווח כרי היא חוקן ונזרין ככלע הרים וכרמל הוא ראש ההרים : ודלת ראשך - קליעת טעבות
 טיריין נאה כמלטה כקליעת הרמון - דלת ראשך - על שם שהקליעת מודלת על גובה הראש : מלך אסור כרהטים - שזו של
 עוקס קסור בתלמים שזאמר (במדבר ז') נור חלפיו על ראשו : רהטים - קור"ן כל"עו כן קריין לתלתי החזרות שקושרין כן
 החזרות - ד"א מלך אסור כרהטים הק"ם נקשר בהכנס כוונות ובריכות שאתם רוצים לפני : (ז) טה ישיה ומה נעבות - אחר
 שפירט קילום כל אחר ואחר כלל כל דבר נה יפית כולך ונוס נעמות לידבק כך אהבה ההוגנת לה ענין כס : (ח) זאה חושתך דמה הח לחמור -
 ראינו טיר קוונתך ביוני ככוכב נטר טבל האומות היו כורעות ונפלות לפני אללם ואת העונות הקוונות זקופה כחמור כזה : ושדך לאי שכולות -
 דכאל חטטי מושלל ועזרים סביבך כזדים ליכך חסם דמו לאשכולות שמשפיעות וטקה כן הם השפיעו להניק וללמוד את הכל שחין יראה
 כידחתם - עד כאן קלסוה האומות מלאן וילך דברי שכינה לנלות ישראל שכן האומות : (ט) אמרתו אעלה בתבור - מתפאר
 חני כין חילות של מעלה כסם שאת עלה ואת קדש על ידיכם בתחומים שאת קדשו את שמי כין האומות : אחזה בסנסניו - ולחי אחוז
 ולדק כסם - כנסנים ענפים : ויהיו נא שרדך - ועתה חזונית את דברי שלאת עתה אחרי האומות ויכיו הטובים והחכמים שטיך
 עומדים בחמונתם להשיב דרשים למפתים חותך שילמדו עומם הקטנים שבהם : (י) והכך יהיה כין הטוב - הושרי כטשונותך
 שיהו כין הטוב : הולך לדודי לבישרים - וזירה חני להשיב לכם שאעמיד באומותי מיהא חני הולך לפני דודי לאהבת מיסור שהוא
 מן הלסולא כרומיה ועקובה : כין הטוב - שהוא דודק שטיי יגשים חף אכותי בקבר ישמחו בו וידוע על חלקם - דוכס מרשים פרוט"ר
 בלע"ו ויסודו לשון דיבור וכן היא השוכה חני לדודי וגם הוא משתוקק לי : (יב) לכה דודי נצא השדה - ד שורכותינו כעירובין
 אחרת כנסת ישראל רכוננו של פולס אל תדגיני כיושני כרבים שיש בהם גול ועריות חלא כיושני פרוות שסם בעלי אומות ועופקן כתורה

מתוך

יג נשכימה לכרמים נראה אס-פרחה
הגפן פתח הקמדר הנצו הרמונים שב
אתן את-דודי לך : יד הרודאים נתנו-
דום ועל-פרחיו קר-מגדים
חדשים גם-ישנים דודי צפנתי לך :
ה א מי יתנד כאח לי יונק שדי אמי
אמצאך בחוץ אשקה גם לא-יבון לי :
ב אנהגך אביאך אל-בית אמי תלמדני
אשקה מיני הרקת מעסים רמני :
ג שמאלו תחת ראשי וימינו תחבקני :
ד השבעתי אתכם בנות ירושלים מדה-
נעשה

רשי

מנוח הדחק : ג' לונה בכפרים : כלנה בכפרים באו ארץ בני עשו שהפעת להם טובה וכפרים כן : (יג) נשכימה לכרמים
אלוכתי כנסיות וסתי נודרסות : נראה אס פרח הגפן : אלו בעלי מקרה : פתח הסדר : כשהפרח נפלוה ענבים נכרים
הוא פתח הסדר ולהם דומה בעלי משנה מהם קרובים ליהנות מהם כהוראת התורה : הנצו הרמונים : כשהם נעורים והנן
עם סביבותיהם נופל : הנצו נופל כנצו ולהם דומה בעלי תלאות שהן כחמה נמורה ודחויין להורות : שם אחן את דודי : שם ארץ
את כבודי וגודלי שכן סביבתי : (יד) הרודאים נתנו רוח : דודי אהבים הטובות והרעות כענין שנאמר (ירמיהו ב) הלאני
ה' ובהם שני דודאי פאנים וגו' הדוד האסון טובות וגומר והדוד השני פאנים רעות מאד אשר לא תאכלנה אלו פאנים ישראל עכשו שנים נתנו
רוח כולם חקקים פניך : ועל פתח ינו כל מגדים : יש כידענו סכר ממות הרבה : חדשים וגם ישנים : שמדשו סופרים עם הימים
צכתת עלי צפנתי לך : לשון ועל כבודך לפתים כלני : ד"א צכתי להראות לך שקיימתם : (א) מי יתנד כאח לי שתבא ללחמי
כדרך ששם יוסף לחמו שנמלוהו רעה ונאמר בו (בראשית ב) וינחם אותו : אמצאך בחוץ אשקה : אמצאך בחוץ מדכרים בשמן
ואחבקם ואשקם גם ידעתי כי לא יבון לי כי כדאי היא אהבתך שיהא אהובך מוכנת לחור אחרים : (ב) אל בית אמי : כ"ה :
תלמדני : כאשר הורגלת לעשות טהור עושה : אשקה מיני הרקת : מעסים : יין מתוק : (ג) שמאלו תחת ראשי
ראשי : (ד) השבעתי אתכם : עכשו כנסת ישראל מוכנת דבורה כלפי האומות ח"ו ש' שלני קולת ועתה נכנת דודי מתוק כדאי
והוא לי למשען בגלותי לפיך השבעתי אתכם : מה העירודמה העוררו : כילא ועיללם : (ה) מי זאת : הקס"ה סבית דינו
מומים על כנסת ישראל מי זאת כמה היא חשובה זאת שנתעלתה מן המדבר כל עתנות טובות שם נתעלתה כמתן תורה ובדשוק סביבה
ונראית חכמתה לכל ועודנה בגלותה : מהרפקת על דודה : מתאכרת על דודה עודה שהיא חכמתו ודבורה בו : רפק כלשון ערבי
רפקת חכמה : החת ההפוח עוררתך : כך היא אומרת בקשה חכמת דודה תחת התפוח עוררתך וכו' כי בתחתית הר סיני העשו על
ראשי כמין תפוח שם עוררתך והוא לשון חכמת אשת נעורים המעוררת את דודה כלילות בתנועות עלי משכס מחבקת ונמשקת : שמרה
חבלתך : הרי אמרנו שהק"ב הראה אמו ש נהיתה לך לאס : הבלתך : לשון חבלי יולדה : חבלתך כאלו חבלי מניח עמו (ירמיהו)
כני יאומני יאומני : (ו) שימני בחותם : שכיב אותם אהבה תחתני על לבך שלא תשכחני ותרצה כי עזה כמות אהבה
האהבה שאהבתך עלי כנגד חיתתי שאני נהרגתי עליך : קשה כשאול קנאה : התגר שנתקנאו שנתגרו כי האומות כשכילך
קנאה כל מקום אינך רמנט בלע"ו לשון אחיות הלב לנקוס נקם : אש ושלבת יה : רשעים שלא אש חוקה הכא חכה שלהבת של
נאסע עינים חוקה הגדול האקוד על ראשי מלמדנו על תוכת אש שהיא דבורה שלהבתיה לומר אש של שלהבתיה : (ז) מים רבים
לא יוכלו לבכור את האהבה : על שכונם כלשון רשעים נופל עליהם לשון לא יכנו : מים רבים : האומות : ונהרות
צריהם וחלביהם : לא ישטפוה : עלידי חוק ואימה ואף על ידי צעיריהם : אם יתן איש את כל הון ביתו : כדי
להמיר אהבתך : בוז יבון לו : כל אלה הק"ב וכו' דינו מעידים שכן כנסת ישראל מתרפקת על דודה : עתה אחות לנו
כתאומים שהיא עתה ועתה חרות ונתחן' להיות עמנו ויהא קטנה ונקטת את עליה מכל האומות כענין שנאמר לא מורכב וגו'
שם מקטינים עמם : (ח) אחות : לשון אחיותו קרעם אין מתחין : ושדים אין לה : כענין שנאמר בגלות עמריש

נעשה קִּאוּחַתֵּנוּ בַּיּוֹם שִׁדְבַר־בָּהּ : לַנְּטָרִים אִישׁ יָבֵא בַּפְּרִי אֶדְף כֶּסֶף :
 ט אִם־חֹמֶה הִיא נִבְנָה עָלֶיהָ טִירַת כֶּסֶף וְאִם־נֶלְתָה הִיא נִצְוָה עָלֶיהָ לָוֶה
 וּמֵאֲחֵים לַנְּטָרִים אֶת־פְּרִי : יג הַיּוֹשֶׁבֶת בְּנִגְמִים חֲבָרִים מְקַשְׂבִּים לְקוֹלֵךְ הַשְּׂמִיעָנִי :
 יד בְּרַח דְּרֹדִי וְדַמְחֶלְךָ לְצַבִּי אֹו לְעַפְרֵי הַיָּדָה לְשִׁלְמָה בְּבַעַל הַמּוֹן נָתַן אֶת־הַבָּרֶם
 הַאֲלִים עַל הָרִי בְּשָׁמַיִם :

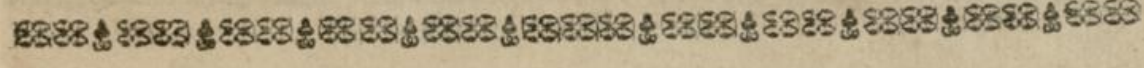
פסוקי דשיר השירים טאה ושבעה עשר . וסימנו אשר דבר טוב על הפלך . וחציו גרד וכרכוס :

רשי

(יחזקאל טו) טדים נכונם כהניע'עת הנאולה הכלל וזו טדים אין לה עדיין לא הניע'עתה לפת דודים : מה נעשה לאחותנו ביום שידובר בה . כשהאמות מתלחשים עליה להכחידה כענין שאלמר (תהלים פג) לכו נכחידם מנוי : (ט) אם הומה היא . אם תחוק באמונתה וביראתה להיות כנגדם כחומת נחשת שלא יכנסו לתוכה רונה לומר שלא תתחזק כסוהם לא יבואו כה ולא תתפתה להם : נבנה עליה טירח כסף . כהיה לה לעיר מנצ'ר ולכתר ולנוי וככה לה את עיר הקדש וכית הכמירה : ואם דלת היא . המכות על צורה והיקף עליה היא נפתחת אף היא אם תפתח להם להיות הסכאים שהיא כהם : גצור עליה לוח ארז . נשים כדלתה נטרים של עץ הנרקבים והתולעת גוררתן וחוללתן . וכנסת ישראל אומרת אני מומה סוקה כלהט דודי : (י) ושדי כמגדלות . אלו כתי כנסיות וכתי עדרשות המניקים את ישראל כדברי תורה : או : באמרוי אלת : הייתי כמוצאח שלום . ככלה הנמצאת שלימה ומולאת שלום כבית כעלה : (יא) כרם היזה לשלמה . זו כנסת ישראל שנאמר (ישעיה ח) כו כרם ה' גנחות בית ישראל : כבעל המון : כירושלם שהיא רבת עם והמון רב : בעל . לשון מישור כמו (יהושע יב) טכעל גז עקצית הלכטון : נתן את הכרם לנטרים . עסקה ליד אדוניו קשים ככל מדיויון ואדום כמדרש שיר השירים ח'איתי מקלת סמך על נטרים הללו שהם המלכיות . איש יבוא כפריו . כלומר שיכלו לנבות עהן גובליות וארמנויות ואנכרות הכלל כוהם להביא לתוך ביתם : (יב) כרמי שלי לפני . ליום הדין יכיאם הקס'ה כמשפט ויאמר כרמי אף על פי שמקרתיו בידכם שלי הוא ולכני כאלכלמה שמתפתח לכס את פרוי ולא ככחד ממני מה שביטתם מהם והם אומרים . האלף לך שלמה . אלף הכסף שגכינו מהם הכלל כחזור : ומאיתם לנטרים את פרוי . ועוד נוסף הרבה נושלוונתן להם לראשיהם ונחמיהם כענין שנאמר (ירמיה טו) תחת הכנסת איתא זהם : לנטרים ארז פרוי . אלות'ה ולותם תשלויים לתלמידי חכמים כמו שנאמר (ישעיה כג) כי ליושבים לפני ה' יהיה סתרים ולתננה של גור . ויש לפרס ומאיתם לנטרים את פרוי כדון הנכנה מן הקדש שמשלם קרן וחומש אף אלו כשלם על קדש ישראל לכה' ראשית תבואתו קרן וחומש חמשו של קרן ומאיתם הסמותשו של אלף : (יג) היושבות בנגים . הק'ה אומר לכנסת ישראל את הנפילה כגולה רועה בנגים של אמרים ויושבת ככתי כנסיות וככתי מדרשות : חברים מקשיבים לקולך . עלאית השרת מכירך כתי אלהים דוגמתך מקשיבים ובאים לשמוע קולך ככתי כנסיות : השמיעני . ואמר כק'קדושה שומר : (אזוב לה) כרן יחד כוכני כקר אלוי ישראל ואמר כק'ורישו כל כני אלהים : (יד) ברה דרדי . מן הגולה הואת ופדנו מכיניהם : ודמה לך לצבי . למחר הנאולה והסרה שכינתך על הרי בשמים הוא הר המודים וכית המקדש שיכנס מהרה סימנו אמן :

נשלם פירוש שיר השירים תהלה ליוצר אורים :

על ידי הפועל העוסק במלאכת הקודש באמונה ועטצר ודרוקר מאיר בן כהר'ר צבי הירש ז"ל מק"ק דיהרן פארש . ממשפחת בשוויטץ :
 ועל ידי הפועל העוסק במלאכת הקודש באמונה ועטצר ודרוקר יצחק יבונה איצק בן כהרר אהרן זעליג ז"ל מק"ק פ"פ דארד דאדור :
 ועל ידי הפועל העוסק במלאכת הקודש באמונה ועטצר ודרוקר קלמן בן כהרר מאיר יצו מק"ק פ"פ דארד . ממשפחת בשוויטץ :
 ועל ידי הפועל העוסק במלאכת הקודש באמונה ועטצר ודרוקר שמואל בן כהרר משה ז"ל מק"ק פ"פ דארד . ממשפחת ווירטנהיים :
 ועל ידי הפועל העוסק במלאכת הקודש באמונה הדרוקר הכ' החתן משה בן מוה'רר ברוך יצ'ו מק"ק פ"פ דארד . נכד הרב המפורסם מוה'רר מרדכי טאקלים זצ"ל אב"ד דק"ק ברלין :

ספר החינוך מן ספר

ויקרא פרשת ויקרא

כב

פרשת ויקרא

יש בה אחת עשרה מצות עשה וחמש מצות לא תעשה :

קטו לעשות העולה כמשפטה שא' אם עולה קרבנו וגו' כמו שכתוב בפ' : משרשי המזבח מה שכתבתי במצות הכי' על ענין הקרבנות סדר ויקחו לי : מדיני המזבח מה שאמרו ז"ל במעשה העולה שהיתה נעשית כן . שוחטין את הכהן כעורה והשמיטה כשרה אפילו בורים ונקבלת הדם ואילך מצות כהונה וזרקה הכהן הדם ונפשט אותה ומנחתה איברים שלמים דכתיב לנתחיה . ופירשו ז"ל ולא נתחיה לנתחים וכשמנחת מוסיה גיד הנשה מן הירך ונקטיר כל הנתחים על גבי המזבח ואמר שראשי הכבשים ושיער שבזקן התישים והעצמות והגידים והקרניים והטלפים בזמן שהן מוחברין ונקטירין הכל שא' והקטיר הכהן את הכל פירשו לא יעלו שאמר ועשית עולותיך הכשר והם וסדר הניתוח כיצד היה בודות בני המזעים כיצד וכמה בני אדם מוליכין את האיברים לזוהב שאמרו ז"ל כי הכבש בששה והסור בארבעה ועשרים בעולות ליבור ועולות יחיד כפחות . וענין עולת הזקן כיצד נעשית . ויתר פרטיה ומבוארם בזה : ונהגת בזמן הבית בזכרי כהונה וכן שיעבר ולא עשה כסדר הזה ביטל עשה :

קיו לעשות ומלכת המזבח על הענין הנזכר בתורה בפרשיותיה שא' ונפש בני הקריב קרבן מנחה וכתים ואם מנחה על המזבח . וכתים עוד ואם מנחת זרחת . וענין המנחות הוא קרבן הבא ממיני הקומחים ולא מבעלי חיים וכבר כתבתי למעלה כי הקרבן בבעלי חיים הוא באמת דמיון חזק אל בני אדם להכניע ולהשפיל הנפש המתאוו והחושלת כמו שהוא רואה שבעל חיות כמותו אלא שאין בו שכל נשדף וכלה . וכמו כן הנפש החושלת מוד חולשת השכל תכלה ותאכד גם כן אם תתנווד בפעולות בהנאות שהן החטאים כי החטא לא יבא רק נשדף בהמה והקרבן בזה שאינו בעל חיים אע"פ שהוא בא גם כן להכניע היצר שיראה האדם כי בשביל חטאו נלשרף לשרוף מוממו ולכלותו באמת אין דמיונו חזק כמו בבעלי החיים וכן הדומה לפי הפשט כי על כן יקרא מנחה נפשית שפניו מועט עקרין בעל חיים כמו שמנחות בני אדם יהיה מועט ברוב הפעמים ועוד נפקי שהרבה מהם באות נדבה וזה שאינו בחיוב אל בני אדם יקראו מנחה . ואלו הן כל מיני המנחות שהיו מקריבין בזמן הבית הבאות בפני עצמן כלומר שאינן באות למנחת נכסים ר"ל בגדרת קרבן אחר שלש מנחות הן שהן באות בשביל כל היצור והם עומת בפסח שמי הלחם בעצרת לחם הפנים בכל שבת ומלשתן קראות מנחה . ותשע שליח ואלו הן א' מנחת חטאת והיא המנחה שיקריב העני כשיתחייב חטאת ולא תג' ידו . ב' מנחת סוטה והיא מנחת הקנאות הכתובה בפרשה נשא . ג' מנחת שקריב כל כהן שיכנס לעבודה שמקריב אותה בידו והיא קרחת מנחת חינוך . ד' המנחה שמקריב כהן גדול בכל יום והיא קרחת מנחת חבתין . ה' מנחת הסלת והיא באה בגדר נדבה . ו' מנחת המזבח והיא באה בגדר נדבה . ז' מנחת מנחה תגור והיא חלות ובה בגדר נדבה . ח' מנחת מנחת מנחה תגור והיא דקיקין ובה בגדר נדבה . מנחות אלו מן סלת חטים ומן שעורים . והן נאכלות לכהנים מן הקמילה ומן שהן נשרפות כולן ואחת מהן חמץ והיא שתי הלחם שמתאין ביום עצרת שגם הן קראין מנחה ואינם קריבין

לגבי מנחה ועל שתי הלחם אינו נאמר בתורה כשאר דרך כלל כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ שרט באלו המנחות מן הכלל ועליוס נאמר גם קרבן ראשית תקריבו אותם ליה' כלומר באלו לא אסרתי לכם את החמץ ומכל מקום אל המזבח לא היו עולים מכוון שהיה בהם חמץ וכמו של' כהן ואל המזבח לא יעלו לרית ימח . כל השאר היו מנחה . וסדר הכאן כן היא' אדם מביא סולת עתוק ביתו בכלי כסף או זהב או של נותנת ומוליכה אל הכהן והכהן מוליכה אל המזבח וקומץ עמנה הכהן בראשי אצבעותיו ונקטיר הקומץ כולו במזבח והשאר נאכל לכהנים והו סדר הנאכלות וסדר הנשרפות והנולאות שניעשות במנחות על ידי זרים והנעשות בהן על ידי כהנים . ויתר פרטיה ומבוארם במסכת הכהנים על זה והיא מוסבת ומנחות (סס) ונהגת ישיית המנחות בזמן הבית בזכרי כהונה וכן שיעבר ושיע מנחה המפורס בה בטל עשה :

קיו שלא להקריב שאור ודבש לגבי מנחת שאור וכל דבש לא תקטירן ממנו אישה ליה' . וכמלה המניעה בראש הפסוק שנאמר כל המנחה אשר תקריבו ליה' לא תעשה חמץ . ודבש הוא גם כולל לדבש הידוב . וכן דבש תמרים שהוא סתם דבש של תורה . וכן מיתל היואל מן הפירות המתוקים ובכלל לא תקריבו הוא גם כן שלא לתת ממנו כפיטוס הקטורת וכיון שהפטמן אמרו ופה היה הדבש לקטורת אלא שאסרתו התורה . ואלו שרשי מנחה ונכעלמים מאלו למנחה אפי' רמז קטן מהם . ואלו שפני שכבר הודיעתי בפתיחת חבורי שכונתי באלו הטעמים שאני כותב להרגיל הנעדרים ולהטעים להם בתחלת בואם לשמוע דברי ספר כי יש לדבריה תורה טעמים ותועלת ויזכרום על דרך ההרגל שלהם וכפי חולשת שכלם ואל היו להם המנחות בתחילה כדברי הספר החתום פן יבטעו בהם ותתן כדבש נרות וימחוס לעולם ולכל להכלי ע' באכתוב להם כל אשר יעלה בתחלת המנחה ויא יתפוש עלי תופש בשם דבר אחר יודיע הכונה . ואומר כי עניני הקרבן כולם לעורר מנחת המקריב ולפי המעשה ההוא יקח דמיונותיו כנפשו הכל כאשר כתבתי כבר . ועל כן בהרחיק החמץ שהוא נעשה כשהיה גדולה מקרבנו יקח דמיון לקנות מדת הזריות והקלות והמחירות במעשה הש' . וכמו שאמרו ז"ל היו קל כנשה ורץ ככנכי וכתיב הענין מנחת היחידים יותר מנחת ליבור לפי שהיא עולה כמאל ביחוד יותר כי הרבים יזהירוה את זה ולכן לא תקפיד התורה על זה במנחת היבור הבאה מזמן לזמן כגון שתי הלחם של עצרת אבל בלחם הפנים אג"פ שהוא נקרא גם כן מנחת ליבור מנחת שהיא מנחה תמידית בכל שבת ושבת תקפיד התורה בה ונלשונו גם כן בה שתיים מנחה ובמנין הרחקת הדבש לאחר אל הילדים רבים כדי ליסרם שהוא סבה לדמיון שיועט האדם מלרדוף אחר המאכלים המתוקים לחבו כמנהג הסובאים והאללים יושבו לעולם אחר מתוק אבל החכם לא יתן לבו כי אם אל המאכלים המועילים לגופו וזריכים למחיתו ושומרים בריאות איבריו ולבו ראוי לכל בעל שכל לבין בזווגו ושתייתו לא למנות הנאת נשום הגרון ולו חכמו בני אדם ויכילו זאת . כי כל ענין חוש המושט חרפה היא להם כל שכן שאין ראוי להם לכיון אליו וליגות בו רק הגריך אל הטבע בכרח ונאנשי המנחה כתבו חוש המישוש אשר הוא חרפה לנו . ועוד שמעתי טעם באיסור שאור ודבש לפי שהשאר מנחיה עממו וכן הדבש מועלה רתיחתו הרבה ולכן כתרחקו לרמוז כי תועבת הש' כל גבה לה . ועוד רחיתי בפני הראוב"ן ז"ל שכתוב בו זה לשונו : ובעבור שהקרבנות ל' יין לש' הנכבד לא יוכלו מן הדברים המתוקים לגמרי כמו הדבש רק מן המזוגים כאשר

ספר החינוך מן שער ויקרא פרשת ויקרא

התקדד ותשמור כפשו ותשאר קיימת לעד . מדיני המזבח וזה
שחמורו"ל כי כל קרבנות נמלחים קודם שיעלו למזבח ואין לך דבר
שקרב בלא מלח חוץ מן הכהנים והדם והעצים ודבר זה קבלה ואין לו
מקרא . ואם עבר והקריב בלא מלח הקרבן כשר ונרצה חוץ מן
המנחה שהולח ומעכה שנאמר בה כפי' ולא תשכית מלח ברית אלהיך
מעל ומחתיך . ויתר פרטיה מובארים בספרי ובמקומות מונחות
(ה' איסורי ינובח פ"ה) . ונוהגת בזמן הכית בזכריה כהונה ועובר
על זה והקריב קרבן או נחמח בלא מלח בטל עשה . ועוד שהוא
עובר על לאו דתיב ולא תשכית מלח וגו' :

קב שיקרבו סנהדרין גדולה קרבן אם טעו והורו שלא כהלכה
בעבירות חמורות שחייבין עליהם כרת ועשו הקהל אורונו
על פיהם שנאמר ואם כל עררני ישראל ישגו וגעלם דבר וגו'
כבר כתבתי למעלה כי ממונות הקרבן להכניע נפש המתחזה
ולתגדלת נפש השכליות ועל כן נהגו אל הגדולים טעות בדבר ידוע
כי בחולשת השכל חירע להם וראויים לחזקו עכ"פ על כן יבוא אל
הכית אשר שפע השכל עליו ועשו מעשה הקרבן וישיבו על לבם
כח הפעולה גריעות הנפש ההמית הנעשה ותשיבות השכלית
הנושאת הוכה ומתוך מתשבת טהרה זו ישגימו וישלכו בכל
הוראותם ליגולם . מדיני המזבח וזה שאמרנו ז"ל שיש טעות
מהוראת שה"ר חייב להביא הקרבן ולא על העושה על פיהם ויש
שהעושה חייב להם וחלו מן התכאים הנריכים בדבר שהיו ב"ד
חייבין ולא העושים על פיהם סיבה של שבעים וחד ויהיה ראש ישיבה
עומם כשעה שהורו והיו כולם ראויים להוראה שנאמר אם מועיני
העדה עד שהיו להם לעינים כלומר ראויים להוראה ויעטו רובם
בדבר זה שהורו בו ויורו בפירוש שיאמרו לעם מותרים אתם לעשות
ויעשו כל הקהל או רובם על פיהם ונודעין שהדבר שהורו בו ד' כרת
הורו ולא שידעו אותן עושין טעו ונעשו אע"פ כ . ועוד שזו לבטל
מקצת ולקיים קצתה אבל לא לעקור כל מזבח אחת שנאמר ונעלם דבר
ולא כל הגוף ויש גזירת הכתוב וכשיודע להם החטאת שידעו גופו
של דבר שהורו בו נגדו ולא שישפוקו על חיזה דבר אירעה להם
בנגדו ואע"פ שידעו כי כדאי שנגדו באחת ואף שהודיעם החוטאים
ואמרו להם בזה שנגדו כיון שהם אינם זוכרים אותו דבר בכיוון
פטורים שנאמר ונודעה החטאת כלומר להם ולא שידעו אחרים
כל אלה התכאים נריכים להיות בדבר שיתחייבו בו ב"ד בקרבן ולא
העומים על פיהם ואם חסר אחת העושה על פיהם חייב חטאת
קטנה והן פטורין . ויתר רובי הגדולין שהיחיד חייב להם פטורין
או הן חייבים והוא פטור וחלוק הקרבנות שביניהם כגון מה שאמרנו
ז"ל כל המזות שפתורה שחייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת
היחיד מביא כשבה או שעירה ובשתי אעיר . וכתן משיח וכו' מ
מביאין פרו והוא הכהן הגדול שנמשח בשמן המנחה . ויתר פרטיה
במסכת הוריות ובמקומות מוכחים (הל' שגגות פ"ד) ונזכרת

בזמן שיש לנו סנהדרין גדולה :

קכא שיקריב כל שוגג נחטא ויהחטאים הגדולים היודעים קרבן
חטאת שגא' ואם נפש אהרת החטא בשוגגה מעב
הארץ וגו' . וזהו שאמר הנקראת חטאת קבועה כלומר שהיא לעולם
קרבן בהמה ולא יעלה וירד לפי עשר המקריב וכו' והחטאים
שיתחייבו עליהם חטאת הם לעולם אותם שחייבין על זדונן כרת
ובתנאי שתהיה נזוה לא תעשה ויהיה בה מעשה כשר אמרו כי
משרמי הקרבן להטיל הכנס החוטאת כחטאת כלשם תורה אחת
להם אינני נרדף להחזיר על כל אחת ואחת . מדיני המזבח וזה
שאמרנו ז"ל שאין קצו השוגג להביא חטאת אלא על עבירה שחייבים

אמרנו ז"ל כבירות העולם שפך נדות רחמים כבודת הדין ובראו
ע"כ : מדיני המזבח וזה שאמרנו ז"ל שכל המנחות הקרבות לגבי
המזבח בנות מזה כמו שאמרנו . וכן שירי המנחות שאוכלים הכהנים
אע"פ שהם מותרים לאכול אותם בכל זמנם וכדפס אין אוכלים אותם
חמץ . שנאמר לא תאפה חמץ חלקם וכו' . ויש כוונתו שפי' חלקם לא
יחמור ואם תחמין שיריה לוקה ולוקין על כל עשייה ועשי' שבה . כיצד
לשה חמץ או קטפה או אפאה חמץ לוקה . שנאמר לא תאפה חמץ .
וגא' לא תעשה חמץ . לחייב על מעשה יחידי . שבעייתיה חמץ
חייב חלקות ואין לותתין חטים של מנחות שמה יחמורו ואע"פ שאמרנו
ז"ל שהמנחות האפות היו בלשות כפושדן ומשמרין אותן שלא
יחמורו שהכהנים ורואים הם . ושאר דוכס אופרים בכל שהיו שנאמר
לא תקטירו מומנו כלומר אפילו כל שהוא ואינו חייב אלא אם כן הקטורין
עם הקרבן או לשם הקרבן . ואחד המקטיר עמון או תערובתן לוקה .
אכל הקטורין כפי עמון לשם עצים פטור שנאמר ולא המזבח לא יעלו
לרות ניחח . לרות ניחח או אפה מעלה אבל אפה מעלה לשם עצים .
ויתר פרטיה מובארים במסכת מנחות . הרמב"ם ז"ל חשב חמור
שאר דוכס ללאו אחד כלומר שאם הקריב שאור דוכס שניהם יחד אינו
לוקה אלא אחת . וכן אם הקריב כל אחד כפי עמון לוקה על כל
אחד ולקיות אחד וכתן טעם לדבריו שהיו לאו שכללות וכלאו
שכללות כזה לוקין מלקיות אחד על שני הדברים . והרמב"ם ז"ל
חלק עליו לחשוב שאור דוכס מן לחוץ ואמר שחייב רופא ככאן לאו
שכללות שהרי כחמץ מיוחד לאו כפי' שנאמר לא תעשה חמץ . ואם
כן לאו זה דוכס אע"פ דאיכא שאור בהדיא יש לנו לומר שיעל הדוכס
בדרוש אותו לחודיה ונזוה לאו בכל אחד . ויתר ראיותיהם בספרים :

ונוהגת בזמן הכית ככהנים הזכרים כי להם העבודה :

קיד שלא להשכית מלח מעל הקרבן או המנחה כלומר שלא יקריבו
הכהנים שום קרבן או שום מנחה אלא אם כן ישיוו בהן מלח
שנאמר ולא תשכית מלח ברית אלהיך . מיעל מנחתה וכתוב גם
כן על כל קרבנך תקריב מלח . כושרשי המזבח כתבתי
למעלה בראש הספר : מדיני המזבח אמרונו ז"ל שמוזה למלוח
הבשר יפה כעין מליח הבשר לגבי שומלחו ונשני נדדים וכדיעבד אפילו
מלח כל שהוא כשר ושהולח שומלחין בו הקרבנות הוא משל ניכור כמו
העצים ואין היחיד מביא מלח או עצים לקרבנות וכל זה מוגדלת
הכית דמקום עשירות ליכא עניות . ובשלשה מקומות היו נותנין
המלח בלשכת המלח ועל גבי הכסה . ובראשו של מזבח . בלשכת
המלח היו מולחין החכרים ובראשו של מזבח מולחין הקוין והלבונה
והמנחות הנשרפות ועולת העוף . ויתר פרטיה מובארים בספר
מזבחים : ונוהגת בזמן הכית בזכריה כהונה כי להם להשלים נרבי
הקרבן . וכתן העובר עליהם והקריב קרבן או נמחה בלא מלח כלל
בטל עשה וגם עובר על לאו זה ולוקה . שהרי מעשה יש כאן כזהו
מקריב הבשר התפל שהוזה עליו שלא להקריבו בלא מלח :

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת ויקרא

ואחר שכתב בה מודו כי כתיב קרבן כסגנתו עם הכלל שלנו שכל
שבזונו כתיב יס כסגנתו חטאת וכתוב בשבועת כטוי או נפש כי
רשבע לבטא בשפתים וגו' ונעלם ממנו וגו' והביא ארת
אשמו ומניין שהחייב כה בקרבן עולה ויורד שכתוב שם הפרשה
ואם לא השיג ידו וגו' משרשי המזוה כבר אמרנו כי ענין
הקרבן להוכיח ולהשיב החוטא אל לבו ככת הפעולה כי הרע מעשיו
וסיקש מחילה לאל על העשוי ויזהר על העתיד ומחמתו ב"ה
זכיר דעתו קלות שכל בני איש ומיעוט הכנתם ודלות כחם הקל עליהם
הכפרה בחטאים האלה הנזכרים להיות כתי עושר בני אדם וענינים
לפי ששלום קרוב אל בני אדם שאין ספק כי חטא הלשון קרוב
ותמיד יותר מחטא המעשה והוא יספיק לך אל השבועות גם על ענין
מוקדם וקדש ידוע שהשולח מניו בו . שעינין הטהרה קשה מואד
על כל אדם לשמרו עד שיש לו לאדם הטהור להזהר מהתקרב אל
בני אדם ומחש הטומאה ויחריך הענין אם באתי לכתוב מכות דרדין
הכסלות המזוין בו . ואולם ידוע הוא לכל מבין . ומן הפרש
הזה שאמרנו שהשולח קרוב לענינים אלה הקל להם עוד בשבועות
העדות להיותם מביאין כפרה בין על שוגג או מניד לפי שעינין
העדות הוא תמיד ביותר ויזר לב האדם רע ותוליס השקר בשכחה
ולא יכווננו עדותם . גם יש עון הכריות שאין משגיחין כל כך כרעה
הגדולה שעשוי בהטיות כיוון העדות אחר שבידיהם לא יגזלו ולא
יחמסו אף על פי שבמכתן אדם יעשוק ורצון לא יתנו לב על זה ועל כך
מהתמדת הענין וקלותו בעיני המון העם היו מחמדיו ב"ה להיותם
מביאים כפרה בין שוגג בין מניד ואולם המבין בבני אדם יודע כי כל
אשר ירחיקו האל ממונו אע"פ שכתב הדבר לכפרה רחוי לנו להרחיקו
תכלית הריחוק והענין הוא כאילו יודיע האל ב"ה אל בני אדם דבר
פלו' אין רצוני שתעשו אותן בשום פנים ואולם הנכסל ומכס ויעבור
עליה יעשה תשובה בכל כחו ויגדור עצמו בהרבה גדרים ויביא קרבן
לקבוע הדבר בלבו שלא יכשל בו עוד . ומכל מקום לא יניח האיש
ההוא שלא יעבר על מצות בוראו . מודני המזוה שכל אחד מוד'
חטאים אלו מחייב עושה להביא כשכה או שיערה כדן חטאת קבועה
כידוע ואינו נפטר בעוף או בקומח אלא אם כן הוא עני ואם הוא עני
והביא כשכה או שיערה לא יא' ידי חובתו . והטעם לפי שאחר שהאל
ב"ה רחם עליו ופטרו בכך אינו כדן שידחוק עצמו להביא ביותר מן
שתשיג ידו וזכה יקנה כל מבין עצה לבלתי עשות הולאות ביותר מן
הראוי לו לפי ממונו למען כי בוטחה לגזול את הכריות כשמוקם
למודו ואינו מוצא . ואמר גם כן שני שהיה עשיר והפריש מעות
לוקח מהם כשכה או שיערה והעני ורריך למענות יקח שתי תורים
או שני בני זכה ויאמר הרי מעות הללו מחוללין על עופות אלו .
ואחר כך יהנה בכל המענות . וכן אם הפריש מעות לעופות והעני
ורריך להם מחלל על עשירית האיסה קמח ונהנה בהן וכן עני שהפריש
מעות לעשירית האיסה והעשיר מוסף עליהן ומביא כשכה או
שיערה . ועשיר קרא לענין זה כל זמן שיש לו . ומיזב קרבנות
אלו דוקא כסוג . ובשבועות העדות אפילו במניד אכל באנוס אין בו
חייב קרבן באחד מהם שכל אנוס התורה פטרנו מכל חייבו והכרדין
שאינו מתחייב אלא קרבן אחד אפילו על כמה שבועות או קרבן אחד
על כל שבועה ושבועה . וכן בענין קרבן טומאת מוקדם וטומאת
קדשו הדרדין שיש בהן לחייב ולפטור גד החייב והיה כשיש לו לחוטא
ידיעת הטומאה והקדש או מוקדם תחלה וכן בסוף והעלם כנתים
כיד נטמא וידע שנטמא ובא לידו כשר קודש וידע שהוא כשר קודש
או בא ליכנס למקדש ויודע שהוא מוקדם שעכשו יש לו ידיעה מן
הטומאה ומן הקדש בתחלה ואחר כך יש העלמה שכת טומאתו ומש

שהוא טהור וכן נמי שנעלמו ממנו הקדש או המוקדש וחשבו לחולין
ואכל מן הקדש או נכנס למוקדש שזה העלם כנתיב ואחר כך נודע לו
שטמא היה או שבר קודש או מוקדש היו שזו ידע בסוף בענין זה
מביא קרבן . על זה אמרו ל' ידיעה בתחלה וכסוף והעלם כנתים
ולד הפטור הוא כגון שנטמא ולא ידע שנטמא ונכנס למוקדש או
אכל כשר קודש ואחר כך נודע לו שנטמא בענין זה הוא פטור מקרבן
ודין זה אינו כשאר חייבי כריתות שבתורה שכתב ששאר הכריתות מניין
ש' ידע בסוף אע"פ שבתחלה לא ידע שייב קרבן . והכתוב חכרע
ש' כאלו לרין כן דכתיב כטומאת מוקדם וקדשו והעלם ממונו וכלל שהיתה
לו שעת ידיעה בתחלה ונאמר אחר כך והוא ידע הא למדת שרריך
ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם כנתים . אבל כשאר חייבי
כריתות כתוב כשעתה אחת מכל מצות יאשר לא תעשה וגו' או
הודיע אלו חטאתו כלומר מניין שידע בסוף אע"פ שלא ידע בתחלה
שהרי אין כתוב שם והעלם ממנו שגלגל ממנו ידיעה בתחלה .

ומענין המזוה גם כן מה שאמרנו ל' שמי שיש לו ידיעה בתחלה ולא
בסוף שאין יכול להביא כפרה כמו שאמרנו ששעיר שלזיס הכפורים
הנעשה בפנים ויום הכפורים בעלמנו תולין עד שיודע לו וביא קרבן
כפרתו . ושאין לו ידיעה בתחלה אכליש לו ידיעה בסוף שאמרנו
שאנו מביא קרבן לעולם שעיר הנעשה בחוץ ויום הכפורים מוכפרין
עליו . ועל שאין לו ידיעה לא תחלה ולא סוף שעירי הרגלים
ועשירי ראשי חדשים מוכפרין עליו . ועל זדון טומאת מוקדם
וקדשו פר כהן גדול של יום הכפורים מוכפר אם המניד מן הכהנים .
ואם היה מיישראל דם שעיר שנעשה בפנים ויום הכפורים מוכפרין
שנאמר וכפר על הקודש טומאת בני ישראל . ומה שאמרנו ל' כי
בארבעה חטאים אלה הכל שוין בהן בקרבן מלך וכהן ומשיח והדיוט
שאין חילק ביניהם בקרבן אלא כמות שחייבין על שגנתן חטאת
קבועה . אבל באלו שחייבין עולה ויורד הכל שוין בהן ויתר פרטיה
מבואר' בכריתות ובשבועות . ואינו נזכר כנקבות שאין בתורת עדות
חן מוקרבן שבועות העדות . שאינו נזכר כנקבות שאין בתורת עדות
כמו שכתבנו למעלה ועובר עליה ולא הקריב קרבנו על אחת מחלה
בטל עשה :

קכד שלא יפריד הסהן מן העוף הכא לקרבן והוא הנקרא חטאת
העוף הראש מן הגוף כשימלוק אותו שכתב ובלק ארת
ראשו במבול ערפו ולא יבדל . ופי' מליקה הוא שנופך הכהן
לפניו מנוול ערפו דהיינו עגם הנקרא עגם המפרקת ומתוך העגם
לפניו עד שנוגיע לסימנים ומתוך גם הסימנים לפניו או רוכבו של
אחד מהם וזאת היא שחייטנו של חטאת העוף ורריך שיכין הכהן שלא
יחתוך הכל לגמרי עד שיהא כפרד הראש מן הגוף ועל זה נאמר ולא
יבדיל . כבר אמרנו כמות בנין הכית שאין בני יכולת וגם לא לאשר
קטנו עבה ממתנגנו למנוח טענה גם על כד הפשט כפרטי הקרבנות
ודי לנו למלאכתנו זאת להודיע בעניין הקרבנות דרך כלל קצת טעם
על כד הפשט . וכבר כתבתי למעלה מה שידעתי ושמעתי וענין
המליקה והאזרה שלא יבדל גם זה מפרטי הקרבן הוא ואך אמנם
אשר לא יחוס להוליא כל רוחו ויכל להשיב כי אולי בדבר המליקה
הנעשית ביד הסהן בחטאת העוף שהוא קרבן של עני רמוז שיהנה כל
אדם בתכלית המהירות לרבו של עני ועל כן אינו לרין קרבנו שחייטה
שלא יצטרך הכהן לחזר אחר פסין ולבדוקו ויתבטל העני שם
מואלאכתו כנתים : גם להפליג המהירות אמר שיתחיל מנוול ערפו
כי הוא המוכן אל ידו ולא יצטרך להפך הלאור אל כד הסימנים ועוד יש
רמוז בענין המליקה שהיא מנוול העוף בתורים וכתיב וכה שנטמא
שראל בהם שלא יהיה קשי עורף . וענין אומר הכדלת הראש מן
גוף

הנוף דבר ראוי הוא להידור הקרבן כי באמת כשראש העוף דבק עמו
 הוא יותר מהדור וראוי לנו להדר קרבנו של עני בכל כחו די לנו
 בעניויותו אין לנו להוסיף בבלותו לפחות תחור קרבנו וכ"ו מן היסוד
 אשר בנינו תחלה כי משרשי הקרבנות לקנות כנסנו מדות טובות
 ומצולות ולהכשיר פעולותינו בכת הדמיונות שאלחנו בעוקים בהם כי
 מהיות האדם בעל חומר לא יצטרך ויקבע הדבר ליד חוק כנסנו כי אם
 על ידי הפעולות ועד שמוענו טעם אחר כחוק כזה : מדיני המזנה
 מה שאמרנו ז"ל כי לא אוחז הכהן טהרת העוף בשעת מליקה אוחז שתי
 רגלי העוף בין שתי אצבעותיו ומולקו וזו מעבודות קשות שבקדש .
 ואם שנה ואחז וכל מקום כשירה . וכל מקום יזכר כזר למליקה .
 פי' גם זה לאמר שהיא לומר עניינו של עני ולפיכך אין לו מקום מיוחד
 יותר פרטיה ומכארים כוכחים : (ה' מעשה הקרבנות פ"ו)
 ונוהגת בזמן הבית ככהנים וככל אדם שכל מי שהכדיל בטחאת
 עוף לוקה :

קבה שלא ישים הכהן שוין במנחת חוטא עני של' לא ישים עליה
 שוין ואע"פ שבשאר מנחות היו נותנין שוין ומפני כן
 אמרתי חוטא עני כי חוטא עשיר אינו מביא מנחת קומ לעולם כי
 אם קרבן הכמה כמו שמפורש בתורה : משרשי המזנה לפי שהשמן
 רמז למעלה ולגדולה שאם אהב מערבו בכל משקים הוא קץ על טולן
 וזו דבר חשוב מאד וידוע הוא חשיבות שוין הטוב על קיומחו בו
 המתחבלי למעלת מלכות או הכונה על כן אין ראוי לתת מומנו במנחת
 החוטא הנריך להראות כעצמו דלמה ושפלות על שבה דבר עבירה
 בידו . ועוד לאמר שהוא למחלת העני שלא להטריחו יותר מודאי
 להביא שוין כי ה"ל למטרות כרוה ומפניה גם כן לא חייבו רק
 במעט קומט שאי אפשר לשום אדם אפילו כדלי דלות בלא מעט קומט
 וזה יספיק לנו גם על הכונה : מדיני המזנה מה שפירשו ז"ל
 שמנחת חוטא היתה עשרון אחד לא פחות ולא יותר . וכל המנחות
 הקרבנות לגבי מנחת טענות שוין ולכונה ולבו שוין לכל עשרון וקומט
 לפניה לכל מנחה כן שהיתה עשרון אחד או אפילו ששים עשרון .
 אבל יותר נשמע אין מביאין במנחה אחת חוץ ממנחת קנאות ומנחת
 חוטא שאין בהן שוין ולכונה שאלמר לא ישים עליה שוין ולא ימן עליה
 לכונה יותר פרטיה ומכארים כוכחות : ונוהגת בזמן הבית כוכרי
 הכונה כי להם העבודה וכהן העובר עליה ונותן שוין כמנחה של
 חוטא עני לוקה :

קבו שלא לתת לכונה במנחה שאלמרנו של חוטא עני שאלמר לא
 יהן עליה לבונה . ולשוין המס' מחייב על השוין בפני
 ענינו ועל הלהכונה בפני ענייה לפי שהן שני לאוין בלי ספק . כל העניין
 מהלכונה כעניין השוין שכתבנו אין להאריך בו :

קבו לשלם כל הכנה מן הקדש אחד קדשי עובד ואחד קדשי בדיק
 הכית ואף כחרמי כהנים וכן בקדשים קלים או חובל קדש
 בשגגה כלומר התרופה כל מה שאכל או הכנה מומנו בתוספת חומש
 וכיח קרבן על שגגתו איל בשתי שלמים או יותר והוא נקרא אשם
 מעילות והוא אחד מחומש אשיות ודלות ידועים שאלמר נפש כי
 תמועל מעל וגו' והביא את אשמו וגו' . ואלמר ואת אשר הטא
 מן הקדש ישלם וחמישתו יוסף עליו : משרשי המזנה לתת
 יראה ואימה על כל אדם וזה הקרב כעניני הקדש וכבר כתבנו למעלה
 תועלת הראיה וההגדה בקדש ל בני אדם . מדיני המזנה מה שאמרנו
 ז"ל שהמועל אחר מועל אש הראשין בשגגה האחרון פטור לפי שכבר
 כתלל הקדש אחר שראשון כתחייב בתשלומין ובקרבן . ואם
 הראשון כמודי שאלמר כתורת קרבן האחרון כתורת מעילה . ואין
 מועל אחר מועל כמקדשים אלא כבהמה וכלי שרת כלכד : והנוטל

פרטת מן הקדש על מנת שהיא שלו לא מועל עד שיזיחנה בחפציו .
 נתנה לחבירו הוא מועל וחבירו לא מעל שאין מועל אחר מועל אלא
 כבהמה וכלים כמו שאמרנו ודיני המעילה בין בקדשי מוכח בין בקדשי
 בדיק הבית . ושיעור מעילה בשוה פרטת דברים שהותרו באכילה מן
 הקרבנות כגון בשר טהרת ואשם אחר זריקת דגון או שתי הלחם אחר
 זריקת דם שני הכהנים אין בהן מעילה אפי' אבל כור מאלו וכיוצא באלו
 הואיל והן מותרין למקצת בני אדם ליהנות בהן כל הכנה מהן לא מעל
 ואפי' כנסלו וכאשרו באכילה הואיל והיתה להם שעת היתר אין חייבין
 עליהן מעילה כסתפק לו אש מעל או לא מעל פטור מתשלומין וקרבן
 ותשלומין הקרן והבאת הקרבן מעכבין הכפרה ולא החומש שנאמר' באיל
 האשם וכסלח לו איל ואשם מעכבין ואין החומש מעכב . ואחר שהוסיף
 החומש חומש אם נהנה בחומש אחר כך מוסף חומש על חומש
 דכתחילת הקדש הוא חשוב והחומש הוא אחר מארבעה על הקרן . עד
 שיהיה הוא וחומשו חומש . ויתר פרטיה ומכארים בתמורה ובמעילה :
 ונוהגת בזמן הבית כוכרים ונקבות ועובר עליה ואכל או כהנה
 בעשיית מעשה מן הקדש בשוה פרטת כמודי לוקה ומשלם מה שחבר
 מן הקדש הקרן לכד כי המודי אינו בתוספת חומש ואזהרה של מעילה
 להלקותו מדכתוב לא תוכל לאכול כשערך וכמו שכתוב בע"ה בקדר
 ראה מעל בשגגה ומשלם מה שנהנה ומוסף חומש ומביא קרבן כמו
 שכתבנו :

קבח להקריב קרבן מי שנסתפק לו אם חטא בחטא מן החטאים
 הגדולים האדם מתחייב בעשותו אוחז בודון כרת ובחגבה
 טהרת קבועה ויתחדש עליו הספק בענין זה כמו שתאמר על דרך מאל
 שהיו לפניו שתי תיבות אחת חלב ואחת שומן כשר ואכל אחד מהם
 ונאכזה האחרת ודואג כנסנו שאינו יודע אם של חלב או של שומן
 זה הקרבן הבא על הספק הזה נקרא אשם עליו וזאת תלוי לאמרת על
 כל דבר שרואי לכוח אחריו עניין שגלה בו מה שלא נודע בו מקודם .
 כגון אשם יודעי א החוטא שחלה אכל הרינגלה לו שהראשון לא השלים
 לו ונריך להביא קרבן אחר הנקרא טהרת קבועה לתשלום כפרתו .
 ואם יודע עליו שהיה אכל הרינגלה לו שהראשון הספיק לו ואינו
 צריך עוד לקרבן אחר אחריו וזה פירוש תלייתו ואינו קרבן זה מדכתוב
 נפש כי תחטא בשגגה ועשתה אחת מכל מצותי' אשר לא
 העשינה ולא ידע ואישם ונשא עונו והביא איל תמים מן
 הצאן בערבך לאשם אל הכהן וכפר עליו הכהן על שגגתו
 אשר שגג והוא לא ידע כלומר על היותו לא ידע אם שגג או לא
 שגג . וזה העניין יקראו אותו חכמים לא הודע : משרשי המזנה
 שיהיה האדם והורויה חטא ויעיין בכל מעשיו עיין טוב לכל יכשל
 בדבר עבירה ועל כן הנריכות התורה להביא קרבן כשלא נזכר יפה
 במעשיו עד כדי שלא יולד עליו ספק זה . והראייה שאינו בא רק לכפר
 על עגלותיו בכך שהרי אינו מותרת אליו לכפר על החטא כלל כשודע
 לוי החטא ניד צריך לקרבן שלם כמו שהיה חייב אם לא הקריב הראשון :
 מדיני המזנה מה שאמרנו ז"ל שאין מייב קרבן זה לעולם עד שיהא
 שם איסור קבוע כגון שיהו לפניו שתי תיבות ובדאי אחת מהם חלב
 שהרי יש כאן איסור קבוע ואכל אחת מהן . וכן נמי אם אכל בדאי חלב
 אבל הוא יסיפק אם הוא כזית שלם אם לא . גם זה הוא איסור קבוע .
 אבל היתה לפניו אחת ומפקח אם היתה חלב או שומן ואכלה פטור מן
 הקרבן שאין כאן איסור קבוע דשאל אין כאן איסור כלל . וזמן הטעם
 הזה אמר שכתב על ספק מנוהגת חייב בקרבן שהרי יש כאן איסור
 קבוע שנעמידה בקיימותה היתה כשזוהא אבל הכל על ספק מיוחד ש
 פטור מן הקרבן שאין כאן איסור קבוע והרי זה כחתיבה א' וספק אם
 הוא חלב או שומן שפטור מקרבן כמו שאמרנו ויתר פרטיה ומכארים

בה - גם הקלה התורה בכיאתה לטעור בקרבן גם המזיד מה שאין
דרך בשאר זדויות לטעור בקרבן לפי שהאזהרה השפחה איננה שחייבה
כדויה קלה היא בעיני כל אדם והכשילן קרוב מאד עליה לפי שאין לכ
המזון חושב בכיאתה לחטא גדול ועל כן תסור עונם וחטאתם יכופר
עם הקרבן - וכעין מה שאמרנו ו"ל בעניינים אחרים אמר לנו
לו" כזה רחמנה ליבא בני ונ"ו השפחה חייבת מלקות שאין לאמר בה
שתיה קלה בעיני' ומופתי כן לא השגיחה בעצמה לזנות - ומינה
גם היא לא תחייב מלקות חלה שכמעלה בדרכה והיא גדולה ומזידה
ועליה נחמד בקרת תהיה כמו שדרשו בקראי' תהא כלומר מלקות -
ואמרנו ו"ל היא לוקה ולא הוא ומופתי כן הוליה הכתוב המלקות בלשון
זה של קריה לפי שהיו קורין על הלוקה פסוקין של תוכחה בעוד שהיו
מלקין אותו כדי שישמע ויקח מוסר והם והפלה ה' וכו' :

משרשי המזנה לכל יחסא אדם שאף על פי שענין איסור גזילת
המזון יתקלעשה שנאמר עליו והשיב את הגזילה שילך
כל אחד ויגזול ויחזירו מה שירצה ודמה לבלבד לאמר לשהיה לו
וישיב גזילתו יכופר עונו ויעבר ממנו והרי הוא כאלו לא עשההו
ועולם ויביא זה פתח לעוברי עברה לכן הודיעה בתורה שאף
עם ההסבה בתוספת חנוט לרין קרבן לכפרה על שחטא וכבר
כתבתי למעלה בעניין זה כי מכל מקום לא יכל זה מעבר על
דיון כוראו - וחכל על רשיה דעבר גל רעוא דמריה שמיא ולא
יקריב כמה אמרין שמוין לעילתא וסכ כתבתי : דיני המזנה כגון כאלו
מעבדין את הכפרה ואין החנוט מעכב : דיני המזנה כגון כאלו
ענין יתחייב בשבועה שהיה חייב עליה אשם זה וכו' והוא זה ענין יתיה
פטור מענה ועל איזה דרך יתחייב אשמות הרבה כמניין חייב
השבועות ועל איזה לא יתחייב אלא אשם אחד - ויתר פרטיה
מבוארים בכריתות ובשבועות (ה' שגנות פ"ו) ונדהגת מואת
חייב בקרבן זה בזמן הכית בזכרים ונקבות ועובר עליה ולא הקריבו אף
על פי שהשיב גזול לא כתבמר חטאו ואולם יש להאמין שאין עכשו חזק
כמו שהיה חלו לא השיב המזון - והמשל על זה מי שהכה חבירו
ונתחייב קנס למלך ונתפייס עם המוכה לא נשאהו עליו דרך תביעת
המלך :

ק קר שגטוינו להשיב את הגזילה כענין כלומר שאם הדבר ממש
שגזל הוא אצלו ולא נשתנה בראשו שחייב להשיבו את הגזול
כיו שהוא ולא שיקטנו לעצמו רתן דמיו לגזול שנאמר והשיב את
הגזילה אשר גזל - יחזור בעין שגול - ואם נשתנית הגזילה
ברשותו של גזול חייב להשיב דמיה וטעור בכך ח"פ שלא כתיאשו
כבעלים ממנה וחי' וכו' שימי הפטור מהשיב את הגזילה כעין זה השנוי
שאינו יכול לחזור אחר כך לבריינו כגון הגזול עצים ושרפן או קלן סקן
קנתן או חספר בתוכן חפירות וכן הגזול צמר וכו' או הגזול מעוהה
ועשה ממנו כגד וכל כיוצא בזה אבל הגזול לוחות עץ אע"פ שבכ' מהם
תיבה אין זה שנוי שאינו חוזר לבריינו שהרי אפשר לפרק אותו וכן
כזה : שורש מצוה וידוע : דיניה כגון מה שאמרנו ו"ל כמה
תהיה הגזילה שיתחייב הגזול להשיבה כל גזילה השוה פרוטה אבל
כפאת מוכן אע"פ שעבר על איסור תורה אינו בתורת השב והטב
שנכתוב בארובה על לאודלא תגזול לפי שיראה בני אברהם יתק
ויעקב נדיבים בני נדיבים הם וידוע הדבר שכל שהוא פחות משהו
פרוטה אפילו עני שבישראל מוכין שגזול מזונו מוחל אותו ואין חפזו
אחריו כלל ולפיכך אמרו ו"ל שהגזול שלש אנדות ששונות בשעת גזילה
ג' פרוטות והזול כיר - הגזולן יעמדו על שתי פרוטות אע"פ שהחזיר
השתיים חייב להחזיר השלישית שאם שעת גזילה אלו דנין וכבר היתה
שם

בכריתות (ה' שגנות פ"ח) ונדהגת בזמן הכית בזכרים ונקבות
ועובר עליה ולא הקריב בקרבן זה אם אירע לו ספק המחייבו בטל עשה :
קבט להקריב בקרבן על חטאים ידועים כמו שכתבתי חתם וזה
הקרבן נקרא אשם ודאי והוא קרבן של חיל שרין להיות
סוף שתי סלעים - ויש מן החטאים אלו שקרבן זה בא עליהם בין
חטא כהם כשוגג בין כמוד - ויש שאיננו כאלה כשוגג דוקא ולא
כמוד - ואחד וחטאים חלה הוא מי שיש בידו מזון וישראל משהו
פרוטה ומעלה שלא כדין כגון שגזלו או גנבו או נשאר בידו ויפקדון
שפקדו לו או נשאר בידו מחמת הלואה או שותפות כללו של דבר כל
שאלו הורה לו ויביא חייב לשלם כדן ותבעו ממנו הגזול או העשוק
או יורשו והוא מוכחם וכפר בו ונשבע עליו לקרוביה כי שוים ומחם
וחטאו והוא חטא חייב להביא קרבן זה שאמרנו על
חטאתו ולבד החנוט שחייב להקריב על הקרבן ולתמו לגזול שאמר
נפש כי תחטא ומעלה כמעל ביי וכהש בעביו הווגו' ואמר ר'
עקיבא מה ת"ל מעל ביי לפי שכל הגזילה והלוה אינו עושה אלא
בעדים והכחא מחתא אינו מחתא אלא בעדים אבל הגזילה שלא
בעדים ומחם בו שליט שביניהם שכנה לכן נאמר ומעלה מעל ביי
וכזה בענינו וכו' וכתבי בתריה והיה כי יחטא ואשם כלומר שיעשה
תשובה שיחזיק עצמו כאשם וחשיב את הגזילה וכו' - וחסו בקרא
אשם גזילות - וזה מן הכאים כן על השוגג בין על מוד וכוח
הפרשה לא נזכר מן האשמות כי זהו שאמרנו אבל בפרשה של מעלה
הוזכר אשם ודאי שהוא מומין זה שנקרא גם כן אשם ודאי והוא אשם
מעילות כלומר מי שפעל והכנה מן ההקדשות ולפיכך נוסף כולשון
מעילה לפי שהוא דבר רע מאד וכעין מסירה מן שפוטט ידו ליהנות
בזמון שוים וזה האשם אינו כא כי אשם על השוגג וכמו שכתבנו למעלה
במקומו - ועוד חייבה התורה גם כן קרבן זה של אשם ודאי והוא
איל חטאי סלעים למיר שנטוה וכמו שנכתוב כע"ה בסדר' נשא וזה
גם כן יהיה בין לטוה כמוד או כשוגג - ועוד חייבה התורה גם כן
בקר כן זה מי שכת על שפחה חרופה וכו' והוא שפחה חרופת לחישה וכל
שנאמר ואיש כייסכ את אשה וגו' והוא אשם חרופת לחישה וכל
לא נפדתה וכו' והביא את אשמו איל אשם - וזה מן הכאים כן על
שוגג בין על מוד - כנעלו בין כולם האשמות ודלות חיונה וכן מנו
אתן חטוים ו"ל כוונתה שאמרנו אלוהם אשמות - ה' אשם גזילות
ב' אשם מעילות ג' אשם שפחה חרופה - ד' אשם מוד - ה' אשם
מזרע ואשם תלוי הכונה שנו עליו שאינו ממין האשמות ודלות -
ונחלו החנוטה ג' וזה כן על שוגג או מוד והם אשם גזילות -
אשם שפחה חרופה - אשם מוד - ואחד מן אינו כא חלה על
שוגג ולא על מוד הוא אשם מעילות והחניני' שהוא אשם מזרע אין
נופל בו לשון שגנה וזדון כמו שאמרנו - ושפחה חרופה הואיל ואתא
לידן כינה ביה מילתא ואף על פי שאינה כסדר זה לפי שאינה מחשבון
המוציא אין לי מקום לדבר בה כי אשם כאלן - פירש חרופה מיעדת
כלומר נקודשת - ואמרנו בנחרא בריש סרק ראשון דקידושין סקן
ביאודה קורין לארוסה חרופה ובשפחה כעניית הכתוב ודבר שהיא
חנייה שפחה וחנייה בת מורין וזהו שכתב בה והפדה לא נפדתה -
כלומר פדויה וחנייה כדויה - וכגון שפרעה לאדוניה חני דויה
ויתקדה לישראל אחר בזו נאמר שאם בא עליה אדם אחר בין כשוגג
בין כמוד שחייב להביא קרבן זה שהוא נקרא אשם והוא איל שיה חכ'
סלעים ולמעלה ומופתי זה מספיק קרבן כפרה למי שכת עליה לפי שאין
קידושה קדושין גמורין כמו אש היתה בת מורין שאינו כבת מורין
נקודשת חייב מיתה יש למי שכת עליה אבל כזו אין קדושה גמורין
וחמת חני הכחות שבה עדין ולפיכך מוספיק קרבן לכפרה אל הנכשל

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת צו

וגוהגת - בזמן הבית בזכרי כהונה של כל זכר כבני אהרן יאכלנה - עכר ולא חבלה בטל עשה :

קלה - שלא לכבש שירי מנחת חנוך הוא חלק המנחות אשר לכהנים שנאמר במנחה לא האפה חבוץ חלקם נתתי אותה וכו' - והוא כאלו אמר חלקם שהוא שירי המנחה לא יאפה חנוך - וכפי' אמרונו'ל במנחה ומיכס על אפיית חנוך : מדיני המנחה מה שאמרונו'ל להמתין אחר החנוך חיים והמתן מנחה מפילה פטור שנאמר אשר תקריבו לוי' לא תאפה חנוך : ולא תפסולה חנוכה כראש הזבח חנוך לוקח שנאמר אשר תקריבו לוי' לא תאפה חנוך - וזכר קרבה יותר פרטיה מכושרים בס' חנושי מנחות : וגוהגת מנחה זו בזמן הבית בזכרים ונקבות אפילו עברי ישראל אחד ואפלה חנוך חיים מלקות ואין לרין לומר כן :

קרו - שנצטוו שיקריב הכהן הגדול ומנחה ככל יום פעמים בבקר ובין הערב' שנאמר זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לוי' וגו' והיא הנקראת חבית כהן גדול ונקרא גם כן מנחת כהן עמים : משרשי המנחה לפי שהכהן הגדול הוא שליט בין ישראל לאחיבהם שבשמים כלומר כי הוא המנחה תפילה חלו בעדם ועל ידי תפילותיו ומעשה קרבנותיו מתקשרין הם - ולכן ראוי לאיזה מה להיות לו קרבן מיוחד תמיד כמו תמיד הציבור וכמו שהתמידין שנים ליום נתמייב הוא גם כן להקריב ומנחתו פעמים ביום וכל זה נקמון אל הטעם שאמרונו בקרבן כדי שיתעוררו כל מוחשמותיו וישום דעתו וכונתו אל הש' ולמען זאת יועיל לו ולהם - ואין ספק שאין דומה התעוררות האדם כשמוקריב קרבנו המיוחד לו לכשהוא מוקריב קרבן שהוא מושתף עמו - וזה דבר ידוע ומנוסה לכל אחד כי למה שמיוחד לו לבדו מתעורר יותר אין להאריך בזה :

מדיני המנחה מה שאמרונו'ל במנחה חנוכה חנוך חיים ומנחת חנוכה עשרון שלם של קנח ומחויבה בחי' עשרון שבנקודת שאי"ם שמנחת העשרון קריבה לחזקין כלות' חכיה בכקר וחזיה בערב אינה מתקדשת לחזקין כלומר שחלה מנחה ביחד ואביא עמה שלם לוגין שקן וכולל הסולת בשמן וחולט ברותחין ולא חל חני' עשרון שש חלות נקולא שהם שנים עשרה חלות ואחת אחת היו נעשות - וכיניד עושה מחלק השלשה לוגין בכריעית שבנקודת - רביעית לכל חלה ואופה החלה מעט ואחר כך קולה אותה על המחבת עם השמן שלה ואינו מבעלה הרבה - ואחר כך חולק כל חלה לשנים כדי שיקריב החני בכקר והחני בערב ולוקח החזקין וכופל כל אחד מהם לשנים ופותה עד שתמלא כל פתיחה כעולה לשנים ומקריב החזקין עם חני קומוץ לבונה בכקר והחני הנשאר עם חני קומוץ לבונה בערב והיא כליל לאישים : וגוהגת בזמן הבית בכהן גדול ומנחת הכקר והערב מנחת עשה אחת אין חולק בה כי גם הרמ"בן ז"ל שמ"ט שיתמידין שתי מנחת עונה בזה :

קרו - שלא לאכול מנחת כהן שנאמר וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל - משרשי המנחה המנחה היסוד שאמרונו תחלה כי כוננת הקרבן לשעור לב המקריב אותו ואם יאכל הכהן מנחתו לא יתעורר לבו עליה יפה שהיא דומה בעיניו כאופה פת לזרבו ואוכלו ואף כי יאכלו חביריו כולו והוא שלחן יעלה הכל לחשבון אחד לכונה שהיה כליל לא תאכל לשום אדם - מדיני המנחה מה שאמרונו'ל לכל המנחות הקריבות לגבי המנחה נקראות ומקטירין הקומץ כולו לגבי המנחה שאמר כלכל לכהנים חנוך מנחת וזכרי כהונה שאינה נקראת אלא נקטירין אותה כולה שנאמר וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל - ולמדנו מעתה שמנחת חנוך ומנחתין זכרן

צויתחוק האדם ויתנוגע ויפעל ויזלכן לריבה הברכה ויתר - וענין הברכה והוא שלימות כלומר דבר שאין בו חסרון ולא מותר וכן האש שבהם צריך לברכה או שהיא זמנה נחמד מה שצריך חנוך לאפחות כיוון שחולל ויתר כי יסדף בו כדרך בני אדם שמתים בתוספת האש בהם יותר ודאי והוא הקדחת ובני אהרן הוסיפו כאש מכלי שנצטוו ונוסף גם כהם אש ונשרפו כי לפי פעולות בני אדם יבוא עש' או תמט ברכת הש' עליהם מדיני המנחה מה שאמרונו'ל שאי"ם שהאש יורדת מן השמים מנחה להביא מן ההדוה שנאמר ונתנו בני אהרן הכהן אש וגו' - ובבקר היו עורכים עמים ועושה בראש המנחה מערכה גדולה של אש שנאמר ובער עליה הכהן עמים בבקר בבקר - ומלבד העמים העורכים על המערכות מנחה על הכהן לעלות אל המנחה בשני גזרין של עץ שנאמר ובער עליה הכהן עמים ויויעוט עמים שנים - וכן עוסקין וכן שגזרין עם תמיד של בין הערבים ומיעלן אותם שני כהנים שנאמר וערכו ושל שחר כהן אחד ושלא מערכות של אש היו עושה מנחת ככל יום הראשונה גדולה שלמה מקריבין התמיד עם שאר הקרבנות שניה כדבר קענה מנחה שמנחה לוקחין אש צמחיה להקטיר קטרת ככל יום - ומערכה שליטת אין עליה כלום אלא לקיים מנחת האש שנאמר אש תמיד וכו' ושלא כתובים בענין שהם מורים על ג' מערכות אלה כמו שלמדנו מפי השמועה שאמרונו'ל על מוקדה זו מערכה גדולה - ואש המנחה תוקד בו זו מערכה שנייה והאש על המנחה תוקד בו זו מערכה שלישית של קיום האש - ויתר פרטיה מכושרים בס' ד' דיומא ושני מתמיד (ס) וגוהגת בזמן הבית בזכרי כהונה ואם לא הבעירו הכהנים מערכת שלישית כיוונת בטלו מנחת עשה זה :

קרו - שלא לכבות אש מעל המנחה שנאמר אש תמיד תוקד על המנחה לא תכבה : משרשי מנחת האש כתבתי למעלה במנחת עשה דאש תוקד - ושורש המנחה באש להבעירה ושלא לכבותה אחד הוא ואין צורך להחזירו : מדיני המנחה מה שאמרונו'ל שאפילו הוריד האש מעל המנחה וכבהו לוקח חבל אש מחתיה ואש מנורה שהינה מנחה להדליק מנחה אי"ם שבה אותה בראש המנחה פטור ואין חני קורא בו אש המנחה ולא הוזהרו אלא על כיבוש אש המנחה שנאמר אש תמיד תוקד על המנחה לא תכבה - ואמרונו'ל בס' מלאך שכל המנחה עובר בלא תעשה - ויתר פרטיה בספר עשירי מנחות : וגוהגת בזמן הבית בזכרים ונקבות אפילו ישראלים - וצובר עליה וכבה אפילו נחלת אחת מנחה המנחה לוקח :

קרו - שנצטוו הכהנים לאכול שירי מנחות כלומר אחר שהפרישו מנחה מה שהיו מקטירין במנחה שיאכלו הם כל השאר של וגוהגת בזמנה יאכלו אהרן ובניו מצות האכל וכו' - ולשון ספרי מנחת תאכל מנחה - יכונה יכא עליה מנחה - כלומר ששניהם מנחת עשה לא רשות - משרשי מנחה זו כתבנו למעלה במנחת ואכלו אותם אשר כבר בהם בואתה מנחה שכבוד הוא לקרבן שיאכלוהו נשרתי הש' בעצמו ולא שיתנוהו לפחותים לאכלו וכו' כמ"ש שם : דיני המנחה מה שאמרונו'ל לשכל המנחות הקרבנות לגבי המנחה נקראות ומקטירין הקומץ כולו על גבי המנחה והשאר לאכל לכהנים חנוך מנחת וזכרי כהונה שאינה נקראת שנאמר וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל - כמנחה שמנחת חנוך ומנחתין וכן שהביא מנחת מוטא ומנחת נדבה נשרפות על גבי המנחה ולא נקראות הכהנת מנחתה נקראות ושירים לאכלין דכהן דוקא אמרונו'ל ולא בעת יותר פרטיה מכושרים במנחות (ס' מעשה הקרבנות פ"ו)

וכן שהיה מנחת חוטא או מנחת נדבה כולן נשרפות על גבי
הזבוח ואין קמנות וכמו שאמרנו למעלה בסדר זה - וענין
הקמנה הוא שנטל הכהן מן הקמח בקומו כלומר בראשי אצבעותיו
כדרך שקומן כל אדם שטופט פס ידו וקומן בראשי אצבעותיו כלומר
שאצבעותיו דקיקים עם הכף ואינם מחזיקים מן הקמח הרכה אם
הוסיף בקומן כגון שהרחיק אצבעותיו וקומן פסל ויתר רובו פרטי
המזוה במנחת - ונהגת איבוד אכילת מנחת כהן בזכרים
וקבנות כוונת הבית ועבור על זה ואלל מנחה כוית לוקה - ולשון
קמח כליל תהיה לא תאכל כל שהוא בכליל תהיה ליתן לא תעשה
על אכילתו :

קרח שנטווינו שיעשו הכהנים קרבן החטאת על הענין הנזכר
בכתוב איז חטאת שיהיה של בהמה או עוף שאמר וזאת
הזרת החטאת - כבר אמרנו למעלה כי בפרטי הקרבנות כלומר
בסדר שחיטתן באיזה מקום - וענין הקרבנות והוא ליתן ומקום ומן
אכילתן או שריפתן בקצת מהן אין לנו ליגע מחשבותינו אחר שרשי
עניניו אלה שאין להם חקר ואין לנו שכל הקניו בו קניין אחד ועוד
מכס ומקובל יהיה שזכה לדעת קצת ראשי דברים מן הענין ודי לנו
אחרי כתבנו מהם מה שעלה במחשבותינו מן הטעם על דרך הפשט
בקרבנות דרך כלל ובה אנו פוטר עצמו בקרבן החטאת וכל כיוצא בו
מכתוב בהן שורש כמנהגו - בשאר כי בכלל פרטי הקרבן הם שהכלל הוא
הקרבנות והפרטים הם תורת הקרבנות כיצד - והנה הדומה
ז"ל לא יחשוב תורת החטאת והאש והשלמים ומחשבות הנוגות
הן ויחסוד זה שאמרתי לפי שיעקר הגוייאל על חייוב הקרבנות הקרבן
וסדר עשייתן אחר כך אינו בדין שיחשב מנחה בפני עצמו כי עכ"פ
ינטרף הכתוב ללמוד אותנו מנחה כל אחד מהם אחר שמייבנו
בהם וזה לשונו כל מנחה הקרבנות מנחה אחת ונטווינו כל
זרע אהרן בעבודתם והיא מנחה אחת שאמר ועברתם עבודת
כונה אחת כהנהגתם ופירוש תעבדו בכל עבודת הכהונה כי
היא גבורה ומתנה לי ומתנה לכם שיש לכם בה שטר כאשר תקחו
משלחן נבוא ית' ע"כ - ועם כל זה חשבון הר"מ ב"ז אשר
תפשט בזמננו לא נטה והדבר אשר יקשה נלמה הקושיבנו
ולא בו כי הוא באמת סבתו בעסק זה ומידו זכינו להינות
הנדיק על משכבו - מדיני המנחה מה שאמרנו ז"ל שהחטאות שאין
מחוייב ענינים ונכבשים ועוים ובקרבן ג' דולים וקטנות וקטנות
וגדולת שלהם נפרש ענינים שלמים בע"ה - ובאין ג' סבן בין מן
זכר או קבה - ומן התורים או מן בני היונה - וכבר כתבנו למעלה
קצת דינין בחטאת העוף - ויש מן החטאות שהיו באין על העיבור כולן
ויש שהן באין על היחיד - ומן מן העיבור ומן היחיד היו נשרפין
כולן על מזבח החייון - ומה שהיו נאכלות כולן מן האיוורור שבהן
היו נשרפין על מזבח החייון שאין עושיין בפנינו כל השנה לא הקטרת
כיון שאמרנו למעלה - ואלו הן האיוורור של שור או של עז החלב
שעל הקרבן בכללו חלה שעל גבי הקובה ושתי הכליות החלב שעליהם
עם החלב אשר על הכסלים וזירת הכבד הנקרא פולגאד בלעז -
ונטל עם הכבד נעט עם הזירת - והאיוורור של חין כבש הם
אלו בעלמם ונוסף עליהן מין הכבש שנטלין עוד מנחת האליה תמימה
עם חוליות ששדרה עד מקום הכליות שאמר לעומת העצה יסדרה -
כלומר מלעמדת מקום הכליות וכמו המקום שהוא כן נפני שאמרנו
ז"ל שהכליות יועות וכן מה שפירשונו ז"ל במנחה חטאת הנאכלת
בשחיטה וזריקה - ויתר כל עניניו וכן במנחה חטאת הנשרפת
גם כן - ואם יעשה בהם שום מנחה של הפסד מה דינם - ויתר
פרטיה כולם בזבחים : ונהגת כוונת הבית בזכרי כהונה וכהן

העובר ולא עשה החטאת כמשפט בטל עשה זה :
קלט שלא יאכלו הכהנים מנחת החטאות הנעשות בפנים כלומר
מזאת חטאות שהיו מנין נדמים במזבח הפנימי שהיה
בהיכל שאמר ובכל חטאת אשר יובא מזבחה אל אהל מועד
לבשר בקודש לא יאכל בראש תשרף - ול' קפרי בלש תשרף
כל שהוא טעון שריפה לעבור בלא תעשה על אכילתו - וכל החטאת
שדמן טעון הזייה בפנים כלומר בזבחה שהיה בהיכל היו נשרפין
ידוע הדבר ומפורסם ומפורש בכתובים וכל החטאת שלא היו מנין
נדמן לפנים אלא בזבחה שכתוב היו נאכלים ועל זה נאמר וקרא זה
שכל חטאת שדינה בשריפה לא יאכלו מנחה ופרטי החטאות אי זה מהן
נשרף ואי זה נאכל מפורש בכתוב ומה שאינו מובא ריפה במקרא
פירשו לנו חכמינו ז"ל בזבחים - כבר אמרנו כי בפרטי הקרבנות
אין לנו בהם עסק וגם זה מפרטיהם הוא אם נאכל אם לא נאכל -

מדיני המנחה מה שאמרנו ז"ל דמנין שכתב דם חטאת הנאכלת
באהל מועד פסול ולמדו לימור כן מזה המקרא שאמרנו וכל חטאת אשר
יובא מזבחה ונאמר לא תאכל ודוקא שכתב דרך שער הייכל כמו
שכתוב יובא כלומר דרך ביאה אכל הכהנים בפשט או דרך חלון או גג
אינו נכנס דלאו דרך ביאה והוא הדין לחטאות הנשרפין שמנין דמן
בזבחה הפנימי שאם הכהנים דמו לפנים מן הפרכת דהו קדש הקדשים
שפסולין שגם בהם אינו קורא וכל חטאת אשר יובא מזבחה פנימה
שמוקד זה פנימה למקומו הוא - ויתר פרטיה בזבחים - ונהגת
אישור אכילת חטאת פנים ככהנים והוא הדין לכל אדם שדרך כלל
נאמר לא תאכל והעובר ואכל ממנו כוית לוקה :

קמ שנטווינו שיעשו הכהנים מנחת קרבן האש על הענין
הנזכר בכתוב שאמר וזאת תורת האש וגו' שכתוב
בפרשה - הלא אמרתי אליך שיהיו לנו לכתוב שורש במנחות אלה
לפי שהן כעין פרטי הקרבן ואין לחזור אחר טעמן כי שתומין הדברים
וחתומים - דיני האש זכרנו קצתם למעלה בפרשת ויקרא -
ועדין נודיע שהאש אינו בא לעולם אלא מזכרי כבש' כלכד ויש אש
בא מגדולי המין - ויש מן הקטנים נעשהו בשחיטה וזריקה ומליחה -
והאיוורור והתנופה באשנות שזה חוץ מאשם מזרוע שיש סבוי קצת
בקבלת דמו - ויתר פרטי המנחה מובא רינס בזבחים - ונהגת
כוונת הבית בזכרי כהונה וכהן העובר עליה ולא הקריב האשם
כמשפטו בטל עשה :

קמא שנטווינו הפהנים שיעשו מנחה קרבן השלמים כמשפט
בכתוב כפ' שאמר ואת זבח שלמים קרבנו - ויאמר
עוד שהשלמות המלאכה וזאת תורת זבח השלמים אם על
תודרה יקריבו - וכד' שנות נכללים עניני הקרבנות כולן והם
עולה חטאת ואשם ושלמים שכל קרבן שיקרבו זיבור או יחיד מאחד
מאלה יהיה לעולם כהר כתבתי פנימים שאין לכתוב שרישם באלה
המלאכות - מדיני המנחה מה שאמרנו ז"ל שהשלמים באין מן
הכהנים ומן העוים ומן הכהן מן הזכרים ומן הנקבות מן הגדולים
ומן הקטנים - ואין העוף בא שלמים - וקטנים נקראים מנח
שזכר ימים עד שנה תמימה ויום ליום קתעברה השנה כתעברה לו
כלומר ויהיה קטן עד תשלום העיבור וגדול נקרא כהקטן שנה עד
ג' שנים ובאין מנחה עד ב' שנים שלמות יתה ע"כ כהרי הוא זקן ואין
מקריבין אותו - ועל מנינם הם השלמים - האחד שלמי זיבור -
נקראים קדשי קדשים ואין לזכור שלמים כי אם קרבן אחד והוא
שני כבשים הבאים עם שתי הלחם בעגרת אותן שני כבשים הם
הנקראים זבחי שלמי זיבור ונאכלים לכהנים מן האיוורור
כחטאת וכאשם המנחות שלהן כגון שחיטה וזריקה הפשט וזיתות
ומליחה

שהוא מתיר ראשון אלו הולכים כמו שאמרנו . וכן נמחה שנתפלגה האוכל כוית משרים חייב משום פיגול אבל האוכל כוית מן הקומץ שלה או מן הלכונה שהן המתירין אין חייבין עליו כרת ויוכל מקום לוקה עליהן כמו שאמרנו . ואלו הן הדברים שאין מחייבין עליהן משום פיגול לעולם הקומץ והלכונה והדם כמו שאמרנו והיו ומנחות הנשרפות כולן שהרי אין בהן קומץ להתירן וכל שאין לו מתיריו חוץ וזמנו אין חייבין . ואם תאמר והלא דם האדם מתירו התשובה שאין תלוי בו שהרי אדם מביא אשמו היום ולגו אחר כמה ימים וכן מענין המזוה מה שאמרנו . כשהמקריב המחשב מחשבה פיגול עובר בלאו בלאוין והוא מה שכתוב בסדר אמור עליו ולגו שמו של ונזרע גם כן אין למקריב שלא יחשוב ומחשבות פסול . אבל מכל מקום אינו נחשב מחשבון אם לאוין לפי שהוא כעין סניפין ללאו אחר שהוא נחשב בלאוין והוא מה שכתוב בסדר אמור אל הכהנים כל זמנו לא יהיה בו ודרשונו ל' משם ללאו למטיל מום בקדשים וזמנו שנכתוב בע"ה וגם העניין גם כן של מחשב פסול כעין מטיל מום הוא נחשב ולפיכך לא חשבוהו מן החשבון . ויכול מקום אינו לוקה על זה לפי שאין בו מעשה אלא מחשבה לבד . ויתר דיני המחשבות אין זו מחשבה פוסלת כגון מחשבת שינוי השם ומחשבת מקום ומחשבת זמן ובאין וקרוב וכליו ועבודה כגון שחיטה זריקה קבלה וכל פרטי דיני שפיגול וגם הכותר הדווה לו וכו' ארס במקומות רבים מוסדר הקדשים : וגוהג איסור אכילת הפיגול בזמן הכית בזכרים ונקבות אפילו ישראלים שדרך כלל אסרתו לכל בין כהן בין ישראל . ועובר עליה ואכל זמנו כוית במויד חייב כרת . בשוגג מביא חטאת קבועה וכבר פירשנו פעמים שקרבן שאינו עולה יורד לפי עניינות ועושר בקרא קבוע :

קמה שלא נאכל בשר הקדשים שנטמא שנאמר והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל והוא הדין אדם טמא שאסור לאכול בשר טהור וזמנו שנכתוב בלאו בפני עצמו בע"ה ובפרק שני דפסחים אמרו טוונות הגוף כרת טוונות בשר בלאו : משרשי המזוה מה שכתבו ליועלה שנטמאו להגדיל ענייני הקרבן בכל עניין וכדאי מיעולתו שלא לאכלו כי אם בטרה ובגוף נקי ובדבר הגדלתו מה תועלת לנו בו כשר כתבנו מענו : מדיני המזוה מה שאמרנו ז'ל שאסור לטמא קדשים או לכבד להם טוונות אבל המטמאן אינו לוקה אלא טהור האוכלן טוונות הוא שלוקה מדכתיב לא יאכל ואע"פ שכת' זה בני לואים הוא הדין לשאר הקרבנות כולן ואפילו האוכל כוית מלבונת המנחה שנטמאת אחר שנתקדשה בכלי לוקה שגם היא חלק מחלקי הקרבן ואין החיוב אלא בטוונות אב הטוונות או בלד הטוונות של תורה אבל מפני טוונות של דבריהם אינו לוקה אבל מוכן איתן מכת מודות . ויתר רובי פרייה בפרק י' ג' מנחות : וגוהגת בזמן הכית בזכרים ונקבות ועובר עליה ואכל כוית במויד נכשר קודש שנטמא לוקה :

קמו שנטמאו לשרוף קדשים שנטמאו והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף : משרשי המזוה מה שכתבו במויד סמוך : מדיני המזוה מה שאמרנו ז'ל שאם נטמא בפנים שורפין אותו בפנים נטמא בחוץ וכן שנטמא בלב הטוונות או בולד הטוונות שורפין אותו . וכותר של קדשים קלים שורפין אותו הכעלים כתייהם . וכל עצמות הקדשים שאין בהן גוץ אין טעונין שריפה חוץ ועצמות הפסח . והעניין הזה יחוק קצת טענתו הכפס' הכשר שאמרנו . ועל כן העצמות שאינם באים לדי הפסח אינן טעונין שריפה חוץ ועצמות הפסח לפי שהם באוהרת ועלם לא תשברו בו : תשאר בהם כרוס נעט בשר עליו

שפני אמות השבירה ולפיכך אמרו עליהם דרך כלל כולן ככולן שיהו טעונין שריפה ואלו הן הנשרפין בשר קדש שנטמא או נותר או קרבן שנפסל וכל המנחה שנטמאת או נפסלה או נותרה ואם תלוי שנועש לו להעלותו שלא חטא אחר שמדק דמן ומטאת העוף הבאה על הפסח ושעיר נזיר טהור והעזרה וכלי הכרס הרי אלו ישרפו ואגב גררף נכתב הנקבין ואלו הם קדשים שזמנו בין קדשי מנחה בין קדשי כדק הכית . וקדשים שהפילו יקבר הנפל . הפילה שליו תקבר . ושור הנסקל ועגלה ערופה ולכרי מזוהר ושעיר נזיר טמא ושער חמור וכשר בתלב . וחולין שנטמאו בעזרה . ויתר פרטי המזוה וכו' ארס בפסחים וסוף תמורה (ס) וגוהגת שריפת הקדשים שנטמאו בזמן הכית בכהנים ובאשראליים . כיצד קדשים שטעונין שריפה במקדש שריפתן מוטלת על הכהנים והנשרפין בכל העיר כגון קדשים קלים הכעלים שורפין את חלקם אם נטמא או נותר כתייהם והעובר על זה ולא שרף בשר טמא או נותר שהוא בידו בטל עשה זה :

קמוז שלא נאכל חלב בהמה טהורה של כל חלב שורף וכשבו ועז לא האכלו . כבר כתבתי באיסור טריפה בפ' משפטים כי מביית הגוף כלי נפש וכו' תפעל כושר פעולותיה ולפי זכותו וטובו מוגז יבין דרך הנפש החכמה הכתובה בו ויאמין לעצמה ויבדל אחרים מפני זה לרף האדם להשתדל עכ"פ כהיות גופו לפעולתו על ישרו ובוריו וכחו ויודיע הדבר ויפורסם בין בני אדם כי לפי המאכלים יתפעל הגוף בבריאות או בחולי כי בשר הגוף הוא נפסד בכל יום ויום לפי המזונות הטובים יתבה בהפך ועל כן היה מחשדי האל הגדולים עלינו לחננו עמו אשר כחר ופרחיק זמנו כל מאכל נזיק אל הגוף ויוליד בו ליחות רעות . וזה הכלל שיש לפי הפסח בכל איסור המאכלו' כמו שאמרנו למעלה וידוע כי החלב דבק ומוליד ליחות רעות : מדיני המזוה מה שפירשו לנו ז'ל שאין איסור חלב אלא בג' בהמות שכתוב שור וכשב ועז ואותן ג' בין כשירות או טריפות וכלות חיים על חלבן אבל שאר מיני בהמה ומים בין טמאה בין טהורה כשירה . וכן העובר הנקרא שליל הנמנא במיני ג' בהמות המזכרים אין בו גם כן איסור חלב ולפיכך אמרו השוטה את הבהמה ומנא בה שליל כל חלבנו נותר ואפילו מנאוי ואם שלמו לו חדשיו ומנאו חי חף על פי שלא הכרים על גבי קרקע ואינו טעון שחיטה חלבנו אסור ומייבין עליו כרת והרי דין כשאר כל הבהמות בענין חלבן ולפיכך יש לנו להוציא זמנו כל החוטין וכל הקרוונות האסורין . והו דעת פר"מ במו"ל בשליל שכלן חדשיו שיש חיוב כרת בחלבנו . אבל רובי המפרשים חולקין בזה ואמר דחלבנו נותר . וכדרי הגמרא ומכרעת כמותן דהא אשכחן רבי מאיר ורבי יהודה דפליגי בחלבנו ורבי יהודה דק"ל כותיה הוא דשרי לה . ועוד למדנו ז'ל בדין שליל שד' סמוכן אכשר ביה רחמנא כלומר שאם נטרפה אמו שוחטה והשליל נותר דלא ירף אמו הוא . ומה שאמרנו שם שאם הפרים על גבי קרקע דכשי שחיטה מפני מוראיה העין לבד הוא דבעינן למוטחיה ולפיכך לא נפסל כשהייה ודרסה ושאר מיני טריפות וג' חלבים הם כבהמה שהם כחייב כרת . שעל הקרב . שעל הכליות . שעל הכסלים . ופירוש שלשתן כביאור רחם במקונו בגמרא . ובכלל אמרו ז'ל בחולין חלב שנטמא חופה אותו נותר . שעל הכסלים אמר רחמנא ולא שבתוך הכסלים . ועוד יש כבהמה מלבד אלו ג' חוטין וקרונות שאסורין משום חלב . ואמרנו ז'ל שהטבחים הבקיאים בניקור החלב נאמנים על הדבר כל זמן שלא ילאו מחוקת בקיאותן וכשרותן וחלב חלב המעיס והם הדקים המולופטים מותרין והרי הוא כזמון חזן מראש המעיס הסמוך לקיבה שהוא תולת בני מעים שדרך האדם לגרור החלב שעליו ועמנו אמרו בגמרא

שהוא מתיר ראשון אלו הולכים כמו שאמרנו . וכן נמחה שנתפלגה האוכל כוית משרים חייב משום פיגול אבל האוכל כוית מן הקומץ שלה או מן הלכונה שהן המתירין אין חייבין עליו כרת ויוכל מקום לוקה עליהן כמו שאמרנו . ואלו הן הדברים שאין מחייבין עליהן משום פיגול לעולם הקומץ והלכונה והדם כמו שאמרנו והיו ומנחות הנשרפות כולן שהרי אין בהן קומץ להתירן וכל שאין לו מתיריו חוץ וזמנו אין חייבין . ואם תאמר והלא דם האדם מתירו התשובה שאין תלוי בו שהרי אדם מביא אשמו היום ולגו אחר כמה ימים וכן מענין המזוה מה שאמרנו . כשהמקריב המחשב מחשבה פיגול עובר בלאו בלאוין והוא מה שכתוב בסדר אמור עליו ולגו שמו של ונזרע גם כן אין למקריב שלא יחשוב ומחשבות פסול . אבל מכל מקום אינו נחשב מחשבון אם לאוין לפי שהוא כעין סניפין ללאו אחר שהוא נחשב בלאוין והוא מה שכתוב בסדר אמור אל הכהנים כל זמנו לא יהיה בו ודרשונו ל' משם ללאו למטיל מום בקדשים וזמנו שנכתוב בע"ה וגם העניין גם כן של מחשב פסול כעין מטיל מום הוא נחשב ולפיכך לא חשבוהו מן החשבון . ויכול מקום אינו לוקה על זה לפי שאין בו מעשה אלא מחשבה לבד . ויתר דיני המחשבות אין זו מחשבה פוסלת כגון מחשבת שינוי השם ומחשבת מקום ומחשבת זמן ובאין וקרוב וכליו ועבודה כגון שחיטה זריקה קבלה וכל פרטי דיני שפיגול וגם הכותר הדווה לו וכו' ארס במקומות רבים מוסדר הקדשים : וגוהג איסור אכילת הפיגול בזמן הכית בזכרים ונקבות אפילו ישראלים שדרך כלל אסרתו לכל בין כהן בין ישראל . ועובר עליה ואכל זמנו כוית במויד חייב כרת . בשוגג מביא חטאת קבועה וכבר פירשנו פעמים שקרבן שאינו עולה יורד לפי עניינות ועושר בקרא קבוע :

קמה שלא נאכל בשר הקדשים שנטמא שנאמר והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל והוא הדין אדם טמא שאסור לאכול בשר טהור וזמנו שנכתוב בלאו בפני עצמו בע"ה ובפרק שני דפסחים אמרו טוונות הגוף כרת טוונות בשר בלאו : משרשי המזוה מה שכתבו ליועלה שנטמאו להגדיל ענייני הקרבן בכל עניין וכדאי מיעולתו שלא לאכלו כי אם בטרה ובגוף נקי ובדבר הגדלתו מה תועלת לנו בו כשר כתבנו מענו : מדיני המזוה מה שאמרנו ז'ל שאסור לטמא קדשים או לכבד להם טוונות אבל המטמאן אינו לוקה אלא טהור האוכלן טוונות הוא שלוקה מדכתיב לא יאכל ואע"פ שכת' זה בני לואים הוא הדין לשאר הקרבנות כולן ואפילו האוכל כוית מלבונת המנחה שנטמאת אחר שנתקדשה בכלי לוקה שגם היא חלק מחלקי הקרבן ואין החיוב אלא בטוונות אב הטוונות או בלד הטוונות של תורה אבל מפני טוונות של דבריהם אינו לוקה אבל מוכן איתן מכת מודות . ויתר רובי פרייה בפרק י' ג' מנחות : וגוהגת בזמן הכית בזכרים ונקבות ועובר עליה ואכל כוית במויד נכשר קודש שנטמא לוקה :

קמו שנטמאו לשרוף קדשים שנטמאו והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף : משרשי המזוה מה שכתבו במויד סמוך : מדיני המזוה מה שאמרנו ז'ל שאם נטמא בפנים שורפין אותו בפנים נטמא בחוץ וכן שנטמא בלב הטוונות או בולד הטוונות שורפין אותו . וכותר של קדשים קלים שורפין אותו הכעלים כתייהם . וכל עצמות הקדשים שאין בהן גוץ אין טעונין שריפה חוץ ועצמות הפסח . והעניין הזה יחוק קצת טענתו הכפס' הכשר שאמרנו . ועל כן העצמות שאינם באים לדי הפסח אינן טעונין שריפה חוץ ועצמות הפסח לפי שהם באוהרת ועלם לא תשברו בו : תשאר בהם כרוס נעט בשר עליו

שפני אמות השבירה ולפיכך אמרו עליהם דרך כלל כולן ככולן שיהו טעונין שריפה ואלו הן הנשרפין בשר קדש שנטמא או נותר או קרבן שנפסל וכל המנחה שנטמאת או נפסלה או נותרה ואם תלוי שנועש לו להעלותו שלא חטא אחר שמדק דמן ומטאת העוף הבאה על הפסח ושעיר נזיר טהור והעזרה וכלי הכרס הרי אלו ישרפו ואגב גררף נכתב הנקבין ואלו הם קדשים שזמנו בין קדשי מנחה בין קדשי כדק הכית . וקדשים שהפילו יקבר הנפל . הפילה שליו תקבר . ושור הנסקל ועגלה ערופה ולכרי מזוהר ושעיר נזיר טמא ושער חמור וכשר בתלב . וחולין שנטמאו בעזרה . ויתר פרטי המזוה וכו' ארס בפסחים וסוף תמורה (ס) וגוהגת שריפת הקדשים שנטמאו בזמן הכית בכהנים ובאשראליים . כיצד קדשים שטעונין שריפה במקדש שריפתן מוטלת על הכהנים והנשרפין בכל העיר כגון קדשים קלים הכעלים שורפין את חלקם אם נטמא או נותר כתייהם והעובר על זה ולא שרף בשר טמא או נותר שהוא בידו בטל עשה זה :

קמוז שלא נאכל חלב בהמה טהורה של כל חלב שורף וכשבו ועז לא האכלו . כבר כתבתי באיסור טריפה בפ' משפטים כי מביית הגוף כלי נפש וכו' תפעל כושר פעולותיה ולפי זכותו וטובו מוגז יבין דרך הנפש החכמה הכתובה בו ויאמין לעצמה ויבדל אחרים מפני זה לרף האדם להשתדל עכ"פ כהיות גופו לפעולתו על ישרו ובוריו וכחו ויודיע הדבר ויפורסם בין בני אדם כי לפי המאכלים יתפעל הגוף בבריאות או בחולי כי בשר הגוף הוא נפסד בכל יום ויום לפי המזונות הטובים יתבה בהפך ועל כן היה מחשדי האל הגדולים עלינו לחננו עמו אשר כחר ופרחיק זמנו כל מאכל נזיק אל הגוף ויוליד בו ליחות רעות . וזה הכלל שיש לפי הפסח בכל איסור המאכלו' כמו שאמרנו למעלה וידוע כי החלב דבק ומוליד ליחות רעות : מדיני המזוה מה שפירשו לנו ז'ל שאין איסור חלב אלא בג' בהמות שכתוב שור וכשב ועז ואותן ג' בין כשירות או טריפות וכלות חיים על חלבן אבל שאר מיני בהמה ומים בין טמאה בין טהורה כשירה . וכן העובר הנקרא שליל הנמנא במיני ג' בהמות המזכרים אין בו גם כן איסור חלב ולפיכך אמרו השוטה את הבהמה ומנא בה שליל כל חלבנו נותר ואפילו מנאוי ואם שלמו לו חדשיו ומנאו חי חף על פי שלא הכרים על גבי קרקע ואינו טעון שחיטה חלבנו אסור ומייבין עליו כרת והרי דין כשאר כל הבהמות בענין חלבן ולפיכך יש לנו להוציא זמנו כל החוטין וכל הקרוונות האסורין . והו דעת פר"מ במו"ל בשליל שכלן חדשיו שיש חיוב כרת בחלבנו . אבל רובי המפרשים חולקין בזה ואמר דחלבנו נותר . וכדרי הגמרא ומכרעת כמותן דהא אשכחן רבי מאיר ורבי יהודה דפליגי בחלבנו ורבי יהודה דק"ל כותיה הוא דשרי לה . ועוד למדנו ז'ל בדין שליל שד' סמוכן אכשר ביה רחמנא כלומר שאם נטרפה אמו שוחטה והשליל נותר דלא ירף אמו הוא . ומה שאמרנו שם שאם הפרים על גבי קרקע דכשי שחיטה מפני מוראיה העין לבד הוא דבעינן למוטחיה ולפיכך לא נפסל כשהייה ודרסה ושאר מיני טריפות וג' חלבים הם כבהמה שהם כחייב כרת . שעל הקרב . שעל הכליות . שעל הכסלים . ופירוש שלשתן כביאור רחם במקונו בגמרא . ובכלל אמרו ז'ל בחולין חלב שנטמא חופה אותו נותר . שעל הכסלים אמר רחמנא ולא שבתוך הכסלים . ועוד יש כבהמה מלבד אלו ג' חוטין וקרונות שאסורין משום חלב . ואמרנו ז'ל שהטבחים הבקיאים בניקור החלב נאמנים על הדבר כל זמן שלא ילאו מחוקת בקיאותן וכשרותן וחלב חלב המעיס והם הדקים המולופטים מותרין והרי הוא כזמון חזן מראש המעיס הסמוך לקיבה שהוא תולת בני מעים שדרך האדם לגרור החלב שעליו ועמנו אמרו בגמרא

ל יזיה
כריה
שכלל
ג' גס
עובר
קדו
שלים
ל אחד
לכית
לש
שין
וסוף
לש
שין
הכהן
וספול
שאל
שטעון
ל אדם
שנח'
ת עון
הלאו
לואים
זוהרה
שפיגול
זדרשו
וספת
הכו'
מחשב
דו בו
המנה
קדוש
דו שם
למדו
שין
עניני
תושל
היושר
קרבן
מתיר
מתיר
קודם
האוכל
גולבי
כיס
מורין
הדם

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת צו

בגמרא ריש ויעיא באמתא בעיא גיריא ויש מן הגאונים שאמרו שזה המצוה הוא המצוה שיאכל בן הרעי שהוא סוף המצוה ויתר פרטי המצוה וכל עניינה מצוה רביעית (סי' ס"ד י"ד) ונהגת ככל מקום וככל זמן בוכרים ונקבות ועובר עליה ולאכל כזית חלב במויד לוקה כסוגג מביא חטאת קבועה :

קמח שלא לאכל דם בהמה חיה ועוף של וכל דם לא תאכלו וכאמר במקום אחר לעוף ולבהמה . וחיה בכלל בהמה ונכללה המצוה בהם בהרבה מקומות בתורה כבר כתבתי מזה שאני חושב על צד הפשט באיסורי הנאכלות באזהרת טריפה וחלב . ואפשר לוותר בדם עוד כי מלבד רוע מוגז שהוא רע המוגז יהיה באכילתו קצת קניין במדת אכזריות שיכלע האדם וביצלי חיים כמותו בגוף אותו דבר שבהם שהחיות מוזס תלוי עליו ונפש נקשרת בהם . כי ידוע שיש לבהמות נפש יכונה החכמים נפש חיונית כלומר שאינה שכלית גם נראה אותם שיש לנפשם בחינה להשמר מנפול באחת הפתחים ונקצת דברים אחרים והרמב"ן ז"ל כתב בטעם הדם כי ידוע שהנאכל ישוב בגוף האוכל . ואם יאכל אדם הדם תהיה עובי נקטת כנפש האדם כמו שפסח בהמה עבה ונסה . וכתב עוד כעין זה שאמרתיו אין ראוי שתאכל הנפש את הנפש : מדיני המצוה מה שאמרו ז"ל מדם דגים וחגבים שקצים ורמשים ודם האדם אין חייבין עליו נטפוס דם ולפיכך אמרו שדם דגים וחגבים וותרין שנותר לאכול דמין ואפילו כנסו בפלי והוא שיהא ניכר לכל שהוא דם דגים וכמו שאמרו בגמרא שיהיה בכלי קצת ונקשקש הדג . אכל דם הדגים האסורין אסור לפי שהוא כחלב בהמה טמאה שאסור מן הכלל שבידיו שמהכל היוצא מן הטמא טמא כמו שזכרנו שאסרה תורת ביאת היענה לפי שיוצא מן הטמא . ודם האדם אסרוהו חכמים מפני מראית העין . ולפיכך אמרו דם שנין השינים מוצאו וכולעו ושעל הפת גרורו מעליו ואוכל הפת ודם האסור מן התורה יש שאסרו בכרת ויש מומנו בלאו . דם הנפש הוא בכרת שבמקום שנה בתורה הכרת בדם לאמר שם נפש שנאמר כי נפש הבשר בדם הוא . וזה שאינו דם הנפש אלא דם האברים אין אישורו אלא בלאו שעליו לאמר שם וכל דם לא תאכלו ולפיכך ביארו ז"ל ואמרו שחייבין כרת בדם היוצא בשעת שחיטה ובחירה או התות הראש כל זמן שיש בו אדמומיות וכן בדם המוכנס בתוך הלב ודם הקזה כל זמן שמקלח ויוצא שגם הוא דם הנפש כשהוא מקלח ולפיכך חייבין עליו ודוקא מקלח להוציא השותת בתחילת הקזה ובסופה שאינו דם הנפש שאין חייבין עליו כרת . וכן דם התנונית כלומר אותו הדם שמתמנה בשעת שחיטה ויעט מעט אחר שיאכל דם הטובע וכן דם האברים כגון דם הטחול ודם הכליות ושכבבים ודם שמתהנס ללב בשעת שחיטה אין חייבין עליו כרת אלא מלקות והוא שיאכל נעטו כזית דם הכלוע בשאר הכשר שנקרא גם כן דם האברים כל זמן שלא פי' מותר לאכול הכשר עם הדם הכלוע לתוכו שאותו דם כבשר נחשב לנו כל זמן שלא פירש מן הכשר . ולפיכך התירו ז"ל לאכול בשר חי בלא מליחה כל זמן שהודחה יפה שלא יהיה על פניו דם בעין אכל כל זמן שפירש הדם הכלוע בתוך הכשר ויאל לחזק חייבין עליו בלאו כמו בדם האברים שמינו למעלה שהם בלאו ולפיכך הרוצה לאכול בשר מבושל בקדירה חייבוהו חכמים להוציא ממנו הדם שיהיה פורש ויטובו ויאל לתוך המרק בבישול ולא יוצאו תחבולה להוציא אלא כמלח שהוא שואב הדם ומיבשו בטבע וכחור רב ונכנס בכשר ואפילו בחתיפה עבה ביותר יש כח בו להוציא דם מותר העובי וכן הדבר ידוע ומנוסה שאם ימלח אדם חתיכה של בשר יפה כשיעור שכתבו חכמים למליחה יוצא עם המלח מכל הכשר ואפילו בחתיכה גדולה של שור הפטום ויתר :

ויהי ביום השמיני
שישה מצות עשה ואחד עשר לא תעשה :
קמח שלא יכנסו הכהנים למקדש מוגדלי שיער כמו שיעשו האכלים כלומר שלא יגדלו שערותיהם שנאמר ראשיכם אל תפרעו ואמר התרגום לא תרכון פירוע . ויחזקאל הכיח כיאר ואמר ופרע לא ישלחו וכונן נא' במורש וראשו יהיה פרוע . ואמר

שהדבר כן בביאור ומראה לעין מותר לתת לבשר שנמלח כשיעורו בקדירה בין שיהו הנשים רותחים או פשורים וזוכין לפי שאנו רואין הכשר אחר מליחה כשיעור לכל דבר כאלו כתמנה מומנו כל דם האסור ואם גם אחר מליחה אלו רותחים שיוצא מומנו יועט דם אין לו תורת דם אלא כמלח אדום הוא חשוב ועל כיוצא בו לאמר בגמרא ר' פלוני קרי ליה חמר בשר ומתירו . ויש בהמה קצת איברים של דברי דם שבהם נהגו כל ישראל להוציא הדם שבהם כח האש טרם שיבשלום בקדר' ולא רצו לסמוך בהם במליחה לכד והם המוח והכבד וזלים אותה יועט על האש ואחר כך מושליו אותן בין שירצו לבשול בפני עצמם או עם בשר אחר ונהגו של ישראל תורה היא עבר ובשלו במליח' לכד עם הכשר מותר וכלכד שלא יכין אדם לעשות כן בכתחלה כדי שישם הדבר עליו כדיעבד אחר הביטול שכל העושה כן באיסורין אסורים עליו הכל כמו בתחלה ואני קורא עליו ופורץ גדר ישכנו נפש . ומדר מליחה כך היא מדיח הכשר יפה מדם שעליו ואח' כ' מניח עליו מלח ביטוי לא עבה ביותר כדי שידבק בו קצת ולא דק ביותר מדאי' ומניח במלחו כך הילוך ניל ואפילו לבשר שור עבה ד"י בכך . ואחר שיעמוד במלחו שיעור זה במקו' מדרון שיוכל הדם לזכר יפה או ככלי מנוקב לוקח הכשר בידו ומגביהו ומניח המלח מעליו ואחר כך מדיחו יפה במים שכלי פעמים או יותר עד שיוקר המלח וישארו המים שמדיח הכשר בהם . ואם נשתהא הכשר במלחו יותר מן השיעור הראוי למליחה אין חוששין שיהא חור הכשר וכלע מדם שעל פני המלח לפי שאנו אומרים שהכשר אחר שכלט דמו שאסור פולט צורכו למור ויחל הכשר והוא הלהלכות שבהם . וכל זמן שיפלוט הכשר אותו בליר אין בטבעו שיוכל לבלוע דם לפי שהם חלק בטבעו הרבה ואיננו נבלע כי אם במתן ר"ל כל זמן שלא יפלוט הכשר שום דבר לא דם ולא ביר . וכמה יהיה שיעור זה שחזיק הכשר שיפלוט דעיון ציר אמרו הרבנים ישמרו הש"י שהוא עד י"ב שעות . נשתהא יותר זמן במלחו אסור לאוכלו עד שיקלף פני הכשר כולו ומיהו בקליפה שגיא לפי שאנו מחזיקין מליח כרותח דלוי וכאסור הנגוע בגלי קיימא לן קליפה בשאין עם אסור ומפפע דם ומפפע . ואם לא רצה לקלף הכשר מותר לאכול בגלי שאף על פי שאנו אומרים שחין כח במלח להוציא דם הכא לבשר מוקום אחר כח האש חזק מן המלח להוציא ולפיכך כשר שנשתהא במלחו יותר מדאי מותר לאכול בגלי בלא קליפה ובקליפה אפילו בקדירה כמו שאמרו . ויתר רובי דמי מליחה ודין דגים ועופות שולחן זה עם זה ודג טהור שולחו עם דג טמא . וכלים של חרס או של עץ שולחו בהם מזה דינם . והמלח עמון שולחו בה מזה דינה . ויתר רובי פרטי המליחה מצוה רביעית בחולין פרק כל הכשר (י"ד סי' ט"ט) וכפ"ה כריתות יתבא ג"כ דיני הדם וחלוקי דם הנפש ודם האברים : ונהגת ככל מקום וככל זמן בוכרים ונקבות ועובר עליה ולאכל כזית חלב במויד חייב כרת כסוגג מביא חטאת קבועה ואם אכל כזית מדם האברים במויד לוקה כסוגג פטור :

קרוע בגדים שצין איסור הכניסה בלא עבודה אלא ויעלה וידבריהם
אבל אם עבדוהו קרוע בגדים לוקה לפי מה שכתב בשם כהנא
הלכות :

קנא שלא ילאו מן המקדש בשעת עבודה שנאמר ומפתח אהל
בוועד לא תצאו ולא תמוהו ונכפלה מניעה זו כמו ש
בכהן גדול ואחריו ומן המקדש לא יצא . ולשון ספרא ומפתח
אהל מועד . יכול בשעת עבודה ושלא בשעת עבודה . ת"ל ויין
המקדש לא יצא ולא יחלל . הוי אימור בשעת העבודה . כי שוין
ומסתת' עליכם אין לי אלא אהרן ובניו שנתקו בשוין המסחה שאם
יאלו בשעת העבודה חייבים מיתה . עניין לכל הכהנים שבדורות
שנאמר ומסתת' עליכם . וכתב המעתיק בשם הרמב"ם ז"ל דע
שם בכהן גדול תוספת שהוא לא ילך אחר המטה והונגלה כלשון
הכתוב באחריו ויון המקדש לא יצא וכך כתבאר שפרק שני ומסבדרין
שהוא אם עת לו מת חיבו יוצא אחר המטה והביאו ראיה על זה מאמר
ויון המקדש לא יצא . ולמדנו מה שנותן לו לעבוד ביום שימות לו
מת . וכך אמרו ז"ל בני"ם ויון המקדש לא יצא ולא יחלל הא אחר
שעבד חלל כלומר כהן הדיוט שאין העבודה מותרת לו והוא חונן הוא
מוזהר על זה כלומר שלא יעבוד חונן . וכך כתב' בסוף הדיוט זה
השוקר שכהן הדיוט חונן לא יעבוד וכך גדול עובד והוא חונן הנה
הכתבאר כך שאמרנו הנה ולא יחלל שיהיה שלימות לא נגיעה לומר שלא
תהיה עבודתו חולין ואי"פ שהוא חונן . ויון הכהן עבד הכהן הרמב"ם
ז"ל כי הוא סובר כי הוא יחלל אינו שלימות אבל הוא מניעה לכהן גדול
שנכנסו שלא יצא מן המקדש מפני מיתו ולא יחלל עבודת הש"י כי
חילול יהיה לעבודה שימחה המשרת הגדול שבביל שום דבר בעולם
והוא יפרש כל עניין זה בדרך אחרת כמו שכתב בפירוש החומש :
בושרשי המזבח היסוד הכהני לה שהגדלת הבית והעבודות המגיעות
שם ועל כן ראוי עב"פ שלא להניח ולבאת העבודה היקרה בשום דבר
שבעולם כי באמ' אם ימחה יהיה ולוול בה ויהיה מרחים בעצום
שהיה בעולם דבר גדול ומעבודת הש"י אחר שהיה נדחית אפילו לפי
שעה שבביל שום דבר אחר ועל כן הוזהרו על זה במית' :

קנב שלא להכנס שתי במקדש קרוע בגדים שנאמר ובגדיכם לא
תפרעו . ונכר נכפלה מניע' זו ככהן גדול ואחר את ראשו
לא יפרע ויחולס נכפלה פרי שלא כחש מה סג' לא לעור ולא יתמר
ראשיכם אל תפרעו שיהיה מלך המלך כלכל . וכשיעשו זה שלא
על נד באכל שתחזוק שיהיה מותר . על כן כתבאר ככהן
גדול שזה שבביל העבודה הוא שינויה"י להסתפר : משרשי
המזבח הוא הגדלת הבית וכמו שאמרנו ששטונו להגדילו בכל כהנו
מן העגם שאמרנו . ועל כן ראוי לנו שלא כחיה שם ונגדולי
שיער כדרך האכלים וכעין מה שנאמר במונ"ל אשתר כ"אין לבוא
אל השער המלך כלבוש מק כלומר אין ראוי לבוא אל בית המלכות
רק דרך שוין ושענה ותענוג לא דרך אהל וצער וכל זה יחזק
היסוד הכהני הראש הכהני כי כל ענייני הכה"י ונעשו לחזק
גלוייה כלל העושים מעשה הכשר ולהרחיק מלכם ומיחשבו' כל
ביעור וכל חטא . על כן הבית כונת הבית כזה ראוי לבוא שם דרך
כבוד ויראה וגדולה ושקפה ונתוך קטניות ומחשבתנו על חשיבות
המקום וגדלו ותפארתו והודו יתרכבו לכבינו שם ונזהר ראויים
לקבלת הטוב : דיני המזבח כגון שאמרנו ז"ל שאסור גדל פריע
בכהנים הדיוטים אינו אלא בשעת ביהא המקדש . אבל כל ויון
שאין כהן הדיוט נכנס למקדש אינו באיסור גדול אפ"רע"לל . אבל
כהן גדול לפי שהוא תמיד במקדש אסור בגדול פריע לעולם .
כאלו תאמר שאם יהיה לו דרך אונס לעמוד מן המקדש קאת יניס
מן החיוב עליו אף על פי כן שלא יגדל פריע . וכמה הוא גדול
פריע ל' יום . כמויות ששת טירות אינו כחות חל' יום . ויתר
פרטי ויפארים : ונהגות בזמן הבית בוכרי כהונה . ועובר
עליה ונכנס למקדש פריע ראש כלומר אחר שיגדל שערו ל' יום
ועבד שם חייב מיתה בידי שמים שנאמר ראשיכם אל תפרעו ולא
תנוונו . ודברי התורה נטריקון הם כלומר הא"אם יפרעו ראשיה'
יונותיו ומל מקום אין עבודתו פסולה . ופי' שכתב לשם ולא עבד
הוא באזהרה פלומר שיעבר על לאו ולוקה . אבל אינו במיתה לא
א"כ עבד שכן כל לנו הפירוש . והרמב"ם ז"ל כתב כי פריע ראש
שלא יכנס למקדש מעלה היא מדבריהם ולא מדאורייתא . וראיותיו
בספרו . ואמרנו שלא בא הכתוב לאסור אלא קריכה לעבודה והוא
בכלל לאו דבעל מום עבד . וכתב עוד שאף חכמים לא אסרו לא
העקום הנקרא בין האולם ולמזבח . אבל כנגד המזבח עצמו
שהוא ל"ב אמה מן שטינו המזבח ל"ב אמה בין האולם ולמזבח
כ"ב אמה אסרו :

תורה

ואמרנו בספרא יגדל פריע . ולשון ספרא יגדל פריע אל תפרעו אל
תגדלו פריע . ונכר נכפלה מניע' זו ככהן גדול ואחר את ראשו
לא יפרע ויחולס נכפלה פרי שלא כחש מה סג' לא לעור ולא יתמר
ראשיכם אל תפרעו שיהיה מלך המלך כלכל . וכשיעשו זה שלא
על נד באכל שתחזוק שיהיה מותר . על כן כתבאר ככהן
גדול שזה שבביל העבודה הוא שינויה"י להסתפר : משרשי
המזבח הוא הגדלת הבית וכמו שאמרנו ששטונו להגדילו בכל כהנו
מן העגם שאמרנו . ועל כן ראוי לנו שלא כחיה שם ונגדולי
שיער כדרך האכלים וכעין מה שנאמר במונ"ל אשתר כ"אין לבוא
אל השער המלך כלבוש מק כלומר אין ראוי לבוא אל בית המלכות
רק דרך שוין ושענה ותענוג לא דרך אהל וצער וכל זה יחזק
היסוד הכהני הראש הכהני כי כל ענייני הכה"י ונעשו לחזק
גלוייה כלל העושים מעשה הכשר ולהרחיק מלכם ומיחשבו' כל
ביעור וכל חטא . על כן הבית כונת הבית כזה ראוי לבוא שם דרך
כבוד ויראה וגדולה ושקפה ונתוך קטניות ומחשבתנו על חשיבות
המקום וגדלו ותפארתו והודו יתרכבו לכבינו שם ונזהר ראויים
לקבלת הטוב : דיני המזבח כגון שאמרנו ז"ל שאסור גדל פריע
בכהנים הדיוטים אינו אלא בשעת ביהא המקדש . אבל כל ויון
שאין כהן הדיוט נכנס למקדש אינו באיסור גדול אפ"רע"לל . אבל
כהן גדול לפי שהוא תמיד במקדש אסור בגדול פריע לעולם .
כאלו תאמר שאם יהיה לו דרך אונס לעמוד מן המקדש קאת יניס
מן החיוב עליו אף על פי כן שלא יגדל פריע . וכמה הוא גדול
פריע ל' יום . כמויות ששת טירות אינו כחות חל' יום . ויתר
פרטי ויפארים : ונהגות בזמן הבית בוכרי כהונה . ועובר
עליה ונכנס למקדש פריע ראש כלומר אחר שיגדל שערו ל' יום
ועבד שם חייב מיתה בידי שמים שנאמר ראשיכם אל תפרעו ולא
תנוונו . ודברי התורה נטריקון הם כלומר הא"אם יפרעו ראשיה'
יונותיו ומל מקום אין עבודתו פסולה . ופי' שכתב לשם ולא עבד
הוא באזהרה פלומר שיעבר על לאו ולוקה . אבל אינו במיתה לא
א"כ עבד שכן כל לנו הפירוש . והרמב"ם ז"ל כתב כי פריע ראש
שלא יכנס למקדש מעלה היא מדבריהם ולא מדאורייתא . וראיותיו
בספרו . ואמרנו שלא בא הכתוב לאסור אלא קריכה לעבודה והוא
בכלל לאו דבעל מום עבד . וכתב עוד שאף חכמים לא אסרו לא
העקום הנקרא בין האולם ולמזבח . אבל כנגד המזבח עצמו
שהוא ל"ב אמה מן שטינו המזבח ל"ב אמה בין האולם ולמזבח
כ"ב אמה אסרו :

קנ שלא יכנסו כהנים למקדש קרוע בגדים שנאמר ובגדיכם לא
תפרעו . ונכר נכפלה מניע' זו ככהן גדול ואחר את ראשו
לא יפרע ויחולס נכפלה פרי שלא כחש מה סג' לא לעור ולא יתמר
ראשיכם אל תפרעו שיהיה מלך המלך כלכל . וכשיעשו זה שלא
על נד באכל שתחזוק שיהיה מותר . על כן כתבאר ככהן
גדול שזה שבביל העבודה הוא שינויה"י להסתפר : משרשי
המזבח הוא הגדלת הבית וכמו שאמרנו ששטונו להגדילו בכל כהנו
מן העגם שאמרנו . ועל כן ראוי לנו שלא כחיה שם ונגדולי
שיער כדרך האכלים וכעין מה שנאמר במונ"ל אשתר כ"אין לבוא
אל השער המלך כלבוש מק כלומר אין ראוי לבוא אל בית המלכות
רק דרך שוין ושענה ותענוג לא דרך אהל וצער וכל זה יחזק
היסוד הכהני הראש הכהני כי כל ענייני הכה"י ונעשו לחזק
גלוייה כלל העושים מעשה הכשר ולהרחיק מלכם ומיחשבו' כל
ביעור וכל חטא . על כן הבית כונת הבית כזה ראוי לבוא שם דרך
כבוד ויראה וגדולה ושקפה ונתוך קטניות ומחשבתנו על חשיבות
המקום וגדלו ותפארתו והודו יתרכבו לכבינו שם ונזהר ראויים
לקבלת הטוב : דיני המזבח כגון שאמרנו ז"ל שאסור גדל פריע
בכהנים הדיוטים אינו אלא בשעת ביהא המקדש . אבל כל ויון
שאין כהן הדיוט נכנס למקדש אינו באיסור גדול אפ"רע"לל . אבל
כהן גדול לפי שהוא תמיד במקדש אסור בגדול פריע לעולם .
כאלו תאמר שאם יהיה לו דרך אונס לעמוד מן המקדש קאת יניס
מן החיוב עליו אף על פי כן שלא יגדל פריע . וכמה הוא גדול
פריע ל' יום . כמויות ששת טירות אינו כחות חל' יום . ויתר
פרטי ויפארים : ונהגות בזמן הבית בוכרי כהונה . ועובר
עליה ונכנס למקדש פריע ראש כלומר אחר שיגדל שערו ל' יום
ועבד שם חייב מיתה בידי שמים שנאמר ראשיכם אל תפרעו ולא
תנוונו . ודברי התורה נטריקון הם כלומר הא"אם יפרעו ראשיה'
יונותיו ומל מקום אין עבודתו פסולה . ופי' שכתב לשם ולא עבד
הוא באזהרה פלומר שיעבר על לאו ולוקה . אבל אינו במיתה לא
א"כ עבד שכן כל לנו הפירוש . והרמב"ם ז"ל כתב כי פריע ראש
שלא יכנס למקדש מעלה היא מדבריהם ולא מדאורייתא . וראיותיו
בספרו . ואמרנו שלא בא הכתוב לאסור אלא קריכה לעבודה והוא
בכלל לאו דבעל מום עבד . וכתב עוד שאף חכמים לא אסרו לא
העקום הנקרא בין האולם ולמזבח . אבל כנגד המזבח עצמו
שהוא ל"ב אמה מן שטינו המזבח ל"ב אמה בין האולם ולמזבח
כ"ב אמה אסרו :

תורה

שיעורו
כל דס
עט דס
כלומר
הקנת
בכח
בד והס
ותן בין
ל תורה
יון אדם
זול שכל
א עליו
מה מוד
בו קת
סר שור
כל הדס
ח מעילו
המלח
תר מן
ד שכל
ר שולט
שיפלוט
בטבעו
סר שום
שיפלוט
כשתהא
ו וניהו
הנוגע
פג .
אמרנו
חוק יין
לאכלו
ר רוב
לחו עם
והמלח
באריס
ח"ג
ל מקום
בנווד
ח"בירם
שיעשו
אשיכם
הכחית
רוע .

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת שמיני

בתורה רק בעת שהיה האדם מיושם בדעתו ומוכון בכל מעשיו אין להאריך בדברים פשוטים : ידוני המצוה חזק שחמרו ו"ל שכל כהן הכשר לעבודה חס שתי יין הרי זה אסור לו להכנס מן המזבח ולמנוח ולא כנס ועבד עבודתו פסולה ומייב מיתה בידי שמים שנאמר ולא יעוותו : וכן אסור לכל חכם בין כהן בין ישראל ליקנס לזקקת של מיתחלת עזרת ישראל ולמנוח כשהוא שתי יין או שער לו צרוע ראש דרך טיול כלומר ששערות ראשו גדולים ביותר או קרועי בגדים וכן על פי שאינו באזהרה איסורי שם כדבר - והאישור הינו אלה מנוחי כבוד הכית - ולפיכך ישראל מותר ליכנס שם בשערות ראשו ונגדלות יותר מל' יום שאין זה טיול אלא בני חכם - ואע"פ שהכניס הוזהרו כזה לגדול קדושתו וקרבן כבית הקדוש שראוי שלא יאב כהן דבר יתר כלל רק סיהוב כולם ימים ויום חין כס - חין שחר כל אדם בגדר שלהם רק שלא יכנסו שם בשערות גדולים ביותר כמו שאמרנו - ושיעור היין שיטעה האדם ויהא אסור ליכנס למקדש זה להורות הוא רביעיית לוג שהוא בניה ומחכה ומשתה אותו חי ובכית אחת - ובתנאי שערפו על היין ו' יום נשבעה - חסר אחת מאלו פטור אכל אסור - ואינו מחלל עבודה בכך - שתי יותר מרביעיית חן היין חף על פי שהיה מנוג - ואע"פ שהכניס ושתה יזעט זעט חייב מיתה וסוף העבודה - היה שכור נושא המעשרים אסור להכנס למקדש ולא כנס ועבד והוא שכור נושא המעשרים אסור מן החלב או מן הדבילה הרי זה לוקה ועבודתו כשרה שחן חייבין מיתה אלא על חין כשעת העבודה וחין ומתחללת אלא כשיכור אסור היין - וכשם שאסור לכהן לבוא למקדש מעמי השכרות כך אסור לכל חכם בין כהן בין ישראל להורות כשהוא שתי - אסילו שתי דבר תמרים או חלב ומתחללה דעתו אל יורה שנאמר בפרשה יין ושכר אל תשת - ולהורות בני ישראל ואם הורה בכך שהוא מעורב בתורה עד שיודיעוהו הדוקין מותר - כגון שהורה שהסרן מותר וכדס אסור וכיוצא בהן - ומותר לשכור לקרות בתורה וחיטלו הלכות ומדרשות והוא שלא יורה ואם היה חכם קבוע להוראה לא ילמד שלימודו הוראה היא - שתי כדי רביעיית בלבד והיה בה ימים כל שהוא או יסן זעט או הלך כדי שיל כבר עבר היין ומותר לעבוד - אכל חס שתי יותר מרביעיית אסילו מנוג - אם יסן שינה זעט או הלך בדרך מוסיפין בשכרות אלא יאשר לפי השכרות עד שלא יאשר נשכרותו שום דבר בעולם - אכשי נשאח מותרין לשנות יין בלילות אכל לא כיוני שבת ואסילו שאר בתי אבות של משמר שחין כדמתן אותו היים אסורין מנהא תכבד העבודה על אנשי בית אב של אותו יום ונצטרכו לאחרים מאנשי משמרן לסייען ואנשי משמר של אותו יום אסורין לשנות בין כיום בין בלילה שחא ושתה בלילה וישכים לעבודתו ועדיין לא סר יינו מעליו - כהן שיודע מזהה בית אב הוא וידע שבת אבותו קבועין הן בעבודת היום אסור לו לשנות כל אותו יום היה יודע מתי זה משמר הוא ואינו חכיר בית אב שלו אסור לשנות כל אותו שבת שמיסודתו עובדין בה - לא היה חכיר נאמרתו ולא בית אבותו הדון כותן שאסור לשנות יין לעולם אכל תקנתו קלקלתו והרי הוא מותר לשנות תמיד לפי שאינו יכול לעבוד עד שיקבע בכית אב שלו ובמסורתו : ונהוג איסור ביהא מקדש בשכרות כגון הבית בזכרים ונקבות ומניעת ההוראה בכל זקנים ובכל זון זכרים וכן באשה אסרה הראיה להורות וכל זוי שהוא חכם גדול שכי אדם קומיין על הוראתו אסור לו לשנות לתלמידיו והוא שתי מהלימוד שלו כמו הוראה הוא כמו שאמרנו - ועובר עליו נכנס שתי יין מבין החולם ולזונח ולמנוח חייב זולקות - ואם עבד עבודה חייב מיתה בידי שמים - ואם שתי נושא המעשרים ועבד חייב זולקות לכהן לא מנה - וכן כל זוי שהורה והוא שתי בין כהן בין ישראל עבר על לאו

בין שתי מן היין או שתי נושא המעשרים והרמב"ן ל' כתב כי זעלה היא נודבריהם שלא להכנס למקדש שתי יין ואין מן התורה אלא שלא יעבוד שתי :

קנג שנגטונו לכדוק סיוני בהמה ותיבה כשנראה לאכול מזה והם מעלת גרה ושקיעת שבע שנאמר ואת החיה אשר תאכלו מכל בהמה אשר על הארץ כל כופרסרס פרסרס וכו' ולשון ספרה אותה תאכלו חותה בחילה וחין בהמה טמאה כאכילה כלומר וזלמוד עזה לאו לכהמה טמאה ולא כזה נקרא לאו הכא מכלל עשה ונאמר במקום אחר והברלחם בין הבהמה הטוורה לטמאה וכתוב עוד להבדיל בין הטמאה וכו' - שרשי יונות איסור המזבלות כתבנו באזהרת טריפה וכתבנו שידענו והוא המורש המוסק לפי הפשט כסולן - וענין הצוה כדדוק סינייהם הולך אחר טעם חיסורין שכל מה שכל לנו איסור עליו ראוי ומוחייב עליו לכדוק יפה והכני לא חשכתי מעמי מכתוב דברי הר' נחמיה ל' כהן שאשכ המקרא הזה מלות עשה מעמי שיעדי כראש דברי לכתוב המלות על הסדר שחשבה הוא עם היות לבי כחשו בענין זה נסכרת הרמב"ן ל' כתב שאין ראוי שמונה בדיקת סיני טרה ככהמות מנה כי כמות אחר שחברה לנו התורה קנת הבהמות עכ"פ יתחייב להודיע סיני הטוורות להשרישו מן החיסור - וחין וראוי לכל להחשב בחשבון מזה וזוהו הדין והוא הטעם גם כן בכדיקת עופות ודגים וחגבים שיחשוב וזוהו כע"ז לשלשה והרמב"ן ל' לא יחשבו - מדיני המנוח שכל בהמה ותיבה שמעלת גרה חין לה שינים בלתי העליון וכל בהמה בעולם מעלת גרה חין מן המורש - ועשרה מינים הם בין בהמות וחיות המתות - ג' מיני בהמות הידועות וכן שור כשתי ע"פ - ו' מיני חיה המפורשין בכתוב חיל וכו' וכו' - וכמו שאנו צריכין לדעת סימני השכרות להבדיל מן הטמאות כמו כן אנו צריכין לדעת חיו היא כהמה וחי וזו היא חיה נוצר החלב שחלב בהמה אסור וחלב חיה מותר - כמ"ג באזהרת החלב למעלה - יעוד שרם החיה טעון כסוי ולא דם הבהמה - ומימי החיה כמה היא חלוקה מן הבהמה לא אחר בתורה אלא מפי השמועה לודעו שהיא נכרת בקרטיה שקרטי חיה עשויות כן - כרובות - מדוקות - הדורות - כרובות קרטי השור - מדוקות קרטי העז - ויהי החדק נכלע בהן - והדורות קרטי זבי - לפיכך כל חמר חין לה סימנים אלה בקרטיה חייב חכם לנהוג איסור בחלבה - והמזליה חיה כלל קרטיה אשר חין יכול לכדוק בקרטיה אם מזכירה כמורתה יפה כגון שהורגל בהן מותר לו לנטוח בהכרתו ולא נאמר שהיה נריך לכדוק בקרטיה עכ"פ יותר פרטיה בחולין סי' ע"ט ופי"ד - ונהגת ככ"ע וככל זון זכרים ונקבות ויבצר עליה ולא בדיק אלא שראה בה הסימן החמד וסמך עליו וכל מזהה חיה שמינח אחר כן שהיה חכם בטע עשה זה של בדיקת הסימנים :

קכד שלא לאכול בהמה וחיה טמאה ש' אמת זה לא האכלו מבעלה הגרה ובמפורשי הפרסה וכו' - ואת הגמל והחזיר והארנבת והשפן - ומיני שחר בהמה טמאה לא בחי' ע"פ' לאו בחי' אור חלח נוכחן שאינה תורה כל בהמה כפרסה פרסה ומעלת גרה כבהמה אותה תאכלו - נדע שכל זוי שאין בו סימנים יחד הוא כמנוע ומחללה זה לאו הכא וכלל עשה - והעיקר חללינו לאו הכא וכלל עשה עשה חין לוקין עליו - וממנו נאשר לו ג' כן שאר בהמה ותיבה מקל וחומר שאנו מוחייבים החזיר והגמל שיהיה חין טרה אחת חמו לוקין קל וחומר שאר בהמה ותיבה שאין להם סימן טרה כלל שלוקין עליהם ולשון ספרה אותה תאכלו אותה כאכילה וחין

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת שמיני

כנפים שחובות רוב אורך ורוב היקף גופו : וד' רגליסות' כרעים
לנתר כסן על הארץ . ויש חמורים שצריך לדעת שיהא שמו חגש .
ויתר פרטים חזקתוים כפי' מסולין (יד' ס' פ"ה) : ונוהגות
בכל מקום וככל זמן בזכרים ונקבות ועוד עליהם ואכל ולא בדק יפה
בטל עשה :

קנא להיות שמנה שרצים טמאים ונמטמאין שאמר וזה רכבם
הטמא בשרץ השורץ על הארץ החולד והעכבר
והצב וכו' . משרשי המזה הקדמה לא יספק לכל מי שיש בו דעה
שלא היה אדם בעולם שהשיג לדעת כל החכמה עד שופה שלא יתעלם
לו ממה שהרי אפי' על משה רבינו אחריו ל' שנים שערי חכמה הן
וכולן נגמרו למשה חוץ מחד . וכן שלמה המלך החכם אמר על עצמו
אמרתי אבונה והיא רחוקה ממני . וכן לא יספק לכל שיש לו חוש
בדקדוקי הש"ס שהיא אבונה ומאז נמלאת בו ככללת כולה ואין
שום ספק ג' כפי' כל הטובות לא יזכה דבר אל כריותיו רק לטובתם
ולתועלתם ולהרחיק כל טמא מעליהם ועל כן באשר נאמ' בחכמותינו
מן הנוגות לדעת התועלת המגיע לנו בהם נשמח בו ובאשר אין
אחתנו משיגים מהם בחכמותינו התועלת שלנו בהן יש לנו לפושט עכ"פ
כי ביתרון החכמה אשר לש"ס על כל בריה ידע התועלת אשר לנו
באותה מזה ועל כן זכנו עליה וכבר הודיעם ז"ל למה לא מודע הטעם
בכל המלות ואמרו שהיה הדבר כדי שלא יהיה לנו כשלון בזה והביאו
יחסות טעם שמה מן כתגלה טעמו וכשלא בהן גדול העולם . ואל
יחשב טעם לבוא עלי עם המלך שאמרו ז"ל כפי דק' כגרא' ביה כפי
חדלח כמה שאמרתי עכשיו שהש"ס העלים ממנו טעמו המלות .

ואיכר הרינוני יד' לכבר בהן דבר אל כערי כי כבר קדמתי רבותי
לדבר בהן כמה דברים במדרשות ובמקומות אחרים על דב' פטען
ועומק חכמתן וחוקן פיתן ורוב קדושתן גמ' בתוכן אפי' כל הרוחות
שבעולם לא יזוזו ואותן וכל התעמיק עליהם בפשיטתן וישתדל לחדש
דבר ונגלה שבהן כי יוסף להזיזן מן הארצים להתענג בוהר
מראיהם וללקוט מעליהם לחגור בהן אין ראיה לתת עליו בזה חשם
רק לכרכו ולהזכירו לשבח באשר הוא שם . ועתה אחרי הקדמותינו
זאת שמכונת האל גדלה על כל חכמה ובי לא יזכה דבר רק לטובה לנו
ולתועלת גדולה חין לנו קושיא ולא שאלה בכל חיסור הנאכלות
והרחקת הטומאה בכל אשר לא יזכה התועלת לנו ידועה ומושב
בחקירה כי ידענו באמת שהכל טוב . ואל תתמה בני על בעיני
הטומאה חש הוא בעלם הרבה על כל בריה כי אפשר שהטומאה תזיק
אל הנפש ומחליאה קצת . וכן שמעתי הדבר מפי חכמים ובעין מפי
שאמרו ז"ל ונטמאתם כם . כלומר שבעינינו השכל שהוא הנפש
הקיימת מתקלקל קצת בעיני הטומאה . ואל תתמה ונתקלקל
השכל בעינינו הנשמים חש"פ שאינו מנינו כי מנינו שמופס לנפש עם
הגוף יארע לה כן עכ"פ . ואל' כאמתנו בני איש בעיניו דעתנו לא
נדע הנפש ומותה ואין נלאה לדעת רשותה או מחלתה מדרך
החקירה הלא לרופאים חין תחבולה ברשות עם הכירם עיקר
המחלה . ועל כן בכל החקות הטומאה שיבואו בתורה חין לנו לחטט
אחר שרשיהן עד כואנו לא תכלית הידיעה בעיני הנפש לדעת מהותה
מונאה ומוכחה והכן זה ידועה כי נוכל קצת תשובה על כל שרשי ממות
הטומאה והטמא עד אשר כונעטי יהיה נוסה על פניו בחדוש פרה
אדווה שוטמא הטהור ונטהרת הטמא ונס' סס נאריך בעיניו בע"ה
לקבל שכר בידיעה למונא דבריו חסן . מדיני המנוה שמונה
שרצים הם נקראים חכ הטומאה כלומר שוטמאים אדם וכלים בנוגע
ואם הכלים של חרס עטמאין אותן מוכין שיכנסו בתוך אורו וזהו
החילוק שיש בעיני הטומאה בין מן שנקרא חכ למה שנקרא ולד
הנקרא

פלומר שיהיה דורש שהיא טמא לעולם ואינו צריך לבדוק בו דבר אחר
ח"ל לומר חס חסר וכו' שתי' בו אפילו אחד נמטמא טהרה אלו
שאמר שהיה אפילו האחד המיוחד לבד יאמר כנו שאמרנו כל שכן חס
חסר מוכין . והנשר הוא כן שאין בו אחד מכל סימני טהרה .
נמלא עוף חסר מן השנים כלומר שהיו בו שני סימני טהרה לבד
ויחסרו ממנה השנים האחרים והאחד מן השנים של טהרה שימלא בו
יהיה שאינו דורש כל עוף שהוא כן הוא טהור לאכול לכל מי שמכיר
עורב וכל מין עורב לפי שאין בכל מן הטמאים שיהיה כן כי חס עורב
ומינו שהוא כן שאינו דורש ויש לו סי' אחד בגופו עסימני טהרה וסימון
זה של טהרה אינו קבוע בכל מין העורב אלא יש במין העורב שיש לו
אנכע יתירה ואינו דורש . ויש שיש לו זפק ואינו דורש . ויש
שקר קבוע בקלף ואינו דורש . בכל הדבר כי במינו ימלא שני הסימנים
אלו של טהרה ולא במין אחר כן פירוט קצת מן המפרשים . ויש
שאמרו כי לעורב שני סימני טהרה בגופו מלבד שאינו דורש נמלא עוף
חסר השלשה סימני טהרה ולא יאחר לו כי חס' המיוחד וקוף שאינו
דורש טהור לעולם . לפי שאין בכל העובות הטמאים שלא יהיה
בגופם אחד מכל סימני טהרה אלא שאינו דורש חוץ עטמא ועוניה
שהם כן והם אינם מלויים ביטח ומכין שאין מלויין ביטח חין לשפק
בהם . ויש מן המפרשים שאמרו כי לרבותינו לא היו מלויין חכל
עכשו מלויין הן וקורא אני עליהן אל תהי דדיק הרבה . כי הם אמרו
דלא שכימי כייסוד כלומר שמתחיקין הם לעולם במקומות היסוד
ומכין שטבעם כן הארץ לעולם עועדת והדין שיהי בכל זמן . נמלא
בגופו שלשה סימני טהרה והם אנכע יתירה . וזפק וקרקבן נקלף
שידוע שהוא כשר . וגם הרביעי הוא כן כלומר שאינו דורש שאינו
בעולם עוף כג' סימנים אלו שיהיה דורש . ואל' לבדוק אחריו כלל
אלא שיאכלנו מיד . אבל נמלא בו ג' סימני טהרה ויהיה אחד מן
הג' שאינו דורש בזה ודאי יש לספק כי רוב הטמאים הם כן שיש להם
ג' סימני טהרה כאלו וצריך כל אדם לשאול על עוף בזה אם אינו
מכיר כל הממנים בתורה נמלא לפי דברינו שכל עוף שיסופק עלינו חס
טמא או טהור יהיה עכ"פ בשני דברים שיהיו לו ג' סימני טהרה
והאחד מהם אינו דורש כנו שאמרנו שיש לספקו ברוב מיני הטמאים
אז שיהיו לו שני סימני טהרה ואחד מהם אינו דורש שיש לספקו בעורב
ומינו חכל כל שאר הדדדין אינו בא לירי הספק לא כדון אותו בו כטהור
או כטמא מיד . שית דעתך בדבר כי כן הוא לפי כללנו זה . וכל
זה כתבנו אותו לפי סדרת קצת המפרשים כי הרבה פירושים נתרשו
בעניינים אלו של עופות וכל העופות המסופקים אמרו ז"ל שהן נאכלות
במסורת כלומר שאם קבלו בני התקום וההגו בפשיטת לאכלו בחוקת
טהור שאין לפקפק עליו כלל וח"ל לבדוק . ויתר פרטי המנות
כפי' ג' מסולין : יד' ס' פ"ה) : ונוהגות בכל מקום וככל זמן
בזכרים ונקבות ועוד עליה ואל' כוית מעוף טמא במיד לוקה
בשוגג פטור :

קנה לבדוק בסימני חגבים והם הסימנים הכתובים בתורה
אשר לזכרעים מבעל רגליו וגו' שאמר את זה
ונאכלו מכל שרץ העוף . ועיין שמה כנו בשאר מינין :
דיניה פי' ז"ל שמונה מיני חגב טהור הן . ואלו הן אחד שנקרא
חגב . שני שנקרא דבנית והוא מין חגב . שלישי שנקרא חרגול .
רביעי עזרכיא והוא מין חרגול . חמישי ארבה . ששי לטורת
פרמס והוא מין ארבה . שביעי שלעם . שמיני שחנא ירושלמית
והוא מין שלעם . מי שהוא בקי בודק בהן לפי בקיאותו וכוונותיהן
מאובל . והליד ישראל כמון עליהן ובעוף . ומי שאינו בקי בהן
בדק בסימנים שנתנה התורה בהן ושלשה סימנים הן . ואלו הן ד'

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת שמיי

קסב שלא לאכול טרף הארץ שאמור וכל השרץ השורץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל : משרשי המזוהו עם כל מה שכל האיסור המאכלות כבר כתבתי למועלה מה שידעתי ואין צורך להחזירו בכל אחת : מדיני המזוהו ענין החילוק שחלקו ל' בח' שרצים האמורים בתורה משאר שרצים שהם נחשים עקרבים סבסוית נדל וכיוצא בהן שאמרו שונה שרצים האמורים בתורה שיעור חיוב אכילתן כשיעור טומאתן שהיא כעדה - ושיעור האחרים כוית - וכל השיעורים הלכה למושה מסיני - ויתר שרצים המכארים בווסכת חולין (י"ד ס' פ"ד) : ונוהגת בכל זקוקים ובכל זמן כוכרים ונקבות ועובר עליה ואל כל כוית מתולעים שאלהן במזיד לוקה - ואם אכל מזוהה שרצים אפילו כעדה לוקה וכוונת פטור :

קסג שלא לאכול מיני שרצים דקים הנולדים בורעים ובפירות שעת שיצאו ושרצו בארץ והוא הדין לכל זמן שנעשו בפרי בעודו מחובר לקרקע חפ' שלא יצאו ושרצו על הארץ נקרא שרץ זכיון שנעשה בפרי בהיותו מחובר מאמור לכל השרץ השרץ על הארץ לא תאכלום - ואם יצאו על הארץ חפ' שמורו חפ' לתוך הפרי שורץ על הארץ נקרא גם כן זכיון שיצא - וכן הוא בספר ואל הטמאוא ארת נפשותיכם בכל השרץ השורץ להביא את שפירושו על הארץ ומזוהו כלומר חפ' שהם עכשיו בחורים שלהם זכיון שיצאו על הארץ נאסרו ושורץ הארץ נקראים כוה שירוש שח' כתב בכאן כי חיוב מיני השרצים דקים הוא זמנית שיצאו בארץ ולא קודם לכן אך אני נועלים עין מה שכתוב בהר"מ המז' חפ' שיעדתי לאתו דרכו כי הוא כתב בכאן בספר הנוטת שלו שהלאו זה הוא זכיון שיצאו לאור או הלכו על שטח הפריוש לתנוה עליו הרבה בכך כי כפי' נזאלו בחולין שימאר שם עניין זה בתיקון כמו שכתב לשם בעי רב יוסף פירשה לאורי העולם מהו : על גבי תורה מהו - וגם הרב בעלזו כתב בחיבורו הגדול שענין זה הוא ספק ואין לוקין עליו ועל כן הכחתי בירושו בכאן וכתבתי על דרך האמור וג' כ' מנאחי אחר כן שהרמב"ן ז"ל יתמה עליו הרבה בשגגה זו : שורש המזוהו כתוב : מדיני המזוהו מה שאמרו ז"ל שורץ על הארץ להוציא זיון של עדשים ותולעים שחאכלום והוא מין קטנית - ותולעים שבתמרים ורגוגרות והוא הדין לכל התולעים הנעשים בפירות אחר שנעקרו ולא פירשו מיתוכן שאינו בלאו על זה דשורץ על הארץ והיו עותרין מן הדין אלא שיש בלואל אותן שיקון לנפש קלת ואם יש בדבר ספק אם נעשו התולעים בפירות קודם שנעקרו או אחר כן יבדוק אותן יפה ואם הם דקים מחד עד שאינו יכול לבדוק ישהא אותם שנים עשר חדש ואחר כך מותרין לאכול לכתחלה בלא בדוק מהכלל שידוע לרבושינו שכל אותם תולעי הפירות אין מתקיימין ז"ב חדש - פי' אינו מתקיים כלומר כיון שעברו עליו י"ב חדש הרי הוא כעפר גמור - וישיב כן אמרו ז"ל הני תמרי דכרא בתר תריסרי רמי שתא שריין - ואם פירשו תולעי הפירות באור ולא נגעו בארץ כגון שיצאו מן הפרי ונכסלו לתוך פיו של אוכל - וכן אם פירשו ורחשו על גב הפרי אם נדון גב הפרי כמו הארץ - וכן אם פי' התולעת מן הפרי ונעל לארץ אחר שמתה כל זה אסור מוספק אם נדון ונאמר שהיה כשורץ על הארץ או לא - וכן מה שאמרו ז"ל שתולעים הנמצאים במוצי הדגים אסורים משום שרץ - כי מנחוק הם באים - אבל הנמצאים בהם כין עור לכשראו בתוך הכשר מותרין - והנמצאין במוצי הכהמה אסורין שנמחוק הם באים ואף הנמצאים במוצי הכהמה וכתוך בשירה אסורין לפי שאין שום דבר בכהמה שהיא

יותר בלא שחיטה והן אינם בני שחיטה ועוד שהתורה רבתה אותן לאיסור וכמו שאמרו ז"ל ואת נבלתם תשקצו לרשות דרכן שבהמה ואת שילי ארץ הוא יותר בלא שחיטה מפני שהתורה התירה אותה וקדרטין בגמ' ומכאמה תאכלו וכן התירו ז"ל במים שכלים שהתלעבו או אפילו בכורות שיח' ועצרות כלומר כל מים זכוכסין - ואמר שאלם שמה ושמה מהם והיינו כל זמן שלא פירשו התולעים למקום אחר ואפי' פירשו לדפני הכלי או הכור זכוכסין שחורו לתוכו שמה ואינו נמנע דמקום רבתי יתוהו - ומן הדומה שאפילו נשום כל תשקצו אין בהם וזהו אומרים שמה ואינו נמנע ונראה שהטעם מפני שזאלו להם החר זמורה מן הכתוב כמו שדרשו ז"ל במים ובכחלים את שיטלו אוכל - ואת שאין לו לא תאכל - אבל בכלים ודומה לכלים כין שיטלו חפ' שאין לו מותר - וכן מדיני המזוהו מה שאמרו דלא לישטי אינש שיכרא בציבתא באורחא זמנתי חשש תולעת שימאר בציבתא ואת כיפול לכוס - ופי' ציבתא הוא תבן שעל פני הכלי ומכיון ששרץ נכבחה דינו כשורץ על הארץ - ודיני בריה שאמרו ז"ל שאינה בטילה לעולם כלומר חפ' נבלה בחלף חלקים כמוה של החר אינה בכל שהיא כדאיתא במוסכת זכות חשיבא נמי לענין אסורין דלא בטלה לעולם - ואע"ג דברוש' בתרומות פרק כלל אמרו אורי ברבי אבהו כחד עכבא חד לאלף גמרא דילין עדיבא לן - דאמר אפילו בחלף לא בטלה - ופי' בריה כלומר שום בעלי חיים ואפילו תולעת כל שהיא כיון שיש בה חיות זהו עיקר פי' של בריה - וכן נמו אמרו ז"ל שנקרא בריה לענין דלא בטיל לעולם ואפי' בחלף - כל דבר שזיתחלת ברייתו הוא אסור והוא שלם כולו בברייתו לאסורין חסר חפ' כל שהיא שאין לו דין בריה ואין לוקין עליו לא בכוית והוא נמשל בעל חיים כמו גיד הקשה שיש בו כל זה לאסורין כל פרי שאינו בריית בעל חיים וכל כיוצא בו - ובגמרא דבריה דאמרינא דחשיבא ולא בטלה כאמר מה שאמרו ז"ל שכל דבר חשוב ג' בלא בטיל כגון אגוזי פרך ריוזני בארץ וחביבות סתמות וחלמי תרדון וקלחי כרוב ודלעת יונית וככרופ של בעל הכית - והר"מ במו"ל כתב דלאו דוקא ז' דברים אלו אלא כל דבר חשוב - אבל אלו היו החשובות במוצי חכשי המזוהו ז"ל וזהו שאמרו דבריה לא בטלה דכוונתנו לומר כין חיה כין מתה דוקא בריה שהיתה אסורה משם הוא אסור מתחלת ברייתו - אבל בהמה כשירה מתחלתה דוקא בעודה חיה הוא שאינה בטילה משום דבעלי חיים חשיבי ולא בטלי - אבל אחר שמתה ודאי בטול יש לה - ואפי' שור גדול מת אמרינן שהוא בטול וזה יהיה חליבא דר' יוחנן דהלכתא כותיה - דאמר בגמרא גבי דברים חשובים דלא בטלי את שדרכו למטות שנינו כלומר הדברים שדרכן של בריית למטות דרך חשיבות תמיד שנינו שאין בטילות כגון אותן ז' המנויות למעלה אבל שור אחד אין דרכם של בריית להחשיבו בלכס תמיד לפי שאינו ראוי לפי שעה ולא קרובה הנאלתו ללכסני אדם כמו אותן ז' דברי - ואל תתפלל לומר חתיכה אחת גמזנו הראויה להתכבד מפני האורחים תחשב ולא תבטל וכולו יחד יבטל האמת כן הוא שחתיכה אחת גמזנו הנאתה קרוב ולכ בני אדם קרובה חליה ונחשבה ועל כן אמרו בה שלא תבטל ואע"פ שכולו מתבטל - ודעה זה והביטאו - ויש מן המפרשים שאמרו שדין חתיכה הראויה להתכבד לא בטלה לא כאמר אלא כיווסלת כי או ראוייה להתכבד - ויש מהם שאמרו שאפילו חתיכה קטנה ויש מן המפרשי גס

גם כן שאמר דלא לאמר חתיכה הראויה שאינה בטילה אלא כשהיה
 אסורה מחמת צמאון אבל אם נפל איסור בתוכה ונתן בה טעם
 בטילה הויה - מפני שאין האיסור שמה ראוי להתכבד ואע"ג
 דאשכחן שאפי' בחתיכת בשר שנפל בה מלב אחרו בע"א שאינ'
 בטילה שאפי' בשר במלכ דתערובתו ועושה אותו כחתיכה האסורה
 מחמת צמאון - ויתר רובי פרטיה ענינים אלה בחולין ובע"א
 (י"ר ס' ק"ה) - ונוהגת בכל"ז וזון בזכרים ונקבות ועובר
 עליה ואכל בעוד בריה קטנה שלימה לגמרי טמאה בין חיה בין
 מתה ואפילו פחותה מן המרדל ואפילו היתה טרופה ובין שהיתה
 על יד זכר ונקבה או מכל העמוסין שבעולם ושרצה בארץ מן
 שאכלה כולה לוקה עליה - אבל חסרה אפי' רגל אחד אינו לוקה
 עד שיאכל כוית מומה :

קסד שלא לאכול משרץ המים שנאמר **אל תשקצו את**
נפשתיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו ונטמאתם
בם - ושרץ המים ידוע - עניינו שהוא מזכרות דקות השטות
 בנינים והם נקראים שרץ המים - וזה הלאו מיוחד בהן מלבד הלאו
 המיוחד לרג טמא שאין אלו בכלל דגים כלל כי מין אחר בפני
 עצמו הוא לגמרי וזה דעת הר"ם בסו"ל במקרא הוא שעל זה בא
 ללמד - והרמב"ן ז"ל חולק עליו בזה וכתב כי הלאו הזה איננו
 לאו מיוחד על שום שרץ אלא שהוא מן הלאוין הכוללים שאין לוקין
 עליהן כמו לא יאכל כל תועבה הכתוב במשנה תורה בתחלת
 הפרשיות של איסור בעלי החיים - וכן בכאן אמר בסוף כולן אל
 תשקצו את נפשתיכם בכל מהלכי האדמה שאסרתי ויכנסו בזה איסור
 בהמה טמאה ואיסור עוף טמא ושרץ העוף ושרץ הארץ כי כל האיסור
 והמרוחק נכלל בשקצון - כמו כי לא בזה ולא שקצון ענות עני -
 והאריכו על הלאו הזה שניהם ז"ל הרבה ונגלגלו בו מה שאמרו ז"ל
 בגמרא מכות אכל פטיתא לוקה ארבע - נמלה לוקה חמש -
 צרעה לוקה שש - וכל אחד יפרש בה הגדלה אליו בענין ואם
 באינו לכתוב כל טענות בדבר כמות שבהן יארץ הענין עד שלא
 יוכלו לקץ גדול ואינה מוגדר מלאכתו זאת - ואולם לפי דעתי
 עיקר מחלוקתם בענין תלוי באיסור אחד כי נלקיית אס לא :
 שהר"ם כוונתו לכתב בעיקרי המצוות שעשה וקבע בה מוסמכים שלא
 בלקה לעולם על עבירה אחת שני נלקיות ואפילו יבואו עליה בכתוב
 כמה לאוין כאילו תאמר דרך המשל שבה בתורה בחמש מקראות
 או אפילו במאה לא תאכל חזיר אס אכלו לא ילקה לעולם באכילה
 אחת אלא עלקיות אחד - ואע"פ שאותן הלאוין לא יבואו לדרוש
 מהן שום דבר דין לתוספת לאוין אע"כ לא ילקה לעולם אדם על
 איסור אחד לבד רק נלקיות א' ועוד השורש הזה הקבוע לי' הי' לדחוק
 בפ' אותו שמועה דגמרת מכות ולפרשה שלא כפירוש כל המפרשים
 שקדמוהו והוא בעצמו כתב שלא ראה פירוש אדם שקדם לו שפרשה
 כזו הכלל פ' בדבר הוא שיחזיר לעולם כי נזה שאמר שחכם לוקה
 באכילת בריה תוספת ענין שיתקד הלאו באותו תוספת ולא שילקה
 לעולם ואיסור אחד לבדו שני נלקיות ואפי' נאמר אלק לאוין כמו
 שאמרנו - ולכן יאמר הוא שהכריה שיחייבו עליה חכמים ז"ל
 הרבה נלקיות היא כגון שתהיה בריה שיתחברו בגופה הרבה מינים
 כגון שאמר שתהיה תכונתה בענין שאפשר לקרותה שרץ הארץ
 ושרץ העוף כגון שהיה לה כנפים - ושרץ המים שיש בו ג' מינים עם
 היותה מתעופפת באויר כגון שנראה כן לפעמים בקצת מיני השרץ -
 ועל הדבר הזה עם קצת דוחק שדחוק בפירושו יפרש שמועה זו
 דגמרת מכות אכל פטיתא לוקה ארבע נמלה לוקה חמש וכו' -
 ויצע למצוא בגוף בריה אחת ששה עניינים חלוקים - והרמב"ן

קסה **אשה כי תזריע**

יש בה יבע מצות עשה - וב' מצות לא תעשה :
 קסו לטמא היולדת כלומר האשה כשתלד שתהיה טמאה לבעלה
 וכל שכן לטהרות שבעת ימים כשתלד וזכר שבעים כשתלד
 נקבה - שאל' אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים וגו' -
 ואם נקבה תלד וטמאה שבעים ימים וגו' : משרשי המצוה הקדמה
 אין ספק כי חליי בני אדם יבואו או משני עותר שגוף או מפני אחרון
 או מזד הפסד שיקבל מציאו ססה שתהיה כי באותו כל זמן שהטבע
 ישר בתכלית היושר ולא קבל הפסד דבר לא יחלה הגוף וחטאי בני
 אדם יביאם להעדיף או להתמיד בזה שדרך לטבעם ויחלו - וכבר
 אמרנו באזהרת טריפה ואיסורי טאכלות כי האל כ"ה רחוק עמו אחר
 במר מכל הדברים המזיקים את הגוף בעבור היותו כלי לנפש הידעת
 יוצרה - וכמו כן מן השורש הזה הרמיקנו מן היולדת וזון הבידה
 והזהר ימים מספר עד שיתקנו מוחותו מותר שבהן שהיא דבר רע
 ומחליא וכמו שאמרנו כי כל מותר מושגש מחלה הוא ועל כן אמרו ז"ל
 שאין אשה רואה דם שלא יהי ראשה ואיכריה ככדים עליה ואין ספק
 כי באותו המותר מחלה להן ולכל הקרובין בסוס קורבה וכל שכן
 בתשנים

גם כן שאמר דלא לאמר חתיכה הראויה שאינה בטילה אלא כשהיה
 אסורה מחמת צמאון אבל אם נפל איסור בתוכה ונתן בה טעם
 בטילה הויה - מפני שאין האיסור שמה ראוי להתכבד ואע"ג
 דאשכחן שאפי' בחתיכת בשר שנפל בה מלב אחרו בע"א שאינ'
 בטילה שאפי' בשר במלכ דתערובתו ועושה אותו כחתיכה האסורה
 מחמת צמאון - ויתר רובי פרטיה ענינים אלה בחולין ובע"א
 (י"ר ס' ק"ה) - ונוהגת בכל"ז וזון בזכרים ונקבות ועובר
 עליה ואכל בעוד בריה קטנה שלימה לגמרי טמאה בין חיה בין
 מתה ואפילו פחותה מן המרדל ואפילו היתה טרופה ובין שהיתה
 על יד זכר ונקבה או מכל העמוסין שבעולם ושרצה בארץ מן
 שאכלה כולה לוקה עליה - אבל חסרה אפי' רגל אחד אינו לוקה
 עד שיאכל כוית מומה :

קסד שלא לאכול משרץ המים שנאמר **אל תשקצו את**
נפשתיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו ונטמאתם
בם - ושרץ המים ידוע - עניינו שהוא מזכרות דקות השטות
 בנינים והם נקראים שרץ המים - וזה הלאו מיוחד בהן מלבד הלאו
 המיוחד לרג טמא שאין אלו בכלל דגים כלל כי מין אחר בפני
 עצמו הוא לגמרי וזה דעת הר"ם בסו"ל במקרא הוא שעל זה בא
 ללמד - והרמב"ן ז"ל חולק עליו בזה וכתב כי הלאו הזה איננו
 לאו מיוחד על שום שרץ אלא שהוא מן הלאוין הכוללים שאין לוקין
 עליהן כמו לא יאכל כל תועבה הכתוב במשנה תורה בתחלת
 הפרשיות של איסור בעלי החיים - וכן בכאן אמר בסוף כולן אל
 תשקצו את נפשתיכם בכל מהלכי האדמה שאסרתי ויכנסו בזה איסור
 בהמה טמאה ואיסור עוף טמא ושרץ העוף ושרץ הארץ כי כל האיסור
 והמרוחק נכלל בשקצון - כמו כי לא בזה ולא שקצון ענות עני -
 והאריכו על הלאו הזה שניהם ז"ל הרבה ונגלגלו בו מה שאמרו ז"ל
 בגמרא מכות אכל פטיתא לוקה ארבע - נמלה לוקה חמש -
 צרעה לוקה שש - וכל אחד יפרש בה הגדלה אליו בענין ואם
 באינו לכתוב כל טענות בדבר כמות שבהן יארץ הענין עד שלא
 יוכלו לקץ גדול ואינה מוגדר מלאכתו זאת - ואולם לפי דעתי
 עיקר מחלוקתם בענין תלוי באיסור אחד כי נלקיית אס לא :
 שהר"ם כוונתו לכתב בעיקרי המצוות שעשה וקבע בה מוסמכים שלא
 בלקה לעולם על עבירה אחת שני נלקיות ואפילו יבואו עליה בכתוב
 כמה לאוין כאילו תאמר דרך המשל שבה בתורה בחמש מקראות
 או אפילו במאה לא תאכל חזיר אס אכלו לא ילקה לעולם באכילה
 אחת אלא עלקיות אחד - ואע"פ שאותן הלאוין לא יבואו לדרוש
 מהן שום דבר דין לתוספת לאוין אע"כ לא ילקה לעולם אדם על
 איסור אחד לבד רק נלקיות א' ועוד השורש הזה הקבוע לי' הי' לדחוק
 בפ' אותו שמועה דגמרת מכות ולפרשה שלא כפירוש כל המפרשים
 שקדמוהו והוא בעצמו כתב שלא ראה פירוש אדם שקדם לו שפרשה
 כזו הכלל פ' בדבר הוא שיחזיר לעולם כי נזה שאמר שחכם לוקה
 באכילת בריה תוספת ענין שיתקד הלאו באותו תוספת ולא שילקה
 לעולם ואיסור אחד לבדו שני נלקיות ואפי' נאמר אלק לאוין כמו
 שאמרנו - ולכן יאמר הוא שהכריה שיחייבו עליה חכמים ז"ל
 הרבה נלקיות היא כגון שתהיה בריה שיתחברו בגופה הרבה מינים
 כגון שאמר שתהיה תכונתה בענין שאפשר לקרותה שרץ הארץ
 ושרץ העוף כגון שהיה לה כנפים - ושרץ המים שיש בו ג' מינים עם
 היותה מתעופפת באויר כגון שנראה כן לפעמים בקצת מיני השרץ -
 ועל הדבר הזה עם קצת דוחק שדחוק בפירושו יפרש שמועה זו
 דגמרת מכות אכל פטיתא לוקה ארבע נמלה לוקה חמש וכו' -
 ויצע למצוא בגוף בריה אחת ששה עניינים חלוקים - והרמב"ן

כתב
 דרין
 תורה
 במים
 כל
 ל וזן
 יאו
 א -
 שמה
 ש מן
 ואת
 ואת
 איש
 יכתא
 שרץ
 אינה
 אינה
 עליה
 דלא
 אורי
 אמר
 חיליו
 וכן
 לק -
 ייתנו
 לא
 קל
 בריה
 חסוב
 חלפי
 ר"ר
 חבל
 לא
 חורה
 הנשה
 ולתה
 משיכי
 שור
 אכתי
 דרבו
 יכות
 חבל
 שאינו
 ר' -
 מפני
 תיכה
 שיבה
 יע זה
 חויה
 חויה
 פרשי

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת חוריע

בת שמים המשה שהיא תכלית הקורבן החמורית וגם הולד הנולד בעוד
שארית המותר מתגבר עליה מעתה לחלואים רעים וזמן השורש הזה
שאמרנו מזה האותר אותה התורה להיות טומאה מן הזכר שבעה וזמן
הנקבה שבעים שאין ספק כי מותרת היולדת נקבה גדולים מן היולדת
זכר לפי שהריון הזכר יורה חוס הנקבה וכמו שאמרנו ז"ל על פ' אשה
זרוע יולדה זכר - אשה זרועת תחלה יולדת זכר - איש זרוע
תחלה יולדת נקבה - וידוע כי החולי מותריו הם מעשים וימיה
פועלתו לעולם דבר מושכל הוא - ועל כן יספיק לנו בהריון הזכר
נקיון של ז' ימים והריון הנקבה תורה על קרירות טבע הנקבה
ובקרירות יתרכו המותרות ולכן תנטרך שבעים לנקיון גופה וכן
יולדת העניין אחר כתביו לרמב"ן ז"ל וזה לשונו בעבור כי טבע
הנקבה קר וזה והלכנה כרחם האם רבה מאד וקרה על כן ילדה נקבה
ולפיכך היא לריכה נקיון גדול מפני ריכוז הליחות והדם המצופש
שבהם מפני קרירותו וכידוע כי החלואים הקרים לריכים כנקיונם
אריכות וזמן יותר מן המצוי ע"כ - וכדומה לזה יהיה העניין גם כן
עגדה וזה כי הגדה תטהר לו ימים ואפילו שופעת כל שבעה וכלכד
שתפסקו כשיביעו מבעוד יום מדין תורה - והזהר לריכה ז' קיים לפי
שהזכה תורה על רוב מותרת האשה וזהו המשך הרקת דמיה ימים
רבים אחר ימים ההגויים הרוב הנשים ואפשר לנו לומר שחולי הרקת
הדמים כנשים מודם לחדש היה כדי שלא תזוח דעתן הקלה עליהן או
כדי להרחיק קורבתן קצת מן האדם שלא יהא רץ אחריהן כל הימים כי
יתגבו בעיניו בדבר הליכוד ההוא שידע בהן ולא יגבה תמיד
בהחבתן - ור"ל אמרו כגדה על ג' הפשט ר"ל שכוונת לגלות אחד
מן התועלות הגדולות שיש בזכות מלכד רוב העיקרים הגדולים
והחוקים שבה וכתבו שיש תועלת בהרחקת האשה קצת וזמן כדי
שתתחבב על בעלה יותר בזמן המוכשר ולא יקונו זה וזה לרוב
התמיד הקרבתן ויתנו עיניהם בגופים אחרים וכמו שיעשו רוב
האומות שאינם גדורים בגדרינו החמורים - וכמו כן יספיק טעמים
זה על הפשט ביולדת שלא תתנוול בה מיד - ושם תתגנה בעיניו
ויקונו בה כמו שאמרנו בגדה : בדיני המצוה מה שאמרנו ז"ל שכל
היולדות טומאות ואע"פ שלא ראו דם שאי אפשר לפתיחת הקבר בלא
דם - וחדת היולדת חייבות ואפי' נפל והוא שתגמר נורתו טומאה
טומאת לידה ואפילו הפילה עליה או שפיר מלא דם הרי זו חוששת
ללידה דקיימא לן אין שלייה בלא ולד - ואע"פ שאין מוציאין עכשיו
הולד בשלייה חוששין שגוף ניווק בתוכו ותשכח מוסק ימי טומאה של
נקבה ששם שבעים ימי טוהר של זכר ששם ל"ג יום ולא יותר דמסתק
אוליגן הכא והכא להחמיר - וזה שאנו אומרים שזריכה לחוס לולד
דוקא שבער עליה מ' יום משנתעברה - אבל לא עברו עליה מ'
יום אינה חוששת ללידה ואפילו ביום ארבעים ממש שיום נ' כלפני
מ' הוא חשוב - ומכל מקום אע"פ שאינה חוששת ללידה כלומר
ולא יהיו לה ימי טוהר כמו ביולדת חוששת היא מכל מקום
לטומאת לידה ואע"פ שילדה לידה יבשה כלומר שלא ראתה דם
כלל אם אומר מוכיח שילדה אי אפשר לפתיחת הרחם בלא דם ושם
היה מועט וחלוד - וכל אשה שיש לה ימי לידה לטומאה
יש לה ימי טוהר מדין תורה וימי טוהר הם ל"ג לזכר וס"ז
לנקבה - והעניין הוא כן דברי תורה שהאשה אחר שילדה מונה
ז' ימים מיום שילדה - וכן שילדה מתחלת הלידה או בחצי היום
או אפילו מוקדם לקיעת החמה מונה אותו היום של לידה יום אחד
ומשלים עליו ששת ימים - ובין רואה קצת ימים משכנה או כל
השבעה לערב של שביעי שהוא ליל שמיני טובלת וטהור לבעלה -
ואפילו שופעת דם באותו ליל שמיני טובלת וטהור לבעלה שהתורה

התורה כל הדמים שתראה היולדת אחר ז' ימים לזכר בתוך ל"ג יום -
ואחר י"ד לנקבה בתוך ס"ז יום - ועל זה אמרו ז"ל כי מציין אחד
כוח והתורה שטרנו והתורה טומאתו - כלומר שדמי הלידה
שטומאה התורה ודמי הטוהר שטורה התורה ומקום אחד
כוח והוא מן המקור שהיא מקום טומאה יולדות שניהם אלא
שהתורה תתלה העניין בזמן ותעמוח הדם היולד מונה בזמן אחד
וטוהר בזמן השני וכרוך היודע כל החכמה כי הכל עשה בטעם ככון
ומחוייב והוא כ"ה ידע שיד אותו הזמן הדמים מוציין וזשם וליכך לא
יזיקו - ועכשיו נהגו כל כנות ישראל וגדרו עמון לנהוג טומאה
בדמי טוהר כמו בדמי טומאה - וכל העניין שאין האשה עכשיו עולה
מטומאתה לעולם עד שתעמוד ז' ימים שלמים נקיים מכל דם
ותחיל למנותו מעברם זהו כלל גדול ועד היום כן ככל עקמונות
ישראל הכשרים וזהו יולדות מוכזה ספיקות - ודיני הספיקות
זכר או על טומאת נקבה ושפיעמים על היולדת כגון אם תתחייב ליטב על טומאת
לנקבה - וגם לגדה - ודין המפלת כמין בהמה חיה ועוף מה
דינה - והמפלת כמין יבשותין כמין שערות - והמפלת דמות אדם
שיש לו כנפים של כשר - וכן המפלת דמות אדם בעין אחת וירך
אחת - והמפלת זכר וסנדל עמו והוא הכריה שאינם ניכרת אלא זכר
אם נקבה - ודין האשה שיולדת מלאה ובאת ריקנית - והיא טועה
במשכונה - ויתר רובי פרשיה בענייני טומאתה הכל כמ' יורה
(י"ד ס' קכ"ג) - ועניין דיני קרבנות ופסחין בהרבה מוסכתות
ומהן הרבה בנכחים וערכין וברייתות וקנין ונגעים : ונהגת מזה
זו ככל מקום וככל זמן לעניין היולדות טומאות - והעובר וכא עליה
במודפתן הזמן המונבל לאיסור או אפילו אחר הזמן המונבל כל
זמן שלא טבלה בטל מנות עשה זה וגם עבר על לאו כחוד כגדה וכעניין
שכתוב כימי נדת דותה תטווא ומייב כרת - וכסוג מביא חטאת
קבונה בזמן הבית :

קסז שלא יאכל טמא מן הקדשים עד שיטבול ויעריב שטוואם
הוא טמא שרין כפרה עד שיביא כפרתו שנאמר בכל קדש
לא תגע - ולשון ספרה בכל קדש דא תגע ואל המוקדף לא
הבא - מה מקדש הנכנסו בטומאה ענוש כרת - איך האוכל
קדשים בטומאה ענוש כרת - ואמר בזכות בכל קדש לא תגע
אזהרה לאוכל אתה אומר לאוכל או אינו אלא לנגיע וכו' כדאיתא
התם : בישרשי המצוה מה שכתבנו למועלה לקבוע כנפשותינו
יראת הוקדש וקדשיו ולכן אין ראוי שיאכלו רק הטהורים כי הטהרה
עולה וכבוד בחדש כדוע לכל מקוץ : בדיני המצוה מה שאמרנו
ז"ל שהטומאה שחייבין עליה היא שטמא בטומאה דאורייתא שחייבין
עליה כרת - פי' ביאת נוקדש וקדשיו כמו שכתבנו למועלה ומה
שאמרנו שאין חייבין על אכילת קדש שיש לו מתירין עד שקרבו מתיריו
כלומר האימורין - וכמו כן הורינו ז"ל שכל שיש לו מתירין אין
חייבין עליו משום פיגול או נותר או משום טמא עד שקרבו מתיריו
כהלכתן - וכל שאין לו מתירין כיון שקדש בכלי חייבין עליו ויתר
פרטיה מכווארים כפ"ג מנכחים : (ה' פסולי המוקדשים פי"ח)
ונהגת בזמן הבית בזכרים ונקבות ועובר עליה ואכל בזית כשר
קדוש טהור או כשר קדש טמא כעודנו טמא טומאה דאורייתא כמור
קדש שיטבול חייב כרת - כסוג מביא קרבן עולה ויורד כמו
שכתוב למועלה - ואם אכלה אחר שטבל קדש שיעריב שטוואו או
קדש שיביא כפרתו כיון היולדות שזריכין להביא וכן כל הנרין
לכפרה לוקה ואינו חייב כרת שנאמר בענין כרת זה וטומאתו
עליו דפרשו ז"ל עד שתהיה כל טומאתו עליו - ואם היה טמא
בטומאה

עשומה של דפריס אינו לוקה - ואין צריך לומר שאין חייב כרת
אלא וכן אותו וכת מרדות :

קסח שתקריב היולדת קרבן כשיולדו ימי הטוהר לבן או לבת
והוא כקש בן שנתו לעולה וכן יונה או יונה לתטות ואם היא
ענייה תקריב שתי תורים או שני בני יונה אחד ל גולה ואחד לתטות -
שנחור ובמלאות ימי טוהרה לבן או לבת תבוא וכו' : והיא
מוחסרת כפרה עד שתקריב קרבנה - מושרשי הולדה כדי
שתעורר מתוך הפעולה לתת הודאה לאל ב"ה שהולדה מחבלי
יולדה שהיא דבר נס - ועוד חזרו ז"ל שהיא קופלת ומשכנת
ענת ירדה שלא תזקק עוד לחי ולפיכך נריבה כפרה - וע"כ יקראת
קרבנה טטות - ונחזור בה וכפר עליה הקין :

דיניה מה שמחזרו ז"ל שאין היולדת מביאה קרבנה כיום מ' לומר
וכיום מ' לנקבה אלא לומר שהיא קרבנה כיום מ' ואם
שנחור ובמלאות ימי טוהרה פלוור שיהיו שלימים לגמרי - ואם
קבילו בתוך ימי מלאות לא יתה דיוחכותה - עבר וזן ולא הביאה
כפרתה מביאה לאחת זמן וזמן שלא הביאה חסור לחסור בקדשים -
וכמו שמחזרו ז"ל מביאה כפרתה אוכל בקדשים - וכל מחסורי כפרה דיעם
טוב הוא - וכל מחוייבי קרבן אין מקריבין קרבנם אלא מדעת חזן
מוחסרי כפרה שאין צרכין דעת בעלים יותר פרטת ביום נדה (ה'
מוחסרי כפרה פ"ה) : ונודעת כיון כהית במקובת ועוברת על
זה ולא קרבה קרבנה בטלה עשה והיא יחוסרת כפרה וחסורה לחסור
קדשים ואולי לא חס תמות קודם שתקריבנה ותשא עונה :

קסט לטמא אדם מנורע כלומר שמוטם היה עליו שכל מי שיהיה
מנורע שיבוא אל הכהן לשאול על צרעתו והכהן יטמאנו או
יערנו והוא יתנגה על פי התורה הכתובה כאשר יטמו הקין ולא יקח
דברה כחולי הכהן במקרה אלא יתן לב עליו וידע כי גדול עוננו גרם לו
שנחור אדם כי יהיה בעור בשרו וגו' - ובא אל אהרן הכהן או אל
אחד מבניו הכהנים - ומנוהו כלל כל משקט צרעת אדם מה
שמוטם טמא ומה שמוטם טהור ומה שמוטם צריך הסגרה ומה שאינו
צריך הסגרה - ומה שצריך עם הסגרה גילוח או אינו צריך גילוח כלומר
תגלחת הנחש ומלכוד דעיני הרבה - וענין הצרעת הוא שילבין
מקום אחד או הרבה מקומות בעור בשר האדם ויהיו אותם המקומות
לכנים הרבה עד שידמו הלופן שלהם ללובן קרום בינה ולמעלה מוזנו
פלגמיות אבל כל זמן שהיה כזה למטה ומראה קרום בינה אין זה
צרעת אלא כוהן הוא כלומר חולי אחד שאינו עומין הצרעת כלל אלא
קווי הרגם ומחר וימי נגעים הנגעים באדם ודרכי נראות לבן
של בשר הם בעור בשר האדם השנים הנאבות וכן שאת ובהרת
והשנים תולדות לבן כלומר שהם לזוטם בלובן וחלבו השנים שנקראו
אבות וזהו הנדרס ז"ל מראות נגעים שנים שכן ארבע בהרת וספחתה
פ' ספחתה כלומר תולדתה שאין לשון ספחת אלא לשון טבילה -
וארבע הנראות אלו דמו אותן חכמים אחת למר לבן קין והוא שאת -
אחת לשלג והוא בהרת - ואחת לסיד הסיכל והיא תולדות בהרת -
ואחת לקרום בינה והיא תולדת שאת - ארבע נראות אלה הם
השנאים ומצטרפין עם זה לטמא וכל שאין יחיד אותן בחלוקיבן
ושומעין אינו דן את הנגיף אלא על פי מחר וכמו שנאמר למטה
בדני הולדה :

מושרשי הולדה לנקבה כנסות יומי השנחת הק"ה כפר פרישת
על כל אחד מוכי ארסאבי עניו מקוחות על כל דרכים כמו שכתוב
פירעונו על כל דרכי אים וכל צדו יראה - ולכן כוהנו לתת לב
אל החילי העשה ונחשם כי החטא גרם אותו - וכבר אמרו
ז"ל כי כחש לשון קרע יבשרה ולא נקחנו דרך מקרקו וט לנו לבוא

אל הכהן שהיא העומד לכפרת החוטאים ועם חכמת המעשה אולי
יבדקו תשובה ויפטר קצת ימים כדי שישיבם אל לבו ענייניו במחור
וישפס כעניו ולפיכך יסגור שני הסגרים שנת ההנה תשובה ואל
תשובה שלימה לגמרי כאלו תאמר על דרך משל שחשם להחזיר מתנית
גולתו ואולי יתדבקו הש"קצת סימנים שיוסגרו שני חולי יושלים
תשובתו ויטהר לגמרי וכל ענין הסגרות אלו יורה השנחת ב"ה
על כל דרכי האדם אחת לאחת ולפי שהדיעות רבים בהשנחת אלא
על כדורו יבואו בה הרבה פסוקין במקרא והרבה מנות להורית על
ענין זה מהיותו כנה גדולה בתורתנו שיש כתות בני אדם ישמכו
כי השנחת הש"י על כל עניני העולם בין בעלי חיים אוכל שאר
הדברים כלומר שלא יתנועע דבר אחד קטן בעולם הזה רק הפסלו
פ"ה ובגרותו עד שיחשבו כי כנסול עלה אחד מן האין הוא גור
עליו שיפול ואי אפשר שיתאחר או יקדם זמן נפילתו אפי' רגע וזה
דעת רחוק הרבה מן הכל - יום כנות רעות יתשכח אלא ישיש
השנחתו פ"ה כלל בכל עניני העולם השפל בין באשים או באשים
בעלי חיים והוא דעת הכופרים - ובעלי הדת האמתיים מחזיקים
שהשנחתו ברוך הוא על כל מיני בעלי החיים בכלל שכל זמן מן
הימים הנכבדים בעולם יתקיים לעולם לא יפלה ויחזק קולו כי
השנחתו יוולת קיום לכל דבר - ומיין האדם כאמין כי השנחתו
פ"ה על כל אחד ואחד כפרט ואם הוכיח אל כל מעשיהו וכן קבלנו
עגדה לטומא מולא על זה הרבה כתובים יורו פי ענינין - ולכן
כודרתו התורה פי כגויע אל האדם קחלי הרע והוא הצרעת שלא
יקחנו דרך מקרה רק יתאסו מיד כי עונותיו גרמו וירתיק מוהרת
כי אדם כאלו הנורתיק מרע מעשו ויתחבר אל המוכר המופת
שכר החטא ויראה אליו נגעו ובעלתו וכדכרו ובעשפוט מעשו ויפטר
ועליו הנגע כי האל ב"ה שמשגיח עליו ומיד יראה חשש תשובתו
וירפאהו ומה ענין הסגרהו כמו שאתרנו - קדונו המזוה ית
שחור ז"ל שאין מראות נגעים אלו שאמרנו שטמאין עד שיראו
עמוקין מן העור ולא שיהיו עמוקים ומשפוטם אלא שיראו בו
בראית העין כעין מראה החנה נכדמית לראות עמוק וכן האל
ונה שאמר שיעור הצרעת הוא ככנרית הקלקי כלומר שאם יראה
פער בשר האדם מוחות מראות בעור זה נקרא צרעת אבל פחות
ענה השיעור אין זה צרעת והשיעור הוא מקום מרובץ בשר
מחזיק שש צערות חושם ושש חורקתהו פתשפחת מקום עלשים
וגם שערות - היה ברתכו חושש שערות אשילי ארכו אזה אין זה
צרעת דרוחש שש שערות בעינין - כל מקום שנחור בתורה בהרת
הוא צדן לארבע הנראות - וז' סימני טומאה הן שער לקין -
נחת בשר חי - ופסיון - כיצד מי שנולד בו שאת או ספחת או
בהרת ובה שער לבן או מוחי בשר חי כשיראנו הכהן יאמר לו ניד
שקחה מוחלט הוא - לא היה בו שער לבן ולא מוחי יסגרינו שבעת
ימים ואם פסק הנגע יתלשנו מיד גם כן שנס הפסיון הוא סימן
טומאה כמו שאמרנו לא נולד בו אחד משלשת סימני טומאה שבעת
של הסגרה ראשון יסגרינו שבעת שנים ואם נולד בו אחד מנ' סימני
טומאה אלו יחליטנו לטומאה ואם לאו יערינו שאין הסגרה לצרעת
עוד בשר יותר מנ' שבועות - ואם אחר כך שטיהר אותו יולד בו
מנ' סימני טומאה ישמחו נודגם כן שחות ג' סימני טומאה
בעולם מנחמין בין בתחלה בין אחר הסגרות - נגע הצרעת
שחיה לבנה הרבה כמו הנחור הלפז והשלג ואחר כך כהה וחורף
כיראה קרום סביב וסיד הסיכל אין זה סימן טהרה כלל אלא הרי
היא בטומאתה ממש כמו בתחלה עד שיכסה למטה מלובן קרום בינה
ולא הוא נקרא כוהן וטאהר - ואם תשאל אם כן מהו שאמר בתורה

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת מצורע

פיו (כלומר המיר) אונס המצורע טהרתו תלויה בתגלתו... ונבגלת המצורע ותשלם תגלתו הפנייה עמו חלטה כשרן כמו... סתבאר בסוף נגעים ויאר חוסר כסורים עד שיכיר קרבנותיו... כשאר חוסרי כסורים כמו שתבאר גם והוא תכלית תגלתו... עזרתו וילטותו כשרן הביא קרבנותיו ואלו לא הביא... ותכלית הכרת... קרבנותיו ושלם ספרותו כשאר חוסרי כפרה כלומר כהונת וילדתי... כפר קדם לזון ואלוהים ארבעה חוסרי כפרה וסם נכבד... שהטור... אינו חוסר כפרה אבל המלאכה היא בכללה כמו התגלות והבאת... הקרבן יתירו לו שתיית היין ולא ישיק האחד וסם בלעו האחר... ותגלת קשורה בקרבן והקרבן תלוי בתגלתו וכקרבנס תגיע... התכלית כאחד והוא שיתרו לו הדברים שהיו נזכרים ויזנו כיוני... טורו... ובפרק שמי מנזיר אחר גלה על המזבח וינזח שכול תגלתו... פסולה ויחזיר לא עלו לו... הנה כתבאר שהתגלתת היא ונפתחי... הוכח והוכח ונתחיה וכתוספת כתבאר כמו כן שגור סבלו יזון... אחר לגלה ולשתות יין ולטמא למתים עד שיגשה המלאכה היא... כולה והיא תגלתת טהרה כמו שהתבאר בפרק שמי מנזיר והוא שגלת... פתח אבל מועד וימשך שגור תחת הדוד ויקריב הקרבנות כפימה... שכל כשתוס ואתה תזלחם בסוף הולאת יקראו הבאת הקרבנות... תגלתת ויבחיור חזר כפירוט המזבח הרומי כיווי ועלי לגלה נזיר ירצה... לזמר כזה שיבא קרבנו נזיר ויקרס כעמד הנס התבאר לך שהתגלתת... נופלת על הבאת הקרבנות והטעם בזה היותה חלק עמו כמו שכתרו... וכקרבנס יוסר דין המזרות ושתה המיר יין אונס תגלתת טוהרה... הוא ונקדוקו פיר' מצינו המולה ולא מזה שפני עמו כמו שכתרו... בזה שקדם עד כאן... ונוהגת בזכרים ונקבות בכל מקום... ובכל זמן שיש כהנים גדולים ראויים להורות כדעת ועובר... עליה ולא גלה בטל עמו והוא טמא:

קנה

שנכסו בני מקוה ואלו נטרו חזיהו וזונו הטומאות... שנטוואו בו שאלו ורחץ את כל בשרו... וכלה הקבלה ויסם שכל אשרו עולה כהן ושיערו חכמים שהם מ' סאה... וזה שיעור מקוה יין התורה שיהיו המים שאובין או שהמנינו... אותן וזן המנינות או זון הנשים הכל כשר שהתורה אמרה ונקוה... מים וכל זקום... אבל חכמים פסלו כל מקוה שמיניו שאובין... ולא עוד אלא אפי' עברו בכלי שלם בעת שנושיון אותן לתוך... החפירה פסלוהו וזה השיעור של מ' סאה כעיקר בניו ונקוה חפילו... להטביל בו ונחט לדעת קתת חפריים אבל המים נזכרין כלומר מים... היוצאים ונניעות חין להם שיעור כלל אלא כל זמן שיזכרה האדם... כל גופו כהן ביחד או שיתכסו בו הכלים הטוהים ביחד ראוי... לטבילו... וכתב הר"ח במו"ל ואין כונתנו האורנו שהטבילה... חזת עשה שיבא חזות יל כל טמא שיטהר ע"פ"ס כמו שתייב כל מן... שיתכסה בכסות שיגשה נזית וכן כל מי שיש לו גג שחייב לעשות לו... חפיקה... אבל הצינו הוא שהודיעתו התורה שני ירצה לטהר... וטוהרה לא יתכן לו זה אלא בטבילה במים וזונו לקבל הענין... ולעשותו כן כשרצה לטהר אבל אם ירצה להשאר בטוהלו ולא... יכנס למחנה שכונה וזן רב הרשות בידו... תוספת ויכלל מקום חין... או וזרת החסידים ואנשי מעשה לאיותם וטוהים בטוהלים כי... הטוהה חמסה והטהרה ארובה ונפשו של אדם שיתעלה... ומזכרת כטהרה ע"כ... ולשון פירא ורתן כשרו יכול להיות חלק... היא ת' ולאחר יבא אל המחנה... כלומר שאין האדם נזוה להטהר... אבל כשרצה להשאר וזוהו עליו לעשות זה המעשה לטהרו... משרשי עוזה או של טהרת המים וזה שכתבו לזעלה כראש... הסדר להשיב את הילדים כפשוטן של דברים כדרך הפשטנים עד

שיגדלו ויבינו את אשר יבינו... ויזרזו לאחד בענין שיש שטבילה רחוק... אל הטובל שינקש כפאזיכל חסר כמו שטעם המים לנקות כל דבר... המתכנס בהם: מדיני המים מה שחמרו ו"כ שפי ונקוה ראויים... להטהר בהם וכל טוהרה כגון גדה וזכה וסוף כל הטוהרות של אדם... וכלים חוץ מנוחלי וז' כללה לפי שהתוס פירש בו לפר מים לטהרתו... פי' מים נזכרים וכן מה שחמרו ו"כ שפי שטבילת קצתם ביום לא... תשלם טהרתם עד הערב שחם כמו שכתוב ביום יזכה וטוהר עד... הערב וטהר... וספרך לטבול גופי ויגלה כלומר שנוגע לטמא... המים כולו כלומר שלא ית' שום דבר חוץ כין כל גופו והמים וסם... טבולו כטבוליהם כדיעבד עלתה להם טבולה מפני שהמים פלחן בהם... וגם הגדה כדון זה דיעבד ונוותרת לפעלה והוא שלא יביא הפגדים... ויזדקקן יותר ויחזי וכל חייבו טבילות עבילתן כיום חוץ... אקבה ויולדת שטבילתן בליילת... ובעל קרי עובל והולך כל היום... כולו ואפילו מתחלת הליכה עד הערב שחם... ודיני טבילתה שחמרו... ו"כ דבר תורה חם היה הדבר החוץ תוסה את רוב האדם או רוב... הכלי לא יצלתם להם טבילה החוץ תוסה את רוב האדם או רוב... אינו מקפיד עלתה לו טבילה ואם הדבר החוץ אינו אלא על מיעוטו... חפי' מקפיד עלתה לו טבילה והוא דין תורה אבל מודברי תוסתים... שכל דבר החוץ ופילו כל שהוא חם וקפיד עליו לא עלתה לו טבילה... וזורה וייעוטו וזוהו רובו שחמו מן התורה כשמוקפיד... ואם היה... דבר חוץ חופס רובו חפי' שחמו מקפיד לא עלתה לו טבילה וזורה... רוב שאינו מקפיד חוץ רוב המקפיד שאסור דבר תורה... כמות... לפי זה שאם היה דבר חוץ על מיעוטו ואינו מקפיד... עלתה לו טבילה... אפילו וזדרכן דהשאר חם בדבר תמתי לטבילות... ודיני עקשות... הכים... ודין מים שאובין בכמה פסלין המקוה... ויגדו ובאיו כלי... יקראו המים שאובין שאילו שאובים בכלי נקיים כמזיח רחוק חין אל... נקרת מים שאובין שאין עליו תורת כלי... וזעתי ואפילו סתיו הנקב... מתניו שאינו יפה כגון שנתנו בו אבן או פירלי פנה שיהיו סתיון... סתיוה ועלליה שערין ישרו בו נקיים... ודקום בכוסם חפיקה גם... כזה שזעתי וזוהי אלא תקרא שאובה וראויה לטבול בה... ודין... חקק הכלי עד... שלא קבעו או קבעו וזחר כך חקקו וכזוה חקק ראוי... לפסול... והחלוק שבין כלי חם לשאר כלים שכלי חם אינו פוסל... עד שיביא החקק כדי לקבל רביעית... וכלי פן... וזה שאמרן שאין... המקוה נפסל לט בשינוי הדיחולת בשינוי הטעם אלא בשינוי מראה... לכד... וכל דבר שאין עושין בו מקוה לכתחלה פוסל את המקוה... בשינוי מראה כגון היין והחלב והדם וזו כל פירות גם כן... אבל... כפלו חם לנקוה ולא שנו מראיו אינו פוסלין לדוק' במים שאובין... גורו ואחריו דלשה לנגין ודיני חליצות רבים וסוף הדברים הכלל... מראה המים פוערים... ודיני חליצות רבים וסוף הדברים הכלל... שצריך חליצו זהו: מציין תורה היתה צריכה כל אשה לעיין כל גופה... מיווך לטבילתה שלא ית' דבר חוץ כגופה וזיה... ויזרח וביט דינו... תקנו שחא חופפת בכל מקום שיצר שבה במים חמין ומשרקת או... משפצת שערותיה בידיה או כחוסרן חם י' ליה יפה כדי שאם... היו שערותיה נקשרים תתיר אותם... וכנות ישראל החמיר על... עליון לטפי' כל גופן כחיוין... וכל המשנה מזהבן ימתח על... העמוד... וחפיה או צריכה סווח לטבילתה כלומר שלא תתעסק... בדבר אחר כנתיים ויכלל מקום חם מדינה לאשה טבילה בליילת... ויום טוב היתירו אשילו לכתחלה שחא חופפת ביום ונפולת בליילת... וכן חפיה חם שיכנסו המים בכל מקום שגופה חמירו ו"כ שצריכה... האשה לעמוד סצעת טבילה כענין שחא חופפת לזעלה כראש... את כנה שיעמוד תחת דודה וצריכה להסיר גם כן כשענות שטיות... והלמדים

והצמידים הם הם יהודקים כלל לטעם מידיה בשעת טבילה . וכן
 הרצועות שבראשה להתיירן . ותידיח את פיה ושיניה שאע"פ שכל
 הנקומות שבבית הקברים אין לריבין שיכולו בהם מים זריכים הם
 להיותם ראויים לבית מים . ומעשה היה באזה שטבלה ומנאל
 לה עלם בין שיניה והצריכה חכמים טבילה אחרת . טבלה ומנאל
 עליה שום דבר חוץ כגון בנק או זפת או דם יבש וכיוצא בהן מכל
 הדברים שמונו חכמים שהולצין אפי' כעפת חרדל כל זמן שמקשדת
 עליה ודרכה להעבירו לא עלתה לה טבילה . ואפי' היה הדבר
 החוץ תחת הצפורן ואפילו כנגד הכשר מכיון שמקפד' חוץ
 ולפיכך נהגו כמות ישראל לטול צפורן בשעת טבילה . ויתר
 רובי פרייה של דיני מצינה ודיני מקואות וטבול יום מבוארים
 במושכת מקואות ובמושכת טבול יום : ונוהגת מנוה זו של טבילה
 בכל מקום וככל זמן בזכרים ונקבות שמונה עליהם כשיראו להטיר
 נוטומותם שיטבלו במים כעניין שאמרנו במים ראויין ושלא יהא
 בן דבר חוץ ויתר העיניים שכתבנו אבל מכל מקום אין המנוה
 שיטהרו עצמן עכ"פ אם רצו להשאיר נוטומותן אלא בא ליכנס
 למקדש או לאכול קודש והוא בוטן הבית כי אז בוטן הוא אם עשה
 כן בטל עשה זה מלבד החיוב שעליו באוכלו קודש בטומאה והכנסו
 למוקדש כמו שכתבנו למעלה :

קצו שיקריב כל מזורע קרבן כשירפא מחלו . והוא ג' כמות
 אחד לעולה ואחד לחטאת ואחד חטם . ועוד לוג שמן .
 ואם הוא עני כבש אחד לאשם ועשרון סלת ולוג שמן . ושתי תורים
 או שני בני יונה האחד חטאת והאחד עולה . שנאמר וביום
 השמיני יקח שני בשרים תמימים וכבישה אחרת וכתוב בפ'
 שאחר זו ואם דל הוא וכו' . וזה המזורע נקרא מחוסר כפרה
 עד שיקריבה הקרבן וארבעה מחוסרי כפרה הן . זה שאמרנו
 וזכובה ויולדת . והעניין שיקראו מחוסרי כפרה הוא לומר שכל
 אחד מהם אי"פ שטבר נוטומותו וטובל ומעריב שמו ביום השביעי
 עדיין הוא חסר כפרה זו ואינו יכול לאכול בקדשים עד שיקריבה
 ביום השמיני . ואל יקשה עלך למה אנו יונין קרבן כל אחד
 מארבעה מה מנוה אחת ולא נכללו כולם במנוה אחת שיקריבו ארבעה
 מחוסרי כפרה ואח"כ יהיו נזופרים כמו שאנו אומרים בטרת קוי
 מקוה שיטבל כל טמא ואח"כ יטהר ואין אנו מחלקים בעניני הטומאה
 לחטאת שרת כל א' וא' מנוה כי העניין הוא נפטי שקרבנו ארבע'
 אלה אינם שום וננוא שהדבר ששלים כפרתו של אחד מהם לא יסלי'
 כפרת האחר ולכן ימנו כל אחד מנוה מה שאין כן בני מקוה שהטהרה
 שוה בכלם . כן תירץ הדבר הר"מ במ"ל . בושרשי עניין
 הקרבן כתבנו למעלה על צד הפסס כי בודמיון להשפיל יצר הגוף
 החוטא ולהגדיל מעלת הנפש ולכן המזורע חייבו בוכי הצרעת לא
 יהיה בלדס רק נודד המזכו אחר תאות הגוף או בדיבור או במעשה
 וראוי להתייר : בודיני המנוה מה שאמרנו"ל שכל מחוייבי קרבן
 אין מקריבים אחרים קרבנו אלא מודעתן חוץ מחוסרי כפרה שאין
 צריכין דעת בעלים . ומפני כן אמר שיהא מביא קרבן על בניו
 ובנותיו הקטנים אם היו מחוסרי כפרה ומאכילן בוכחים . ויתר
 פרייה מבוארים בהרבה מקומות בגמרא ועיקר בוכחים בפ"ב
 וערכין פ"ג וכריתות פקח' ובגור פ"ד ובסוף געשים וקנין
 (ה' ומוסרי כפרה פ"ד : ונוהגת בוטן הבית בזכרים ונקבות
 ועובר עליה ולא הקריב קרבנו בזמנו בטל עשה :

קצו לטמא בית זנוגע כלומר שנעשה בבית שיהיה בה צרעת
 כמשפט הכתוב בפ' כמו שנאמר וצא אשר לו הבית וכו' .
 כמו שכתוב שם ושנחויק עי שנכנס לבית בטמא כמו שכתוב בפרשה

קעז שיהא הזב טמא ונוטמא את אחרים שנאמר איש כיהיה
 זב מבשרו וגו' . וזאת תהי' הטומאה . ובא הפי'
 מהשרו כלומר (יכול) זב מ"מ יהיה טמא ת"ל מהשרו ולא כל שברו אחר
 שחלק הכתוב בין כשר לשר זכיתי לרין לרין טמא בזב ושוא
 בזב . ונה זבה נמקום שהיא נוטמאה וכו' . ועניין זיבה הוא
 טומא מן החדם מפי האמה כעין לילה ואין לו בנייתו תאוה
 ולא הנאה . ואמרנו"ל שהיא דומה למי בנק של שעורים וכמו כן דומה
 ללובן בינה המזורת . ושכתב זרע אינו כן כי הוא ידמה ללובן בינה
 שאינו מזורת . וזהו החילוק בהן להביר בין זה לזה וזה הכתוב
 שכל מי שיקרה בו עניין זה שיא ממינו זיבה שהיא טמא ונוטמא עד
 שיטהר . ובא הפי' שאינו טמא משום ראיות פנים אחד לכד אלא
 בשתי ראיות כלומר שיוזב מנוה אותו עניין ב' פעמים בין סמוכין
 או חלוקין וכלכה שיהיו ביום אחד ושלא יזוב בפעם אחת ממש
 ואין לו שיעור אלא אפי' כל שהוא . וזהו אמרו ז"ל מזה הכתוב
 שמים וקרא טמא שלש וקרא טמא . הא כיצד שמים לטומאה ושלא
 לקרבן . כלומר שאע"פ שהוא טמא פשעים לא יתחייב להביא
 קרבן כשהרתו עד שלש וזכרנו נוקם אם ראה ראיה אחת ארוכה
 כג' ראיות שנמצא נזחלתה עד סופה בשתי טבילות ושני ספוגין
 שהם"י הרחיקנו מאד מן המזרות וזמנו להיות קדושים וישרים
 בענייני המאכל והמשתה ובכל שאר ענייני האדם . ואין ספק

כי ענין הויכה יקרה באדם בלאו עדרך היושר בהתמדה במאכליו ושיקיו ויגדל בגופו ויתוך כן אותו המותר הסרוח המאוס והטעוזה וכיון שאמרנו ל' דרכה דמילא יתירא לאיתו לידו ויבה - והודיעתו התורה שהאדם שיהיה בו כן נקרא טמא והטעוזה שם כולל כל דבר מואם וגאלה ובהרחיקו וזה נקבה כנפשו מדת היושר והשני בכל דעתו ובכל מחשבו וזהו הענין הוא שאינו טמא בראייה אחת לפי שלא ניתוקה בגופו אותה הליכה כל כך והזויעוט הוא היכנו הוראה להיותו מורגל הרבה ללאת מדרך היושר - וכיון שכן אין ראוי לטמאו כמזעט כי האדם בנו בענין שאי אפשר לו כשום דל להכלל שלא ללאת מקו היושר כלום אבל בלאו הרבה או יקרא אדם ודאי להיותו טמא - ואע"פ שאמרנו ל' בו דרכים בודקין את הוב - במאכל - וכונשתה - הקפידה - במשא - בחולי - במראה - בהרור - כלומר ואם חירע לו מפני זה אינו טמא לא תסתר טענתו ואת כו"כ הענין הוא שיש לנו לבדוק אם כתייה הויכה מדרך מקרה של פעם אחת ואין לטמאו כה או כתייה חזקה בגופו מתוך הרגל רע שהורגל פעמים רבות וראוי לטמאו - וכל הרע"ן ו"ל ו"ל - וטעם טומאת הוב נפני היותו חולי ככד מן החלאים הנדבקים ע"כ ואלו כיה נוד המקרה כלומר נאחת מן הדרכים הידועים לאייה חולי נדבק ואין ראוי לטמאו ונאחת הנדבקה אין עושין אותה כי אדם בראייה שנייה לפי שאין ויבה לא כשתי ראיית כוון שאמרנו שכן כל הפי האותו - מדיני הנוצה וזה שאמרנו ל' שהוב מוטמא הנמשך והמושב והמורכב בחינה דרכים ואלו הן - עומד - יושב - שוכב - נחלה - נשען - ופיר' מרכב הוא אותו הלוח שהוא בכלי העשו לרכיבה הנקראת ארון - שאין לומר שיהיה אותו שישכין עליו דאם כן היינו מושב וזה דבר ברור - ויתר פרטיה רבים מובארים כמסקתה הבגויה על זה והיא נוסכת זכיס (ה' מוטמא וישכב ומושב כ"ו)

קפא להיות הנידה טמאה ומוטמאה אחרים שנאמר וכל הנוגע בה יטמא עד הערב : שורש המזוה קנת פרטיה ככתוב במנהגו מבלאו נידה כסדר אחרי עות בע"ה : ונהגת בכל מקום ובכל זמן ועובר עליה ולא התנהג עמה בטומאה וכן היא שתכנה בעצמה מנהג טהורה בטל עשה זה מלבד העונש שיש בה כוון שנקתוב למטה בע"ה :

קפב להיות הבה טמאה ומטמאה שנאמר ואשתי כיוזוב זוב דמה וימי רגלי וגו' רצו הפרש המזוה כתבתיו ביולדת כי ענין הריחוק מהן וטומאתן מפני המחלה שבה שנוקת הרבה לכני אדם וכל שכן השוכה אותו כי לפי רוב קרבתו עינין ההזק יותר : מדיני המזוה מה שאמרנו ל' שאחד עשר יום הם שהם בין נדה לנדה כלומר שהאשה נעשית בהן זכה כן היא הלכה לזוה מסיני - ומי הכריח כן הוא שכל אשה כפת שתרצה כחלת ראייה תקרא נדה - וענין הנדיות כן דינו שאם תראה יום אחד דם אפי' שכנה ימים כל זמן שתמקד הדם כיום שביעי מוכעד יום טובלת לערב דהיינו הליכה שנתרסה יום שמיני לתחלת ראייה ואחר טובלת טהורה לכמה - ואחר שכעת ימי הנדיות אם תראה דם בתוך אחד עשר יום אחד השכנה יקרא אותו הדם דם ויבה ודינו כן - שאם תראה מונו יום אחד בין שתראה כחלת הליכה או נכסוף היום מוטמא יום אחד כגודו טובלת וטהורה לכמה לערב וטובלתה אפי' כיום משתכן החנה - וחלף היא ויבה קטנה - וכאם תראה דם שני ימים ותפסיך בשלישי דינה כוון לשמור יום אחד - וכאן יפיק לה אפילו לשני ימים ותטהר ונאחת גם כן תקרא ויבה קטנה - ואם תראה דם בתוך י"ח יום אלו י"ח ימים רצופים תקרא זבה גדולה ונריכה ליבש ז' ימים ואחר כך טובלת וטהורה לפעלה - ואחר אחד עשרה יום אלו אם תראה חוזרת לתחלת נידות ויש לה ז' ימים כדן נדה כוון שאמרנו למעלה וכן יהיה לעולם שאחת הנדיות יש לה י"ח יום שבהם נעשית זכה - ואחר שבערו אותן י"ח יום אינה נעשית זכה לעולם עד שיעברו עליה ז' ימי נידות - ומפני שכבר טעמו אחרים ומשבו שהחשבון הוא שמונה ימים של נידות וי"ח של נידות וי"ח של נידות וי"ח של נידות וכן לעולם הארכתה בענין לומר שאינו כן אלא לעולם אין דין ימי זכה לא י"ח יום אחד ז' של נידות ולא אחר כך לעולם עד שתחזור לתחלת נידות ר"ל שאם תעמוד ולא תראה אחר י"ח יום אפי' שנה אין לה

כי ענין הויכה יקרה באדם בלאו עדרך היושר בהתמדה במאכליו ושיקיו ויגדל בגופו ויתוך כן אותו המותר הסרוח המאוס והטעוזה וכיון שאמרנו ל' דרכה דמילא יתירא לאיתו לידו ויבה - והודיעתו התורה שהאדם שיהיה בו כן נקרא טמא והטעוזה שם כולל כל דבר מואם וגאלה ובהרחיקו וזה נקבה כנפשו מדת היושר והשני בכל דעתו ובכל מחשבו וזהו הענין הוא שאינו טמא בראייה אחת לפי שלא ניתוקה בגופו אותה הליכה כל כך והזויעוט הוא היכנו הוראה להיותו מורגל הרבה ללאת מדרך היושר - וכיון שכן אין ראוי לטמאו כמזעט כי האדם בנו בענין שאי אפשר לו כשום דל להכלל שלא ללאת מקו היושר כלום אבל בלאו הרבה או יקרא אדם ודאי להיותו טמא - ואע"פ שאמרנו ל' בו דרכים בודקין את הוב - במאכל - וכונשתה - הקפידה - במשא - בחולי - במראה - בהרור - כלומר ואם חירע לו מפני זה אינו טמא לא תסתר טענתו ואת כו"כ הענין הוא שיש לנו לבדוק אם כתייה הויכה מדרך מקרה של פעם אחת ואין לטמאו כה או כתייה חזקה בגופו מתוך הרגל רע שהורגל פעמים רבות וראוי לטמאו - וכל הרע"ן ו"ל ו"ל - וטעם טומאת הוב נפני היותו חולי ככד מן החלאים הנדבקים ע"כ ואלו כיה נוד המקרה כלומר נאחת מן הדרכים הידועים לאייה חולי נדבק ואין ראוי לטמאו ונאחת הנדבקה אין עושין אותה כי אדם בראייה שנייה לפי שאין ויבה לא כשתי ראיית כוון שאמרנו שכן כל הפי האותו - מדיני הנוצה וזה שאמרנו ל' שהוב מוטמא הנמשך והמושב והמורכב בחינה דרכים ואלו הן - עומד - יושב - שוכב - נחלה - נשען - ופיר' מרכב הוא אותו הלוח שהוא בכלי העשו לרכיבה הנקראת ארון - שאין לומר שיהיה אותו שישכין עליו דאם כן היינו מושב וזה דבר ברור - ויתר פרטיה רבים מובארים כמסקתה הבגויה על זה והיא נוסכת זכיס (ה' מוטמא וישכב ומושב כ"ו)

קפט להקריב הוב קרבן אחר שיתרפה מונו ובשנאמר ובי ישרר הוב מונו וגו' וביום השמיני יקח שני תורים וכו' הקרבן ההוא הוא שתי תורים או שני בני יונה או שני בני עזרה ואחד לחטאת והוא קרבה נחוסר כפרה עד שיקריבהו : בושרשי המזוה זה שכתוב למעלה כי ענין הקרבן לרצו להשפלת היגד הגוף הנותנה ולעלות נפש השכל ולכן כהנתרפה הוב ראוי לו להכיר רוע תאוותו ולהישר גופו בכל כחו ובענין הקרבן יתחיל לקחת מוסר : מדיני המזוה כגון מה שאמרנו ל' שקרבן מחוסר כפרה אינו אריך דעת בעלים כוון שכתוב למעלה ויתר פרטיה מובארים בתקנות שכתבו למעלה בקרבן מצורע : ונהגת בזמן הבית ועובר עליה ולא הקריב בטל עשה והוא מחוסרי כפרה - וחבל על רישיה אי מיית וישא עונו כנפשו :

קפז להיות שכבת זרע טמא ומוטמא שנאמר ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע : בושרשי המזוה לפי שענין זה לא יקרה רק וזד נוסכת תאות הגופניות הודיעתו תורתנו השלימה כי הגוף נקרא טמא בהן כי עיקר היותו בעולם אינו רק להסין במושכלות ולעבוד כוראו לפיכך כשיקרה בו אונס דבר שגורא בו הטייתו אל התאוה חקרית ראוי לעמוד יום אחד בטומאתו כדי שתתקנה נוסכתו

ונוהגת בזמן הכית כהנים ואפילו עכשיו שלא בזמן הכית
אמרו ל' שמונה ימים אלו שלא להכנס למקדש ודרשו הדבר מדרגת
והשמינית מקדשים . ולא אמרו מקדשם אפי' שמונה :

דמשמע קדשתן עליהן ואפילו כשהם שומעין . וכן שכן יש לי
למנוח אסור זה בכלל אסורין הנוהגין היום :

קפה

שיעשה כהן גדול כל מעשה ויש הכתובים על הקדשות
והזדוניים ושי'לוח השעיר ושאר העבודה כמו שכתוב בפרשה
שלאמר בוארת יבא אהרן וגומר כל הפרשה . משרשי הנוחה
שהיא מחסדי האל על כריותיו לקבוע להם יום אחד בשנה לכפרה
על החטאים עם התשובה שיטובו שאלו יתקבלו עונות הכריות שנה
שנה תנולא אפ'תם למוקדשם אלו שלש אריות ויתחייב העולם
לכ'יה . על כן ראה בחמתו ב"ה לקיום העולם לקבוע יום אחד
לשנה לכפרת חטאים לשנים ומתחלת כריות העולם יעדו וקידשו
לכן ואחריו שיעדו האל ב"ה אותה היום לכפרה בתקדש היום וקבל כח
הזכות מאתו ית' עד שהוא מסייע בכפרה . והוא שאמרו ל'
בהרבה מקומות ויום הכתובים מכפר כלומר שיש כח ליום כגמלו
לכפרה בעבודות קלות . דיני המצוה מה שאמרו ל' שכיום זה
היו מקריבים תמיד בשחר ותמיד בין הערבים כסדר כל יום
ומקריבין גוסף היום פרוחיל ושבעה כהנים הכל עולות ושעיר
לחטאת ונעשה בחזן וגאלל בערב . ועוד מקריבין יתר על זה פרו
בן בקר לחטאת והוא כשרף וחיל לעולה ושניהם משל כהן גדול וחיל
הבא משל יבואר החומר בפרשה זו הוא החיל האמור בחומם הפקידים
בכלל המוסף והוא הקרא חיל העם . ועוד מביאין משל יבואר שני
שעירי עזים אחד היו מקריבין חטאת והוא הכשרף . והשני שעיר
החטאת . כגמלו כל הכהנות הקריבין ביום היום מלבד שעיר
החטאת שהוא איש קרב חנושה עשר . שני תמידין ופר ושני אילים
ושבעה כהנים כולן עולות ושני שעירי חטאת . אחד נעשה חזן
וגאלל ליהרם . והשני נעשה כהנים וכשרף ועוד פר בן בקר לחטאת .

עבודת כל חנושה עשר בהמות אלו הקריבין ביום זה אינה אלא כהן
גדול בלבד אחד הכהן המושח בשמן המשחה או המרובה בהגדים
וחם ביתה שבת אף מוסף אין מקריבין אותו אלא כהן גדול . וכן
שאר העבודות שלו הקטרת של כל יום והטבת הנרות הכל כהן
גדול כגשוי שאלו וכפר בעדו וכעד ביתו . ביותו אשתו . ויתר
כלל העבודות וחליפת בגדים מוכדי לכן לבגדי זה ומוכדי זה
לבגדי לכן וחנוש טבילות שהיא טובל ביום זה וי' פעמים שוקדש ידיו
ורגליו ועיניו הפרשה שומרישין אותו קודם ליום היום ז' ימים
וכסודו היו נוהגין בו . והזדוניים שהיה חומר וכל שאר דיני יום
זה הכל כמפסק הכהנים על זה והוא כמפסקת ביוםא (אל' עבודת
י"הכ פ"א) . ונוהגת כל מנוחה זה בזמן הכית ועכשיו בעונותינו
שאין לנו מקדש ולא כהן גדול ולא בגדי שרד ולא קרבנות כהנו כל
ישראל לעבוד ביום זה כתפלות וכתחנונים וכמו שכתוב ונשלמה
פרים שפיתו :

קפג

שתקריב זכבה קרבן כשתרפא מנוכה והוא שתי תורים או
שני בני יונה שאמר ואם טהרה מנוברה וגו' וביום
השמיני תקח לה שתי תורים : שורש מנוחה זו וקפת פרטיה
כעין יום שכתבו למעלה בקרבן הוב . וכתב הר"מ במו"ל כי
מפני כן נחשב לשתי מנוחות שני קרבנות אלו של זכבה וזע"פ
שם קרבן אחד מנוח יום שלא עשינו כן בשאר קרבנות הרבה שאין
אנו חוששין למנוח מנוחה בפני עצמה כל קרבן וקרבן כשביל חילוק
המנוחים אותן כל זמן שהקרבן אחד לפי שטוונתן כל אלו אינה
שזה כלל שהאיש מנוחה בלובן והאשה בחודם . וזהו שאין לא
זה ולא זה . וכיון שהם חלוקים כל כך ראוי למנוח כשתי מנוחות
ואין דומה ענין זה לכל לענין מנוחה ומנוחה שהיא נחשב למנוחה
אחת שהרעות דבר שיה כולן והביא ראיה לקפת לדבריו מה שאמרו
בכריתות ה' מחוסרי כפרה . ואלו הן . הוב . והזכה . והיולדת :
והמנוחה . הרי שחשבו זכבה כהנים לפי שחלוקין בחליין .
ומנוחה ומנוחה כאחד לפי שהחלי שיה בשניהם : ונוהגת בזמן
הכית והעוברת ולא תקריב קרבנה כשתרפא מנוכה בטלה עשה זה
מלבד . והיא מחוסרת כפרה :

אחרי מות

יש בה כ"ח מצוות . ב' מצוות עשה . וכ"ו מצוות לא תעשה :

קפד

שלא יכנסו הכהנים בכל עת אל המקדש אלא בעת העבודה
שאמר ואר יבא בכר' עת וזכיר בכאן כהן גדול
מכנס ככית קדשי הקדשים ואפילו ביום הכתובים אלא בזמן העבודה
זיהיה ביאור הגמיעה לומר שכל כהן לא יכנס במקום שהוא ראוי אלא
בזמן שהוא ראוי להכנס כדלמינו בשעת עבודה . ולשון ספרא
ואל יבוא בכל עת זה היום הכתובים . אל הקודש לרבות שאר
ימות השנה . מבית הפרכת להזכיר על כל הכית . יכול כל הכית
במיתת ל' אל פני הכפרת אשר על הארון ור' אימור . הא
כיד אל פני הפרכת במיתת ועל כל שאר כל הכית באזהרה . ובגמרא
זנחות אמרו ל' על היכל בארבעים . משרשי המנוחה שיקבעו
הנוגותים ככפשות גדולת המקום ומעלתו ותיה תמיד יראתו
על פניהם . מדיני המנוחה יום שאמרו ל' חכהן גדול אינו נכנס
לקדש הקדשים אלא ביום הכתובים שנכנס ד' פעמים ולא יותר שאם
נכנס חמישית חייב מיתה בדי שמים . וכאן הדיוט נכנס היכל
לעבודה בכל יום . וכל הנכנס היכל שלא לצורך עבודה אין כהן גדול
וכן כהן הדיוט כדי שיכנס אפילו להשתחות לוקה . ואינו חייב מיתה
שאמר אל פני הכפרת ולא ינוח . על קדש הקדשים במיתת ועל שאר
קביות בלאו . וזהו דעת הר"מ במו"ל בלאו הוב . וכבר כתבתי
למעלה דעת הרמב"ן ז"ל שאמר שהכניסה ככית שלא לעבודה שפירוש
ראוי קירוע בגדים מנוחה היא מדרבניהם . ואם כן לדעתו כל
שנכנס להשתחות אפ' שיה בוולקנות כלל ואסור זה דאל יבא יהיה
במיתה רוקנית לזוהר לפי שזה ולול לכבוד הכית להכנס בו חנם .
ויתר פרטיה ונזכרים כמנחות ובספרא (ה' ביאת מקדש פ"ב)

קפו

שלא לזכות קדמים חזן לעזרה ויהי קדש בחזן שאמר אשר
ישחט שור או כשב או עז וגו' . ואר' פירוש אהרן
מועד ר' אביאור וגו' . דם ישפך וגברת . ואין האזרה לנו
מזה הכתוב כי כתובה לא יפרס כי אם העונש וקי"ל לא עשה ח"כ
הזכיר . ואמרו ל' שאזרה בזה בלעזרה בהקס כדליתא בגמרא
זכתיים שאמרו ל' שם השומע והמועלה בחזן חייב על השמיעה וחייב
על העלייה . פי' עלייה שרופה באש והקשום בשלמח היבלאה
כתב עונש וכתב אזרה עונש ולא פתח אהל מועד לא הביאו זכרת .
אזרה השער לך קתעלה עולותיך . וכד' חזן דאחר ר' אבין אמר
ר"ק

ספר ההינוך מן ספר ויקרא פרשת אחרי מות

שנאמר ועפרות והכלו . ומי שראה חכירו ששחט ולא כסה חייב
הוא לכסות . שנאמר במזבח וואמר אל בני ישראל . ודרשו ל
מזוהו על כל בני ישראל . ויתר פרטי בחולין פרק כסוי הדם
(י"ד סי' כ"ח) . ונהוג בכל מקום וככל זמן בוכרים ונקבות ועובר
עליה ולא כסה דם חיה ועוף בטל עשה :

קפח חלה נתעבדן בחתן מכל העריות והן קרובות ואשת איש
ונדה ואפילו בלא כיהא כגון חיבוק ונישוק וכל הדומה לאלו

הדעות שמצויקים בהן בעלי הזמה ההולכים אחרי ההכל ויהכלו .
שנאמר איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה .
ואפילו באלו חמור לא תעשו שום קרובה שהוא הגורמת והמניחה
האדם לגלות ערוה וכן דרשו ל לא תקרבו לגלות . אין לי אלא
שלא יגלה מניין שלא יקרב ל ולא אשה בגדה טובא ארצה ליה
תקרב . אין לי אלא כיהא בכל תגלה מניין כל העריות ל לא
תקרבו לגלות ומס נאמר ונכרתו הנפשות העושות שמא תאמר
יהו חייבים כרת על הקרובה לכדת"ל העושות ולא הקרובות . וככל
הלאו בחיבור זה באמרו לא תעשו מכל ההוועבות שיכלול כל
עניינים אלה שהם תועבות הש"י כלומר שהעושה אותם ירחיקו
הטובה ומסיר מעליו השנאת הש"י והוא פ' תיעוב הש"י בכל מקום
לפי מה שמעתי ונגסן מה שכתוב בסוף הענין כי כל ההוועבות
האלה עשו אנשי הארץ אשר לפניכם ואקוץ בם . הענין
לומר שהמדה זוגית מאד וכל דבר רע ומאוס ביותר יכנה הכתוב
כחילו הש"י שואל אותו והכל על הענין שאמרנו . וכעין מה שאמרנו
ו"ל בטל מקום כדי לשכר את האון מה שהיה יכול לשמוע . ולשון
ספרה כמעשה ארץ מצרים וכמעשה ארץ כנען וכו' . שמה
תאמר לא יבנו בנינו כמותם ל"ל ובחוקותיהם לא תלכו לא
אמרתי אלא בחקים החוקקים להם ולא בכנייניהם ושם נאמר מה היו
עושין האים נשא איש ואשה נשאת אשה ואשה נשאת לפני אגשים :
בושרשי הרחקת הזמה כתבתי כפרשה וישנוע יתרו בלאו דלא
תבאף מה שידעתי וזאת הנוהגם כן מחמתו השורש הוא שגמגעו
מהתקרב עם הערוה ימצאו כמה תקלות כמה הפסדן כמה שכתבתי .
ואומם אותו הטעם באשת איש . אבל בקרובות עדיין נרמזים אלו
למעט אחר ובאזהרת יצוה נכתוב בו מה אבדע בע"ה : מדויני מזה
מה שאמרנו חכמים ו"ל בזה לגדר והוא שלא יקרון אדם בידו וירמוז
בעינו לאחת מן העריות ושלא לשחוק עמהם כלל ואפילו להריח
שמים שעליהם חסרו . ושלא להביט בנשים כלל ואפילו בכני כל
לכונת הנאה ואפילו באבדע קטנה שלהן חסרו להסתכל חוץ מאשתו
של אדם שמתר לו להביט בימייה ואפילו בעודה נדה ומפני שיהיה
מותרת לו לאחר זמן וחוקה בישראל שיצו מוסר בידו כגון דבר זה
שתלוי בזמן . ודוקא במקום זוגית שבה התירו להסתכל בעודה
נדה אבל לא במקום כדי שלא יבטנו יצר הרע . ואמרנו ל"ל גם כן
שאשור להסתכל אפילו בשערה של אשה האסורה לו ואפילו לשמוע
קולה לכונה שיהנה בה אסור ואפילו להסתכל בגדיה נכע של אשה
כלומר בגדים נאים שדרך לעשותן וכגדים נכועים אסור להסתכל
בהן וכל זמן שמכיר האשה הלבושת אותן לפי שמתוך ראיית המלבוש
יבא להרהר בה . והרחיקו גם כן שלא לשאול בשלום אשת איש כלל
ואפילו ע"י בעלה . ורבו פרטי הריחוקין שהזכירו עליהן בענין זה .
אבל כלל הדבר הוא שלא יעשה האדם שום דבר בעולם הנוביאו לידי
הרהור בנשים לא כמעשה ולא כדבור ולא שום רמז לקרב דעת האשה
הקלה על דעתו אלא באשתו לבד . וכענין זה היה מוכיח הנביא
אנשי דורו באמרו להם איש אל אשת רעהו יגלהו . כלומר לפי
דרכם שגרה כחילו אינם מתכונים לכך ירמוז לכני רעיהם רמזות של
כחילוף

ר"ח כל מקום שנאמר השמר מן ואל אינו אלא מונות לא תעשה אלא
שחיטה בשלמה עונש כתב ואל פתח חוהל מועד וכי' אלא חוהרה מוח
לן ואחר יגידה אחר רבא שם כי הכתוב אומר שם תעלה ושם תעשה
עקוש עליה לעשייה וזה עלייה עכש והוהירא יעזיה עכש והוהיר . פי'
עשייה תכלול הכל כין וכיתה כין שריפה . משרשי המזכה לפי שהש"י
קבע מקום לישראל להביא שם קרבנות ולהכין שם לבבם אליו ומתוך
קביעות המקום וגדולתו ויראתו ל לב"א כפסם מתפעלת שם לטוב
והלכות מתרכבים ונכונים לקבל שם מלכות שם שמים שלימה
על כן מנענו הש"י מעשות נוגשה הקרבנות . רק במקום הוא כרי
שתהא הכפרה שלימה לנו וכלל הדברים כי כל אשר לנו הוא לטוב
לנו כמו שכתוב טובה לכל וגו' כי האל חפץ בטובת בריותיו בטובו
הגדול ואמר כי מי שיקריב חוץ לאותו המקום הנבחר דמישאל לו
והענין הוא כי הש"י לא התיר לבני אדם כשר בעלי חיים רק לכפרה
או לזרבי בני אדם כגון מזון או רפואה או כל דבר שישובו שם נורך
כני אדם אבל להזיית מכלי שום תועלת כלל יש בדבר השחתה
ונקרא שופך דם ואע"פ שאינו כשפיכות דם האדם לתועלת האדם
ופחיתות הבהמה וכל מקום שפיכות דם יקרא מאחר שלא התירו
הכתוב לשפכו ללא תועלת ועל כן אומר שם שהוא כשפיכות דם
מאחר שהוא שופך דמה במקום שלא נלטה לשחטה ואין בזה
שחיטה תועלת כלל אלא יש בדבר נזק שעבר על מונות בוראו ולכן
עגשו הכתוב בכרת . דיני המזוהו שם שחמרו ל"ל שאל שחט בחוץ
אע"פ שהעלה בפני חייב לפי שהשחיטה והעלייה בכל אחד ללו
כפני עמנו ולאו דעלייה בסדר ראה אכני . ואין אדם חייב אחד
בשחיטת קדשים הראויים ליקרב ע"ג המזבח אבל השוחט בחוץ אחד
מאשריו מוכח הרי זה פטור שנאמר לפני משכן ה' כל שאינו ראוי
לבוא אל משכן ה' אין חייבין עליו . ויתר פרטים נזכרים במקום
י"ג וזכחים (הלכות מועשה הקרבנות פרק י"ט) . ונהוגת איסור
זביחה בחוץ בכל מקום ובכל זמן שאפילו השוחט בהמה כשם קדשים
חיים . והכי אמרינן בגמרא במסכת זבחים במועלה בחוץ בזמן
הזה ר' יוחנן אומר חייבין הלכה . ועובר עליה ושחטו קדשים
בחוץ במזדד חייב כרת ואע"פ שלא העלה אותן מיעת ששחטן חיים .
וכן אמרו ו"ל חייב על השחיטה וחייב על העלייה ואם עבר ושחט
בסוג חייב להביא חטאת קבועה בזמן הבית :

קפו לכסות הדם אחר זביחת חיה או עוף שנאמר בי יצוד ציד
חיה או עוף וגו' . ושפך דמה דמו וכסהו בעפר .

משרשי במוזה לפי שהנפש תלויה בדם כונו שאמר בחיבור דם
ולא ראוי לנו לכסות הנפש ולהסתירו וענין ראוי טרם נאכל הבשר
כי גם כן נקבה קצת אכזריות ככפזינו לאכול הבשר והנפש נשפך
לפנינו ובהמיות לא נטונו כן לפי שדם הכהונה ניתן לקרבן לכפרה
על כפשותינו ואי אפשר לכסותו ואחר שכן לא רצתה התורה לחלק
לנו כין מוקדשין לחולין . ואם גם בנין עופות יש מזה קרבן לגבי
מוכח מועט הוא ולדבר מועט לא תחוש התורה ומפני כן חייבתנו
בכסוי דם העופות כולן . מדויני המזוהו מה שאמרנו ל"ל כסוי
הדם נהוג בכל עוף וככל חיה בזמן ובשאינו מוותר ולא באמר אדם
יזד אלא בחיה וכו' . ונהוג בחולין אבל לא במקדשין ונהוג
בכוי ומפני שהוא ספק אם מין חיה או בהמה ואין מוכרין בכיסוי
מספק . ודם הניתן ומעל הסכין חייב לכסות בשאין דם אלא הוא .
אבל יש דם כלל בלא הוא אין נריך דכתיב שפך את דמו פירושו אפילו
מקצת דמו . ונריך המכסה ליתן עפר למטה ולמועלה וכל עפר
בגולם דק ככדי שאין היוצר נריך לכותו ראוי לכסות וכן מה שנקרא
עפר אע"פ שאינו עפר ממש מקמין בו כגון והכ שחוק שנקרא עפר

ככל תגלה כלומר שאין בקריבה לאו אלא בגילוי יותר ראיותיו רבות
בספרו במלות ש"ו :

קפט שלא יגלה אדם ערות אביו . כלומר שלא ישכח אותו
משכבו אשה שנאמר ערות אביו לא תגלה . וזאת
האזהרה נוספת בשוכב את אביו על האזהרה הכללת משכב זכור בכל
אדם שנאמרה במקום אחר כמו שנאמר ואת זכר לא תשכב כמשכבי
אשה . וכן אמרו ז"ל בסנהדרין ערות אביו לא תגלה ממש .
ושאלו שם האינו נוהגים זכר לא תשכב משכבי נפקא והאדם הנשים כדי
לחייב שתיים וכד' יהודה דאמר רבי יהודה עב"ס הכא על אביו חייב
שתיים ושם ביארו ואמרו מן סתברא מיינריה דרב יהודה בירא ובשוגג
ובקרבן . והאי דקאמר עב"ס לישנא מעליא נקט כלומר שלא רצה
להזכיר הענין בישראל כיון שאפשר להעמידו בעב"ס שאף הם מנוונים
בעריות אבל הוא הדין בישראל שחייב שתיים באביו כלומר שאם
שגג אותו בשוגג חייב להביא שתי חטאות . ענין האזהרה זו נגלה
הוא אין להאריך בשרשה כי הכיעור הגדול כזה ראו להרחיקו מנוני
אדם ולענוש עליו העובר עונש גדול ומייבנו בסקילה :
בדיני המלצה מה שאמרו ז"ל שהחייב הוא בהכנסת עטרה מיד
ולא קודם לכן והוא הדין לכל העריות שהחייב בהן בהכנסת עטרה
מיד חוץ מהבא על הפסחה שהחייב בגומר ביאתו ויותר פריטיה בסוף
הסדר נודיע ונקונו עם פרטי שאר כל העריות בע"ה (א"ה שם)
שהכניס ראש העטרה במיוחד ויש עדים בהעראה כסקל . בשוגג
נביא שני חטאות כגון הבית . אחד משום לאו דאביו . ואחד
משום לאו זכור :

קצ שלא יגלה הבן ערות האם שנאמר אבך היא לא תגלה
ערותה כעטם איסור הקרובות . וכתב הר"ם ב"מ ז"ל
שהענין הוא לפי שהתורה הרחיק המגבל מוכני אדם לכד מה שאריך
לפריה ורביה או למנוה ולכן אסרה לנו הקרובות לפי שהכשלוך יונא
בהם יותר מפני שהם מנויות אללו תמיד . והרמב"ם ז"ל אמר כי
הטעם הזה חלוש ונאמר שחייב הכתוב כרת על אלו מפני המאס
אללו תמיד ומתיר נאמר אחר שיטא אדם אחד מזה נשים אם ירצה
או חלף . ואמר הוא ז"ל וזה לשונו . אבל כפי הסברא כי בענין
סוד נוסדות הילירה דבוק בנפש והוא מכלל סוד העיסור שכבר
רענונו לו ע"פ . ואני ראיתי לר"ם ב"מ ז"ל שכתב עוד טעם אחר
בענין על דה הפשט לדעת . אמר כי תרחיק התורה שלא יעזי מפני
האדם לפוא על האשה שראוי לנהוג בה כבוד וידחוק לפרש רוכן
על האד הזה כלומר נטיג ונדת הכושת הכל כמו שכתבנו ויראך
הענין אם באנו לקתוס הכל . בדיני המלצה מה שאמרו ז"ל
שאסור האם אפילו היתה אנוסת אביו שהרי מכל מקום אמו היא
וכן מה שאמרו שהבא על אמו שהיא אשת אביו כלומר שלא היתה
אנוסתו חייב שתיים משום אמו ומשום אשת אביו ואין חלוק בזה
בין שבה עליה בחיי אביו בין לאחר מותו . ולעולם אשת אביו
נקראת ומייב בה שתיים כמו שאמרו . וכן מה שאמרו ז"ל לגדר
איסור זה של אם אמו כלומר זקנתו וכן אם אמו זקנתו עד מעלה
מעלה אפי' חלף דור אם יהיה באפשר לראותו כולן אסורות מדברי
סופרים . וכן אמרו לגדר האם אם אביו שהיא זקנתו נאמר אב .
וכן אם זקנתו עד מעלה מעלה לעולם וכן אמרו לגדר זה של אם אמו
אפי' אביו כלכל . ואם אפי' אמו כלכל . ויש פירשו שגם אלו
אסורות למעלה לעולם ואם תשאל למה יתפשט האיסור עד למעלה
בראשונות כדעת הראשון יותר מוכחי אלו האחרונות . הטעם
לפי שהראשונות תקרבנה אל איסור האם שהוא עיקר האיסור שקרי

כאוף ומצביהים קולם בענין שיסוגו אותן הנשים ויתעורר יאמר אל
אשת הנואף . ואין באפשר להגיד פרטי בעניני' שידע האדם
לעשות לקרב אליו דעת האשה שהיא קלה . ולכן הזכירו ז"ל קלת
ובשאר וזה כל א"ל למנוע ענינו לפי שהשינוא את גופו כי השינוא יראה
ללבו . ומ"מ לפי הדומה מכל מה שהזכירו ז"ל אין אדם רשאי לזנו
מיוסרם הטוב ואפי"ס שהוא מוצא ענינו חסוך התאזהר קלת לא יאמר
כיון שאפי' מוצא ענינו כן זה איכפת לי אם אסתכל בנשים כי יודע אני
בעניני' שלא יתעורר יארי כן שהרבה חמור כן ונכשלו . ועל זה
רמזו רז"ל באמרום כי יאמר בתחלה חלש מאד והולך ונתחוק על
האדם הרבה . יאמר בני הזהר הרבה על זה מאד ואל יבטיחך ירך
ואם חלף ערבים יתן לך . וזה שאמרו מוצא קלת מנשים כגומא
מרחים סותרים דברי אלה כלומר שאפי' כמה שאסרו ז"ל בנשים לא
היו קלת מהן חושנין אין זה סתירה כלל לדברי דמקום מוצא הוא
דוקא שהיו ויקלין קלת כמו שזכרנו דר' יוחנן הוה יתוב אשערי
טוביה כדי שיתכלו בו הנשים ויולידו בנים כמותו והוא לא
היה נוספת כל בהן חליבה . ורבי יהודה נקיט כלתא אשתיה למנוה
שהיה עושה כן כדי לשמחה וקלת בענינים מוצא באלו . ועוד שהם
ז"ל היו כמלכים שלא היה עסקם אפי' שיה קלה כי אם בתורה ובמדות
והיה ופורסמת כוננתם לכל העולם כשמש ולא היו יורגשים הרגש
רע בשום דבר נורו דבקוות בתורה ובמדות . אבל אמרו עכשיו
אין לנו לפרוך אפי' גדר קטן בעניניהם אלו כלל אלא למנוע פל
הרחקות שהודיענו ז"ל בפרט ובמה שלא הזכירו הכ"ס על כל
אחד ואחד לעשות כפי שינוא את גופו מוכן כמו שאמרו שם הוא
מוצא את ענינו שאריך גדר אף על המותר יגדור ענינו כמו שזכרנו
אחד מן החכמים שאמר הזהרו בנינו בתי ואפי"ס שהותר לאדם
להתיחד עם בתו כמו שנכתוב בע"ה לפי שענין זה קשה מאד ויאר
הרע חוק בו על כן צריך כל אדם להרחקות בעמירה . ואם יחשוב
האיש בנפשו באשה נאה כי גוינס פתוח בין ריסי עיניה וכאם
תמיד תוקד כל הקרב הקרב אים ויתיר כל נחשבותיו ל הדברים הלה
לא תהיה לו לבקוה . ואמרו ז"ל שאם אין כח בידו להמית הירך
ולתרחיק מנחשבתו מוננה שיקרא קריאת שנוע או יעסוק בתורה
והודיענו שעב"פיוות כן כמו שאמרו ז"ל שאם אבן הוא כימות
ואם ברזל הוא ונתפוצץ . שנאמר הלא כה דברי באש נא"ו וגומר .
וגדר אמרו ז"ל במלצה זו שאסור להתיחד עם כל העריות דבר תורה
בין זקנה בין ילדה שהיאוד לגלות ערוה הוא יגרום חוק מן האם עם
בנה והאם עם בתו והביעל עם אשתו נדה שנותרין מן נוחתן
שעירסה אשתו נדה קודם שיבעול ומוותר להתיחד עם הזכור ועם
הנכה שלא נחשדו ישראל על כך . כשאירע מעשה אנוני ותמר
גור דוד ובית דין דפנויים . שאפי' והלל גורו על ייחוד גויים .
והתירו ז"ל להסתכל בפני פנויים למי שנסתכל בה שיטא איתה לאשה
אם תהיה נאה בעיניו . והם אמרו שראוי לעשות כן שלא ישא אדם
אשה עד שיראה כפי שלא ירא לגרסה אחר כן אם תתגנה בעיניו ויתר
פרטי המנוה מבוחרים בהרבה ונקומות בגוד' כפי זור (א"ה ס' כ"א) :
וגרהגת בכל נוקוס ובכל ויון בזכרים ונקבות שגם להן אסור להרהר
אחר האנשים וולתי בעליותן שעליותם ראוי להן להנשיך כל חפצן
וחשקן וכן יגשו ננות ישראל הכסירות ועובר עליה וקרב אל הערוה
קירוב כשר כדי שיהנה ממונה במיוחד ובתורה לוקה . ואם עבר על
שאר הדברים שאמרו ז"ל להרחיקה כגון השוקק ענהן וקלות ראש
והתרו בו ולא נמוע מוכן אותו מכת מרדות . והרמב"ם ז"ל כתב
שלא נמוע לאו זה דקריבה כגון הלאוין שכל הרחקת הקריבה דרכן
היא והרחיה מה שאמרו ז"ל אמר רבי יוסי בר אבין הוא בכל תקרב היא

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת אחרי מות

יש בהן זקנה אסורה דהיינו אם האם ואם האם ועל כן ראוי לגזור
בהן יעד למעלה אבל בשתי אלה האחרונות אין בהן זקנה אסורה וכיון
שהן בענין מתקרב לאמות שהיה עיקר האיסור ראו ז"ל כי די לנו
שגזרו בשתי אמות לו לבדו ודכרו פי חכמים חן - וחלו שאסורות
מדרכן נקראות שניות כלומר שהן שניות לעריות שאסרה התורה :
וגזרו איסור זה בכל מקום וככל זמן ועובר על זה ושכח עם אמו
במוד חיים כרת וכעדים נסקל - בשוגג חייב להביא מטאת קבועה
בזמן הבית - ואם שכח עם אחת מן השניות לוקה מכת מרדות -
וחלת מן העריות שגזרו עליה כל בני העולם בכלל - אבל חלוקים
בין ישראל לשאר האומות בענין כי ישראל גדרו גדר השניות
אבל שאר האומות אין איסור עליהן אלא האם לבד :

קצא שלא לגלות ערות אשת אב ואימה שחיה אמו שנאמר
ערות אשה אביך לא תגלה : מושרשי המנוה זה
שכתבו בענין הקרובות ועוד יש לנו לומר כי הטעם בזה לפי שהיה
בדבר קלון אצל אביו - וכבר כתבו במלות כבוד אב התועלת הנפלא
לנו בכבוד האבות : מדיני המנוה זה שאמרו ז"ל שאשת אביו
אסורה מן התורה בין מן האירוסין פי' מן הקדושין בין מן הנשואין בין
בחי אביו ואפי' גרשה ובין אחר מותו - וכן מה שאסרו לגדר איסור
זה אשת אביו אביו כלומר אשת זקנו אפי' שחיה זקנתו - וכן אסרו
גם אשת אביו זקנו וכן עד מעלה מעלה אפי' עד יעקב - ואסרו גם
כן לגדר איסור זה אשת אביו כלכל - והטעם לפי שיקרא איסור
זה הוא מזה האבות דהיינו אשת אב ע"כ החמירו ז"ל יותר בזה
האבות וחמרו שהיה אסור למעלה עד לעולם - וכבר האם לא גזרו
אלא באשת אביו אמו לבד והוא בענין החילוק שכתבו למעלה באיסור
האם - וכבר פירשה הם במקומות שכתבו למטה בסוף הסדר
(ח"ה סס) - וחלת מן העריות שגזרו עליה כל בני העולם בכלל -
אבל חילוק יש בין ישראל לשאר האומות שבשאר האומות
אין נקראת אשת אביו אלא על ידי בעילה וכישראל אפילו
בקיודשין וכן בענין השניות שאין איסור שניות באומות כמו
שכתבו : וגזרו איסור זה כ"ע וככל זמן ועובר עליה ושכח את
אשת אביו כמוד חיים כרת - וכעדים והתראה נסקל - בשוגג
חייב להביא מטאת קבועה בזמן הבית - ואם שכח עם אחת מן
השניות לוקה מכת מרדות :

קצב שלא לגלות ערות אמות בין שהיא אמות מוח לבד בין שהיא
אמות מאם לבד - ובין שהיא עאמות אביו ובין שהיא אמות
מאם מן האמת בכל דדדין אלו נקרא אמות וחייבין עליה שנאמר ערות
אחותך בת אביך או בת אמן מולדת בית או מולדת חוץ - אם
כן מה שאמרו בתורה ערות בת אשת אביך לא תגלה - ולמה היה
לדין זה המקרא והלא משום אמותיו חייב עליה כאשת זה המקרא לא
באמר אלא כדי שישם בת אשת האם כזאת היה אמותו ערוה בפני
עצמו וכמו שכתבו למטה במקומו וכמא שהבא על אמותו שהיא בת
נשות אביו שחייב שנים משום ערות אמותו ומשום ערות בת אשת
אביו ואם בת עליה בשוגג חייב להביא שני מטאות : מושרשי
איסור הקרובות כתבו בערות אם מה שידענו בהם (ח"ה סס)
מדיני המנוה זה שאמרו ז"ל דדוקא בת אשת אביו שהיא אמותו
בזמן שהיא אביו היה לה בת מאיש אחר או אינה אסורה כלל אלא
מותר לו לאדם לישא אותה לכתלה ולא גורמין אמו אמותו שאין
באין מקום לגזירה כלל : ונהגת בכל מקום וככל זמן ועובר
עליה ושכח את אמותו כמוד חיים כרת לבד כלומר שאפילו בעדים
והתראה אין כדבר אלא חיים כרת בשוגג מביא מטאת קבועה
וחלת מן העריות שגזרו עליהם כל בני העולם אבל חלוק יש בהן
ישראל לשאר האומות שאין איסור עליהם אלא אמותם נאסר לבד :

וכישראל בין מאתמין מאם - וכלל זה כי דיך בכל מה שגזרו
האומות שכל זמן שהם תחת ידינו עלינו לעשות יתרו שהם בעוה"ס
על מלותם וכבר כתבתי למעלה בסדר וישועה יתרו שהיה שלהם
לעולם היה מיתה בין ויודין בין שוגגין ואין לרין התראה אלא
שני עדים כדכיון והודאת פיהן ומן הדומה שגז"פ שלא היו כשרים
להעיד על ישראל ראויים היו להעיד זה על זה וכן הורה זקן :

קצג שלא לגלות ערות בת הכן שנאמר ערות בת בך וכו' לא
תגלה - ולפי הדומה הוא כי האיסור הוא בין שהכן כשר
או אפילו מומר בנו הוא מכל מקום - ובין שבת הכן ג"כ כשר'
או אפילו מומר - שורש איסור הקרובות כתבתי באיסור
ערות אם : מדיני המנוה זה שאמרו ז"ל לגדר איסור זה בת
בת בנו בכלל ויש אומרים שאין הפסק לאיסור אלו לעולם כי כל
יונאי יריבו של אדם אסרו עליו עד סוף כל הדורות ויתר פירשה
בסוף הסדר תראה היכן הם (ח"ה סס) : וגזרו איסור זה בכל
מקום וככל זמן ועובר עליה ושכח את בת בנו כמוד ויש עדים
חייב שריפה כמו שאמרו ז"ל בסנהדרין ואם אין עדים חיים כרת -
בשוגג מביא מטאת קבועה בזמן הבית ואם שכח את בת בנו וכן כל
שאר השניות לוקה מכת מרדות :

קצד שלא לגלות ערות בת הבת שנאמר את בת בתך לא תגלה
ערוותן כי ערוות הגב - כל דיניה כדון בת הכן ושניות
להגם כן בת בתו - וכן בת בת בנו ויש שאומרים שאין להם
הפסק לעולם :

קצה שלא לגלות ערות הבת ולא בתארה בשלשן התורה
שיאמר הכתוב ערות בתך לא תגלה ויפני כן לא בא
עליה כתוב מושרשי שאין לזרך בו דכיון שאסרה התורה בת
הכן ובת הבת שהן רחוקות מנוה אלו"ל שהיא אסורה דק"ו הוא
ועוד למדוה ז"ל בגזירה שזה דאי מקל וחומר גרידא הוא ילפינן
לה לא היה אדם כדון עליה דקיימא לן אין עונשין מן הדין :
מושרשי המנוה כתבו למעלה מה שיכולנו דרך כלל בכל העריות :
מדיני מנוה זו כלומר איך למדוה ז"ל ונאמרה כתוב
בגמרא יבמות הוא שאמרו שם בנו עקר איסורא מדרשא אפילו דאמר
רבא אחר ליה רב יצחק בר אבדימי איתא זימיה זימיה כלומר שכתוב
אמר בבית הכן ובבת הבת ערוות הגב - ואמר באיסור אשה ובתה
וכתובה וכתבתה לשון הגב כמו שכתב בסוף הפרשה שארה
הגב מה להלן מפורש שאסרה בתה שהרי בפירוש נכתבה שם אף כאן
שאמר הכתוב את בת בנו - הוא הדין לבתו אפי' שלא פירשה הכתוב
דגמרי לה בגזירה שזה ז"ל ועוד למדוה ז"ל מכת גזירה שזה ז"ל
מיתה כדון הבא על בתו אע"פ שכתבו וכתבתה - ואפי' שאין משפט
המיתה כתוב במקרא של ערות אשה וכתבתה למדוה ז"ל ממז
אחר שכלמד בו ממקום אחר ונאמרה מקום אחר כלמד בו ממקום
שכתוב ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זמיה היא באש ישרפו אותה
ואת הן - ואמרו ז"ל מה הכנס באשה ואמה דכתוב בהן זימיה בשריפה -
אף הכא באשה ובתה ובת בנה ובת בתה בשריפה מכת גזירה שזה ז"ל
דומה זמיה יש לנו ללמוד גם כן כי המשפט הכא על בתו ובת בתו
בשריפה לפי שכתב למדנו מונו איסור על בתו בגזירה שזה דהנה
הנה - וכיון שלמדנו מנונו דבר אחד נלמד מנונו עוד כל שאר הדינים
שבו ובאשר משפט הכא על בתו גם כן בשריפה ועל כונא בזה באמר
בגמרא דון מינה ומינה - כלומר בשלמד כתוב אחד מחברו לא
לדבר אחד שבו לבד ילמדוהו אלא לכל משפטיו נלמדוהו וזמיה ז"ל
שאותן משפטים שבו אינם כמשפעותו של כתוב בעלמו אלא שכלתם
בו עתכונים אקרים על פי כלל מה שיש בו בין ויגופיה דקרא בין
שנלמד

שלא יאמר כי מוקדם אחר כלמוד ממנו - ואמרנו לכתובא כריות
ג"ש אל תהי קלה בעיניך שהרי כתובא' ונוספי תורה היא ולא לנודה
הכתוב אלא כנוירה שיה - איתא הנה הכה איתא ומה ומה כלומר
שהשתי גזירות שוות אלו למדנו איסורה ומששטה וכמו שפירשונו -
וכתב הר"מ מהו"ל הטע אמרו"ל לא למדה הכתוב ולא אמרו ולא
למדנוה לפי שאלה העניינים כולם הם קבלה מהשליח ע"ה שפסק הפי'
אל הוקיטו ויה אמרו על זה גוף תורה והביאו לרבו"ל לכתוב דבר
זה העיקר הקבועו שאין כחשכון תרי"ג מלות אלא ניה שמפורש
שלא מודע"ג מדות וכבר סתר הרמב"ן ע"ה ענין זה בהצוות בדרות :
דיני המנוה בסוף הסדר נכתוב מקומן עם כל העירובי הכלל (ח"ה סס) :
וגוהג איסור זה בכל מקום ובכל זמן ועובר עליו ושכב עם בתו
מאונסו כמודד ויש עדים נכון כשריפה - בלא עדים חייב כרת בשוגג
שייב טהאת קבועה - ואם שכב את בתו ומשולחו חייב שתי טהאות
אחת משום שבתו ואחת משום ערות אשה ובתה - שאין חייב ערות
אשה ובתה אלא כשאוה הראשונה שהרי כפי' כתב בן לא תקח בן
במקום הזהרה עליה בן במקום העונש - ולשון אקיסה משמע לן
לשון נשואין - ומפני כן אמרו ז"ל כי מדין התורה שאם חסד
אשה מותר היה לישא בתה - אלא שחכמים ז"ל גדרו גדר ואסרו
הדבר ואמרו עמי שאלף אשה אסור לישא אחת מן השבע נשים
קרובותיה הידיעות כל זמן שהזונה קיימת מתי שהזונה באה לבקר
אותן והוא מתיחד עמה ולבוגר מה יוכל לדי עברה שיכעול הערה
ולא עוד אפילו נטען על אשה הריוה לאישא אחת מקרובותיה עד
שתמות זאת שנטען עליה וע"ה ח"ה סס כנסה לוו שקרובה לאותה שזכתה
עמו אין מנריכין אותה להנאיח - ועוד אמרו ז"ל בענין זה שכל מי
שנטען על ערוה או שיא' לו שם רע עמה שלא ידור עמה פמכו אחד
ולא יראה לאותה השכונה - אנס אחיו או בנו או אחיו אשה או פתה
אותה הרי זו מותרת לו לישא אותה שלא נאסרו אלא דרך אישות ולא
החמירו ז"ל כ"ל בשפת גדר לאחר משום אונס על קרובה :

קצח

שלא לבוא על אחות אביו כדכ"ה

תגלה וכו' - כל בעינייה כמו אחות אב :

קצט

שלא לבוא על אחי האביו בדומה שאין הפרש בין שיהיה
אחי אביו מן האב או מן האם בין מן הנשואין או מן הזנות
שנאמר ערות אחי אביו לא תגלה ואחי אביו נקרא מכל מקום
ואע"פ שהבא על כל זכור חייב משום זאת וזכר לא תשכבגו' זה הלוא
הוא נוסף למי שבא יעל אחי אביו - שעל השוגג יתחייב עליו שתי
טהאות לאודכת על הזכור ולאו דכא על אחי אביו וכמו שאמרו גס כן
באביו - וכגמרא סנהדרין אמרו ז"ל הכא על אחי אביו חייב שנים
לדבריהם - וגוהג איסור זה בכל מקום ובכל זמן ועובר עליו
ושכב עם אחי אביו שניהם במקלים השוכב והנשכב אם שניהם מודין
ובעדים והתראה - ואם אין עדים שניהם בכרת - וכשוגג חייב
האחד שני טהאות כמו שאמרו שזכא על אחי אביו ששייב ט' טהאות :

והאחד טהאת אחד :

ר

שלא לבוא על אשת אחי האב וזאת נקראת בכתוב דודתו לפי
שהיא אשת דודו שנאמר אל אשתו לא תקרב דודתך היא -
ואברהם זו היא מכיון שנתארכה לדודו כלומר שנתקדשה לו ואין נדון
לומר אחר שגשאה לו וכין כחיו דודו ואפילו גרשה וכן אחר מיתתו -
בשרשי המנוה כתוב למעלה : בדיני המנוה מה שאמרו ז"ל -
שאחי אביו נקרא לענין איסור זה של אשתו כשהיא אחי אביו מנד אב
אבל אחי אביו מנד אב אינו באיסור זה של אשתו לא תקרב מדין תורה
אלא שחכמים גדרו גדר ואסרו אפילו אשת אחי אביו מנד אב כדי
להרחיקו הקבר שלא ליגע לאיסור תורה - וכן אסרו גס כן אשת
אחי אביו בין שהוא אחיה מנד אב לבד או מנד אב לבד ואע"פ שאשת
אחי אביו אינה אסורה כלל דברה תורה נעמי שאסרה התורה אשת אחי
אביו מנד אב שנקרא דודו וקיימה באיסור לגדר כל אחד מהאלו
הדומים לו : וגוהג איסור זה בכל מקום ובכל זמן ועובר עליו
ושכב את קרובתו בשוגג מביא טהאת קבועה כמו שידוע לנו כל שדדומ
שניהם בחק ואם שכב אותה אחרי מות דודו כמודד חייב כרת - ואם
יש עדים לוקה בשוגג מביא טהאת קבועה כמו שידוע לנו כל שדדומ
כרת כשגנתו טהאת ואם שכב אשת אחי אביו מנד אב או אשת אחי
אביו כן מנד אב או מנד אב כמודד מכיון איתו מכת מרדות בשוגג
פטור :

רא

שלא לבוא על אשת הבן שתהיה אשתו מן האירוסין וכל שקן מן
הנישואין בין כחיו ואפילו גרשה בין אחר מותו בכל ענין זה
נקראת אשת בנו ואסורה עליו שנאמר ערות בלתיך לא תגלה וכן
הדומה שהיו אפילו כן ממזר בנו הוא מכל מקום - אבל כן שפחה
וזכרית אין זה נקרא בנו משום דבר : שורש איסור העריות
כתבנו : בדיני המנוה מה שאמרו ז"ל לגדר זה בלתי בנו וכן
בלתי בן בנו עד סוף העולם ואמרו ג"כ בלתי בן בתו בלכד והטעם כעין
מה שאמרו למעלה לפי שהאיסור בה בכתוב בכל ז' גזירות בכל הכלות
הכלות מחמת הכן וגורו מחמת בתו בלכד ודי' לנו בכך ואלו נקראות
שניות : וגוהג איסור זה בכל מקום ובכל זמן ועובר עליו ושכב
את בלתי כמודד ויש עדים במקילה - ואם אין עדים בכרת - בשוגג
מביא טהאת קבועה : ואם שכב את בלתי בנו או בן בנו עד סוף
העולם

שכלמוד בו ומקום אחר כלמוד ממנו - ואמרנו לכתובא כריות
ג"ש אל תהי קלה בעיניך שהרי כתובא' ונוספי תורה היא ולא לנודה
הכתוב אלא כנוירה שיה - איתא הנה הכה איתא ומה ומה כלומר
שהשתי גזירות שוות אלו למדנו איסורה ומששטה וכמו שפירשונו -
וכתב הר"מ מהו"ל הטע אמרו"ל לא למדה הכתוב ולא אמרו ולא
למדנוה לפי שאלה העניינים כולם הם קבלה מהשליח ע"ה שפסק הפי'
אל הוקיטו ויה אמרו על זה גוף תורה והביאו לרבו"ל לכתוב דבר
זה העיקר הקבועו שאין כחשכון תרי"ג מלות אלא ניה שמפורש
שלא מודע"ג מדות וכבר סתר הרמב"ן ע"ה ענין זה בהצוות בדרות :
דיני המנוה בסוף הסדר נכתוב מקומן עם כל העירובי הכלל (ח"ה סס) :
וגוהג איסור זה בכל מקום ובכל זמן ועובר עליו ושכב עם בתו
מאונסו כמודד ויש עדים נכון כשריפה - בלא עדים חייב כרת בשוגג
שייב טהאת קבועה - ואם שכב את בתו ומשולחו חייב שתי טהאות
אחת משום שבתו ואחת משום ערות אשה ובתה - שאין חייב ערות
אשה ובתה אלא כשאוה הראשונה שהרי כפי' כתב בן לא תקח בן
במקום הזהרה עליה בן במקום העונש - ולשון אקיסה משמע לן
לשון נשואין - ומפני כן אמרו ז"ל כי מדין התורה שאם חסד
אשה מותר היה לישא בתה - אלא שחכמים ז"ל גדרו גדר ואסרו
הדבר ואמרו עמי שאלף אשה אסור לישא אחת מן השבע נשים
קרובותיה הידיעות כל זמן שהזונה קיימת מתי שהזונה באה לבקר
אותן והוא מתיחד עמה ולבוגר מה יוכל לדי עברה שיכעול הערה
ולא עוד אפילו נטען על אשה הריוה לאישא אחת מקרובותיה עד
שתמות זאת שנטען עליה וע"ה ח"ה סס כנסה לוו שקרובה לאותה שזכתה
עמו אין מנריכין אותה להנאיח - ועוד אמרו ז"ל בענין זה שכל מי
שנטען על ערוה או שיא' לו שם רע עמה שלא ידור עמה פמכו אחד
ולא יראה לאותה השכונה - אנס אחיו או בנו או אחיו אשה או פתה
אותה הרי זו מותרת לו לישא אותה שלא נאסרו אלא דרך אישות ולא
החמירו ז"ל כ"ל בשפת גדר לאחר משום אונס על קרובה :

קצו

שלא לבוא על אחות אביו כדכ"ה

תגלה וכו' - כל בעינייה כמו אחות אב :

קצז

שלא לבוא על אחי האביו בדומה שאין הפרש בין שיהיה
אחי אביו מן האב או מן האם בין מן הנשואין או מן הזנות
שנאמר ערות אחי אביו לא תגלה ואחי אביו נקרא מכל מקום
ואע"פ שהבא על כל זכור חייב משום זאת וזכר לא תשכבגו' זה הלוא
הוא נוסף למי שבא יעל אחי אביו - שעל השוגג יתחייב עליו שתי
טהאות לאודכת על הזכור ולאו דכא על אחי אביו וכמו שאמרו גס כן
באביו - וכגמרא סנהדרין אמרו ז"ל הכא על אחי אביו חייב שנים
לדבריהם - וגוהג איסור זה בכל מקום ובכל זמן ועובר עליו
ושכב עם אחי אביו שניהם במקלים השוכב והנשכב אם שניהם מודין
ובעדים והתראה - ואם אין עדים שניהם בכרת - וכשוגג חייב
האחד שני טהאות כמו שאמרו שזכא על אחי אביו ששייב ט' טהאות :

והאחד טהאת אחד :

קצח

שלא לבוא על אחי האביו בדומה שאין הפרש בין שיהיה
אחי אביו מן האב או מן האם בין מן הנשואין או מן הזנות
שנאמר ערות אחי אביו לא תגלה ואחי אביו נקרא מכל מקום
ואע"פ שהבא על כל זכור חייב משום זאת וזכר לא תשכבגו' זה הלוא
הוא נוסף למי שבא יעל אחי אביו - שעל השוגג יתחייב עליו שתי
טהאות לאודכת על הזכור ולאו דכא על אחי אביו וכמו שאמרו גס כן
באביו - וכגמרא סנהדרין אמרו ז"ל הכא על אחי אביו חייב שנים
לדבריהם - וגוהג איסור זה בכל מקום ובכל זמן ועובר עליו
ושכב עם אחי אביו שניהם במקלים השוכב והנשכב אם שניהם מודין
ובעדים והתראה - ואם אין עדים שניהם בכרת - וכשוגג חייב
האחד שני טהאות כמו שאמרו שזכא על אחי אביו ששייב ט' טהאות :

קצט

שלא לבוא על אחי האביו בדומה שאין הפרש בין שיהיה
אחי אביו מן האב או מן האם בין מן הנשואין או מן הזנות
שנאמר ערות אחי אביו לא תגלה ואחי אביו נקרא מכל מקום
ואע"פ שהבא על כל זכור חייב משום זאת וזכר לא תשכבגו' זה הלוא
הוא נוסף למי שבא יעל אחי אביו - שעל השוגג יתחייב עליו שתי
טהאות לאודכת על הזכור ולאו דכא על אחי אביו וכמו שאמרו גס כן
באביו - וכגמרא סנהדרין אמרו ז"ל הכא על אחי אביו חייב שנים
לדבריהם - וגוהג איסור זה בכל מקום ובכל זמן ועובר עליו
ושכב עם אחי אביו שניהם במקלים השוכב והנשכב אם שניהם מודין
ובעדים והתראה - ואם אין עדים שניהם בכרת - וכשוגג חייב
האחד שני טהאות כמו שאמרו שזכא על אחי אביו ששייב ט' טהאות :

קצ

שלא לבוא על אחי האביו בדומה שאין הפרש בין שיהיה
אחי אביו מן האב או מן האם בין מן הנשואין או מן הזנות
שנאמר ערות אחי אביו לא תגלה ואחי אביו נקרא מכל מקום
ואע"פ שהבא על כל זכור חייב משום זאת וזכר לא תשכבגו' זה הלוא
הוא נוסף למי שבא יעל אחי אביו - שעל השוגג יתחייב עליו שתי
טהאות לאודכת על הזכור ולאו דכא על אחי אביו וכמו שאמרו גס כן
באביו - וכגמרא סנהדרין אמרו ז"ל הכא על אחי אביו חייב שנים
לדבריהם - וגוהג איסור זה בכל מקום ובכל זמן ועובר עליו
ושכב עם אחי אביו שניהם במקלים השוכב והנשכב אם שניהם מודין
ובעדים והתראה - ואם אין עדים שניהם בכרת - וכשוגג חייב
האחד שני טהאות כמו שאמרו שזכא על אחי אביו ששייב ט' טהאות :

קצ

שלא לבוא על אחי האביו בדומה שאין הפרש בין שיהיה
אחי אביו מן האב או מן האם בין מן הנשואין או מן הזנות
שנאמר ערות אחי אביו לא תגלה ואחי אביו נקרא מכל מקום
ואע"פ שהבא על כל זכור חייב משום זאת וזכר לא תשכבגו' זה הלוא
הוא נוסף למי שבא יעל אחי אביו - שעל השוגג יתחייב עליו שתי
טהאות לאודכת על הזכור ולאו דכא על אחי אביו וכמו שאמרו גס כן
באביו - וכגמרא סנהדרין אמרו ז"ל הכא על אחי אביו חייב שנים
לדבריהם - וגוהג איסור זה בכל מקום ובכל זמן ועובר עליו
ושכב עם אחי אביו שניהם במקלים השוכב והנשכב אם שניהם מודין
ובעדים והתראה - ואם אין עדים שניהם בכרת - וכשוגג חייב
האחד שני טהאות כמו שאמרו שזכא על אחי אביו ששייב ט' טהאות :

שכלמוד בו ומקום אחר כלמוד ממנו - ואמרנו לכתובא כריות
ג"ש אל תהי קלה בעיניך שהרי כתובא' ונוספי תורה היא ולא לנודה
הכתוב אלא כנוירה שיה - איתא הנה הכה איתא ומה ומה כלומר
שהשתי גזירות שוות אלו למדנו איסורה ומששטה וכמו שפירשונו -
וכתב הר"מ מהו"ל הטע אמרו"ל לא למדה הכתוב ולא אמרו ולא
למדנוה לפי שאלה העניינים כולם הם קבלה מהשליח ע"ה שפסק הפי'
אל הוקיטו ויה אמרו על זה גוף תורה והביאו לרבו"ל לכתוב דבר
זה העיקר הקבועו שאין כחשכון תרי"ג מלות אלא ניה שמפורש
שלא מודע"ג מדות וכבר סתר הרמב"ן ע"ה ענין זה בהצוות בדרות :
דיני המנוה בסוף הסדר נכתוב מקומן עם כל העירובי הכלל (ח"ה סס) :
וגוהג איסור זה בכל מקום ובכל זמן ועובר עליו ושכב עם בתו
מאונסו כמודד ויש עדים נכון כשריפה - בלא עדים חייב כרת בשוגג
שייב טהאת קבועה - ואם שכב את בתו ומשולחו חייב שתי טהאות
אחת משום שבתו ואחת משום ערות אשה ובתה - שאין חייב ערות
אשה ובתה אלא כשאוה הראשונה שהרי כפי' כתב בן לא תקח בן
במקום הזהרה עליה בן במקום העונש - ולשון אקיסה משמע לן
לשון נשואין - ומפני כן אמרו ז"ל כי מדין התורה שאם חסד
אשה מותר היה לישא בתה - אלא שחכמים ז"ל גדרו גדר ואסרו
הדבר ואמרו עמי שאלף אשה אסור לישא אחת מן השבע נשים
קרובותיה הידיעות כל זמן שהזונה קיימת מתי שהזונה באה לבקר
אותן והוא מתיחד עמה ולבוגר מה יוכל לדי עברה שיכעול הערה
ולא עוד אפילו נטען על אשה הריוה לאישא אחת מקרובותיה עד
שתמות זאת שנטען עליה וע"ה ח"ה סס כנסה לוו שקרובה לאותה שזכתה
עמו אין מנריכין אותה להנאיח - ועוד אמרו ז"ל בענין זה שכל מי
שנטען על ערוה או שיא' לו שם רע עמה שלא ידור עמה פמכו אחד
ולא יראה לאותה השכונה - אנס אחיו או בנו או אחיו אשה או פתה
אותה הרי זו מותרת לו לישא אותה שלא נאסרו אלא דרך אישות ולא
החמירו ז"ל כ"ל בשפת גדר לאחר משום אונס על קרובה :

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת אחרי מות

העולם או כלת בתו וכן איתו וכתב מרדכי :

רב שלא לבוא על אשת אחיו שנאמר ערות אשת אחיך לא הגלה . ואחד אחיו נאסר לבד אומתו וכו' מן הגשאלין בין מן הזנות אשתו ערוה עליו שאחיו קרא וכל מקום . ומכיון שאירסה בקראת אשת אח ואסורה וכל שכן אחר שנשא וכו' בחיי אחיו בין אחר מותו היא אסורה עליו נשוא אשת אח חן מאשת אח שלא הניח בן שהתורה אזהרה עליו כפיירוש שיטתה האח ואשת היא מנות יבוס כמו שנפרש בע"ה : ונהוג איסור זה בכל מקום ובכל זמן ועובר עליה ושכח את אשת אחיו חייב כרת אם מויד ואם סגג חייב לשלם חטאת קבוע . וזה יסוד אחר מות אחיו ונשאלו לוכיטם או אחר שנרשה שאלו בחייו כעוד תחתיו ידוע הוא שדן השוכח את אשת אחיו מיתתו בחק . ואין באיסור אשת אח מקום לאיסור מניית :

רג שלא לנלות ערות אשה וכתב שאמר ערות אשה ובהה לא הגלה ובא הפירוש שאין החיוב אלא כגון שנשא האחת תחלה ואחר כך שכח על השנייה הוא מתחייב אבל אם לא נשא אחת ונהג לא יתחייב עליהן לפי שכתוב בהן לשון קיחה דמשמע על ידי נישואין דהכי משמע לן לשון קיחה בכל מקום לשון נישואין :

ונהוג איסור זה בכל מקום ובכל זמן ועובר עליה ושכח את אשה ואת בתה שניהם נשרפין הוא ואותה שמכח אחרונה שאין לראשונה חטא שהרי בהיתר נשאה ואם בא על השנייה אחר מיתת אשתו הראשונה הרי אלו בכרת ואין בה מיתת ב"ד שנאמר במקום אחר בסדר קדושים תהיו באש ישרפו איתו ואתה . ופי' רבי אליעזר בסנהדרין עושה ישרפו איתו ואחת מהן דהיינו האחרונה כמו שאמרנו ודוקא כשתייהן קיימות שכן בא הפי' . אבל כשאין שתייהן קיימות אין שם שריפה אלא שם בחיוב כרת במויד וכמוג' מביא חטאת קבועה : ור' עקיבא נפרש שם איתו ושתייהן וכגון שנשא השנייה באיסור ונולד זה כשנשא הבת ואמה ואם אמה ושם מתבאר במילי פליגי :

רד שלא לנלות ערות אשה וכתב בכה . וכבר אמרנו שאיסור זה הוא לעולם כנשואי הראשונה שנאמר את בנה לא תקח וגו' : מדיני הענין מה שאסרו ז"ל לגדר זה בת כן בנה והיא מכלל השניות כמו שאמרנו שכל שאיסורה מוכרי סופרי' תקרא שנייה . וכן אמרו אם אבי אשתו בלכד : ונהוג איסור זה בכל מקום ובכל זמן ועובר עליה ושכח אשה וכתב בנה כנשואי הראשונה שניהם נשרפים בחיי הראשונה . ואם מיתה הראשונה שניהם בכרת במויד . כמוג' מביאים חטאת קבועה ואם שכח את השנייה לוקה וכתב מרדכי נדרבנן :

רה שלא לנלות ערו' אשה וכתב בתה וכבר אמרנו שאיסור זה בנישואין מהראשון' שנאמר ואת בת בהה לא תקח וכו' . ולשון קיחה משמע לן לשון נישואין : מדיני הענין מה שאסרו ז"ל לגדר זה בת בתה בלכד . כלל הענין של איסור אשה ובהה וכתב בנה וכתב בתה כי התורה תאסור לאדם מלישא שש קרובות של אשתו מלבד האחות שלם לנולדה דהיינו אמה ושתי וקנותיה ושלא למטה דהיינו בתה וכתב בתה וכתב בנה . וחכמים הוסיפו עליהן גם כן לגדר שש אחרות ארבע לנולדה ושתי' למטה כי כן איות הענין להיות בהכרח כי שתי הזקנות גודרות ארבע אחרות לגדר להן : אבל בת בנה וכתב בתה היא אכשר להו לגדור אלא שתי' כוונתן והאם והבת אין להוסיף עליהן לגדר שהרי יש נשים אסורות מן התורה למטה ולמעלה עיין בדבר כי כן הוא בהכרח : ונהוגת בכל מקום ובכל זמן ועובר עליה ושכח אשה וכתב בתה שניהם נשרפים בחיי

הראשונה ואם מיתה הראשונה שניהם בכרת במויד . וכמוג' מביאין חטאת קבועה ואם שכח את השניות מלקיף אותן וכתב מרדכי :

רו שלא לבוא על שתי אחיות כלומר שלא ישא אדם שתי אחיות ביחד ולא אפילו זו אחר זו בחיי הראשונה ואפילו גרשה לראשונה שנאמר ואשה אל אחותה לא תקח לצרור . לשון גרשה כדי שלא תעשה האחת גרה לחברתה בחיים . בא ולמד שאפילו גרשה לראשונה לא ישא אחותה זו או לשון בחיים כלומר כל זמן שהיא בחיים אבל אחר מות האחת אין ספק שיותר לישא האחרת והיינו מה שאמר הכתוב בחיים . וכן השוכח דרך זנות עם האחות אחר שנשא הראשונה או קידשה גם כן בכלל האיסור כי כנשואי הראשונה הקפידה תורה : משרשי ענין העריות כתבנו למעלה מה שידענו ועוד לבי אמר לי בענין זה שאסור הכתוב לישא שתי אחיות כי ארון השלום יחמקו בשלום כל בריותיו וכל שכן אותן בריות שהטבע והשכל מחייבין להיות שלום שניהם ולא קטטה ותיחרות בין תמיד כל היום : דיני הנלוכה מה שפירשו ז"ל שחיות אשתו כקראת בין אחותה מחמת בין אחותה מאביה בין מן הנשואין בין מן הזנות . ופירשו גם כן שהאיסור יכול מוכין שיקדשה וכדמשמע לן לשון קיחה בלשון לעולם כמו שאמרנו ומה שאסרו ז"ל לגדר איסור זה איתו וקוקתו . פירוש וקוקתו כגון מי שהיה לו אח ומת ולא הניח בנים שהוא חייב לישא אשתו מן התורה או לחלוץ לה כמו שבא הנוסע בכתוב בפירוש ואת האשה שהיא וקוקה לאח כלומר שהיא כרשות האל לישא אותה אם ירצה (כי מן השמים הקיבו לו) תקרא וקוקתו . ואסרו ז"ל מלישא אחותה מוכין שהיא וקוקה אלו ואף על פי שלא קידשה ולא עשה בה שום ענין וכן אמרו עליו גם כן לגדר זה אחות גרושתו כמו שפירשו וגם כן אמרו אחות חלוצתו שהחליצה כעין גט הוא ומכל מקום איסור אחות חלוצתו ואפילו אחות וקוקתו קיימת לן אליבא דהלכותא דמדרבנן הוא כי מן התורה לא אסרה כי אם אחות נשואתו או ארוסתו אבל הקוקה לו אפי' שמן השמים הקיבו לה אין אחותה בכלל איסור תורה אלא שזה ז"ל אסרה לו . שלא ליגע באיסורא דאורייתא וממני שאיסור זה הוא מדרבנים כמו שאמרנו הקלו בענין קצת לבעמים עד שאמרו ז"ל כי אחד מן היסודין שקדש אחות יבמות ואמרנו המתן אל תגרסנה ואל תשאנה עד שייבם אחיך אורייתא לבימה או הזקוקה לכולם חלץ לה אחיו או יבמה או שמתה היבמה הרי זה יבמות ארוסתו . אבל אם מתו האחים כולם מנולד את ארוסתו בגט ויבמתו בחליצה . ואם מתה ארוסתו בין שמתה קודם מיתת האחים בין שמתה לאחר מיתתם חורה היבמה להיתרה רוצה חולץ רוצה מייבם . וכמוצא ייבם נכתוב עוד נעט בעניינים אלה כמוהגנו בע"ה שאין כאן מקומו : ונהוגת אזהרה זו לכל מקום ובכל זמן . ועובר עליה ושכח עם האחות בין על ידי נישואין בין דרך זנות בחיי הראשונה במויד חייב כרת . ואם עדים והתראה לוקה . כמוג' מביא חטאת קבועה . ואם שכח עם אחות וקוקתו או אחות חלוצתו לוקה וכתב מרדכי דרבנן . ומכל מקום אין אשתו דהיינו האחות שנשא לראשונה אסורה עליו וממני נישואי שנייה או נופני שזכתה אלא אשתו ונותרת לו וזאת השנית תלך לה ואפילו נשאה על ידי חופה וקידושין אינה לריבם ממונג'ט שאין קידושין תופשין בעריות להצריך גט אבל מכל מקום מיתחייב העושה בהן נעשה הקדושין שהתורה אמרה לא תקח ומשמע לשון קדושין ואף על גב דאם עבר ולקח כלומר שקדש לא עשה ליה כלומר שאינה לוקחתו לשום דבר ואינה לריבם ממונג'ט מכל מקום כתחייב בכך כמו שאמרנו . וזה הדין אינו באחיו בלכד אלא אף בכל שאר העריות הוא שם כשאל בחוקת היתר ונמלאו עריות שאין לריבות גטין הטעם שאמרנו שאין קדושין תופשין בעריות

בעריות וכן אם נשא או עבר ונשא עם אחת מן השש נשים שאמרו
 לנועלה שכן עריות עליו מן התורה נחמית אשתו חין אוסרוה אשתו
 עליו אלא ילכו לכן כלל גט ותשאר אשתו מותרת לו כמו שאמרונו
 זולתי בחלות ארוסתו שהחמירו חכמים ואסרו אף הראשונה מפני
 השנייה שאמרו ז"ל שאם אירס אדם אשה כלומר שקדשה ואחר כך
 נשא אחותה שמתיהן אסורות עליו ונריכות ממנו גט . ומפני מה
 אמרו וכן ולא אמרו שישא הראשונה והשנייה תלך לה כלל גט כמו
 שכתוב למעלה לפי שהחכמים שאלו יאמרו הכריות אחד שלא
 היה לו כראשונה אלא קדושין בלבד כי בחותן קדושין היה שום תנאי
 ועל כן נשא אשה ובדן נשא ולפיכך הצריכו לו גט מפני זה החשש
 שיאמרו ביהלכה לאסור גם כן ארוסתו הראשונה כדי שלא יאמרו
 הכריות נשא אחות גרוסתו :

רז שלא לבוא על אשה בעת שהיא גידה הנאמר ואל אשה בגדרת
 טוומתה לא תקרב . ומן נידותה נמשך שבעה ימים בדכתיב
 שבעת ימים תהיה כדלתה ובין שבתה פעם אחת כהן או שופעת כל
 השבעה גידה היא וכל זמן שלא תטבול אף אחר השבעה היא גידה
 לעולם כי בימים וטבילה תלה הכתוב שנאמר בטמאים ורחצו במים
 ואמרו ז"ל בנין אב לכל טומא שאם טוומתה עד שיטבול וכן ג"כ דרשו
 ז"ל תהיה כדלתה תהא כנידתה עד שבתא במים . וענין הנידות הוא
 כיום נכשים ענין שיוכרם דם מזה דרך ערומן ככל חדש וחדש שני ימים
 או שלשה או יותר עד ז' והוא הכתוב דבין טוומתה מונחה יום אחד
 לבד או אפילו לכל הז' והוא הדיון שום בהם שאם זכה כל שבעה ונסמך
 מבעוד יום ששביעי טובלת לערב שהיא ליל שמחרתה יום שמיני
 וטהורה . וכן לא אם זכה דם אלא יום אחד מכל השבעה ואפילו דם
 טיפה כחדל נזופה ז' ימים ולערב שהיא ליל שמיני טובלת וטהרה
 בלילה בושרשי הכידיס כתבתי בפרשת זאת תהיה על ענין זכה
 מזה שידעתי וכלל הענין כיה"ט ירחיק מעונן אשר בחר כל טומאה
 וכל לכלוך וכל נזוג גם כן אחרתי מס מזה היה הענין לפי הדומה
 שהחליאם ז"ל נכשים בחוליה . מדיני הפלוג מזה שאמרו ז"ל
 שהאשה נטמאה בגידה ואפילו ביום לידתה וזה שאין הדיון כזכה
 שאין האשה נטמאה בזכה עד עשרה ימים ודבר זה נפי השנועיה וכל
 הנשים בכלל איסור זה ואפילו שפחות כלומר שפחות כעניות וכוון
 שהן בכלל עצות הרי הן כישראליות לענין זה . אבל הנשים של
 אומות העולם מן התורה אינן בכלל איסור נידות וזיבת לא נזכר
 שגזרו עליהן בין בזכרים בין בנקבות שהיו זכרים לכל דבריהם וזהו
 שאמרו בגמרא שפכה על כותיות חייב עליה משום זונה ולוקה עליה . וזה
 שפחה גויה זונה . וזה החיוב אינו אלא נזכר בה איש ישראל אבל
 באיש כהן חייב עליה מדאורייתא משום זונה ולוקה עליה . וזה
 שאמרו ז"ל גם כן שמונה מראות דמים הן שנטמאה התורה ושאר
 מראות הדמים שהורים . והענין הוא לפי שהחכמים ידעו שבחנותן
 שכל דם שאינו מאותן חמשה מראות אינו בא מתקום טמא כי תקום
 ידוע באשה שהם הכא מונח בלבד טמא הוא הפקרה נקור וכלשון
 חכמים קרוי חדר וכוונתם היו בקיאים בכל חמשה והיו הנשים מראות
 דמן לחכמים ונטהרין אותן או נטמאין לפי מה שהן וכוונתן הימים
 היו כל הנשים מנהגת כדיון תורה לנידות ולזיכות שהיכה היתה יושבת
 ז' ימים נקיים . והנה טובלת בליל שמיני ואפילו שופעת כל שבעה
 זכיון ששק הדם שביעי מבעוד יום . ומשרבו הגרות נתעטעט
 לבס של חכמים יודעי התורה ולא רצו לשמוך לדעתן לדון מראות
 הדמים כלל . ולפיכך עכשו בזמן הזה כל שיש בו מראה אדמומיות
 כלל או מראה שחרות בין שהוא עמוק הרבה או כזה כלומר שאינו
 עמוק טמא . אבל הידוק והלבן אי"פ שהוא עבה כמורס הריזה

טהור נאמנת האשה לומר כערה זה רחמי ואבדתי וואם אמרה
 ירוק או לבן היו מטהרין לה . וכשאל רבי ודאה שנתעטעה החכמה
 בעולם ואין החכמים בקיאים במראות הדמים וכו' הנשים היו מוגין
 בדיון תורה שהיו מונות ימי נדה לנדה וימי זיבה לזיבה חשש לדבר
 טמא לפעמים תראה האשה דם שהוא מן התורה טהור ומפני שלא
 תוכלה חכם שיכיר כותמו של מן הספק ונתעטע עליו . ואם אלה
 מנהיגה בדיון תורה הרי שתהיה מונח חלופו היום שנתחילה לראות
 שבעה ימים וכליל שמיני אי"פ ששפעה כל שבעה אם פסקה ביום
 שביעי טובלת לערב כמו שאמרונו למעלה ונמלא לפעמים שחיים
 עליה לדי איסור כרת כי יש לחוש טמא כל דם שראתה כל שמיני
 הוא טהור ושל יום השביעי היה טמא והיא התחילה למונת שבעה ימי
 נידות טוים ראשון שראתה והיתה לה להתחיל ולמונתם טוים שביעי
 צי הוא התחלת נידותה שהיא דם טמא ועל ידי טעוה זה באה לטעוה
 הדבש פעמים מודה לזכה וזוהה לנידה שיהא סבורה להיות בימי
 נידות ומהא בימי זיבות . לפיכך עמד רבי ותיקן שכל אשה שראתה
 יוסתחד תשש ששה ימים נקיים . וכן אם ראתה שמי ימים תשש גם
 כן ששה נקיים . שכל זמן שאינו רואה יותר משני ימים כשהיא יושבת
 עליהן ששה ימים נקיים תן כהן מקום ספק מעתה שאם חותן הימים
 שנייה כי ינידה הם לשפך שבעה טהורה היא . ואם שנייה בימי
 זיבה הם לא היתה צריכה אלא יום אחד ואפילו הראשון בימי זיבה
 והשני בימי נידה אין בכך כלום שהרי היא יושבת אחר ענין ששה נקיים
 עולים לימי זיבה . ואם ראתה שלשה ימים תיקן הוא שהיא יושבת
 ז' נקיים ומפני שיש לחוש שכל השלשה בימי זיבה היא והרי היא זכה
 גדולה שצריכה ליש ז' נקיים מדיון תורה זאת היתה תקנתו של רבי .
 ועם תקנה זו הוסיפו עוד כנות ישראל והחמירו על עצמן שאפילו
 מראות דם טפה כחדל כלומר אפי' כראייה אחת יהיו יושבות שבעה
 נקיים שלא ירצה לחלק בין רואה יום אחד או שנים לרואה שלשה ימים .
 ואין ענין החומרא שהחמירו הם נעשו דם מונע כחדל ימים . כי
 מדיון תורה אין חילוק לענין ימי נידות בין דם מונע לדם מרובה כי
 לעולם צריכה ליש ז' ימים דלופים כמו שאמרונו . אבל החומרא
 הוא שיש עצמן כזכות אפילו כראייה אחת וחומראו שפיקולו על
 עצמן היא מנוכרת בהרבה מקומות פגמא ונראה נותר כך
 שהחכמים ראו חומרתן טובה וצריכה והוצו לדבריהם נמלא שכל הנשים
 היום אפילו כראייה אחת דיון כזכות גדולות וצריכות לספור שבעה
 ימים נקיים . וכן כל אשה שמלאה כנס כמקום שראוי לחוש לו
 אי"פ שהחכמים נזכר כיוון התורה אין אשה נטמאה עד
 שתרגיש בעצמה דם טוומתה שנאמר דם זיבה זככה כבשרה כלומר
 שתרגיש אותו אי"פ ככר החמירו חכמים על הכתמים והצריכו
 ספירת שבעה עליהן והפסק טהרה ולפיכך אם מלאה כנס כשיגור
 החיסר לתקום שראוי לחוש לו צריכה ליש עליו גם כן שבעה נקיים .
 ומאיועתי האשה מונח שבעה ימים נקיים ממחרת יום שפסק הדם
 לגמרי . כיצד ראתה ב' ימים או ג' בודקת עצמה תדיר אם פסק
 הדם ביום שני או ביום שלישי אפי' כשחרית אינה מונח שבעה מאותו
 יום שפסק הדם כי אלא למחר ובודקת עצמה פעם אחרת וניתחלת
 לספור ז' מאותו היום כד"א שראתה ב' או ג' ימים או עוד אבל אם לא
 ראתה אלא יום אחד אי"פ שאותו היום בדקה עצמה ושפיקה
 כערה אינה מונח מיום המחרת שוקת היום הראשון כולו טמא
 והחוק נענין פתוח כל אותו היום וחוששין שיהא דמיה חזרו לה לחחר
 בדקתה ומפעה כל הלילה ואין יום שני זה לראייתם מן המנין ואפילו
 בדקה עצמה מבערב חוששין שיהא עם סילוק ידיה ראתה אלא אם כן
 היו ידיה טון עיניה כל בין השמשית כלומר שבדקה עצמה והניחה

גם נעבדו
 ידות :
 אדם שתי
 וקה ואפילו
 לצרור .
 כל ולקד
 תור כל זמן
 האחרת
 חות אחר
 הראשונה
 נועלה ויה
 יחיות כי
 שטעטע
 תמיד כל
 בין אחות
 ופירשונם
 מה האשה
 ויקוקתו .
 הבה חייב
 שפירוש
 אשה אחת
 ואסרו ז"ל
 קידשה ולא
 ירשתו כמו
 הוא ומכל
 לן אפילו
 ת נשאתו
 בין אחות
 באיסור
 קלו בענין
 ונת ימותו
 או ימותו
 כמה הרי
 ת ארוסתו
 דם נותת
 זונה חולץ
 ימים אלה
 לכל מקום
 מן בין דרך
 אה לוקה .
 ואלו אחות
 ותו דהינו
 בני שנתה
 לדי חופה
 לה הצריכן
 שהתורה
 קח כלומר
 צריכה
 וינו בחחו
 גר ונמלאו
 מן תושפין

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת קדושים

כוא

עכ"ל או של ישראל אינן אחריו עד שיתנוססו בהן לפ"א . והעושה
ע"א שהיה לוקח שכרו מותר אפילו עשה לעב"ס שהיה אסורה
משגמרה אפי' קודם שתעבד נ"מ אינה אסורה עד שתגמור ואין
בה שום פרוטה . ויותר רובי פרטים בנסכת ע"א ("ד"ס" קמ"א)
וגוהגת איסורה ככ"מ וכל זמן שזכרים ונקבות ועובר ועשה ע"א
לזולתו בין עשה לעב"ס או לישראל לוקח מלקות אחד ואם עשה
לעצמו לוקח שתי מלקות כמו שאמרנו . ושניהם משום העשייה לבד
לכוננת עבודה ואפי' שלא עבדה :

רסו שלא לאכול נותר והוא מה שנשאר מכשר הקדשים מקרבן
שקרב במזותו אחר זמנו הראוי לאוכלו של בני ישראל לא
יאכל כי קדש הם וכל הפי' על זה כל שנקדש פסול ליתן לא תעשה
על אכילתו זה ירמוז הכתוב באומרו כי קדש הם . זה הנסתר שהוא
הוא כולל כל מה שנפסל מן הקדשים ואין לנו ללמוד בכך שנחשב
הפיגול והנותר ללאו אחד כי שני שמות הם וכמו שכתבתי למעלה
באיסור הפיגול בסדר זה במזות קמ"ה ומצינו שבאו בהם שני כתובים
לגבי העונש דכתיב הפיגול בסדר זה ואם האכל יאכל וכו' וכתב
בתורה והנפש האוכלת עונש תשא . ונשיאות עון זה הוא כרת כמו
שנלמד בגזירה שזה מותר . וכתב הכ"ז גבי נותר והנותר ביום
השלישי פיגול הוא לא יזרה ואכליו עונשו יאכל כרת קדש ה' חלל
ונכרתה וגו' . ועל כן אפי' שאזרת שניהם מוקרא אחד לא נמנע
מפני כן לחשב שני לאוין . וכן אמרו במעלה הפיגול והנותר אין
מזטרפין זה עם זה מפני שהן שני שמות וכו' . כמו שזכרנו שם שיש
דברים שאין מזטרפין בהן ויש שמזטרפין בהן : משרשי המצוה
כתבתי באיסור פיגול מה שידעתי : מדיני המצוה מה שאמרנו
ז"ל אכל מן העור או מן המרק או מן האלל או מן המזרה או מן
הגידים ומן הטלפים ומן הנמרים מן החוטם ומיני העוף מן הנזפה
אינו חייב כרת . וכן כדס' אין חייב בה משום נותר . וכן בלכות
הקטרת והעצים וכמו שכתבנו בפירוש . אכל מן השליל או מן
השליח חייב כרת . וכן מה שאמרנו בקדשי עב"ס כלומר נדרים
ונדרות שנקבלין מהם אין בהם משום נותר ופיגול . ויותר פרטי
איסור הנותר וגם הפיגול יתבאר בהרבה מקומות ומסדר קדשים
(הלכות פסולי המוקדשין פ"א) : וגוהג איסור זה בזמן הכית
בזכרים ונקבות ועובר עליה ואכל כוונת מותר חייב כרת בשוגג
חייב להביא תחלת קטובה . וכן הדן אם אכל כוונת נותר ופיגול
שיחד דלענין אכילה מזטרפים הם :

רסו להניח הפאה מן התבואה . שג' ובקצוריהם וגו' לעני
ולגר תעזוב אותם . אחר שזכר לא תכלה פאת שדך ופירוש
גר זה הוא גר דרך וכן כל גר האמור בנותנות עניים שהרי כתב
במעשר עני לגר ליתום ולאלמנה וזו ודאי גר דרך הוא מן הסתם
שעדין בעדו והוא דרך לכל ונותנות עניים . ואפי' אמרו ז"ל
שאין מוכנין אותן מועני גוים מפני דרכי שלום . וענין הפאה הוא
שיניח האדם בשת שיקצור תבואתו מועט מן התבואה מעט בקצה
השדה ואין לשאר זה שיעור מן התורה אבל חכמים כתבו שיעור לדבר
והוא חלק אחד מששים : משרשי המצוה ביה"ש"י רצה להיות
עמו אשר כשר מיעוטרים בכל מדה טובה ויקרה ושיהיה להם נפש
ברכה ורוח נדיבה וכשר כתבתי כי מתוך הפעולות תתפעל הנפש
ותהיה טובה ותחול ברכת הש"י בה ואין ספק כי בהותר האדם חלק
אחד מפרותיו כשדהו ויפקירם שיהנו בו הגריכים תראה בנפשו
שזכר רצון ורוח נכון ומבורך וכי הש"י השביעו טובו וגם נפשו בטוב
תלך והמאסף הכל א הכית ולא ישאר אחריו ברכה שיהנו בו האכילים
אשר ראו השדה בקמותיה ויתאוו תאוה אליה למלא נפשם בה כי

רין שלא לקצור כל הזרוע אבל יעזוב ממנו שארית לעניים בקצה
השדה שנאמר לא תכלה פאת שדך בקצרך וזה הלואי ניתק
לעשה שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם וכו' כלומר שאם עבר וקצר
בכל השדה שיתן לעניים מן הקציר שיעור פיאה והוא חלק אחד
מששים מדרבנן שיתייבטו כן אכל מן התורה אין לה שיעור . כדתנן
אלו דברים שאין להם שיעור הפיאה והבכורים וכו' :

ריו משרשי המצוה ודיניה כל עניינה כתבת למעלה במזות רט"ו שנסדר
זה מה שידעתי בה :

ריו לעזוב הלקט לעניים והוא מה שנתל מתוך המגל כשעת
קצירה או מתוך היד כשעת תלישה שנאמר בלקט לעני ולגר
תעזב

עכ"ל או של ישראל אינן אחריו עד שיתנוססו בהן לפ"א . והעושה
ע"א שהיה לוקח שכרו מותר אפילו עשה לעב"ס שהיה אסורה
משגמרה אפי' קודם שתעבד נ"מ אינה אסורה עד שתגמור ואין
בה שום פרוטה . ויותר רובי פרטים בנסכת ע"א ("ד"ס" קמ"א)
וגוהגת איסורה ככ"מ וכל זמן שזכרים ונקבות ועובר ועשה ע"א
לזולתו בין עשה לעב"ס או לישראל לוקח מלקות אחד ואם עשה
לעצמו לוקח שתי מלקות כמו שאמרנו . ושניהם משום העשייה לבד
לכוננת עבודה ואפי' שלא עבדה :

רסו שלא לאכול נותר והוא מה שנשאר מכשר הקדשים מקרבן
שקרב במזותו אחר זמנו הראוי לאוכלו של בני ישראל לא
יאכל כי קדש הם וכל הפי' על זה כל שנקדש פסול ליתן לא תעשה
על אכילתו זה ירמוז הכתוב באומרו כי קדש הם . זה הנסתר שהוא
הוא כולל כל מה שנפסל מן הקדשים ואין לנו ללמוד בכך שנחשב
הפיגול והנותר ללאו אחד כי שני שמות הם וכמו שכתבתי למעלה
באיסור הפיגול בסדר זה במזות קמ"ה ומצינו שבאו בהם שני כתובים
לגבי העונש דכתיב הפיגול בסדר זה ואם האכל יאכל וכו' וכתב
בתורה והנפש האוכלת עונש תשא . ונשיאות עון זה הוא כרת כמו
שנלמד בגזירה שזה מותר . וכתב הכ"ז גבי נותר והנותר ביום
השלישי פיגול הוא לא יזרה ואכליו עונשו יאכל כרת קדש ה' חלל
ונכרתה וגו' . ועל כן אפי' שאזרת שניהם מוקרא אחד לא נמנע
מפני כן לחשב שני לאוין . וכן אמרו במעלה הפיגול והנותר אין
מזטרפין זה עם זה מפני שהן שני שמות וכו' . כמו שזכרנו שם שיש
דברים שאין מזטרפין בהן ויש שמזטרפין בהן : משרשי המצוה
כתבתי באיסור פיגול מה שידעתי : מדיני המצוה מה שאמרנו
ז"ל אכל מן העור או מן המרק או מן האלל או מן המזרה או מן
הגידים ומן הטלפים ומן הנמרים מן החוטם ומיני העוף מן הנזפה
אינו חייב כרת . וכן כדס' אין חייב בה משום נותר . וכן בלכות
הקטרת והעצים וכמו שכתבנו בפירוש . אכל מן השליל או מן
השליח חייב כרת . וכן מה שאמרנו בקדשי עב"ס כלומר נדרים
ונדרות שנקבלין מהם אין בהם משום נותר ופיגול . ויותר פרטי
איסור הנותר וגם הפיגול יתבאר בהרבה מקומות ומסדר קדשים
(הלכות פסולי המוקדשין פ"א) : וגוהג איסור זה בזמן הכית
בזכרים ונקבות ועובר עליה ואכל כוונת מותר חייב כרת בשוגג
חייב להביא תחלת קטובה . וכן הדן אם אכל כוונת נותר ופיגול
שיחד דלענין אכילה מזטרפים הם :

רסו להניח הפאה מן התבואה . שג' ובקצוריהם וגו' לעני
ולגר תעזוב אותם . אחר שזכר לא תכלה פאת שדך ופירוש
גר זה הוא גר דרך וכן כל גר האמור בנותנות עניים שהרי כתב
במעשר עני לגר ליתום ולאלמנה וזו ודאי גר דרך הוא מן הסתם
שעדין בעדו והוא דרך לכל ונותנות עניים . ואפי' אמרו ז"ל
שאין מוכנין אותן מועני גוים מפני דרכי שלום . וענין הפאה הוא
שיניח האדם בשת שיקצור תבואתו מועט מן התבואה מעט בקצה
השדה ואין לשאר זה שיעור מן התורה אבל חכמים כתבו שיעור לדבר
והוא חלק אחד מששים : משרשי המצוה ביה"ש"י רצה להיות
עמו אשר כשר מיעוטרים בכל מדה טובה ויקרה ושיהיה להם נפש
ברכה ורוח נדיבה וכשר כתבתי כי מתוך הפעולות תתפעל הנפש
ותהיה טובה ותחול ברכת הש"י בה ואין ספק כי בהותר האדם חלק
אחד מפרותיו כשדהו ויפקירם שיהנו בו הגריכים תראה בנפשו
שזכר רצון ורוח נכון ומבורך וכי הש"י השביעו טובו וגם נפשו בטוב
תלך והמאסף הכל א הכית ולא ישאר אחריו ברכה שיהנו בו האכילים
אשר ראו השדה בקמותיה ויתאוו תאוה אליה למלא נפשם בה כי

רין משרשי המצוה ודיניה כל עניינה כתבת למעלה במזות רט"ו שנסדר
זה מה שידעתי בה :

ריו לעזוב הלקט לעניים והוא מה שנתל מתוך המגל כשעת
קצירה או מתוך היד כשעת תלישה שנאמר בלקט לעני ולגר
תעזב

הבג' עושה
יחס ויונה
יב בכבוד
והזרוע
ואפילו על
תבואה
כל מקום
בטל עשה
על כבודו
ליו בראיית
אל הפנה
אחת עושה
ההרהר אחר
פלו יעשה
חיד כבודות
בה שיהיה
על ההסטה
ה לראותם
כן כדי שלא
וכבר דק
ו חכמים
ר אל תפנו
למעשתכם
אחר שנאמר
לומר שאם
ולתעסק
ימה וראית
אכל הכונה
עבדן וכמו
גוים האלה
ברדת לפי
וכל עניינה
ה מקומות
שבת ע"א
ר דבר מן
אחר דכתיב
ש לישראל
ת לו לאדם
מקום וכל
א עושה כה

העובד אוחם - משרשי המזוה כתבתי במזות המאה זה שידעתי :
כדיני המזוה כגון מה שאמרו ז"ל שכולת אחת או שתיים לקט שלש
אינה לקט - כלומר שאם נפלו ג' שבלים או יותר ביחד
מן הקוצר בלא אונס אבל הכהן קוצר בידו ונפל אין זה לקט - וספק
לקט לקט שנאמר עני ורש הנדיקו - נדק משלך ותן לו - ודין
תבואת המזולת בחורי הנזיל' ודין שכולת של לקט שנתערכה
בגדים - ויתר פרטיה מבוחרים במוסכת פאה ולענין באיזה מקום
נוהגות ומחייב בה ועונש העובר עליה הכל כמו בפאה :

רי"ט שלא לקחת שבלים הנפלים בשעת הקציר אבל נעזוב אותה
לעניים שנאמר ולקט קצירך לא תלקט - וזה ג' כיתות
לעשה כמו שביארנו בפאה וכל ענין מזה או גם כן מנואל לקמן
במזות רכ"א :

רכ להניח פאה בכרם ופאה זו של כרם הולאה הכתוב כלשון
עוללות כלומר שנלשנו ששחזיר כל העוללות בכרם לפיכך
וזהו דכתיב לעני ולגר המזוב אותם - אחר שזכר וברוך לא
תעולל זהו דעת הר"מ מ"ו כו"ל בעוללות הכרם שהם במקום פאה
שהוא חילנות - והרמב"ן ז"ל לא פירש כן וכלאו דכרמך לא תעולל
שהיא סדר זה אכתוב עיקר מחלקותם בארוכה - ועוד אבאר שם
פאה בכל חילנות ומין וכל ענין המזוה כמנהגי בע"ה :

רכא שלא לכולת כל פירות הכרם כעת הקציר אבל יניח מהם פאה
לעניים שנאמר וברוך לא תעולל וזהו פאת הכרם כן כתב
הרמב"ם ז"ל - ועוד אמרו כי יונה שכתוב לא תפאר אחריו בותים
יורה ג"כ על פאת הותים נקראים פירות ופאת הכרם עוללות
ומשניהם כלומר לכל החילנות - והרמב"ן ז"ל השיג עליו בזה ואמר
כי כולו טעות - ואמר כי לאו דכרמך מיוחד דוקא בכרם והוא ששניהם
כל הענבים הקטנים שאין להם כתף ונטף - פי' כתף פסיון זה על גבי
זה - כסף תלויות כולן ויורדות לפי זה העוללות הם הענבים הקטנים
המנואלים בכרמים לפעמים הנקרא בלעז גיט"ש וזה דבר נועט
בודאי לפי הכראה בכרמים שלנו וכן אמרו ז"ל אי זהו עוללות כל
שאין לו לא כתף ולא נטף - ומלבד חובו של עוללות יש עליו חוב
להניח פאה ובעת הכרם לא כל עליה כתוב מבוחר לא דוגמא אחריו
אחריו נותנים - וכדאמרי' במתרת חובין כפירוש ארבע מתנות שכרם
הפרט והעוללות השכחה והפאה - וגמר שם פאה בכרם מודכתי בה לא
לא תעולל אחריו - ואמר דכילוי אחריו או שכתב כלומר מה שישאר
אחריו דהיינו שכתב - ופאה גמרינן אחריו נותנים - דכתיב בוית
כי תחטב זיתך לא תפאר אחריו ותנא דבי רבי ישמעאל שלא תטול
תפארתו ממתנו דהיינו פאה - וילמוד הרמב"ן ז"ל פאה בכל
החילנות נותן שתיים הכתוב בה פאה כפירוש - ומכרם שלמדנוהו
מלשון אחריו - ואמר הוא ז"ל כי הרמב"ם ז"ל כתב הענין בתיוקן
בחיבור הגדול ומכלל מחלקותם זה אין לנו תוספת וגיורע בחשבון
הלאוין שאין המחלוקת אלא שהרמב"ם ז"ל יפרש לא תעולל לפאה -
והרמב"ן ז"ל מפרש אותו לעוללות ממש וילמוד ונלשון אחריו פאה
בכרם כמו שכתב דגמרינן אחריו אחריו נותנים - וזה הלואו ג' כיתות
לעשה שאם עבר וכלה הכל שתיים לתת העוללות לעניים : (מתנות
עניים פ"ד) : משרשי המזוה ודיניה כתבתי למעלה בסדר זה במזות
פאה בקצת ושמ כתוב באי זה מקום מהם היא וכל שאר מתנות עניים
ושפרטי מזות פאה מבוחרים במוסכת פאה ועוד יש לנו לכתוב כאן
שאמרו ז"ל בעוללות שאם היה הכרם כולו עוללות הוא לעניים שנאמר
וכרמך לא תעולל ודרשו ז"ל אפילו כולה עוללות ואין העניים וזכרם
ליקח העוללות עד שיתחיל בעל הכרם לבצר כרמו שנאמר כי תבצר
כרמך לא תעולל :

רכב לעזוב פרט הכרם לעניים והוא מה שיתפרד ויפלו מן הענבים
בשעת בצירה שנאמר לעני ולגר המזוב אותם אחר שזכר
פרט וכרמך לא תלקט וכלאו דלא תלקט אכתוב כל עניני
המזוה בע"ה :

רכג שלא נלקט פרט הכרם אבל נעזוב אותו לעניים שנאמר
ופרט ברכך לא תלקט והוא הגרעיני הנזכרין : רמז
משרשי המזוה כענין שכתוב למעלה בפאה : כדיני המזוה מה
שאמרו ז"ל אי זהו פרט זה גרגיר אחד או שני גרגרין
הנפרטים מן האשכול בשעת הבצירה אבל שלשה גרגרין שנפלו בבת
אחת אינו פרט - היה בזר ומשליך לארץ כשפנה האשכולות אפילו
חצי אשכול הנזול שם פרט - וכן אשכול שלם שנפרט שם הרי הוא
פרט - והמניח הכלכלה תחת הגפן הרי זה גזול את העניים - ויתר
פרטיה במוסכת פאה (י"ד ס' ט"ב) וענין המזוה באי זה מקום
נוהגת כתוב למעלה במזות פאה ב' :

רכד שלא לנגוב שום ממון שנאמר לא תנגבו ואמרו ז"ל שזה
האזהרה לנגוב ממון וענין הנגיבה הוא כמו שפירשנו בסדר
משפטים : שורש נגוה וידוע כי הוא מן המזות שהשכל מחייבם :
כדיני המזוה מה שאמרו ז"ל שאסור מן התורה לנגוב אפילו
על מנת למקט כלומר להכניס בעל הנגיבה ולהביאו לשעה
ולאחזיר לו הדבר אחר כך - וכן אמרו בספרא לפי שאמרו בגיבה
שנים ישלם למדנו עונש אזהרה ענין ת"ל לא תנגבו - לא תגנב
אפילו על מנת למקט - לא תנגבו על מנת לשלם ד' ו' - ודין
הנגוב שלב מיס חבירו או מיביתו והחזיר דבר הנגוב למקומו
לדעת בעליו או שלא לדעתו מה דינו - ובאי זה לך ענין פטור
והחילוק שיש בענין זה בין דבר שיש בו רוח חיים וכמו שכתב בקמח
פרק ז' - ומה שאמרו שאסור לקנות מיד גנב מפני שמוחזק
די עוברי עברה - וכן כל דבר שחוקשו שהוא גנוב אסור ליקח
אותו ולפיכך אמרו ז"ל שאין לוקחין מן הרועים אמר חלב וגדיים וכן
אין לוקחין מן הנשים ונון העבדי' הקטנים לא דברים ידועים - וכן אין
לוקחין משומרי שדות ערים או מירית לא במקומות ידועים - ודרך כלל
אמרו וכולם שאמרו הטמן אסור ליקח מהם - ומה שאמרו כי לנגב
משורסם לא עשו בו תקנות השוק ומחזיר הלוקח מזוה הכלי בלא
דמים והוא יעשה דין עם הגנב - אבל אם אינו משורסם יש בו
תקנת השוק ומחזיק בעל הנגיבה מועתיו ללוקח ונטול כליו ואחר
כך הוא יעשה דין עם הגנב - וכתב הרמב"ם ז"ל וזהו לשוני -
כל הגונב משהו פרוטה ומעלה עובר על לא תעשה שנאמר לא תגנבו -
ואין לוקחין על לאו זה לפי שניתן להשקות - ואחד הגונב ממון ישראל או
הגונב ממון עובד ע"א ואחד הגונב את הגדול או את הקטן ע"כ : ויתר
פרטיה בקמח פרק ז' ובמקומות אחרים (ח"מ ס' ט"ט) : ונוהג חיסור
זה בכל מקום אכיל וזון בזכרים ונקבות ועובר על לאו זה גנב
חייב לשלם כמו שפורש בכתוב אם גנב דינר או כסות או חמור
אונס שלם שנים בדמיון ונזול מפסיד כשיעור שיקח לחסר
חבירו ותשלמו ככל מהגין בכל דבר חוק מוסר ושה שיש בהן צדדין
שמשלמין עליהן ד' זהו כגון שטבח ומכר וכמו שכתוב מבוחר -
וכמשלם כפל חוד' אוה' בשור ושה דוקא שהעידו עליו ושלם על
פיהם ככ"ד - אבל מודה ונעמנו פטור עם תשלום הקרן לבד
קנסות שסמודה בהן פטור - וכבר כתבתי למעלה שאין דנין דיני
קנסות אלא בארץ :

רכה שלא נכחש בזה שהופקד בדימו וכלל זה שיש לוולתיו עלימו
שנאמר לא תבחשו - וכאן הפירוש שבמיון הכתוב
מדבר

רבו - ולשון ספרא לפי שנאמר וכתבם ונשבעו על שקר למדנו
 עונם אזכרה וכו' ת"ל לא תפחשו - גם זאת מן המצוות שהשכל
 מיעיד בהן : מדיני המצוה מה שאמרנו ז"ל שהספקר בפקדון פסול
 לעדות אע"פ שלא נשבע - ואומר בגמרא ודוקא דאמר סהדי
 דהיה שעתה הוה פקדון כביתיה - פרטיה מוכאריס במקומות
 ממשכת שבועות (ת"מ ס' כ"ד) : ונוהג איסור זה בכל מקום
 וככל זמן בזכרים ונקבות ועובר עליה וכחש בעמיתו בדבר שבטעון
 עבר על לאו זה והוא כעובר על מצות נולך אבל אין בו מלקות :

רבו - שלא נשבעו על ההכחשה שנאמר ולא תשקרו כלומר שאם
 כפר איש בפקדון עבר על לא תפחשו - ואם נשבע לו על
 הכפירה אחר כך עבר על לא תשקרו שכן בלנו פי' זה הכתוב הוא
 להזכיר על הנשבע בפקדון מומן וכמו שבא בספרא לא תשקרו -
 מה ת"ל שאמר ונשבע על שקר למדנו עונם אזכרה וכו' ת"ל לא
 תשקרו - וכתבא במסכת שבועות שכל מי שנשבע שבועת שקר על
 כפירת מומן עובר בשני לאוין משום לא תשבעו בשמי לשקר ונשבע לא
 תשקרו איש בעמיתו - משרשי איסור השבועה לשקר כתבתי בפרשת
 ישימע יתרו במצות לא תשא ודיני מצוה זו בפרק מנישי משבועות :
 ונהגת בכל מקום וכל זמן ועובר עליה ושקר ונשבעו על הכפיר' כמוד
 לוקה ואע"פ שאין בו מעש' מחומר השבועה חייבתו התורה מלקות :
רבו - שלא נשבעו לשקר שנאמר ולא תשבעו בשמי לשקר ופי'
 ז"ל זה הכתוב זכיר על שבועות שמי ושבעת בטוי הוא
 מה שנאמר בתורה או נפש כי תשבע לטמא בשפתים להרע או להטיב
 והיא נחלקת לד' חלקים שנים להבא ושנים לשעבר כגון שנשבעו על
 דבר שעבר כנשבע או לא נעשה - ועל דבר שעתיד להיות שיעשה
 אותו או לא יעשה - ואין שבועת בטוי נוגת אלא בדבר' שאפשר
 לו לאדם לעשותם בין להבא או לשעבר - כיצד לשעבר אכלתי או לא
 אכלתי - וכן ורקתי או לא ורקתי אכן לים - וכיצד להבא אוכל או
 לא אוכל - או אורוק או לא אורוק - אבל בדברים שיש בהם עונש מן
 התורה אין שבועות בטוי נוגת בהן שאין שבועה חלה אלא על דבר
 ברשות שאם רצה עושה ואם רצה לא יעשהו שנאמר להרע או להטיב -
 אבל בכל דבר מוצא חייב עליו לעשותו לפיכך אין שבועת בטוי חלה עליו
 בין להבא בין לשעבר כגון שנשבע לקיים מצוה ולא קיימה וכן אם נשבע
 שקיים מצוה וכו' לא קיימה דמנו שאין חייב חל בדבר מצוה להבא
 כן אינו חל לשעבר וכן מתבאר הענין במקומו שבועות וזו הטעם
 הוא שאמרנו שאין חייב השבועה חל אלא במה שהוא ברשותו לעשותו
 פטרנו ל"ג כן משבוע' בטוי כל הנשבע להרע לאחרים נפסי' שהוא
 מוצוה שלא להרע לחבירו - וכתב הר"מ בנז"ל כי יראה לו שהוא
 לוקה וכל מקום משום שבועת שום - והנשבע להרע לעצמו אע"פ
 שאינה רשאי חייב משום בטוי אם לא הרע - נשבע להטיב לאחרים
 בדבר שהוא בידו לעשות ולא עשה חייב משום שבועת בטוי - ויתר
 דוכי פרטי השבועות וענין התיקן יתבאר הכל יפה במסכת הבגיה
 על זה והוא מסכת שבועות - וכבר כתבתי יותר מזה בענין מצוה
 זו ובארכתי בפרשה במצות לא תשא קדר וישמע יתרו : ונוהג
 איסור זה בכל מקום וככל זמן בזכרים ונקבות ועובר עליה אם היה
 מוד לוקה - ודוקא בעדים והתראה כמו שידוע בכל המצוות -
 ואם שגג חייב להביא קרבן עולה ויורד - וכן אמרו שם בשבועות
 זה הוא שבועת בטוי שחייבים על זדונה וזכות - ועל שגגת קרבן
 עולה ויורד וזהו שאמרנו א' הוא אין שם חידו' א' אלא מצד שהקרבן
 הוא עוב' ויורד :

רכה - שלא נקיים כמנה שיהיה בדינו מוולתינו דרך אונס או דרך
 וכו' ורוב הפרסום שנאמר ולא תגזול ונא הפירוש על
 שלשון גזילה נופל על המוטף דבר מיד חבירו או הוציא מרשותו בעל
 כרחו דרך אונס וכפירסום בענין שנאמר ויגזול את החיית מיד
 המצוי : שורש המצוה ידוע שהוא דבר שהשכל מרחיקו הרבה
 וראוי להרחיק כיוודע בגזול החלש ממנו כי בא עליו תקף ממנו
 ויהיה גס הוא גזול והוא סבה לחרבן הישוע : מדיני המצוה שאמרנו
 ז"ל שאיסור דאורייתא לגזול אפילו כל שהוא אבל לאו דלא תגזול
 אינו חל אלא בשוה פרוטה כי התורה לא תחייב אלא בדבר שהוא
 מומן ופחות' משוה פרוטה אינו נקרא מומן אבל מכל מקום איסור
 הוא

דחייב ורמאות כמו אחי און שדחין בני אדם לאמר להם
 לך ושוב כדי למכש שישא' להם מה שביד' מוולתם וזאת היא מדה רעה
 ביותר והרחיקתנו תורתנו השלמה ממונה והזהירה בכך בזה המקום
 דכתיב לא העשוך את רעך כי מחזיק מומן מוולתו בזה הענין
 שאמרנו נקרא' עושק : וככלל עושק הוא גם כן שכל מחזיק מומן
 מעוין ועושק אותו כגון שגר שסיר וכיוצא בו דלאו כפי' מה שיכח
 ממש מיד העושק ליד העשוק - אבל כל שיש אצלו תביעת מומן
 מעוין והוא דוחה אותו ומחמת אלמות שיש בו או כל דרעאות נקרא
 עושק - ואע"פ שהעושק והגזילה והגנבה ענין אחד הוא עם
 היות שהעושה תלו זה מנה כי כוננת שלשן שלא יקח האדם מומן
 משום דלפי שבשלה דרכים אלו יחמסו בני אדם זה את זה פרטס
 הכתו' כולס והזהיר בכל אחד בפני עצמו וכעין מה שאמרנו ז"ל
 במצוה פירק המוקבל רבא אמר זהו עושק והו גזל ולמה חלקו הכתוב
 לעבור עליו ככ' לאוין - ופי' ענין זה ועיקר הטעם לפי דעתי הוא
 משני דברים האחד שכל מה שרצה האל ב"ה להרחיק ממנו לטובתו
 רחוק גדול הרבה לנו בו אזכרות רבות ועוד לנו תועלת נמש'
 דרכיו האזכרו' והוא כמו שאמרנו ז"ל שרצה המקום לזכות את
 ישראל ולפיכך הרבה להם מצוות והמנה להם באמרו מצוות על
 האזכרות שרבה להם אזכרות הרבה במה שיהיה אפש' להודיע
 באזכרה אחת כמו כאלו שהיה אפשר להזהירנו דרך כלל לא תקחו
 מומן מוולתכם שלא כדון ונתרבו האזכרות לנו בדבר כדי שנקבל
 שגר הרבה על הפרישה מן העבודה וממון כן בכל מקום שאמרנו ז"ל
 לעבור עליו בהרבה לאוין כן נפרש הדבר שאין לפרש חלילה
 שירצה הש"י לבוא בעלילה על כריותיו ולכן שירצה הנקם עליהם
 כי חפץ השם ב"ה הוכרח שמו לזכות בריותיו לא לחייב אבל יתן
 אותם זירון אחר זירון למען ילמדו ויקחו מוסר וזכו בהתרחקס
 מן העבירה וזכות רב זה הטעם לידועי דעת דבשחלה :

שורש המצוה ידוע כי היא מן המצוות שהשכל מחייב אותם :
 דיני המצוה כבבא קמא ועיקר כפי' וכו' פי' (ת"מ ס' ט"ט) :
 ונוהג איסור זה בכל מקום וככל זמן ועובר עליו ועשק את חבירו
 עבר על לאו זה והוא לאו היתק לעשה כלומר שישם החסם אשר
 בכפיו וירצה את חבירו על שהקטיו והכעיסו - וכבר הדיעומ
 ז"ל גדול כח בעלי תשובה - והרב הצרפתי כתב במשנת המצוות
 מוכיחן דאשכחן דאמר רבא דעושק וגזול תד הוא לא נמנה לאודעושק
 במנין הלאוין והוא ימנה במקום זה ולא יהיה בקרא וכו' - כלומר
 שלא נחזיק במחלוקת - ולדעתנו אנו אין מונת רבא שלא ימנו בשמי
 לאוין אלא לעבור בגזל בשני לאוין ובעושק ג"כ ומכיון שענין
 חילוק נמנה אותם לשניהם כמו הגזילה ואגביה שאע"פ שענין שניהם
 הוא שלא נקח מומן מוולתינו אין ספק כי לשני לאוין הן נחשבו
 בתר"ג מצוות :

שלא נקיים כמנה שיהיה בדינו מוולתינו דרך אונס או דרך

גנבים
 שזכר
 ענייני
 נאמר
 רמז
 וזה מה
 גרין
 בבת
 אפילו
 י"ה
 ויתר
 מקום
 ל"ז
 בסדר
 יבס :
 אפילו
 לשעה
 גביה
 תגוב
 ודין
 מקומו
 מוטרו
 כקמא
 מחזיק
 ליקח
 ייס וכן
 וכן אין
 דרך כלל
 י"ג
 כלל
 שבו
 אחר
 וכו'
 גכחו
 רחל או
 ויתר
 איסור
 זה ונכח
 מחזור
 לחסר
 מן נדדון
 אר -
 שלם על
 מן לבד
 מן דיני
 מו עלינו
 הכתוב

ספר ההינוך מן ספר ויקרא פרשת קרושים

הוא דבר תורה כזו חצי שיעור שאין לוקין עליו והוא איסור דאורייתא וכתב הרמב"ם ז"ל ואפילו גוי ועובד ע"א חסור לגזלו או לנשקו ואם גזלו או נשקו יחזיר - ובגמרא אמרו ז"ל שאפילו חמשים שנות לא יאמר גנב וכן המינין חסור לאמר ויזנו ולגזול או לנשק להם - ואמרו בטעם זה שמא יאמר וזע ראויהי' ממונם להם - ועוד אפשר לומר שכוונתם ז"ל בהרחיקים זה כדי שלא ירגיל האדם טבעו בכך כי גריעות יהיה נכפש בהרגילה בנודות הפחותות והרעות והוא חסר חזק למשך בהן - וכן מדיני המצוה מה שאמרו ז"ל שהגזול חייב להחזיר הגזלה עמה שאמר הגזילה אשר גזל ופירשו ז"ל יחזיר כעין גזול ומפני כן אמרו כי כדון הוא שאפילו גזל תרוס (פי' קורה) וכנחה בבירה מקנעק כל הכירה ומחזיר תרוס לבעליו אלא מפני תקנת הסבים תיקנו כותן את דמיה ויפטר - וכבר כתבתי למעלה איך יש כח ביד חכמים בזה - ודין הגזול חסור ביישוב ודלא להחזיר לו במדבר זה דתו - ודין הגזול חסור והכליע לו בחשבון שיא' ידי חובתו בכך - ואם החזיר בכיסויא' והוא שיסכה מעות דקיימא לן כדרכי יחזיק דאמר אדם עשוי למשמש בכיסו ויומנה מעותיו - ומינין שלא מדעת פוטר כמה שאינו כעל חיים - ודין הגזול כמה כן שהאכיל הגזילה לכניס קודם יאוש או אחר יאוש אם הניח קרקע חייבין הכניס לשלם דמיה הגזילה אבל מן המטלטלין לא יהיו חייבין היתווסם לשלם אלא חמשי תקנת הגאונים שתקנו כן שאפילו במלוה על פה ישתעבדו מטלטלי דיתמי חמשי תיקון היגולם ודין הלוקח מן הגזלן כדון הלוקח מן הגנב שיש חילוק בין מוכרם ושאלו מוכרם ומה שאמרו שאסור ליהנות מאדם שחוקתו שכל מה שיש לו מן הגזל אבל אם היה קצת מה שכדו שלא יזן הגזל ח"פ שהוא נועט מותר ליהנות ממנו עד שידע בכירור שאותו דבר ממש שהוא נכנס בו גזול ויתר דמיה גזילה ודין יאוש ושיעור שות ושאר פרטיהן מוכאריס כפרקט' וי' מקמח (ומס) וקצת מהן כתבתי בסדר ויקרא במצוה ק"ל : ונהגה איסור זה בכל מקום וככל זמן בוכרים ונקבות ועובר עליו וגזל משהו פרטה ומעלה עבר על לאו אבל אין לוקין על לאו זה לפי שהוא ניתק לנגסה דהשבה שאלוה והסיב את הגזילה וכו' - ואפילו בטלעשה שבה כלומר שאותו הגזילה או השליכה לים הגדול ומקום שאינה נמצאת לעולם אינו לוקה לפי שהוא לאו שניתן דתשלומין ואישלם מה שהיתה שוה ואם כבר בה נשבע לשקר ווסף החומש ויקריב אשם כזו שהתבאר בקווא וכסוף מכות :

רל שלא נאמר שבר שכיב שאלוה לא תלין פעולה שכיב אהך עבר בוקר - וזה הכתוב אמרו ז"ל שמדבר בשכיב יום והאריכה התורה וזמן פרעונו כל הלילה שנאמר עבדך - וכשכיר לילה למדנו במקום אחר שזמן פרעונו כל היום שנאמר ביומו תתן שכרו ולא תבא עליו השמש ופירשו ז"ל שהכתוב זה מדבר בשכיב לילה - ולשון המשנה שכיר יום גובה כל הלילה - ושכיר לילה גובה כל היום וח"פ שבאו במצוה זו שני כתובים אינה אלא מצוה אחת - והאחד גאמר להשלים דין המצוה ואין לנו למנות מה שיבוא בתורה לתשלום דין המצוה כפי עצמה וענין המצוה זו הוא שלא נאמר לשכיר פרעונו אבל כפרעהו תוך זמן קצוב זה הוא יסוד המצוה ועם שני הלאוין אלו המוכרים בה ידענו זמן הפירעון בשכירין בין שכיר יום בין שכיר לילה מתי הוא חסור זה העיקר בכל המצוה כי עיקר גדול הוא בחשבון המלות והוא העיקר שהסכימו עליו שני עמודי העולם הרמב"ם ז"ל והרמב"ן ז"ל : משרשי המצוה לפי שה' חפץ בקיום האדם אשר ברא וידוע כי באימור המונות יאבד הגוף ועל כן צונו לתת שכר שכיר כי אליו הוא נושא את נפשו להתפרנס בו - ולפי הנראה על כן שם גבול זמנו יום אחד ולא יותר פי דרך כני אדם להתענות יום אחד לפעמים וכפי'

הודיע הכתוב טעם הדבר באמרו ואליו הוא נושא את נפשו וח"פ שדרשונו ז"ל בפנין אחר פשטיה דקרא כמו שכתוב בסדר וישמע : כודוני המנוה מה שאמרו ז"ל שאחד שבר האדם והסבה והכלים יש בהם משום ביומו תתן וגו' ומשום כל תלין - וכמו זה שפירשו ז"ל משכיר שעות של יום גובה כל היום ושכיר שעות של לילה גובה כל הלילה - שכיר חדש שכיר שבת שכיר שנה שכיר חנוכה יא' ביום גובה שכרו כל היום - יא' כל לילה גובה שכרו כל הלילה - ודין נתן טלינו לאומן לתקנה בקבלנות גמרה והודיעו כל זמן שהטלית ביד חומן אינו עובר - נכחה לו ולא פריעו ביום שנתנה לו עובר שהקבלנות כשכירות כן פי' ז"ל - ודין שליח ששכר פועלים מי עובר משום כל תלין הוא או כעל הבית שהכל הולך לפי הלשון שאמר לפועלים - ומה שאמרו שאין השוכר עובר אלא בזמן ששכרו ולא בתלו - אבל לא לתכנו אינו עובר (תוספת) - או שתכנו ולא היה לו מן שימן אינו עובר ע"כ) - וכן אם האוחז לפועל אלא אחר שיפרע לו השכר וקבל הפועל פטור השוכר ח"פ על פי שלא פרעו האחר אחרי כן וזה שאמרו ז"ל שהמשהה שכר שכיר עד אחר זמנו ח"פ שכר עבר בעשה ולא תעשה הייב ליתן לו מיד שיתבעו וכל זמן שישאלו פירעונו אפילו אחר הזמן עובר עוד על לאו של דבריהם ז"ל וסמנו לזה המקום שכתוב אל תאמר לרעד לך ושוב - ודין השכיר ששכרע לו נוטל כל זמן ששכר עמו וזמנו אפילו היה השכיר קטן גם הוא כשבע ונטל - וכתנו ז"ל טעם בזה לפי שבעל הבית טרוד בפועליו - ויתר פרטיה ומכאריס פרקט' ומציעה (ח"פ סי' שט) :

ונהגה בכל מקום וככל זמן ועובר עליה ועבד שכר שכיר עד אחר הזמן המונכח בטל עשה ועובר על לאו זה (אבל אין לוקין עליו ומפני) שניתן להשבון שהרי חייב הוא לשלם שכרו בכל עת - ועוד אמרו ז"ל בכובש שכר עובד דרך האוירה ששוכר משום כל תעשוק וכל תגול וכל תלין - ומשום לא תבא עליו השמש ואמרו בגר תושב ומורש במשנה פרק המקבל - וכתב הר"ם בזה"ל והוא

הדין לכן נח : **רלא** שלא לקבל אחד מישראל בין איש בין אשה ואפי' שאינו שומע הקללה שנאמר לא תקלל חרש וכא הפירוש עליו מי שאינו שומע קללך וכן תרגם אהרן וספן שפרא אין לי לא חרש - מנין לרבית כל אדם - ת"ל בעמך לא תאור ח"כלמה נאמר חרש מה חרש מיוחד שהוא בחיים ולא המת שאינו בחיים אפי' שאין בו כח לדעת כאי זה ענין תנחם הקללה במקולל ואי זה כח בדבור להביא עליו ודענו דרך כלל מכל בני העולם שחוששין לקללות הדין ישראל בין שאר האומות ויאמרו שקללת בני אדם גם קללות הדין תעשה רשם במקולל ותדבק בו הנארה והנצר - ואחר דעתנו דבר זה חמשי הכריות נאמר כי משרשי המצוה שנובעו מה' מהזיק כפינו לזולתינו כמו שנובעו מהזיק להם כנובעה וכעין ענין זה אמרו ז"ל בבית כרותה לשפתים כלומר שיש כח בדברי פי אדם ואפשר לנו לומר לפי עניות דעתנו כי בהיות הנפש המדברת שבהם חלק עליו וכמו שכתוב ויפח באפיו נשמת חיים ותרגם אונקלוס לרוח מווללל כתן בהקצת רבלפעול אפי' בזה שהוא חון מונכה ועל כן ידענו ומראה תמיד כי לפי חשיבות נפש האדם ודבקותה בעליונים כנפש הנדוקים והחסידיים ימהרו דבריהם לפעול בכל מה שידברו עליו - וזה דבר ידוע ומפורסם בין יודעי דעת ומצינו נודע - ואפשר לומר עוד כי הענין להשכית ריב בין בני אדם ולהיות כייניהם שלום כי עוף השמים יולך את הקול - ואולי יבואו דברי המקבל באוני מוי שקלל - והר"ם בזה"ל אמר בטעם מצוה זו כדי שלא יגיע נכסו המקבל אל הנקמה ולא ירגילה לנעום - ועוד האריך בענין כספרו ונראה לי מדבריו שלא יראה

וראה הוא בדין מן אל הנקולל בקללה אלא שרחיק התורה הענין
 מזה הנקולל שלא ירגיל בפשו אל הנקוה והכעס ואל פחיתות המדות
 וכל דברי רבותיו וקבל עם היות לבבנו לחזו כמה שכתבנו יותר
 בדיני הונזה ויה שמרנו ל' אסור לקבל כעס מן ענין ומכל מקום
 אינו לוקה אלא הנקולל כעס מן השמות כגון ים שדי וחלוא וכיוצא בהן
 או בכינוי מן הכינוי כגון חנון קטן וכיוצא בהן - ובכלל אשון שקבל
 כעס או בכינוי חייב - שהשמות שקוראין בהם העליונים להקט"ה
 הרי הן בכלל הכינוי - ומה שמרנו שחילו הנקולל את עצמו לוקה
 שכח את השם לך ושמו כעסך מאד - ומה שמרנו שחילול אלה
 תקלל ח"ו בחיולין שח"ו - ועוד אמרו גם כההכתוב חומר
 וכ"א כי עמך וגו' - אחד דין ואחד כעס כמעט עי' ומה ש"ל
 אלהים לא תקבל לחייב עליו כעסו עצמו ועליו כעסו עמו - ומאן
 אמרו ויחבר דבר אחד ויחייב עליו שמוס ארבעה דברים - כן נש"א
 שקבל חייב עליו שמוס האל ושמוס דין ושמוס נש"א ושמוס כעס
 לא תאמר (ת"מ"י"ו) - ונראה שכל מקום ובכל זמן שזכרו
 ונקטו ויגבר עליהם וקבל כעס או כעסו אחד מישראל כמו דיוש ידים
 והנראה לוקה הוא אחד ויג' לחיין אף על פי שאין בהן מעשה לוקין
 עליו - והשם אחרים ק' כעסו ומרנו כמו שכתבנו כבר
רלב שלא להכיל בני ישראל לנת להם עצה רעה - אכל גייר
 אותם כי שאלו ענה כעסו שחילוקו הוא יגור וענין טובה
 שאלה ולפי עור לא תתן מבשול ולאן שירח לפני קומה בדבר
 ויהי נטל חמך עצה חב נתן לו עצה שיהיה הוגנת לו - ומעורקו ל' אל
 יאמר חס ל' חזירו חכור עדן וקח חומר והוא עוקף ונטול הימנו -
 וזה אלא כולל כעסו מן שיעור עובר עברה שהיא חכיה איתו
 שיתפת' הוגנתה ליעבור פעמים אחרים עוד ומה הנדחמרו
 ז"ל כהנ"ה ולזה חכיות ששניהם עוברים כלפי עור - שורש
 המטה יג' גבי תיקון העולם ויג' הוא להדריך בני אדם ולתת
 להם כל מעשיהם ענה טובה - בדיני הטובה מה שמרנו ל'
 בדין שכתבנו ל' חלפני מקדמך חל לפני לפני לא מקדמך
 ומפני כן פירשו גם דבי חכמות כן במרמז טעמה דומתתין אי
 משום לחיל חומה אי משום לפני עור דלא היה מקדמך טעמה
 דומתתין אלא כעשת ולתת עומם דייב ליה ישראל לעל"ם
 מידי דהוי לתקנות - וכבי חילי גוה אפטר לחיבה ביה משום
 ולפני עור - אכל מאר דומתתין כולה כגון להלות ולפירין
 ובהשאלין משום לחיל חומה הוא איסורא דמשום לפני עור לכת
 לעומת דאלה בעיניה דברם ולהלית ולפירין כחיווי יוסבן להו
 דווי לחיו לתקנות חילי חומה לחיל חיון כהו תקנות הו ליה
 לפני לפני וכבי חילי גוה לא יקדמך כחו שמרנו וכן כל כיוצא בהו -
 וכן מה שמרנו ז"ל אסור לחיוב כל כלי המלחמה וכל דבר שיש בו חזק
 לרכוס לעל"ם אלא חס מן מוכרו כי יחייב דמנו עין - וכן אסור
 למסרו לישראל המוכרו לעל"ם וכן לישראל ג"כ כולו חיל - כל
 משום ולפני עור - יותר פ"ה בתקנות מהגדר חכמות - (ה' רות
 פ"א) ונראה שכל מקום בכל זמן שזכרו ויגבר עליהם והוא
 את חסירו לד' נש"א שיהיה הוגנת לו חס סייגו בדבר עכ"ה כגון
 המושטכוס ין לחיוב וכל כיוצא בהו עבר על לחיוב הוא כעובר על
 מות חן ויין לוקין עליו לפי שחן בו טעמה :

רלג שלא יגזר הדין על בדין - והעלוי היה בכל עת שיעבד'
 על מה צמית הללו התורה כענין הדין אלא חס כי עשה
 בדין בתלי הדין ועל זה אמרו לא תעשה עול במשפט
 שורש המטה ידוע כי כמעט נקד יתקיים יוסב כבי אדם בדיני
 פעולה מה שמרנו ז"ל שהענה את הדין בכלל מעול המשפט הוא :

ואמרנו ל' שאינו מה שהוא דין לחמך ולהוציא עמו גדול ויג' זה הוא
 אללו ואמרנו כחזרת ענין זה כל המונח עמו מן הדין מונח חס
 וגו' ושכונת שוה - וכל זה ללמדנו שהדבר נדון מתוך ויג' ויג' ויג'
 הדעת הרבה כדי שלא יעזוב דין כי הרבה דרכים יש לדרכים -
 וחכם גדול נדון שיה' נדון וכמו שמרנו ז"ל הרוב להתחכם יג' ויג'
 כדיני ממונות שאין מוקטו בתורה גדול מהם שהם כמעין הכסב
 והזריזו גם כן שיהא חביב עלינו דין של פרוטה כדן של וזה
 מכה לדון אותו לחייתו - ומפני חומר הדין שכתבו הרבה מי שקול
 להטיל פשרה בין בעלי הרכיב ויג' לחייתו אמת ומשפט שלום שכתב
 כשעריכם והוה משפט של שלום - וכן כבוד הוא חומר ויהי דוד
 עושה משפט ודקה לכל עמו - אי זה המשפט שיש עמו נדק' הו'
 חומר זה כעס - ויתך רובי האחרון שהזריזו ז"ל בהשוות
 הדין וש"א פרטי המונח הם כפזור בסדר נויקס והעיקר בוסכת
 סנהדרין (ח"מ"ס"י"ו) ונראה שכל מקום ובכל זמן שזכרו
 כי לפס המשפט ועובר עליה ונש"א עול כמעט כלומר עד שלא כדן
 תורה לדעת עבר על אלו זה - אכל אין לוקין עליו חן מחמתן
 שמינו למעלה ועוד שהרי כל הדין אלא כדן תורה דינו חומר ולפיכך אין
 לוקין עליו חן מחמתן ש"ו למעלה - וכדאמר בסנהדרין פ"ק
 אחד דיני ממונות שכל ה' ויג' בדבר משנה לעולם חומר : והענין
 לומר שכל הטובה לדון ביה שהוא הכן כוונ' התורה בלי שפך דינו
 בטל לגמרי והרי הוא כחילו לא נאמר - ועם יתבאר שיש נדון
 שחס דן הדין כהפך החמת ודינו דין וחייב לשלם מביטול לחיובות
 לו דינו ומכלל זה - חייב מלקות ואיכילוב עבד מעשה ובין שש"א
 וכתן ביד מן הכלל שבידינו שכל אלו זמית לתשלומין חן לוקין עליו -
 וחס לא שירך הענין ויג' חומר ואלחכתו כחמו לפרש כחן בכל
 הנדון שדין חומר והנדין שאינו חומר ומה שחייב הכ"ד
 לשלם חוליו - ומכלל דמילתא ל' הרבה דכל היכה דמנוכל
 קשה ואיכה בעיר גדול מהו וטעמו חילו כשיקול דעת דנים חומר
 וזה אלא כחזונתנו ביד חילו כשזכרנו ביד חן דנים חומר חל
 הן חייבין לשלם וכענין אחר חן דנים חומר - והיכה דמנו כרשות
 דליכה לחומר דהו פושעים כשכחו לדון פטורים מלשלם - והיכה
 דלחו כרשות ח"מי בכל כד לחיכה לחומר דהו פושעים מלל כשאלו
 לדון חייבין לשלם - וכל היכי דחמרי דנים חומר חפיו וכדאמר חן חל
 הדכה דמנו עליו פטורין לשלם אלא חס כן נש"א וכתבנו בדין משום
 כיון שכן חן ויין ויין חס חייבין לשלם חן לחס פטורין - וזה
 דאמר לעיל שכל טעמה בדבר משנה לעולם חומר פירשו לנו חומר
 "חללו דין משנה משום אלא חף כל שהוא מפורש במרמז בדבר
 החומר חס הוא הלכה וטעמה בה הדין גם זה טעמה בדבר משנה
 יקרא - ועוד הפירוש על מודתנו לומר עוד שחילו הטעמה כדבר
 חמד שפסק חזק מן האלוים או מן החכמים המפורסמים כינונו
 נתקמו כעו זה בדבר משנה משיבין ליה אלא חס כן יאמר אותו החזק
 או חכם לחייה דן כמוהו ולא יסוב בשבולו מלדון דינו כדעתו
 והוא שיהא ראוי לכך :

רלד שלא יכבד הדין אחד ובעלי הדין כשעת הדין ואפילו היה
 גדול וכבוד ונש"א פנים שחמור לא תהדר פני גדול -
 ואמרנו בספרה אלא תאמר יג' חזק הוא זה כן גדולים הוא חזק חביבנו
 כלומר שלא חקד אותו יותר מביט דינו שאינו גדול כמותו לכך
 נאמר לא תהדר פני גדול : שורש המטה ידוע וכתבנו בדין חס
 בסדר מלות עשה : בדיני המונח מה שמרנו ז"ל שלא יכה אחד
 יוסב אחד עומד אלא ז' עומדים כי כחיותם לפני הכ"ד ראוי
 להם לעמוד כאילו הם לפני שכינה רוח אלהים שוכן בתוך ידית
 דיני

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת קדושים

דיני ישראל כמו שאמר אלמים נכב עבדת אל ומכל מקום אמרו
 ז"ל שחם רצו להשיב בעלי הדין הרעות בידם וכו' א"ל בשעת ימיה ויתן
 חל הנחרד דין ונהחית הוא כעמידה כמו של ויעמוד העם על משה
 אלא שכתבו כל כתי דני ישראל אחר הגמרא להשיב עמנו
 המחלוקת ואמרו העדים שכחום כהם ויעמוד עמי האלמים כהגו גם
 כן היום להשיב ויתר פרטיה במקומות ויסתדרין ושבועות :
 (ס) ונהגת בכל מקום וכללון בזכרים כי להם הושפט
 ועבר עליה וכבר בעל דין אחד יותר נחמירו כמוד עבר על לאו
 זה ופוטאשה שכתבו בנדק תשפט עמיתך ומה שהתירו ז"ל
 בזה כיתרון החכם על עם הא"ץ עם קצת ש"ר דיני המלוא כתוב
 למעלה בראש הפרק ונותן עשה :

דלר לשפט בדרך שחמיר בצדק השפוט עמיתך וכו' וכל
 הפירוש שפוטו הדינים להטות פעלי הריב כמוד ש"ל
 וכבר הדין אחד נכבלי הדין יותר מן האחר וכן אמרו בספר
 של יהא אחד מדבר כלל נכדו ואחד חומר לו קצת דברין וכן
 יבדק שבועת העדות ת"ר בנדק תשפט עמיתך שלא יהא אחד עומד
 ואחד יושב ואחד נודבר כל לרכו ואחד אומר לו קצת דברין וכן
 בכלל מלוא ז"ל שכל חיש הוא חכם כדיו התורה ויש כדרכו הוא
 מלוא שדין דין תורה כין בעלי הריב אם יש כח בידו ואפילו יחדי
 יכול לדון כדן תורה וכן שחמירו אחד דן את חבירו כדן תורה
 שאמר בנדק תשפט עמיתך וחכמים הזהירו שלא יהא חכם דן
 יחדי ועוד יש בכלל מלוא זו שראוי לכל אדם לדון את חבירו
 לבקו וכו' ולא יפרט ויעשו וכבריו אלא לטוב : שורש המלוא
 בגלה הוא כי בהשוות הדין יתייב העולם ואל יכבר הדין על
 האחר יכחד בעל הריב וזהגיד כל טענותיו לפניו ומתוך כך י"א
 המשפט עוקל וכו' וכו' שאמרו שמונה על החכם לדברי תורה וכו'
 איש ישראל לדון בין החולקים שזה בכלל המלוא כמו כן גם בזה תיעלם
 כי החכם והישר ידון דין חמת ואם הוא היודע לא ירצה לשפט
 ישפטו שאר בני אדם שחנה חכמים וישו הדין על האחד נכבלי
 הדין גם כזה שאמרו שכל אדם חייב לדון את חבירו לבקו וכו'
 שזה בכלל המלוא יהיה שבה להיות בין האלמים שלום ורעות ונמצא
 שיעקר כל כונת המלוא להועיל ביישוב בני אדם עם יושר הדין
 ולתת ביניהם שלום עם טיבוק האז אד איט בליט : כורני המלוא
 עה שאמרו ז"ל שני בעלי דין שהיה האחד לבוס בגדים יקרים והשני
 בגדים כלויים אומרים למנוכד הלבישו כמותך לו לבס כמותו ואש"כ
 כדן ביניהם כדי שתהיו שרין ונכשו בווננו לח רחינו כ"ד טענה כן
 ועוד אמרו ז"ל שמונה להשיב כשזה ולא ח"ל מעל מחבירו או האחד
 ישיבה והאחד כעמידה רק בתלמיד חכם וגם הארץ שאמרו בהם
 מואבים החכם ואומרים לעם הארץ שם ואל לא ישכחין מקשידין
 על כך ואמרו ז"ל שחם בלו למנך הרבה דינין יש טיבוק דין
 יתום ואלמנה שמונה להקדימה שחמיר שפטיתום ריבו אלמנה :
 כלומר שבדינם נלטינו לזרו יותר מדין אחרים וכן אמרו ז"ל
 שדין תלמוד חכם קודם לעם הארץ ודין אשה קודם לדין איש : לפי
 שהשת האשה מרובה וכל זה שאמרו בכלל בנדק תשפט הוא :
 ובענינים אלו עם יתר פרטי המלוא במקומות חפזים בגמרא ומהם
 הרבה כסנהדרין ושבועות (ת"י וס"י י"ז) : ונהגת מלוא זו
 בכל מקום ופכל ומן בזכרים שם חייבים לדון ולא הנקבות :
 וחולם גם הנקבות חייבות בנוש שאמרו שהיא בכלל מלוא זו ואם
 לדון את החבר לבקו וכו' :

דלר שמונענו מן הרכלות שאמר לא הלך רכיל והענין הוא
 שחם נמנע אדם מדבר רע בחיבו שלא ילך אליו ולשפר לו
 פלוני מדבר כך וכך אלא"כ תהיה כונתו לשלק המוקין ולהשכית

ריב ואמרו ז"ל כפי רכיל רך לזה וקשה לזה : ד"א לא תהא כרוכץ
 מטינין דברים והולך : שרשי המלוא כי ה"א חזק בטובת
 הכריות אשר כחם ולכו בזה כדי להיות שלום בינו כי הרכלות לייב
 ומלוא פרטי המלוא ורום האזהרות שהזכירו ז"ל על הרכלות
 ז"ל לשון הרע שנתפן יתבאר במקומות מהגמרא ובמדרשות כפירוש
 (ה' דעות פ"ו) וכו' אמרו של"ל נומית שאמרו והמקלו יותר
 מולס ואמרו הרבה עליו עד שאמרו דרך עזל מלוא דלית זקופה
 כרזקתיה לא לימא ליה זקוף כיניתיא ואמרו כי בכלל חקל לשון הרע
 המלוא חבירו כפי שונאו שח"מברך רעהו בקול גדול וגו' :

ונהגת בכל מקום ופכל ומן בזכרים ונקבות וצופר עליה ורגל על
 לשון צופר על לאו והוא כעובר על נזות מלך ואין בו
 חלקות לפי שהוא לאו שאין בו מעשה וכמה שלוחים לחקום להלקות
 מלכד רצועה של עגל ושל פרוה ואף על פי שאין בלאו חזק חלקות לפי
 שאין בו מעשה פעמים יש בו חייב מיתא כמו שידות מדין מוסר וזה
 הדין התירו חכמים לנשות חסידות כ"ל לתיקון העולם עומט ימות
 איש אחד ולא יוקיף אחד לריבם גוסס או חסילו ממונס : ואכתוב
 לכך כי עשה עשה שיש בגמרא כענין זה ואם תזכה לרעת תראה הכל
 במקומו : גרסיין כפרק בגמל בפרק אהוה גמרא דאחוי בריש
 דחטי דבי ריש גלותא חייבים רב כחמן לשלומי וטעמא נוסוס דינא
 דגמרי ודוקא שכתא נעננו אבגמון האונס פטור : וכדתלל
 ישראל שאנסוהו וזרחה עמון שכירו פטור : ופיטו מוריו דלל
 סוף דבר אנסוהו בגופו אלא חסילו אנסוהו כעמון שיקחו לו עמון אם
 לא יראה עמון חבירו והיראבו פטור דכל מראה על ידי אונס פטור
 ואינו חייב אלא כמ"א נעננו וכן כתב הר"ם במו"ל ואם נשא ונתן
 ביד חייב ואפילו על ידי אונס כפשות ואם תאמר אין לך דבר שיעמוד
 בפני פיקוח נפש יש לומר וי"א חייב ליתן ויטלם קאחרין
 ליה : ולא יפיל עצמו מעמון חבירו ואפילו כנרדף שהיה בורח להכלל
 וכל שכן נשא ונתן ביד שחייב בתשלומין : ואם לא תראה מתוך
 האונס נשא ונתן ביד מלשע שהיה רואין את הדבר כאלו שרף וזכר
 אינו מתשייב עליו ממים נשא ונתן ונפוס שהיה כיו אינו חייב
 כיון שהראה מתוך האונס כדכתיבאל : והכי חמירין התם ההוא
 גמרא דאחוי מרדא דרב עירי גרם פתח בני רב (פי' מתוך האונס)
 אמרי ליה דרי ואונס דרי ואמטא ואסיקא דכין דלוקמינכו עילוי
 מיילא קליא ונשא אינו עת חייב עליו והיכא דהראה מעצמו בלא
 טענת אונס חייב מיתה דגרסיין התם ההוא גמרא דהוס בעי דכתי
 ביה תבנא דחכריה איתא לקנייה דרב אמר ליה לא תעביד הכי
 (כלומר התרה נז) על הוס חתית הוס יתיב דב כהנא קנייה דרב
 קס רב כהנא שטתיה לקוני (כלומר הרגו) : והכי מוכח ה"א
 דאמר ליה דבלרב כהנא ה"א חתית תלכותא דפרסאי היא וקפדי
 אשפיכות דמים : ואמרו עמי כגו"ל נבי מתן דכע א"ן עמון מוסר אם
 נותר לחכמו ומדדרינן לא יהא מוסר חמור מגופו : אמר דגופו נותר
 לחכמו וייה דוקא בשעת מעשה על ידי התראה וכמעשה דרב כהנא
 ואינו דרך שיקבל עליו התראה כהנא חייב מיתות ומי הוחזק למוסר
 כראה שהוא כמותה ועומד ומותר להרגו בכל שעה : ודעת הרמב"ם
 ז"ל שכתב כדן מוסר כך הוא כיע שאמר פריני מוסר פלוגי בגופו או
 בעמונו ואפילו עמון קל פרי זה התיר עצמו לנזות ומתירין בו
 ואומרים לו אל תחפור : אם העיז פניו ואמר לא כי אלא חמור
 מזה להרגו וכל שקודם להרגו זכה : עשה המוסר אשר זמם ומוסר
 יראה לי שאמור להורגו ח"כ הוחזק למוסר הרי זה ירבה שאל יוסר
 אחרים ע"כ לשון הרב שרף התראה למו שאינו מוחזק למוסר
 ושיקבל התראה : ולפי שהוא מוחזק למוסר נראה עתון דבריו שאין
 לרץ

אין התורה ואין המוסר יכול לומר בשביל שפלוני מיטרי לי אני מוסרו
 ביד עכו"ם ואין זה מוטרו מועדו - אבל המוסר לאבד מותר לאבד
 למוסרו ביד עכו"ם וכן כתב הרמב"ם ז"ל ואסור לאבד מומן מוסר
 משום שאח"כ יבין ויזדק ילבש בדאסיקא פרק הגזול
רלו
 והאבדה והיה לנו יכולת להצילו בשום דבר שנאמר לא תעבד
 על דם רעך - ואמרו בסנהדרין מניח מנין לרוחא את חברו
 שטובע בנהר או חיה גוררתו או לסטים בלוי סהו חייב להצילו
 בפסו של לא תעמוד על דם רעך ולא תעביטו אצלי בפפטיה דמייחייב
 אלא מייטרט ואניד כמי חגידי חייב ועוד כללו פאהרה זו של לא לכבד
 עדות כרי של לא יאבד חברי ממונו וכן הוא בספרא מנין אש עדע לו
 עדות שאינו ראוי לשתוק עליה שאמר ולא תעמוד על דם רעך ומנין
 שאם ראהו טובע בנהר זכו ומנין לרידף אחר חברו להרגו שאמרת
 מייב להצילו כפשוטו שאמר לא תעמוד וגו' : שורש מנהו זו
 ידוע כי כמו שיציל האחד את חברו כן חברו יציל אותו וייתייב
 העולם כדן - והאל חפץ בייסובו כי לשבת יצרה וכבר נתבאר דמי
 מנהו זו במסכת סנהדרין : ונהגת בכל מקום וכל זמן בוכרים
 ונקבות ועובר עליה נמנע מלהציל ויש יכולת כדו עבר על אלו
 נאין לוקין עליו לפי שהוא לאו שאין בו מעשה דקיימא לן אין לוקין
 עליו :

רלח
 של לא לשנא שאלת הלב אחד ישראל שאמר לא תשנא
 את אחיך בלבבך ולשון ספרא לא אהרתי לא שנה
 שהיא בלבבך וכוונתו בערבין בשנאה שכלל הכתוב מוסר
 פיראה לו שנאה וידע שהוא שוכחו אינו עובר על זה הלאו אעפ
 הוא עובר על לא תקומו ולא תטרור - ועובר כמו כו על עשה
 שאמר ואהבת לרעך כמוך - ומכל מקום שנאת הלב היא קשה
 מכל השנאה הגלויה ועליה תהיה התורה ביותב : שורש המנהו
 ודוע כי שנאת הלב גורמת רעות גדולות בין בני אדם להיות תמיד
 חרב אש באחיו ואיש ברעהו היא סבה לכל המסירות הנעשו בין
 אנשי - והיא המדה הפחותה והנעמסת תכלית המחוס כענין כל
 בעל שכל - פרטי המנהו נרובי האהרות שהבידונו ז"ל עליה
 של להרגו לפשטו במדה רעה זו עבאריס בגמ' בפזר וכפזרשות -
 ונהגת בכל מקום בכל זמן בוכרים ונקבות ועובר עליה וקבע
 שנאה בלבו לא זד מכל ישראל הכשרים עבר על לאו זה ואין לוקין
 עליו לפי שאין בו מעשה - אבל בשנאת הרשעים אין כו איסור
 אלא מנהו לזאתם אחר שכוחות אותם על חטאתם כמה פעמים
 ולא רצו לחזור בהם שנאמר הלא תשנאין יי' חטאת ומתקומינן
 את קוטט :

רלמ
 להכות אחד מישראל שאינו מתנהב כשורה בין בדברי
 שבין אדם לחברו או בין אדם למקום שאמר הוכיח
 תוכיח את עמויך ולא תשא עליו חטא ואמרו בספרא מנין אש
 סוכתהו' זה' פעמים ולא חזר שאמרת מייב לחזור ולהכות ת"ל
 הוכח תוכיח - ואמרו ז"ל בגמרא הוכחת תוכיח אפילו נק פעמים
 ואמרו שם בספרא יביל מוכיחו ופניו תשתנות ת"ל ולא תשא עליו
 קטא - וזה חלוקה שכתבת השובה שראוי להכות בסתר וכלשון
 רכה ודברי נחת כדו של א יתבייש ואין ספק שאם לא חזר בו כדן
 שזכרנו החוטא ברכים ומפרסונו חטאו ומתפרין אותו עד שיחזור
 למוטב : מושרשי המנהו לפי שיש בהם שלום ועושה בין אנשים
 כי כשיש אש לויס ויוכחתי בהסדרים יתגבל למנו ויתקבל
 שתגליתו וישלם עמוואם לא יוכיחו ויטונו כלבו ויזיק חלילי לפי
 שעה או לזמן מן המעטים כמו שאמר קרישים ולא דבר אכפלוס

את חמנו - וכל דרכי התורה דרכי נועם ונתיבותיה שלום מדיני המצוא
 מה שחמנו ז"ל שחיו מנוה זו עד הכאה - כלומר שחייב המוכיח
 להכריז תוכחותיו אל החוטא עד כדי שיאח קרוב החוטא להכות
 את המוכיח ומכל מקום אמרו ז"ל בסך שאם יראה המוכיח אין
 בדבריו תוכחותיו שום תועלת מנח שתוגדול שית החוטא איש
 אש ורשע ביותר ומתירר ממנו חזק יעמוד עליו ויהרגו שאים
 מייב במנהו זו בחי' טובה והוא חמנו ז"ל כשם שמנהו לומר דבר הנשע
 כך מנהו לשתוק במקום שאין הדבר נשע לפי שהיה בעיני קלון
 למוכח ולא תועלת לאשר הוכח - ונסים להתייב כל בעל כפס
 אל החוטא שיוכחתי ויכחש כש"י כי הוא יצטרט בהלחמו עם שוכחו
 וא ירך לבבו וא ירא כי הש"י שומר את כל איביו וכל הרשעים ישידו -
 ואם יבז החוטא מחטאו יהיה לו בזה סגר גדול - ומו שבידו להשיבו
 ולמזבזבו ולא יושה הוא כתפס על חטאו וזה דבר ברור מודברי
 רשתינו גם מן הכתוב - ועוד אמרו ז"ל שפילו הקטן מייב
 להכות את הגדול אם יראה הגדול הולך בדרך לא טוב - ויתר
 פרטי מנהו זו נתבאר במקומות מפורשים בגמרא (ה' דעות פ"ג) -
 ונהגת מנהו בכל מקום וכל זמן בוכרים נקבות ועובר עליה
 ולא אכתי כענין שאמרנו פטע עשה ועוד שהוא מכת הרשעים
 שעושין כן :

רמ
 של לא לבייש אחד ישראל - וזה הענין יקראו ז"ל מלכין פני
 חברו ברכים והלאה על זה הוא מה שכתוב הוכיח תוכיח וגו'
 ולא תשא עליו חטא - ואמרו בספרא מנין אש שוכחתו אפי'
 ד' זה' פעמים חזר וכוונת - של' זוכת תוכיח (יבול) אש חייב אפילו
 ילכינו פניו - ת"ל ולא תשא עליו חטא : שורש המנהו זהו
 לפי שהשנאת צער גדול לבדויות אין גדול ממנו ועל כן מנענו האל
 מלצער בדויות כל כך כי אפשר להוכיחו במוד ולא יתבייש החוטא
 כל כך ש' שדיני המנהו ענה שאמרו ז"ל של כלל הדברים הנהרגו
 כן חלל בדברים שבין אדם לחברו - אבל בדברי שמים אש לא
 חזרנו התוכחה שבסתר מותר להכלימו ברכים ולפרסם חטאו
 ולכוננו ולקללו עד שיחזור למוטב כדרך שעשו הכיאים לישראל
 שאמרו ז"ל על דרך האהרה כענין זה נוח לו לאדם שיפיל עשו לכתבן
 אש ואש ילכין פני חברו ברכים ענה לן מתמר של רעתה להלכין
 פני חברו לאמר בפירסום שמתנו היא הרה ולולי שנאה הערבון
 ואדעו הדבר בדמו פיתה נידונת כשרים ולא תלכין פניו ושאר
 פרטי המנהו שנקומות מהגמרא בפזר וכמדדשות : ונהגת
 בכל מקום ובכל זמן ועובר עליה דהלכין פני חברו ברכים כמוד
 של מחמת עבירה על הענין שאמרנו עבר על מנהו מלך אבל אין
 לוקה עליו לפי שאין בו מעשה וכמה שלמים יש לו למקום להפריע
 מעוברי רצונו :

רמא
 של לא לנקום כלומר שנענינו מלקחת נקמה מישראל -
 הענין הוא כגון ישראל שרע או צער לחברו באחד מכל
 הדברים ומהו רוב כפי העולם הוא של אסור ומלפא אחר מי שרע
 להם עד שיגמלוהו כמעשהו הרע או יכחיבוהו כמו שהכויס ומהו
 הענין מנענו הש"י באמרו לא תקום - ולשון ספרא עד היכן כחה
 של נקמה חזר לו השלילנו מנלך ולא השלילו - לחזר חזר לו
 השלילנו קרונש חזר לו אינו משלילך של השלילת לי זונגלך לכך כאשר
 לא תקום ועל כגון זה היקם כל הדברים : מושרשי המנהו שרע
 האדם ויתן אל לבו כי כל אשר יקרהו יטוב עד רע הוא סבה שתבא
 עליו מאל הש"י - ומיד האדם מיד איש אחיו לא יהיה דבר בלתי
 רצונו כ"ה על כן כשיצטרף לן יכחיבהו אדם ידע כפשוטי עונותיו
 גרנו

כרוכס
 כטובת
 ת לוי
 דכיות
 כפיווד
 לו יותר
 כפיה
 הרע
 גל על
 אין כו
 הלקות
 ת לפי
 סר וזה
 ימות
 זכותו
 הכל
 בריש
 דיכל
 תשא
 ו דל
 ון אש
 פטור
 אבן
 עומד
 חריק
 הכלל
 מתקן
 שוב
 מייב
 הוא
 (וכס)
 גלי'
 כלל
 נחמו
 הכי
 דרכ
 הא
 קצרי
 רש
 חזר
 הכל
 ווסר
 כ"ה
 ו או
 ע
 וסור
 וסר
 וסר
 וסר
 וסר
 וסר

הם תבואה קטנית וזרועי גינה ויש מורענו הגינה קתם
 שנקראים מיני דק ואע"פ שאלו לנו לערב כל שני מיני זרעים ואף
 על פי שהם נמשם אחד כגון חטה ועם שעורה חלק אחד ביתר מוג'
 ועשרים אין צריך לבדור אותן בפחות מיכן וכדור אותן ואם נתערבה
 באחד מזרעוני הגינה ותבואה וקטניות לענין זה כמין אחד הוא
 ושיעורן כעשרים ורבעה בתבואה ואמרו ז"ל שבאחד באדר
 משמייעין על השקלים ועל הכלאים וכל אחד יוצא לגנתו ולשדהו
 ומקנה אותו מהם וכל שכן שני מיני אף על פי שדומין כדורתן
 אסורין משום כלאי וכל שהוא מין אחד אע"פ ששומין כדורתן
 מן שני מיני המקוונות או שמיני עבודת הארץ הרי הוא כמין אחד
 ודיני שיעורי הפרקה הנריכה בין שני המינין רבים ושיעור הרחקה
 שני מיני ירק שלא ייקוזה מזה אמרו ז"ל שהוא טפח ומחצה לכל
 אחד שנת' ריוח בין שניהם ג' טפחים ומה שאמרו בשענה
 בכלאי פ"ח והביאו אותה ה"ם כן בשבת פרק אמור ר' עקיבא שערונה
 שהיא משה על ששה טפחים וזרעים לתוכה ה' זרעים ולפי דברינו
 היה להם לומר תשעה שונה בארבע רוחותיה ואחד באונע אין זה
 קשה שכבר תירצו אותה בירושלמי כי בערוה שבערוה היא מתיאה
 והכלל העולה בדיני מדבריהם ז"ל בענין כלאי הזרע' הוא שכל
 המין שיש בין שני המינין הרחקה הראויה הוא טפח ומחצה כמו
 שאמרו אפילו נתערבו העלין אין חוששין להם וכן כל זמן שיראו
 מובדלי' זה מזה שטה עליו שבערוה אחת לצד אחד ועלין שבערוה
 שצדה לצד אחר אע"פ שכן יוקים זה מזה אין חוששין ליניקתו
 דבשניהם יחד הקטידה תורה שייקו זה מזה ותראה יניקתן לעיני
 הרואים להדיא וכד"א שרין הרחקה או דבר המובדיל כשזרע
 בתוך שדהו אבל אם היתה שדהו ורועה חטים מותר לחברו
 לזרוע בדה שעורים שנאמר שדך לא תזרע כלאי' כלומר שדך דוקא
 לאמר הארץ לא תזרע כלאים ועוד למדנו ז"ל מדכתיב שדך
 לומר דדוקא בארץ הוא שנהג איסור כלאי זרעים אבל לא בח"ל
 ואף על גב דלענין הרבכת אילן דנפקא לוג' כן מוסדך לא אמרו כן
 אלא שנהג בכל מקום וכדאמר שנואל בפ"ק דקידושין דוקא
 הרבכת אילן להרבעת בהמה שנהג בכל מקום כבר תירצו
 דבר ז"ל בס' בקדושי' ואם חפנך בני לדעת תראנו נמש' ויתר
 פרוה במסכתן כלאים ונוהג איסור כלאי זרעים בזכרים
 ומקבות בארץ ישראל בלבד כמו שאמרו אבל כלאי' מותר לערב
 הזרעים לכתחלה ולזרען ואכלו בארץ אין האיסור אלא לישראל אבל
 מותר לומר לגוי לזרוע לו כלאים ווכל נוקם אסור לקיימן
 לכשיגדלו שדהו וכל זה שאמרו דוקא בכלאי זרעים אבל כלאי
 האילנות כלומר הרבכה שהיא אסורה בהן נוהגת אפילו בח"ל
 ועובר על זה בין איש ובין אשה וזרע כלאי זרעים בארץ ישראל חייב
 מלקות והמרכיב אילן באילן שאינו מינו או ירק באילן או אילן בירק
 אפי' בח"ל וכל שכן בארץ חייב מלקות ג"כ :

רמז שלא נאכל נפירות האילן תוך זמן ערלתו והם שלש שנים
 ראשונים לנטיעתו ואחד הנוטע נטיעה או ייסור מן האילן
 שנאמר שלש שנים יהיה לבם ערלים לא יאכל משרשי
 מזה וזו כתבתי במזות נטע רבעי בזה הסדר בשם הרמ"ב ז"ל ;
 בדיני המנוה מה שאמרו ז"ל הנוטע לסייג ולקורת פטור מן
 הערלה דען ונאכל כתיב כלומר שלא ישע אותו לדעת שיאכל פירותי
 אלא שהיה האילן סייג סביב גבתו או לדעת שיעשה מנונו קורה
 לכיתו נטע לסייג או לקורה וחזר וחשב עליו למאכל חייב בערלה
 כיון שערבבו ומחבת חייב חייב ושומר הפרוי חייב בערלה וכמו
 שדרשו את פרוי את הטפל לפרוי כלומר שומר הפרוי וכתנאים
 היועיס לרבותינו ז"ל הוא שיאסור השומר עומד בפרי עד שעה

שיגיע הפרוי לכלל איסור ערלה ועוד שיא' הפרוי צריך אפילו כל כך דאפי'
 שקלת ליה לשומר מאית פירא ולפיכך אמרו ז"ל שהלף חייב בערלה
 מן האכילת בלבד אבל הקפרסין מותרין מזה הטעם שאמרו כי ידוע
 הוא דאפי' שקלת ליה לקפרים מקמי דמטי פירא לאיסור ערלה לא
 מאית פירא ודין הנוטע לרבים והנוטע למנוה והנוטע
 בענין שאינו נקוב שחייב בערלה : ודין ילדה שסבבה בזקניה -
 ויתר פרויה מוכארים במסכתת ערלה ונוהגת בכל מקום ובכל
 זמן בזכרים ומקבות וכתיב בה"מ כנו"ל וזה לשונו ואיסור ערלה
 בחונה לארץ הלכה למשה נוספי' אמנם לשון התורה הוא בארץ ע"כ -
 לפי שבתורה נאמר כפי' כיתבואו אל הארץ ונטעתם דמשמע דדוקא
 בארץ ובפי' אמרו ז"ל בענין הערלה כי כך נאמרה עליה ההלכה
 למשה נוספי' וראה איסור ספיקא מותר כלומר שאין ענין איסורה
 כמו שאר איסורין שבתורה שכל זמן שיתחדש עליו טפח בדבר שהוא
 אסור מן התורה יש לנו לאסור אותו מספק דקיימא לן ספק איסור
 דאורייתא אסור דאורייתא וכמו כן ביארנו עם הפירוש הטובים
 שספק הלכה למשה נוספי' לחומרא ובענין איסור ערלה קבלנו
 כי בפירוש נאמר למשה כשהיא ספיקא מותר וכיון שכן הוא שאין
 איסור ערלה חל כלל בספיקא (מ"י) שיש לו אילן של ערלה בגנתו
 ובא חבירו ואכל ממינו אינו נוקק לאודיעו כלל שהוא ערלה ובענין זה
 מנא לנו בגמרא שאמרו ז"ל ספק לי אחא איכול כלומר שכל זמן שלא
 ידע האדם בודאי שהיא ערלה שרי ליה למיכל מניה ועובר על מזה
 זוואכל כות נפירות האילן תוך שני ערלה או אפי' משומר הפרוי
 אותו הידוע שנאמר עמו חייב מלקות :

ומין לחות
 שיהיה ולא
 מזה
 גלאים ומנו
 זרעים
 קח בהמה
 אילן מין
 לוקה
 ואם רבעו
 על הארבע
 להרכיב
 בד ששתיהן
 שדומין זה
 מין זה אפי'
 אחד יסופי
 שני מינין
 גלאים עם
 ר זה הכל
 שפק הרב
 ובענין זה
 לתורתו
 חשין האב
 ההנהגה
 וכן כל זמן
 זמן פרק
 הפרדים
 אין אפי'
 תר פרוי
 כ"כ ובכל
 כיון כחול
 מקול מכן
 ובעד
 גלאים
 משרשי
 נוספה
 ששחמד
 ייעה הן
 על כולן
 מרו אפי'
 חבל
 חס כלאי
 עכאים
 שהריב
 אבל דרך
 לכתחלה
 אמרו ז"ל
 מלקות
 ייעתן
 ע יזרע
 ת ואלו

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת קדושים

יעשה הבן מיתה באכילה זו אי"פ שאזורה נזוה הלאו לפי שהכח
 גילה בפירוט שגם כסקילה במקום אחר . והוא ביאר בהקדמת
 ספרו שכל מה שיחייב הכתוב בו כרת או מיתה כ"ד הוא מלות לא
 תעשה חץ מפסח ומיתה שיש בהן כרת והן מלות עשה . ומן הכלל
 הוא יראה לו לרש שאזורה בן סורר ופגוע ואי"פ שהיא למורה ואלו
 שבכללות דינה כשאר הזרות מביאן להלכות פירוט עונש מיתה .
 והרמב"ן ז"ל לא יחזיק בזה הדרך ולא יטה אליו ולעולם יחזיק להיות
 האזורה זמורה על הלוקה חזרה המזומת ולא מלאו שבכללות .
 ואפילו יפרש הכתוב מיתתו מאה פעמים עדן יחזר הרב לא עשה אל
 חס כן הזכיר ולא מלאו שבכללות וי"ל כן חזר הוא ז"ל כי כבר העיד
 בגמרא מאיזה מקרא חזרו להלכות בן סורר ומורה . ואחר
 בשהדרין מלקות בן סורר ומורה הלא כתיבא כד' אהו למדע
 מלקות כוונתה שם רע דכתיב ביה ויסרו אותו . וכתיב בן סורר
 ומורה ויסרו אותו וכן מן ויהי אם בן הכות הרשע . ועוד כו
 קושיא לר"מ במו"ל כמו שאמרנו בעיקר הגני שאין מלקין מכה גזירה
 סוה . ועוד הקשה על הרמב"ן כי הבן סורר יתחייב מיתה על
 דיבור האכילה ולא חלק כלל להמיתו בין אכילה ראשונה ולשנייה וכפירוש
 אמרו בגמרא בשהדרין שאכילה ראשונה שכן סורר ומורה אין עונש
 מיתה כמו שאמרנו מתירין בו בפני שנים ומלקין בו בפני שנים .
 חזר ונתקלקל גידון כעשרים ושלושה . ועוד כתב הוא ז"ל וזה לשונו
 והראוי להעלות מזה שאכילה ראשונה נמנעת ועשה מלקות .
 והשנייה ענשה מיתה והן ב' מניעות בחשבון המזומת וככלו בלא תחבלו
 על הדם . ע"כ . והנה חזיר לך מן הדברים שפירשו לנו ז"ל
 שבכללים הלאו הזה . אמרו ז"ל שיש באזורה לאוכל ובהמה קודם
 שתאכל נפש . וכן לאוכל כשר קדשים קודם וריקת הדם . וכמו שאמרנו
 לא תחבלו הכשר ועדיין דם בחזק . וכן למדו מזה שאין מותרין על
 הרוב ב"ד . וכן שנהדרין שהרבות הנפש שאין טועמין כלום כל
 אותו היום . ושלא יעשו אדם כלום עד שיתפלל . וכן אזורה לכן
 סורר ומורה כמו שאמרנו : משרשי המזומת לפי שרוב חטאות
 בני אדם יעשו בסיבת רצו האכילה והשתיה כמו שכתבנו וישן ימרו
 ויבטו . וכן מוכת עבית כזית ויש אלוה עשהונו' . וכן אמרו ז"ל
 מירגם לך שתבטוי בו כרשינן שהאלקין . ודרך כלל אמרו מלי
 כריסא זני כישא . כלומר מלי הכרס יבאו בני אדם לעשות
 חטאים רעים . והענין הוא לפי שהמזומת הם עיטת החונור .
 והתכונות המושכל וביראת אלהים וכמויותו היקרות הוא עיטת
 הנפש . והנפש והחונ' הפכים גמורים הם כמו שכתבתי כראש הספר
 ועל כן בהתנב' עיטת החונור תחלף קצת עיטת הנפש . וזהו השרש
 היו מן החכמים ז"ל שלא היו נהנים כמזומת רק למה מצריך להחיות
 כנפש לבד וכמו שכתוב דקין חולל לשוכני כפשו . ועל כן תמונעו
 תורתם השלימה לטובתם והרבות באכילה ושתיה יותר ודאי ק
 יתגבר החונור על הנפש הרבה עד שיחליף ויאבד אותה לגמרי .
 ולכן להרחיק הענין עד תכלית הזכרנו על זה בענין חזק והוא עונש
 המיתה זהו הנראה לי בענין . והזוהר האדם על זה בתחלת תוקף
 חוס בחרותו ובראשי' הוא כחיו סויר' כסו והס' חששים
 ראשונים משהתחיל להכיר שתי עשרות עד שיקף כלי הגיד ומחיותו
 המזיקת מוסר לכל יעני כי מקויות ענין המון ענין תמיד באדם
 אי אפשר לו לזלזל תלוא תייבתו התורה עליו בכל יעד רק שאר מוסר
 מן אחד להועילו לכל החיים : מדיני המזומת מה שאמרנו ז"ל שאין
 כן סורר ומורה מייבד עד שיגטב תשל אביו ויקנה בשר ויין כולל ויאכל
 אותם חזק ורשות אביו בחכמה שכולן ריקנים ופחיתים ויאכל הכשר
 מי ואינו מי בדרך שהגנבים אונסים וישתה היין מונו ואינו מונו כדרך
 שהגרגרים

שפודה הפירות כספק ומעלה הכסף לירושלים . ואם פודה לעמנו
 מוסף חומש שכן הוא הדין כיועשר שני עדכתיב כיה ואם גאל גאל
 איש ממצרים . אבל המורה יעשר שני לאחדים חין מוסף חומש וחין
 פודין אותו עד שיגיע לזנת המעשר שאמר בו להוסיף כספ תבואה
 ודרשו ז"ל עד שיגיע לתבואה ללומר שהגיע לעונת מעשר והוא שליש
 ביטלו וחין פודין אותו כמחומר כעו מעשר לדעת הרמב"ם ז"ל .
 ואחרים פירשו ואפילו כמחומר פודין אותו והוא נקרא מונו גבוה כמו
 מעשר ולמיקר חינו קנה במתנה אל ככתבו כעודו כוסר שעדיין לא
 חל עליו החיוב כמו שאמרנו ודינו כשאר הדברים כגון אכילה שתייה
 חל עליו החיוב . וכונות מעשר שני כפרשת ראה חכמי נאריך עוד
 בזה בע"ה והפודה כרס רבעי ראה פודה עבדים . ראה מודו ויין וכן
 הותים . אבל שאר הפירות פודה חותין ויעת שישלמו משריית .
 ובפודין הוא שאמרנו פירות אלו יוסה מחוללן על כסף זה הדין
 מחוללן כן ומעלה הכסף ואוכלו לירושלם . ואמר שחולל כגמרת
 שהקדש שהמנה שחללו על שיה פרוטה מחולל . אבל לא כפחות
 משה פרוטה שאין לודין כסף לשום דבר והוא הדין לפירות רבעי
 וכרס רבעי חין לו שכתה ופאה ולא פרט ועוללות . וחין מפרשיין
 מונו תרומה ומעשרות אלא כולו עולה לירושלם או כפרה ויעלו
 ויאכלו לירושלם . ודין מה שאמרנו ז"ל מחימתי מונוין רש
 השנה . וכן מה שאמרנו שכל שאם חייב בערלה חייב כרבעי
 ובמזנה ערלה נאריך בזה בע"ה וכתיב זה חין חייב בה ויהי
 דבר שחילן ומזנה כלומר לרבעי . ויתר כל פירוט מנאחרים
 בפרק אחרון יעושר שני (ה' מעשר שני ונטע רבעי פ"ט) :
 ונהגת מזנה וכוונת הכית בחזן בוכרים ונקמות אבל לא בחמנה
 לארץ . וכן כתב הרמב"ם ז"ל כס שאין נעשר שני בסוריא כך חין
 כע רבעי בסוריא ע"כ . וכ"כ בח"ל . ויש מרבותיו שהורונו
 היום שחייב מזהו או הוא אפילו עכשיו כדרך . ואפילו בח"ל טוג
 כרס רבעי מדרבנן ולפיו מך כל אדם עכשיו לפדות פירות כרס
 רבעי שלו על שיה פרוטה חיו ויתר . גם אמרו שחייבין על הפדיה
 ואח"כ משליך המדיון לים המלח כלומר למקום האבד כדי שלא יהנה
 בו כיה לפי שהוא קדוש היום מדרבנן ואח"כ אוכל פירות כרסו אבל
 נטע רבעי חינו טוג כלל בח"ל אפילו מדרבנן ועובר על עניהו וולת
 העלה הפירות לירושלים חייב מדיון מונו הכית או שאל מדתן כדרך
 כדעת קצת המפרשים אפילו עכשיו בעל עשה זה ולא חפץ ככרסה
 ומקיימה יהיה כדרך :

רמח שלא להרבות באכילה ושתיה בימי הנעדרות כתנאים
 המוכרים בן סורר ומורה ככתוב עם מה שפירשו בו חכמינו
 ז"ל כמסקת שנהדרין והאזורה לנו על זה מדכתיב לא תאכלו על
 הדם שכן אמרו בפירוט מסנהדרין ואזורה לכן סורר ומורה מנין ת"ל
 לא תאכלו על הדם כלומר לא תאכלו אכילה שהיא מביאה לשפוך דם
 והוא אכילה זולל ונכבא שחייב על אותה האכילה דעה מיתה . וכתב
 הר"מ במו"ל ואי"פ שזה הלאו הוא לאו שבכללות כמו שיאמרנו בעיקר
 התשיעי אינו רחוק כי כשיהיה העונש מפורש כלומר עונש כן סורר
 ומורה דהיינו נשפטו שהוא בסקילה מפורש בכתוב חינו חושש על
 באזורה אם היא מן לאו שבכללות ונתן טעם לדבריו כמו שכתב
 בספרו מנות לא תעשה כפרשת אחריות ובעיקר התשיעי .
 והרמב"ן ז"ל תפז עליו הרבה כחאן . ואולם שיהיה מודים כי זה
 הלאו דלא תאכלו על הדם וכל כיוצא בו שכולל דברים רבים כמו
 שכתוב כאן וחין עניינם וטעם איסורן סוה . אלא שהכתוב אסרן
 כולם בלאו אחר וס' אחד כי לאו שבכללות הוא נקרא ואלכה היה
 לאו שבכללות חין לוקח עליו . אבל הר"מ במו"ל יאמר כי מנין כן

שהגורגונוט שומים והוא שאכל ונשקל חמשים דינר וכשר זה
 בלוגמא אחת . וישתה חצי לוג מין זה כבת אחת . ומה שאמרו
 סאס חכיהו הנובערת מוכר חסור חו ביום שאסור באכילה ואפי'
 בתענית דרבנן שאינו חייב שנאמר חיינו שומה בקולנו . מי שאינו
 עובר באותה חכיהו אלא על קולם יא זה שצוב' בה אף על דברי
 תורה . ומה שאמרו סאס אכל כל מואכל ולא אכל כשר בהמה שה
 כל מזהק ולאשתה יין פטור והטעם מן הפרש שכתבנו למעל' לפי
 שאין הטבע נמשך אחר שום דבר כל כך כמו באלו . וענין כינד
 דין וכינד מכיוון עליו . ומה שאמרו שאין נעשה דין סורר
 ונורה אלא כשהאדם נהנה רעים בכך שנאמר ותפסונו אביו
 ואמו . ואם היה אחד מהם נדס או חלס או סומא או מרש אינו נעשה
 בן סורר ונורה שנאמר ותפסונו ולא נדמין . והואו חותו ולא
 חגרון . ואמרו ולא אלמין . כגנו זה ולא שומין אינו שומין
 בקולנו ולא חרשים ומפני כל העניינים אלה הנריכים בו הו' מין
 החכמים שאמרו כי מיעולם לא נעשה דין סורר ונורה : ויש מהם
 מי שהעיד שראה אותו וגם ישבעל קברו . ומה שאמרו כי בתולה
 מלקין אותו שנאמר ויקרו אותו . ומירשו'ל יסור זה מלקות
 יותר פטויה כפרק' ונסהדרין : ונוהגת בארץ ישראל כלכר
 שאין דנים דיני נפשות אלא שם וכבית דין של כ"ג לכל הפחות
 ואין דין זה נהג אלא בזכרים אבל לא בנקבות שאין דרכן להמשך
 באכילה ושתיה כמו האנשי' והו' שנאמר בן סורר ולא בת . ולא
 טומטום ואדרוניס ואפילו טומטום שנקדע וכמל' זכר אינו נעשה
 בן סורר . שנאמר כי יהיה לאיש בן סורר ונורה עד שיהיה בן
 משעית הויה . ועובר על זה נעשה בן סורר ונורה על פי כל
 הדברי' שכתבנו בסוף . והרי הוא ככל הרוני' ב"ד שמונ' לירוש' .
 שאע"פ שאינו גרס לו שקילה הרי הוא יורש כל נכסיו :

רבוט של נשך אחר נחשים שנאמר לא תנחשו . וככלל במקום
 אחר שנאמר לא ימוצא בך וגו' . וכמונחש . ואמרו
 בספרי ומנחש כגון האומר נפלה פתי מפני . ככל מקל מירי . עבר
 נחש מירי ושוכלל מנחלי וימנע מפני בן לעשות שום מעשה
 ובספרא אמרו לא תנחשו כגון אלו הונחשים בחולדה ובצופות
 ובכוכבים ופיוכל כהן . ע"כ . וכן כגון מה שאמרו המוני העמים
 הסבלים כיון שפתי מדברי שהיית' הולך או נבי הפסיקו עורכ' צועק
 עובר על ראשו . או כיון שראיתי דבר פלוני בתחלת היום לא ארניס
 היום או שום מקרה דע יבואהו כל המעשים האלו וכיוכל כהן הכי בכלל
 לאו זה : שורש המנוה לפי שעניינים אלה הם דברי שג'עון
 וסבלות גמורה ולעם קדוש אחתי אשר בחר האל לא יאות להם שיענו
 בדברי שקר ועוד שהם סבה להדיח האדם מאיוונת הש"י ומתורתו
 הקדושה ולכח' מתוכם לכפרה גמורה שיחשבו כל טובתו ורעתו וכל
 אשר יקרהו שהוא דבר מקרי לא בהשגחה מאת כוראו ומנאל' יולא בכך
 מכל עקרי הדת . על כן כי חפץ הש"י בטובתו וזונו להסיר מלכנו
 מחשבה זו ולקבוע בלכנו כי כל הרעות והטוב נופי עליון תאלאן
 לפי נועשה האדם אם טוב ואם רע והנחשים לא נועלין ולא מורידין
 זכנו שכתוב כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל . פרטי המנוה כפרק
 ז' משבת ובתוספתא דהב' : ונוהגת בכל מקום וככל זמן
 בזכרים ונקבות . ועובר עליה נעשה שום מעשה על פי הכחש בעשום
 והתראה לוקה . ודוקא כבית דין של כ"ג בכל מקום כמו שכתבנו
 כמה שקדם וכמה שכתוב לוקה הכוונה היא בארץ הקדושה שהיא
 מקום המשפט של כ"ג שאין דנין דיני נפשות בחוזה לארץ אלא במקום
 לכד לפי שפיתתו הכלה ותחיה לאחרים טובים ומנונ' :

רנ של תעוק שנאמר ולא תעוננו . ופי' הענין כמו שאמרו

שהוא לשון עונה . כלומר שלל הקבוע עונות לומר שעה פלונית
 טובה לנשות בה נעשה פלוני וכליה כל העושה אותו באותה
 שעה . והעושה אותה בשעה פלונית לא יכליה כמו שאמרו המכילים
 בעלי הכישוף וככלל הלאו בזה הענין בסדר שופטים דתיב שם לא
 ימואל בך וגו' . ומעונן . וככלל לאו זה דמעונן אמרו ז"ל שהוא
 מעשה חסות עינים שיעשו בני אדם וכמו שאמרו ז"ל מעונן זה האומן
 את העינים וענין זה הוא מין גדול מהתחכולה יחזכר אליה קלות
 היו ונבחרת מהירותה עד שיראה לכני אדם שיעשה המתהבל עניינים
 של פלא כלומר שהם מן מין הטבע כמו שיעשו תמיד המשתדלים בזה
 שיקחו הכל וישמו אותו בכנף בגדס לעיני האנשים ואחר כך יביאנהו
 נחש . וכן ישליכו טבעית באויר ואחר כך יביאנהו מפי אחד מהעומדים
 לפנייהם וכיוכל בעניינים אלה רבים . וכל אחד מהעושים הרעים
 אלו הוא אסור והעושה נקרא אותו העינים והוא בכלל לאו דמעונן
 ולוקן עליו . ואף על פי שנאמר מעונן אכל ומקטף בכתוב אחד אינו
 מין כישוף נמש' שאילו היה האיסור בו ממש לאו דמעונן ניתן לאזהרת
 מיתת ב"ד שנאמר מקטפה לא תחיה . וקיימות לן דכל לאו שניתן
 לאזהרת ב"ד אין לוקין עליו : כושרשי' המנוה מה שכתוב הלאו
 דמנחש שמוך ועוד בספר גדולמאד נמאל בזה לפי שישבוהו אלל המנון
 והנשים והנערים העניינים המנועים ובתכלית הנועשה אפשריים
 ויערכ' לדעותם לקבל הנמנע והיותו אפשר ומכלתי היות הענין נס'
 מואת הכורא ואולי יאל להם מזה סבה דעה לכפור בעיקר והכרת
 נכס' והכני' זה . ופרטי המנוה שם בספרא ובמקומו' כגורא ובמדרשות
 (ס'ושם) : ונוהגת איסור זה בכל מקום ובכל זמן בזכרים
 ונקבות ועובר עליה ומגיד לכני אדם עונות שיעשו מעשייהם בהם כדי
 שיגלימו וגם הוא עושה מניסיון לפי העונות חייב מלקות והוא השואל
 היודע אין עליו חייוב מלקות כשאלה לכד עד שיכון פעולתו אל העת
 הידועה ויעשה מלאכתו בה ולא ילקה בעבורו מוכיון שיעשה מעשה :

רנא של להקיף פאתי הראש שח' לא תקיפו פאת ראשכם .
 ומירשו'ל שהענין הוא שאסור לישראל לגלח ולהשוות
 שערות ראשו לאחוריו ואינו ולהפדחתו כמו שפי' עושים עכו"ל .
 וזה שאמרו ז"ל במסכת מכות איהו פאת ראשוהו המוש' גדיעו
 לאחוריו ואינו ולפדתו : כושרשי' המנוה כדי להרחיק מומנו
 ולהשכיח מוכין עיניו ומכלל מ'וסיכו כל ענין ע"א וכל הנתשה בשפילה
 זכאה האוהרה מפורשת בכד' שיעשו לה בני אדם בגופותם ומפני
 שהי' למזכרת עון תמיד אשר שהוא דבר קבוע כגון . ונפתי מזה
 מועיקרו טעם המנוה היוצריכים ז"ל שיבארו כי הקפת כל הראש
 גם כן בכלל הלאו . שלל תאמר שתכלית זה שנאסר כדי שלא נדמה
 להם והם לא יגלחו כל הראש כולו למדונו . שגם זה בכלל האיסור' הוא
 כמו שכת' ביבמות שאמרו שם הקפת כל הראש שמה הקפה . ואפשר כי
 התורה אסרה הכל ממש דמיה לדומה : מדיני המנוה מה שאמרו ז"ל
 בזכות שאחד המגלח ואחד המתגלח כל זמן שקייב שביהם חייבים .
 אבל לא קייב אין חייב אל המגלח . והמגלח את הקטן חייב . ובצדור
 פאת הראש לא כתבו חכמי' שיגור . ובתם הרמב"ם ז"ל שמונ' מוקנימו
 שאין מניחין פחות מארבעים שערות זה לשונו . ומותר לגלח הגאה
 במספרים שלל אסרה תורה אלא השתה של תערותיה פרטיה
 במ"ס'ק' מכו' (י"ד סו' ק"ס'ק'א) : ונוהגת בכל מקום ובכל
 זמן בזכרים אבל לא בנקבות כן גלחוהו נתגלחו פטורות . וכפי'
 שדראו ז"ל לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית פאת זקן כל שישנו
 בכל תשחית וגו' . ווכל מקום אסור להם לגלח הכד' ואפילו קטן
 והעבדים אף על פי שהם בגדר הנשים בהרבה מלות בו חייבין הם בה
 הוי"ל יש להם זקן . ועומטום ואגדרונימוס כרי הם ספק ומתנין
 עליהן

לפי שהכתוב
 אר' בהקדמות
 הוא מנות לא
 ומן הכלל
 למורה ואלו
 שם מיתה .
 חייב להיות
 פלונית .
 כשר עשה אלא
 כשר העידו
 ואמרו
 כהו למדנו
 בכך סורר
 ועוד בזה
 מחכ' גמורה
 מיתה על
 ה' ובספרו
 שאין עושין
 שלשה .
 ל זה לשונו
 ולקוות .
 לא תאכלו
 שו לנו ז"ל
 זה קודם
 וזו שאמרו
 עברין על
 כלום כל
 ררה לכן
 חטאות
 מן ישרון
 מרו ז"ל
 מרו מל'
 לעשות
 גמור .
 ח' עיפת
 שספר
 הפרש
 להחיות
 מיועגו
 ודאי פן
 גמור .
 ח' עונת
 תוקף
 חדשים
 מחיות
 כאדם
 מוסר
 אף
 אכל
 הכשר
 כדק

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת קדושים

עליהן חומרי זכר ונקבה בא וכל מקום ויחידים בכל אכל אם עברו
 אינם לוקין מוסק . ובגדרת ענין זה אכתוב הכלל שלמדנו שם
 בזנות הנשים חף על פי מדרכי למותנו בכל זמנה וזמנה כי מתוך
 הכלל והפרט זכרה הקורא וזה כל זמנה לא תעשה שבתורה אחד
 אשתי ואחד נשים סייבין חון וכל תקיף וכל תשחי' וכל תטמא לזנות .
 וכל זמנה עשה שהזמן גרמא נשים פטורות חון מקידוש וזמנה ואכילת
 פסח והקבלו שומחה . והם אמרו גם כן שאין למדון מן הכללות
 ואפילו במקום שאמר הכן חון מן הכולל כדי לקצר כלליו לא יחוס
 לדברים מעטים היוצאין מן הכלל להעלותן על ספר . ועובר על
 זה וגלח פאה אחת מן הראש חייב מלקות אחד . והם גלח שני נדעיו
 ואפילו כבת אחת והתראה אחת חייב ב' מלקות . וכתב המעתיק
 בשם הרמב"ם ז"ל והראוי שלא זמנה אלו לשתו זמנה חף על פי שלוקה
 שתיים לפי שגניבה כתובים תחת לאו אחד שאילו אמר לא תקיפו פאה
 ראשכם ומימין ופאה ראש משמאל . ומזמנו אותם ומימין עליהם
 שתיים או הישרות לומר שזמנה אותם כ' זמנה . חזונם כהיותו
 זמנה אחת וזמנה אחד כאחת שהוא זמנה אחת . ואע"פ שבא בפירושו
 שזמניה זו היא כוללת חלקים ומשתנים וזהו חף והוא חייב על כל
 חלק מהם לכד עם כל אלה לא יתחייב שיהיו זמנה הרבה עכ"ל :

רנב שלא לגלח פאה חוקו שנאמר ולא תשחית את פאה זקנך
 וחמשה פאות יש בוקן ובכל אחת יש בה חייב מלקות אפילו
 נטלן כולן כאחת ובהתראה אחת . ואלו הן לחי העליון והתחתון
 מיימין והעליון והתחתון משמאל הרי ד' . ושכלת חוקו והוא מקום
 חיבור הלחיים למטה בקרא כלעז מוכ"טון הרי חמש . ולשון המשנה
 ועל חוקן חמשה שתיים מכלן ושתיים מכלן ואחת מלמען . וכ' המעתיק
 בשם הר"ם ז"ל וכאם המניעה כזה בחלה המלוא ולא תשחית את
 פאת זקנך . ולא אמר לא תשחית את זקנך . ואע"פ שהכל יקרא
 וכן יראה לומר כזה שלא תגלת אפילו פאה אחת מכל חוקן ולוקין
 על כל אחת מלקות אחד ואפילו גלחם כבת אחת כולן חייבין עליהן
 חמש מלקות : בשרשי המזנה מה שכתבנו במזנה הקודמת
 להתיק כל ענין ע"א וזה גם כן היה מנהג כוונת עכו"ם להשחית
 פאת זקנם . ועוד כתוב וזה לשון המעתיק ואשר יחייב שלא יזנו
 חמש פאות שבוקן חמש זמנות הוא כעבור שחלה המניעה במלה
 נפרדת והוא ענין נפרד כמו שבארנו במזנה שלמניה ע"כ . ריגו
 המזנה כגון מה שאמרו ז"ל שאין החיוב אלא בגילוח של תער שאמר
 לא תשחית גילוח שיש בו השחית דוקא וזהו תער כן פירשו ז"ל . וכתב
 הוא אכל אסור לעשות כן ואפשר שיהיה כן בחגלה במספרים כענין
 תער וכמו שכתב הענין כן במ' כור שאמרו שם והסמך מותר לגלחו
 בתער שאין שם חמש פאה כלל . ויש מן הגדולי' שהחמירו שלא להעביר
 תער על כל בשר ויתר פרטיה מבוארים בסוף מכות (ושם) : ונדרהג
 בכל מקום ובכל זמן . אכל הנקבות מותרות הן בהשחית וכן אם
 יש להן שעור בהן . גם אם השחיתה האשה וכן האיש בטורה .
 והעבדים חייבים בהשחית וכן כמו שכתבנו למעלה וכן טומטום
 ואכדונוי' מוסק :

רנג שלא לכתוב כשפרט כתבת קעקע שנאמר וכתבת קעקע
 לא תהנו בבשרכם . והענין הוא כמו שעשין היום
 ומעשים שכותבין בכשרם לכתוב מחוקק ותקוע שאינו נוסק לעולם .
 ואין החיוב אלא בכתב חקוק ורשום בדיו או בכחל או בשאר כליכות
 הרשומים וכן אמרו במכות . קעקע ולא כתב כלומר שרשם בכשרו
 בכתב אכל לא עשה שריטה אינו חייב עד שיכתוב ויקעקע בדיו או
 בכחל ובכל דבר שהוא רושם : בשרשי המזנה מה שכתבנו

בהקפת הראש וההשחית וכן היא להרחיק המניעה ע"א מנושמי
 ומכין עיניו . וגם זה מן השורש הזה כענינו שהיה מנהג העכו"ם
 שרושמי' עיניו ע"א שלהן כלומר שהיה עבד נמכר לה ונורשם
 לעבודתה : מדיני המזנה מה שאמרו ז"ל שכל מקום שבגוף בין
 מוגלה בין מוכסה בגדים ככלל איסור זה ויתר פרטיה בסוף מכות
 מכות (ושם) : ונדרהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות
 ועובר על זה וכתב אפילו אות אחד בכל מקום שבגופו בענין זה
 שאמרו שיהיה חקוק ורשום באחד זמניו הנכבדים הרשומים לוקה
 ואם רשמו בו אחרים אינו לוקה אלא כסייע . מן הכלל הידוע לאו
 שאין בו מעשה אין לוקין עליו :

רנד לירוא מן המקדש כלומר שנעמידו כנפשו ימיו מקום הפחד
 ויראה כדי שיתרבו לבניו כבואינו שם להתפלל או להקריב
 קרבנות שם ומקדשי תירא י ופירשו ז"ל בספרא ובכרובות כמו כן .
 חי זהו מורא לא יכנס לחד הכית במקלו וכענינו ובאכדונו ובחלק שעל
 רגליו ובמענות הדרורים לו כבדינו ולא יעשו קפנדריא כלומר שיכנס
 מפתח א' וילא מפתח שבנגדו כדי לקצר הדרך לבד ורקיקה מק' ואל"ל
 שאסור המקום כרקיקה וביראו ג' כבסגדרין שאין ראוי כלל לשבת
 בעזרה כי אם למלכי בית דוד משום כבוד המלכות שם ויבא המלך דוד
 וישב לפניו . ואמרו בספרא לא מן המקדש אתה ירא אלא ממי שפקד
 על המקדש : כושרשי מזנה זה מן המקדש אתה ירא אלא ממי שפקד
 על המקדש שדר ויקחו לי תרומה ובמקומות אחרים : מדיני המזנה מה
 שאמרו ז"ל שאין אדם נכנס בכל החד הכית אלא לדבר מזנה וכל מי
 שהשלים עבודה בבית ונסתלק מיהלך אחרית מעט מעט וכן אשתי
 מותר ואשתי מעט ולויים מדוכנס כן הם יוצאים מן המקדש . ומה
 שאמרו ז"ל אסור לאדם שיפנה או יישן לעולם בין מורח למערב מפני
 שהיכל בערב וכך אסור לאדם לבנות בית תענית היכל ואכסדרה
 תכנית חולם . ואמר תכנית העזרה . וכל זה לזכירת המקום .
 ויתר פרטי כבוד הכית ומוראו כבודות ותמיד (ה' בית הבחירה פ"ו) :

רנה שלא לעשות מעשה חוב ולא נפנה אחריו כלומר שלא נשאל בו
 שנאמר אל תפנו אל האובות . והענין הוא שנקטירין
 קטרת ידועה ועשין מעשים ידועים ובאותם הענינים ידועה לאדם
 שימנע דבר מתחת השמי שיענה לו כמה שיחל או מין אחד נומיני .
 ולשון סיפרא חוב זה פיתום המודבר נשחיו : בשרשי המזנה
 מה שכתבנו בחיבור מנחה . וענין שכל אלו ההכלים גורמין לו
 לאדם להניח דת האנות העיקריות ואחונת הש"י ויפנה אחריהם הכל
 ויחשוב כי כל אשר יקרהו והיה עליו דרך עקרא ושיהיה בידו להטיב
 לעצמו ולסלק מעליו כל נזק באותן שאלות ואותן תחבולות השיטה
 וכל זה איננו שיהיה לו כי כל שנגזר מאלה הדון העול' ולפי מעשה הכושר
 או החטא אשר יעשה האדם יתחדשו עליו מעשים אס טוב ואס רע .
 וכמו שכתבנו כי פועל אדם ישלם לו . וע"כ ראוי לו לאדם להשכין
 מוחשבותיו ולכוין כל דרכיו וזו היא מחשבת כל אדם מבני ישראל
 הטובים . ועוד שיש בענין זה של חוב וידעונו נד ע"א פרטי
 המזנה כפרק' ומסגדרין (ה' ע"ז פ"ו) : ונדרהג בכל מקום
 ובכל זמן בזכרים ונקבות ועובר עליה ועשה מעשה האובות ועדים
 נקטל . ואם אין עדים והתראה בכרת . כסוגו ומכאן חטאת קבועה .
 והנשאל

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת קדושים

דנ ללמד המאזנים והמקלים והמדות וליישר היותם ולהשומר
 מחדלם שחומר באזני צדק אבני צדק איתם צדק וירדון
 צדק והיה לכם . ולשון ספר החינוך ללמד את המאזנים יפה
 יפה כלומר שהיה המאזנים מיושקות ויש בענין המאזנים כיוונים
 גדולים לפי שאפשר לעשות בהן כוונה מיני שקרים ידוע הדבר .
 חבני נדק . נדק את המשקלות יפה יפה . גם במשקלות ג"כ
 אפשר לעשות בהן הרבה מיני שקר וכעין מה שפירושו ל"ל חני עתיד
 ליכרע עמי שמונת משקלותיו כמלח . חופת נדק . נדק את החיטות
 יפה . וכן נדק . נדק את הכיטון יפה . והאפיפה היא מדת היבש .
 וכן מדת הלח . והזהרתנו התורה בכל אחד ואחד ונדברים חלו
 בפרט לחומר הענין והע"פ שהכל בכלל לא תגזר חסות עמיתו .
 ולשון ספר על תגליתך הוכחתי אתכם וחרף נדחים שתקבלו עליכם
 ימות נדות . ואמרו ג"כ ל"ל חני שהכחתי כמזרים לטפה של בכור
 לטפה שאינה של בכור חני עתיד ליכרע עמי שמונת משקלותיו כמלח
 כדי להגות הכריות שאין נזכרין בהן . שורש עולות היוצר
 וזרחת הגזל והתרמית וכן כתיב חס ידוע לכל כן דעת . בדיני
 המלוכה מה שאמרו ל"ל שאין עושין משקלות מדול ועופרת וכל שאר
 מיני מתכות ופני שמעלין חלודה ומתחרין חכל עושין אותם של
 חכום ושל זכויות וכיוצא בהן והדברים שאמרו במדית הקרקע וזה
 שלא נזכרו כגורת החק שקומין כלו רמורה . ואמרו ג"כ שלא ירתיח
 בנדת הלח בעת שמודד ואפילו היתה נדח קטנה ביותר שהרי מיני
 שהתורה הקפידה על המדות בכל שהיא שאמרו לא תעשו על במשפט
 בנדח במשקל ומהורה . והמורה היא נדח קטנה ביותר שהיא חלק
 אחד משלשה ושלשים כלו . ומעשרים שנתנו ז"ל באורך קנה
 המאזנים ובחורף קנה החומים והחלקים שאמרו כן זונים העשירים
 לשקול מין אחד למאזנים של מין אחר וזה שאמרו שחייב וכו' להעמיד
 שוטרים בכל מקום ויתקום להיות . ומזכיר ללמד המאזנים והמשקלות
 ויש להם רשות לקטום בחמונו גם בגופו כל שזכר עמו משקל חסר .
 ויתר פריטים כפי חמישי זכרתה (פ"מ' רל"ח) . ונהגות
 בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות ועובר עליה בטל גשה זה מלבד
 שעבר על לזו דלוחה זנוילה וגיבשה חס יש בה טיה פרוטה וזה
 שיקשה בענין יתרי כי המזקר במדות לא יתן לכלל הלוקחים וחיינו
 ידוע לנו גזל שיחזיר אליו גזלו וזה שאמרו ל"ל כי קשה מאד עונשן
 של מדות :

רס שלא לקלל אביו ואם שאמר איש אשר יקלל את אביו ואת
 אמו וגו' והאמת שניקח האזהרה בקללת אביו ואם חסר מן
 המקרא הוא כי כנא לא יזכיר אלא העונש במקלל וכן מה שכתוב
 בסדר משפטים ובקלל אביו ואמו מות יומת שגם כן לא דבר
 אלא בעונש וזה שאמרו במכילתא ויקלל חביו וחמונו . עונש
 שמוענו אזהרה חנין . פ"ל אלהים לא תקלל . ואם נשא הוא
 הרי הוא בכלל זנשיא בעמך לא תאר . ואם בור הוא הוא בכלל
 לא תקלל חרש הרי חסר דן כנין חס משלשין וכו' עד הלל האזה
 שבהן שהם נעמד וזאת המורה על קללתן חף חסך שבעתן חתה
 מחוהר על קללתו . וכן אמר גם כן בספרה . חיש אשר יקלל .
 ועונש שמוענו וכו' . כיון הלשון אשר במכילתא כטוב . וזכרנו
 שאין לאזהרה זו לאו מיוחד אלא שהוא יוצא בכלל שלשה לחון שבת
 זכרתו על ויקרא זה שמדבר בעונש וכוונתו כתב ה"ו כמ"ל
 ביקלל חביו וחמונות יעשה שהוא מדבר בעונש : שורש המלה
 כתבתו במשפטים כמלות שלא לקלל הדיינים : מדוני הנומה מה
 שאמרו שחייב קללת האב והאם הוא בין בחייב או אפילו אחר מותם
 חף שאין כן בהכרח שאין החייב טה כי חס בחיים הכל אחר עינת

פטור על הכהנים . וזה שאמרו שאין חיוב מיתה לכן עד שיקלל
 בשם מן השמות המיוחדים . אבל במקללן בכינוי פטור משקילה
 ולוקח כדרך שלוקח על קללת אדם חסר . וזה שאמרו שהמקלל חבי
 חביו חביו חביו דינו במקלל אחד נושא הקהל . והאם שכתבתי
 שטובה חף הכן משביעו בשבועת החלה אלא משביעו שביע שחן צה
 לכה . ואמרו גם כן חסרו לכוותו כלל שלא על הקללה הקפידה
 תורה אלא חף על הכוין . והיבואו כתיב הוא בארור שבאחר ארור
 מקלה חביו . ויש לב"ד לכות העונש זה ולעומת כתיב הרחיף .
 ויתר פריטי בספרו' עמנהדרין (י"ד' רנ"א) : ונהגות בכל
 מקום בכל ובכל זמן בזכרים ונקבות וכן בטומטום ואנדורניוס
 ושחוקי חייב על חמו וחייב חייב על חביו חף לפי שבנדקה חמו
 ואמרו כן פלוני הוא . ולפי הדומה שהמחזר חייב בקללת חביו
 וחמו שהרי כות דחוי ליתו אותם . וזרין תורה ודן כן כשר יש לו גם כן
 לענין חבילות ולכל דבר . אבל הכן מן השפחה ומן הנכרית חמו
 חייב על קללתו . וכן גר שזרמו שלא בקדושה ח"ע"פ שגולד
 בקדושה כגון זכתיירה חמו כשתייה עובדת חמו חייב על קללת חמו
 חביו . וכשם שאינו חייב על קללת חביו כן חמו חייב על קללת חמו
 ח"ע"פ שהיתה יהודית כש לדתו וכמו שדרשו ז"ל ומקלל חביו ואמו חת
 שהוא חייב על חביו חייב על חמו וגומר . ואין להקשות על דרשא
 זו משנזקק שחייב על חמו לבד לפי שאין האב ידוע וזכיר . והגר
 חסור לקלל חביו הגוי מדרכין כדי שלא יחמרו באו וקדושה חמורה
 לקלה . אבל העבד אין לו ייחוס והרי חביו כמו שאינו חביו לכל
 דבר חף לאחר שגשתחר . ועובר על זה קללל בשם מן השמות
 כמקלוהוא שיש שם עדים והתראה כמו שידוע בכל המדות . ואם
 קללל באחד מן הכינוין לוקח :

רסא להיות ב"ד שורפין כלם כלומר שגטו הכ"ל לעשות משפט
 בערפה במקצת עבירות וזאת נהן היא הכה על אשה ועל
 אמה . שחמט ראישי אשר יקח את אשה וזה אמה זמה היא
 באש ישרפו אותה ואתהונו . וכבר כתבתי למעלה שדרה אחרי
 מות ממות שלא לבוא על אשה זכורה כליו ענין יתייב אשר יקח
 אשה זכורה ושחן בכלל הקיובחלה אחת והיא חמורה ומה שכתוב
 ואתהן פירושו אחת מהן שכן בא הכי' כנסת סנהדרין . ואמרו
 שם שכן במקום פלוני קורין לחתה הן וכו' כמו שכתבתי שם :
 כושרשי' חיסור הערות כתבתי למעלה באתרי מות זה שידעתי
 ומעתי בענין : מדוני המנוכה שהמורה לזנות בספרין
 שהיו משקעין אותו בכול עד ארכיבותיו ונותנין סודר קשה בתוך סודר
 דך וכורך על צווי' עני' עדיו והוסף חלו עד שהיה סתת את פיו
 ומתיכן חת הכדיל והעפרת וכו' כן וזרקה לרין פיו והוא יורדת
 צורפת חבני עני' . ויתר פריטי במסכתו' עמנהדרין : (ס)
 צנהגה המורה או בזכרים כי להם המושפט וכו' כלבד כי היא מקום
 המושפט י"ת דין שבערו עליה זלה דנו החייב כדניו בטלו עשה ועגש
 גדול כי במושפט יתייב העולם . וכבר כתבתי למעלה בסדר
 מושפטים כי הרמז ל"ל לחייבה בחשבון המות בספר שלו ארבע
 מיתות כ"דונם הכתתי קנת הטעם שכתב הוא בענין :

רסב שלא ללכת בחקות הגוים וכו' האזנות שחומר ולא הלכו
 בחקות הגוי אשר אני משלח בפניכם . והוא הדן
 לכל שאר הגוים . והוא כי הענין חבני שם שריס וזאתי השם
 ועובדים ח"א . וענין המלה הוא שלא נתנה בהם במלבושי
 זענינו וכמו שאמר בספרו' ובחוקותיהם לא תלכו כדיונות שלהם
 בזכרים החוקים להם כגון טי' חית וקרקסאות והאסטריות
 וכל חלו קם עני' פמוק' שמשן כקינויים כשיתקבצים לעשות
 שגמות

הוא נ"כ - זכור הוא היסט כגון שיש בראש קורה טומאה וזכור
 שהגיע האדם הקורה בשום נד הואיל ומכאן הנידה ואע"פ שהטומאה
 בראש האחד של קורה ואחד הנידה בראש האחר הרי זה מניש
 וטומאה ויכל כיוצא בו הוא טומאת היסט האמורה בכ"מ - וטומאת
 בית הסתרים אע"פ שאינה טומאה עמוס כניעה שאין בית הסתרים
 בכלל טומאת טומאה היא משום דין נמשך בלא נגיעה אלא האדם
 נמשך אחר וטמא ואין מתטמא במשא בלא נגיעה אלא האדם
 בכלד ולא הכלים - וטומאת אהל אינה וזאת כטומאת מת בכלד ולא
 כשא - טומאתו - והצניע אע"פ שטומאה בבית אינה טומאה
 באהל - וזאת משום באהל בין אדם בין כלים או אוכלין ומשקין -
 ואחד האדם שנגס בו לאהל המת או אצילו מקמתו כגון שהניס
 עט רחש או ידו או אצבעותיו או חוטמו הרי זה נטמא כלו - ו
 והכלים אע"פ שלא נתקדשו איברים טומאתן זכות בשר נק
 המת זכר אחד שלם שנתקדש וכן האדם אע"פ שאין בית בשר
 כל אלו טומאתן כמגע ובמשא ובאהל - ואחר בקרא כל אחד
 ערו"ח איברים שבאדם שבכל אחד מהם יש בשר גידים ועצמות
 ואין הניס מן המנין - עצמות המת אע"פ שאין עליהם בשר הם
 שיתגיכרת בהן נורא האדם וטומאתן אפילו באהל - וחלו הם
 בעצמות שאמרו"ל שטומאתן אפילו באהל - השדרה והגולגולת
 שאמרו דוק בשכן שלמות אהל חקרה שדרה אפילו מוליא חתך
 וגולגולת כשעץ אין טומאתן באהל - וזאת שוקו של אדם וירך
 אחד זהו רוב בנינו - חסר כל שהוא אינו טומא באהל - ורוב
 זנינו הוא ק"כ - עצמות מן רמ"ח איברים שיש באדם זהו ארבע עשר
 שאין רוב בנין ורוב חנין אסוי כגון רובע קב עצמות טומאתן אפי'
 באהל - ואם לאו אין טומאתן באהל וטומאת המת היא איס -
 ויתר פירטיה מוכארים בסדר טהרות וזכור נוספת אהלת (יד"סי'
 ש"ב) - וזוהגת מנהו שבהניס הוכרים בכל מקום וכל און
 אהל לא נקבות שכן בא הטי' אמור אל הכהנים בני אהרן לכנס לא
 יטמא בעיני בני אהרן דוקא ולא במת אהרן - וכן העובר על זה
 נטמא לשתות חן מחמשה שתי מנהו כמנין לוקח :

דסד שטמא הכהנים לקרובים הסוכרים בתורה שטמא לה
 יטמא - וזה הנותן עשה שכן בא הפירוש עליו וכן הוא
 נזכר בספרא לה יטמא מנהו - לא רנה לטמא טומאתן אותו בעל
 כרחו - ולולי שנקבלנו מחכמינו הטי' כן הייתי מבזר לומר שהיה
 דמות אם רנה ויטמא אם לא רנה אינו יטמא לפי שהכתוב מנעו
 מהטמא לשאר הקרובים והייתי אמור שאלו המוכרים בפרשה הראשו
 להטמא אם ירצה על כן בא לנו הפירוש עליו שאין זה דמות אלא
 מטה והוכירו חכמים ז"ל מנעו שכן ביוסף הכהן שיתא אשתו
 בערב הפסח ולא רנה לטמא ודפסכו חכמים וטמאוהו בעל כרחו
 ובתם ה"מובנו"ל וזאת בעצמה היא מנות איבול כלומר שכל איש
 איש יחל חייב להתחבל על קרוביו כלומר ששה חתי מנהו המוכרים
 והתקרא שביא הרב על מנות איבול מה שאמר באהרן וכלתי
 אשת הים אמר ומוזק כהונה הזאת ביארו בכך שהיא מוזהר
 על הטומאה שיטמא עכ"פ כשאר ישראל ששכל של יחלשו וספטי
 האבלות - וכבר נתבאר שאבלות יום ראשון ודאורייתא והוא יום
 מיתה וקבורה - ובביאור אחרו כמובן קטן אהל אינו נהג אבלות
 בגל אפי' עשה דרכים ודמי עשה דייאד - הנה התבאר שחוב
 האבלות דאורייתא וזהו נותן עשה אהל ביום ראשון כלבד וכשאר
 עשה דרבנן ואפילו כהן יטהר אבל ביום ראשון כלבד וכשאר
 לקרובו והק"ו ע"כ - משרשי המנהג זה שכתבתי פעמים
 הרבה בענות הקדמות כי האדם נכעל כפי פעולתו שיעשה פי
 עקיעו

שנענות זכות ועבודת האלילים - ואמרשם בחקות הגוי ר'
 מאיר אמר אלודרכי האמורי שמו חכמים - ר' יהודה בן בתירא
 אמר של תגדל זכות הראש כהם ולא תספר קומי כלומר שלא יגלה
 מן הנדדן ויניח שער בלמעו וזה הנקרא בלורית וכפל זה האו
 במקום אחר כמלת אחרות מן השמר לך מן תנקש אחריות
 ולשון ספרי שמור כלל תעשה מן כלל תעשה תנקש אחריות שח
 תדוה להם ותעשה כמניניהם - ויהיו לך למנוקש על תאמר הואיל והם
 יושבים בהר געון - אפי' יושב בהר געון - והם יושבים בכלוקין אפי'
 אלא בכלוקין - והוא ויין מוויני בלי ויין הפרשים - ולשון ספרי
 בכבושם ועל כל הכובשים חלום ככרי - משרשי המנהג כדי
 להתרחק מהם ולננות כל הכהנות' ואפילו במלכות מדיני
 המנהג כתבנו קננת והביאו ז"ל חז"ל קננת עם יתר פירטיה בפרק
 ז' מנחת וכתבם ספרא דשבת (יד"ס' קעו) וזוהגת בכל מקום
 וכל ויין סוכרים ונקבות וזכור על זה עשה דבר מאלו סוכרו
 להמנות אליהם חייב ולקנות והמתרחק מכל הכהנות' ומכל
 כמקוסי' וישם כל לבנו ומחשבותי' ה"ש" כמלתו סיקרות כשם טעם
 תלך ורעו ידע חרץ :

אמור אל הכהנים

יש בה כ"ד מצות עשה - וט"ל מצות לא תעשה -

דסג שלא יטמא כהן הדיוט בעת זולתו בקדושים המוכארים בכתוב
 שטמא לא יטמא בעמיו כלומר כל אחד מן הכהנים לא
 יטמא לכנס מת - ואע"פ שיש טובה לא תמות ויכה הנזק בשם
 הכנס כי היא העיקר - משרשי המנהג לפי שהכהנים נבחרו
 לעבודת השם כלו שמו שחזר הכתוב קדושים יהיו לאלילים על כן
 הרחיקם מן המות - וכבר כתבתי למעלה שעיני הטומאה דבר נמשך
 ונאלץ וגוף אדם המת פירשו חכמים שהוא אפי' אבות הטומאה כלומר
 שיש לו טומאה חזקה עד מאד למעלה אפילו שייחה זהבן הוא כי
 בהפרד ועליו נודת האהל היום והטובה ויטמא הוא לבדו כשגם הוא
 בשר פחות ונרוב וזשמוק אל הרגיות וגם נרעו רנה החטיא
 הכנס היקרה בעורה שוכנת אלוה"ע כראוי שטמא כל סביבו בהתפשט
 ועליו כל הודו שזו נפשו ולא נשאר בורק האומר הרע וראוי לחיות
 למצוה הטי' להתרחק מהו וזאת בקרובים שהותר להם כי אה הם
 בשרם הוא וכל דרכי התורה דרכי נועם ונתיבותיה שלום ולא רנה
 ללעגם כל כך כיהם לכנס על הקדוה האת שלא יוכלו להתקרב תוך
 באהל אשר הוא כתובו ולעזק את רוחם ולהשכיב נפשם בכבי עליו
 דחיתו רמזאל הטעם הזה שכתבתי בטומאת המת שחמרו"ל כי
 סדקיס גמורים אינם טומאים זלפי הדומה כי הכונה לפי שגופם
 טהור וכי ולא חטיא נפשם אהל קיימה לזכות וז"ל תעלה נפשם
 כמקור ועל גופם יטמאו אור רוע לנפלים : מדיני המנהג זה
 שאמרו"ל שהמת נטמא כמגע ובמשא ובאהל - וטומאת מושא
 למדה ז"ל טומאת נבילה - וטומאה האמורה בכל מקום
 בין בעת בין בשאר הטומאת ענינה הוא שנגע האדם בטומאה
 ענינה בין בידו בין בגולו או בשאר גופו אפילו בלשון נגיעה
 היא - והרמז"ס ז"ל כתב שאפילו נגיעה בלשון או בשינים
 נגיעה היא כגוף הם נחשבים - וטומאת אהל האמורה בכ"מ
 הוא שיש אדם הטומאה חף על פי שלא נגע בה אפילו היה בינו
 לכינס כזה כלים הואיל ונשמה נטמא ואחד הנשמה אהרן בידו או
 סכל דבר שנגשו קרוה בכלל נשמה וטמא - ונקיט בכלל נשמה

שיקלל
 מוקלה
 קלל חיי
 זכות חיי
 שאין בה
 קריה
 קריה
 לחיו
 תכל
 רגוע
 קריה
 חיו
 וגם כן
 יית אינו
 שולד
 לקלל
 אלה חיו
 אמונת
 לדרש
 והר
 חמורה
 כיו לכל
 השמות
 ואם
 נמשט
 ג ועל
 זה הוא
 ראוי
 ד יקח
 שכתוב
 אמור
 שם :
 ידעתי
 גרפי
 שודר
 ות פי
 יודת
 (ס)
 מקום
 ונשם
 בסדר
 ארבע
 תלכו
 הדן
 השם
 נשיני
 שלהם
 ריאות
 עשות

ספר החינוך מן ספר ויקרא פי"ח מאיר

המיוזם בעל חינוך לא יתפעל לדבר ככח עד שיביא הענינים מן
החל אל המועל על כן כבוד אליו עונש וקרא נזות כאלה מקרוביו
אשר הטבוע תחייב האהבה להם תחייבו התורה לעשות ונעשים
בעצמו אשר יעוררוהו לקבוע מסכתו על המעור שהגיע אליו וזו ידע
ויחזקו ככפשו קיעומתיו גרמו לו להגיע אליו המעור הוא כי ש"ס
לא יענה וכלבו ויגה בני אדם כי אם עונש החטאים וזאת היא חזונתו
הסליחה אכזבו בעלי דת יהודית היקרה וכתת האדם אל לבו ענין זה
בנועזת האכלות ישית דעתו לעשות תשובה ויכסר מעשיו לפי כמו
והנה נחאנו עם זה במוזות האיבול תועלת רב לכני אדם והמתחמקים
המפריים המזהילים כל דברי העולם ומנעו ש"ס הנוראים ישיתו חזן
בלבם הרע ותלויות בני אדם למקרה הזון ויחשבו במחשבותיהם
הרעים כי מקרה אדם והבטחה מקרה אחד להם כמוות זה כן מות זה
ועל כן כתבו בספרים שיספרו האומלל מי שידאג כלל ולעקור ולשרש
אל לבבו חזונתם זאת הרעה חייבתו התורה במוזת זו ולכד התועלת
במה שוקרו : מדיני המזוימה שאמרו ז"ל שיש ראשון הוא
דלוריותא והשעה דרבנן ואע"פ שאמרו בתורה ויעש לאכזו חבל
שבעת ימים . כתבה תורה ונתחדשה הלכה . וע"פ אמרו ז"ל כי
משה רבינו ע"ה תקן להם לישראל ימי האכלותו ימי המשתה .
ואמרו ז"ל שאין חיוב האכלות חל עד שיסתיים הגולל כלומר עד אחר
שכסו גופו של מת בקבר אין האכל חסור בדבר וכל דברי האכלות
ומנוי טעם זה רחן המלך דוד וכן כשנית הילך קודם שיקבר . ומה
שאמרו שכל שלא שיה שלשים יום כאלה אין ויתאכלים עליו לפי שהוא
ספק . וכגמרא אמרו ז"ל שאם ידענו בבירור ששלמו לקחישו
שדנו שאר ימים לענין אכלות וכן לכל אחר הדברים דינו כאלהם
שלא . וכן אמרו ז"ל שהמפריים עלמם חבל לרכי צבור וכן המינים
ודוקייהם ובמפריים כל אלו אין מתאכלים עליהם כלל שמיתתן שמתה
היא לעולם ואין זה עונש לקרובים חבל זכות הוא להם וכל זה מן השרש
שכתבתי ועליהם נאמר הלא משאך ה' אשכח . וכן המניית עצמו
לדעת אין מתאכלין עליו ובמקומו ויתברר כי נדע שלדעת הכה
את ענינו . וכן תדונו המנוה הדברים שמתדו ז"ל שהחל חסור כהן
ביום ראשון תורה וכשאר הימים דרבנן . ודן שכמה ושלמים דין
י"ב חס האכלות אכזאם . ודן קריעה מי הם הקרובים שקורעין ודן
זה זון וכיצד על הקרובים וכיצד על אכזאם ועל מי מקרובין וקמתלמדו
וזוגדלו ועל אי זה מקומות מתרכנן של א"י ודונו הקרעים ששללן
אותו מיד או לאחר זמן דין האשם ששללת מיד כדי שלא תתכזה .
ודן הרגלים שומסקין ואיך עולין . ומה שאמרו שכל הקובר מתו
אפילו שעה אחת קודם הרגל בטלה מיומו גזירת שבעה . ואם
עברו שבעה קודם הרגל וכנסו אפילו שעה אחת תוך שלשים בטלו
מיומו גזירת שלשים . ור"ה ימים הכמורים דינם כרגלים של סכה .
שביעות . וסכות . ומה שאמרו שאע"פ שאין אכילות בחולו של
נוגע קורע אדם על מתו שחייב להחבל . ודן שמועה רחוקה
לאחר שלשים אם שאין טהגין אכלות אלא יום אחד ושאינו קורע
שהלכה כר' זני דאמר הכי כגמרא פרק משקין חבל על אכזו ועל
אזון קורע אפילו כשמועה רחוקה לדעת הרמב"ן ז"ל והראש"ד
ז"ל . וענין ההספק על מי מסכדין וכיצד . וסבת ו"ט וחולו של מועד
וחנוכה וספרים וזקן . בהספק ועל מי נכטלין תלמוד תורה במוזת .
וענין לזון דין והכריות והנחיות שישין בבית האכל וענין ליקוט
עצמות של קרובים . וענין ליקוט עצמות אכזו ואזון . ומה שאמרו
שהקרובים המתאכלים עליהם מתאכלים עתהם בפניהם מדברי
סושי . ומה שאמרו שמתאכל אדם על חשמו וביח על בעל ועל אחים
מן האם מדברי ספרים . וכן או חמוזן השפחה או מן הנכרית אין

מתאכלין עליהן אפי' כתגמולו לא מדברי תורה ולא מדברי ספרים .
וסכנן מוטמו לאשתו אע"פ שאכילות אדם על אשתו מדברי ספרים
ששוחותה כמות זנוה ומאחר שנסתם הגולל אין מעמח כהן עוד .
ועה שאמרו שחייב אכלות בג' קרובים דרבנן והם אלו או אחות
אח או אחות נשואה או ארוסה בין נשוא בין נשוא ובין ארוסה ובנותיהם
ולפיכך אין כהן מוטמא באלו . ואלו הענינים עם יתר פרטים
מבוארים במסכת ברכות ויבמות ובספרה פרשת חומר אל הכהנים
(ו"ד סי' שצ"ג שצ"ג שצ"ד) : ונוהגת מזהו זו בחיוב הטווחה
במת הקרוב בכהן בכל מקום ובכל זמן בזכיר כהונה אבל הכהנים חזק
בחיוב זה שכן בא ספרוש פני שבוע מלהטמא אלת הקרובים
הוא שנטוה וזה הטמא לקרובים אבל הכהנים כהנות אחר שלא נמנעו
מלהטמא במת כמו שכתבאר במקומו כמו כן לא נמנעו להטמא
לקרובים עכ"פ אבל עתאכלות קן וכל מקום . ולהן הכרית
לטהא אפי' ידו ודעה וזכרו . ומלות חיוב האכלות הנגדרת עם
מזהו זו כמו שאמרנו בהגות בכל מקום ובכל זמן ובכל אדם בין כהן
ובין ישראל ובכורים ובקבות ובין העובר על זה ולא דלא להטמא
לשם האכל על הקרובים הנזכרים בכתוב . ובין כהן או ישראל שלא רצו
ביום ראשון שטלו עשה זה . וכבר כתבתי למעלה שנית דין כופין
על בטול עשה ויש מן המפרשים שכתבו שאין מוצת איבול נחשבת
לעושה דלוריותא חולי דעתם לומר שאע"פ שאמרו בקדשי דלוריותא
בכל ענין אכלות מיהא דרבנן הוא :

רסח שלא ישמש כהן טבול יום עד שיעריב שמשו ואע"פ שטבל
וטבר לרין הערב שמש לפי שהוא כמני לטווחה עד שיעריב
שמשו שכן פירשו ז"ל במי"ב יובא וטבוא עד הערב וטהר הכתוב
קרא לטבול יום טווח אפי' שטבל עד שיעריב שמשו חבל מ"מ אינו
טווח כיו שהיה קודם טבילה כי מתחלה היה ראשון לטווחה ואחר
הטבילה היה שני לטווחה ועל זה נאמר ולא יחללו שם אלהים שכן
בא עליו הפי' המקובל וכן הוא כ"פ טססדדין שאמר שם קדושים
יהיו לאלהים ולא יחללו שם אלהים אם אינו ענין לטמא שכבר
כתבאר נהנו ענין לטבול יום שישמש וילך לה התם נחילול חילול :
בשרשי המנוה לפי שכהן הוא השליח בין ישראל לאכזים שבמקום
ומתן מעשיו וקרבתו ויתר' האדש לפני בראו וכפר עונו ע"כ
חובה עליו להיות נקי הגוף בתכלית בעת העבודה וחולי רוח
הטווחה לא יעבור מעליו לגמרי עד הערב שמש וכרן אדון החכמה
כי הוא היודע ולא אכזמו על אי זה עת יקשר למי שנשטח לעסוק
בעבודתו כ"ס והודיענו כי הוא עת כוא השמש לקבת הטווחה :
מדני המנוה מזה שאמרו ז"ל שאחד טבול יום מוטווחה חמור כגון
שטבל מטווחת מת או יבמות וזרעות או מטווחה קלה כגון טווחת
שרן וזכיות בה טעון הערב השמש זה הענין הוא בין כאלה בין בכלי
ובין בטווחה דלורית' או אפילו בטווחה דרבנן לרין הערב שמש .
ופי' טבול יום כלומר מי שטבל ולא העריב שמשו זהו פי' בכ"מ .
ואם נגע באוכלי תרומה ונשקין של תרומה ופוסל אותן ועושה אותן
ג' לטווחה לפי שהוא כמני לטווחה כמו שאמרו נגע בהן אחר כך
באכלים אחרים אינם פוסלים אותם שאין שלישי נגע ד' בתרומה
ואם נגע טבול יום באוכלי קודש או במשקין עשאו ד' כלומר שפסלן
אכל מן חמורים הם לטמא אחר' שאע"פ שלשי עושה ד' בקודש
טווחת טבול יום אינה חמורה כללך שתטווח לד' . אבל אם נגע
טבול יום באוכלי חולין או במשקין חרי כן טווחים שאין שני עושה
ג' בחולין . כן קבלנו הדברים ונחמנו ז"ל והנה התבאר מזה
שאין ג' שבתרומה ולא רביעי שקדוש מטווחין וסקה אחר וחולל
אחר

ובכל זמן וכסן העובר עליה וכשא' אשה זונה מאלו שבארנו דרך אישות ובעלה לוקה :

רסז שלא ישא כהן בין גדול בין הדיוט חללה שאומר אישה זונה וחללה לא יקחו . וחללה תקרא שזולדה מפסולי כהונה

כגון בת אלמנה וכסן גדול או בת גרושה נכסן הדיוט . או שנתחללה על ידי ביאת אחד מן הפסולין לכהונה . כושרשי המזוה עה

שכתבתי באיסור זונה הקודם לזה . כדוני המזוה מה שאמרנו שאין חייבה המלקות לכהן הנשוא חללה עד שיבעול . אבל נשאה ולא

בעל אינו לוקה שאין חייבה המלקות אלא בבעילה והוא והיא לוקין . ומה שאמרנו ל' לא הזוהר כשירות לינשא לפסולין אינו מענין זה כלל .

ולמטה בדף זה נפרש הדבר דודאי וזאת שיהיה נכעלת למי שאינן אסורה עליו בלאו בכל החיוב היא גם כן וכענין שאמרנו ל' שאין הפרש

בין אשה לאיש לכל עונשין שבתורה מן משפחה חרופה כמו שכתבתי למעלה בסדר ויקרא במצות קרנן אשם ודאי . וכן מדיני המזוה מה

שאמרנו ל' שהכהן עצמו שעובר העבירה שהיא כא' על החללה אין גופו מחולל כפי אע"פ שזרעו מחולל וכן שנבעלה באונס או בשגגה

בין כדרכה בין שלא כדרכה ושהערה בה כתחלה והוא שיהיה הכהן מוט' שנים ויום אחד ומעלה והיא מכה ג' שנים ויום אחד ומעלה .

ומה שאמרנו שאינה נעשית חללה אלא בבעילה אבל בקדושין לכד לא כתחלה . אבל בשואף אע"פ שלא נבעלה נעשית חללה מפני שכל

נשואה בחוקת בעולה ואע"פ שנתאלת בתולה . ומה שאמרנו שהכהן שבא על הנדה אע"פ שהיא בכרת לא חללה שאין ענין החיוב אלא

באיסור המיוחד לכהנים כמו אלמנה וגרושה וחללה זונה או הנבעלת לאחד מן הפסולין לכהונה כמו חללים . ומה שאמרנו ל' שיש חללים

מודברי סופרים כגון כהן שבעל חלוצה שהיא אסורה לכהן מדרבנן שהיא חללה מדרבנן וזרעה חלל חללים מדרבנן אבל כהן שבא על

אחת מן השניות אין זרעו ממנה חללים אפילו דרבנן לפי שהוא איסור השוה בכל ואינו מיוחד לכהנים וממנו שכתבתי למעלה . כהן שבא על

ספק אלמנה הרי זו ספק חללה והולד ספק חלל . כמאזו חללים שלשה . חלל מן התורה . חלל מדבריהם . וספק חלל . וכל

ספק חלל או חלל מדבריהם כותבין עליו חומרי כהנים וחומרי ישראל אינו אוכל בתרומה ואינו מטמא למתים . ונרין לישא אשה שראויה

לכהן ואם אכל תרומה או כטמא או נשא גרושה וחללה זונה מוכן אותו נוכח מדרות . אבל חלל של תורה הודאי הרי הוא כור ונשוא גרושה

ונוטחא למתים . שאומר אמור אל הכהנים בני אהרן : אע"פ שהם בני אהרן עד שיהיו ככהנים . ועוד קבלו זה בני זה הכתוב בני

אהרן ולא בנות אהרן . נוכחן שלא הזוהרו כשירות להנשא לפסולין ועל כן הכהנת מותרת להינשא לחלל ולגור ולמזומר ולפיקד אמור

ל' שהגד מותר לישא כהנת ומוזרת כהנת ג' כ' מפני טעם זה שאמרנו שלא הזוהרו להנשא לפסולין מוזרת משום דקהל גרים לא איקרי

קהל ובאיסור מוזר כתוב לא יבא מוזר בקהל ה' . ומה שאמרנו חלל נשאה כשירה כל זרעו חללים ופסולים לכהונה . אבל ישראל

נשאה חללה כל זרעו ממנה כשרים לכהונה שהולד בענין זה הולך אחר הוכר שאמר ויתלדו על משפחות משפחה שנתערב בה ספק

חלל כל אלמנה מאותה משפחה אסורה לכהן לכתחילה ואם נשאת לא תנא לפי שיש כאן שתי ספיקות וכספק ספיקא אפילו דאורייתא לא

חייבין אבל נתערב במשפחה ודאי חלל כל אשה מזה אסורה לכהן עד שיבדוק ויתר פרטיה בקדושין וכימות . ונוהגת בכ' מוכלל

זמן ועובר עליה וכשא' חללה ודאי ובעלה חייב מלקות . נשא ספק חללה או חללה מדבריהם מוכן אותו מכת מדרות וזה יהיה בזמן

שישראלים דנים דיני נפשות אבל בזמן הזה אין מלקין וכמו שכתבנו לקינן

אחר ואי"ל שאין מטמאין כלים שאדם וכלים אין מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה . וכל המטמאים בין קלים בין חמורים מטמאין

היוצאין מזה כמו רוקן ומימי רגליהם דינן כמטמאים שנגעו בהן . ויתר פרטיה במעבת טבול יום (ה' ביאת מקדש) . ונוהגת מצוה

זו בכהנים הזכרים בזמן הכהונה הזוהרו על העבודה ולהזהר מזה הטומאה ולא הכהנות . ומי שעבר על זה שמוט טבול יום חייב

מיתה כדיו שמים ולא בא על חייבו זה כתוב ומזכיר בתורה אלא שלמנו חז"ל הענין שם בסנהדרין כג"ש מחלול חלול :

רסו שלא ישא כהן בין כהן גדול בין כהן הדיוט אשה זונה לאשה שב' אשה זונה וחללה לא יקחו . ולמנו קימה משמע דרך

אישות ועל כן אינו לוקה עליה אלא כשנשאה ובעלה שכן בא הפי' שאין החיוב עד שיבעלה כמו שנכתוב בע"ה : כושרשי המזוה

לבעי שהכהנים נכחרו לעבוד עבודת ה' יתמיד ולכן ראויים ומחויבים להיותם קדושים ונקיים יותר מכל שאר העם בכל עניניהם אף כי

בענין היונוג שהוא דבר עקרי האדם וקצת נחשבות האדם על כן זונה ומיד לכן כתחיים שלא לישא זונה מנוגה רע פן תמירו ותטנו

טרוב לקחה ונדרכי הטובה וכוונתו הרצויה גם היא בנשוא ופגם אל כל הקרבן אליה שכל העם מרננין אחריה בטומאתה אשר בשוליה .

כדוני המזוה מה שאמרנו ל' שהזונה האמורה כאן היא כל שלא היתה בת ישראל דכולן בכלל זונות היו ועוד שכיון שאין קדושין תופסין

בהן זונה היא . וכן תקרא זונה כל בת ישראל שנבעלה לאדם שהיא אסורה לינשא לו איסור השוה לכל לאסופי אלמנה שנבעלה לכהן

גדול או גרושה לכהן הדיוט שאין איסור זה שוה בכל אדם ואינה נעשית זונה בכך . וכן נמי תקרא זונה כל שנבעלה לכהן חלל ואע"פ

שהיא עותרת להנשא לו שאין היתה זונה תלוי בבעילה של איסור אלא בפגוזה ומפי השמועה למדנו שאינה פגומה אלא מן אדם האסור

לו שתנשא לו או מוכהן חלל ולמדנו מעתה שהנרבעת לכהונה אע"פ שהיא בטקילה לא נעשית זונה דדוקא בעילת אדם הוא שעושה היתה

זונה . וכן אם נבעלה בעודה כדה למי שתנשא לו אינה נעשית זונה בכך ואע"פ שהיא בכרת . וכן הבא על הפגומה אפילו היתה

קדשה כלומר שהפקירה עצמה לכל אינה נעשית זונה כל זמן שלא נבעלה למי שאסורה להנשא לו כלומר שהיא ערוה עליו ואפי' מחייבי

לאוין או אפי' מחייבי עשה בכלל איסור זה ולפיכך אמרו שגוי או עבד או כותין או מוזר או גר או עמומי ומואבי או מצרי ואדוניו ראשון ושני

או כפוי דכא וכרות שפכה שבא אחד מהם על יהודית עשאה זונה ונפטלה לכהונה ואם היא כהנת נפסלת מן הכהונה . וכל הנבעלת למי

שעושה אותה זונה בין באונס בין פדיון בין בשגגה בין מזידה בין כדרכה בין שלא כדרכה נשאה ערה בה נפסלה משום זונה וכלכל ששהיה

בת ג' שנים ויום אחד ומעלה ויהיה הפועל כן תשע שנים ויום אחד ומעלה . וכן מענין המזוה מה שאמרנו באשת כהן שאמרה לבעלה

כאכתי ואפילו עד אחד מעיד לו עליה שכן הוא כדבריה שזינתה שאינה אסורה עליו בכך דאמרינן שזו עיניה נתנה באחר ונ' מ' אסור'

לכל כהן אחד מות אישה דשוותה נפשה חתיכה דאיסורא . ואם היתה כאמנת לו עוד העד האמון לו הרי זו יוציאה עכ"פ לאחת מידי

ספק . והורגו מוריגו י' דדוקא שבאחת ליזר כן בין היא או העד מתוך שלום שבינו לבינה אבל אסורה כן בין היא בין עד מתוך קטטה

שיש בינו לבינה יש לדון בדבר שאינו זקוק להוציא עכ"פ שחוקה היא דסקרי נשקרא ואין ראוי להאמינה בדבורה בעד אחד אלא בשני עדים

כשרים . אבל א"מ אם דעתו קוונת בדבריה או בדברי העד הרבה ראוי לו לחוש ולבוא עליה . ויתר רובי פרטי המזוה בימות

ובקידושין (ה' איסור ביאה פ"ח) : ונוהגת בכהנים בכל מקום

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת אמור

לקמן בע"ה במדר ביתא בזכות עשה דמלקות :

רסח שלא יטא כהן גדול בין הדיוט גרושה שנאמר ואשר גרושה מאישה לא יקחו . משרשי המצוה מה שכתבתי בחיסור וזכה הקודם לזה . מדיני המצוה מה שאמרו ז"ל שגרושה היא נקראת אפילו מן האירוסין ואין לרין לומר מן הנשואין . אבל המנוחית אפילו גרושה בגט והחורה ונוי'תה בו הריוז מותרת לכהן והחלושה כלומר אשה שזאלת עותחת ידיה כחלושה אסורה לכהן מדרבנן לפי שנתנו לה דין גרושה וכהן שכנס ספק גרושה או זונה וחלל' מו'י'א' בגט . אבל כנס ספק חלושה אין מו'י'תה שלא גזרו חכמי' אלא על חלושה ודאית . וכל שאינה ראויה לחלוף חס כחלושה לא נעשה לה ככהונה . יאל עליה קול שהיא חלושה אין חוששין לחיותו קול שחמיה הוא שנתנו החלושה להיותה כגרושה והם הקלו בה כענינים אלו שאמרו . ויתר פריטיה בקידושין ויבמות (ועס) . ונוהגים בכהנים ככ"מ וכן ועובר עליה ומשא גרושה וכעל חייב מלקות . אבל כל זמן שלא בעל חיבו מתחייב מלקות . ואפילו כ"ג שחייב שני לחיוב ומשום לא יקח ומשום לא יחלל וכמו שכתוב למטה בע"ה ולוקה על שניהם חיבו לוקה לעולם על אחד מהן אלא אחר שבעל . אבל לא בעל חיבו לוקה משום לא יקח . דלא יקח אגיד הוא כלאו דלא יחלל ופעמים שיתחייב כהן גדול ד' מלקות כביאה אחת וכגון שהיא אלמנה ונעשית חללה ונעשית זונה . ועל כיוצא בזה אמרו חכמים ז"ל איסור מוסף שהרי בתחלה החלמנה היתה מותרת לכהן הדיוט . וכשתגרשה כיתוסף בה איסור שנאסרה להדיוט ועדיין היא מותרת לאכול בתרומה וכשתחללה כיתוסף בה איסור שנאסרה מלאכול בתרומה ועדיין היא מותרת לישראל . וכשנעשית זונה כיתוסף בה איסור לגבי ישראל שהרי נעניו איסור לישראל בזונה שהמנה כרזון תחת בעלה אסורה לבעל ולכונעל אבל חס נשתנה מדרזה וכגון שנעשית מותרתה וזכהו' אין חייבין על ביאתה אלא מלקות אחת לפי שאין שם איסור חל על איסור אלא אם כן היו האיסורין באים באחד או שהיה האחד מוסף דברים אחרים כמו שאמרו או איסור כולל :

רסט לקדש זרע אהרן כלומר לקדש ולהכניסם לקרבן וזה עיקר העשה וכן להקדישם לכל דבר שקדושה ואם נזאנו בזה לא נעשה אליהם חס כולן לכבוד השם יתברך אחר שהוא לקחם ואתרם לעבודתו שנאמר וקדשהו לכל דבר שקדושה לפתוח ראשון ולסדר ראשון וליוטול מנהיפה ראשון . ולשון ספרא וקדשתו על כרחו כלומר שוו המזוה אחתו נעשויו כהואן זה בכחירת הכהן ועוד אחר קדושים והיו לאלהיהם על כרחם יהיו קודש לרבות בפלי מומין שלא נאמר אחר שזה חיבו ראויה להקריב לתם אליהם למה זה נקדומו וכבדו על כן אמרו והיו קודש כלומר הורג הוא חיזתם כולו תמים אין בזום . משרשי המצוה לפי שדיוכי מוכחו הארון לכבוד משרתיו ומכל עת כבדנו הכהנים כבוד וקטבת במחשבתנו כבודו ב"ה וגודלו וזמכות המחשבה הזכס והמנולה והראון הטוב תחול ברכתו ב"ה וטובו הגדול והוא כאשר הודיענו כמה פעמים . מדיני המצוה מה שאמרו ז"ל שסדר קריאת התורה כנזכר זהו שכתבן קורא ראשון לעולם . ואחריו לוי ואחריו ישראל . ואם אין שם כהן כתפרדה המבילה . ואם אין שם לוי קורא הכהן כ' פעמים : וכהן אחר כהן לא יקרא משום פגם שניהם . וכבוד זה נעשה להם כשראוים לכהן אלא הם היו בעלי עבירות נמנעין מוכבוד . וכבר אמרו ז"ל שמותר תלויד חס קודם לכהן עם הארץ . ועכסיו כזוין הוא לא דאינו מיי שהקדים עמו . לשום כהן מפני חכמותו ועקב עמיה ירתת' . ויתר פריטיה נכתבו בתקומות מלוקים ויון

גמרת זכות וחולין וכזרות וזבת וזולתם (ה' כליהווקדש פ"ח) . ונוהגת ככ"מ וככל זמן בזכרים ונקבות שזונה על כולן לכבוד זרע אהרן . ועובר על זה ולא ככדס במקום שראוי וכסן הראוי לכבוד בטל עשה זה :

רע שלא יכנס כהן גדול בחולה המת ואפילו לשה נתי מיתה שג' ועל כל נפשות כות לא יבא כלומר לא יבא בתוך הבית עמהם דלשון ביאה לא יבוא ביאה משמע . משרשי המצוה מה שכתבתי למעלה בזכות רס' וכבוד זה שעיני הטומאה ראוי להתרחק מן הכהנים שהם קדושים עושי ומלאכת הש"י תמיד והכהן הגדול הנכדל להיותו קדש קדשים עם היותו בעל גוף נפשו תסכן תמיד בתוך המשרתים העליונים על כן לא תחוש התורה עליו להתירו לו טומאה לעולם ואפילו בקרובים כמו לפניהם הדיוטים שכתבתי למעלה רחם רחמנא עליהם הגדול כי מרוב דבקות נפשו למעלה ה על קרוביהם מה שאינו כן בכהן הגדול כי מרוב דבקות נפשו למעלה יתפש לגמרי ומטעם בני איש ושיח מלבו כל עסק העולם זה הנפסד . ועל חברת הקרוב לא תכהל נפשו כי כבר הוא נפסד ממוט בעודנו בחיים . וכדיני טומאת המת וחולה המת דברתי מעט כמתני בסדר זה אין ראוי להחזירו טן וכבוד על הקורא (ה' אבל ע"ג) . ונוהג איסור זה בזמן הבית שיש שם כהן גדול וכ"ש שיהיה ואפילו אם היה נוקדש שלא מ' למוחר מהכנס בחולה המת ואם עבר וכנס שם כמורד ואפילו חיבו או אמו עתים בבית לוקה :

רעא שלא יטעם כהן גדול אפילו בנות וקרוביו וכל שכן בכל שאר המומים שבעולם בזמן מומי הטומאה בין כגניעה בין בחשא שנאמר לאביו וראבו ורא יטמא כלומר ואפילו לחלו שהם קרוביו . וא"ע שבראש הספק אחר עליו מהטומא על כל הנפשות זהו טומאת ביאה לחלל פנות כיוו שפירשנו שהרי כתוב שם לא יבא דמשמע ביאה לחלל . וכן יאמר עליו כל שאר מומי הטומאה בכלל ואל תחשוב בזה שאמרו לחבו ולאמונו' הוא ע"י לראש הווקדש שאמר ועל כל נפשות מותו' שאין הדבר כן אבל הם שני לחיוב לא יבא ולא יטמא . ולשון ספרא חייב כלא יבא וחייב כלא יטמא . וכמו כן אמרו ז"ל שחייב כהן הדיוט כלא יבא ולא יטמא חק על פי שלא נכתבו בו מדין גזירה שיה דעניהם נאסרו מהטומא כגפם וכמו שכתבנו וזמנים אין למנות בזמן הלוחין לא יבא ולא יטמא ככהן הדיוט לב' לחיוב כמו שפירשנו אותם ככהן גדול לפי שבכ"ג נכתבו בפי' ובהדיוט כלומר האחר כג"ש . וכבר הורה זקן הוא הרמ"ב ז"ל שאין לנו מומת בזמן תר"ג מנות אלא המוסרות בכתוב אבל לא הנלמדות בנדות שהיא נדרשת בהן . משרשי המצוה מה שכתבנו בזכות הקודמת לוו והוא הדין והוא הטעם בזכות שתיהן כל יבא וכל יטמא ענין אחד הוא . וכדיני טומאת המת כבר כתבתי למעלה בסדר זה כמלות רס' ד קלת מיהן (ועס) .

ונוהג איסור בזמן הבית כי אי היה שם כהן גדול וכ"מ שהכהן חס ג' כזונה איסור זה ואם עבר ונטמא ואפילו לקרוביו בזמן מומי הטומאה חייב מלקות :

רעב שיאכין גדול נערה בתולה שנאמר וחורא אשה בבתוליה יקח וזרחה שיה נחשם וכלל מצות עשה ממה שאמרו ז"ל עושה סיהר' עקיבא ממור אפילו מתייבי עשה וביאר זה כשהיה כהן גדול בלא של אשה שאינה בתולה שהיא אסורה עליו בעשה שהעיקר הוא אפילו ללווהא וכלל עשה עשה . ועוד אמרו ז"ל מזהיר על החלמנה ומזהיר על הכתולה . משרשי המצוה לפי שהעיקר העוב שבאדם הוא שיהיה לו נחשבת טהרה ונקיות כי אמרו הנפשות יושפך מעשה הגופת על כן ראוי לו למשרת הגדול להדבק בטהרה

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת אמור

הגוף . ולא הן גרבו והוא האמור בתורה . ב' יבלת שיש בו עלם
וזהו יבלת האמור בתורה . ג' מי שיש בו חונית המצויה כל שהוא .
וזהו יבלת האמורה בתורה . ד' כל עלם שבגלוי שנחנך בו חרץ והוא
בכלל חרץ האמור בתורה . ואין הלכות בכלל עצמות שבגלוי .
ועוד ג' אחרים הא' חוקן שהגיע להיות רותח ורועד כשהוא צמוד .
ב' החולה שהוא רועד מפני חליו וכשגון כמו . אכל הטורפה כשר
באדם ומסול בבהמה . ג' המזוהם הרי חמשים . ויתר פרטים ביוספת
בכורות פרק ז' . ונוהגת בזמן הכיית לכהנים . וכהן העובר
על זה ועבד והוא בעל מום אם הוא מן המזומין הפוסלין באדם ובבהמה
בין שוגג בין מיד עבודתו פסולה ואם היה מיד חייב מלקות . וכן
אמרוין בספרא אין בעל מום במיתה אלא באוהרה . ואם הוא
מן התשעים מזומין המיוחדים באדם אף על פי שהוא לוקה לא חלל
עבודתו . ואם הוא מן המזומין שפסולתן אינו לא מפני מראית העין
אינו לוקה ועבודתו כשרה :

רעו שלא יעבוד כהן בעל מום עובר שנאמר כל איש אשר בו
מום בזרע אהרן וגו' לא יגש . כל רבוייה הוא .
ומרבה אפילו מום עובר כי בתחלה יזהיר על מום קבוע והיית סבור
שיהא מותר לעבוד במום עובר שהוא קל וממנו לפיכך הזהיר גם על
העובר והוא הגרבוהילפת . בשרשי המזוהם כענין שכתבו
במנחת חינוך לר' . מדיני המזוהם מה שאמרו שאלו מום קבוע
או מום עובר פסול העבודה ולוקה הכהן עליו אם עבד כמזיד . ומה
שאמרו ל' ש' ד' הגדול היו יושבין בלשכת הגזית . ועיקר מנשיהן
בהתמדה שהיו בודקין הכהנים ביוחסין ובמזומין וכל כהן שנמצא פסול
ביוחסין לוכש שחורים ומתעטף שחורי' ויאל מן העזרה וכל מי
שנמצא כשר ביוחסין ומצא בו מום יושב בלשכת הגזית ומתלע עלים
למערכה וחולק בקדשים עם אכשי בית אב שלו שאמר לחם אלהיו
מקדשי הקדשים ומן הקדשים יאכל . ויתר דיני כל המזומין בכבורות
פר' ז' . ונוהגת בזמן הכיית לכהנים עבר ועבד במום עובר
במזיד לוקה . והרמב"ן ז"ל לא יחשוב זה הללו של מום עובר לאלו
בפני עצמו וכתב דכלל לאו דמום קבוע הוא והוא כמו חלק מחלק
המזוהם וכשר בסמינו הוא והר"ם פ"ו ז"ל ודבר ברור הוא שאין לחשוב
חלקי המזוהם בפני עצמם :

דיען שלא יכנס בעל מום בהיכל ומכללו כלומר אלה המזוכח ובין
החולם ולמזוכח וכל שאר המוקומות שהיכל שאמור אך אל
הפרכת לא יבא ואל המזוכח לא יגש וכתב הרמב"ם ששני לאוין
הפרכת והמזוכח לא יספיק אחד מהם בלתי אחריו ושניהם באין
להשלים הדיו בענין אחד והוא להרחיק המקום המסור עליהם להכנס
בו . בשרשי המזוהם להגדיל כבוד הבית והדרה ע"כ אין ראוי
לכאן שם בעל מום כי הוא מקום השלמות אין כדון לעמוד שם מי שיש
בו מום חסרון . וכבר כתבתי למעלה הרבה פעמים התועלת
הנמצא לנו בהגדילנו מעלת הכיית הקדוש והתארתה . דיני המזוהם
כלומר מה הן המזומין שהשלים יונגע בהן מליכנס זכרות למעלה
במזון ברזוה באוהרת בעל מום קבוע ושם הודיעתי וקומן בגמרא
וכל הענין במנהגי וכתב הרמ"ן ז"ל שאין לנו לחשוב זה הללו במזין
הלאוין שאיסור הכנס בעל מום בהיכל וגם פרוש ראש וקרוע בגדים
ושתיו יין אינן אלא מעלה מדכריהם ז"ל ולא בא הכתוב הזה לא לחסור
מהם קריבה לעבודה וזה בכלל לאו דבעל מום שלא יעבוד הוא .
וכתב עוד שאף הם לא חסרו אלא המקום הנקרא בין החולם ולמזוכח
שהוא כ"כ אמה אצל כנגד המזוכח עצמו שהוא כ"כ אמה לא חסרו וכמו
שכתבתי למעלה בסדר ויהי כיום השמיני באוהרת פרוש ראש כסם
הר"ם ז"ל (ה' ביאת מוקדש פ"ו) :

שלא

הכית שהיה לנו כהן גדול . עבר ובעל המזוהם אפילו בלא קידושין
לוקה ממום לא יחלל שהרי חלל לא המזוהם שהיתה ראוייה לכהן בדיוט
ועכשיו אסורה לו . וכבר אמרו שהוא חייב שלא יחלל לא לה ולא
זרעו . וחלול זרעו שייך לומר כשהוא על חללה גרושה וזה שכן
מחוללות וכשהוא בא עליהן אינו מחללן שהרי מחוללות ועומדות
הן אצל זרעו מחללו שזרעו במקום חלול וחלול האשה שייך לומר
בכא על האלמנה שהיא כשירה עדיין לכהן הדיוט וכשיהא זו של כהן
גדול נעשית וזה והרי חללה וכשירות ואין ספק כי גם הזרע מחולל
בה מומיל אכל החילוק שיש בין החילול שכה לחילול הזרע שהיא
מחוללת בהערה והזרע בגומר ביאתו כדאיתא בגמרא :

רעה שלא יעבוד כהן בעל מום בעבודת כ"ה שנאמר איש איש
מזרע אהרן אשר יהיה בו מום לא יקרב להקריב להם
אלהיו כלומר לא יקרב לעבודה כי כל ענייני מאלל קרוי לחם
בהרבה מוקומות ומום זה ענינו מום קבוע שפירש כן בספרא כל אשר
יהיה בו מום לא יקרב . אין לי אלא מום קבוע . מום עובר מנין
ת"ל באותה פרשה כל איש אשר יהיה בו מום לא יקרב . ומום קבוע
הוא כהן גרבו או ילפת והיא החונית : בשרשי המזוהם לפי
שרוב פעולות בני אדם ראויות אל לב רואיהן לפי חשיבות עושיהן כי
היית האדם חשוב במראהו טוב כמעטוי ימלא חן ושכל טוב בכל אשר
יעשה בעיני כל רואיו . ואם יהיה בהפך מזה פחות בראותו ומשונה
באבריו ואם ישר בדרכיו לא יאותו פגולותיו כל כך אל לב רואיו על כן
באמת ראוי להיות השליח שהכמה תלויה עליו איש חן יפה תאר ויפה
מראה נאה בכל דרכיו לזעזען יתפשו מחשבות בני איש אחריו ומלבד
זה אפשר שיש לשלמות זורתו רנון לעינים שמתוך מחשבת האדם
בהם תטהר נפשו ותתעלה ולכן אין ראוי כשום נד שיהיה בו שינוי
זורה וכל זורתיו מן תתפור נפש המחשק נוגד השינוי ותגדו מן
החפץ : דיני המזוהם מה שאמרו ז"ל שג' מיני מזומין הם יש מומים
שפוסלים הכהן מלעבוד ואם הם בבהמה פוסלין אותה מלקרב .
ויש מומים אחרים שפוסלים האדם בלבד מלעבוד ולא הבהמה
מלקרב . ויש מומין שאין פוסלין לא אדם ולא בהמה אלא מומים
מראית העין . וכל כהן שיש בו אחד משלשת מיני מומים אלו אינו
עובד . אין פוסלין באדם אלא מומים שבגלוי אכל מומין שבהלל
הגוף כגון שניטל כלייתו או שחול שלו או ניקבו מעיניו אע"פ שיעשה
בהם טריפה עבודתו כשרה . שנאמר שבר רגל או שבר יד . מה אלו
בגלוי אף כל שהוא בגלוי . ומיני חכמי' שהמזומין שהן פסולין בין האדם
ובבהמה הם חמשים . מלבד שיש מומין מיוחדים בבהמה הם כ"ג
ומצא בבהמה ע"ג : ויש גם כן מומין מיוחדים באדם והם תשיעי'
כמוצא הפוסלין באדם מזה ונרבעים . והוא כלל התשעים המיוחדין
באדם . שמהם ישראש . ושנים באוהר . ארבעה בחושים .
וחמשה בגברים . ארבעה בריסי העינים . ואחד עשר בעינים .
ששה בחוטם . שלשה בשפתים . שלשה בבטן . ומלטה עגבו
של אדם . ששה בידים . ארבעה באיברי הזרע . חמשה בעור
בשוקים וברגלים . ד' בכל הגוף . ה' בעור הכשר . ועוד
ארבע מומין גדולים מיוחדין באדם ואינם בגלוי . ואלו הן חרש
שועה . נכפה ואפילו לימים . ומי שרוח רעה מבעתו אפילו
בעתים ידועים . ומלבד אלו יש עוד שנים שפוסלין מפני מראית
העין . ואלו הן מי שנשרו ריסי עיניו אע"פ שנשאר השיער בעיקרן .
מי שנטלו שיניו . והוא כלל החמשים שפוסלין באדם ובבהמה .
ה' בחזן . ושלשה בריס של עין . ג' אלו בכלל חרץ האמור
בתורה שמונה בעין . שלשה בחוטם . ששה בפה . שנים עשר
באיברי הזרע : ו' בידים וברגלים . ארבעה ראוין להיות בכל

עבד עבדו של כהן אינו אוכל תרומה שהיא חסרה התורה שכיר עולם
 ושכיר שנים כמו שכתוב תושב כהן ושכיר לא יחבל קדש . אבל עבד
 כנעני אוכל קנין כספו הוא . וגם אם העבד קנה עבדים גם הם
 אוכלים על ידו משום דכתיב כי יקנה נפש קנין שיש בנשמתו . והנפש
 יששה קנין . אבל אם העבד השני קנה שלישי אינו אוכל דכתיב יקנה
 הנפש קנין חמור רחמנא ולא קנין הקנין . וכל כהנת שנבעלה לשכניו
 כהונה חסורה לאכול בתרומה לעולם . וגם אחרונה גוס גם כן אין
 שנבעל דרך זכריתו או דרך נקבותו . ואף משוק והוא נוי שנמשכה
 ערלתו עד שגרהה כאילו לא מל אסור לאכול מדרכנו עד
 שימול פעם שנייה . ודרך פרטיה רבים יתבחרו בנשכת
 תרומות (ושם) : ונזהר איסור חכילת התרומה לרבים בכל
 ישראל כוברים ונקבות בכל מקום שיש . עם תרומה דאורייתא
 דהיינו בזמן שארץ ישראל כישובה כי או חיוב התרומה דאורייתא כיוון
 שנכתוב בסדר שופטים בנזות הפרשת תרומה גדולה בפ"ה ובזמן
 הזה נזהר איסורא מדרכנו כפירות ארץ ישראל וכיון שנכתוב עם ועבד
 על זה וחבל תרומה והוא זר כגון ישראל שהוא זר או שילבו כהן או
 כהנת שנתחללו מן הכהונה החחד מעיני החילול הידועים שהרובו
 חמיו"ל חייב מיתה כידו שמים כמו שכתב בסנהדרין פרק ט' מוכתים
 ומתו בו כי יחללוהו ואחריו וכל זר לא יחבל קדש :

רפא שלא יחבל תושב כהן ושכירו תרומה שנאמר תושב כהן
 ושכיר לא יאכל . שורש המצוה וכל עניינה ככלל
 במצוה הקודמת כי טעם איסורן מעני שנחשבו כיון זר אחר שאין
 קנין כספו כי התושב הוא שכיר עולם ושכיר הוא שכיר שנים :

רפב שלא יחבל ערל תרומה כלומר כהן שלא ימול בין שהוא נזיר
 או שגג או חטום וכגון שמתו אחיו . חמית מילה שיראת
 המות מנעתו מלימול ככל ענין שיהיה מכיון שהוא ערל אסור לאכול
 בתרומה וה"ה שאסור בשאר קדשים וזו ביניה וז"ל כתבארה ככתוב
 אלא ללמדה בפ"ה . וכתב המעתיק בשם הרמב"ם ז"ל ותיארו
 המקובלים עם זה שזה האיסור הוא מדאורייתא לא מדרכנו . ולשון
 יבמות מנין לערל שחינו אוכל בתרומה נאמר תושב ושכיר כמקום
 ונאמר תושב ושכיר בתרומה נה תושב ושכיר האמור בספק ערל
 אסור בו . חף תושב ושכיר האמור בתרומה ערל אסור בה .
 וזהו שדין לשאר קדשים . והוכחו כן לאון ספרא דאמור ר"ע
 אומר איש איש לרבות את הערל . וגם כתבאר כלומר במערת יבמות
 שדבר תורה משום אוכל בתרומה ומדכריהם גזרו עליו מפני שראיה
 כערל . ומשוק הוא שנמשכה הערלה בענין שגרהה כמו שאינו
 מהול אחר שנימול הנה כבר התבאר לך שערל אסור בתרומה מן
 התורה . והמשוק אסור מדרכנו והכן זהו שכתבאר משוק ליידי
 שימול מדרכנו ע"כ . ולפי הדומה כל חריכות דכריו כאן הוא מפני
 שכתוב בעיקר השני בסדר המצות אין כל מה שילמד בה"מ ג' מצות
 שהתורה נדרשת בהן חכדיכיו ראו למותו בענין המצות וזה
 הו"ש אחת מ"ג מצות היא וזהה הוא בעצמו ימנה איסור הערל
 בתרומה בה"מ וזה"ש שהוא נלמד כן ולכן יתנבל באומר כי התנבל
 בחרו שזה האיסור מדאורייתא לא מדרכנו ונראה כי כוונתו לומר
 שכל זה שכתבתי"ל בפירוש הענין מדאורייתא לא מדרכנו במנה חותו
 למצוה וזה"ש שהוא נלמד באחד מן הנזות אחר שהכתובים יעידו על
 הדבר שהוא דאורייתא . והם לאו שאינו להאמר מחד בנחלת הרב
 וחירא הייתי חומר כי ערוחק גדול נכנס לזאת הפשרה וכבר תפש
 עליו בזה הרמ"ב כן"ל בספר המצות שלו בעיקר השני והרבה עליו
 ראיות מדכריהם מן המצוות כמו רבו הדברים עד שלא
 יכולים ז' דשים גדולים . וסוף דבר אמר הרב כי יספר נזות
 הרמ"ב

רעא שלא יעבוד כהן בעודו טמא שנאמר ויגורו בני ישראל
 ולא יחללו את שם קדשי . ואמרו ז"ל בפרק ט'
 מסנהדרין מנין לטומא שמשם שהיא כמיתה כלומר מיתה כידו שנים
 דכתיב דבר אל אהרן ולא בניו ויגורו מקדשי בני ישראל ולא יחללו
 וכתיב במקום אחר ומתו בו כי יחללוהו : בשרשי המצוה נה
 שכתבו במקומות רבים כי לכבוד הבית ומעלת העבודה כתרמק
 מונחה כל דבר שאינו במעלתו ומשיבותו ומעלת האדם בטורה ידוע
 לכל מוכין : דיני המצוה כגון מה הן הטומאות המטומאות מדאורייתא
 והמטומאות מדרכנו וזהו ענין יטהר הטמא מטומאתו ואיזה
 טומאה שריכה הוא וקרבתו לטהרתה ואיזה חובה לריכה אלא טהילה
 והעבר משם ומכלל הענין שאי אפשר לעלות לעולם משום טומאה
 כי אם בטהילה . ואיזה טומאה לריכה שבעת ימים לטהרתה . ואיזה
 יספיק לה יום אחד . ויתר רובי פרטי ענינים אלה אשר רבו למעלה
 יתבאר כולם בסדר טהרות (שם) : ונזהגת ככהניס בזמן הבית
 וכהן העובר עליה ועבד בטומאה חייב מיתה כידו שמים :

רעב שלא יחבל כהן טמא תרומה שנאמר איש איש כורע
 אהרן וכו' . בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר .
 ואמרוין באסכת מצות אזהרה לתרומה מניין כלומר שלא יחללה
 טמא ז"ל איש איש . איזהו דבר שהוא שוב שאכל מה שארץ כלומר
 שאכלהו הרע כולו וכרסו ונקבות היו אומר זו תרומה וכפלה
 האזהרה בזה הענין כמו שכתוב ושמרו את משמרתי וכמו שאמרנו
 בסנהדרין פ"ט גבי מחייבי מיתה כידו שמים שילמדו שם טמא האוכל
 תרומה מושמרו את משמרתו ולא ישאלו עליו חטא : בשרשי המצוה
 להגדיל וליקר בכלל האדם כל אשר הקדש וכבר זכרתי פעמים רבות
 התועלת הנמצא לנו בדבר וממעלות הקודש לאוכלה בטורה ידוע :
 מדיני המצוה מה שאמרנו ז"ל שהקטמא שאכל תרומה טהורה הוא
 בנייתה ולוקה עליה אבל תרומה טמאה ח"ע שהוא בלאו אינה לוקה
 לפי שאינה קדש . ומה שאמרנו שהטמאים אוכלים בתרומה בהערכ
 השנים ויראו ברקיע"ג כוכבים בימיות . וזה העת הוא כמו שלישי
 השנה אחר שקיעת החמה . ומה שאמרנו בפי שיהיה אוכל תרומה
 והר"ג שגדועו איסורו להוציא שכתב ר"ע . ומה שאמרנו ברוכבי
 גמלים . ומה שאמרנו בתרומות ח"ל שיהיה מותרת לכהן שחן טומאה
 וזאה עליו מנוסו כגון קטן שלא ראה קרי וקטנה שלא פירסה כירה .
 ומה שאמרנו שכל עמי אהרן בחוקת טומאה ועל כן אין נזותין בתרומה
 אלא לכהנים הידועים לשמירה בטורה . ודיני הטומאות זכרתי
 למעלה גם כן קתם בכלל וכפ"ט : ונזהגת ככהניס בזמן הבית
 ונקבות אהרן וכמון שהיא כישובה כי או שם חיוב התרומה דאורייתא
 כדעת הרמב"ם ז"ל ועובר על זה ואכל תרומה כמזיד והוא טמא חייב
 מיתה כידו שמים וכמו שכתב בסנהדרין פ"ט שנתנו עם מחייבי מיתה
 ומכללם מנו כהן טמא שאכל תרומה ובזמן הזה אסור דרכנו כפירות
 ארץ ישראל (יד"ם"ל"ה) :

רפ שלא יחבל שום זר תרומה שנאמר וכל זר לא יאכל קדש
 ובה פ"ה המקובל שזה הקדש הוא התרומה בכלל וכל מה
 שנקרא תרומה אכל לא בה להאמר ככאן על קדשים אחרים ומהו
 שנקרא תרומה גם כן אלו הכתובים וכמו שדרש"ל מן הקבלה
 ותרומות ידן אלו הכתובים . בשרשי המצוה המצוה הקדומת
 וממעלת הקדש שאכלהו ומשרתי הש"מ ונשיהם ובניהם ועבדיהם אשר
 קנו ויתנוהו לכהונתם ולכל חיתם ולא לאחרים : מדוני המצוה
 מה שאמרנו ז"ל שעבד כהן שכתב אוכל בתרומה דקנין כספו הוא מ"ט .
 וכן אשת כהן שגרדה הרי היא אוכלת וכל אשת כהן אוכלת אפילו היא
 בת"ג שנים ויוס"א . וגם הארוסה לוביתה ראויה לאכול אלא
 שכתובים גזרו שלא תאכל עד שתנשא כמו שכתב ר"ש פ"ק דכתובי

עשרות ואפילו לא נאמר בואלא תעשה עני חייב חלקות ואם הוא טבל על דבריהם כלומר דבר שחן חייב התרומה והמעשרות בו אלא מדרבנן כגון כל שאר פירות חוץ ודגן תירוש ויצהר של ארץ ישראל וכוונת הכותב מוכיח אותו מכת מרדות ומוסקין יוכלו מן הפירות שכן טבל אסורין כמותן ומכל מקום א"ע פ"ה אסורים מן התורה אין חייב חלקות על המסקין אלא על גוף הפירות חוץ מין ושימן שלוקין עליהן כדרך שלוקין על הזנים והעבדים והעם לפי הדומה מפני שיעקרון של אותן פירות למסקין הוא לבריות :

רפה של נקדו כעלי מונוס להקריבם למזבח וא"ע פ"ה אלא הקריבה בהקדש לכדי יש איסור לאו ועל ההקדש לבד עומד כל אשר בו מום לא תקריבו מום כל תקדושי משרשי המנוה מה שכתבנו למעלה בלאו שלא יכנס בעל מום בהכל כלי ועיין במזות הקרבן להיות תמים ומנחת שם כי ידרשנו ריבין המנוה ללומר מה הן המומון פוסלן ומה אין פוסלן כתבתי מן קצת מזה למעלה בלאו שלא יעבוד כהן בעל מום בעבודת המקדש ועל כל הארוכה במסכת בכורות (ה' חיסורי מזבח פ"ה) ונוהגת כ"מ וככלל מן בוכרים ונקבות כל העובר עליה והקדוש בעל מום ואפילו במום הזה עבר על לאוזה וכן הכראה של אישה כזה חלקות לפי שאין בו מעשה אבל ראיתי הד"מ במו"ל שכתב שהמקדש בעל מום לוקה ואולי יעשהו כממר שיש בו חלקות וא"ע פ"ה שאין בו מעשה שזה היה הקדש הוא ואולי נשתע ותורה יקצו מפניה כי יוכלן ה' נכחות הוא :

רפז של נשחט בעלי מומוס לשם קרבן שנאמר לא תקריבו אלה לה' ולשון ספרא לא תקריבו מום כל נשחט כל ענין מנוה זו מפורש כמנוה הקודמת לה אלא אין לחשוב איסור זה עם המומוס היום לפי שאין לנו מקדש בעונותינו לשחוט עם קרבנותינו :

רצ של הקטיר אימורי בעלי מומון פי אימורין כתבתי בס"ד כו כמלות חגיגה פ"ה וכל זה נאמר ואשה לא תחננו מהם על המזבח : ענין המנוה ונגם קצתו מן מקום דביה כתוב במנוה הקודמת לחכרתה אבל אין לחשוב איסור זה עם המומוס היום לפי שאין לנו מקדש בעונותינו להקטיר בו :

רצא של לפרס אחד מכל המינים לא אדם ולא בהמה ולא עוף שאמר ובארצכם לא תעשו אחר שזכר הכתוב ומעורר וכתות ונתוק וברות שהוא נאמר כולו על כלי השמיים אמר ובארצכם לא תעשו וכל הפירש עליו כל שארצכם לא תעשו כלומר לא יעשה זאת ישראל א"פ כלל מן שארצכם לא תעשו וכל שארצנו יכלול האדם והבהמה וכל בעל חי ואין ענין הכתוב לומר יהא איסור הסירוס אלא בארץ וכפירוש אמרו"ל בשבת פרק שמינה גרנים תניא מנין לסירוס באדם שהוא איסור ת"ל ובארצכם לא תעשו משרשי המנוה לפי שהם כ"ה ברא עולמו בתכלית השלמות לא אחר ולא יתר כד דבר מכל הראוי להיו' בו לגמיותו והיה מרמזו וברך בעלי החיים להיות פרים רבים ונגם זה את הזכרים עומן האדם על זה למען יעמדו שאם לא כן המין כלה אחר שהמות מכלה בהן ועל כן הופסיד כלי הורע מראה נפשו כפי שהוא קן כמעשה הבורא ורונה בהשחת עולמו הטוב מדיני המנוה מה שאמרו"ל שאפילו לומר לגוי לסירוס באדם שהוא איסור אבל אם לקחה מעצמו הגוי וסירוס אותה מותר ללקחה וידו ולאכול אותה ואם הערים ישראל כגון שאמר דברים כפני הגוי מראים חפצו ככך וכיוצא בדינים אלה כמו שצוין המערימין הפחותין קונסין אותה שיזינה מתח' ידו וימכרה לישראל אחר ואפילו לבגודו חפצו חפצו"ל לזכרה דלא גזרו אלא שתלא מתחת ידי אבל לבגוד קטן אינו מוכרה ולא נותנה ומה שאמרו"ל כן הניסרם אחר המסרם חייב וכן אמר ר' חייא בר' אבין אמר ר' יוחנן הכל מודים בעמתן אחר מתען שהוא חייב שנאמר וימנוק וכתות ומתוק וברות אבל אם על ברות חייב על נתוק לא כל שכן תלא להביא נותק אחר ברות שהיא

עשרות ואפילו לא נאמר בואלא תעשה עני חייב חלקות ואם הוא טבל על דבריהם כלומר דבר שחן חייב התרומה והמעשרות בו אלא מדרבנן כגון כל שאר פירות חוץ ודגן תירוש ויצהר של ארץ ישראל וכוונת הכותב מוכיח אותו מכת מרדות ומוסקין יוכלו מן הפירות שכן טבל אסורין כמותן ומכל מקום א"ע פ"ה אסורים מן התורה אין חייב חלקות על המסקין אלא על גוף הפירות חוץ מין ושימן שלוקין עליהן כדרך שלוקין על הזנים והעבדים והעם לפי הדומה מפני שיעקרון של אותן פירות למסקין הוא לבריות :

רפה של נקדו כעלי מונוס להקריבם למזבח וא"ע פ"ה אלא הקריבה בהקדש לכדי יש איסור לאו ועל ההקדש לבד עומד כל אשר בו מום לא תקריבו מום כל תקדושי משרשי המנוה מה שכתבנו למעלה בלאו שלא יכנס בעל מום בהכל כלי ועיין במזות הקרבן להיות תמים ומנחת שם כי ידרשנו ריבין המנוה ללומר מה הן המומון פוסלן ומה אין פוסלן כתבתי מן קצת מזה למעלה בלאו שלא יעבוד כהן בעל מום בעבודת המקדש ועל כל הארוכה במסכת בכורות (ה' חיסורי מזבח פ"ה) ונוהגת כ"מ וככלל מן בוכרים ונקבות כל העובר עליה והקדוש בעל מום ואפילו במום הזה עבר על לאוזה וכן הכראה של אישה כזה חלקות לפי שאין בו מעשה אבל ראיתי הד"מ במו"ל שכתב שהמקדש בעל מום לוקה ואולי יעשהו כממר שיש בו חלקות וא"ע פ"ה שאין בו מעשה שזה היה הקדש הוא ואולי נשתע ותורה יקצו מפניה כי יוכלן ה' נכחות הוא :

רפו שיהיה כל קרבן שנקריבנו שלם כמנוהן המומון שכלו בכתוב ומזותו שהם הקבלה עליהם שהם מומון והוא מה שנאמר על זה תמים יהיה לרצון ואמר בספרת תמים יהיה מות עשה והביאו ראיה על היות הנכסים והלחם זמנים בתכלית השלמות מההפסד מדכתיב תמימים זהו לכם ונסכיהם שורש המנוה בלא עם מה שהקדמו למעלה בענין הקרבנות על כל הפסד שכן לעורר ולסוין מחשבת בני אדם אלא הקדוש כרוך הוא כי האדם מתפעל בכח מעשיו על כן ראוי ע"פ להיות הקרבן כלי מום כי מומות בני אדם לא יתחולקו יתפסדו מנין הפמות כמו במזכ"ל הכתוב ויעוררו כח טוב וכשלים בעיניו יתר ויהדבר ידוע לכל מנין מדיני המנוה המומון שמו תכמים ז"ל פוסלן בקרבן הס"ג חמשים מהם הם בין באדם בין בהמה והכ"ג מיוחדים בהמה ואין ראויין באדם וכמו כן יש מומון שהם מיוחדים באדם ראויין להיות בהמה והם ז' כמו שכתוב בסדר זה גבי מומון פוסלן בהן וכן מה שחלקו"ל בין מום קבוע למום עובר ומה שאמרנו שאין המומון פוסלן בקרבן עוף שלא נאמר בהן תמים זכר וכל"א במומון קטנים אבל עוף שיש גופו או כסמיות עינו או נקטעה רגלו אסור לגבי מומת ויתר פרטיה מוכארים כפ"מ ממונות (ה' חיסורי מזבח פ"ה) ונוהגת ילנה זו כוונת הכותב ועובר עליה נשחט או זרק הדם או הקטיר האימורין מכהמה בעלת מום על המזבח בטל עשה זה מלבד שצבר על לאו וכמו שכתוב בע"ה וכתב הר"מ מנחת לוד שאם הקדיש בעל מום ושחטו זרק דמו והקטיר אימוריו על המזבח לוקה ארבע חלקות ועל מה שאמר הקדוש לוקה ג"ג :

רפז של איתן מום בקדושי כלומר שלא נעשה בהמה שהיא קדושה למזבח מום חבורה או שום שר' שפסלה להקרבן שנאמר וכל מום לא יהיה בו ואמרו ז"ל קרוי לא יהיה בו ולשון ספרא כל מום לא יהיה בו אלא תתן בו מום משרשי המנוה לפי שיהיה כזה כוונן הקדושים וכבר כתבתי כמה פעמים

עשרות ואפילו לא נאמר בואלא תעשה עני חייב חלקות ואם הוא טבל על דבריהם כלומר דבר שחן חייב התרומה והמעשרות בו אלא מדרבנן כגון כל שאר פירות חוץ ודגן תירוש ויצהר של ארץ ישראל וכוונת הכותב מוכיח אותו מכת מרדות ומוסקין יוכלו מן הפירות שכן טבל אסורין כמותן ומכל מקום א"ע פ"ה אסורים מן התורה אין חייב חלקות על המסקין אלא על גוף הפירות חוץ מין ושימן שלוקין עליהן כדרך שלוקין על הזנים והעבדים והעם לפי הדומה מפני שיעקרון של אותן פירות למסקין הוא לבריות :

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת אמור

שהוא חייב • כיצד היה שאל אחד וכתב הגיד וכו' אחר וכתב הכניס
או נתקן חייב גם האחרון • וכן אם כל אחד ויעקב הגיד וכו' אחר
ונתקן טעם לוקין וכו' • מהאחרון אינו מפרסם שכבר נסדרם הוא •
ומה שאמרנו ז"ל שהמסרם את הנקבה בין בחדם בין בשאר מינין
עטור • ומה שאמרנו שהמסקה כוס של עיקרין לחדם או לשאר בריות
כדי לסרסן אסור אבל אין לוקין על זה • וכן המשיב חבירו כמים או
בשלב עד שיטבל מומנו כח חבירו הארע אינו לוקה עד שירסם ביד
אבל ראוי להכותו מכת זרדות • ואם מותרת לשנות כוס של
עיקרין שמרסין אותה שלא תלד שהנשים אינן זונות על פניה ורביה
כמו שכתבתי במצוה ראשונה שבמסר ויתר פרטי המצות מוכרחים
במקומוות ממסכת שבת ויבמות (א"ה ס"ו ה') • ונהגת ככ"מ
ובכל זמן בזכרים ונקבות שאסור גם להם לסרסן הזכרים אבל לא לעמן
במס של עיקרין כמו שאמרנו ועבר זליה וסרס אחד מכל מיני בעלי
חיים בין אדם בין בהמה ועוף וכן טהורים בין טמאים לוקה •

רצב שלא נשחט בהמה ובנה ביום אחד בין בקדשים בין בחולין
שנאמר אותו ואת בנו לא רשעהטו ביום אחד •
כשרשי המצוה שיתן החדם אל לבו כי השגחת הקדוש ברוך הוא
על כל מיני בעלי חיים ככלל ועם השגחתו עליהם יתקיימו
לעולם כי השגחתו בדברים זהו קיומם ועל כן לא יבטל
מן המינין לגמרי כל מיני עולם וחף על פי שהשגחתו על מיני האדם
בפרט כמו שכתבתי למעלה בסדר הזה כי תורוהו כמציאות קס"ח לא כן
מיני שאר בעלי חיים חלף דרך כלל כמין ימים השגחתו כ"ה ועל כן
במקומוות מכללות האילן ועשיו בחד לרמוז זה • ויגד נוכח לומר בענין
על גד הפשט כמו כן שהוא לקבוע בפסטימו מדת החמולה ולהרחיק
מומנו מדת האכזריות שהיא מדה רעה ולכן אע"פ שהתיר לנו האל
מיני בעלי חיים למחייטומו לכל נהרגו אותו ואת בנו בחד
לקבוע בפסטימו מדת החמולה • מיני המצוה מה שאמרנו ז"ל אין
חילוק בין אותו ואת בנו או כגון חמלה ואחר כך האם • ומה שאמרנו
שארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו לרך להודיעו אותה
מכרתי לשחט לפי שכל זמנים אלו כל הקונים את השתם לאשחטן
לשעה קונים • ולא כן ערב יום האחרון של חג • וערב יום הראשון
של פסח • וערב עצרת • וערב ראש השנה • וכדברי ר' יוסף אף
בערב יום הכפורים ככלל • והא דתנן לריך להודיעו דוקא המוכר
לריך להודיעה אבל אין הלוקח לריך לשחטו דהשתם ספקא הוא
עליו שאלו אין לה אס • ואם יש לה שאלו לא מוכר לשחט • ומה
שאמרנו דשנים שלקחו פרה ובנה זה שלקחו ראשון יאמרו דאשון ואם
קדם השני ושחט שלא כדון אסור הראשון לשחט • ודין השוחט פניה
ושני בניה או שני בנים ואחר כך היא וכן היא וכתבה וכתב בתה • ומותר
לשחט האם עם כת בתה שלא אסר הכתוב אלא אותה ואת בנו • ומה
שאמרנו ז"ל שאסור אותו ואת בנו אינו נוהג אלא בנקבות שאמרנו
בפירוש בכוני שכתב ברוך אחריו דהיינו הנקבה וכו' • הכי אסיקנא
בחולין עם הפירושים הטובים שאם נתברר לנו הדבר שהוא אסור ודאי
שחין שוחטים אותו עם בנו כיום אחד נשום דפסקין התם הלכה
כרבי יהודה ורבי יהודה לפי הנשום מדבריו ונספקא ליה אי חוששין
לזרע האב אם לא • ומדאמר לענין כלאים בפרדות אין מרבייטין
עליהם לא כוס ולא חמור אלא מינה מזד אס ודאי לר' יהודה ספקין
ומספקא ליה וכי קאמר אין חוששין לזרע האב כוננו לומר שלא נחוש
לזרע האב להקל בדבר אבל להחמיר ודאי נחוש לזרע האב • ומ"מ
שהיה חומרא פשטאמר שלא נחוש או כאמר שחין חוששין לו לביון
דספקין ומספקא ליה אזלין לחומרא בכל מקום ולפיו היה אלא
יודעין ודאי הזכר נחוש לו בענין אותו ואת בנו ויתר פרטיה בחולין
פרק שמיני (א"ד ס"א י"ז) • ונהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים
ונקבות ועובר על זה וטח אותו ואת בנו כיום אחד או כנו ואתו
חייב מלקות •

רצב שלא להקריב בעלי חיים מיד הגויים שנאמר וביד בן נכר
לא תקריבו את לחם אלהיכם כוכל אלה • שלא נאמר
אחר שהוא גוי נקריב בעדו בעל מוס והנזרעה האזרעה כזה עליהם
לפי שכבר התירו להקבל מידם קרבנות תמימים כמו שנאמר איש
איש מבית ישראל ובן הגר הגר בישראל אשר יקריב קרבנו
לכל נדריהם ולכל נדבותם וכו' הפי' על איש לרכות הגויים
שטורים נדרים ונדבות ומקבלין אותן מהם • משרשי המצוה
כבוד הכית וכמו שכתבתי בלאו שלא ימתן עווס בקדשים שבסדר זה •
למיני המצוה מה שאמרנו בכל עווס מן המומין הפוסלין בקרבנותינו
כגון הע"ג מומין הידועים פוסלין גם כן במה שקבל מהם ולא
כאמר שלא יהיה מוס בקרבנותם אלא מה שהם מתשבים אותו ומוס
כמו מחוסר אבר • וקצת יתר פרטיה ממומרים בתקומות מהגמרא •
ונהגת בכהנים ובזמן שישאל שרויין על אדמתן כי או הוא זמן
הקרבה • וכאן שעבר על זה והקריב בעל מוס אע"פ שהוא (מן)
בן נכר לוקה •

רצב שהיה כל קרבן שנקריב מן הבהמה מן שונות ימים ומעלה
לא פחות מזה וזאת היא מצוה מחוסר זמן בגופו • והמקרא
המחזירו כזה הוא שכתוב שור או כשב או עז כי יולד והיה שבעת
ימים תחת אמרו וכימים השמיני והלאה ירצה ודברי התורה
בוטריקון הם • ומודה הכתוב שקודם לכן לא ירעה הקרבן וזה וכו' ולא
בו יקראו ז"ל לאו הכא מכלל עשה ולפיכך אין לוקין עליו וכמו שביארו
ז"ל בחולין פרק אותו ואת בנו שאמרנו מס לענין מלקות הנה למחוסר
זמן שהכתוב נתקן לעשה • בושרשי המצוה מה שהקדמנו בענין
הקרבן על הפשט כי בכת הפעולה יתעורר החדם להכשיר ויעשה ולכן
נצטוו להיות פעולת הדברים שבהן הכשר המצוה שלימה ככל כוחו
ומשלמות הקרבן שהיה חזק שזונות ימים והלאה כי קודם לכן אינו
ראוי לכל דבר ולא יתמודד איש אותו לאכלה למחורה ולתשורה •
במיני המצוה מה שאמרנו ז"ל שתורים שלא הגיע זמנם שהם אסורין
לקרבן כגון בהמה שלא הגיע זמנה וכן בני יונה גדולים הרבה אסורים
והטעם בהם שהגדולות נחשב כעווס ודרך כלל אחריו חכמינו ז"ל
במשנה בתורים וכני יונה שתחלת הנהגו שבו ושבוה פסול לפי שהוא
גדולות כיונים וקטנות בתורים • ודרשו ז"ל בזה המקרא כי יולד פרט
ליוצא דופן פסול לקרבן • תחת אותו פרט ליתום כלומר שנולד אחר
שנשחטה אמו • וזון הדומה שכל זה אפשר לומר שאין השלמות בהן
כמו בטלודים בדרתו של עולם • וכבר כתבתי כי החיוב להיות הקרבן
בתכלית השלמות וכל נד • ויתר פרטיה מתבארים בספרא וסוף
מסכת זכאים (שם פ"ב) • ונהגת בזמן הכית בזכרין כהנה כי

שהוא חייב • כיצד היה שאל אחד וכתב הגיד וכו' אחר וכתב הכניס
או נתקן חייב גם האחרון • וכן אם כל אחד ויעקב הגיד וכו' אחר
ונתקן טעם לוקין וכו' • מהאחרון אינו מפרסם שכבר נסדרם הוא •
ומה שאמרנו ז"ל שהמסרם את הנקבה בין בחדם בין בשאר מינין
עטור • ומה שאמרנו שהמסקה כוס של עיקרין לחדם או לשאר בריות
כדי לסרסן אסור אבל אין לוקין על זה • וכן המשיב חבירו כמים או
בשלב עד שיטבל מומנו כח חבירו הארע אינו לוקה עד שירסם ביד
אבל ראוי להכותו מכת זרדות • ואם מותרת לשנות כוס של
עיקרין שמרסין אותה שלא תלד שהנשים אינן זונות על פניה ורביה
כמו שכתבתי במצוה ראשונה שבמסר ויתר פרטי המצות מוכרחים
במקומוות ממסכת שבת ויבמות (א"ה ס"ו ה') • ונהגת ככ"מ
ובכל זמן בזכרים ונקבות שאסור גם להם לסרסן הזכרים אבל לא לעמן
במס של עיקרין כמו שאמרנו ועבר זליה וסרס אחד מכל מיני בעלי
חיים בין אדם בין בהמה ועוף וכן טהורים בין טמאים לוקה •

רצב שלא להקריב בעלי חיים מיד הגויים שנאמר וביד בן נכר
לא תקריבו את לחם אלהיכם כוכל אלה • שלא נאמר
אחר שהוא גוי נקריב בעדו בעל מוס והנזרעה האזרעה כזה עליהם
לפי שכבר התירו להקבל מידם קרבנות תמימים כמו שנאמר איש
איש מבית ישראל ובן הגר הגר בישראל אשר יקריב קרבנו
לכל נדריהם ולכל נדבותם וכו' הפי' על איש לרכות הגויים
שטורים נדרים ונדבות ומקבלין אותן מהם • משרשי המצוה
כבוד הכית וכמו שכתבתי בלאו שלא ימתן עווס בקדשים שבסדר זה •
למיני המצוה מה שאמרנו בכל עווס מן המומין הפוסלין בקרבנותינו
כגון הע"ג מומין הידועים פוסלין גם כן במה שקבל מהם ולא
כאמר שלא יהיה מוס בקרבנותם אלא מה שהם מתשבים אותו ומוס
כמו מחוסר אבר • וקצת יתר פרטיה ממומרים בתקומות מהגמרא •
ונהגת בכהנים ובזמן שישאל שרויין על אדמתן כי או הוא זמן
הקרבה • וכאן שעבר על זה והקריב בעל מוס אע"פ שהוא (מן)
בן נכר לוקה •

רצב שהיה כל קרבן שנקריב מן הבהמה מן שונות ימים ומעלה
לא פחות מזה וזאת היא מצוה מחוסר זמן בגופו • והמקרא
המחזירו כזה הוא שכתוב שור או כשב או עז כי יולד והיה שבעת
ימים תחת אמרו וכימים השמיני והלאה ירצה ודברי התורה
בוטריקון הם • ומודה הכתוב שקודם לכן לא ירעה הקרבן וזה וכו' ולא
בו יקראו ז"ל לאו הכא מכלל עשה ולפיכך אין לוקין עליו וכמו שביארו
ז"ל בחולין פרק אותו ואת בנו שאמרנו מס לענין מלקות הנה למחוסר
זמן שהכתוב נתקן לעשה • בושרשי המצוה מה שהקדמנו בענין
הקרבן על הפשט כי בכת הפעולה יתעורר החדם להכשיר ויעשה ולכן
נצטוו להיות פעולת הדברים שבהן הכשר המצוה שלימה ככל כוחו
ומשלמות הקרבן שהיה חזק שזונות ימים והלאה כי קודם לכן אינו
ראוי לכל דבר ולא יתמודד איש אותו לאכלה למחורה ולתשורה •
במיני המצוה מה שאמרנו ז"ל שתורים שלא הגיע זמנם שהם אסורין
לקרבן כגון בהמה שלא הגיע זמנה וכן בני יונה גדולים הרבה אסורים
והטעם בהם שהגדולות נחשב כעווס ודרך כלל אחריו חכמינו ז"ל
במשנה בתורים וכני יונה שתחלת הנהגו שבו ושבוה פסול לפי שהוא
גדולות כיונים וקטנות בתורים • ודרשו ז"ל בזה המקרא כי יולד פרט
ליוצא דופן פסול לקרבן • תחת אותו פרט ליתום כלומר שנולד אחר
שנשחטה אמו • וזון הדומה שכל זה אפשר לומר שאין השלמות בהן
כמו בטלודים בדרתו של עולם • וכבר כתבתי כי החיוב להיות הקרבן
בתכלית השלמות וכל נד • ויתר פרטיה מתבארים בספרא וסוף
מסכת זכאים (שם פ"ב) • ונהגת בזמן הכית בזכרין כהנה כי

רצה שנמנעו מחלול הש"ו והוא הפך קידוש השם שנמנעו בו
כמו שכתבנו למעלה בסדר זה כמו שנאמר ולא תחללו
את שם קדשו • וכתב המעטוק שם הר"מ כמו ל"הטון היה יחולק
ב"ג

לג' חלקים . השנים על הכלל והאחד על הפרט . והחלק האחד הכללי פכל מי שיבוקש ממנו לעבור על מצוה מהמצוות בעת צרה והיה האונס מתכוין להעביר בין מצות קלות בין חמורות . ומי שיבוקש ממנו לעבור על ע"ה גילוי ערויות או שפיות דמים ואפילו שלא בעת צרה הוא חייב שימסור נפשו ויהרג ואל יעבור . והם עבר ולא נהרג ככר חלל את השם כרבים ועבר על אמרו ולא תחללו את שם קדשי וחטאו עגום ונזל אמנם אינו לוקה בעבור שהוא אנוס לפי שאין לכ"ד יכולת שיקיימו גבול מלקות או הרג אלא כמנין כרצון בעדים והתראה . ולשון ספרא כמותן מורעו למולך ונתתי את פני באישי ההוא אמרו"ל ההוא ולא אנוס ולא מוטעה . וכבר כתבתי לך שיעבור ע"ה בלחם אינו חייב כרת וכל שכן מיתת בע"ה . והאונס עבר על חלול השם . והחלק השני הכללי שיעשה האדם עבירה אין תאוה בה ולא עריבות אבל בעצלותו וכוון להכעיסו זה כמון וחלל שם שמים וילקה ולפקד חמור ולא השבעו בשבוי לשקר וחלל את שם אלהיך שזה יראה הכעסה כזה הדבר ואין עריבות גשמי כזה . והחלק אשר על הפרט שיעשה איש מפורסם כגמילות החסדים ומעשים טובים מעשה אחד שיראה לרבים שהוא עבירה ונגזן המעשה ההוא אינו ראוי לכמו האיש החסיד הוא שיעשה אע"פ שהוא מעשה היתר חלל השם והוא אמרו"ל ה"כי דמי חלול השם כגון אנה דשקילנא בישרא מבי טבחה ולא יריבנא דמי לחלתר . ר' פלוני אמר כגון חלל דמסגינא ד' חמות כלא תורה וכלא תפילין . וכבר נכפל לאו זה ואמרה ולא תחלל את שם אלהיך ח"ה ע"כ . שורש מצוה זו וקצת דיניה וכל עניניה כתבתי במקנהו במצות קידוש השם שבסמוך :

רצו שצטונו לקדש השם שאמור ונקדשתי בתוך בני ישראל כלומר שנתמסור נפשם למות על קיום מצות הדת וכבר ביארנו ו"ל מפי הקבלה ומן הכתוב באיזה ענין ובאיזו מצות נצטוו בזה ואע"פ שכתוב בתורה וחיבהם דמשמע ולא שימות בהם ככר קבלו הם שלא נאמר תקראוה בכל ענין וככל עבירה ומפי הקבלה חנו מייבנים בכל דברי התורה ובפי' אמרו"ל כיג' מצות הם שחייבים האדם שיהרג עליהם ואל יעבור בהם לעולם והם ע"ה וכל אשורהא כלומר כל ענין שלה האסור לנו מכם הלואין המיוסדים בה וכחו שנתפס למטה בע"ה . וכן גילוי ערויות וכל אשורהא . ואפיכות דמים שחם יאמרו לו לאדם עבוד ע"ה או להרגו ואל יעבדה ואע"פ שלבו תמים באמונתו ביראת השם איצט"פ נצטוה שיהרג ואל יעשה המעשה הרע ההוא ולא יתן מקום ל המעביר לחשוב שהוא כפר בע"ה . ולשון ספרי על חנף כן הוצאתי אתכם מארץ מצרים שתקדשו את שמי כרבים וכמו כן בשמים שזכרנו יהרג ואל יעבור כיון שאמרונו : שורש מצוה זו יודוע כי האדם לא נברא רק לעבוד בוראו ומי שאינו מוסר גופו על עבודת אלוהיו אינו עבד טוב ואינו בני אדם יאמרו כפשותם על אלוהיהם קל וחומר על מצות חנף מלכי המלכים הקב"ה . מדיניה מה שאמרו"ל שכלו הג' עבירות שזכרנו חייבים האדם לתוסר נפשו בכל ענין בין בעת צרה או שלא בעת צרה וכן בפרהסיא או אפילו בציניא . ובין שיתכוין בע"ה להעבירו או אפילו להנאף עצמו . אבל בשאר העבירות אמרו דאלא בעת צרה והצניעא יעבור ואל יהרג ואפילו יתכוין הע"ה להעבירו אבל בפרהסיא כלומר בפני עשרה מישאל חס להנאפו יתכוין המעביר יעבור ואל יהרג ואם להעבירו יהרג ואל יעבור . ובעת צרה אפילו על מצוה קלה יהרג ואל יעבור . ומזה קלה היא בעין מה שאמרו"ל אפילו לגמיי ערקתא דמסגלא כלומר שלא יעשה הישראל צורת ונעבדו כמו הע"ה העובדים ע"ה שלא יזמה להיות עובד ע"ה אהבה

וזהו שאמרו אשורהא דע"ה הענין הוא לומר כל מה שאסור לנו מכל לזו המצוה לע"ה וכענין מה שאמרו"ל כלל מתרפאין במקום סכנה מן מיצני אשרה ואמרו עליה בירושלמי לא סוף דבר שאמרו לזרופת הכא לי עלין של אשרה פלוני דמחו כמאן דמודה בה אלא אשלו אמר לו הכא לי עלין של אילן פלוני סתם והלך ולא מצא אלא אשרה ימות ואל יעבור . ואף על גב דהשתא כי מיתמי בעצי אשרה לאו עבודת אילנים ממשיכה דהא לא פלח לה אלא וכל מקום דמתהני מניה ואיכא כמלתא דלא ידבק בידך מחומה מן החרס דהוא לאו המיוחד בע"ה אלא איסורין טובא דאיכא בע"ה דלפיכך בהו מלאו דלפני עור לא תתן מכשול ליתנהו בכלל אשורהא דע"ה איהרג עליהן דכוין דלאו דלפני עור אינו מיוחד בע"ה אמת דכבולו מצות נמי איתיה . אלא אחר שכתבתי זה מלאתי במקצת מחדושי מורי שכתבו כי בירושלמי דע"ה משמע דכל שאמרו לו הרופא עלין סתם יעבור ואל ימות . וענין שפיות דמים למדו היצנין"ל מדרך הסברא ואמרו על דרך משל מאי חזית דמאן דידך סומק טפי דילמא דמא דההוא גברא סומק טפי כלומר הנרצח יהיה ראוי לעשות יותר מצות יותר מחיותו שהרגו ועל כן אינו בדין שיהרג שום אדם על חטאו ואפילו יהרג הוא על זה . עוד אמרו"ל שפילו היוכמה אלפים ישראלים ואמרו להם אנשים תבולו אחד מכם ואם לאו כהרגו כולכם ויהרגו כולם ואל ימסרו כפע אחד מישאל ודוקא כאמור להם אחד סתם אבל יחדוהו להם בפירוש שאמרו להם תבולו פלוני ואם לאו כהרגו כולכם שפאין לתנו כענין הידוע בשבען כרי . וכן הדין בנשים שאמרו להן עכ"ה וס' תנו לנו אחת מכם וכו' כדאיתא במסכת יבנות פרק שמיני . וענין ערויות שנהרגין עליהם למדו"ל איתולפי שהוקשה בערה מאורסה לרופח מה רוצה יהרג ואל יעבור כמו שאמרו כן בערה מאורסה יהרג ואל יעבור אותה כי התורה לא תמשול משלים חנם רק ללמד ענין . ועוד יש להם כזה סמך מן הקבלה שהוא חומות ברוב כלל דבריהם . וכתבו הראשונים דלא אמרוין יהרג ואל יעבור לעולם אלא לעבור עבירה אבל להכיל מצוה יעבור ואל יהרג ואל יעשה המצוה . וכענין מה שאמרו"ל באסתר קרקע עולם היתה כלומר הוא כעין שכולא תעשה שהרי האשה על כרחה נכבדת ואפי' קיימה האשה בתשמיש לאחר שהלבישה היצר לא תתחייב בכך שאין חונק גדול ממנו ומה שניינו מעשים לחסידים הראשונים שנהרגין אפילו על ביטול מצוה וכענין מה שאמרו"ל ויהי לך יונק לסיקל על שמלתי את בני . מה לך יונק ליצלה על שנטלתי את הלולב . מדת חסידות שגוהם וראו שהדור היה צריך לכן והיו חכמים גדולים ראויים להורות על זה שאלמלא כן שהיו גדולים וחכמים לא היו יראים לחסור נפשם למות שלא לכל אדם יש רשות ליהרג במה שלא ח"ה וכו' ו"ל ליהרג עליו ולא עוד אלא שמתחייב בנפשו הוא . ועוד ראיתי בענין מצוה זו בספרי מורי"ה שכלל אשה שקידושין תופסין בה כגון חלמנה לכ"ג גרושה וחלונה לכ"ה דיוט . ומזאת וכתבתי לישראל בת ישראל למזור שאין ערויות ליהרג עליהן . ויתר פריטי מובאים בס' מ' מסנהדרין ובספחים ויוז' ובמקומות אחרים ("ד ס' ק"ג) . וגוהגת מצוה זו בכ"ה ובכ"ז בזכרים ונקבות ועבר עליהם ולא קידש הסם במקום שחייב לקדשו בטלעשה זה מלמד שצבר על לאו דלא תחללו את שם קדשי וכמו שכתבתי למעלה בסמוך . וענין חלול השם גדול וחמור עד מאוד עד שאמרו"ל שאין כח בתשעה ויה"כ ויסורן לכפר אלא במיתה כדאיתא בפרק אחרון מיומא :

רצו לשבות בימי אשון של פסח שאמרונו ביום הראשון
כה 25 מקרא

אכל
זמן
גרה
ובין
שרה
דעת
כלל
חלוק
חד
הא
קיימו
בטל
אחד
לחן
על כן
בענין
דמיק
אל
כיתד
שאי
אמרו
חנה
וחטן
אשון
אף
מזכר
הוא
ומה
ואם
מה
קמה
אותר
מה
אמרו
יקנה
ודאי
הלכה
אשון
ביעין
פסיק
כחם
ומ"ח
דכיון
שאלו
חלוק
כמים
איתו
ובו
קילו
חלוק

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת אמור

עצרתו קדש וכל סע אנאמר בתורה מקרא קודש כי ו'ל קדשה וענין
 קדושתו הוא שלל כעשה בו מלאכה אלא מה שהיה חיוני כחכמה כמו
 סביר הכתוב אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה הלבב
 והראיה שסביתות יום טוב נחשבת עשה חמרים ו'ל הא' שבתון עשה
 הוא ולמדנו חתה שכל מקום שב' בתורה שבתון גבי י'ט הוא עשה
 וכבר בא הרהר בגמרא גס כן יום טוב עשה ולא תעשה . בשרשי המזוה
 המזוה כדי שחשוב בענין המועד כגם שנעשה לנו בו וכלל ונפתח
 בתח שבתיו מה שזוה ב"ה עליו ונעשה לנו ניסים בומן ההוא ואם יהיה
 האדם טרוד במלאכתו לא יהיה לו פנאי לחשוב בשום דבר . ועוד
 כ"ד כשרטה כדייה בלאו דאיסור מלאכה ביום טוב שסדר זה
 כע"ה . ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרי' ונקבות ועובר על זה ועשה
 ומלאכה שלא לזרף אוכל נפש כשל עשה זה חלד שער על לא תעשה
 כמו שנכתוב במקומו . ודין המזוה מתבאר' ביו' טוב (ב' י"ט פ"א) :
רצח שלא נעשה מלאכה ביום ראשון של חג הפסח שהוא יום ט"ו
 כניסן שנאמר ביום הראשון מקרא קדש יהיה לכם כל
 מלאכת עבודה לא תעשו . וכבר הזהיר על זה הכתוב בסדר בא
 אל תרעה בזויו חג הפסח שנאמר שם כל מלאכה לא יעשה בהם וזה
 היוקרא היות הר"מ כמו' ל' אכל אני כתבתי זה האמר כדי שיהיו
 המועדת סדורים בסדר אחד והכל עולה וענין אחד . ואמר הכתוב
 כאן מלאכת עבודה ולא אמר כל מלאכה לפי שזכרי' אוכל נפש הותרו
 לעשות ביום טוב כמו שהא' בכתוב במקום אחר אשר יאכל לכל נפש
 הוא לבדו יעשה לכם . וזה פירוש מלאכת עבודה כלומר שאינו
 לזרף אוכל נפש כענין שנאמר ובכל עבודה בשדה . וכן וקין היה
 טובד אדמה . ונך לשדה נעבד . עובד אדמתו . אבל המלאכה
 שהיא לאוכל נפש כמו הבישול וכיוצא בו מלאכת הגוף היא לא מלאכת
 עבודה כן פי' הרמב"ן ו'ל וכתב עוד שזה הפי' מתבאר בתורה כי
 בחג המזות שאמר תחלה כל מלאכה לא יעשה בהם בסדר בא אל
 פניה הוצרך לפרש אח"כ אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם .
 וכשאר כל ימים טובים יקרא ואמר כל מלאכת עבודה לא תעשו לאסור
 כל מלאכה שאינה אוכל נפש ולהודיע שאוכל נפש מותר בהן ולא
 יחזיר הכתוב לעולם באחד מכל שאר ימים טובי' כל מלאכה ולא יתפרש
 בהם היתר אוכל נפש כי מלאכת עבודה ילמוד על זה אבל בפרשת כל
 הכבוד בחג המזות אשר ביום השביעי עזרת לה' אלהיך לא תעשה
 מלאכה . והענין נפתי שכבר התיר בו בחג זה בפירוש אוכל נפש
 בסדר בא אל פניה ואחר כך בסדר זה הזכיר מלאכת עבודה דמשמע
 בוג' היתר אוכל נפש ולפיכך כחומר והזכירו פעם אחרת בסדר
 הזה לא הוצרך לומר בו עוד כחומר והזכיר מלאכה שם וסוף על
 הדין ומ"מ לא אמר כל מלאכה כמו שבטת וי"ה אכל אחר מלאכה
 כלומר המלאכה אשר הותרתך עליה . בשרשי המזוה כדי
 שיוכרו ישראל הניסים הגדולים שעשה הש"י להם ולאבותיהם וידברו
 בו ויודיעו לכניהם ולבני בנייהם כי מתוך השביתה מעסקי העולם
 יהיו פנויים לעסוק בזה שאינו היו מותרים במלאכה ואפילו במלאכה
 קלה היא כל א' וא' פונה לעסקו וכבוד הרגל ישת מפי עוללים גס
 שן הגדולים . ועוד יש תועלות רבות באביתה שמתקבלים כל העם
 בהתי' כנסיות ובכתי' מדרשות לשמוע דברי ספר וראשי העם ידריכום
 וילמדום דעת . וכעין מה שאמרו ו'ל משה תיקן להם לישראל כי היו
 דורשים בהלכות פסח כפסח והלכות עזרת כעזרת . מדינו
 המזוה מה שאמרו ו'ל שאע"פ שהתיר הכתוב המלאכות לזרף אוכל
 נפש דוקא הדברים שאי אפשר לעשותן מערב יו"ט הוא שהתיר הכתוב
 כגון לישה שחיטה אפייה ובישול שכל אלו המלאכות נעשות קצת
 בהיתרן וכמו מה הענין התירו לזרף קמח ביום טוב משום דמיטין
 טעמיהו בשבייה אחר שכן ידובין אכל המלאכות שאפשר לעשותן
 נדבקה

עצרתו טוב ואינם מקבלות כזה שום הפסד כגון קצירה דישה
 כיריה עמונה ורקידה וכיוצא בהן איסור לעשותן ביום טוב ואינו בכלל
 זרכי אוכל נפש כלל ולקוץ עליהן כמו בחרישה בשדה שהיא מלאכת
 עבודה באמת . ועוד כיוצא בהם המפרשים החרושים ענין זה ואמרו כן
 דלא נקרא לזרף אוכל נפש אלא מה שנעשה ליומו כלומר לזמן מועט
 כמו בישול אפייה וכיוצא בזה כמו שאמרנו . וכן מה שדעתו של
 אדם שומרת בו להכינו לשעתו לחפוק ידה שאין דעתו של אדם עליות
 דשמה לא נודעו לו ידה היום . ועוד אמרו דכי שריף אוכל נפש בהם
 שנעשה לשעתו כמו שאמרנו דוקא כשארם משתמש בגופה של מלאכה
 אבל אם משתמש בסילוקה של מלאכה חסור זה שאמרו ו'ל לכבות
 הבקעת חצ"פ שדעתו לכבותה כדי שלא תתעשן הקדירה . ולענין
 פליט כשר על הגמלים דהיינו בשרא' הנמרי המכר בגמרא חצ"פ
 שהאש מכה כלחות כשר אין זה נקרא משתמש בסילוקה של מלאכה
 כי לזרף הגליה לעשותה כן . ומשתמש בגופה של מלאכה הוא ושרי .
 וכן מה שאמרו ו'ל שאין בכלל היתר לזרכי אוכל נפש דוקא מה שהוא
 אכילה ושתייה לבד אלא אף כל דבר הנזרף לו לחדש לבו ביום כין שהוא
 דבר מזוה כגון קטן למזוה ולכלל לפתת בו : וכן ספר תורה לקרות
 בו דכל יומא ויומא זמן תורה הוא . וכן שאינו דבר מזוה אלא לזרכי
 הגוף לבו ביום כגון רחיצת רגלים כחמין שהזמין ביום טוב או לעשות
 מדורה להשתמש בה כל דברים אלו מותרין ובכלל היתר לאוכל נפש
 ניכרו . כן פירשו הדבר כחמין ו'ל . ומיהו דוקא דברים השייכים
 בכל גוף אדם הוא שנתיר ונאמר שהוא בכלל היתר זה של אוכל נפש
 כגון רחיצת רגלים דכתיב עלמא רחמי הבי לפעמים אבל מה שאינו
 שות לבד אדם כגון מוגמר דלאו כולי עלווא נוגמרי כדאמרינן בתלמוד
 ודאי איסור הוא וכל כיוצא בזה . ודוקא כענינים אלו כענין שהיה
 פענין שזה בכל אדם . אבל לענין אוכלין אפילו מחל שאין דרך
 לעשותו אלא המלכים והשרים הגדולים מותר לעשות אותו כל אדם
 דמכל מקום עיקר אכילה דבר השוא בכל נפש היא . וכן מה שאמרנו
 באיסור הכנה לחין יום טוב מתין לשבת ולא שבת ליום טוב ולא
 משתכחא איסור הכנה מדאורייתא לדעתו כי משעיית שפיר בדברי
 הגורא כי אם כבינה לבד ועיקר איסורא הוא כשנולדה ביום טוב
 שלאחר שבת או שבטת שלאחר יום טוב הכי מתוקמת הכנה דרבה
 כבינה ובהכי איסורא איסורא דאורייתא ולא כענין אחר דהא דאמרינן
 לה כשנולדה בשבת ליום טוב שלאחריו או כשנולדה ביום טוב מדרבנן
 הוא איסורא והכל משום גזירה דנולדה ביום טוב שלאחר שבת
 כדאמרינן ויחריף הענין אם באתי לכתוב כביחור רחם ובמקומו
 כריש בינה הארתי בו כאשר למדנו רבותי' א' : ודין מכשירי
 אוכל נפש שאסור לעשותן משום דכתיב הוא לבדו ולא מכשיריו . ודין
 זימון עכ"ס ביום טוב שאסור דכתיב לכם ולא לעב"ס . וכן חין אופין
 שום דבר לכלבים דכתיב לכם ולא לכלבים . וזה שאמרו ו'ל בשני
 ימים של גלויות דבינה שנולדה בזה מותרת בזה ומה שנתלש מן
 הקרקע בזה דמותר בזה דשתי קדושות הן מה שאין כן בשני ימים
 טובים של ראש השנה . ויתר פרטייה רבים יתבארנו כולם בארוכה
 בנסכת הבטויה על זה והיא משכתי יום טוב (ח"ת סי' ת"ה) .
 ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרי' ונקבות ועבר על זה ועשה
 מלאכה ממלאכות האסורות ביום טוב כמו ימי חייב חלקות :
רצח להקריב קרבן מוסף בכל שבעה ימי הפסח של והקרבנות
 אשה לה' שבעת ימים והוא קרבן ראש חדש שני פרים
 ואיל אחד ושבעה כבשים הכל עולות וכמו שכתב בפירוש על כולן
 בסדר פנחס אשה עולה ומשפט העולה כבר אמרתינו למעלה כענין
 הקרבנו' כי האדם נפעל כפי מעשהו כי מהיותו כעל חומר אין מעשיתו
 נדבקה

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת אמור

למינו שבו . ויש מן המפרשים שהיה דעתם כי לומר בכתוב
 לזנות השבועות דוקא כשהן שלמות חלל להזכיר בכל יום ולומר שהם
 כך וכך ימים וכך כך שבועות אין צריך . ויש מהם שאמרו כי הדרך
 הכתוב להזכיר תכין השבועות עם הימים תמיד בכל יום וירא שמים
 יבחר דרכם להזכיר וכל ספקולא יחוש לתפארת העולות וכן נגזר
 היום ככל המקומות שזכרנו . וכתב הרמב"ם ז"ל ואל יטעה אדם
 חזקו ז"ל מזה למימינו יומי ונזנה למימינו שבועות ויחשוב שהם
 ב' נזות שאין הכוונה בהם לזנוח שתהיה נזוה כפ"ע חלל הוא חלק
 מחלקי הנזות ואעפ"י כי ב' נזות אלו אמר מנין בינו' מזה ומנין
 השבועות מזה וזה מה שלא נעלם זמניו שידקדק הדבר ויבארהו שאתה
 כשתאמר יתחייב שיטעה כך וכך לא יתחייב מהאומר הוה שהענין
 הוא מזה כפי עצמה והראיה הטובה שאלו היום מנין מנין
 השבועות כיון כן כל לילה באחריו שהם כך וכך שבועות וכך וכך
 ימים . וחלילה לזנוח שבועות מזה כפי עצמה לא סדרו מנין מנין
 כלילי השבועות כלכך והיו להם ברכות חקוקי' על ספירת ימי העומר
 ועל ספירת שבועי ואין הדבר כן אצל הנזוה היא ספירת העומר וימי
 ושבועותיו כמו שכתבנו ע"כ . מישרשי המזוה על דבר הפשט
 לפי שכל עיקרן של ישראל אינו אלא התורה ומפני התורה נבחרו מנין
 ואחר ישראל וכח"ש חס לא ברוי' יומם וליילה וגו' והוא העיקר והסבה
 שנגזרו ויאלו ממזרים כדי שיקבלו התורה כסוד וקיימות וכמו שאמר
 הש"י למשה וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוא חך את העם ממזרים
 תעבדון את האלקים על הר הר הזה כלומר שתקבלו התורה שהיא
 העיקר הגדול שבהם וזה הם נגאלין והיא תכלית הטובה שלהם וענין
 גדול הוא להם יותר מן החירות מעבדות ולכן יעשה הש"י למשה את
 כל אדם מעבדות לקבלת התורה כי הטעם עשו את ה' לעולם אל
 העיקר ומפני כן כי הוא כל יעקבן של ישראל ובעבורה נגאלו ועלו לכל
 הגדולה שעלו אליה לנצחיות למנות מן חרות י"ט של פסח עד יום
 נתינת התורה להראות כפי שנו החקק הגדול אל היום הנכבד הנכסף
 ללכתו כעבד ישאף אל יומנה תמיד ומי יבא העת הנכסף חליו שיא
 לחירות כי המנין מראה בחדש בן כל ימינו וכל חפצו להגיע אל היום
 ההוא והוא שאנו מנין לבעומר כלומר כך וכך ימים עברו מן המנין ואין
 אנו מנין כך וכך ימים יש לנו לזמן כי כל זה מראה לנו הרצון החזק
 להגיע אל הזמן ועל כן לא נראה להגיע לקרבן שתי הלחם של עזרת .
 ואל יקשה עליך לומר חס כן אחר שעברו רוב הימים של ז' שבועות
 אלו למה לא מזכיר מעיט הימים הנשארם לפי שאין לשנות מוטבע
 החשבון באנוגעו . ואם שאלו ח"כ למה אנו מתחילין אותו מנחת
 השבת ולא מיום ראשון השבוע כי היום הראשון נתיחד כולו להזכרת
 הגם הגדול והוא יציאת מצרים שהיא אות ומזמנה בחדש העולם
 ובהשגחת הש"י על בני אדם ואין לנו לערב בשמחתו ולהזכיר עמו
 שום דבר אחר ועל כן נתקן החשבון מיום שני ואין לומר היום כך וכך
 ימי' ליום ב' של פסח שלא יהיה חשבון ראשון ליום ב' של פסח וע"כ
 הותקן למנות המנין מזה שנעשה בו והוא קרבן העומר שהוא קרבן
 נכבד שבו זכר שאנו מאמינים כי השם ב"ה בהשגחתו על בני אדם
 רוצה להחיותם ומחדש להם בכל שנה ושנה זרע תבואות לחיות בו .
 כדוננו המזוה מה שאמרו ז"ל שמונה לזנותן מעבר כדי שיהיו
 תמימות כמש"ה תמימות תהינה ואמרו ז"ל אימתי הן תמימות בזמן
 שמתחיל מעבר ומ' נפירשו המפרשים שחם שכן ולא מזה עברם
 מזה לתחר כל היום . וי"א שמו ששכן' לא מזה יום א' שאין יכול לזנות
 עוד בחיותה שש' לפי שכל מזה א' הוא ומכיון ששכן יום אחד הרי
 כל החשבון בטל ממנו . ולא הודו מודינו שבדורינו לסברא זו חלל
 י' שרש' יום אחד מזה האחרים עם כל ישראל . ומנוה מן המזכר
 לתנו

והשם שאין אלו היו קולרין אותן בנ' אכסים ונ' קופות ונ' מנלות
 וכיון מחשיבה אומר הקולר לעומדים עם כל השמש אומר הן . מנל
 זו אומר הן . וכן ג' פ' קופה זו אומר הן . וכן ג' פ' אקצור אומר לו
 קצור ג' פ' וכל כך למה מפני שהיו שילאו מכלל ישראל ככית שני
 והיו אומרים שזה שאמר בתורה ממחרת השבת שהוא שבת בראשית
 יותר פרטים ויתבארים מושלם במנחות (ה' תמידין ומוסטין פ"ו) :
 צנוהבת בזמן שנית בוכרים ואפילו ישראלים חייבין להשתדל במזוה
 או שהרי שלוחי ב"ד יולאין ועוסין הדירות כשהם מעי"ט וכמו שמפרש
 שם במנחות אכל מ"מ עיקר החיוב היא ההקדשה הנמנה והאגדה
 והקמינה וההקטרה וכל זה ככהנים : ומ"מ כיון שיש בה חלק לכל
 ישראל ויסוד המזוה הוא מפני חדוש התבואה שהוא הדבר הנרדף לכל
 יש לנו לכונסה בחשבון המנות המוטלות לכל ישראל :
שג שלא לאכול לחם מתבואה חדשה קודם כלות יום ששה עשר
 בניסן שאמר ולהם וקלי וברמל לא תאכלו בעצם היום
 הזה . מישרשי המזוה לפי שציקר מחייבתן של הכריות היא
 בתבואות ועל כן ראוי להקריב מן קרבן לה' אשר נתנה טרם ויבנו
 מהן ברויותיו כעין מה שאמרו ז"ל כדוננו לזה כל ההנהגה מן העולם
 הזה בלא הרכה מעל . וכל זה להכשיר עצמנו שיהיה ראויים לקבל
 מטוב וכמו שכתבתי בספר זה פ' עמי' רבות וכיום ששה עשר בניסן
 היינו מקריבים בזמן הבית העומר מתבואה חדשה מן השעורים
 כי היא התבואה המזכרת יותר מן החטים והיא מתרת כל התבואה .
 כדוננו המזוה מה שאמרו ז"ל שחמש תבואות לכד הן שהן ככלל היסוד
 החדש והן חטה ושעורה וכסמת שכולת שועל ושיסון ובזמן הבית
 משקרב העומר כיום י"ו ניסן היה מותר החדש בירושלים ומקומות
 הרחוקים מותרין אחר חמשה לפי שאין ב"ד מתעללין בו עד אחר
 חמשה ועל כן היה מותר להם בכל מקום לסמוך על חוקה זו . והיום
 בעונותינו שאין מקדש אשור מן התורה כל היום . ובמקומות שעושין
 שני ימים טובים אשור כל יום שבעה עשר עד לערב מדרבנן ויתר
 פרטים במנחות ובמקומות משבועות ונועשרות וחלה . (ד"ר סי') .
 ונהגו היסוד זה בכל מקום ובכל זמן בין כפי הבית בין שלא כפי
 הבית בוכרים וכסמית . ומי שעבר על זה ואכל כוית חפת חדש קודם
 יום הקרבת העומר חייב מלקות :
שד חלל לאכול קלי מתבואה חדשה קודם הזמן המזכר כלומר
 שאף על פי שלא עשה פת מן התבואה ולא טחנה ולא רקדה
 אלא שקלה מן החטים או מן השעורים באור ואכל מהן חייב גס עליהן
 ועל זה באמר וקלי וגו' . כל ענינה במנות הקודמות וחייב האוכל
 גם כן מלקות על כוית מן הקלי :
שה שלא לאכול כרמל חדש קודם הזמן המזכר שאמר וברמל
 לא תאכלו . והכרמל נקרא תבואה קלויה בשבליים רמל"ש
 בלעז ומחייבים על הכרמל גם כוית ואמרו ז"ל אכל מן החדש לחם וקלי
 וכרמל חייב על כל אחת ואחת . ואמרו גם כן קלי לא היה צריך
 לאומרו אכל הזכירו הכתוב לחלק שנות חייב על קלי כפי עצמו ועל
 כרמל ולחם כפי עצמו ואמרו בנ"י על הצד הדחיה אולי יתחייב על
 קלי כפי עצמו אחר שהוא מותר . ויהיה חייב על לחם וכרמל מלקות
 אחת . והיתה התשובה לחאי הלכתא כתביה רמננא לקלי באמצע
 לומר לחם קלי וכרמל קלי . ויהיה חייב על כל אחד ואחד .
 כל ענינה בשתי מנות הקודמות חכרותיה :
שו לשפור מ"ט יום מיום הבאת העומר שהוא יום ט"ו בניסן שג'
 וספרתם לכם מנחת הישבת מיום הביאתם את עומר
 התנופה . והמנין הזה חובה עלינו למנות בו הימים מיום ליום וכן
 בשבועות שהכתוב אומר תספרו חמשים יום ואמרו ג' כשבעה שבועות
 עספר נך . וכפי' אמר אכ"י בגמ' במנחות מזה לא יעבי יומי ומנוה

למנות מעמוד ומזבח אה"ב וכו' . ומני שנתה בלא ברכה יא ואינו רשאי לחזור ולמנות בברכה ויתר פרטים במקפת ונחות (א"ח סי' תמ"ט) . ונודגת מלכותו ונספירת העומר ונדלוריותא בכ"מ בזכרים בזמן הכית שיש עמוד סס קרב ועתה בעונותינו שאין לנו בית המקדש ולא מזבח מוכין לנו הימים והשכונות ועובר על זה ולא ספר ימים אלו בטל עשה :

שז להקריב ביום חג השבועות לחם חתן מן חטה מדשה וזהו נקרא בכתוב ונחה מדשה והם שתי ככרות כנושכתוב מכוושבותיכם תביאו לחם תנופה שתיים שני עשרונים . והיה כך שהיו מביאין שלש סאין חטים מדשות ושני אותן ובעטין כהן כדרך כל האנחות וטוחנין אותם ומניפין מהן שני עשרונים בשתיים עשרה נפה ולוקחין אותן ועטין מהן שתי חלות ומביא שאור ומתנו לתוך העשרון ואורך כל חלה ' טפחים ורחבה ד' וגובה ד' אצבעות ונרובעות היו ואופין אותן מבצד י"ט ולוחר אחר הנפתן היו נאלות לכהנים כל אותיות וחתי הילה ואתה נחמה היא ראשונה לכל הנזרות הכלות מן החטים ומקריבים עם הלחם שבעה ככאים תמימים ופר כן בקר אחד ואליס שנים רשעים ושעיר לחטאת ושני ככאים לשלמים . ואלו הם הקרבנות האמורות בספר ויקרא וכפי' נתבאר כן בכרך ד' מונחות שזה הקרבן יבוא עם הלחם חלקו עמוסף היום ואחר הנפת הלחם היה נאכל לכהנים עם ככאי השלמים . מירשיו המזוה כתבתי בעמות העומר שבסדר זה מה שחסיק גס לשתי הלחם על דה הפשט . ועוד חומר לי לבי בענין כי מפני זה היתה המזוה בחטים להיות המנחה בככרות של לחם ובשנת שיעורים בקמת לפי שהחטים למחלל אדם ועל כן רחוי להכניס בענין שהאדם כהנה ומזון והם וכל זה מן הפרש אשר נעטנו בתחלה בענין הקרבן על דה הפשט כי תוקן המעשה תתעורר מחשבת האדם אל הדברים ועל כן כפי תשובת קרבן ובכנות הטובה לב אדם מתעורר לזו יותר :

ש"י לא לעשות ואלאכה ביום ראשון של חדש תשרי שאלמר בחדש השביעי באחד לחדש וגו' כל מלאכת עבודה לא תעשו . וחדש השביעי יקרא תשרי כי הוא שביעי לגמון שהוא ראש השנה לחדשים וזה היום של אחד בתשרי אמרו ז"ל שנקרא ראש השנה למות ממוטנים וממוטים ויכולות . וכן מוכין ומזנו לנטיעה ולירקות ובגורח דמסכת ראש השנה ביארו ז"ל אמרם שהוא ראש השנה לענינים אלה למאי הילכתא . ועוד אמרו שם שביום זה נודנין כל בני העול על מעשיהם ואמרו שם על דרך המליצה לבאר שהשנתנו על מעשה כל אחד ואחד ועל כל המין דרך כלל שעוברין כל בני אדם לפני כבני מרון כלומר אחד אחד ולא בערבוב . ומירשיו :

שז להקריב ביום חג השבועות לחם חתן מן חטה מדשה וזהו נקרא בכתוב ונחה מדשה והם שתי ככרות כנושכתוב מכוושבותיכם תביאו לחם תנופה שתיים שני עשרונים . והיה כך שהיו מביאין שלש סאין חטים מדשות ושני אותן ובעטין כהן כדרך כל האנחות וטוחנין אותם ומניפין מהן שני עשרונים בשתיים עשרה נפה ולוקחין אותן ועטין מהן שתי חלות ומביא שאור ומתנו לתוך העשרון ואורך כל חלה ' טפחים ורחבה ד' וגובה ד' אצבעות ונרובעות היו ואופין אותן מבצד י"ט ולוחר אחר הנפתן היו נאלות לכהנים כל אותיות וחתי הילה ואתה נחמה היא ראשונה לכל הנזרות הכלות מן החטים ומקריבים עם הלחם שבעה ככאים תמימים ופר כן בקר אחד ואליס שנים רשעים ושעיר לחטאת ושני ככאים לשלמים . ואלו הם הקרבנות האמורות בספר ויקרא וכפי' נתבאר כן בכרך ד' מונחות שזה הקרבן יבוא עם הלחם חלקו עמוסף היום ואחר הנפת הלחם היה נאכל לכהנים עם ככאי השלמים . מירשיו המזוה כתבתי בעמות העומר שבסדר זה מה שחסיק גס לשתי הלחם על דה הפשט . ועוד חומר לי לבי בענין כי מפני זה היתה המזוה בחטים להיות המנחה בככרות של לחם ובשנת שיעורים בקמת לפי שהחטים למחלל אדם ועל כן רחוי להכניס בענין שהאדם כהנה ומזון והם וכל זה מן הפרש אשר נעטנו בתחלה בענין הקרבן על דה הפשט כי תוקן המעשה תתעורר מחשבת האדם אל הדברים ועל כן כפי תשובת קרבן ובכנות הטובה לב אדם מתעורר לזו יותר :

ש"י לא לעשות ואלאכה ביום ראשון של חדש תשרי שאלמר בחדש השביעי באחד לחדש וגו' כל מלאכת עבודה לא תעשו . וחדש השביעי יקרא תשרי כי הוא שביעי לגמון שהוא ראש השנה לחדשים וזה היום של אחד בתשרי אמרו ז"ל שנקרא ראש השנה למות ממוטנים וממוטים ויכולות . וכן מוכין ומזנו לנטיעה ולירקות ובגורח דמסכת ראש השנה ביארו ז"ל אמרם שהוא ראש השנה לענינים אלה למאי הילכתא . ועוד אמרו שם שביום זה נודנין כל בני העול על מעשיהם ואמרו שם על דרך המליצה לבאר שהשנתנו על מעשה כל אחד ואחד ועל כל המין דרך כלל שעוברין כל בני אדם לפני כבני מרון כלומר אחד אחד ולא בערבוב . ומירשיו :

שח לשכות מכל מלאכה וזלתי מה שמיוחד לנורך אוכל נפש ביום עשה כפיין שזה הנקרא חג שבועות שנאמר וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש : וכבר כתבתי בעמות שביתת יום א' של פסח שבסדר הזה שבכל מקום שנאמר בתורה מקרא קדש ענינו לומר קדשהו שלא לעשות בו מלאכה וגם שם פתיו רנון תשרי הנזות שחסיק על דה הפשט בכל הימים טובים וכתיב וזהו . וקצת דביה ככתוב בלאו דאיסור מלאכה ד"ט שבסדר זה בע"ה (א"ח סי' תס"ו) :

ש"י לא לעשות ואלאכה ביום ראשון של חדש תשרי שאלמר בחדש השביעי באחד לחדש וגו' כל מלאכת עבודה לא תעשו . וחדש השביעי יקרא תשרי כי הוא שביעי לגמון שהוא ראש השנה לחדשים וזה היום של אחד בתשרי אמרו ז"ל שנקרא ראש השנה למות ממוטנים וממוטים ויכולות . וכן מוכין ומזנו לנטיעה ולירקות ובגורח דמסכת ראש השנה ביארו ז"ל אמרם שהוא ראש השנה לענינים אלה למאי הילכתא . ועוד אמרו שם שביום זה נודנין כל בני העול על מעשיהם ואמרו שם על דרך המליצה לבאר שהשנתנו על מעשה כל אחד ואחד ועל כל המין דרך כלל שעוברין כל בני אדם לפני כבני מרון כלומר אחד אחד ולא בערבוב . ומירשיו :

שח לשכות מכל מלאכה וזלתי מה שמיוחד לנורך אוכל נפש ביום עשה כפיין שזה הנקרא חג שבועות שנאמר וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש : וכבר כתבתי בעמות שביתת יום א' של פסח שבסדר הזה שבכל מקום שנאמר בתורה מקרא קדש ענינו לומר קדשהו שלא לעשות בו מלאכה וגם שם פתיו רנון תשרי הנזות שחסיק על דה הפשט בכל הימים טובים וכתיב וזהו . וקצת דביה ככתוב בלאו דאיסור מלאכה ד"ט שבסדר זה בע"ה (א"ח סי' תס"ו) :

ש"י לא לעשות ואלאכה ביום ראשון של חדש תשרי שאלמר בחדש השביעי באחד לחדש וגו' כל מלאכת עבודה לא תעשו . וחדש השביעי יקרא תשרי כי הוא שביעי לגמון שהוא ראש השנה לחדשים וזה היום של אחד בתשרי אמרו ז"ל שנקרא ראש השנה למות ממוטנים וממוטים ויכולות . וכן מוכין ומזנו לנטיעה ולירקות ובגורח דמסכת ראש השנה ביארו ז"ל אמרם שהוא ראש השנה לענינים אלה למאי הילכתא . ועוד אמרו שם שביום זה נודנין כל בני העול על מעשיהם ואמרו שם על דרך המליצה לבאר שהשנתנו על מעשה כל אחד ואחד ועל כל המין דרך כלל שעוברין כל בני אדם לפני כבני מרון כלומר אחד אחד ולא בערבוב . ומירשיו :

שח לשכות מכל מלאכה וזלתי מה שמיוחד לנורך אוכל נפש ביום עשה כפיין שזה הנקרא חג שבועות שנאמר וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש : וכבר כתבתי בעמות שביתת יום א' של פסח שבסדר הזה שבכל מקום שנאמר בתורה מקרא קדש ענינו לומר קדשהו שלא לעשות בו מלאכה וגם שם פתיו רנון תשרי הנזות שחסיק על דה הפשט בכל הימים טובים וכתיב וזהו . וקצת דביה ככתוב בלאו דאיסור מלאכה ד"ט שבסדר זה בע"ה (א"ח סי' תס"ו) :

ש"י לא לעשות ואלאכה ביום ראשון של חדש תשרי שאלמר בחדש השביעי באחד לחדש וגו' כל מלאכת עבודה לא תעשו . וחדש השביעי יקרא תשרי כי הוא שביעי לגמון שהוא ראש השנה לחדשים וזה היום של אחד בתשרי אמרו ז"ל שנקרא ראש השנה למות ממוטנים וממוטים ויכולות . וכן מוכין ומזנו לנטיעה ולירקות ובגורח דמסכת ראש השנה ביארו ז"ל אמרם שהוא ראש השנה לענינים אלה למאי הילכתא . ועוד אמרו שם שביום זה נודנין כל בני העול על מעשיהם ואמרו שם על דרך המליצה לבאר שהשנתנו על מעשה כל אחד ואחד ועל כל המין דרך כלל שעוברין כל בני אדם לפני כבני מרון כלומר אחד אחד ולא בערבוב . ומירשיו :

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת אמור

וככל עת שיקרא זה יתן אל לבו הענין . ומה שאמרו שם שלשה ספרים נפתחין בראש השנה אחד של דקיקים גמורים . ואחר של ביטויים : ואחר של רשעים גמורים וענין פתיחת הספרים לאחר לפי הדומה על דרך המשל בענין השגחתו כ"ה עליהם כדי שיכנסו הכתובים באונו השומעים ודברו רבותינו לעולם כעורגל כעני הדם . דקיקים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים . פירש מורי"ח דקיק גמור ככאן שכולו זכאי וכן רשע גמור ככאן שכולו חייב ולפיכך נכתב ונחתם למיתתו מיד אחר שאין לו זכות בעולם שיגן עליו . ביטויים תלויים עד יום הכפורים ואז נגמר דין שלהם נחתם . ומה שאמרו שם בסיון לז' שיתעלה קומנו' כתוב ליום הדין כלומר אחר המות של כל אחד ואחד וכפי אדם שזו קרוי יום הדין . כתב אחד של דקיקים גמורים וכתב של ביטויים וכאן פירשו דקיק גמור ורשע גמור כענין . וכוה הכרוס תסתלק קושיא גדולה וכן הענין אם תזכר בני תרגום בה ויניח לך עולה זה . ומה שאמרו שם שהדיק גמור דברו נחתם לאלתר לחי' העולם הבא אל תחשוב שחיי העולם הבא דבר הזה לכל דקיק כיון שחיות החיים משלות עד אין מוסר וכל דקיק ולדק עולה בהן עד ונקום הראוי לו לפי שכרו . ויתר פרטי' ענינים אלה שם בראש השנה פרק ראשון (א"ח ס' תר"ג) : וגוהג איסור תלפכה ביום זה בכל נוקוס ובכל זמן בזכרים ונקבות . ועובר עליו ועשה וילאכה שלא לנודך אוכל נפש חייב מלקות כמו שכתבנו בשאר ימי החודש :

שיב להקריב קרבן מוסף ביום ראש השנה שנאמר בפרש' השביעי באחד לחדש וגו' . והקרבנה אשה לה' וגו' . וכסדר פנחס זוכיר הקרבן בארובה . וכל ענינה כמו שכתבנו במוסף הפסח במזלות קרבן מוסף של יום א' של פסח בזה הסדר :

שיב ליום יום העשירי בתשרי והוא הנקרא יום הכפורים שנאמר אך בעשור לחדש וגו' וענינהם את נפשותיהם וכל פירושו בספר עיני שהוא חודש נפש ואי זוהי אכילה ושתיה וכמו כן פירשונו"ל בגורח ועוד בזה הקבלה עליו מנין שהוא אסור בראיה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתמיש הטטה שנאמר שבת שבתו כלומר כי בעל השביתה יורה על שביתה והענינים לזכריותה וזוהי הגוף . כושרשי המנוה שהיה תחמדי המ"ע על כריותיו לקבוצ' להם יום אחד בשנה לכפר על התעלום עם התשובה בו כמו שכתבנו בארובה הסדר אחריו מות במזלות עבודת יום הכפורים ולכן נאמרו לה' גבותי לפי שהמאכל והשתתותיך האלו הנימוש יעוררו התומר להמשך אחד התורה והמטא ויכשל צורת הפשע החכמה תחפש אחר האמת שהוא עבודת האל ומורו הטוב והמתוק לכל בני הדור ואין ראוי לעשות ביום כזה לפי אדוניו לכוה בנפש חצוזה ומיעור כבת יותן המאכל והמשתה בנות זכות התומר אשר הוא בתוכה שאין דנין את האדם אלא לפי מעשיו שבאותה שעה על כן טוב להגדיר נפשו החכמה ולהכניי' התומר לפניו בחותו היום הנכבד לזמן תהיה ראוייה לקבל כפרתה ולא ימנעם . בודני המנוה זה שאו"ל שיעור האכילה דיו' הכפורי' לשיי עליה דלחוריותה ואלוהין הראויין הוא ככותבת הגסה והשנים שנשתנה שיעור לאכילה דיום הכפורים משיעור שאר אכילת איסורין שבתורה שכן כביות מפני שהתורה חסרה האכילה בחותו היום בלאו עינו ולא נאמר ונליה לא תאכלו כיון שאר איסורין . ופירשו חכמים שקיבלו הדברים מאשר קדמו להם . שאכילה נקראת כביות אצל עיניו הוא האדם כל זמן שלא אכל עד ככותבת שאין דעת בן אדם מתישב בממות . ושיעור הכותבת הוא אחר ונגררת וממות עכבילה וממות מנ' זתים : כלל הענין

כבר דקדק משהוא בקיוסקל כלם שאין במסקל י"ב חגי' ק"ק ועוד שיעורו ככותבת ודיוו חגי' שיעור : וכן מה שאמרו שיעור השתיה הוא חלה לזמנו של אדם שהיה כבוי' שכתב שיעורו כי ביה חזק מולא לזמנו של אדם פמות וכן אין בו איסור כרת . אלא דינו כחגי' שיעור . ולפיכך משהוא חולה חגי' שאין בו סכנה גמורה אם יזיה תלוש הרבה רחמי להאכילו ולהסקותו מעט מעט כשיעור שחזרו ומתקין ריות בין אכילה ושתיה של פנים אחת לפנים אחרת כדי שיעור אכילת פירשין שלש כמות רוב הפורשים כדי שלא יטרפו האכילת ויתיה נחשבת כאכילה אחת ושיעור אחד . אבל בין האכילה והשתיה אין לרדף להפסיק שאין מותרין אכילה ושתיה לענין זה . ושיעור' שאין שתייה לשתיה כדי שתייה רביעית ויותר לא לקבל ולשער דברים אלה כיום הכפורים לעת המזרח מוסס נחושש ומחזיק שלא לאכול שיעור ולא יחוש לחיובו לחיובו שכן מדרבנן . וכן מענין המנוה מה שאמרו ו"ל כי חלו העניוין שכן מדרבנן כגון רחמיה וסיכה לאגורו בהן רק שלא לישנות שלא לנודך חבל כל שגשגה חותן לנודך לא גרורו כגון חיי' שיש לוחטטין בראשון שכן כדרכו וחיובו חושש . ואפילו בלשורי פירי' חמורו"ל שיותר לעבור בזים עד הצורך וכל שכן לדבר מנוה בין פהליכה בין בחורה . וכענין הסנדל פירשו לנו מורי' י"א שסנדל הוא בכל נוקוס של יעור וזהו חסודס ביום הכפורים חבל לא של מין אחר . וכלל דמילתא לפי קצת הפירושים דכל שהוא ראוי לענין חליפה כלומר שהוא של יעור הוא אסור ביום הכפורים ויותר נחת בו בשבת לרשות הרבים וכל שאינו ראוי לחליפה כגון של שנים וגו' ושאר מיני עשבים ונושרין ביום הכפורים וכלכד שלא יאכל בהם למוקם שאינו מוערב דונשאי חסדין להו' וי' המפרש' רבים וככדים ותיירין נחת בכלן כרשות הרבים . ודיוחולה שיש סכנה שחאכילין אותו ע"פ רופא בקי חו"ע"פ עליו ואפ"י רופא אומר חינו' דקין . ודיו' עובדה שהריחה . ודיו' מי שחזו כולמוס . ודיו' קטנים בין תינוק בין תינוקת מוחזקת זמן מענין חותן כל היום מדרבנן . וכן מוחזקת זמן מחכין חותן לשיעור . וכלל דמילתא לפי קצת מן הפירושים דשתי' שנים קודם נדחת משלימין מדרבנן בין תינוק בין תינוקת ויש שפירשו שאין משלימין מדרבנן רק בתינוקת לבד שהיה אחת קודם גדלות . אבל תינוק אינו משלים כלל מדרבנן וגדלות הוא בתינוק י"ג שנה ויום אחד בתינוקת י"ב שנה ויום אחד . והחלך והכלה בראיה ביום זה ענה דיון . ועוד חזירי לך כחן מה שאמרו ז"ל גס כן בענין תענית תשיבה באלכ הידוע שהוא מדרבנן ואפ"י שחוקים מחד שני ימים אלה בשעמוס ובכל ענינים לפי ששם תענית כוללן דבר בו מעט . וחודיעך שהענינו בו חכמים ככל ענינו כמו ביום הכפורים להפסיק מעבודת יום . ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתמיש הטטה ועוברות ומניקות שנתעבות בו כאשר העם מה שאינו עשות כן בכל שאר תעניות כסוף פרק ראשון דמסקי רב איז תמס נקוט מליעות א' בידך ויתר פרטי' המנוה זו מכווארים במסכת יומא (א"ח ס' תר"כ) . ונהגות בכל נוקוס ובכל זמן בזכרים ונקבות ועובר . והואכל ביום הכפורים כשיעור הכותבת בטל עשה ועבר על לאו שיש בו כרת שנאמר כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה . אלא אושתה כשיעור זה בשגגה חייב קרבן חטאת קבועה :

שיב להקריב קרבן מוסף שנאמר אך בעשור לחדש וגו' והקרבנה אשה לה' . וכפ' פנחס זוכיר הקרבן פר בן בקר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה וגו' . וזה הכתוב שכתבם הבית סר' מו"ל בענינו ואלי כתבתי הקודם בתורה והכל עולה לענין אחד . כושרשי חיות קרבן המוסף וקצת

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת אמור

וקלת דיניו ככר כתבתי מה שידעתי במוסף הפסח כסדר זה וקשר אחד כליה לפי הדומה :

ישמן שלא לעשות שום מלאכה ביום הכפורי והוא עשירי לחודש הוא תשרי שנאמר בעשור להודש השביעי וגו' . וכתבתי בתריה וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה . כי יום כפורי הוא לכפר עליכם . ומלת כי נתינת טעם לביטול המלאכה וכענין שכתבתי למעלה בסדר זה בנזות דשבתה דכפורים וגם כל ענין מנוח זה שם תזמננו ולא חתכנו לך תוספת דבר שאינו נתיק :

שמן שלא לאכול ולשתות ביום הכפורים שנאמר כי כל הנפש אשר לא הענה בעצם היום הזה ונכרתה . כל ענין מנוח זה וכתבתי למעלה בסדר זה כמלות עשה עינין שם כי קרוב הוא :

שן לשבות מכל מלאכה ביום הכפורים שבת שבתהו הוא לכם וכבר כתבתי מזה שמועד ז"ל הוי שבתהו עשה הוא כלומר שפירושו כאלו יאמר שבתו ביום זה . משרשי המנוח על דבר הפשט כדי שלא יהיה טרודים שום דבר ונשים כל מה שכתבתי וכל כוונתינו לנקט מניחה וסליחה מלת הדון הכל ביום זה שהוא נכון לפליחת העונות מיום שנכרח העולם וכמו שכתבתי באחריות מלות עבודת יו"כ . בודניו המנוח מה שאמרנו שכל דבר שאסור לנשותו כשבת ח"ע"פ שאינו מלאכה גמורה אסור לעשותו ביו"כ . כללו של דבר אין בין שבת ליו"כ אלא שדון מלאכה בשבת כסוקלה וכו' ככרת . וזו"מ התירו ז"ל ללקח הירק ביו"כ מן המנחה ולוועלה כדי שנמלא אותו מוונן לערב מיד מה שאינו מותר בשבת . וכגון העם להתמיר בדבר ולנהוג בו איסור כשבת לכל דבר . ויתר פירטיה מכוואיים כמסכת יומא : ונהגת בכ"ז וכל וכן בזכרים ונקבות ועובר עלזה ועשה מלאכה בטל עשה זה מלבד שעבר על לאו כמו שכתבתי ע"ה :

שיח לשבות מלאכה שאינה צורך לכול נפש ביום א' של חג הסוכות שנאמר ביום הראשון יוקרא קדש . משרשי מלות השבות בשבת וכו' כתבתי בהן כבר מה שידעתי וזי"ע ח' לכולן וקלת דיניו ככתוב בלאו דאיסור מלאכה שבסדר זה ע"ה : ונהגת בכל מקום ובכל וזון בזכרים ונקבות ועובר עליה בטל עשה מלבד שעבר על לאו :

שיט שלא לעשות מלאכה שלא לצורך לכול נפש ביו' ראשון של חג הסוכות שהוא יום חמשה עשר בתשרי שנאמר דבר לא בני ישראל לאמור בחמשה עשר יום להודש השביעי וגו' ביום הראשון יוקרא קדש כל מלאכת עבודה לא תעשו . ענין איסור מלאכה ביום טוב כתבתי למעלה בפסח וענינם שזה בכל דבר :

שב להקריב קרבן חג הסוכות שנאמר שבעת ימים תקריבו אשה . והוא מוסף חג ובסדר פנחס נאריך בו יותר ומפרש במוסף של כל יום ויום כמה מהות היו מקריבין כי של כל יום ויום מהם חלוק ונחברו ששכונ הפרים ומתנוגטין בכל יום וכבר כתבתי בקרבן מוסף הפסח שורש נוספיק לכל המוספין לפי דעתי על דבר הפסח . וזה"ל כיון"ל הכיח במניין הקטוב שבסדר פנחס ואני הכאתי הכי ראשון בתורה והכל עולה לטעם אחד :

שבה לשבות מלאכה שאינה צורך לכול נפש ביום השמיני של חג הסוכות שנאמר וביום השמיני יוקרא קדש יהיה לכם והוא יום כ"ב בתשרי : משרשי מלות שבת הרגל כתבתי למעלה ועוד נכתוב בענין ע"ה באיסור מלאכה שביום זה בסדר זה

וזם נתבאר מי"ט זה הוא יום טוב צפני עצמו : ונהגת ככ"ח ובכל זמן כופרים ונקבות ואי"ע ששבתית הרגל מנוחת שהזון גרמא הוא חינו"כ וזכרון שבעשיית המלאכה יש בה ג"כ איסור לאו הנשים חייבות בה מן הכלל שבידנו איש או אשה אשר יעשו מכל מטות האדם שהם הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה ועובר עלזה ויגשה מלאכה ביום זה בטל עשה מלבד שעבר על לאו כמו שכתבתי בסדר זה ע"ה :

שכב להקריב קרבן מוסף ביום השמיני של חג הסוכות והוא מוסף ביום שמיני עשרת שני והקריבהם אשה ליו' עצרת היא וגו' . ובסדר פנחס מפרש אותו בחרובה . וכתיב חזרו ז"ל שהיו רגל בפני עצמו וע"כ יא לנו למנות מוסף זה מיום בפני עצמו : משרשי מלות המוסף ומכל עניניה כתבתי הרבה פעמים למעלה מזה שהשיג ידיו :

שכנ שלא לעשות מלאכה ביום השמיני של חג והוא יום כ"ב בתשרי שנאמר ביום השמיני יוקרא קדש כל מלאכת עבודה לא תעשו . וזה נקרא חג העצרת . ואמרנו ז"ל שהיא נקראת כן לפי שהיא סוף המועדים ועל דרך משל הוא כאלו אמר הקב"ה לישראל עבדו עמי יום אחד שקשה עלי פרידתכם כבר אמרנו הרבה פעמים שאיסור מלאכה בכל המועדים שזה חנוכה יסלי להרחיב המחזור בכיוון ולהודיע בני בענין זה מה הודיענו בו חכמים ז"ל שהוא יום טוב בפני עצמו כלומר שאינו מכלל חג הסוכות ואי"ע שאתה רואה כל ישראל יושבים בסוכותיהם יום אחד משני ימים טובים של חג העצרת זה אין הדבר חופני שהיה מכלל החג שהרי בפירוש אנו אומרים בסוכותיו את יום שמיני חג העצרת ואין זכר לחג הסוכות בכלל . אבל מפני תקנת שני ימים של גלויות אנו זכריים לישב בסוכה ח' ימים ולא יספיקו לנו שבעה כדן התורה וע"כ אנו יושבים בסוכה ביום השמיני של חג הסוכות . ואמרנו ז"ל מיתבית בניו בסוכה כדי ללאת ידי חובה אחר שתיבנו ז"ל להוסיף יום אחד בכל מועד ומועד הוספנו ז"כ בסוכות ועשינו ימי סוכה ח' ימים אבל עובד מקום כרוי לא מתכונן על הסוכה ביום זה אחר שהוא באמת יום מועד אחר שהשתא בקיאים אנו בקיבועא דירחא ויותר ראוי שנברך על י"ט העצרת שהוא אמתו ולא על האחר שהוא חופני התקנה . ושם תאמר למה לא תקנו לברך על שניהם ונאמר ביום חג הסוכות וחג העצרת הוה כמו בשבת ומועד שאי אפשר לאת שניהם הילית דאילו בשבת ומועד שניהם ביום אחד י"ט אכל שני מועדים אי אפשר שיהיו ביחד ועל כן אין ראוי לנו לברך כן אכל לישב בסוכה ראוי לנו שישבת הסוכה לא גרעא מידו חג העצרת ויש דבר מנות התקנה של שני ימים טובים של גלויות שתקנו ז"ל בכל מועד כגון שפרשנו למעלה . ועוד הודיע בני מועט כמה שאמרנו ז"ל בענין חולו של מועד והם הימים האמצעיים שבפסח וסוכות שאסרו ז"ל בעשיית מלאכה מן התורה ואלו לא בא מפורש בתורה אינו מלאכה אסורה בהן או מותרת . אבל מ"ו התורה אסרה בהם מלאכה כגון שלמדו חכמים הדבר מן הכתוב כפ"ב מומסכת חגיגה יש מהם שלמדו הדבר מן קרא דאת חג המנוח תשמור והוא ר' יאשיהו דמשמע ליה כל ימי חג המנוח תשמור מעשיית מלאכה . אבל לא היה כולן מן מלאכות . ור' יוחנן אחיה ליה בקל וחומר התם מראשון ושביעי שאין קדושה לפנייהם ולא חרייהם וכו' . ואיכא התם דליק ליה מכלל מלאכת עבודה לא תעשו והוא ר' יוסי הגלילי והבי פרישנא ליה לקרא אליביה כלומר ביום ראשון הוא אסור כל מלאכת עבודה מן מוצרך אוכל נפש אבל בחולו של מועד לאו כל מלאכות של עבודה אסורות אלא יש אסורות ויש מותרות ומסרן הכתוב לחכמים ע

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת אמור

ור"ע י"ף ה' מאלה מועדי ה' מקראי קדש דמוק' ליה בחולו של מועד
ומדכתיב ביה מקראי קדש מלמד שאסור כעשיית מלאכה וחפסד
דחליביה המלאכות המותרות בו נספך ליה מעצרת הוי כלומר שום
שמיי הוא עגור בכל מלאכה ולא השחר יזוים אינמי נפיק ליה מ"ח
דכשטיגי דכתב בפסח הסדר ראה חכמי שנת יזוים תאלל מלות וכיום
השביעי עזרת שאחרו ז"ל השביעי עגור בכל מלאכה ולא הששי ולי
זו מלאכה אסורה או גנותרת מפרן הכתוב לחכמים . ואחר שהדבר
ווסור בודם שלל אסרה תורה אלל בזה שאמרו הם תלקו המלאכות
כפי רגונם ודיבתם ונמאל שלל מלאכה שאסורה אסורה לנו מדאוריית'
ואשר התירו ג"כ מותר לנו מן התורה כי בידם נחסר איסור זה לפי
משמעות הגדרש בכתיב והם אמרו דרך כלל שלל מלאכה שלל יעשה
אותה כמועדו ימאל בה הפסד הרבה מותר לעשותה וזו הויה
משקין בית השלחין כמועד כלומר גזירק או כיואל בו משקין אותו
תמיד ואם לא שקורו יסודי (לשון שלחין כמו שלחין מלשון ונסה
שהוא נמאל למוס) ואמרו ז"ל כשהוא מוסק אותו לא ישקורו
הכריכה ונעמי גשמים שיש בדבר טורח הרבה אלל מוסק אותו מן
המעין כלומר שהשמיני ומסקה בו הרי שהחמירו בזה קצת שלל
לטורח בדבר טורח הרבה מפני שזה אינו כעשה אלל כדי שתהא גנתו
רעננה דמנח תיכס כולה או מקלתה . אלל בכל מלאכה בחיבה
או ודלי קדוכה להפסד אם לא יעשה כמועד בגון מו שיש לו זמנים
ירא שלל יסדו אם לא יזילי וזהם שנסים מיד . או עכרים אם לא
ידרך אותם מיד או של דבר כיואל בהן . אלל החמירו בזה ולא חשו
לטורח רב אלל עושה בהם כל נרכיו כלל שום שינוי כדרך שהויה עושה
בחול וכן התירו ז"ל לכבוד כמועד כרם שהגיע זמנו להפסד . ועוד
אמרו דרך כלל בענין זה שההדיוט תופר כדרכו וסלחון מכליב וכדלי
לא כתפירה לכד אמרו כן אלל הוא הדין לכל המלאכות לפי הדומה
ושאלתי פי מורי אם נאמר כן בכתיבה שיכתוב ההדיוט כדרכו ולא
התירו לי אולי מפני שמאלנו כפרוש שאסרו ז"ל להגיה חפילו אות
אחת בספר התורה נחמיד בכתיבה . ואסרו לכלל האדם שלל יזוין
מלאכתו מוועד כלומר שיני מלאכתו לדעת קודם המועד בענין
שיעשה אותה כמועד מפני שהויה פנוי כי לא לעסוק במלאכה הוקבעו
ימי ימולו של מועד כי אם לשנות לפני ה' ר"ל להתקן במדשנות
ולשעוע מועם אמרי ספר הלכות הפסח בפסח והלכות עזרת בעזרת
וכל הנוטין וטוין מלאכתו כמועד והעושה אותה כ"ד נאמדין אותה
ומפקירין אותה לכל ואם מת אותו שכיוון אותה מלאכה כמועד אין
קונסין בגזירתו וגם אין יזויעין בהן מלשנות אותה מלאכה כמועד
כדי שלל תאחד וקורח אמי על כן זה יזין ולדיק ילכס . ודרך כלל התירו
ז"ל לכל מי שאין לו מנה יאלל ליעשות כל מלאכה וכן לבעל הבית התירו
לעשו' כל מלאכה לזורק מי שאין לו מה יאלל : ופירוש אין לו מה
יאלל לפי הדומה הוא מי שאין לו מועות בזה שיקנה לרכיו ואע"פ שיש
לכית וכלי שפיישו שאין מחייבין לו לאדם לזכור הליו . ויתר
פרטי' וחלוקי מלאכות המועד רבו עד מאלד וטולן יתבאר יפה במסכת
מועד קטן (ושם) . וכלל זה יהיה בידך שהלכות מועד כהלכות
שבותי שבת שאין לך לדמות ולהויה בהן דבר מדבר כי פעמים תנמאל
לרו' מותרין מלאכה כבודה בענין אחד ופעמים יחמירו על הקלה
בענין אחר . ואל תתמה על הדבר עם ההקדמה שהקדמתי כי
התורה לא אסרה ולא התירה בחולו של מועד אלל בזה שיסכימום
על פי התורה אשר יורוך . וכן בענין שבותי שבת יזום טוב כמלא
בגמרא מקומות שהעמידו דבריהם ז"ל חפילו במקום תירה .
ופעמים מקילים בהם במקום שראו טוב להקל . ולא דבר רק בכל
דבריהם . וזכור כי כלל שהלכות מועד כהלכות שבותי שבת
שאין בהם לדעות דבר מדבר . ואל תעשה בו כי גדולי עולם אמרוהו

ודעת הר"ת במו"ל שכל איסור בחולו של מועד אינו אלל זמני
קופרים וכל אותן כתובין שאמרו למועלה הם כפ"ס דמסכת דחגיגה
ירדה היר לומר דאסמכתא בעלמא נינהו . והרמב"ן ז"ל ורבים
עינו אמרו שיעקר איסור מלאכה בו מן התורה כמו שכתבנו ופרטי'
המלאכות וחלוקיהן נחסרו לחכמים ז"ל :
שכר מצות לולל שנקח ביום ראשון של חג הסוכות בדינו פרי
עץ הדר כפות הטורים ועוף עץ עבות וערבי נחל
ובא הפי' כי פרי עץ הדר זה האתרוג וכמות תמורים הוא הולבס וככתב
כסת חסר כלל וי' לרמון שהחיוס נקח לולל אחד ולא שנים ושלשה
או יותר . וענף עץ עבות הוא הדס . וערבי נחל היא הערבה
היונה בישראל . מושרשי המנה הקדמה כבר כתבתי לך בני
כמה פעמים כמה שקדם שהאדם נפעל כפי פעולותיו שייעשה תמיד
ורעיוניו וכל פעולותיו נתפסות אחרי מועל ידיו אם טוב ואם רע
וע"כ כירצה המקום לזכות את עמו ישראל אשר נחר הרבה להם חמות
להיות נפסם ומתפעלת בהם לטובה תמיד כל היו' . וזכר כל המצות
שזנו להתישם ומחשבתיו כעבודתו כשהיה היא מצות התכילין
להיות מונחין בגגד איברי האד' הידועים בו למשכן השכל והם הלס
והמוח ומותקן פעלו זה תמיד י"תקן כל מחשבותיו לשום וזכיר
יוזכר תמיד כל היום לבוין כל זמניו ביושר ובדקדק וכיוון מצות
הלולבס ג' מיניו מזה השורש היא לפי שינוי החג הסימי שחנה
גדולה לישראל כי הוא עת חסיפת התבואות ועירות החילין בבית ואז
ישמחו בני אדם שחנה רבה ויפני כן נקרא חג האסיף וזהו החל לעמו
לעשות לפני חג בחיותו העת לזכותם להיות עיקר השמחה לשמחיות'
וכהיות השמחה מושכת החומר הרבה ומשכת ממנו יראת אלקים בעת
היא לזמנו הפ' לקחת כין ידיו דברים המזכירים אותו כי כל שמחת
לכנו לשמו ולכבודו והיה מרצונו להיות המזכיר מין המשמח כמו שהפת
עת שמחה כי נדקק אל אמרי פי' . וידוע ונודע טכס כי ד' המינין כולם
משמחי לב רואיהם . ועוד יסד' מינין אלו ענין אחד שהן דומין
לאיברים היקרים שאלדס שהאתרוג דומה ללב שהוא משכן השכל לרמון
שיעבוד בוראו כשכלו . והלולבס דומה לשרה שהיא העיקר שבה' ש
רמז שישיר כל גופו לעבודתו כ"ה . וההדס דומה לעינים לרמז
שלל יסור אחר עניני ביום שמחת לבו . והערבה דומה לשפתים
שהן ימור האדם כלן מועהו כדכור לרמז שישם רסן כפיו ויזכין
דבריו ירא וזה"ל חף בעת השמחה וטעם שאינו מוגה במדינה
אלל יום אחד לפי שידוע כי עיקר שמחה יום ראשון הי' . ואם תשאל
שיני עזרת שיש בו שמחה גדולה לישראל למה לא היה נוטל בו .
התשובה כיום שמיני עזרת כולל לש"י וכמו שאמרו ז"ל משל למח'
שעשה קעודה כדאיתא אבמדש ולכסוף אמר להם עבדו עמי יום אח'
שקשה עלי פרידתכם ולפיכך נקרא עזרת וא"כ אין נריך זכרון אחר .
וחג הפסח ח"ג הזכר שהרי מזה נמרור וגופו של פסח כין ידיו
ועוד שאינו זמן שמחה כמו חג האסיף וחג שבועות ג"כ ח"ג הזכר
אחרת כי עיקר הרגל אינו אלל נודד מותן תורתו והיה זכרוננו
הגדול ליישר כל ארחותינו . וזהו ה"ל בענינו' אלו על גז הפסח
והאמנתי כי יש אל המקובלים סודות מופלאים סוגות הלולבס ושלשת
המינין : דיני המנה מה שאמרו ז"ל שד' מינין אלו מנה ח' הן
ויעכבין זה את זה כשאין לו אלל אם יש לו ונטלן בזה אחר זה יאל .
דקי' לולבס ח' אגד . ונטלן לולב'א' ואתרוג אחד ושני כדירעבה
ושלשה כד' הדס כד' כלומר שהיו עליו עשויים תלתא תלתא בקנה
כיון חסורם בגמרא' ולזה רמז הכתוב כשקראו עבות ושיצור ארכו
של' אלל לכל הפחות ד' שפתי' והדס וערס' ג' טכחיס שהן נכסוות
בגדלו ושיעו' אתרוג אין פחות מוככ'פ . ודין הדברים שהולבס
ואתרוג

ספר החינוך מן ספר ויקרא פירשת בהר

על זמנים . תשובת דבר זה מה שהקדמתי לך בראש ספרי כי כל
ענין התורה תלוי בפי' המקובל וכונה כתובים נראים כהפך זה מזה
וכמה קושיות וכמה סתירות יתחדשו על כל מי שלא ידעו ואשר ידעמו
על כוונת יראתו כי כל דרכיה דרכי נועם . וכל נתיבותיה שלום ואמת .
וכן באתנו הקבלה שאנו וספרת דיוכל לרין מניין כפה . וזווי הספירה
הכתובה בוס ווסה אינו אלא השגחה בימים וזמנהגן של ישראל בכל
מקום כן הוא ואצ"פ שאינם נביאים בני נביאים הם . וכעין ענין זה
נזאנו בתורה בלשון וכירה דכתיב בענין עמלק וכירה ועל דבר מרים
זכירה . וכתיב גם כן וכירה בענין יליאת מצרים . ועל זכירת
מצרים באתנו הקבלה לעשותה כפה וכמו שאמרנו ל' בכרכות אמות
ויצום דאורייתא ושאר הזכירות די לנו הם הזכירת הלל כלבו
השגחתנו על הדברים . מדינו המנוחה מה שאמרנו ל' שאין חיוב
מזות מנין זה אחר כבוש וחלוק הארץ שאמרנו ששנים תרע שדך ושש
שנים תומר כרוך עד שיהיה כל אחד ואחד זוכיר ארצו ומשלה שבת
ראובן ונד וחמי שבת עמשה מנוה זו בטלה לפי שטילו היובלות מחמתו
הוא וזאת שגאמר וקראתם דרוור בארץ לכל יושביה בזמן שכל
יושביה עליה דוקא וגם שלא יזיו מעורבים אלא יושבים בתקנתם .
וכזמן שהיובל נוגה בארץ נוגה בחוזה הארץ שגאמר וכל הוא כלומר
בכל מקום ובזמן שהיובל נוגה דין עבד עברי ודין בתי ערי חומה
ודין שדה חרמין ושדה אחוזה ומוקלני גר תושב . ונוהגת שביעית
בארץ והשעטת כספים בכל מקום מן התורה בזמן שהיובל נוגה
בזמן שאין היובל נוגה אין נוגה כל אלו וולת שמיטת כספים
בשביעית בכל מקום נדכריהם וסתא שמיטה אי זו היא הכי אסיקת
במסכת ע"א כמימריה דרב הונא בריה דרב יהושע ב"ר שזיא שנת
יו לפרט לדעת רש"י ל' . ושנת י"ח לדעת רבינו חננאל . וכל
ענין שמיטת כספים יתבאר יפה בפרק אחרון דמוסכת שביעית
(הל' שמיטה פ"י) . ויתר כל פרטי דיני שביעית שם במוסכת
הבבא על זה וענין מנוה זו שהיא למנות השנים וזמנהגו ל' בספר
ובמקומות אחרים . וכבר כתבתי למעלה כי זאת המנוה נוסרה
לכ"ד דיינו הסנהדרין שהם נקראים עיני העדה ושאינה נוגהת אלא
בזמן שהיובל נוגה :

שלא לתקוע בשופר בעשרי בתשרי שהוא יום הכפורים שאמר
והעברה שופר תרועה וגו' ביום הכפורים תעבירו
שופר בכ"ד ארצכם וגו' וקראתם דרוור וגו' . וידוע שזמנת
התקיעה ביום זה היא לפרסם חירות כל עבד עברי שיא' כלי דמים
ואין עניה בענין תקיעת שופר בראש השנה שהתקיעה היא אנו
עושים לקבוע נחשבתנו על ענין יקירת ילחוק ולציר כנפשו לעשות
גם כנו כמורה לאלהת הש"י ומתוך כך תעלה זכרונו לפני הש"ת
לטוב כלומר שנהיה זכאים לפניו וזאת התקיעה על ויכל היא לפרסם
החירות כמו שאמרנו . בשרשי המנוה לפי שידוע כי קול השופר
תעורר לב"א אם לשלום אם למלחמה . וענין שלום העבד שעבד את
אדוניו וזן רב הוא קשה מאוד בעיני אדוניו על כן לעורר לב הכריות
על הענין ולחזק נפשו ולהזכירם על המנוה כשזמנם את קול השופר
כראותם כי הדבר השוא הוא בכל הארץ וזה הכל עושים כן לנפשונו על
זה שאין דבר שיחזק לבות בני אדם כמו מעשה הרבים ובתאור החכם
יצר רבים נחמה גם העבד בעצמו מתעורר לנחת ככל העבדים
מתחת ידי רבו אשר אהב כשזמנו קול השופר ומתוך כך המנוה
מתקיימת לשוכ הכל ברשות אדון הכל . דיני המנוה כגון בתי זה
שופר תוקעין ביום זה ואיו ברכה עוכרין בו . וכבר אמרנו ל' דרך
כלל במוסכת ראש השנה שזה היובל לראש השנה לתקיעה ולכרכות
ובמנוה שופר דר' הסדר פתח נדבר בו קצת בי"ח כמנהגנו . ומ"מ
אע"פ

מותשם הוא ומכנים לבורה . ופי' מירך כלומר שהמרת
והמרת אותם ולא עשית מהן הפקר לא תבצר אותם עד
שתפקירה זהו דעת רש"י ז"ל כי הוא סובר שהשגור שדהו
ופירותיו שביעית אין הפירות לאסרון וכן כתב בפירושו שבוסה
וביבמות . וכן הדבר למד מדין תורה בראיות נכונות ומה שאמרנו
בתורת הכנים ואת ענבי מירך לא תבצר מן השגור בארץ אי אלה
בוצר בעוד שהיא שגור אסור לך לבצור מהם . אבל לא שאסרו
הפירות בכך . והרמב"ן ז"ל פי' מירך כלומר גפן שלא עבדוה ולא
זמרו אותה כי כל גפן שלא יזמר ולא יעבד אחר שיקרא כן . ויאמר
הכתוב שאפילו כרם הנזירות לא תבצר בדרך שבולרין בשאר השנים
וכל שכן כרם שנעבד : ושרש מנוה זו עם נזות שביעית שלפניה
אחד הוא והנה שכתתי לך מקומה איה ושם תנוא בחיזה מקום
נוהגת ובאי זה זמן והמסכתא הבנויה וכל ענינם אלה והיא מוסכת
שביעית שם יתבאר כל דיני מנוה אלו בארוכה טובה ללמוד ותלמד :
של למנות השנים שבע שנים עד היובל בארץ ישראל אחרת כ'
התנאלנו בה שאמר וספרת לך שבע שבתות שנים שבע
שנים שבע פעמים . וזאת המנוה כלומר זאת הספירה של שני
שמה עד שנת היובל היא נמסרת ל"ד הגדול כלומר הסנהדרין וכן
היא המנוה שהיו מונין שנה שנה ושכנו שכנו של שנים עד שנת היובל
כמו שאמרנו מנין ימי העומר אחר כן נקדשין שנת החמשים כשבתית
הארץ ולקרות דרוור לכל העבדים והשפחות וכל הקרקעות חזרין
לבעליהן . בשרשי המנוה על כד הפשט שרצה הש"י להודיעו
לעמו כי הכל שלו ולכסוף ישוב כל דבר לאשר חפץ הוא ליתנה בתחלה
כי לו הארץ כמו שכתוב כלי כל הארץ ועם מנוה זו של הספירה של
מ"שנה ירחיקו עצמם שלא יגזלו קרקע של חברם ולא יחמדוה
בלבם כדעתם כי הכל של אשר חפץ האל שתהיה לו וענין זה של יובל
דומה לנוה שנוהג לעשות בתלכותא דארעא שלוקחים ארבות מוזמן
לזמן מערי הכפורות אשר לשריהם להזכיר להם יראת האדון וכן הדבר
היה שרצה הש"י שישוכ כל קרקע לאשר לו אחות הארץ עמוה כהוכן
כל עבד איש יא' מתחת ידו ויהיה ברשות בוראו ואולם תלכי ארץ יעשו
כן ליראתם מן ימורדו השמים בהם . והאל ב"ה איה לעמו כן לזכותם
ולחטייהם כיה"ש . חפץ להטיב להם בטובו הגדול . ועוד שנועתי
מתבני' שיש בענין היובל קוד נפלא וכי בו נרמזו כל ימי עולם שנינו ג' . גם
בענין השביעית שנצטוו למנות השנים שבע שבע ולא שמונה שמונה או
תשעה תשעה או פחו' מהן ג' בזה אמרו שיש ענין של חכמה גדולה וטוב
ידעוה הם ולא ירצו לחוסרו לכל אדם ואף כי לא נגלה לנו קודם
השגחנו בדבר הזה האזינם הקף השביעי' דור בהרבה מיוצגונו כגנו
מחזיקים בתלכה שש ימים וכשביעית נשבות ואחר שבע שביעי' של
שנים ג' כשכות שנה אחת והנה היובל שבאלו עלי . והנה חג הפסח
שהוא שבעה ימים וחג הסוכות כזוכן שבעה ואחר השבעה כזוכן
העצרת וכמו כן נמנה שבע שבתות מפסח עד עצרת ואחר מנין
השבעה כחג העצרת וכמו כן נמנה כריתת ברית שהיא דבר
כנועה לקיום ענין על חשבון שבעה כזוכן שכתתנו כי את שבע כשנת
תקח נזירי . וכן בליגם שהיה חכם עשה מובחנות שבעה וכזוכן
לשון שבעה שהוא מתורגם קיום אמרו מן החכמים שהוא נגזר מלשון
שבעה וכן רבים העליתים עתה כפי עטי' . ואתה הבן היקיר תזכה
ותחקור ותראה ותרכה הדעת ותבין בדברים ואנכי כבר השלמותי
נולאתי וזאת להעיר רוחך בשאלה . ואם תשאל למה חייבוננו ל'
למנות השנים שבע מדכתיב וספרת לך ולא רחמינו מעולם שיענה חכם
יעני ספרו ולא הוזה ימי ספירתה ואצ"פ שכתוב בהם וספר לו וולתי
שתיבס שיתנו לב על הימים ולא שיתחייבו למנותם שנה ולסדרך

שלה שלא נאמרו ז"ל שזוין הן חלוק קלתיש ביניהם דכראש השנה שלח להיות נשכח לא היו תוקעין אלא בבית דין וכיכול תוקע כל יחיד ויחיד כל זמן ש"ד ושכין בין כפי כ"ד בין שלא כפניהם . וכן יודיע המזוה מה שאמרו ז"ל כי מראש השנה ועד יום הכיפורים היו העבדים אוכלים ושומעים ושומחים בבית אדונם לא נפטרים לבתיים ולא האדון משתעבד בהן כיון שהגיע יום הפטורים היו תוקעים הכ"ד בשופר נפטרים לבתיים וכמו כן שדות חוררת לבעליהם ורבים מפרטי דיני יוכל בערכין ודיני שופר בנוסכת ראש השנה (ומס) . ונוהגת מזוה זו בארץ ישראל בזמן שהיוכל מנהג והרי כתבתי לך בסמוך איו זה זמן היוכל מנהג ושוללות יוכל מקורה לכ"ד . ואם עברו כ"ד על זה ולא תקעו בשופר אע"פ שנשתלחו העבדים והאחרים השדות לבעליהן מכלי תקיעה בטלו מלכות פשה זה :

שלו שגדן בדין מקח וממכר כענין שזוה התורה עליו כלומר שיצ' לדדין שתתקיים המכר בין מוכר למוקח ויש לדדין שאין לה קיום והוא חובה עלינו לדון ביניהם כמוזות התורה ואע"פ שכלו מלכות אחרות על זה כמו שכתוב בפ' משפטי' שנטונו לדון בדין מועין ונטען וכן מוזיק וניזק וכיוצא בזה וכל מקח וממכר בכלל טועין ונטען הוא .

אע"פ כהה המזוה על ענין המקח וממכר מיוחדת מפני שהוא דבר תמידיו אל הכרויות שאי אפשר לכתי אדם לחיות אפי' יום אחד ולתנו ועל זה נא' פרשת ובי המכרו וגו' . ואתה מוצא שגד דרכה של תורה הכרבה מקומות שלפי מורך הדבר או מומר שבו תיחד המזוה בו וכמו כן נכפול האזהרות בדבר פעמי' רבות כמו שאתה רואה באזהרות ע"פ שנכפלה במ"ד מקומות . ויחד האזהרה בחולך לבדו לפי שהיתה מזוהה בדרכה אותה העבודה הרעה וכן באו בענין שבי"ב אזהרות בתורה ובתיימה האזהרה בו בקת מלאכות כמו הפערה והולאה ואף על פי שיש בהן מדרש אס לחלק ינא' אולללו . אין המדרש לנו קתורה הרבה פנים לתורה . שורש הדיני' ידוע כי הוא דבר שגל בני איש מעיד עליו ומבקש אותו כי בדין יתקיים ישוב בני אדם .

מודיעי המזוה מה שאמרו ז"ל שדיני המקח והממכר חלוקים לפי הדברים הנמכרים והנלקחים שהקרקעות והעבדים נקנים בכסף ובשטר וחוקה ובכל אחד מאלו כליד בכסף וכילד בשטר וכן בחוקה יש בהם פתים רבים כמו שגא בקידושין בפ' קנה ומטלטלין נקנים בדרכים אחרים יש מהן שנקנים בהנבחה ואלת הקנייה גדולה ומקפת לכל המטלטלים . ויש מהן שנקנים בקנייה פחותה מזו והיא הנשיכה . ומהן שנקנין בפחותה מזו והיא המסירה והביאוי' לראיה על היות המטלטלין צריכים אלו הקנייות ושאינן נקנין מן הקרקעות מדכתיב או קנה מיד עמיתך כלומר דבר הנקנה מיד ליד וכמו כן הביאוי' ראה על קניית הקרקעות בכסף ובשטר ובחוקה מכתובים אחרים כמו שבא בקדושים . ואין ספק כי אלו הקנייות כולן מתקנת פתמים הן והביאוי' הכתובים לסמוך בהן דהריהם והאמת כי חכמתם היקרה העתידה להגלות על ידם היתה הרמוזה ונמנה בתוך הכתובים דהיינו שאותן אסיכותות כלמדות הן מתוכן . ואמרו ז"ל בנמ' דבר תורה מעוט קניות אף במטלטלים . אבל טעם הדרכים חשיכה בהן גזירה שמה

ואמר לו מוכר למוכר נשטר מוטף בעליה ומפני שתקנת המשיכה כעשית על זה אמרו ז"ל שאם היו המטלטלין נשטרות של לוקח אע"פ שנשכר אותו מקום למוכר מכתן שהרשות הוא של לוקח ועיניו תמיד עליו ואם יארע שום מקרה בחותן מטלטלין גם הוא יכול להרגיש בענין כמו המוכר וישתדל בהצלה שכד זה לא יקנה במשיכה של בכסף בדין תורה . וכן אם הלוקח שוכר אותו מקום שהמטלטלין בו גם בענין זה לא תקנו בהם משיכה ומסירה והנבחה ואם גם כן שהקרקע נשכר עם הדברים שהיא נלקח והוא כסף ושטר וחוקה שהשכירות קניה היא ליונים . ואמרו גם כן כשם שמקומו של אדם קובעו לו כן כליד קניין לו בכל מקום שיהיה לו רשות להניח אותו ומכיון שהיה המטלטלין בתוך הכלי אין אחד מהם יכול לחזור בו אלא הריהם כיון שהגבוי'ן או כמו שהנחתו בתוך ביתו אבל כל מקום שאין לו רשות ללקוח להניח שם הכלי

אע"פ שאמרו ז"ל שזוין הן חלוק קלתיש ביניהם דכראש השנה שלח להיות נשכח לא היו תוקעין אלא בבית דין וכיכול תוקע כל יחיד ויחיד כל זמן ש"ד ושכין בין כפי כ"ד בין שלא כפניהם . וכן יודיע המזוה מה שאמרו ז"ל כי מראש השנה ועד יום הכיפורים היו העבדים אוכלים ושומעים ושומחים בבית אדונם לא נפטרים לבתיים ולא האדון משתעבד בהן כיון שהגיע יום הפטורים היו תוקעים הכ"ד בשופר נפטרים לבתיים וכמו כן שדות חוררת לבעליהם ורבים מפרטי דיני יוכל בערכין ודיני שופר בנוסכת ראש השנה (ומס) . ונוהגת מזוה זו בארץ ישראל בזמן שהיוכל מנהג והרי כתבתי לך בסמוך איו זה זמן היוכל מנהג ושוללות יוכל מקורה לכ"ד . ואם עברו כ"ד על זה ולא תקעו בשופר אע"פ שנשתלחו העבדים והאחרים השדות לבעליהן מכלי תקיעה בטלו מלכות פשה זה :

שלב לקדש שנת החמישים כמו שנת השמיטה כלומר בביטול העבודה בארץ והפקר המזוה בה שאמר וקדש השב ארץ שנת החמישים שנה . ובאר הכתוב שיצין הקדושה הוא שיהיו פירותיה ופירותה נפקרים ושהיו יוצאין העבדים מתחת יד האדון שאמר הכתוב אחר כן וקראתם רדור בארץ לכל יושביה . כלומר מירות לעבדים כי יוכל הוא קדש תהיה לכם מן השרה האכלו את הבואתה . כלומר שיהיה התבואה הפקר ולא יספה כל אחד ואחד לביתו . מושרשי המזוה מה שכתבתי במלות מנין השנים מזוה ראשונה שבפרשה זו ושרטה ה"ל לזכות עמו בקבלת מלכותו ועלו כמו שכתבו שם וכן היה מקומו . מודיעי המזוה מה שאמרו ז"ל שכל שאסור בשביעית מעבודת הארץ אסור ביובל וכל מה שמותר בה מותר בה . והסיוע על העושה שזה בשמיטה . ודין הפירות האכילה ובביעור שזה בשמיטה . יתרה שביעית על היוכל שהיא משמטת כספים ודוקא כסופה . ויתר יוכל על השביעית שמשמט קרקע ומזניא עבדים ומתחלתה . ושנת יובל אינו עולה לזוכין שני השבוע אלא מזנין תשע וארבעים שנה שהם שבע שנים שבע פעמים ואחר שנת השמיטה שהיא בשביעי האחרון עושין יוכל בשנת החמישים . ושנת אחד וחמישים עתה חילין למנות יובל אחר היות התחלת שש שנים של שביע . ונוהגת מזוה זו בארץ ישראל וכמו שכל יושביה עליה כמו שכתוב לזוה וזמן הדומה שהיו הסנהדרין מתקבלין בקידוש שנה ומכריכין עליה לקדש שנים ואחר כך תוקעין בשופר וכן כל יחיד ויחיד תוקע גם כן ברשותו ויקול נשמע בכל הארץ והעבדים נפטרים לבתיים והקרקעות חוזרין לבעליהן . ויתר פרטים במסכת ערכין (ומס) ועובר על זה ועובד אדמתו ביובל עבודה האסורה וכן אם לא דנה לשלח עבדו חפשי בטל עשה זה ולבד שאבר על לאו . וכמו שכתוב בסדר זה בע"ה ועונשו גדול מאד שהוא כאילו כופר בראש השנה :

שלב שלא נעבוד בארץ בשנת היוכל כמו שנוענמו מעבודתה בשנת השמיטה שבאמר ביובל לא תורעו . כמו ש' בשעטה שדרך לא תורעו וכמו שהשמיטה באחר מה עבוד' הארץ בין עבודת האילנות כך היוכל ולפיכך אמר לא תורעו על הכלל וכלול ארץ ואילן : מושרשי מלות היוכל כתבתי במלות ראשונה שבסדר זה עה שיכולתי : דיניה בענין עבודת הארץ והאילנות כמו בשביעית ובכסף תלוה מזוה ס"ט כתבתי קצת מן הענינים לעורר לב הקורא על עניני המזוה במנהגי עייף שם אס תחטוף בו :

שלב שלא נקאר ונלקוט סמימי תכחות שנת היוכל כמו שאדם קונר שאר השנים אכליש לנו לעשות בדבר שינוי שאמר ולא תקצרו וגו' . וכל הענין כמו שפרשנו בסמוך בפעמי' שביעית :

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת בהר

אכלי אוכלו (אינו) קונה לו שום כגון רשות הרבי' וכן רשות מוכר -
וחכל וקום אמרו חכמים לענין רשות מוכר שאם אחר לו מוכר ללוקח
קנה ככלי זה או אפילו לא אחר לו בו אלא שקנה ממנו ברשות המוכר
כלי אחד והגביהו כדי לקנותו ואחר כך קנה פירות והטחון בתוך הכלי
מיד קנה אותו שמפני ההנאה שיש לו למוכר במוכרת הכלי אינו מקפיד
על מקומו של כלי וכאילו הכלי ברשות הלוקח חשבינו ליה -
והמורה אינה כן שאין המורה קונה אלא ברשות הרבי' ובחבר
שאינה של שניהם - וקנין המורה הוא כמה שאין דרך בני אדם לרוב
גדלן להגביהו ולא אפילו למשכן כגון הסמיכות הגדולות וכיוצא בהן
שאי אפשר לבני אדם לזוז אותם כי אם בטורח רב וכריכוזי בני אדם
והמשיכה אינה כן שאין המשיכה עושה קנין אלא בסמטא והוא יחיד
וכן לזד רשות הרבי' שדרך בני אדם להניח שם כנייהם
וכל הקודם להניח שם כליו אין חבירו רשאי לסלקו וכמו כן
קונה המשיכה בחצר שאינה של שניהם וההגבהה קונה בכל
מקום לפי שבגופו הוא תגובה וכן הוא קונה וגופו רשותו הוא בכל
מקום ועוד יש קנייה אחרת בקרקעות ומטלטלין והוא החליפין וזאת
הקנייה היא מורגלת לפניו בישראל וענין החליפין הוא שאלם מחליף
בהמתו כשהמת חבירו או כלי בכלי או כליים בקרקעות ואמרו
חכמים בכל אלו שכיון שמשך האדם הכלי מחבירו וזה חבירו באותו
הכלי האחד שהוא רוצה לקנות ממנו בכל מקום שיהי' ואם יאמר בו שום
אבירה לאחד לצורך זה שזכה בו עכשיו בחליפין - ודין קניית החליפין
אינו אלא בכלים אבל לא בפירות שאין הפירות עושין חליפין שהרי
בפירות מוצאנו באותו כתוב שלמדנו מזה החליפין שבכלי הן כמו
שכתוב לפניו בישראל שלף איש נעלו כלומר בית יד שלו וזהו הכלי -
ומ"מ אע"פ שאין הפירות עושין חליפין לקנות בהן כמו בכלי
בקנין הן כתורת חליפין כלומר בכלי יכול אדם לקנותן
בדרך חליפין שיתן אדם לחבירו כלי ויזכה בפירות חבירו בכל מקום
שהן מה שאין כן במוטבע שהמוטבע אינו נעשה חליפין ולא נקנה
בחליפין לפי שדעתו של אדם על הצורה והצורה עשויה להכחיל הרצון
כמ"ן או גדולי המדריות ועל מה שאינו דבר קיים אין לב הכריות שומע
בו לקנות בו ועל כן אינו נקנה בחליפין ולא נעשה חליפין אבל מוטבע
שאין חשיבותו מחמת הצורה נקנה בחליפין ונעשה חליפין בכל שאר
המוטלטלין ואיזהו זה מוטבע שפסלתו היולכות או בני המדינה וכדאמר
ריש לקיש פרק הובב אפי' כמים מלא מעות ותרומה רבי אבהו כדניר
ביאקה ואנגר'א חד פסלתו ונלכות וחד פסלתו נדינה ואין הכוונה
באמרנו שאינו נעשה חליפין ולא נקנה בחליפין שמי שמשך פירו' תחבירו
בכך וכך נעשה לא יתחייב לתת לו המעות דודאי יתחייב להשלים לו
מעותיו וכיון שמשך פירותיו אבל הענין הוא שאינו נעשה חליפין
שמי שהיו לו שיק של מעות מוטבע שאינו נפסל כמו שאמרנו ומשך
תחבירו כלים או הפסד או פירות ואמר לחבירו הריני משך פירות
אלו חליפין אותו שק של מעות שיש לי בבית שיש בו מזה דיברים או
(כ"א אין) חבירו וזכה באותן דיברים כלל ואם נאבדו אחר משך זה
הפירות בשום דבר ואפילו באונס לא נאבדו לו כלל אלא חבירו מוחיב
הוא לו להשלים הדמים מ"מ דלא כתורת חליפין איתמר אלא כתורת
דמים - וכן הוא עכא"ר כריש פרק הובב שאמרנו שם הובב קונה
את הכסף ונאי לאו חליפין ולא בדמים - ומקמי שם פי הכי קונה
מחוייב מבעי ליה כלומר דלא נפיל לשון קנייה אלא בדבר ידוע אבל זה
מביא הוא לו פי זה דמים שירצה ומתן תני מחייב כלומר מחוייב הוא לו
לתת לו את הדמים וכיון שמשך ממנו הפירות ואינו יכול לחזור בו -
אבל הנותן לחבירו מעות לקנות ממנו פירות אינו מתחייב בעל
הפירות לתת לו שום היא תקנת חכמים ז"ל שלא לקנות כספק אלא

במוטבה אבל מ"מ תחייבוהו ז"ל לקבל מי שפירע לפי שחזר כדמיון
ואחר שפירע מעשה עם חבירו שקבל ממנו מעות - וקנייהו של
חליפין שהיא נקראת לחכמים ז"ל קנין היא קנייה בכל דבר בין בחבר
בין בחתמה ובכל תנאים שבין אדם לחבירו אלא שזהו לדין כל דבר
וזאת הפעולה בישראל - ודין מי הוא רשאי לסלק ויתקיים מחבירו
אינו רשאי כגון כן דעת ושאינו כן דעת - ודין מוכר דברים שבתם ואינו
חופש כל הענינים שצריך לפרש - ודין נשייר במחכרו שום דבר כגוף
חי בפירות - ודין מנרים שצריך אדם להזכיר במוכר קרקע ואם
הזכיר קצתם ולא כלם היך תורתו - ודין מוכר ממונו שאינו שלו
מה דינו - והחליף שבין מלוה וכוין או מלוה ויהיב - ודין המענה
פס חבירו שאם ירצה למוכר קרקעו שימכרוהו - ודין המוכר
קרקעו על דעת לנשות שום ענין ולא עלה בידו לנשות אדם יתקיים
וכרוזת לאו כגון המוכר אותו על דעת לנשות אחר ישראל ולכסוף
לא עלה שם וכן כל כיוצא בזה - וזה שאינו חוזר על דעת לנשות
שום דבר לא שפרש המוכר אותו דבר בשעת המכר אלא שהכריות
יודעות מתוך מעשיו ודבריו שכן חשבו - ודין מכירת הקדשות או
כתיבכסיות כיצד ולח"ה הענין הותר המכר בהן - ודין קניית
שטרות שצריך בהן מוסרת השטר וכתובה מזה אחר שפרש בו שהוא
מוכר לו אותו שטר וכל שבדא דאית ביה - ודין נותן מעות
לחבירו לקנות לו דבר וקנאו לעצמו באותן מעות שהיא כזה -
ודין שלשה שנתנו מעות לאחד והלך וקנה במקצת הדמים היאך
יחלקו - ודין מה שאמרנו שבארבעה פרקים לנשנ מעות קונות
לענין קונה בהמה ולפיכך אמרו ז"ל בפרק אותו ואת בנו שמשחשין
את הטבח על כרחו וכאוקומתא דרבי אלעזר אומר רבי יוחנן שפרש
דארבעה פרקים אלו הפעולות דכריהם על דין תורה וכדאמר רבי יוחנן
אמר רבי יוחנן דבר תורה מעות קונות - ודין מוכר בהמה ונמלאת
טריפה מה דינו - ודין מוכר אומר כוונה ולוקח בחמשים והלך כל
אחד ואחד ואחר כך לקח שנים - ודין מה שאמרנו שאין אדם מקנה
דבר שלא בחל לעולם - ודין בעל המכר - ודין שלוחו של אדם
ושותפו במקחו ומוכרו בהפסדו ובשכרו - ויתר פרטי סמוכה רבים
יתבאר בפרק ראשון ומקדושין ובפרק רביעי ושמיני ותשיעי מוציאה -
ובפרק שלישי ורביעי וחמישי וששי ושביעי ובתרא - וקלף וזהו
במקומות אחרים מפורשים בגמרא (ת"מ ס') - וגוהגת בכל
מקום ובכל זמן בזכרים כי להם לעשות דין - וכית דין העובר על
זה ודן בין מוכר ללוקח שלא כדן שזוהי על זה וזוהי השלימה בטל
עשה זה וזוהי אס עשה כן מדעת שניהם שאילו כהקבל שניהם רשאי
דכל תנאי שנמנון תנאי קיים :

שלו שלא להנות אחד מישראל בין זכר בין נקבה במקח וממוכר
שנאמר ובי רמזכרו ממכר ר' עמימרין או קנה מיד
עמימרין אל תנוג איש את אחיו - ואמרנו ז"ל בספרא אל תנו
איש את חבירו או איבת ממון - וכגמרא אמרו ז"ל מיד עמימרין דבר
הנקבה מיד ליד כלומר מטלטלין ואין נכנס בהדרש שלא יזכיר הכתוב
על חובות הקרקעות כמו כן אלא הענין הוא לומר שדיני החובות
כגון התלוים שאמרנו ז"ל באונאה שהיא חזרת בית משתות -
ודיניה כפחות משתות - ובשתות אינו נהנין בקרקעות אלא
במטלטלין - ועוד דרשו בזה הכתוב אס באת לקנות קנה מישראל
שנאמר או קנה מיד עמימרין ואולי זה שדקדקו בכלן להיות דיני הבונאה
במטלטלין לכד לפי ששנה הכתוב בלאו זה שאמר וכי תמכרו מוכר
דמשמע כל מוכר בין קרקע בין מטלטל ואח"כ יחד האזרה
במטלטל שאמר או קנה מיד דמשמע דוקא מטלטל שהוא נקנה מיד
ליד למדו מזה לומר שיש במטלטל דין מחודש שאינו בקרקע וזהו

חורת המזון בקלת לדין שבו אכל עיקר האזרה בין בקרקע בין במטלטל היא חמת שהזרנו שלא להזנות את הכרית לדעת אבל החלוק שביניהם הוא שחלאת אונאה במטלטל ביתר משתות שיטלטל המוכר מדעת הכרית שלא לסבול אונאה יתרה מכן במטלטלים - אכל בקרקע לפי שהקרקע דבר קיים לעולם דרך הכרית למחול בו כל אונאה אחר שלקחו אותו וכעין זה שאמרנו ז"ל על דרך ההפלה שהקרקע דבר הטוב כל כסף הוא והראיה לדבריו אלו כלומר שאיסור אונאה אף בקרקע שהרי עיקר הזהרה זו בקרקעות הוא דכתיב בה וכוונת שמואל שפרשם וכו' דעת הרמ"ב ז"ל בענין זה וכוונת שכתוב בס' החומש - שורש המצוה ידוע כי הוא דבר שהשכל מעיד עליו ואם לא נכתב דין הוא שנכתב שאין ראוי להיות בני אדם וזכין דרך סקר ותרומות אלא כל' וזכה בעמלו במה שיחננו האלקים בעולמו בחמת ובניסור ולכל אחד ואחד יש בדבר הזה תועלת כי כוונתו לא יזכה אחרים גם אחרים לא יזכו אותו ואף כי יזכה אחד יודיע לרעות יותר ויחזר בני אדם אולי הבנים לא יהיו כן וירמו אותם בני אדם וימלאו מדברים שיש לכל ושהוא תועלת רב בישובי של עולם והשם כ"ה לשבת ירו - מדיני המצוה מה שאמרנו ז"ל שהמוכר והלוקח שניהם מזהרים באזהרה זו שאמרנו וכי תמוכרו מוכר או קנה ולא יאמר הלוקח דרך המוכר לדעת שווי ממוכרו ואחר שהוא מוכרו לי בדמים קלים אין עלי עון שאינו כן אלא שניהם באזהרה - וכוונתן שניהם בדיני החלואות כמו שחלקנו ז"ל וכן הוא במשנה אחד המוכר ואחד הלוקח יש להם אונאה וכל עי שתאנה מהם יכול לחזור בו ואמרנו ז"ל שישור האונאה שמחזירין אותה ויהיה המקח קיים הוא שנות המוקח או שנות הדמים ושיעור האונאה שאין מחזירין אפילו אותה ואז"ל שאין מכללין המקח בשבילה הוא פחות משנות המקח והדמים אכל היה בדבר שנות באחד מהם כלומר שנות המקח או שנות הדמים מחזירין האונאה - ושיעור האונאה ששבעת המקח כולו הוא כל זמן שהיא יתר משנות המקח והדמים שהלכס היא כשחלף דאמר בגמרא שנות שנות מעות כמו שנינו כלומר שם האונאה אינה יתירה על שניהם לא יתבטל המקח אלא יחזיר האונאה - וזה שאמרנו שבאונאה שיתרה על שנות יתבטל המקח - ואע"פ שזה הלך לבינו במעוטינו וזה בפירותינו דוקא שבה לחזור בו נוי שנתאנה - אבל כח לחזור בו החלוקה נוחות שנתתיקרו הפירות כתיבם אז בטענה אחרת אין שומעין לו וחסום דאמר ליה נוי שנתאנה אי לא דלוינתן לא תנית הדרת כך וכן הוא הלשון בגמרא וירב תשדח הוא דאמר למוכר תא כלומר דאמר ליה נוי שנתאנה למאונסה טענת המוכר הרווח היה ענין וכבר כתקיים מוחביטו או נוקמתו נחמתך מה זה שבה לבטל אותו המאונסה שנישית ליה הריני מוחלה - כי רבותינו לא בטלה הדברים אלה ונחמת המאונסה מוכיח שהוא רוצה בדבר הדברים קיימין - וזהו שנינו שפית ונחמתו רעות לוקח יכול לחזור בו כלומר ולא עובר - רעות ונחמתו יפוט מוכר יכול לחזור בו כלומר ולא לוקח - ואמרנו ז"ל בעניני האונאה שאין ראוי להיות דין המורה או הסובל כמשך לעולם אלא זמן קצוב הוא שנתנו בדברים כדי שיתקיימו ענייני המקח והמוכר בין בני אדם והזיון שנתנו אינו שזה בכל הדברים וגם אינו שזה בלוקח ובמוכר כי בכל סחורה שתיה כחלוק המטבעות נתנו בה שיעור כדי שיראה אותה הלוקח לשולחני אס הוא כדרך - ואם הוא כפרי יהיה השיעור עד יום השוק שיעלה לכרך או למקום ששולחני שם - וכשאר כל הסחורות אין אילוק בין כפר וכרך והשיעור בהן הוא כדי שיראה האדם מה שלקח לתגר או לקרובו ושיעורו לפי ראות עיני הדיין שאי אפשר לקבוע בענין זה חשבון שעות - ורבה נתן טעם בגמרא בחלוק המטבע עשאר סחורות - ולאמרן דרך

חורת המזון בקלת לדין שבו אכל עיקר האזרה בין בקרקע בין במטלטל היא חמת שהזרנו שלא להזנות את הכרית לדעת אבל החלוק שביניהם הוא שחלאת אונאה במטלטל ביתר משתות שיטלטל המוכר מדעת הכרית שלא לסבול אונאה יתרה מכן במטלטלים - אכל בקרקע לפי שהקרקע דבר קיים לעולם דרך הכרית למחול בו כל אונאה אחר שלקחו אותו וכעין זה שאמרנו ז"ל על דרך ההפלה שהקרקע דבר הטוב כל כסף הוא והראיה לדבריו אלו כלומר שאיסור אונאה אף בקרקע שהרי עיקר הזהרה זו בקרקעות הוא דכתיב בה וכוונת שמואל שפרשם וכו' דעת הרמ"ב ז"ל בענין זה וכוונת שכתוב בס' החומש - שורש המצוה ידוע כי הוא דבר שהשכל מעיד עליו ואם לא נכתב דין הוא שנכתב שאין ראוי להיות בני אדם וזכין דרך סקר ותרומות אלא כל' וזכה בעמלו במה שיחננו האלקים בעולמו בחמת ובניסור ולכל אחד ואחד יש בדבר הזה תועלת כי כוונתו לא יזכה אחרים גם אחרים לא יזכו אותו ואף כי יזכה אחד יודיע לרעות יותר ויחזר בני אדם אולי הבנים לא יהיו כן וירמו אותם בני אדם וימלאו מדברים שיש לכל ושהוא תועלת רב בישובי של עולם והשם כ"ה לשבת ירו - מדיני המצוה מה שאמרנו ז"ל שהמוכר והלוקח שניהם מזהרים באזהרה זו שאמרנו וכי תמוכרו מוכר או קנה ולא יאמר הלוקח דרך המוכר לדעת שווי ממוכרו ואחר שהוא מוכרו לי בדמים קלים אין עלי עון שאינו כן אלא שניהם באזהרה - וכוונתן שניהם בדיני החלואות כמו שחלקנו ז"ל וכן הוא במשנה אחד המוכר ואחד הלוקח יש להם אונאה וכל עי שתאנה מהם יכול לחזור בו ואמרנו ז"ל שישור האונאה שמחזירין אותה ויהיה המקח קיים הוא שנות המוקח או שנות הדמים ושיעור האונאה שאין מחזירין אפילו אותה ואז"ל שאין מכללין המקח בשבילה הוא פחות משנות המקח והדמים אכל היה בדבר שנות באחד מהם כלומר שנות המקח או שנות הדמים מחזירין האונאה - ושיעור האונאה ששבעת המקח כולו הוא כל זמן שהיא יתר משנות המקח והדמים שהלכס היא כשחלף דאמר בגמרא שנות שנות מעות כמו שנינו כלומר שם האונאה אינה יתירה על שניהם לא יתבטל המקח אלא יחזיר האונאה - וזה שאמרנו שבאונאה שיתרה על שנות יתבטל המקח - ואע"פ שזה הלך לבינו במעוטינו וזה בפירותינו דוקא שבה לחזור בו נוי שנתאנה - אבל כח לחזור בו החלוקה נוחות שנתתיקרו הפירות כתיבם אז בטענה אחרת אין שומעין לו וחסום דאמר ליה נוי שנתאנה אי לא דלוינתן לא תנית הדרת כך וכן הוא הלשון בגמרא וירב תשדח הוא דאמר למוכר תא כלומר דאמר ליה נוי שנתאנה למאונסה טענת המוכר הרווח היה ענין וכבר כתקיים מוחביטו או נוקמתו נחמתך מה זה שבה לבטל אותו המאונסה שנישית ליה הריני מוחלה - כי רבותינו לא בטלה הדברים אלה ונחמת המאונסה מוכיח שהוא רוצה בדבר הדברים קיימין - וזהו שנינו שפית ונחמתו רעות לוקח יכול לחזור בו כלומר ולא עובר - רעות ונחמתו יפוט מוכר יכול לחזור בו כלומר ולא לוקח - ואמרנו ז"ל בעניני האונאה שאין ראוי להיות דין המורה או הסובל כמשך לעולם אלא זמן קצוב הוא שנתנו בדברים כדי שיתקיימו ענייני המקח והמוכר בין בני אדם והזיון שנתנו אינו שזה בכל הדברים וגם אינו שזה בלוקח ובמוכר כי בכל סחורה שתיה כחלוק המטבעות נתנו בה שיעור כדי שיראה אותה הלוקח לשולחני אס הוא כדרך - ואם הוא כפרי יהיה השיעור עד יום השוק שיעלה לכרך או למקום ששולחני שם - וכשאר כל הסחורות אין אילוק בין כפר וכרך והשיעור בהן הוא כדי שיראה האדם מה שלקח לתגר או לקרובו ושיעורו לפי ראות עיני הדיין שאי אפשר לקבוע בענין זה חשבון שעות - ורבה נתן טעם בגמרא בחלוק המטבע עשאר סחורות - ולאמרן דרך

שלה שלא להזנות אחד מישראל בדברים כלומר שלא נאמר לישראל דברים שיביא בהוויא ערוהו ואין בו כח להעצור מהם - ובפירושו אמרנו ז"ל כיצד אם היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים - היו חלאים באים עליו לא יאמר לו כדרך שאמרנו חכריו לחיוב הלא יראתך כסלתך וגו' - ראה חמורים מוקשים תבואה לא יאמר להם לנו אכל פלוגי והוא יודע שאין לו - ולא יאמר לתגר בכמה חפצו והוא אינו רוצה ליקח ועל זה נאמר ולא רנוגו איש ארת עביתך - שורש מצוה זו ידוע כי הוא לתת שלום בין הכריות וגדול השלום שהברכה בו מצויה וקשה המחלוקת כמה קללות וכמה תקלות תלויות בו - מדיני המצוה כוונת הזהרות וכמה ירוחין שהזירונו ז"ל בענין זה שלא להכאיב את הכריות בשום דבר ולא לביישם והפלגו בדבר עד שאמרנו שלא יתלה עיניו על המוקח כשעה שאין לו דמים - וראוי להזהר שאפילו ברמז דבריו לא יהיה נשמע חירוף לכני אדם כי התורה הקפידה הרבה באונאת דברים לפי שהוא דבר קשה מאוד ללב הכריות והרבה מבני אדם יקפידו עליהם יותר מן המזון וכוונת שאמרנו ז"ל גדולה אונאת דברים מאונאת

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרישת בהר

על פי שאין לזה יש לזה - וכד"א שאין פוסקין לצולע עד שיא' השער
שלא היו לו כלום מאותו המין שספק עליו חבל היה לו
חימו כלום פוסק עליו חף על פי שכל יא' השער עדיין
ואמילול לא היה לו ממנו חלה חמה אחת פוסק עליה כיוון שאין שכלכה
כשחול' דאמר הכי בגמרא וזה אשר חט חומרין שרץ שיהיה לו מאותו
המין יש מפרשים שאמר דוקא מאותו המין ומש' ר' שיהיה לו שאם
הוא פוסק על חטים חדשות לא יסתיק אליו כעין אותו המין ומש'
מה שפוסק עליו ר' שיהיה לו - ויש מיהם שאמרו שאין חלוק בין חדש
לישן דכל שיש לו מאותו המין מותר - ויכול מקום אם היה לו מאותו
המין חט"פ שהוא מחוסר מלאכה אחת או שתיים שפוסק עמו עליו חבל
אם היה מחוסר ג' מלאכות הרי זה כמי שאין לו מאותו המין כלום
ובגמרא פירק חי' וכו' נשך מן הביאור בארובה בחלוק מלאכות חלו
בחטים וכן בכלי יוצר וכדפרסי' אחרים וכן ענין המזוזה מה שאמרו
להלוות על הקרקע מעות ולהתנות עם הגויה אם לא תחזור לי הנותנת
ומאן עדי' פלוגי תהא הקרקע שלי לפי שהקנין הוא חינו ומעיל
משני שהוא חסותא כלומר שעתה של חט"פ שהקנין הוא חינו ומעיל
כלומר שיחזור המעות כשעת המעשה ולא השיגה ידו להשלים הדבר
וכעין חונם החובל כי הוי גזלה יש לחוש בחילת הפירות משום
רבית והרבה דרכי' לחזור בגמרא בחטמכת' בענין רבית ובענינים
אחרים ודרך כלל למדוני רבותי"א בענין דיני האסותא שכל
שיתנה האדם עם חברו דרך קנס כלומר אם לא יהיה כן יעשה כדמיון
כן וכן ויקרא חטמכת' ועל זה יתירו ז"ל לעול' דחטמכת' לא
קניא - וכלשון אחרת אמרו ז"ל גם כן דלי' לא קניא חבל כל הנאי
שיתנה האדם עם חברו ויחזור אם איתא תעשה כן חף חט"פ שעתה כך
וכן כדרך בני אדם שמתנין בשלשן זה חין זה בכלל חטמכתא שכל
חיליה שאלו כן היאך נמצא ידענו ור' ג' על כל תנאי בני אדם זה
זה שכולן בשלשן אם הם גזלי' ח"א בלאו הכי יעודו בכל התנאי הנאי'
בענין גטין וקדושי' שכלן בשלשן אם מה נאמר בהם חלה דודאי טעם
בטו מה שכתבנו שלא נאמר חטמכתא לא קניא חבל במה שיתנו בני
אדם זה עם זה דרך קנס כגון אם לק' פרעתיך עד יום פלוגי תהא
השדה שלך או הנשקן חיה שיהיה וכל כיוצא בזה - אבל לאו כלל
שאר התנאים ודין שמתני' בני אדם כגון אם תלך למקום פלוגי אתך
לך מאתים וזו וכל כיוצא בזה והכן זה בני ותן לךן עליו כי בזה תסיר
מנין ענין עון גדול כדברי הגמרא בחוקמות הרבה וכמו כן אמרו
ז"ל שאם חטמכתא רבית ואסור מדרבנן רבית מוקדמת ורבית מאוחרת
כיצד נתן עיניו ללבו' חטמי' והיה משלח לו סכלו' כשכיל סילו' והו'
רבית מוקדמו' - לזה מעותו והתירו לו מעותיו ואחר כך שלח לו
סכלו' כשכיל מעותיו שהיו בטלים אליו וזה רבית מאוחרת וכן אמרו
קת מן המפרשים שהמלוה מעו' לחבירו על מקום שפירותיו מנויין
תמיד כגון חצר ומרחק ומנות בלא ניכוי הרי זה רבית קלוזה -
וכניסוי הרי זה חטמכתא רבית - אבל המלוה מעות בלא ניכוי על מקום
שאין פירותיו מנויין תדיר כגון שדה וכרם שאין פירותיו מנויין כי
פעמים בהם המלוה יתירה על השבח הרי זה חטמכתא רבית וכניסוי
הרי זה מותר - והם שאמרו שאילו כשדוכרם וכניסוי אסרוה
חכמים ז"ל ולא תלאו מותרת חלה משכנתא דסורא שהיו כותבין
במשלם שניא חילין ופוק ארעא דא בלא כסף - והאות לפי הגמרא
מדברי הגמרא לרביתו י"א עם הפירושים הטובים שכל משכנתא
בניכוי בין בית דירה ומרחק שפירותיהן מנויין וכל סכך שדה וכרם
הכל בניכוי מותר וכן נהגו בארצנו על פיהם והחושם לדברי גאונים
עולם שהאמרו כדבר יתברך מן הפוסקים ואי זהו רבית האחרת
שאמרו למעלה שאמרו ז"ל מן הערנות רבים כגון שאמר אדם לחבירו

הלוני

עורכין מלחמה שאר ישראל ולא נחלין ולא זוכין לעצמם ככתבנו
אלא חיליה' - שאמר בך ה' חילו - והוא כ"ה זכה להם שחזרו
אני חלקן ונחלתו וכו' - ולא שבע לו בלבד ככלל זה חלה כל איש
ואיש מנאי' עולם (אשר) כדכר רוחו להכדיל לעמוד לפני ה' לעבדו
לדעת דרכיו הישרים והנדיקים וללמדם לאחרים שורק ובעל זוארו
עול חטבות רבים אשר בקצו בני אדם והרי זה נתקדש להיות קדשי
קדשים ויהיה ה' נחלתו לעולמי' עולמים וזכה בעולם הזה בדבר
המשפיק לו כמו שזכר שבע לו וכן דוד הוא אומר ה' מנת חלקי וכסי
חנה תמוך גורלי :

שמוג שלא להלוות כרית לישראל שאמר את כספך לא התן
לו בנשך ובמרבית לא התן אכלך - ואין לו שני לחוין -
שהרבות הוא הנשך והנשך הוא הרבית - וכמו שאמרו ז"ל בנוגעיה חי'
אית מולא נשך בלא רבית ולא רבית בלא נשך - ולמה חלקן הכתוב כל'
לזה חלקם ולא כתב את כספך ואכלך לא תתן לו כנשך לעבדו עליו ככ'
לאוין כלומר להרבות האזהרות עליו - וזה הענין הוא מה שאמרו
למעלה כי התורה תכפול האזהרות לפעמים על שחפץ ה' להרחיקנו
מזנות הרבה - ואפשר שאמר בזה כעין מה שאמרו ז"ל בענינים
אחרים דברה תורה כלשון בני אדם וכמו כן תמיד התורה התראות
במה שיש עליה להזהר כג' מאלך כדרך בני אדם בהזהרם זה את זה
בדבר חמור ויפלו תנאים וירבו דבריהם על הדבר כדי שיהא העורר
מוכר ורזו' על הענין עכ"פ ואם חזנו כי ראוי האדם להזהר בדבר
הש"י עד מאד וחף כי ישמע דברו ברזו' קטן עם כל זה מתקדשו הרבים
על בריותיו ככלל להם האזהרות פעמים רבים בקת' ומוקמות כאשר
ייסר איש את בנו ע"כ נזכר לשמו הגדול סלה כרוכ הטובות אשר נמלנו
ב"ה : משרשי המלוה כתבתי באזהרת ערם ועדים וסופר
שלא יתעסקו בהלוואת רבית כספך תלוה ספ' משפטי' וקחנו משם :
דיני המלוה כגון החלוקים שלמדנו ז"ל באזהרה זו שאמרו שיש
רבית שאסור מן התורה וזהו שנקרא לר"ל רבית קלוזה - ויש רבית
שהיא למטה ממנו והוא אסור מדרבנן וקראוהו ל"ל חטמכתא רבית -
ויש רבית אחרת שהיא למטה משני אלו הראשונים והיא מן הדין מותר
לפי שהיא רחוקה הרבה מן רבית האסור מן התורה עד שאין לגזור עליו
כלל אבל חכמים התמירו בענין האותם התומר שהחמירה התורה
ברוב האזהרות בדבר רבית ואסרוהו כדי שלא יערימו בני אדם לטוב
רבית לא מפני דבר אחר - וחלו הן שלשה מיני הרבית שאמרו - רבית
האסור דבר תורה הוא כל מי שאמר לחבירו הלוני מנה ואני אתן לך
בכל יום ומנוי פירות או פחות מגיותר עד שאפרענו - וכן באמרו לו
הלוני מנה דיכרים במאה ועשרים לשנה - וכן המלוה לחבירו
מעות ומשעבדו לו בהן בית או חצר שיחזיק בהן ויקח הפירות עד
שיחזיר לו מעותיו וכלי' שיהיה לו כלום מן המלוה זהו רבית קלוזה
האסור מן התורה ודרך כלל אמרו ז"ל כל חצר נטר לי' אסור דאורייתא
והוא שבת מיד לזה המלוה זהו הרבית האסור דבר תורה ועליו אמרו
ז"ל רבית קלוזה יולא כדריין כלומר ש"ד יורדין לכבשי המלוה
ומוליין ממנו כמו בגולות וחטלות - ויש מן המפרשים שפירשו
יולא כדריין לענין כפיה כלומר שטיפין כ"ד את המלוה להחזירה
בשרכתי כמו שפושין לכל מי שאמר שלא יעשה מצות עשה - כל אשר
וברכתי' שאפשר לקבל חוץ ומאלו כמו שאמרו הן נקרא' רבית דרבנן
ונקראים חטמכתא רבית וליה יולא כדריין ואשרום חכמים מוסס
גזירה שלא יבוא האדם לידי רבית דאוריית' ומהם כגון מה שאמרו ז"ל
שאין מוקבלין אלא ברזל משראל פי' אלא ברזל המוקבל ממון על תנאי'
שיהיה הקדן קיימת לבעל הממון על המקבל ויטול חלקו בריוח - וכן
אין פוסקין על הפירות עד שיא' השער חבל יא' השער פוסקין חף

הלווי מנה ואמר לו מנה אין לי חטים יש לי ונתן לחטים במנה וחזר ולקחם ממנו בתשעים זה בודאי היה מן הדיומית אלא שאמרובו החכמים מפני הערמת רבית שהרי דבר זה נראה הוא כרבית שזה נתן תשעים דינרים ולוקח מאה : אבל אם עבר ועשה כן מוליא ממנו כל המאה שאילו אבק רבית אין כאן אלא משום גדר הוא שהמירו חכמים בדבר . וכן מי שהיתה שדה ממושכנ' בידו לא יחזור וישכו' אותה לבעל השדה מפני הערמת רבית . ויש דברים אחרים שהן כגון רבי' מוש' והתירו אותן חכמים שלא ראו לחוש בהן ולגזור כלל וזה שהתירו שימכור אדם חובו כפחות . והתירו אותו חכמים גם כן שיתן אדם לחבירו דינר כדי שיאמר לישראל אחר שילווה מנה ודרך כלל אמרו ז"ל שלא אסרה תורה אלא רבית הבאה מיד לזה למלוה והענין הוא לפי שהתורה נתכפר ברוב העולם ותינתן הפרטי' על כן תזהיר ללוה ומלוה כי כן דרכו של עול' ואע"פ שאמרו כן והוא האמת ראו לכל בעל נפש להתרחק מכל ענין שיש בו הערמת רבית בכל כחן וכל המחור ומקש' לדרך לטוב רבית מישראל סופו מתרושש וכמו שאמרו ז"ל שכל העוסק ברבית נכסיו מתנוטטי . גם אמרו שפרטת של רבית גורמת לו לאדם לאכזר כמות אוננות של מומן ויתר רובי פרטי המלוה כבדא מניעה פרק א' זהו נשך (י"ד ס' קס"ו) . ונוהגת בכל מקום בכל זמן בזכרים ונקבות ועובר על זה והלוה ברבית האסור מן התורה עבר על לאו ומוציאין אותו ממנו כדכתיב שירדיו כ"ד לנכסיו בדרך שירדיו לנפש' בגזלו או בזקויו כדעת קצת מרבתי י"א . ואם הלוה ברבית האסור מדבריהם שהוא הנקרא אבק רבי' עבר על לאו דרבנן ואין רבי' זו ויזאה כדכתיב אלא אם תפש הלוה מן המלוה בכדי אותן רבית אין מוציאין מידו : ואם עבר והלוה ברבית שאסרו ז"ל מפני הערמת רבית לכד אין דרך לומר שאין מוציאין אותו מן המלוה אם לקחו שאפי' מן הלוה מוציאין אותו ונותנים אותו למלוה מכיון שעברו והתנו כתיבם בכך דמכיון שלא החמירו ז"ל בדבר אלא משו' הערמת רבית לא חששו בדבר כדיעבד ודיעב' נקרא מכיון שנתקיימו הדברים בין מלוה ללוה :

שמו' שלא יעבד בעבד עברי בעבודה שיש בה בוין גדול והכניעה שדרך לעבוד כן בעבד כנעני שאמרו לא תעבוד בו עבודת עבד ואמרו ז"ל שפרוש ענין זה שלא יטול אחריו כללי' והוא כלי של כגד קטן שעושין בני אדם לישב עליו בכל מקום שהם כשין יעשים ודרך העבד הגבוה שנוטל אותו כלי ומוליכו אחר הדוכין וכמו כן אמרו ולא יטול לפניו כלים לבית המרחץ והס' ז"ל ביאר אלו המלאכין והוא דקן שלמוד מהן לכל כיוצא בזה נמצא שיש לו לאדם שיתן לבו איזו מלאכה יזוה לעבד עברי זה מקבל מה שאמרו ז"ל כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו ומכל מקום מה שאמר הכתוב כשכיר כתושב יהיה עמך יש ללמוד שיכול אדם לזנות השכיר והתושב ובאמת השכיר הוא אדם בן חורין ברוב איננו נשכר לזולתה בויה . וכמו כן התושב שהוא אדם שגא לגור בארץ אחרת ודרך של תושב' לעבוד בעל הב' שהם מתגוררים עמו לרצונם ועל כן לא יעשו עמו מלאכה בויה ביותר ועל כן חזר הכתוב כשכיר כתושב יהיה עמך משני אנשים אלו אע"פ שהם עובדין אין עבודתם עבודה ברוב הפעמים ואע"פ כן דרך העבד לנהוג בעצמו מנהג עבדות ויכבד הדוכין בכל כחו ולא יגאה בכל זה שאמרו : משרשי' המנוה כדי שיתן האדם אל לבו כי האומה שלנו היתה הנכבדת מכולן ומתוך כך יאבה חומתו ותורתו ויתן אל לבו ג"כ כי כמו שזה העבד העברי נמכר לו מפני דוחקו כן אפשר שיקרה גם לקונה אותו או לאחד מנכיו אם יגרם להם החטא וכבדו את עבדו וישאנו מחשבה זו בלי ספק ומתוך עת שכתו זאת יזהר

מחשבו להש"י . ועוד תועלת אחר בדבר שילמד האדם נפשו במדת החסד וירחמים ויתרחק ממדת האכזריו' הרעה . וכתיב נפשו אל הטובה יקבל הטוב והש"י מן להעניק מברכתו אל בריותיו כמו שכתבתי פעמים הרבה במלות הקודמות : דיני' המלוה כגון מה שדקדקו ז"ל פ"ק דקדושין ממה שאמר הכתוב כי טוב לו עמך . ועמך במחל עמך במשקה שלא תהא אהה אוכל פת נקיייה והוא אוכל פת קיכר : אתה שותה יין ישן והוא שותה יין חדש . אתה ישן על גבי מוכין והוא ישן על גבי התכן : וכן אמרו ז"ל שלא ידור האדון בכרך והעבד (י"ד ס' רס"ו) . ונוהגת בזכרים ונקבות בזמן שהיוכל נוהג . וכבר כתבתי בראש הפרק באיזה זמן היוכל נוהג . ואע"פ שאין ראוי לאשה שתקנה עבד מפני החסד בכלל המלוה היא וכל מקום ועובר על מזה זו ועבד בעבד עברי בעבודות הכוזבות עבר על לאו זה אכל מן הדומה שאין בו חיוכ ומלקות לפי שאין בו מעשה כי בדברים יוסר עבד לעשו מלאכתו בזווה או נכבדת . וכבר כתבתי למעלה כי כל לאו שאפש' לעבור עליו מכלי מעשה אע"פ שניגשה בו שום מניע' אין לחייבו מלקות עליו דלאו שאין בו מעשה נקרא מכל מקום זה דרכו כנעני : **שמו'** שלא נמכר עבד עברי בדרך שמוכרו העבדים כנעניים בהכרזה על אהבן המקח אלא בהנצח ודרך כבוד . וכן אמרו בספרא לא ימכרו ממכרת עבד . שלא ימכרם בסמטא ויענידם על אהבן האקח . שורש' מזה זו ידוע שאין ראוי לו לאדם להקל בכבוד חבירו אע"פ שהביאו עונותיו לימכר כי לא ידע אם אויל למחר יבא גם הוא לכך . ביאר מזה זו בקדושין (וסס) . ודינה כלולים בעיקרה אין להאריך בהם . ונוהגת בזכרים ונקבות בזמן שהיוכל נוהג עברי נוהג . אלא בזמן היוכל כמו שכתב למעלה . ועובר על זה ומכר עבד עברי בדרך שהעבדים כנעניים נמכרים עבר על לאו אבל מן הדומה שאין בו חיוכ מלקות לפי שאפשר לעבור עליו מכלי מעשה :

שמו' שלא נעבד עבד עברי בעבודת פרך שגא' לא תדרה בו בפרך . ופירשו ז"ל שהיא עבודה שאין לה קצבה . וכן עבודה שאין דרך לה אלא יעשה כדי שלא תבטל בעבד וכמו שאמרו ז"ל שלא יאמר אדם עבדו תחת הנפנים עד שחבול שהרי לא נתן לו קצבה . אלא יאמר לו עבדו עד שעה פלוני או עד מקום פלוני . ואמרו גם כן בספרא שלא יאמר לו החס' לי כוס והוא אינו דרך לו וכן כל כיוצא בזה . אבל הביאו ז"ל במשל הקלה שהמלאכות והנזירות לעשות וכל שכן האחרות והכלל שלא נעבדו וזלתי בהיות לנו לעשות המלאכה היא שצטוה עליה . פרטי' המנוה קצרים והנה כתבתי קצתם . ונוהגת מזה זו בזכרים ונקבות בזמן שהיוכל נוהג . ואין לחייב מלקות עליה לפי שאפשר לעבור עליה בדיובר לכד יוכלו מעשה ואע"פ שאינה נהגת בזמן הזה לפי שאין קנין עבד עברי נוהג מכל מקום ראוי לו לאדם להזהר בענין זה המנוה גם היום בהיות עניים בני היתו ולהזהר בה הרקה ויתן אל לבו כי העושר ועניות גלגל הוא שחזר בעולם ומהש"י הוא ויתננו לאשר יוטב בעיניו כל זמן שירצה ולא יותר אפילו רגע שגם כי יכבוד כעפר כסף ויטמאהו בקרקע ויקנה קרקעות עד אין מספר וטובה הרבה יהיה לו ויאבד ממנו יתק החטא להש"י ואם ידקת תקיים בו הטובה כיכל מין במינו ידבק : **שמו'** שנעבד עבד כנעני לעולם כלום שלא נשחרר אותו לעולם ושלא יא' לחירות כי אם כשן ועין כמו שכתבתי בראשי' איברים הדומים להם כלום איברים שאינן חוזרין כמו שכתבתי על זה הפי' המקובל שגא' לעולם בהם העבדו . ואמרו ז"ל כפי' השולח צמ' גיטין אחר רבי יהודא כל המשחרר עבדו עובר בעשה שאמר בהם תעבדו

שיא העשר
ל היה לו
שער עדין
אין שהלכה
יהיה לו מחותו
יהיה לו ששם
מין ומש
אין בן חדש
יהיה לו מחותו
יהיה לו חבל
המין כלום
למכות אלו
מה שאסרו
לי המועות
אין מועיל
מכת אבן
לם הדבר
רות משום
ובכענינים
כתא שכל
עבד כמזמן
מכת' לא
כל כתא
שעשה כך
כתא כלל
דס זה עס
באין המו'
דאי' עבד
שירמובני
לוי תהא
לחו כלל
פלוני חתן
בזה תסיר
מן אמרו
מחוזרת
שילוו זהו
שלא לו
וכן אמרו
יו ממזנין
קונה .
כל מקום
מוציאין כי
וכתיבו
ויאסרו
ויכתבו
היבירה
משכנא
ה וכרם
די גאוני
האחרת
לחכירר

ק"ו) . ונוהגת בכ"מ וכ"ו בזכרים ונקבות אע"פ שהנקבות
אסורות להן לקנות עבדים ומפני החשד מ"מ אם קנו אותן אסור להן
להשתרין אלא וימרו אותן . ועובר על זה ושחרר עבדו שלא לדבר
מזה כמ"ש בטל עשה זה :

שמח שלא נתייח עב"ס השוקן בארצותינו להעבד בעבד
עברי שומר עמולו בעבודת פרך שנאמר לא ירדנו
בפרך לעיניך . ולא נאמר אחר שזה העברי עבר על נפשו ומכר
עמלו לעב"ס נתייחו למכול כל עבוד . ואמרו בספרא לא ירדנו בפרך
לעיניך . אין אתה מנזוה אלא לעיניך כלומר שאין אנו חייבים לחזר
עליו ולהכנס בבית העב"ס לראות אם ירדנו בפרך אם לא אלא כל זמן
שנראה הדבר נמנענו ממנו . שורש מזהו וזו נגלה הוא לכל רואי
השמש . דמיה כלולים בעיקרה . ונוהגת בזכרים ונקבות בזמן
שידו תקנה על כל האומות שיש בהן עבדים לזנות . לעשות דבר או
שלא לעשותו . ועובר על זה וראה העב"ס ועבדו הישראל בעבודת
פרך ויש כח בידו למונעו ולא מונעו עובר על לאו זה . אכל אין מלקין
עליו לפי שאין בו עשה :

שמח שלא נשתחוה על אהן משכית אפילו ב"ה . שנאמר
ואבן משכית לא תהנו בארצכם להשתחוה עליה .
ואכן משכית תקרא אהן מזוירת וכן אבני גזית מזוירות במגירה
בכלל אסור אהן משכית . ובמשרשי המזוה כתב הר"מ במז"ל
שהוא לפי שהיו עושין כן לע"א ישויו אבנים מזוירת במלכה כזה
לפני הנלם והיו משתחווים עליה לנתיב ואפשר לומר כן שהעב"ס מנמי
שנראה כשתחווה לאהן עמיה אחר שהכונה וזוירה והוא נראה יש
מקום לחשד אכל המשתחוה על גבי בגדים נאים אין שם מקום לחשד
שהבד דפר שהוא כזה במהרה ולא יעשנו כריה אלוהו : אכל האהן
שהוא דבר קיים ויש לה מול בשמים וכיון שאמרו ז"ל בחולין הא דאמר
להר הא דאמר לגדא דהר יתול בהם החשד והתורה תרחיק האדם
הרבה מלעשות דבר שיחשד בו . ועוד שלא יכסלו אחריו . בורני
המזוה מזה שאמרו ז"ל שאין חיוב מלקות כזה אלא בפשוט ידים ורגלים
שנמצא כולו מוטל על האהן שכן בא הפירוש המקובל שזו היא
השתחוויה האמורה בתורה . אכל בלא פשוט ידים ורגלים אין בו
מלקות אכל נוכח העושה כן נכת מרדות . ולענין ז"ל אין חילוק
בפשוט ידים ורגלים אלא חשבה שיכבש האדם מפני בקרקע לפני
אשתו . ומה שאמרו שם פרס מתללות על רגלי האבנים וכמה
האישור חין מן המקדש שיותר להשתחות לה' על האבנים שנאמר
לא תתנו בארצכם . בארצכם אין אתם משתחווים אכל אתם
ששתחווים על האבנים המטוללות בחקדש וזה פענין לפי
הדומה מן הפסע שאמרתי כי יתשדו בני אדם המשתחוה שלא יעשה
האבנים אלוה . ומפני שהבית הקדוש כבחר לעבודת הק"ה
ומפורסם לכל העולם כעש בחצי השמים שאין עבודה שם בלתי לה'
לכדו אין שם מקום לחשד . אכל אם כעש הר"מ במז"ל שהוא
להרתיק ע"א שהיו עושין לה כן כל שכן שהיה ראוי להרחיק כל הדומה
אותם . ואולם ידעתי כי יש לרבוטו טעם נכון בכל אשר יפכה ונעלה
לפעמים מחסרון הכנת השומע ויתר פרשי המזוה במגרת מנילה
(ה' ע"א פ"ו . ונוהגת בכל מקום וככלו זמן בזכרים ונקבות
ועובר על זה והשתחוה על האבנים בפשוט ידים ורגלים לוקה ושומר
מזוה אשריו :

ועבד כנעני נקרא אחד מכל האומות שקנהו ישראל לעבדות אכל
מתייחסו כל העבדים כעם כנען ומפני שבענין נתקבל להיות עבד הוא
וורעו לעולם . ואע"פ שפרשה זו שנטויה בה להשתעבד בהם תדבר
בכנעניים כמו שכתוב מאת הגוים אשר סביבותיהם מהם תקנו עבד
ואתה . וכתוב לזעזעל מזה לתת לכם את ארץ כנען . ידוע לחכמים
ז"ל דלא דוקא משפחת כנען ואשר בארצם נקראים עבדים כנעניים
דבא הדיו לכל שאר האומות שיש להם דין עבד כנעני לכל דבר . וכן
ישראל שבה על שפחה כנענית כלומר על אשה מן האומות שקנה
אותה אחד מישראל הרי הולד ממנה ומישראל כעבד כנעני לכל דבר
והפילו היא משפחתו של אותו ישראל שבה עליה . וכן אחד מן האומות
שבה על שפחה כנענית שלנו הרי הן עבד כנעני שנאמר אשר הולדו
בארצכם . אכל עבד שלנו שבה על אחת מן האומות אין הן עבד
שהעבד אין לו יחוס . וכבר תושב כלומר שקבל שלא לעבד ע"א והוא
שכן בארצנו שמכר עצמו לישראל הרי דינו כעבד כנעני . ואמרו
ז"ל כענין עבד כנעני שמוטפל בו אדוניו עד שנה אם רולה לכפור בע"א
ולתקנה ושינוול ויטבול לשם עבדות ושיתחייב בתלות שהנשים
ישראליות חייבות בהן מוטב ואם לאו אסור לנו להשהותו בבתינו יותר
מתי"ב חדש אלא מוכרין אותו מיד ועל אלה העבדים ששלנו וטבול לשם
עבדות נלטונו לעבד בהן לעולם . ובמשרשי המזוה לפי ששם
ישראל היו מכמר המין האנושי וכראו להכיר בוראם ולעבד לפניו
ראויים להיות להם עבדים לשמש אותם . ואם אין להם
עבדים מן האומות עב"ס יטרכו להשתעבד באחיהם ולא
יוכלו להשתדל בעבודתו ב"ה על כן נלטונו להחזיק באלו
לתשמישו אחר שהוכשרו ונעקרה ע"א ומיהם ולא יהיו למוקש
בביתנו . וזהו שאמר הכתוב אח"כ ובאחיהם בני ישראל איש בחתו
לא תרדה וגו' . כלומר וכן לא תטרכו להשתעבד באחיהם ותהיו
כעבדים כולכם לעבודת הש"י ואף ע"פ שיש במשמעות הכתוב
שיכא הזכיר שלא להשתעבד בעבודת פרך בעבד עברי
שכעיס פנים לכתובים ונהיות ישוד המקרא כדי שירבו בני אדם
בעבודת בוראם ב"ה התירו חכמים על מזוה זו לכתוב בכל עת אם
בכיוול מזוה זו יהיה גורם למזוה אחרת ואפילו פשיל מזוה דרבנן
אם היא מזוה דרבים כגון שלא היו עשרה בבית הכנסת וזכרים
לשחרר העבד להשלים המנין . ואל יקשה עליך ואיך נדחה מצות
עשה ז"ל דאורייתא כשכיל מזוה דרבנן כי מפני שישוד המזוה חינו אלא
פדי לרבות עבודתו ב"ה אחר שכתדורו עכשיו כעשית מזוה ועוד
שגם הוא מתרבה בגופו במצות מה שלא היה קודם השחרור כן וזה
אמר ז"ל שמותר לשחררו שכן קבלו הענין . בדיני המזוה מה
שאמרו ז"ל שהוא קופה עצמו ככסף וכשטר שחרור וכראשי איברים
שאין תוריהם כ"ד איברים ואע"פ שדינו ללאת בראשי איברים
צריך גט שחרור מן האדון וכופין את רבו לכותבולו אחר שחפרו
מאחד מכ"ד איברים הידועים ואמרו ז"ל שהמוכר עבדו לעב"ס או
לכותיים או אפילו לגר ותושב ינא כן חורין . וכן ישראל הדר בארץ
שמכרו לישראל הדר בח"ל כדי שיוציאו מן הארץ ינא כן חורין . וכמו
כן אמרו ז"ל שאם השיאו רבו לעבד כן חורין או הניח לו תפילין בראשו
או שאמר לו רבו לקרות ג' פסוקי בספר תורה בפני הניכור וכל כיוולא
באילו הדברים שאין חייבין בהן אלא בני חורין ינא . לחירות ככך
וכופין את רבו אחר כן לכותבולו גט שחרור ולפיכך צריך הרב להזהיר
שלא לעשות לו מכל אלו הדברים כלל כדי שלא יכטל מצות עשה זה
אח"כ עשה כן לכבד מזוה כמו שפירשנו . ודיני כתיבת גט השחרור
ותורתו יותר פרטיה בקידושין וגטין ('דדקי' רק"ז ופ"א ע"א)

אם בחקתי

יש בה' יב מצות . ו' מצות עשה . ה' מצות לא תעשה :

שנ לדון בערכי אדם . כלומר מי שאמר ערפי עלי או ערך פלוני עלי שיתן לכהן כפי הערך שאמר ולא פחות כמו שבא בכתוב מפורש בזכר ונקבה ולכי חשבון השנים שבאמר איש כי יפלא גדר בערבך נפשות לה' . וענין הערכים הוא וכלל נדרי הקדש ולפיכך תיבס עליהם משום לא יחל ומוסם לא תאחר לשלמו ומוסם כל הונא מפי יעשה . ובשרשי המזוה לפי שהאדם לא ישתתף בעליונים וולתי בדבור והוא כל החלק הנכבד שבזה יקרא באדם כפי מהו כתרנוס אונקלוס וכותב באדם לרוח ומללא כי שאר חלקי הגוף מתים הם . ואם יפסיד האדם זה החלק העושי שאר הגוף מת וכפלי אין חפץ בו על כן בתמיב לקיים דבורו בזה שהוא נשתמש בו בדברי שמים מ' ג' כגון בהקדשות וכלל דברי הקדשות וביבס כל עניני העולם אע"פ שלא נתימדו פה עשה ולא תעשה כוונת ממוסם והזכירו כונה אזרות שלא ישנה האדם בדבורו . גם תקנו לקבל המשנה בדבורו כל זמן שנעשה בענין מעשה וזה ענין מי שפרע הנזכר להם בהרבה וקומות שאמרו בו דברים ומצות קאי אבל אמרו וכו' כמו שבא בגמרא וכבר הארכתי הרבה בשרשי שבויות וגדרים בסדר וישמע יערו במלות לא תעשה . בדיני המזוה מה שאמרו ז"ל ששנים אלו האמורין בערכין כך קבלנו מהם שנים הממוסם מיום היום כלומר מיום הלידה וכל השקלים האמורין הם ג"כ הם שקלי הקדש ושקל הקודש ידענו שהכלה שהוא משקל שלש מלות ועשרים גרעיני שערות מכסף טהור וכבר הוסיפו חכמים עליו ועשו משקלו כנושקל המעטע הנקרא סלע בזמן בית שני שהוא משקל שלש מאות ארבע ושמונים שעורה בימיות . וסלע זה אמרו ז"ל שהוא דינר והדינר שש מינין ונעשה הוא הנקראת בימי משה גרה כמתרגם אונקלוס גרה מעה ומשקלה שערות . ומה שאמרו גם כן בענין זה שאין חילוק בערכין בין יפה או כבוד או חולה או סומא או גדם אלא הכל בערכין לפי השנים כמו שזוהר התורה כן . ומה שאמרו שהדמים אינם בערכין שהאומר דמי פלוני עלי טותף כמה שהוא שזה ואין משגיחין בשנים כלל שלא נותה התורה לתת ערך לפי שנים אלא במעריך דוקא כנו שפירשנו . והערכין והדמים שתנון לבדק הבית ונותנין הכל בלשכה שהיתה מוכנת במקדש לקדשי בקד הבית . ודין טומטס ואנדרונטום וגו' ועבד שהעריכו או פנערכו . ודין הגוסס שאין לו לא ערך ולא דמים . ודין הונא ליהרג . ודין המעריך אבר אחד . ודין האומר משקלי עלי . ודין האומר קומתי עלי . או עלא קומתי עלי . והאומר הרי עלי כסף וזהב ולא פירש מאי זה מטבע . ודין מי שהעריך ולא השיגה ידו לפרוע מה שהעריך כיצד מסדרין לו . וזה שאמרו חכמים בענין זה תיבס ערכים ודמים ממשכנים אותם ואין מחורין להם המזכנן ביום ובלילה ומזכרים כל הנמא להם מן הקרקע וזמן המטלטלין ואפילו כמות וכלי שמים ואין נריך לומר עבדים ובהמות ואין מוכרין להם לא כמות נשותיהם ונתיבם וכנותיהם ולא חפילו בגדים שכתבן לשמן ולא סנדלים חדשין מכיון שלקחן לשמן קודם שהעריך . וכן המקדש כל כספו לא הקדיש את אליו גנין הסידור הוא שנותנין לו לזה שיש עליו ערכין או דמים מן ז' ויס וכמות י"ב חודש מכמות הראויה לו וסנדליו ותפילו אבל לא שאר שמים ומטה ומנע הוא הראוים לו אבל לאשתו וכמו אע"פ שהוא תיבס במוותיהם ובהמותם אין מותנין להם מוון וכמות ושנותנין לו לכדו כמות י"ב חודש דוקא מכמות הראויה לו אבל היה

כמוס כלי משי ובגדים וזוהרים מעבירין אותם מעליו ונותנין לו כמות הראויה לאיש כמותו לחול אבל לא לשבתות וימים טובים ואם היה אומן מותנין לו כלי אומנותו שני כלי אומנות מכל מין ומין כיצד אם היה ממש מותנין לו שני מעבדות ושני מנלות . ואם היו לו כלים מרוכין ממין אחד ומצטין ממין אחר אין מוכרין מן המרובה כדי ליקח לו מן המועט אלא מותנין לו שנים כלים מן המרוכין וכל שיש לו מן המועט . ואם היה חומר או סף אין מותנין לו בהמזה או הסנייה אע"פ שאין להם מוונות אלא מהם וכן אם היה תלמיד חכם ואין לו כונה שיתפרנס כי אם בשכר למוודו אמרו המפרשים שאין מותנין לו ספריו שאין זה גס כן בכלל כלי אומנות ומכאן יש לי רחיה שעל התלמיד להביא ספר לרב . ויש מן המפרשים שאמרו שאותה ומכאן שהוא לומד באותה שעה מתימין לו ויפה אמרו שהוא מוסם כבוד התורה . ומה שאמרו ז"ל ששאלין על הערכין ועל הדמים כדרך שנשאלין על שאר נדרים והקדשות . ואמרו גם כן שאם היו בכפי המעריך בהמות או עבדים ונורגליות ואמרו התגרים אם ילקח לעבד זה כמות בשלשים דינר משכמו בו יותר מששים ואם תמתינו לבהמה זו עד חודש ימים משכמת היא כפלים מדמיה . ומרגלית זו אם שאלין אותה למקום פלוני שזה מוון רב אין שומעין להם כלל אלא מוכרין הכל במקומן ובשעתן שנאמר וכתן את הערבך כיום ההוא קדש לה' . ובא הפי' פלוני שזה הכתוב מלמד על כל דבר הקדש שאין מפרסין אותו ואין ממתנין לכן ליום השוק ואין מוליכין אותו ממקום למקום וזה הכלל שאין לך בהן אלא מקומון ושעתן בלבד וכד"א במטלטלין אבל בקרקעות מוכרין עליהם ס' יום רגופין בקר וערב ואחר כך מוכרין אותן . והואיל ואתא לידן ענין סדור נכתוב כאן מה שאמרו ז"ל בענין סדור בבעל חוב כפרק התקבל שזה מחפירו בבא מביא דאמרינן התם תני תנא קמיה דרבנחמן בר' יצחק כדרך שמסדרין בערכין כך מסדרין בבעל חוב והביאו שם בזה הרבה קושיות ותיירוים וכוף הענין מביא בגמרא מעשה דאליהו אשכחיה רבא בר אבוב דהוה קאים בבית הקברות של עכו"ם אמר ליה מהו שיסדרו בבעל חוב והביא שם בזה הרבה קושיות . ורש"י ז"ל ואמרו גרסו מנין שיסדרו בבעל חוב כלומר דפשיטא ליה לרבא בר אבוב דמסדרין אבל הים שאל מאליהו וחייה מקרא אנו למדין אותו . ואהר ליה אליהו דהכי הוא דאמר מיכה מיכה מערפין כלומר דכתיב גבי הלוואה וכי יעוך אחיך ומטה ידו עמוך והחזקת בו דהיינו הלוואה כדכתיב כפייה לא תקח מאתו נשך ותרבית וגו' . וכתיב בערכין ואם נשך הוא מערבך ובא הפי' המקובל החייהו מערבך וגמרינן מיכה מיכה לסדר בעל חוב כדרך שמסדרין בערכין . ואין לעקף אחר דברי אליהו וכן פסקו כל הגאונים ורבינו אלפאסי . ואע"ג דרבי יעקב משמיה דר' פדת ירמיה משמיה דאלפא אמרו דרך פשוט בגמרא דאין מסדרין בבעל חוב אנו אין לנו אחר דברי אליהו פקפוק ואע"פ שגמרא לרבינו תם שכתב כזאן דאמר אין מסדרין ראויותי בספרו אחדי רבים להטות . גם ה"מ במ"ז פסק שאר הגאונים דמסדרין ותי"מ אע"פ ככתב דאין שליח ב"ד מתיב לבעל חוב אלא כלים שאי אפשר לו בלא הם כגון מטה ומנע ומה שהוא לבוש וכראה שהוקפו לרב לומר כן כשראה כפרק זה דמקבל גבי שליח ב"ד שאמרו במשנה היו לו שני כלים נוטל אחד ומחזיר אחד את הכר בלילה ואת המחרישה ביום ולא עמי כלי האומנות . וזה ודאי נראה שאין הכרח גדול דכיון דקיימא לן דמסדרין בו כדרך שמסדרין בערכין שנים הם בכל דבר ואע"ג דלא חשיב להו המשא אין יבך כלום . דלאו כי רוכלא חשיב ותני בכל מקום . ונקט כו' ומחרישה והוא הדין לכל מה שראוי להניחו לו . וכללא דמילתא לפי הגרסה והמוססם לכל גמרי

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת בחקותי

גאונ' עולם אשר יא' להם שם כתורה שמסדרין בערכין כשהו יש להם על זה שישמוכו מדברי הגמרא ומדאליהו ז"ל כדכתיבין וחס תשאל ויכתיב מסדרין לו כמותו והרי אמרין בגמרא מיניה ואפילו מוגלימא דעל כתיביה אפטר לומר דלשון גוויזת הוא אי כתיב מוגלימא החשובה ביותר כגון כלי משי וזהו מלאותה הוא דאמרין שאינה בכלל הסדר - ויתר רובי דינין דערכין מוגלימא דמסכתא הכבויה על זה והיא מסכת ערכין (ה' ערכין פ"ד) - ונהגת מלות ערכין בכל זמקום וככל זמן בזכרים ונקבות כלומר נהגת לעבין שאם העריכו ערכין כגמ' והוא קדש - ומכל זמקום אמרו חכמים דמזון הוה לכתחלה אין מעריכין וכדאמרין כמסכת ע"א פ"ק אין מקריבין אין מעריכין ואין מחריגין כזמן הוה: ואם הקדיש או העריך או החריש פהמה תעקר - פירות כמות וכלים ירקו - מעות וכלי מתכות יולכס לים הוולח - ואי הוה עיקור כועל דלת כפטי והיא מתה מחליה וזה ההקדש פ' הקדש בדק הבית דהא גבי ערכין תני ליה דסתמן מני הו' לבדק הבית - ואי ג' דאמר שמואל בערכין הקדש טוב מנה שחללו על טה פרוטה הרי מחולל והיינו מני הקדש בדק הבית דאילו הקדש דעניי ודאי אינו בר חולו אלא פורעין אותו משלם ולאו דוקא דקאמר שמואל שחללו דיעבד דהוה הדין דקסבר דמחללין אותו על טה פרוטה לכתחלה כדמוכח בגמרא וכוור לא קשיא מדיי היאי בהא דאמרין הכא כהמה תעקרוכו' - דהכא קתני דינא ושמואל קאמר תקנתא והכי נראה דתריביהו רבינו אלפאסי ז"ל בהלכותיו פרק קנוא דע"א דמיימי' להו תהם תרוייהו בהדי הדדי - ועובר על זה והעריך כזמן הוה מה שאמרו ז"ל מדינא לאכד הכל או מה שאמר שמואל בתקנתא בטל עשה זה ועונשו גדול מאוד שמועל מעל בה' - ואם עברו עליו ג' רגלים אחר שהעריך יש בדבר עוד עונש אחר שעובר משום כל תאחר ויש שפירשו שיעד עובר גם כן משום כל תאחר דכל מדי דליהו חייב נפשיה וחוי לשלמו בדקה וכיולא בה לאלתר אית ביה משום כל תאחר לאמרי קרבן דלא איהו חייב נפשיה דלא עברין ענה עד שלשה רגלים וכדברי רבי שמעון עד שלש רגלים וחג המנוח תחלה - ויש שאומרים שאפילו בדקה וכל שכן בשאר נדרים גם כן אין עוברין משום כל תאחר עד אחר שלש רגלים וכדאשכחן בגמרא גבי לקט שכחה ופיאה - ואין מחלקין בין חייב נפשיה ללא חייב נפשיה - ומה שאמרו בגמרא בראש השנה ולדקה וחייב ענה כלומר מחייב בה בעשה (ה' ערכין פ"ד) :

שנא שלא נמיר הקדשים כלומר בהמה שהקדישה לזמנה שלא יעירוה אחר כן כבהמה אחרת אלא תקרב היא לעגנו ועל זה נאמר לא יחליפנו ולא ימור אותו ונזכר שהמירו כלומר שאמר והחת או אוו תמורת זו וכיולא בלשונות אלו שזה ענין התמורה אף על פי שאין שם מעשה יש בדבר חייב מלקות ואפי' היה בדבר שגה קצת יש בו חייב מלקות - כיצד המתכוין לומר הרי זו תמורת עולה שיש לי ואחר תמורת שלמים שיש לי הרי זו תמורה ולוקה דמכל זמקום מורד הוא בתמורה אבל אם היתה מחשבתו שנתת לטעיר ודאי אינו לוקה מדא דשוגג הוא ועוד דלא מלקין אלא בעדים והתראה והרי אין כאן התראה - ואם עשאל ולמה לוקין על התמורה והרי הוא לאו שניתק לעשה והוא שאם המירה הוא ויתורתו קדש - ככר פירשו חכמים ז"ל טעם הדבר ואמרו מפני שיש בה שני לאוין כמזשכתבת בסדר זה ולא איתי עשה ועקר תרי לאוין ועוד אמרו טעם אחר לפי שאין לאו דתמורה שיה לעשה שבה שהנכור וכן השותפין אין עושין תמורה אם המירו ואפי' שם מזהרים שלא יעירו ומכיון שאין כללו שזה לעשה לא נאמר כוה שיה דינו כללוא

שניתק לעשה - ואם תשא עוד ולמה לוקין על לאו זה מאחר שאפשר לעבור עליו מבלי מעשה כדכור לכד' וכלל הוא דקיימא לן כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו - כתשובה ככר כתבנו בתקנות הרב הכי בפירושו הוויזתו ז"ל וכלל זה נשבע וממר ומקלל חבירו בשם שהתורה התמורה בהם הרבה לחייב בהם מלקות אפי' שאין בהם מעשה - ולא תהרהר דמשום עקימת שפתים הוא דהויא מעשה דהא חסדינא בגמרא בסנהדרין דלא הויא מעשה אבל דדאי כלא מעשה כלל איכא חייב מלקות בקצת עבירות והן שלשה הנו' ומוזיא שם רע ועד זמם - מהם המלקות פטורש בתורה בהם כגון מוזיא שם רע ועד זמם - ומהם דנפיק לן מוקרא כגון נשבע כדילפינן בפרק שבויעות שמים - ומהם שאמרו קצת המפרשים משום מעשה דנפיק מוניה בסוף כגון הא דממר שהבהמה נעשית קדש לכדורו וככה נמטה מעל בה' - שורש המנוח וקצת דינייה הכל כתוב בסדר זה (טס) - ונהגת איסור זה בכל זמקום ובכל זמן בזכרים ונקבות שאפי' כזמן הוה אם עבר אדם והקדיש בהמה לזמנה ואחר כך המירה בעדים והתראה חייב מלקות :

שכב להיות התמורה קדש כלומר הממיר כמות קרבנו כבהמה אחרת כגון שאמר זו תהיה לקרבן פמורת זו ושתהיינה היא והתמורה שתייהן קדש שנא' והיה הוא ותמורתו יהיה קדש - וזה ככתוב מלות עשה הוא כלומר שתנה אותנו להיות התמורה קדושה ולכתיב קדש שתייהן והראיה שזו מלות עשה הוא אמר ז"ל כמסכת תמורה בענין נמיר לא איתי עשה ועקר תרי לאוין כלומר שהמעשה בתמורה כפלה שני פעמים שאמר לא יחליפנו ולא ימיר אותו ולא איתי עשה דוהיה הוא ותמורתו ויעקור תרי לאוין אלו - הנה נכתב מה שרבינו דמלות עשה הוא - במשרשי המנוח שרש"ה הקב"ה לטעם מורא בלב כל בני אדם בכל ענייני הקדש וכמו שכתבנו בענין הכית הקדוש וכליה בסדר ויקחולי תרומה כמנוח פ"ה שם תראה על אד הפטט כוכבתו בחומר הגדול הרחוי לנו לנהוג בקדש ועל כן כדי לחבוע בלבנו מוראת ענין הקדש לזה הכתוב לכל נשנה הכתובים אלא מניין שנתקדשה הבהמה תהיה הקדושה לעולם ולא נחשוב להפסיקה מקדושתה ולהפסיק בהמה אחרת ואם יוציא הדבר ממנו שתהפך מחשבתו וכל מעשהו תהיינה שתייהן קדש כי הוא בא כמעשהו להפסיק קדש' ותהיה להפך שתהפך יתר ותתפוש הכל והר"מ במו"ל כתב בטעם מנוח וזכרנו שגזינו להוסיף חומש בדמיון הקדש שירד התורה לסוף מחשבת האדם ויצרו ע שטבחו להרבות קנינו על ממונו ואפי' שגדר והקדיש אפשר שיחזור בו וינחם וירצה לפדותו כפחות ממונו לפיכך יוסף חומש וכמו כן יחליף כהמה שהקדיש כפחות ממונו - ואם ייתן לו רשות להחליף רע בטוב יחליף טוב ברע ולפיכך קיים הכתוב הדלת לפניו ועוד אחר כעניין זה וכתב אפי' שכל חוקי התורה הגזירות הן דריו עתה להתכוון בהם על אשתו יכול ליתן בו טעם חן - וזכר הרב לטובה שסייע ידעם דבריו במלכתא זאת - מדיני המנוח מה שאמרו ז"ל הממיר בכלאים או בטריפה ויולד דוקן חו בטומטוס או באגדר גיבום אין הקדושה חלה עליה והרי זה כמו שהמיר בגמול או בחמור לפי שאין בו מין קרבן - ולפיכך אינו לוקה - ובהמה בעלת מוס עושה תמורה לפי שיש בו מין קרבן וכמו שאמרו שאין אדם נומר בהמתו בקרבן שאינו שלו אבל אם אמר בעל הקרבן כל הונח להמיר ימיר נמיר בה כל אדם - והנמיר כקר בלאו או אן כקר או ככשים כגויים או עוים ככשים או נקבות בזכרים או זכרים כנקבות - או שהמיר בהמה אחת במאה או מנה באחת בין בבת אחת

אחת בין בני אחר או הרי אלו תמורה ולוקה' כשכונן הכהנות שהמור .
 ואין התמורה עושה תמורה ולא נלד בהנפת הקדש עושה תמורה שא'
 ויהי הוא ותמורתו ויהי קדש ודקדקו ז' ל' עם הפירוש המקובל הוא
 ולא ולדו . ותמורתו ולא תמורת תמורתו . אבל המומר בהמה
 נחור והמיר בה חפילו אלף פעמים כולן תמורה ולוקה על כל אחת
 ואחת . והעופות והמנחות אינן עושין תמורה שלא נאמר ככתוב
 אלא בהמה ואין קדשי עכ"ל עושין תמורה מן התורה אבל מדרבנן
 גוי שהמיר מומר וכל מחירין אחד אכשים ואחד נשים לא שאדם רשאי
 להמיר אלא שאם המיר מומר וסופו הארבעים . ומה שאמרו כי
 דין התמורה ליקרב ודין ולדותיה וולדי ולדותיה ויתר פרט' מבחורים
 במסכת תמורה (ס' תמורה פ"א) . ונוהגת בכל מקום ובכל
 זמן בזכר' ונקבות ועובר עליה והמיר ולא נהג קדושה בשתי הכהנות
 כלומר בהראשונה ובתמורתה בטל עשה ומלכד העונש שיש בדבר
 שמועל בקדש :

שנג לדון בדיון ערכי בהמה כמו שנתנו התורה עליו שאמר
 והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך הכהן אותה
 ולתת כפי הערך שיערכנה הכהן ולא פחות שאין לפחות ולשקר בהמה
 שאדם פותח פיו לשמים וחפילו בדבריו הדיוט חסור לשקר כמו
 שפירשתי למעלה : ומשרשי המצוה מה שכתבתי בדיון ערכי
 אדם בראש הסדר : מדיני המצוה מה שאמרו ז"ל שהמקדש
 בהמה תמורה למוכה ונפל בה מום ונפלה הרי זו כערכת ועמידת
 ויביא בהמה אחרת קרוב תתביע ועל זה נאמר ואם כל בהמה טמאה
 אשר לא יקריבו מומה קרוב לה' והעמיד את הבהמה וגו' שכן בא
 על זה הפירוש המקובל שהוליאם הכתוב כלעזן עומאה ובין שהקדש
 אדם בהמה תמורה למוכה ונפל בה מום כמו שאמרנו . או טמאה לכדק
 הכית לריכה העמדה לפני הכהן והוא מעריך אותה . ואם מתה
 קודם שתעריך ועמדה אין מעריכין ולא פודין אותה אחר שנתה' אלא
 שחט בה שנים או רוב שנים אע"פ שהיא כותה לענין שחיטה בדקיימא
 לן שכן נאמרה משה על רוב אחד בנפך ורוב שנים שבהמה הרי היא כחיה
 לענין עריכין ומביאה לפני הכהן ונועריכה . ויתר פרטים במקומות
 מתרומה ומועילה (ה' עריכין פ"ד) : ונוהגת מלוא או בזכר' ונקבות כונן
 הכית אבל בזמן הזה אמרו חכמים ז"ל שאין מקדישין ואין מעריכין
 ואין נחרישין . ואם הקדש או העריך או החרים מן הדיון הוא
 שהבהמה תעקר . פירות וקצות וכלים ירקבו . אבל אם רוצה
 שתקנתם עבד להו כדשמואל דאמר הקדש טהר מנה שחללו על טהר
 פרוטה מחולל כדכתיבנא . וכיון שכן יש לנו לכתוב שאין דין העמדה
 לפני הכהן מנה עכשיו כלל . אבל מ"ע דין ערכי בהמה מנה
 לענין שמי עשבר והעריך בהמה בזמן הזה שניך לעשות בדבר מה
 שזינו חכמים ועינין דדיעבד לריכוס אנו תקנה בדבר חפילו בזמן
 הזה ישי' לעמיתה היא וכל כיוצא בה בכלל המצות הנוהגות בזמן
 הזה :

שאמרו' ל' שהמקדש ביתו וכן בהמה טמאה או מטלטלין שכל אל
 בערכין בשווייה בין טוב בין רע . וכשכחין הכהנים לערוך אותם כופין
 הבעל' לפתוח ראשון ולומר בכך וכן אפי נוסלה לעצמי והדמי' מטללין
 לכדק הכית שמעריכין אותה בשווייה ועבד תקנתא דשמואל או
 מטללין כל שויה לים המלח . ובין שהיה הכית בערי חומה בין שהיה
 הכית בערי החצרים לעולם יכולים הבעלים או יורשים לגאול אותם
 מיד ההקדש אבל גאלו אדם אחר אם היה בכתי ערי חומה זקס ביד
 הגואל' במדש בחלט . ואם היה בכתי החצרים והגיע יוכל והוא
 ביד הגואל חזור לבעליו ליוכל . ומונה שאמר הכתוב כי יקדיש את
 ביתו ולא אמר בית דקדקו ז' למה ביתו ברשותו אף לדר שאדם
 רוצה להקדיש צריך שהיה ברשותו אבל אם אינו ברשותו אינו שיהא שלו
 אינו יכול להקדישו . וכן אמרו ז' לג' ולא יקתיאשו הבעלים שיהיה אינן
 יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו . ודוקא
 במטלטלין אבל בקרקע בחוקת בעליה עומדת . ואפילו מטלטלין
 שהפקידן כל שיכול להוציאן בדיונין יכול להקדישן ויתר פרט' במסכת
 ערכין (ו'ס) : ונוהג בזמן שהיוכל טהר שאין דין ערכי בתים
 מנהג כלומר להקדיש בית לכתחלה אלא בזמן שהיוכל מנהג ועובר על
 זה ופקדיש ביתו ולא נתן הערך בזמן הכית כמשפט' הכתוב במדש
 אןשלא תקון להדבר בזמן הזה כמו שאמרנו בטל עשה ועוד יש לו עונש
 שמועל בקדש

שנה לדון בדיון ערכי שדות כלומר המקדש שדה ורצה לפדותה
 שיתן בערך הקצוב שפרשה זרע חומר שעורים בהומישים
 שקל בסף לכל שני היובל שהם מ"ט סה ולפי החשבון מכון יהיה
 ערך שדה הראוין לזרוע חומר שעורים סלע ופונדיון לשנה לפי שהשקל
 האמור בתורה הוא נקרא סלע קמס כלשון חכמים והגרה האמורה
 בתור' היא המעה בדבריו חכמי' והוסיפו חכמי' על המשקל כמ' ששנות .
 והסלע זה שזה ד' דינרים והדינר ו' מעין והמעה ב' פונדיון כנולא
 לכל סה סלע ופונדיון שאע"פ שהסלע מ"ח פונדיון לפי תשכוננו
 זה מ"ח הרוצה ליקח סלע מן השולחני יתן מ"ט פונדיון כפי החשבון
 שיקחם המקדש מן השולחני מחשבין לו שיד הקדש על העלויה
 לעולם ואחד המקדש שדה טובה שאין בכל ארץ ישראל כמותה או
 שדה רעה שאין כמותה לרוע כזה מעריכין אותה שלא רצה הכתוב
 לחלק בענין זה . והשוה כל הקרקעות לערך אחד . ואחר שפירשנו
 השקלים ראוי שנקרא שיעור החומר כמה הוא . דע שהחומר הוא
 מדה אחת שנקראת כור והכור הוא שני לתכין והלתך ט"ו שאין
 נמצאת החומר ל' שאין שהם יו"ד איפה . שהאיפה שלש שאין
 ידוע הדבר . וכבר ידענו גם כן מדברי רבותינו ז"ל שמקום שיש
 בו חמשים אמה על חמשים אמה הוא בית סאה כלומר שהוא מורע
 סאה שעורים וחס אלפים וחמשים אמות אמה בתשבורת נמצא שהמקום
 הראוי לזרוע חומר שעורים שהוא ל' שאין יסו חמשה ושבעים אלף
 אמה בתשבורת וכי' דרך החשבון בערכי שדות שדה אחוה חלוק
 בענינו משדה וקנה וכשמודדן אותה אין מודדן כל אלא מקומות
 הראויים לזרועה וערכה הוא הקצוב בתורה זרע חומר שעורים
 בחמשים שקל כסף כמו שביארנו בין יפה בין רעה ומוסיף פונש על
 הערך הזה הקצוב . וכלל זה יהיה בידך בכל חומש האמור בתורה
 שהוא רביע הקרן כדי שיא' הקרן עם החומש הנוסף עליו הכל חמשה .
 ואם כל המדה המקדש אינה ראויה לזרועה כלל פודין אותה בשווייה .
 ואי' היא נקראת שדה אחוה זה שדה שירצה אדם מומרישו . ושדה
 מקנה הוא שדה שלקחה אדם ומשלו או שוכה בה בשום דבר שלא מחמת
 ירושה . ודין המקדש שדה נקנתו שמתן אותה בשווייה רואין

למטלטלין שהחרימו אותן בעליהן אלא יתנו לכהנים שבאותו משמר
 כמו שכתבנו בסדר זה במלות מעשר בהמה ואפילו לנזכר ההקדש
 חמור לבעלים למוכרו אלא וזכה בו הלא כלום כי ה"ש וזכה הפרמים
 לכהנים והיה בהם חרמים כמו שאמרנו למעלה דקיימא לן
 כמותן דאמר קתם חרמים לכהנים כלומר מי שהחרים ולא פירש לעי
 שאילו חרמים בפירוש לבדק הבית לא יוכי בהם הפכנים ועל חרמי
 כהנים כאמר כל חדרם וגו' לא יוכר אבל הכהנים בודאי מושגין
 אותן כרזונם שחרמי כהנים אחר שיצא חרמיהם הבעלים שהחרימום
 והגוינו ליד הכהנים הרותן כחולין לכל דבריהם שנאמר כל חרם
 ביהשאל לך יהיה אכל כבוד שהם תחת יד הבעלים כאמר עליהם
 כל חרם קדש קדשים לה' שורש המזבח וכל עגינה כתובים
 למעלה בעשה שלו עיין ס"ב קרוב הוא (ושם) :

שנש שלא יגאל ישרה החרם והוא הדין לכל שאר קרקעות
 ומטלטלין המותרים שאין להם פדיון אלא יתנים לכהנים
 והם עושין בהן כל חפצם ועל זה נאמר כל חרם וגו' ולא יגאל
 ואמרנו בספרא לא יוכר לאחר ולא יגאל לבעלים ב"ש רש"י
 המזבח כתוב למעלה בעשה שלו ב"דני המזבח מה שח"ז
 שהחרימו לשמים הקדש אכל נפדה הוא בשווי ויפלו הדמים לבדק
 הבית ויאלו הנכסים לחולין אכל חרמי כהנים אין להם פדיון לעולם
 אלא הרי הם לכהנים ולזרעם לעולם וכהן שזכה בשדה חרמים וזכרו
 חזרת לו ואן לזרעו ביוכל שנאמר לכהן חיה אחוזתו מלמד שדה
 חרמו לו כשדה אחוזתו לישראל ויתר פרטיה וכל עגינה הכל כמו
 שכתבתי למעלה בעשה שלו (ושם) ומתבאר הכל בחפצת ערכין
 ואין ספק כי שני לאוין אלו שהם לא יוכר ולא יגאל לכהנים היום וכמו
 שכתבתי למעלה לדעת הרמב"ם ו"ל שהחרימו כמותן הוא קרקע או
 מטלטלין בחוזה אחר שניתן לכהנים ואע"פ שאין כוונה שדה חרמים
 בארץ אלא כמותן שהיוכל כוונה כן כתב הרמב"ם ו"ל בספר הפלאה :

ש לגשר כל הבהמות הטהורות שהם בקר ואין ועזים הנולדים
 בעדרו בכל שנה וזוהי המעשה לירושלים ולא כלו שם
 שיהיה קרב המלח והדם כמותם שנאמר וכל מעשר בקר וצאן כל
 אשר יעבור תחת הישבט העשירי יהיה קרב ואמרנו ו"ל בכבור
 כיצד מעשרין כוכסין לדירה ועושה להן פתח קטן כדי שלא יהיו שנים
 יכולין לזאת כאחד ומעמיד אמותיהן כמותן והן גועות כדי שישיעו
 הטלחים קולם ויאלו מן הדיר לקראתם עעצמם ולא תחא אחר ומונה
 אותן בשבט אחד שנים שלשה ארבעה וכן עד עשרה והיואל עשירי
 סוקרו בקי קרא ואומר הרי זה מעשר ב"ש רש"י המזבח שהאל ב"ה
 שחר בעם ישראל ומפן למען נדקו להיות כולם עוסקי תורתו ויודעי
 עמו ובחכמתן משכס בחכמה זו למען ילמדו ויקחו מוסר כי יודע אלהים
 שרוכ בני אדם נמשכים אחר המורה הפחות בעגם הוא כשר ולא יתנו
 נפשם בעמל המורה והעסקה תמוד על כן סבב כתבנו ונתן להם
 מקום שידעו הכל דברי תורתו ע"פ שאין ספק כי כל אדם נמשך
 לקבוע דירתו במקום שנתנו שם לכן הבעלות כל איש מעשר בקר
 ואלו שלו שנה שנה במקום שעסק התורה והחכמה שם והוא ירושלים
 שם הסנהדרין וירושלית ומכתי מודע וכמו כן בעלה לשם מעשר
 תבואתינו בארבע שני השמטה כמו שידוע שמועשר שני נאכל שם וכן
 כטע רבני שנאכל שם עכ"פ או ילך שם בעל המזון ללמוד
 תורה או ישלח שם אחד מבניו שילמוד שם ויהא כיוון בנותן
 פירות ומתן כן יהיה בכל בית ובית וכל ישראל איש
 חכם יודע תורה אשר ילמד בחכמתו כל בית אביו ובכך תמלא
 הארץ דעה את ה' כי אם חכם לכדי יהיה בעיר או אפילו עשרה יהיו
 הרבה מבני אדם שבעיר וכל שכן הנשים והילדים שלא יבואו לפניהם

ש שלא נמכור מעשר בהמה בשום דבר אלא יאכלוהו בעליו או
 מי שירלוהו בירושלם ועל זה נאמר כאן במעשר בהמה
 לא יגאל וזאתו בספרא במעשר הוא אומר לא יגאל אינו
 נמכרת לא חי ולא שחוט לתמים ולא בעל מוס ולשון גאולה ישמש
 כאן בלשון מכירה לפי שהגאולה משין מכירה הוא שהאדם נותן דמים
 ולוקח קרקע ב"ש רש"י המזבח מה שכתבתי בסדר זה במלות
 במעשר בקר וצאן וימן הטעם הוא שראש השם נלשנו שלא
 למכור המעשר שזום נד אלא יאכל ע"פ בירושלים ב"דני המזבח
 מה שאמרנו ו"ל שמעשר בהמה היה נאכל כולו לבעלים בירושלים ואין
 לכהנים

למטלטלין שהחרימו אותן בעליהן אלא יתנו לכהנים שבאותו משמר
 כמו שכתבנו בסדר זה במלות מעשר בהמה ואפילו לנזכר ההקדש
 חמור לבעלים למוכרו אלא וזכה בו הלא כלום כי ה"ש וזכה הפרמים
 לכהנים והיה בהם חרמים כמו שאמרנו למעלה דקיימא לן
 כמותן דאמר קתם חרמים לכהנים כלומר מי שהחרים ולא פירש לעי
 שאילו חרמים בפירוש לבדק הבית לא יוכי בהם הפכנים ועל חרמי
 כהנים כאמר כל חדרם וגו' לא יוכר אבל הכהנים בודאי מושגין
 אותן כרזונם שחרמי כהנים אחר שיצא חרמיהם הבעלים שהחרימום
 והגוינו ליד הכהנים הרותן כחולין לכל דבריהם שנאמר כל חרם
 ביהשאל לך יהיה אכל כבוד שהם תחת יד הבעלים כאמר עליהם
 כל חרם קדש קדשים לה' שורש המזבח וכל עגינה כתובים
 למעלה בעשה שלו עיין ס"ב קרוב הוא (ושם) :

שנש שלא יגאל ישרה החרם והוא הדין לכל שאר קרקעות
 ומטלטלין המותרים שאין להם פדיון אלא יתנים לכהנים
 והם עושין בהן כל חפצם ועל זה נאמר כל חרם וגו' ולא יגאל
 ואמרנו בספרא לא יוכר לאחר ולא יגאל לבעלים ב"ש רש"י
 המזבח כתוב למעלה בעשה שלו ב"דני המזבח מה שח"ז
 שהחרימו לשמים הקדש אכל נפדה הוא בשווי ויפלו הדמים לבדק
 הבית ויאלו הנכסים לחולין אכל חרמי כהנים אין להם פדיון לעולם
 אלא הרי הם לכהנים ולזרעם לעולם וכהן שזכה בשדה חרמים וזכרו
 חזרת לו ואן לזרעו ביוכל שנאמר לכהן חיה אחוזתו מלמד שדה
 חרמו לו כשדה אחוזתו לישראל ויתר פרטיה וכל עגינה הכל כמו
 שכתבתי למעלה בעשה שלו (ושם) ומתבאר הכל בחפצת ערכין
 ואין ספק כי שני לאוין אלו שהם לא יוכר ולא יגאל לכהנים היום וכמו
 שכתבתי למעלה לדעת הרמב"ם ו"ל שהחרימו כמותן הוא קרקע או
 מטלטלין בחוזה אחר שניתן לכהנים ואע"פ שאין כוונה שדה חרמים
 בארץ אלא כמותן שהיוכל כוונה כן כתב הרמב"ם ו"ל בספר הפלאה :

ש לגשר כל הבהמות הטהורות שהם בקר ואין ועזים הנולדים
 בעדרו בכל שנה וזוהי המעשה לירושלים ולא כלו שם
 שיהיה קרב המלח והדם כמותם שנאמר וכל מעשר בקר וצאן כל
 אשר יעבור תחת הישבט העשירי יהיה קרב ואמרנו ו"ל בכבור
 כיצד מעשרין כוכסין לדירה ועושה להן פתח קטן כדי שלא יהיו שנים
 יכולין לזאת כאחד ומעמיד אמותיהן כמותן והן גועות כדי שישיעו
 הטלחים קולם ויאלו מן הדיר לקראתם עעצמם ולא תחא אחר ומונה
 אותן בשבט אחד שנים שלשה ארבעה וכן עד עשרה והיואל עשירי
 סוקרו בקי קרא ואומר הרי זה מעשר ב"ש רש"י המזבח שהאל ב"ה
 שחר בעם ישראל ומפן למען נדקו להיות כולם עוסקי תורתו ויודעי
 עמו ובחכמתן משכס בחכמה זו למען ילמדו ויקחו מוסר כי יודע אלהים
 שרוכ בני אדם נמשכים אחר המורה הפחות בעגם הוא כשר ולא יתנו
 נפשם בעמל המורה והעסקה תמוד על כן סבב כתבנו ונתן להם
 מקום שידעו הכל דברי תורתו ע"פ שאין ספק כי כל אדם נמשך
 לקבוע דירתו במקום שנתנו שם לכן הבעלות כל איש מעשר בקר
 ואלו שלו שנה שנה במקום שעסק התורה והחכמה שם והוא ירושלים
 שם הסנהדרין וירושלית ומכתי מודע וכמו כן בעלה לשם מעשר
 תבואתינו בארבע שני השמטה כמו שידוע שמועשר שני נאכל שם וכן
 כטע רבני שנאכל שם עכ"פ או ילך שם בעל המזון ללמוד
 תורה או ישלח שם אחד מבניו שילמוד שם ויהא כיוון בנותן
 פירות ומתן כן יהיה בכל בית ובית וכל ישראל איש
 חכם יודע תורה אשר ילמד בחכמתו כל בית אביו ובכך תמלא
 הארץ דעה את ה' כי אם חכם לכדי יהיה בעיר או אפילו עשרה יהיו
 הרבה מבני אדם שבעיר וכל שכן הנשים והילדים שלא יבואו לפניהם

תו דבר
 כפירוש
 לכהנים
 ותו
 כל שאר
 תו שאר
 מכלי
 חלתו
 ה שח
 מרמים
 גדה
 דתולא
 וזכס
 יקבור
 שותו
 ורשות
 לו הא
 כמות
 רשות
 חרמי
 יס מן
 כותן
 וזויות
 עליהם
 ח"ע"פ
 ין
 יע בין
 יו על
 מקום
 זכרה
 בין
 יפלו
 זומר
 הנים
 לא
 טלין
 ומן
 קדש
 כל
 בליט
 רים
 זמן
 חס
 טלין
 חס
 חס
 זמן
 בדק
 זה
 דין

ספר החינוך מן ספר ויקרא פרשת בחקותי

לכהנים כהם כלום אבל היו נשחט בעזרה ומקריבים אימוריו וזורקים
דמו וריקה אחת כנגד היסוד ואם נפל בו מים כלל בכל מקום אבל
אסרו חכמים למוכרו ככל מקום ואפילו הוא בעל זיוו ואפילו שחוט
אסרו למוכרו גזירה שאלו נזכרו חוליקי אפרו שאין שוקלין זמנו
מזה כנגד זמנה ופני שרואה כעובר ואלו שדבר זה הותר לזעזות
אפילו בכבוד תקים שאחריו לכהנים שמינו על הכבוד שותרין לשקול
זונה כנגד זמנה ומה שאמרו ל' שישעשר בהמה שנשחט מותר למכור
חלבו וגידי ויעורו ועצמותיו שאלו אסרו למכור אלא בשרו כלכד ואם
היו העצמות יקרים והבליע דם הכשר לעצמות מותר וכתב הרמב"ם
ו'ל' שרואה לו שמוכר מעשר לא קנה לוקח ולפיכך אין לוקח עליו

המוכר לפי שלא הועילו מעשיו כמו מוכר חרמי כהנים שלא קנה לוקח
וכמו מוכר יפת תואר שלא קנה לוקח כמו שיבאר בעוקמו ע"כ
ויתר פרטי המנוה יבארו בעסקת בכורות ומסכת מיתער שני
בתחילתה (ה' בכורות פ"ו) וגוהג איסור זה בזכרים ובקבות
ישראלים כהנים ולויים בכל מקום ובכל זמן ואע"פ שהלויים אסרו
לעשר כהנים ולויים בכל מקום ובכל זמן ואע"פ שהלויים אסרו
כרת שהיא שמיית קדשים בחוץ כמו שכתבו לעיל אע"פ כתי
שעבר ועשר בזמן הזה יש בו קדושת מעשר ואם ימכרו כשום דבר
עליו הלאו הוה שהוא לא יגאל אבל אין לוקח עליו כמו שאמרנו בסמוך
כשם הרמב"ם ו'ס"ב:

חסל ספר ויקרא • ההלה לאל נורא •

הנני עוזב וי להזכירך כמה שהתנללתי הרבה פעמים על השרשים אשר נולדתי לבי לכתוב בעצותי
לכם כיום בזמנות תועלת רבות גלויות לכל אדם כאשר יוכלו הכין בילדותם ועל כן קראתי שם
הספר חינוך ועומק חכמתן ורוח תועלתן אם יזכו ושיגו בס בניו וקנתם הלא ידעת יישי פרי כנזח אשר יש בו כמה יתרונות בסגולה וגם טוב לאכלה ואם
חכם יודע לספר בשבחי תרופותיו ואשר לא ידע בכל אלה יאמרם טוב לאוכליו וגם אלהי הספר המושג אלהי במתלות האויות באויה
בני וחכמי יאכלו פרי יוגדי שבענו תבואתי שאספתי אחרי הקולרים בשדה רכותי ודשתי במודשתי ואחת שאלתי מאלהי כל ימי
היותי להיות לרצון לפני שיחתי אמלא חן בעיני ויקח כל מידי עשעש מנחתי אשר הכונתי בעניי בגלותי הוא בסהדי ויתן בלב
שומעי קולי לדון לזכות אותי ואם עשיתי זאת להזכיר שמי ולהגדיל תהלתי אלי ימי למונח חסד ודורש בטובתי רק בשם אלהי
אשר לו כאוהבת הלות נחסי ומודתי יתברך ויתעלה שמו חמן :

הנני עוזב וי להזכירך כמה שהתנללתי הרבה פעמים על השרשים אשר נולדתי לבי לכתוב בעצותי
לכם כיום בזמנות תועלת רבות גלויות לכל אדם כאשר יוכלו הכין בילדותם ועל כן קראתי שם
הספר חינוך ועומק חכמתן ורוח תועלתן אם יזכו ושיגו בס בניו וקנתם הלא ידעת יישי פרי כנזח אשר יש בו כמה יתרונות בסגולה וגם טוב לאכלה ואם
חכם יודע לספר בשבחי תרופותיו ואשר לא ידע בכל אלה יאמרם טוב לאוכליו וגם אלהי הספר המושג אלהי במתלות האויות באויה
בני וחכמי יאכלו פרי יוגדי שבענו תבואתי שאספתי אחרי הקולרים בשדה רכותי ודשתי במודשתי ואחת שאלתי מאלהי כל ימי
היותי להיות לרצון לפני שיחתי אמלא חן בעיני ויקח כל מידי עשעש מנחתי אשר הכונתי בעניי בגלותי הוא בסהדי ויתן בלב
שומעי קולי לדון לזכות אותי ואם עשיתי זאת להזכיר שמי ולהגדיל תהלתי אלי ימי למונח חסד ודורש בטובתי רק בשם אלהי
אשר לו כאוהבת הלות נחסי ומודתי יתברך ויתעלה שמו חמן :

גהות וחרושים שנמצאו כתובים מכתבת ידו של הרב בעל המחבר משנה למלך וצ"ל

בגיון ספר החינוך

סיף ס"ו ל"ט כמור ואין בה חיוב מלקות • כ"ב לא ידעתי
ט"ס הדבר והר"ם בה' טהדרין מנחה בכל
הלוקח וכ"כ בגיון המלות ס"ד :

פרשת יתרו

פרשת משפטים

סימן מ"ב שאין האשה קונה גבד עברי • כ"ב נוספי החסד
הוא ונדאית בגמור • ונוספת לה בנקבות
כפחות וט' שנים וכת"ה סוף ה' ענדים • ואולי יוספת בזה
לפי שחבר כתב לקוין ס' שני' שונות לעולם בהם תעבודו כו'
אף בנקבות שאם עברו וקנו אסור לשחררם אלא ימכרו אותם בעבד
עברי כי לדייקנה דייני למוכרו אינו רשאי דכתיב לעם נכריה'ה
לעבד עברי וכת"ה הר"ם • ואולי כופין אותם לשחררן והדבר צריך
תלמוד ועיין לקמן פ' ראה ס' פ"א :

והם תשאל מי סגדר וכו' תשובתך שהגדר עשה וכו'
כ"ב יש לתמוה כמה שיתרן המחבר לקושי או ומה הוא
לאמרין כפרק שני כוירים דף כ"ח דבור שנזטרע דמגלח דאחי
עשה דמזרע דחי ל"ת דטור חע"ג דבכור איכא כתי עשה דכתיב
קדוש יהיה גדל פרע ואין עשה דוחה ל"ת ועשה מ"ן שאני כויר דקיל
הואיל וחייתיה כשאלה ונש"ה חצי עשה דמזרע דחי ל"ת ועשה
כויר והכי איתא כר"ם יבנות דף ה' • ואם כן ה"כניח יבא עשה
דמזרע ודחה עשה ול"ת דגדר הואיל וגדר איתיה כשאלה • ור"ח
להרמב"ם אכתב בספ"ו מה' גזירות טעם אחר לכויר שנזטרע •
ואולי כך היתה גירסתו וגירסת המחבר ול"ע :

סימן מ"ה דינהחלוקה כתוב לעולה בזמנות יצוד • כ"ב לא
ביאר המחבר אם לוקחין על ללו זה והר"ם לא הביאו
בה' טהדרין בכלל הלוקחין ואולי טעמו לפי שלא הועיל לו
מעשיו וכת"ה כפ"ו מה' בכורות והמחבר בכלל זה עוסק על שתי
הסייפים :

שם אלא שרמזו היום כמו שהיה תחלה • כ"ב כל זה לפי שיטת
הר"ם כפ"ו מה' שבויות ועיין לקמן ס' ת"ח :

סימן מ"ז ובהבאת אבואם הריש בו כרת • כ"ב נעולה לא
שזענכרת במכה אביו ואמון וכדו' כריות כשזנו
נחוייבי כריתות לא חנו זה • והר"ם במגן המזות ל"ת ס' שג"כ
כשזנה נחוייבי מית' כ"ד שאין בהם כרת זונה אף זוככללם •
והכי איתא בת"כ פרשת ויקרא גבי פר כהן משיח יע"ש :

ס"ווי ל"ג ואם יש כח כ"ד כופין אותו • כ"ב כח"ע שמתן
סכרה כזרה לא מצינו כפיה אף על העתיד וזה
נוכרת מכמה מקומות • ואולי יאמר הרב אם ירצו ד' ומקנת
העורים הכי"ל : אבל אין זה במשמעות דבריו שרואה דנוטה
עשה זה לשאר עשה ול"ע :

סימן מ"ח ואפילו עשו כשום מעשה אינו חייב • כ"ב
המחבר ס"ל כהראב"ד דלאו זה אינו אלא כדלא
אמר רובא חבי ולפי כך מטרונן המלקות נוסוס דיתן להשבון •
אך הר"ם ס"ל דאפילו אחר רוצה אני עובר כלאו ופטרון וכן המלקות
לפי שאין בו מעשה יע"ש :

סימן מ"ח ואפילו עשו כשום מעשה אינו חייב • כ"ב
המחבר ס"ל כהראב"ד דלאו זה אינו אלא כדלא
אמר רובא חבי ולפי כך מטרונן המלקות נוסוס דיתן להשבון •
אך הר"ם ס"ל דאפילו אחר רוצה אני עובר כלאו ופטרון וכן המלקות
לפי שאין בו מעשה יע"ש :

בגליון ספר החינוך

ובמסכת בכורים תמן בכלל אלו מביאין ואין קורין הנשים : ולדברי המחבר ז"ל דמביאין מדרבנן . אן ק"ל דלם חיובם אינו אלא מדרבנן הי"ל להפריש תרומה כיון שהם חולין מן התורה וכמ"ס הר"ם גבי קונה ב' אילנות . ומסוריא ועבר הירדן שאין חיובן כי אם מדרבנן לא תיקשי משום דאף בתרומה אין חיובם כי אם מדרבנן ובעל כתר תורה הביא עשה זה בכלל המצוות שחיובן לזכרים ולנקבות וכ"כ בסיון ק' .

שם ומסוריא ועבר הירדן . כ"כ מדרבנן דוקא והיה לו לפרש . **סימן צ"ג** שהם שבעה עממין . כ"כ כן כתב הר"ם בסיון המצוות שלא זו לא . מיירי אלא בשבעה עממין . אן מדרבנן כפי' מה' ע' נראה שהוא כולל לכל האומות . וזה נראה מוכרח לפי שיטתו דם' לדלא ישבו דסמוך ל' הוא כולל ואם כן פשיטא דלא זו ג' כמירי ככל האומות . והסמ"ג כתב כדעת המחבר ולדידיה ניחא משום דם' ל' דלאו דלא ישבו לא מיירי כי אם כו' עממין : ומה שקשה לזה מ"ס הר"ם פ"ו מהל' מלכים כבר יישובו הל"מ יע"ש .

סימן צ"ד אלא אפילו לשכור לו בית אסור . כ"כ כל אלו החלוקות לא נפקי מלאו זה כי אם מלאו דלא תחנם דדרשין לא תתן להם חנייה בקרקע וכן מתבאר מדברי הר"ם פרק' מה ע' וזו כן כתב הסמ"ג . ודע דהראב"ד ס"ל דלאו זה דלא ישבו בארץ לא מיירי כי אם כו' אומות וכן הוא דעת הסמ"ג . ואם כן ע"כ דהמקירה והשכירות לא נאסרו מפירוש זה דאליבא דכ"ע המכירה והשכירות לכל עובד ע"ז אסור אלא ודאי מלא תחנם נפקי ולא זו אליבא דכ"ע הוא כולל לכל האומות .

פרשת תרומה

סימן צ"ו שלא להזניח כדי הארון . כ"כ בלוקין על לאו זה וכמ"ס קר"ם פרק' ב' מקלכות כלי המקדש :

פרשת ויקרא

סימן קכ"ה אע"פי שעבר על איסור תורה . כ"כ דקי"ל תני שיעור אסור מן התורה :

שם גולה יש כאן השב גולה אין כאן . כ"כ גירסת רוב הפוסקים לפי המסקנא היא גולה אין כאן השב גולה אין כאן :

שם במ"ש ז"ל הגזול מחבירו שזה פרוטה שמי"ב להוליכה אחריו . כ"כ כפשוטו לשקר דוקא :

סימן קכ"ו וכן מהל' היוצא מן הפירות . כן כתב רש"י בפירוש התורה :

שם וכן שירי המנחות . כ"כ דינים אלו מקומם הוא לקמן סימן קל"ה :

סימן קכ"ז בלשכת המלח היו מולחין . כ"כ בעודות הקדשים ועל גבי הכבש היו מולחין :

סימן ק"ל ואם הוא עני והביא קטנה או שיעיר לא יאדי חובתו . ג"כ לא ידעתי אלא מלא דין זה ובסוף נגעים תנן עני שהביא קרבן עשיר יאז וכן כתב הר"ם סוף פ' עהלכו' שגגות וכתב ד"ש דאפילו לכתחילה מביא וכתב עליו ברכה :

סימן מ"ח בהג"ה האמת הוא כי הרוח מיתתו כסייף וכו' כ"כ וכ"כ לעיל ס' ז"ל ולא ידעתי אף עלה כדעתו שיביא חומר העבד מהישראל זה דבר מתמיה :

שם ואולם במשפטי הומה וכו' . כ"כ לא יוכלתי להלוס כוכת דבריו :

סימן ס"ה ואע"פי שאין לוקין על לאו זה לפי שאין העיני דבר מסויים . עוד אפשר לומר לפי שלא זו אפשר לעבור עליו מכלי מעשה שהרי אפי' בדברים איכא לאו דלא תענון וכל לאו שאפשר לעבור עליו מכלי מעשה אין לוקין עליו אף במעשה וכמ"ס המחבר ס' שם דושמ"ה ותקס"ט יע"ש . וי"ע שכתב המחבר אינו כח לי דוק :

סימן ע"ה וכמו כן נאמר בחשוד על עבירה אחרת . כ"כ עיין במ"ש נר ספ"ג מהלכות עדות ודוק לפי שניתן להשכון ויין לוקין עליו . כ"כ לפי שיטתו שכל לאו שאפשר לעבור עליו כלי מעשה שאין לוקין עליו במעשה אין לוקין לטעם שניתן להשכון :

סימן ע"ז ואם יש מונע בדבריו אינו יורד משם כל אותה היום . כ"כ זה אינו אלא לא היה יורד משם לעולם ומא דמתן כמותניתין לא היה יורד משם כל היום כבר תרגמה אביי אהין מונע בדבריו יע"ש :

שם דכל שאינו כשר להעיד אינו כשר לדון . כ"כ כבר יישובו זה התוספ' בפרק פא סימן ובשלהי פ"ק דב"ק דה"ק כל איש הכשר לדון כשר להעיד . ומ"מ הדין הוא נדחה מכל הפוסקים וכמו שכתב המחבר ז"ל :

סימן פ"י ושואל זה אינו כשואל שזכרנו . כ"כ כלומר ששואל דקרא לא שייך כפיית יצר כיון שמונה לעצמותיו וכ"כ התוספות פ"ה דמזיגה דף ל"ב . אן בערב פסחים דף ק"ג לתבוע שדין זה הוא ששואל דקרא . ודברי הר"ם בסוף ה' רוצח נוטיס למ"ש התוספות בפ"ע פ"ד דוק :

סימן פ"ד מדיני המלוה מה הם הדברים . כ"כ כל אלו הדינים אין זה עיקרם כי אם לקמן פ' כי תשא במלוה שנטונו שתשבות הארץ מעבודה כשנה השביעית וכ"כ שם המחבר :

שם ומדרבנן נהגת אפילו בזמן הזה . כ"כ מדברי הר"ם פ"ד מהלכות שביעית נראה דם' ל' דשביעית כוהג בזמן הזה בארץ מן התורה וכבר ייבש שם מרן דברי הר"ם שפ"י יע"ש .

סימן פ"ח ארעוף תור אונגול . כ"כ דבריו פמנהים לפי שהשלמים אינן באים מן העוף כי אם מן הבהמה דוקא וזה פשוט .

שם וגם עבר על לאו . כ"כ לאו זה לא נאמר בפעם זה דחגיגה כי אם בפעם דראיה דכתיב יראה כל זכורך ועל זה הוהיר הכתוב ולא יראה פני ריקס וזה פשוט למי שיעיין בדברי הר"ם וכן כתב המחבר ז"ל סוף פרשת ראה יע"ש :

סימן צ"א כי אחר שלא הוזכרו פירות אחרים . כ"כ בספרי פרשת כי תבא הוי"א דין זה ונזירה שזה נאמר כאן ארץ ונאמר להלן ארץ חטה וגו' מה להלן משבעת הנינין אף כאן מו' המינין וכ"כ הש"י בפירוש התורה :

שם ונהגת בזמן הבית בזכרים . כ"כ לא מלאתי דין זה מבואר משום דדוקא נקריאיה מתעטו אכל מהבאה לא נתמעטו .

ג'ר

ג'סן
ג'ס

סוף

ס'ס
לא
קח
ימון
תה

ג'ין

למו
ן יט
כין
חס
זוס
אה
רנו

כ"ו

לון
כר
קס

ס'
לא
דון

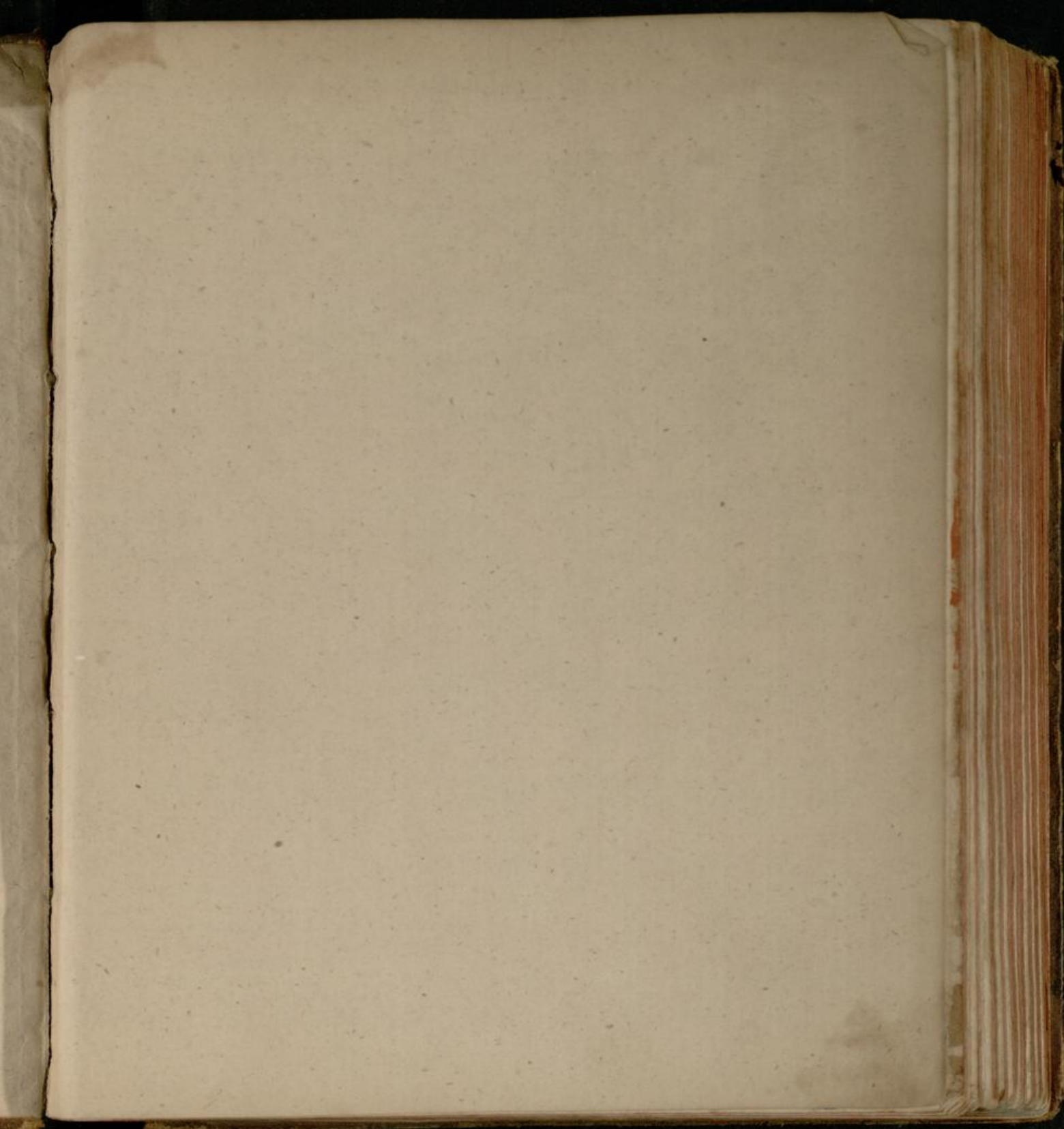
תכ
זיה
סס
קק

ד'ט
וכר

יען

ע

פרידריך-וילהלם-בניין
1872

153

